નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

મજ્ઝિમનિકાયે

મજ્ઝિમપણ્ણાસપાળિ

૧. ગહપતિવગ્ગો

૧. કન્દરકસુત્તં

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ચમ્પાયં વિહરતિ ગગ્ગરાય પોક્ખરણિયા તીરે મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં. અથ ખો પેસ્સો [પેયો (ક॰)] ચ હત્થારોહપુત્તો કન્દરકો ચ પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા પેસ્સો હત્થારોહપુત્તો ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. કન્દરકો પન પરિબ્બાજકો ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં [સારાણીયં (સી॰ સ્યા॰ કં પી॰)] વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો કન્દરકો પરિબ્બાજકો તુણ્હીભૂતં તુણ્હીભૂતં ભિક્ખુસઙ્ઘં અનુવિલોકેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અચ્છરિયં , ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ, યાવઞ્ચિદં ભોતા ગોતમેન સમ્મા ભિક્ખુસઙ્ઘો પટિપાદિતો! યેપિ તે, ભો ગોતમ, અહેસું અતીતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા તેપિ ભગવન્તો એતપરમંયેવ સમ્મા ભિક્ખુસઙ્ઘં પટિપાદેસું – સેય્યથાપિ એતરહિ ભોતા ગોતમેન સમ્મા ભિક્ખુસઙ્ઘો પટિપાદિતો. યેપિ તે, ભો ગોતમ, ભવિસ્સન્તિ અનાગતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા તેપિ ભગવન્તો એતપરમંયેવ સમ્મા ભિક્ખુસઙ્ઘં પટિપાદેસ્સન્તિ – સેય્યથાપિ એતરહિ ભોતા ગોતમેન સમ્મા ભિક્ખુસઙ્ઘો પટિપાદિતો’’તિ.

૨. ‘‘એવમેતં , કન્દરક, એવમેતં, કન્દરક. યેપિ તે, કન્દરક, અહેસું અતીતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા તેપિ ભગવન્તો એતપરમંયેવ સમ્મા ભિક્ખુસઙ્ઘં પટિપાદેસું – સેય્યથાપિ એતરહિ મયા સમ્મા ભિક્ખુસઙ્ઘો પટિપાદિતો. યેપિ તે, કન્દરક, ભવિસ્સન્તિ અનાગતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા તેપિ ભગવન્તો એતપરમંયેવ સમ્મા ભિક્ખુસઙ્ઘં પટિપાદેસ્સન્તિ – સેય્યથાપિ એતરહિ મયા સમ્મા ભિક્ખુસઙ્ઘો પટિપાદિતો.

‘‘સન્તિ હિ, કન્દરક, ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે અરહન્તો ખીણાસવા વુસિતવન્તો કતકરણીયા ઓહિતભારા અનુપ્પત્તસદત્થા પરિક્ખીણભવસંયોજના સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તા. સન્તિ હિ, કન્દરક, ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે સેક્ખા સન્તતસીલા સન્તતવુત્તિનો નિપકા નિપકવુત્તિનો; તે ચતૂસુ [નિપકવુત્તિનો ચતૂસુ (સી॰)] સતિપટ્ઠાનેસુ સુપ્પતિટ્ઠિતચિત્તા [સુપટ્ઠિતચિત્તા (સી॰ પી॰ ક॰)] વિહરન્તિ. કતમેસુ ચતૂસુ? ઇધ, કન્દરક, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સ’’ન્તિ.

૩. એવં વુત્તે, પેસ્સો હત્થારોહપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુપઞ્ઞત્તા ચિમે, ભન્તે, ભગવતા ચત્તારો સતિપટ્ઠાના સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં [સોકપરિદ્દવાનં (સી॰ પી॰)] સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય. મયમ્પિ હિ, ભન્તે, ગિહી ઓદાતવસના કાલેન કાલં ઇમેસુ ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સુપ્પતિટ્ઠિતચિત્તા વિહરામ. ઇધ મયં, ભન્તે, કાયે કાયાનુપસ્સિનો વિહરામ આતાપિનો સમ્પજાના સતિમન્તો, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સિનો વિહરામ આતાપિનો સમ્પજાના સતિમન્તો, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સિનો વિહરામ આતાપિનો સમ્પજાના સતિમન્તો, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સિનો વિહરામ આતાપિનો સમ્પજાના સતિમન્તો, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવઞ્ચિદં, ભન્તે, ભગવા એવં મનુસ્સગહને એવં મનુસ્સકસટે એવં મનુસ્સસાઠેય્યે વત્તમાને સત્તાનં હિતાહિતં જાનાતિ. ગહનઞ્હેતં, ભન્તે, યદિદં મનુસ્સા; ઉત્તાનકઞ્હેતં, ભન્તે, યદિદં પસવો. અહઞ્હિ, ભન્તે, પહોમિ હત્થિદમ્મં સારેતું. યાવતકેન અન્તરેન ચમ્પં ગતાગતં કરિસ્સતિ સબ્બાનિ તાનિ સાઠેય્યાનિ કૂટેય્યાનિ વઙ્કેય્યાનિ જિમ્હેય્યાનિ પાતુકરિસ્સતિ. અમ્હાકં પન, ભન્તે, દાસાતિ વા પેસ્સાતિ વા કમ્મકરાતિ વા અઞ્ઞથાવ કાયેન સમુદાચરન્તિ અઞ્ઞથાવ વાચાય અઞ્ઞથાવ નેસં ચિત્તં હોતિ. અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવઞ્ચિદં, ભન્તે, ભગવા એવં મનુસ્સગહને એવં મનુસ્સકસટે એવં મનુસ્સસાઠેય્યે વત્તમાને સત્તાનં હિતાહિતં જાનાતિ. ગહનઞ્હેતં, ભન્તે, યદિદં મનુસ્સા; ઉત્તાનકઞ્હેતં, ભન્તે, યદિદં પસવો''તિ.

૪. ''એવમેતં, પેસ્સ, એવમેતં, પેસ્સ. ગહનઞ્હેતં , પેસ્સ, યદિદં મનુસ્સા; ઉત્તાનકઞ્હેતં, પેસ્સ, યદિદં પસવો. ચત્તારોમે, પેસ્સ, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, પેસ્સ, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તન્તપો હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો; ઇધ પન, પેસ્સ, એકચ્ચો પુગ્ગલો પરન્તપો હોતિ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો; ઇધ પન, પેસ્સ, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ; ઇધ પન, પેસ્સ, એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો હોતિ નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો [સીતિભૂતો (સી॰ પી॰ ક॰)] સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ. ઇમેસં, પેસ્સ, ચતુન્નં પુગ્ગલાનં કતમો તે પુગ્ગલો ચિત્તં આરાધેતી''તિ?

''ય્વાયં, ભન્તે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, અયં મે પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ. યોપાયં, ભન્તે, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો , અયમ્પિ મે પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ. યોપાયં, ભન્તે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, અયમ્પિ મે પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ. યો ચ ખો અયં, ભન્તે, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ – અયમેવ [અયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મે પુગ્ગલો ચિત્તં આરાધેતી''તિ.

૫. ''કસ્મા પન તે, પેસ્સ, ઇમે તયો પુગ્ગલા ચિત્તં નારાધેન્તી''તિ? ''ય્વાયં, ભન્તે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો અત્તાનં સુખકામં દુક્ખપટિક્કૂલં આતાપેતિ પરિતાપેતિ – ઇમિના મે અયં પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ. યોપાયં, ભન્તે, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો પરં સુખકામં દુક્ખપટિક્કૂલં આતાપેતિ પરિતાપેતિ – ઇમિના મે અયં પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ. યોપાયં, ભન્તે, પુગ્ગલો

અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો અત્તાનઞ્ચ પરઞ્ચ સુખકામં દુક્ખપટિક્કૂલં [સુખકામે દુક્ખપટિક્કૂલે (સી॰ પી॰)] આતાપેતિ પરિતાપેતિ – ઇમિના મે અયં પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ. યો ચ ખો અયં, ભન્તે, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના [વિહરતિ. ઇમિના (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વિહરતિ; સો અત્તાનઞ્ચ પરઞ્ચ સુખકામં દુક્ખપટિક્કૂલં નેવ આતાપેતિ ન પરિતાપેતિ – ઇમિના [વિહરતિ. ઇમિના (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મે અયં પુગ્ગલો ચિત્તં આરાધેતિ. હન્દ, ચ દાનિ મયં, ભન્તે, ગચ્છામ; બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા''તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, પેસ્સ, કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો પેસ્સો હત્થારોહપુત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

૬. અથ ખો ભગવા અચિરપક્કન્તે પેસ્સે હત્થારોહપુત્તે ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''પણ્ડિતો, ભિક્ખવે, પેસ્સો હત્થારોહપુત્તો; મહાપઞ્ઞો, ભિક્ખવે, પેસ્સો હત્થારોહપુત્તો. સચે, ભિક્ખવે, પેસ્સો હત્થારોહપુત્તો મુહુત્તં નિસીદેય્ય યાવસ્સાહં ઇમે ચત્તારો પુગ્ગલે વિત્થારેન વિભજિસ્સામિ [વિભજામિ (સી॰ પી॰)], મહતા અત્થેન સંયુત્તો અભવિસ્સ. અપિ ચ, ભિક્ખવે, એત્તાવતાપિ પેસ્સો હત્થારોહપુત્તો મહતા અત્થેન સંયુત્તો''તિ. ''એતસ્સ, ભગવા, કાલો, એતસ્સ, સુગત, કાલો, યં ભગવા ઇમે ચત્તારો પુગ્ગલે વિત્થારેન વિભજેય્ય. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી''તિ. ''તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

૭. ''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અચેલકો હોતિ મુત્તાચારો હત્થાપલેખનો [હત્થાવલેખનો (સ્યા॰ કં॰)] નએહિભદન્તિકો નતિટ્ઠભદન્તિકો [નએહિભદન્તિકો, નતિટ્ઠભદન્તિકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; નાભિહટં ન ઉદ્દિસ્સકતં ન નિમન્તનં સાદિયતિ; સો ન કુમ્ભિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ ન કળોપિમુખા [ખળોપિમુખો (સી॰)] પટિગ્ગણ્હાતિ ન એળકમન્તરં ન દણ્ડમન્તરં ન મુસલમન્તરં ન દ્વિન્નં ભુઞ્જમાનાનં ન ગબ્ભિનિયા ન પાયમાનાય ન પુરિસન્તરગતાય ન સઙ્કિત્તીસુ ન યત્થ સા ઉપટ્ઠિતો હોતિ ન યત્થ મક્ખિકા સણ્ડસણ્ડચારિની; ન મચ્છં ન મંસં ન સુરં ન મેરયં ન થુસોદકં પિવતિ. સો એકાગારિકો વા હોતિ એકાલોપિકો, દ્વાગારિકો વા હોતિ દ્વાલોપિકો...પે॰... સત્તાગારિકો વા હોતિ સત્તાલોપિકો; એકિસ્સાપિ દત્તિયા યાપેતિ, દ્વીહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ...પે॰... સત્તહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ; એકાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ, દ્વીહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ...પે॰... સત્તાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ – ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકં પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. સો સાકભક્ખો વા હોતિ, સામાકભક્ખો વા હોતિ, નીવારભક્ખો વા હોતિ, દદ્દુલભક્ખો વા હોતિ, હટભક્ખો વા હોતિ, કણભક્ખો વા હોતિ, આચામભક્ખો વા હોતિ, પિઞ્ઞાકભક્ખો વા હોતિ, તિણભક્ખો વા હોતિ, ગોમયભક્ખો વા હોતિ; વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી. સો સાણાનિપિ ધારેતિ, મસાણાનિપિ ધારેતિ, છવદુસ્સાનિપિ ધારેતિ, પંસુકૂલાનિપિ ધારેતિ, તિરીટાનિપિ ધારેતિ, અજિનમ્પિ ધારેતિ, અજિનક્ખિપમ્પિ ધારેતિ, કુસચીરમ્પિ ધારેતિ, વાકચીરમ્પિ ધારેતિ, ફલકચીરમ્પિ ધારેતિ, કેસકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, વાળકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, ઉલૂકપક્ખમ્પિ ધારેતિ; કેસમસ્સુલોચકોપિ હોતિ, કેસમસ્સુલોચનાનુયોગમનુયુત્તો, ઉબ્ભટ્ઠકોપિ હોતિ આસનપટિક્ખિત્તો, ઉક્કુટિકોપિ હોતિ ઉક્કુટિકપ્પધાનમનુયુત્તો, કણ્ટકાપસ્સયિકોપિ હોતિ કણ્ટકાપસ્સયે સેય્યં કપ્પેતિ [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૧૫૫ મહાસીહનાદસુત્તે]; સાયતતિયકમ્પિ

ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ – ઇતિ એવરૂપં અનેકવિહિતં કાયસ્સ આતાપનપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

૮. ''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઓરબ્ભિકો હોતિ સૂકરિકો સાકુણિકો માગવિકો લુદ્દો મચ્છઘાતકો ચોરો ચોરઘાતકો ગોઘાતકો બન્ધનાગારિકો યે વા પનઞ્ઞેપિ કેચિ કુરૂરકમ્મન્તા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

૯. ''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો રાજા વા હોતિ ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો બ્રાહ્મણો વા મહાસાલો. સો પુરત્થિમેન નગરસ્સ નવં સન્થાગારં [સન્ધાગારં (ટીકા)] કારાપેત્વા કેસમસ્સું ઓહારેત્વા ખરાજિનં નિવાસેત્વા સપ્પિતેલેન કાયં અબ્ભઞ્જિત્વા મગવિસાણેન પિટ્ઠિં કણ્ડુવમાનો નવં સન્થાગારં પવિસતિ સદ્ધિં મહેસિયા બ્રાહ્મણેન ચ પુરોહિતેન. સો તત્થ અનન્તરહિતાય ભૂમિયા હરિતુપલિત્તાય સેય્યં કપ્પેતિ. એકિસ્સાય ગાવિયા સરૂપવચ્છાય યં એકસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન રાજા યાપેતિ, યં દુતિયસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન મહેસી યાપેતિ, યં તતિયસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન બ્રાહ્મણો પુરોહિતો યાપેતિ , યં ચતુત્થસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન અગ્ગિં જુહતિ, અવસેસેન વચ્છકો યાપેતિ. સો એવમાહ – 'એત્તકા ઉસભા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા વચ્છતરા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા વચ્છતરિયો હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા અજા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા ઉરબ્ભા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, (એત્તકા અસ્સા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય) [( ) નત્થિ સી॰ પી॰ પોત્થકેસુ], એત્તકા રુક્ખા છિજ્જન્તુ યૂપત્થાય, એત્તકા દબ્ભા લૂયન્તુ બરિહિસત્થાયા'તિ [પરિહિં સત્થાય (ક॰)]. યેપિસ્સ તે હોન્તિ દાસાતિ વા પેસ્સાતિ વા કમ્મકરાતિ વા તેપિ દણ્ડતજ્જિતા ભયતજ્જિતા અસ્સુમુખા રુદમાના પરિકમ્માનિ કરોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

૧૦. ''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તં ધમ્મં સુણાતિ ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા કુલે પચ્ચાજાતો. સો તં ધમ્મં સુત્વા તથાગતે સદ્ધં પટિલભતિ. સો તેન સદ્ધાપટિલાભેન સમન્નાગતો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'સમ્બાધો ઘરાવાસો રજાપથો, અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા. નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'ન્તિ . સો અપરેન સમયેન અપ્પં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય, મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય, અપ્પં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય , મહન્તં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય, કેસમસ્સું ઓહારેત્વા, કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ.

૧૧. ‘‘સો એવં પબ્બજિતો સમાનો ભિક્ખૂનં સિક્ખાસાજીવસમાપન્નો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો, લજ્જી દયાપન્નો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ. અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ દિન્નાદાયી દિન્નપાટિકઙ્ખી, અથેનેન સુચિભૂતેન અત્તના વિહરતિ. અબ્રહ્મચરિયં પહાય બ્રહ્મચારી હોતિ આરાચારી વિરતો મેથુના ગામધમ્મા. મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો થેતો પચ્ચયિકો અવિસંવાદકો લોકસ્સ. પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ઇતો સુત્વા ન અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય, અમુત્ર વા સુત્વા ન ઇમેસં અક્ખાતા અમૂસં ભેદાય – ઇતિ ભિન્નાનં વા સન્ધાતા સહિતાનં વા અનુપ્પદાતા સમગ્ગારામો સમગ્ગરતો સમગ્ગનન્દી સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ. ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ. સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી, નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં. સો બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો હોતિ, એકભત્તિકો હોતિ રત્તૂપરતો વિરતો વિકાલભોજના; નચ્ચગીતવાદિતવિસૂકદસ્સના પટિવિરતો હોતિ; માલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ; ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો હોતિ; જાતરૂપરજતપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ; આમકધઞ્ઞપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ; આમકમંસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ; ઇત્થિકુમારિકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ; દાસિદાસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ; અજેળકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ; કુક્કુટસૂકરપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ; હત્થિગવસ્સવળવપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ; ખેત્તવત્થુપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ; દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગા પટિવિરતો હોતિ; કયવિક્કયા પટિવિરતો હોતિ; તુલાકૂટકંસકૂટમાનકૂટા પટિવિરતો હોતિ; ઉક્કોટનવઞ્ચનનિકતિસાચિયોગા [સાવિયોગા (સ્યા॰ કં॰ ક॰) સાચિ કુટિલપરિયાયો] પટિવિરતો હોતિ; છેદનવધબન્ધનવિપરામોસઆલોપસહસાકારા પટિવિરતો હોતિ [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૯૩ ચૂળહત્થિપદોપમે].

‘‘સો સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ, સમાદાયેવ પક્કમતિ. સેય્યથાપિ નામ પક્ખી સકુણો યેન યેનેવ ડેતિ, સપત્તભારોવ ડેતિ; એવમેવ ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ, સમાદાયેવ પક્કમતિ . સો ઇમિના અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અનવજ્જસુખં પટિસંવેદેતિ.

૧૨. ‘‘સો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા…પે॰… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા…પે॰… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા…પે॰… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સો ઇમિના અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અબ્યાસેકસુખં પટિસંવેદેતિ.

‘‘સો અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી હોતિ, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે

સમ્પજાનકારી હોતિ, ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી હોતિ, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ.

૧૩. ‘‘સો ઇમિના ચ અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો, (ઇમાય ચ અરિયાય સન્તુટ્ઠિયા સમન્નાગતો,) [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૯૬ ચૂળહત્થિપદોપમે] ઇમિના ચ અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો, ઇમિના ચ અરિયેન સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ, અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ, બ્યાપાદપદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી, બ્યાપાદપદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ; થીનમિદ્ધં પહાય વિગતથીનમિદ્ધો વિહરતિ આલોકસઞ્ઞી સતો સમ્પજાનો, થીનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ; ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ; વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ.

‘‘સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ ; સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

૧૪. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો’તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

૧૫. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – ‘ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના; ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં

મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના’તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ.

૧૬. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘ઇમે આસવા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘અયં આસવસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘અયં આસવનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ . ‘અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો . સો અત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

કન્દરકસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. અટ્ઠકનાગરસુત્તં

૧૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો વેસાલિયં વિહરતિ બેલુવગામકે [વેળુવગામકે (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]. તેન ખો પન સમયેન દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો પાટલિપુત્તં અનુપ્પત્તો હોતિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અથ ખો દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો યેન કુક્કુટારામો યેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘કહં નુ ખો, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો એતરહિ વિહરતિ? દસ્સનકામા હિ મયં તં આયસ્મન્તં આનન્દ’’ન્તિ. ‘‘એસો, ગહપતિ, આયસ્મા આનન્દો વેસાલિયં વિહરતિ બેલુવગામકે’’તિ. અથ ખો દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો પાટલિપુત્તે તં કરણીયં તીરેત્વા યેન વેસાલી યેન બેલુવગામકો યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

૧૮. એકમન્તં નિસિન્નો ખો દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘અત્થિ નુ ખો, ભન્તે આનન્દ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો અક્ખાતો યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તઞ્ચેવ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ , અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતી’’તિ?

‘‘અત્થિ ખો, ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો અક્ખાતો યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તઞ્ચેવ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતી’’તિ.

“કતમો પન, ભન્તે આનન્દ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો અક્ખાતો યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તઞ્ચેવ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતી”તિ?

૧૯. “ઇધ, ગહપતિ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ઇદમ્પિ પઠમં ઝાનં અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં. યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ’ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ. નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો અક્ખાતો યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તઞ્ચેવ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

૨૦. “પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ઇદમ્પિ ખો દુતિયં ઝાનં અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં… અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

“પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા…પે॰… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ઇદમ્પિ ખો તતિયં ઝાનં અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં…પે॰… અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

“પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના …પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ઇદમ્પિ ખો ચતુત્થં ઝાનં અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં… અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

“પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં [ચતુત્થિં (સી॰ પી॰)]. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન [અબ્યાપજ્ઝેન (સી॰ સ્યા॰ પી॰), અબ્યાપજ્જેન (ક॰) અઙ્ગુત્તરતિકનિપાતટીકા ઓલોકેતબ્બા] ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયમ્પિ ખો મેત્તાચેતોવિમુત્તિ અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા. યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ’ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો…પે॰… અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

“પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયમ્પિ ખો ઉપેક્ખાચેતોવિમુત્તિ અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા. યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ’ન્તિન્ત પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો… અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

''પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા 'અનન્તો આકાસો'તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'અયમ્પિ ખો આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા. યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ'ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો…પે॰… અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

''પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'અનન્તં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'અયમ્પિ ખો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિ અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા. યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ'ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો…પે॰… અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

''પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'અયમ્પિ ખો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા. યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ'ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ. નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો અક્ખાતો યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તઞ્ચેવ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતી''તિ.

૨૧. એવં વુત્તે, દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''સેય્યથાપિ, ભન્તે આનન્દ, પુરિસો એકંવ નિધિમુખં ગવેસન્તો સકિદેવ એકાદસ નિધિમુખાનિ અધિગચ્છેય્ય; એવમેવ ખો અહં, ભન્તે, એકં અમતદ્વારં ગવેસન્તો સકિદેવ [સકિં દેવ (ક॰)] એકાદસ અમતદ્વારાનિ અલત્થં ભાવનાય. સેય્યથાપિ, ભન્તે, પુરિસસ્સ અગારં એકાદસદ્વારં, સો તસ્મિં અગારે આદિત્તે એકમેકેનપિ દ્વારેન સક્કુણેય્ય અત્તાનં સોત્થિં કાતું; એવમેવ ખો અહં, ભન્તે, ઇમેસં એકાદસન્નં અમતદ્વારાનં એકમેકેનપિ અમતદ્વારેન સક્કુણિસ્સામિ અત્તાનં સોત્થિં કાતું. ઇમેહિ નામ, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયા આચરિયસ્સ આચરિયધનં પરિયેસિસ્સન્તિ, કિમઙ્ગ [કિં (સી॰ પી॰)] પનાહં આયસ્મતો આનન્દસ્સ પૂજં ન કરિસ્સામી''તિ ! અથ ખો દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો પાટલિપુત્તકઞ્ચ વેસાલિકઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘં સન્નિપાતેત્વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ, એકમેકઞ્ચ ભિક્ખું પચ્ચેકં દુસ્સયુગેન અચ્છાદેસિ, આયસ્મન્તઞ્ચ આનન્દં તિચીવરેન અચ્છાદેસિ, આયસ્મતો ચ આનન્દસ્સ પઞ્ચસતવિહારં કારાપેસીતિ.

અટ્ઠકનાગરસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. સેખસુત્તં

૨૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. તેન ખો પન સમયેન કાપિલવત્થવાનં [કપિલવત્થુવાસીનં (ક॰)] સક્યાનં નવં સન્થાગારં અચિરકારિતં હોતિ અનજ્ઝાવુટ્ઠં [અનજ્ઝાવુત્થં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા કેનચિ વા મનુસ્સભૂતેન. અથ ખો કાપિલવત્થવા સક્યા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના

ખો કાપિલવત્થવા સક્યા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘ઇધ, ભન્તે, કાપિલવત્થવાનં સક્યાનં નવં સન્થાગારં અચિરકારિતં [અચિરકારિતં હોતિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] અનજ્ઝાવુટ્ઠં સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા કેનચિ વા મનુસ્સભૂતેન. તં, ભન્તે, ભગવા પઠમં પરિભુઞ્જતુ. ભગવતા પઠમં પરિભુત્તં પચ્છા કાપિલવત્થવા સક્યા પરિભુઞ્જિસ્સન્તિ. તદસ્સ કાપિલવત્થવાનં સક્યાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ . અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. અથ ખો કાપિલવત્થવા સક્યા ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન નવં સન્થાગારં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા સબ્બસન્થરિં સન્થાગારં [સબ્બસન્થરિં સન્થતં (ક॰)] સન્થરિત્વા આસનાનિ પઞ્ઞપેત્વા ઉદકમણિકં ઉપટ્ઠપેત્વા તેલપ્પદીપં આરોપેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો કાપિલવત્થવા સક્યા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘સબ્બસન્થરિં સન્થતં, ભન્તે, સન્થાગારં, આસનાનિ પઞ્ઞત્તાનિ, ઉદકમણિકો ઉપટ્ઠાપિતો, તેલપ્પદીપો આરોપિતો. યસ્સદાનિ, ભન્તે , ભગવા કાલં મઞ્ઞતી’’તિ. અથ ખો ભગવા નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન સન્થાગારં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પાદે પક્ખાલેત્વા સન્થાગારં પવિસિત્વા મજ્ઝિમં થમ્ભં નિસ્સાય પુરત્થાભિમુખો નિસીદિ. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ ખો પાદે પક્ખાલેત્વા સન્થાગારં પવિસિત્વા પચ્છિમં ભિત્તિં નિસ્સાય પુરત્થાભિમુખો નિસીદિ, ભગવન્તંયેવ પુરક્ખત્વા. કાપિલવત્થવાપિ ખો સક્યા પાદે પક્ખાલેત્વા સન્થાગારં પવિસિત્વા પુરત્થિમં ભિત્તિં નિસ્સાય પચ્છિમાભિમુખા નિસીદિંસુ, ભગવન્તંયેવ પુરક્ખત્વા. અથ ખો ભગવા કાપિલવત્થવે સક્યે બહુદેવ રત્તિં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘પટિભાતુ તં, આનન્દ, કાપિલવત્થવાનં સક્યાનં સેખો પાટિપદો [પટિપદો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]. પિટ્ઠિ મે આગિલાયતિ; તમહં આયમિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો ભગવા ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞાપેત્વા દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેસિ, પાદે પાદં અચ્ચાધાય, સતો સમ્પજાનો, ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા.

૨૩. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો મહાનામં સક્કં આમન્તેસિ – ‘‘ઇધ , મહાનામ, અરિયસાવકો સીલસમ્પન્નો હોતિ, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ, જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ, સત્તહિ સદ્ધમ્મેહિ સમન્નાગતો હોતિ, ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી.

૨૪. ‘‘કથઞ્ચ, મહાનામ , અરિયસાવકો સીલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, મહાનામ, અરિયસાવકો સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. એવં ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો સીલસમ્પન્નો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, મહાનામ, અરિયસાવકો ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ? ઇધ, મહાનામ, અરિયસાવકો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા…પે॰… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા…પે॰… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા…પે॰… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ . એવં ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, મહાનામ, અરિયસાવકો ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધ, મહાનામ, અરિયસાવકો પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહારેતિ – ‘નેવ દવાય ન મદાય ન મણ્ડનાય ન વિભૂસનાય; યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય વિહિંસૂપરતિયા બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય . ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ, નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચા’તિ. એવં ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, મહાનામ, અરિયસાવકો જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ? ઇધ, મહાનામ, અરિયસાવકો દિવસં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ, રત્તિયા પઠમં યામં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ, રત્તિયા મજ્ઝિમં યામં દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેતિ, પાદે પાદં અચ્ચાધાય, સતો સમ્પજાનો, ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા, રત્તિયા પચ્છિમં યામં પચ્ચુટ્ઠાય ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ. એવં ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ.

૨૫. ‘‘કથઞ્ચ, મહાનામ, અરિયસાવકો સત્તહિ સદ્ધમ્મેહિ સમન્નાગતો હોતિ? ઇધ, મહાનામ, અરિયસાવકો સદ્ધો હોતિ, સદ્દહતિ તથાગતસ્સ બોધિં – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. હિરિમા હોતિ, હિરીયતિ કાયદુચ્ચરિતેન વચીદુચ્ચરિતેન મનોદુચ્ચરિતેન, હિરીયતિ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં સમાપત્તિયા. ઓત્તપ્પી હોતિ, ઓત્તપ્પતિ કાયદુચ્ચરિતેન વચીદુચ્ચરિતેન મનોદુચ્ચરિતેન, ઓત્તપ્પતિ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં સમાપત્તિયા. બહુસ્સુતો હોતિ સુતધરો સુતસન્નિચયો. યે તે ધમ્મા આદિકલ્યાણા મજ્ઝેકલ્યાણા પરિયોસાનકલ્યાણા સાત્થા સબ્યઞ્જના કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં અભિવદન્તિ તથારૂપાસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા [બહૂ સુતા (?)] હોન્તિ ધાતા [ધતા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વચસા પરિચિતા મનસાનુપેક્ખિતા દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. સતિમા હોતિ, પરમેન સતિનેપક્કેન સમન્નાગતો, ચિરકતમ્પિ ચિરભાસિતમ્પિ સરિતા અનુસ્સરિતા. પઞ્ઞવા હોતિ, ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો, અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્મા દુક્ખક્ખયગામિનિયા. એવં ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો સત્તહિ સદ્ધમ્મેહિ સમન્નાગતો હોતિ.

૨૬. ‘‘કથઞ્ચ , મહાનામ, અરિયસાવકો ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી? ઇધ, મહાનામ, અરિયસાવકો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં...પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; પીતિયા ચ વિરાગા...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી.

૨૭. ‘‘યતો ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો એવં સીલસમ્પન્નો હોતિ, એવં ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ, એવં ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ, એવં જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ, એવં સત્તહિ સદ્ધમ્મેહિ સમન્નાગતો હોતિ, એવં ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ, અરિયસાવકો સેખો પાટિપદો અપુચ્ચણ્ડતાય સમાપન્નો, ભબ્બો અભિનિબ્ભિદાય, ભબ્બો સમ્બોધાય,

ભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય. સેય્યથાપિ, મહાનામ, કુક્કુટિયા અણ્ડાનિ અટ્ઠ વા દસ વા દ્વાદસ વા તાનાસ્સુ કુક્કુટિયા સમ્મા અધિસયિતાનિ સમ્મા પરિસેદિતાનિ સમ્મા પરિભાવિતાનિ, કિઞ્ચાપિ તસ્સા કુક્કુટિયા ન એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – 'અહો વતિમે કુક્કુટપોતકા પાદનખસિખાય વા મુખતુણ્ડકેન વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા સોત્થિના અભિનિબ્ભિજ્જેય્યુ'ન્તિ, અથ ખો ભબ્બાવ તે કુક્કુટપોતકા પાદનખસિખાય વા મુખતુણ્ડકેન વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા સોત્થિના અભિનિબ્ભિજ્જિતું. એવમેવ ખો, મહાનામ, યતો અરિયસાવકો એવં સીલસમ્પન્નો હોતિ, એવં ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ, એવં ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ, એવં જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ, એવં સત્તહિ સદ્ધમ્મેહિ સમન્નાગતો હોતિ, એવં ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ, અરિયસાવકો સેખો પાટિપદો અપુચ્ચણ્ડતાય સમાપન્નો , ભબ્બો અભિનિબ્ભિદાય, ભબ્બો સમ્બોધાય, ભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય.

૨૮. ''સ ખો સો, મહાનામ, અરિયસાવકો ઇમંયેવ અનુત્તરં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં આગમ્મ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, અયમસ્સ પઠમાભિનિબ્ભિદા હોતિ કુક્કુટચ્છાપકસ્સેવ અણ્ડકોસમ્હા.

''સ ખો સો, મહાનામ, અરિયસાવકો ઇમંયે અનુત્તરં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં આગમ્મ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે…પે॰… યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ, અયમસ્સ દુતિયાભિનિબ્ભિદા હોતિ કુક્કુટચ્છાપકસ્સેવ અણ્ડકોસમ્હા.

''સ ખો સો, મહાનામ, અરિયસાવકો ઇમંયેવ અનુત્તરં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં આગમ્મ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયમસ્સ તતિયાભિનિબ્ભિદા હોતિ કુક્કુટચ્છાપકસ્સેવ અણ્ડકોસમ્હા.

૨૯. ''યમ્પિ [યમ્પિ ખો (ક॰)], મહાનામ, અરિયસાવકો સીલસમ્પન્નો હોતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં; યમ્પિ, મહાનામ, અરિયસાવકો ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં; યમ્પિ, મહાનામ, અરિયસાવકો ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં; યમ્પિ, મહાનામ, અરિયસાવકો જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં; યમ્પિ, મહાનામ, અરિયસાવકો સત્તહિ સદ્ધમ્મેહિ સમન્નાગતો હોતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં; યમ્પિ, મહાનામ, અરિયસાવકો ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં.

''યઞ્ચ ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ વિજ્જાય; યમ્પિ, મહાનામ, અરિયસાવકો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે…પે॰… યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ વિજ્જાય. યમ્પિ, મહાનામ, અરિયસાવકો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ વિજ્જાય.

''અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ, અરિયસાવકો વિજ્જાસમ્પન્નો ઇતિપિ ચરણસમ્પન્નો ઇતિપિ વિજ્જાચરણસમ્પન્નો ઇતિપિ.

૩૦. ‘‘બ્રહ્મુનાપેસા, મહાનામ, સનઙ્કુમારેન ગાથા ભાસિતા –

‘ખત્તિયો સેટ્ઠો જનેતસ્મિં, યે ગોત્તપટિસારિનો;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નો, સો સેટ્ઠો દેવમાનુસે’તિ.

‘‘સા ખો પનેસા, મહાનામ, બ્રહ્મુના સનઙ્કુમારેન ગાથા સુગીતા નો દુગ્ગીતા, સુભાસિતા નો દુબ્ભાસિતા, અત્થસંહિતા નો અનત્થસંહિતા, અનુમતા ભગવતા’’તિ.

અથ ખો ભગવા ઉટ્ઠહિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘સાધુ સાધુ, આનન્દ, સાધુ ખો ત્વં, આનન્દ, કાપિલવત્થવાનં સક્યાનં સેખં પાટિપદં અભાસી’’તિ.

ઇદમવોચાયસ્મા આનન્દો. સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ. અત્તમના કાપિલવત્થવા સક્યા આયસ્મતો આનન્દસ્સ ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

સેખસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. પોતલિયસુત્તં

૩૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા અઙ્ગુત્તરાપેસુ વિહરતિ આપણં નામ અઙ્ગુત્તરાપાનં નિગમો. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય આપણં પિણ્ડાય પાવિસિ. આપણે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેનઞ્ઞતરો વનસણ્ડો તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. તં વનસણ્ડં અજ્ઝોગાહેત્વા [અજ્ઝોગહેત્વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰), અજ્ઝોગાહિત્વા (પી॰ ક॰)] અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ. પોતલિયોપિ ખો ગહપતિ સમ્પન્નનિવાસનપાવુરણો [પાપુરણો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] છત્તુપાહનાહિ [છત્તુપાહનો (ક॰)] જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો યેન સો વનસણ્ડો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં વનસણ્ડં અજ્ઝોગાહેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો પોતલિયં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ – ‘‘સંવિજ્જન્તિ ખો, ગહપતિ, આસનાનિ; સચે આકઙ્ખસિ નિસીદા’’તિ. એવં વુત્તે, પોતલિયો ગહપતિ ‘‘ગહપતિવાદેન મં સમણો ગોતમો સમુદાચરતી’’તિ કુપિતો અનત્તમનો તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા…પે॰… તતિયમ્પિ ખો ભગવા પોતલિયં ગહપતિં એતદવોચ – ‘‘સંવિજ્જન્તિ ખો, ગહપતિ, આસનાનિ; સચે આકઙ્ખસિ નિસીદા’’તિ. ‘‘એવં વુત્તે, પોતલિયો ગહપતિ ગહપતિવાદેન મં સમણો ગોતમો સમુદાચરતી’’તિ કુપિતો અનત્તમનો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘તયિદં, ભો ગોતમ, નચ્છન્નં, તયિદં નપ્પતિરૂપં, યં મં ત્વં ગહપતિવાદેન સમુદાચરસી’’તિ. ‘‘તે હિ તે, ગહપતિ, આકારા, તે લિઙ્ગા , તે નિમિત્તા યથા તં ગહપતિસ્સા’’તિ. ‘‘તથા હિ પન મે, ભો ગોતમ, સબ્બે કમ્મન્તા પટિક્ખિત્તા, સબ્બે વોહારા સમુચ્છિન્ના’’તિ. ‘‘યથા કથં પન તે, ગહપતિ, સબ્બે કમ્મન્તા પટિક્ખિત્તા, સબ્બે વોહારા સમુચ્છિન્ના’’તિ? ‘‘ઇધ મે, ભો ગોતમ, યં અહોસિ ધનં વા ધઞ્ઞં વા રજતં વા જાતરૂપં વા સબ્બં તં પુત્તાનં દાયજ્જં નિય્યાતં, તત્થાહં અનોવાદી અનુપવાદી ઘાસચ્છાદનપરમો વિહરામિ. એવં ખો મે [એવઞ્ચ મે (સ્યા॰), એવં મે (ક॰)], ભો ગોતમ, સબ્બે કમ્મન્તા પટિક્ખિત્તા, સબ્બે વોહારા સમુચ્છિન્ના’’તિ. ‘‘અઞ્ઞથા ખો ત્વં, ગહપતિ, વોહારસમુચ્છેદં વદસિ, અઞ્ઞથા ચ પન અરિયસ્સ વિનયે વોહારસમુચ્છેદો હોતી’’તિ. ‘‘યથા કથં પન, ભન્તે, અરિયસ્સ વિનયે વોહારસમુચ્છેદો હોતિ? સાધુ મે, ભન્તે , ભગવા તથા ધમ્મં દેસેતુ યથા અરિયસ્સ

વિનયે વોહારસમુચ્છેદો હોતી''તિ. ''તેન હિ, ગહપતિ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો પોતલિયો ગહપતિ ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ.

૩૨. ભગવા એતદવોચ – ''અટ્ઠ ખો ઇમે, ગહપતિ, ધમ્મા અરિયસ્સ વિનયે વોહારસમુચ્છેદાય સંવત્તન્તિ. કતમે અટ્ઠ? અપાણાતિપાતં નિસ્સાય પાણાતિપાતો પહાતબ્બો; દિન્નાદાનં નિસ્સાય અદિન્નાદાનં પહાતબ્બં; સચ્ચવાચં [સચ્ચં વાચં (સ્યા॰)] નિસ્સાય મુસાવાદો પહાતબ્બો; અપિસુણં વાચં નિસ્સાય પિસુણા વાચા પહાતબ્બા; અગિદ્ધિલોભં નિસ્સાય ગિદ્ધિલોભો પહાતબ્બો; અનિન્દારોસં નિસ્સાય નિન્દારોસો પહાતબ્બો; અક્કોધૂપાયાસં નિસ્સાય કોધૂપાયાસો પહાતબ્બો; અનતિમાનં નિસ્સાય અતિમાનો પહાતબ્બો. ઇમે ખો, ગહપતિ, અટ્ઠ ધમ્મા સંખિત્તેન વુત્તા, વિત્થારેન અવિભત્તા, અરિયસ્સ વિનયે વોહારસમુચ્છેદાય સંવત્તન્તી''તિ. ''યે મે [યે મે પન (સ્યા॰ ક॰)], ભન્તે, ભગવતા અટ્ઠ ધમ્મા સંખિત્તેન વુત્તા, વિત્થારેન અવિભત્તા, અરિયસ્સ વિનયે વોહારસમુચ્છેદાય સંવત્તન્તિ, સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા ઇમે અટ્ઠ ધમ્મે વિત્થારેન [વિત્થારેત્વા (ક॰)] વિભજતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. ''તેન હિ, ગહપતિ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો પોતલિયો ગહપતિ ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૩૩. '''અપાણાતિપાતં નિસ્સાય પાણાતિપાતો પહાતબ્બો'તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં ? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યેસં ખો અહં સંયોજનાનં હેતુ પાણાતિપાતી અસ્સં, તેસાહં સંયોજનાનં પહાનાય સમુચ્છેદાય પટિપન્નો. અહઞ્ચેવ [અહઞ્ચે (?)] ખો પન પાણાતિપાતી અસ્સં, અત્તાપિ મં ઉપવદેય્ય પાણાતિપાતપચ્ચયા, અનુવિચ્ચાપિ મં વિઞ્ઞૂ [અનુવિચ્ચ વિઞ્ઞૂ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ગરહેય્યું પાણાતિપાતપચ્ચયા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા પાણાતિપાતપચ્ચયા. એતદેવ ખો પન સંયોજનં એતં નીવરણં યદિદં પાણાતિપાતો. યે ચ પાણાતિપાતપચ્ચયા ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, પાણાતિપાતા પટિવિરતસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ'. 'અપાણાતિપાતં નિસ્સાય પાણાતિપાતો પહાતબ્બો'તિ – ઇતિ યન્તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

૩૪. '''દિન્નાદાનં નિસ્સાય અદિન્નાદાનં પહાતબ્બ'ન્તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં, કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યેસં ખો અહં સંયોજનાનં હેતુ અદિન્નાદાયી અસ્સં, તેસાહં સંયોજનાનં પહાનાય સમુચ્છેદાય પટિપન્નો. અહઞ્ચેવ ખો પન અદિન્નાદાયી અસ્સં, અત્તાપિ મં ઉપવદેય્ય અદિન્નાદાનપચ્ચયા, અનુવિચ્ચાપિ મં વિઞ્ઞૂ ગરહેય્યું અદિન્નાદાનપચ્ચયા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા અદિન્નાદાનપચ્ચયા. એતદેવ ખો પન સંયોજનં એતં નીવરણં યદિદં અદિન્નાદાનં. યે ચ અદિન્નાદાનપચ્ચયા ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા અદિન્નાદાના પટિવિરતસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ'. 'દિન્નાદાનં નિસ્સાય અદિન્નાદાનં પહાતબ્બ'ન્તિ – ઇતિ યન્તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

૩૫. '''સચ્ચવાચં નિસ્સાય મુસાવાદો પહાતબ્બો'તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યેસં ખો અહં સંયોજનાનં હેતુ મુસાવાદી અસ્સં, તેસાહં સંયોજનાનં પહાનાય સમુચ્છેદાય પટિપન્નો. અહઞ્ચેવ ખો પન મુસાવાદી અસ્સં, અત્તાપિ મં ઉપવદેય્ય મુસાવાદપચ્ચયા, અનુવિચ્ચાપિ મં વિઞ્ઞૂ ગરહેય્યું મુસાવાદપચ્ચયા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા મુસાવાદપચ્ચયા. એતદેવ ખો પન સંયોજનં એતં નીવરણં યદિદં મુસાવાદો . યે ચ મુસાવાદપચ્ચયા ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા

વિઘાતપરિળાહા, મુસાવાદા પટિવિરતસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ'. 'સચ્ચવાચં નિસ્સાય મુસાવાદો પહાતબ્બો'તિ – ઇતિ યન્તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

૩૬. '''અપિસુણં વાચં નિસ્સાય પિસુણા વાચા પહાતબ્બા'તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યેસં ખો અહં સંયોજનાનં હેતુ પિસુણવાચો અસ્સં, તેસાહં સંયોજનાનં પહાનાય સમુચ્છેદાય પટિપન્નો. અહઞ્ચેવ ખો પન પિસુણવાચો અસ્સં, અત્તાપિ મં ઉપવદેય્ય પિસુણવાચાપચ્ચયા , અનુવિચ્ચાપિ મં વિઞ્ઞૂ ગરહેય્યું પિસુણવાચાપચ્ચયા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા પિસુણવાચાપચ્ચયા. એતદેવ ખો પન સંયોજનં એતં નીવરણં યદિદં પિસુણા વાચા. યે ચ પિસુણવાચાપચ્ચયા ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ'. 'અપિસુણં વાચં નિસ્સાય પિસુણા વાચા પહાતબ્બા'તિ – ઇતિ યન્તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

૩૭. '''અગિદ્ધિલોભં નિસ્સાય ગિદ્ધિલોભો પહાતબ્બો'તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં, કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યેસં ખો અહં સંયોજનાનં હેતુ ગિદ્ધિલોભી અસ્સં, તેસાહં સંયોજનાનં પહાનાય સમુચ્છેદાય પટિપન્નો. અહઞ્ચેવ ખો પન ગિદ્ધિલોભી અસ્સં, અત્તાપિ મં ઉપવદેય્ય ગિદ્ધિલોભપચ્ચયા, અનુવિચ્ચાપિ મં વિઞ્ઞૂ ગરહેય્યું ગિદ્ધિલોભપચ્ચયા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા ગિદ્ધિલોભપચ્ચયા. એતદેવ ખો પન સંયોજનં એતં નીવરણં યદિદં ગિદ્ધિલોભો. યે ચ ગિદ્ધિલોભપચ્ચયા ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, ગિદ્ધિલોભા પટિવિરતસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ'. 'અગિદ્ધિલોભં નિસ્સાય ગિદ્ધિલોભો પહાતબ્બો'તિ – ઇતિ યન્તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

૩૮. '''અનિન્દારોસં નિસ્સાય નિન્દારોસો પહાતબ્બો'તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં, કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યેસં ખો અહં સંયોજનાનં હેતુ નિન્દારોસી અસ્સં, તેસાહં સંયોજનાનં પહાનાય સમુચ્છેદાય પટિપન્નો. અહઞ્ચેવ ખો પન નિન્દારોસી અસ્સં, અત્તાપિ મં ઉપવદેય્ય નિન્દારોસપચ્ચયા, અનુવિચ્ચાપિ મં વિઞ્ઞૂ ગરહેય્યું નિન્દારોસપચ્ચયા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા નિન્દારોસપચ્ચયા. એતદેવ ખો પન સંયોજનં એતં નીવરણં યદિદં નિન્દારોસો. યે ચ નિન્દારોસપચ્ચયા ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, અનિન્દારોસિસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ'. 'અનિન્દારોસં નિસ્સાય નિન્દારોસો પહાતબ્બો'તિ – ઇતિ યન્તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

૩૯. '''અક્કોધૂપાયાસં નિસ્સાય કોધૂપાયાસો પહાતબ્બો'તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં, કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યેસં ખો અહં સંયોજનાનં હેતુ કોધૂપાયાસી અસ્સં, તેસાહં સંયોજનાનં પહાનાય સમુચ્છેદાય પટિપન્નો. અહઞ્ચેવ ખો પન કોધૂપાયાસી અસ્સં, અત્તાપિ મં ઉપવદેય્ય કોધૂપાયાસપચ્ચયા , અનુવિચ્ચાપિ મં વિઞ્ઞૂ ગરહેય્યું કોધૂપાયાસપચ્ચયા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા કોધૂપાયાસપચ્ચયા. એતદેવ ખો પન સંયોજનં એતં નીવરણં યદિદં કોધૂપાયાસો. યે ચ કોધૂપાયાસપચ્ચયા ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, અક્કોધૂપાયાસિસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ'. 'અક્કોધૂપાયાસં નિસ્સાય કોધૂપાયાસો પહાતબ્બો'તિ – ઇતિ યન્તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

૪૦. ‘‘‘અનતિમાનં નિસ્સાય અતિમાનો પહાતબ્બો’તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં, કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘યેસં ખો અહં સંયોજનાનં હેતુ અતિમાની અસ્સં, તેસાહં સંયોજનાનં પહાનાય સમુચ્છેદાય પટિપન્નો. અહઞ્ચેવ ખો પન અતિમાની અસ્સં, અત્તાપિ મં ઉપવદેય્ય અતિમાનપચ્ચયા, અનુવિચ્ચાપિ મં વિઞ્ઞૂ ગરહેય્યું અતિમાનપચ્ચયા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા અતિમાનપચ્ચયા. એતદેવ ખો પન સંયોજનં એતં નીવરણં યદિદં અતિમાનો. યે ચ અતિમાનપચ્ચયા ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, અનતિમાનિસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ’. ‘અનતિમાનં નિસ્સાય અતિમાનો પહાતબ્બો’તિ – ઇતિ યન્તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

૪૧. ‘‘ઇમે ખો, ગહપતિ, અટ્ઠ ધમ્મા સંખિત્તેન વુત્તા, વિત્થારેન વિભત્તા [અવિભત્તા (સ્યા॰ ક॰)], યે અરિયસ્સ વિનયે વોહારસમુચ્છેદાય સંવત્તન્તિ; ન ત્વેવ તાવ અરિયસ્સ વિનયે સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં વોહારસમુચ્છેદો હોતી’’તિ.

‘‘યથા કથં પન, ભન્તે, અરિયસ્સ વિનયે સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં વોહારસમુચ્છેદો હોતિ? સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા તથા ધમ્મં દેસેતુ યથા અરિયસ્સ વિનયે સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં વોહારસમુચ્છેદો હોતી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ગહપતિ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો પોતલિયો ગહપતિ ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

કામાદીનવકથા

૪૨. ‘‘સેય્યથાપિ , ગહપતિ, કુક્કુરો જિઘચ્છાદુબ્બલ્યપરેતો ગોઘાતકસૂનં પચ્ચુપટ્ઠિતો અસ્સ. તમેનં દક્ખો ગોઘાતકો વા ગોઘાતકન્તેવાસી વા અટ્ઠિકઙ્કલં સુનિક્કન્તં નિક્કન્તં નિમ્મંસં લોહિતમક્ખિતં ઉપસુમ્ભેય્ય [ઉપચ્છુભેય્ય (સી॰ પી॰), ઉપચ્છૂભેય્ય (સ્યા॰ કં॰), ઉપચ્ચુમ્ભેય્ય (ક॰)]. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, અપિ નુ ખો સો કુક્કુરો અમું અટ્ઠિકઙ્કલં સુનિક્કન્તં નિક્કન્તં નિમ્મંસં લોહિતમક્ખિતં પલેહન્તો જિઘચ્છાદુબ્બલ્યં પટિવિનેય્યા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’?

‘‘અદુઞ્હિ, ભન્તે, અટ્ઠિકઙ્કલં સુનિક્કન્તં નિક્કન્તં નિમ્મંસં લોહિતમક્ખિતં. યાવદેવ પન સો કુક્કુરો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સાતિ. એવમેવ ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અટ્ઠિકઙ્કલૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા [બહૂપાયાસા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], આદીનવો એત્થ ભિય્યો’તિ. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા યાયં ઉપેક્ખા નાનત્તા નાનત્તસિતા તં અભિનિવજ્જેત્વા, યાયં ઉપેક્ખા એકત્તા એકત્તસિતા યત્થ સબ્બસો લોકામિસૂપાદાના અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ તમેવૂપેક્ખં ભાવેતિ.

૪૩. ‘‘સેય્યથાપિ, ગહપતિ, ગિજ્ઝો વા કઙ્કો વા કુલલો વા મંસપેસિં આદાય ઉડ્ડીયેય્ય [ઉડ્ડયેય્ય (સ્યા॰ પી॰)]. તમેનં ગિજ્ઝાપિ કઙ્કાપિ કુલલાપિ અનુપતિત્વા અનુપતિત્વા વિતચ્છેય્યું વિસ્સજ્જેય્યું [વિરાજેય્યું (સી॰

સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, સચે સો ગિજ્ઝો વા કઙ્કો વા કુललो વા તં મંસપેસિં ન ખિપ્પમેવ પટિનિસ્સજ્જેય્ય, સો તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છેય્ય મરણમત્તં વા દુક્ખ''ન્તિ?

''એવં, ભન્તે''.

''એવમેવ ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'મંસપેસૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો'તિ. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા યાયં ઉપેક્ખા નાનત્તા નાનત્તસિતા તં અભિનિવજ્જેત્વા યાયં ઉપેક્ખા એકત્તા એકત્તસિતા યત્થ સબ્બસો લોકામિસૂપાદાના અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ તમેવૂપેક્ખં ભાવેતિ.

૪૪. ''સેય્યથાપિ, ગહપતિ, પુરિસો આદિત્તં તિણુક્કં આદાય પટિવાતં ગચ્છેય્ય. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, સચે સો પુરિસો તં આદિત્તં તિણુક્કં ન ખિપ્પમેવ પટિનિસ્સજ્જેય્ય તસ્સ સા આદિત્તા તિણુક્કા હત્થં વા દહેય્ય બાહું વા દહેય્ય અઞ્ઞતરં વા અઞ્ઞતરં વા અઙ્ગપચ્ચઙ્ગં [દહેય્ય. અઞ્ઞતરં વા અઙ્ગપચ્ચઙ્ગ (સી॰ પી॰)] દહેય્ય, સો તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છેય્ય મરણમત્તં વા દુક્ખ''ન્તિ?

''એવં, ભન્તે''.

''એવમેવ ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'તિણુક્કૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો'તિ. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા...પે॰... તમેવૂપેક્ખં ભાવેતિ.

૪૫. ''સેય્યથાપિ , ગહપતિ, અઙ્ગારકાસુ સાધિકપોરિસા, પૂરા અઙ્ગારાનં વીતચ્ચિકાનં વીતધૂમાનં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય જીવિતુકામો અમરિતુકામો સુખકામો દુક્ખપ્પટિક્કૂલો. તમેનં દ્વે બલવન્તો પુરિસા નાનાબાહાસુ ગહેત્વા અઙ્ગારકાસું ઉપકડ્ઢેય્યું. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, અપિ નુ સો પુરિસો ઇતિચિતિચેવ કાયં સન્નામેય્યા''તિ?

''એવં, ભન્તે''.

''તં કિસ્સ હેતુ''?

''વિદિતઞ્હિ , ભન્તે, તસ્સ પુરિસસ્સ ઇમઞ્ચાહં અઙ્ગારકાસું પપતિસ્સામિ, તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છિસ્સામિ મરણમત્તં વા દુક્ખ''ન્તિ. ''એવમેવ ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'અઙ્ગારકાસૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો'તિ. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા...પે॰... તમેવૂપેક્ખં ભાવેતિ.

૪૬. ''સેય્યથાપિ , ગહપતિ, પુરિસો સુપિનકં પસ્સેય્ય આરામરામણેય્યકં વનરામણેય્યકં ભૂમિરામણેય્યકં પોક્ખરણિરામણેય્યકં. સો પટિબુદ્ધો ન કિઞ્ચિ પટિપસ્સેય્ય [પસ્સેય્ય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. એવમેવ ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'સુપિનકૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો'તિ...પે॰... તમેવૂપેક્ખં ભાવેતિ.

૪૭. ‘‘સેય્યથાપિ, ગહપતિ, પુરિસો યાચિતકં ભોગં યાચિત્વા યાનં વા [યાનં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પોરિસેય્યં [પોરોસેય્યં (સી॰ પી॰ ક॰), ઓરોપેય્ય (સ્યા॰ કં॰)] પવરમણિકુણ્ડલં. સો તેહિ યાચિતકેહિ ભોગેહિ પુરક્ખતો પરિવુતો અન્તરાપણં પટિપજ્જેય્ય. તમેનં જનો દિસ્વા એવં વદેય્ય – ‘ભોગી વત, ભો, પુરિસો, એવં કિર ભોગિનો ભોગાનિ ભુઞ્જન્તી’તિ. તમેનં સામિકા યત્થ યત્થેવ પસ્સેય્યું તત્થ તત્થેવ સાનિ હરેય્યું. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, અલં નુ ખો તસ્સ પુરિસસ્સ અઞ્ઞથત્તાયા’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’?

‘‘સામિનો હિ, ભન્તે, સાનિ હરન્તી’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘યાચિતકૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો’તિ…પે॰… તમેવૂપેક્ખં ભાવેતિ.

૪૮. ‘‘સેય્યથાપિ, ગહપતિ, ગામસ્સ વા નિગમસ્સ વા અવિદૂરે તિબ્બો વનસણ્ડો. તત્રસ્સ રુક્ખો સમ્પન્નફલો ચ ઉપપન્નફલો [ઉપ્પન્નફલો (સ્યા॰)] ચ, ન ચસ્સુ કાનિચિ ફલાનિ ભૂમિયં પતિતાનિ. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ફલત્થિકો ફલગવેસી ફલપરિયેસનં ચરમાનો. સો તં વનસણ્ડં અજ્ઝોગાહેત્વા તં રુક્ખં પસ્સેય્ય સમ્પન્નફલઞ્ચ ઉપપન્નફલઞ્ચ. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં ખો રુક્ખો સમ્પન્નફલો ચ ઉપપન્નફલો ચ, નત્થિ ચ કાનિચિ ફલાનિ ભૂમિયં પતિતાનિ. જાનામિ ખો પનાહં રુક્ખં આરોહિતું [આરુહિતું (સી॰)]. યંનૂનાહં ઇમં રુક્ખં આરોહિત્વા યાવદત્થઞ્ચ ખાદેય્યં ઉચ્છઙ્ગઞ્ચ પૂરેય્ય’ન્તિ. સો તં રુક્ખં આરોહિત્વા યાવદત્થઞ્ચ ખાદેય્ય ઉચ્છઙ્ગઞ્ચ પૂરેય્ય. અથ દુતિયો પુરિસો આગચ્છેય્ય ફલત્થિકો ફલગવેસી ફલપરિયેસનં ચરમાનો તિણ્હં કુઠારિં [કુધારિં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] આદાય. સો તં વનસણ્ડં અજ્ઝોગાહેત્વા તં રુક્ખં પસ્સેય્ય સમ્પન્નફલઞ્ચ ઉપપન્નફલઞ્ચ. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં ખો રુક્ખો સમ્પન્નફલો ચ ઉપપન્નફલો ચ, નત્થિ ચ કાનિચિ ફલાનિ ભૂમિયં પતિતાનિ. ન ખો પનાહં જાનામિ રુક્ખં આરોહિતું. યંનૂનાહં ઇમં રુક્ખં મૂલતો છેત્વા યાવદત્થઞ્ચ ખાદેય્યં ઉચ્છઙ્ગઞ્ચ પૂરેય્ય’ન્તિ. સો તં રુક્ખં મૂલતોવ છિન્દેય્ય. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, અમુકો [અસુ (સી॰ પી॰)] યો સો પુરિસો પઠમં રુક્ખં આરૂળ્હો સચે સો ન ખિપ્પમેવ ઓરોહેય્ય તસ્સ સો રુક્ખો પપતન્તો હત્થં વા ભઞ્જેય્ય પાદં વા ભઞ્જેય્ય અઞ્ઞતરં વા અઞ્ઞતરં વા અઙ્ગપચ્ચઙ્ગં ભઞ્જેય્ય, સો તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છેય્ય મરણમત્તં વા દુક્ખ’’ન્તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘એવમેવ ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘રુક્ખફલૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો’તિ. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા યાયં ઉપેક્ખા નાનત્તા નાનત્તસિતા તં અભિનિવજ્જેત્વા યાયં ઉપેક્ખા એકત્તા એકત્તસિતા યત્થ સબ્બસો લોકામિસૂપાદાના અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ તમેવૂપેક્ખં ભાવેતિ.

૪૯. ‘‘સ ખો સો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇમંયેવ અનુત્તરં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં આગમ્મ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

''સ ખો સો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇમંયેવ અનુત્તરં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં આગમ્મ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ.

''સ ખો સો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઇમંયેવ અનુત્તરં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં આગમ્મ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતા ખો, ગહપતિ, અરિયસ્સ વિનયે સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં વોહારસમુચ્છેદો હોતિ.

૫૦. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, યથા અરિયસ્સ વિનયે સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં વોહારસમુચ્છેદો હોતિ, અપિ નુ ત્વં એવરૂપં વોહારસમુચ્છેદં અત્તનિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''કો ચાહં, ભન્તે, કો ચ અરિયસ્સ વિનયે સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં વોહારસમુચ્છેદો! આરકા અહં, ભન્તે, અરિયસ્સ વિનયે સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં વોહારસમુચ્છેદા. મયઞ્હિ, ભન્તે, પુબ્બે અઞ્ઞતિત્થિયે પરિબ્બાજકે અનાજાનીયેવ સમાને આજાનીયાતિ અમઞ્ઞિમ્હ, અનાજાનીયેવ સમાને આજાનીયભોજનં ભોજિમ્હ, અનાજાનીયેવ સમાને આજાનીયઠાને ઠપિમ્હ; ભિક્ખૂ પન મયં, ભન્તે, આજાનીયેવ સમાને અનાજાનીયાતિ અમઞ્ઞિમ્હ, આજાનીયેવ સમાને અનાજાનીયભોજનં ભોજિમ્હ, આજાનીયેવ સમાને અનાજાનીયઠાને ઠપિમ્હ; ઇદાનિ પન મયં, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયે પરિબ્બાજકે અનાજાનીયેવ સમાને અનાજાનીયાતિ જાનિસ્સામ, અનાજાનીયેવ સમાને અનાજાનીયભોજનં ભોજેસ્સામ, અનાજાનીયેવ સમાને અનાજાનીયઠાને ઠપેસ્સામ. ભિક્ખૂ પન મયં, ભન્તે, આજાનીયેવ સમાને આજાનીયાતિ જાનિસ્સામ આજાનીયેવ સમાને આજાનીયભોજનં ભોજેસ્સામ, આજાનીયેવ સમાને આજાનીયઠાને ઠપેસ્સામ. અજનેસિ વત મે, ભન્તે, ભગવા સમણેસુ સમણપ્પેમં, સમણેસુ સમણપ્પસાદં, સમણેસુ સમણગારવં. અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે ! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય, ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ખો, ભન્તે, ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ.

પોતલિયસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. જીવકસુત્તં

૫૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ જીવકસ્સ કોમારભચ્ચસ્સ અમ્બવને. અથ ખો જીવકો કોમારભચ્ચો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ . એકમન્તં નિસિન્નો ખો જીવકો કોમારભચ્ચો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભન્તે – 'સમણં ગોતમં ઉદ્દિસ્સ પાણં આરભન્તિ [આરમ્ભન્તિ (ક॰)], તં સમણો ગોતમો જાનં ઉદ્દિસ્સકતં [ઉદ્દિસ્સકટં (સી॰ પી॰)] મંસં પરિભુઞ્જતિ પટિચ્ચકમ્મ'ન્તિ. યે તે, ભન્તે, એવમાહંસુ – 'સમણં ગોતમં ઉદ્દિસ્સ પાણં આરભન્તિ, તં સમણો ગોતમો જાનં ઉદ્દિસ્સકતં મંસં પરિભુઞ્જતિ પટિચ્ચકમ્મ'ન્તિ, કચ્ચિ તે, ભન્તે, ભગવતો વુત્તવાદિનો, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોન્તિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતી''તિ?

૫૨. ‘‘યે તે, જીવક, એવમાહંસુ – ‘સમણં ગોતમં ઉદ્દિસ્સ પાણં આરભન્તિ, તં સમણો ગોતમો જાનં ઉદ્દિસ્સકતં મંસં પરિભુઞ્જતિ પટિચ્ચકમ્મ’ન્તિ ન મે તે વુત્તવાદિનો, અબ્ભાચિક્ખન્તિ ચ મં તે અસતા અભૂતેન. તીહિ ખો અહં, જીવક, ઠાનેહિ મંસં અપરિભોગન્તિ વદામિ. દિટ્ઠં, સુતં, પરિસઙ્કિતં – ઇમેહિ ખો અહં, જીવક , તીહિ ઠાનેહિ મંસં અપરિભોગન્તિ વદામિ. તીહિ ખો અહં, જીવક, ઠાનેહિ મંસં પરિભોગન્તિ વદામિ. અદિટ્ઠં, અસુતં, અપરિસઙ્કિતં – ઇમેહિ ખો અહં, જીવક, તીહિ ઠાનેહિ મંસં પરિભોગન્તિ વદામિ.

૫૩. ‘‘ઇધ, જીવક, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. સો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. તમેનં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા ઉપસઙ્કમિત્વા સ્વાતનાય ભત્તેન નિમન્તેતિ. આકઙ્ખમાનોવ [આકઙ્ખમાનો (સ્યા॰ કં॰)], જીવક, ભિક્ખુ અધિવાસેતિ . સો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન તસ્સ ગહપતિસ્સ વા ગહપતિપુત્તસ્સ વા નિવેસનં તેનુપસઙ્કમતિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદતિ. તમેનં સો ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા પણીતેન પિણ્ડપાતેન પરિવિસતિ. તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘સાધુ વત માયં [મં + અયં = માયં] ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા પણીતેન પિણ્ડપાતેન પરિવિસેય્યાતિ! અહો વત માયં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા આયતિમ્પિ એવરૂપેન પણીતેન પિણ્ડપાતેન પરિવિસેય્યા’તિ – એવમ્પિસ્સ ન હોતિ. સો તં પિણ્ડપાતં અગથિતો [અગધિતો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] અમુચ્છિતો અનજ્ઝોપન્નો [અનજ્ઝાપન્નો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, જીવક , અપિ નુ સો ભિક્ખુ તસ્મિં સમયે અત્તબ્યાબાધાય વા ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાય વા ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાય વા ચેતેતી’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘નનુ સો, જીવક, ભિક્ખુ તસ્મિં સમયે અનવજ્જંયેવ આહારં આહારેતી’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે. સુતં મેતં, ભન્તે – ‘બ્રહ્મા મેત્તાવિહારી’તિ. તં મે ઇદં, ભન્તે, ભગવા સક્ખિદિટ્ઠો; ભગવા હિ, ભન્તે, મેત્તાવિહારી’’તિ. ‘‘યેન ખો, જીવક, રાગેન યેન દોસેન યેન મોહેન બ્યાપાદવા અસ્સ સો રાગો સો દોસો સો મોહો તથાગતસ્સ પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો [અનભાવકતો (સી॰ પી॰), અનભાવંગતો (સ્યા॰ કં॰)] આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. સચે ખો તે, જીવક, ઇદં સન્ધાય ભાસિતં અનુજાનામિ તે એત’’ન્તિ. ‘‘એતદેવ ખો પન મે, ભન્તે, સન્ધાય ભાસિતં’’ [ભાસિતન્તિ (સ્યા॰)].

૫૪. ‘‘ઇધ, જીવક, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. સો કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. તમેનં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા ઉપસઙ્કમિત્વા સ્વાતનાય ભત્તેન નિમન્તેતિ. આકઙ્ખમાનોવ, જીવક, ભિક્ખુ અધિવાસેતિ. સો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન ગહપતિસ્સ વા ગહપતિપુત્તસ્સ વા નિવેસનં તેનુપસઙ્કમતિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદતિ. તમેનં સો ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા પણીતેન

પિણ્ડપાતેન પરિવિસતિ. તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘સાધુ વત માયં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા પણીતેન પિણ્ડપાતેન પરિવિસેય્યાતિ! અહો વત માયં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા આયતિમ્પિ એવરૂપેન પણીતેન પિણ્ડપાતેન પરિવિસેય્યા’તિ – એવમ્પિસ્સ ન હોતિ. સો તં પિણ્ડપાતં અગથિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝોપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, જીવક, અપિ નુ સો ભિક્ખુ તસ્મિં સમયે અત્તબ્યાબાધાય વા ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાય વા ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાય વા ચેતેતી’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘નનુ સો, જીવક, ભિક્ખુ તસ્મિં સમયે અનવજ્જંયેવ આહારં આહારેતી’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે. સુતં મેતં, ભન્તે – ‘બ્રહ્મા ઉપેક્ખાવિહારી’તિ. તં મે ઇદં, ભન્તે, ભગવા સક્ખિદિટ્ઠો; ભગવા હિ, ભન્તે, ઉપેક્ખાવિહારી’’તિ. ‘‘યેન ખો, જીવક, રાગેન યેન દોસેન યેન મોહેન વિહેસવા અસ્સ અરતિવા અસ્સ પટિઘવા અસ્સ સો રાગો સો દોસો સો મોહો તથાગતસ્સ પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. સચે ખો તે, જીવક, ઇદં સન્ધાય ભાસિતં, અનુજાનામિ તે એત’’ન્તિ. ‘‘એતદેવ ખો પન મે, ભન્તે, સન્ધાય ભાસિતં’’.

૫૫. ‘‘યો ખો, જીવક, તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા ઉદ્દિસ્સ પાણં આરભતિ સો પઞ્ચહિ ઠાનેહિ બહું અપુઞ્ઞં પસવતિ. યમ્પિ સો, ગહપતિ, એવમાહ – ‘ગચ્છથ, અમુકં નામ પાણં આનેથા’તિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન બહું અપુઞ્ઞં પસવતિ. યમ્પિ સો પાણો ગલપ્પવેઠકેન [ગલપ્પવેધકેન (બહૂસુ)] આનીયમાનો દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન બહું અપુઞ્ઞં પસવતિ. યમ્પિ સો એવમાહ – ‘ગચ્છથ ઇમં પાણં આરભથા’તિ, ઇમિના તતિયેન ઠાનેન બહું અપુઞ્ઞં પસવતિ. યમ્પિ સો પાણો આરભિયમાનો દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ , ઇમિના ચતુત્થેન ઠાનેન બહું અપુઞ્ઞં પસવતિ. યમ્પિ સો તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા અકપ્પિયેન આસાદેતિ, ઇમિના પઞ્ચમેન ઠાનેન બહું અપુઞ્ઞં પસવતિ. યો ખો, જીવક, તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા ઉદ્દિસ્સ પાણં આરભતિ સો ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઠાનેહિ બહું અપુઞ્ઞં પસવતી’’તિ.

એવં વુત્તે, જીવકો કોમારભચ્ચો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! કપ્પિયં વત, ભન્તે, ભિક્ખૂ આહારં આહારેન્તિ ; અનવજ્જં વત, ભન્તે, ભિક્ખૂ આહારં આહારેન્તિ. અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે…પે॰… ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

જીવકસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. ઉપાલિસુત્તં

૫૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા નાળન્દાયં વિહરતિ પાવારિકમ્બવને. તેન ખો પન સમયેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો [નાથપુત્તો (સી॰), નાતપુત્તો (પી॰)] નાળન્દાયં પટિવસતિ મહતિયા નિગણ્ઠપરિસાય સદ્ધિં. અથ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો નાળન્દાયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન પાવારિકમ્બવનં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો દીઘતપસ્સિં નિગણ્ઠં ભગવા એતદવોચ – ‘‘સંવિજ્જન્તિ ખો, તપસ્સિ [દીઘતપસ્સિ

(સ્યા॰ કં॰ ક॰)], આસનાનિ; સચે આકઙ્ખસિ નિસીદા''તિ. એવં વુત્તે, દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો દીઘતપસ્સિં નિગણ્ઠં ભગવા એતદવોચ – ''કતિ પન, તપસ્સિ, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો કમ્માનિ પઞ્ઞપેતિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા''તિ?

''ન ખો, આવુસો ગોતમ, આચિણ્ણં નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ 'કમ્મં, કમ્મ'ન્તિ પઞ્ઞપેતું; 'દણ્ડં, દણ્ડ'ન્તિ ખો, આવુસો ગોતમ, આચિણ્ણં નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ પઞ્ઞપેતુ''ન્તિ.

''કતિ પન, તપસ્સિ, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો દણ્ડાનિ પઞ્ઞપેતિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા''તિ?

''તીણિ ખો, આવુસો ગોતમ, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો દણ્ડાનિ પઞ્ઞપેતિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયાતિ, સેય્યથિદં – કાયદણ્ડં, વચીદણ્ડં, મનોદણ્ડ''ન્તિ.

''કિં પન, તપસ્સિ, અઞ્ઞદેવ કાયદણ્ડં, અઞ્ઞં વચીદણ્ડં, અઞ્ઞં મનોદણ્ડ''ન્તિ?

''અઞ્ઞદેવ , આવુસો ગોતમ, કાયદણ્ડં, અઞ્ઞં વચીદણ્ડં, અઞ્ઞં મનોદણ્ડ''ન્તિ.

''ઇમેસં પન, તપસ્સિ, તિણ્ણં દણ્ડાનં એવં પટિવિભત્તાનં એવં પટિવિસિટ્ઠાનં કતમં દણ્ડં નિગણ્ઠો નાટપુત્તો મહાસાવજ્જતરં પઞ્ઞપેતિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા , યદિ વા કાયદણ્ડં, યદિ વા વચીદણ્ડં, યદિ વા મનોદણ્ડ''ન્તિ?

''ઇમેસં ખો, આવુસો ગોતમ, તિણ્ણં દણ્ડાનં એવં પટિવિભત્તાનં એવં પટિવિસિટ્ઠાનં કાયદણ્ડં નિગણ્ઠો નાટપુત્તો મહાસાવજ્જતરં પઞ્ઞપેતિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, નો તથા વચીદણ્ડં, નો તથા મનોદણ્ડ''ન્તિ.

''કાયદણ્ડન્તિ, તપસ્સિ, વદેસિ''?

''કાયદણ્ડન્તિ, આવુસો ગોતમ, વદામિ''.

''કાયદણ્ડન્તિ, તપસ્સિ, વદેસિ''?

''કાયદણ્ડન્તિ, આવુસો ગોતમ, વદામિ''.

''કાયદણ્ડન્તિ, તપસ્સિ, વદેસિ''?

''કાયદણ્ડન્તિ, આવુસો ગોતમ, વદામી''તિ.

ઇતિહ ભગવા દીઘતપસ્સિં નિગણ્ઠં ઇમસ્મિં કથાવત્થુસ્મિં યાવતતિયકં પતિટ્ઠાપેસિ.

૫૭. એવં વુત્તે, દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ત્વં પનાવુસો ગોતમ, કતિ દણ્ડાનિ પઞ્ઞપેસિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા''તિ?

‘‘ન ખો, તપસ્સિ, આચિણ્ણં તથાગતસ્સ ‘દણ્ડં, દણ્ડ’ન્તિ પઞ્ઞપેતું; ‘કમ્મં, કમ્મ’ન્તિ ખો, તપસ્સિ, આચિણ્ણં તથાગતસ્સ પઞ્ઞપેતુ’’ન્તિ?

‘‘ત્વં પનાવુસો ગોતમ, કતિ કમ્માનિ પઞ્ઞપેસિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા’’તિ?

‘‘તીણિ ખો અહં, તપસ્સિ, કમ્માનિ પઞ્ઞપેમિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, સેય્યથિદં – કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, મનોકમ્મ’’ન્તિ.

‘‘કિં પનાવુસો ગોતમ, અઞ્ઞદેવ કાયકમ્મં, અઞ્ઞં વચીકમ્મં, અઞ્ઞં મનોકમ્મ’’ન્તિ?

‘‘અઞ્ઞદેવ, તપસ્સિ, કાયકમ્મં, અઞ્ઞં વચીકમ્મં, અઞ્ઞં મનોકમ્મ’’ન્તિ.

‘‘ઇમેસં પનાવુસો ગોતમ, તિણ્ણં કમ્માનં એવં પટિવિભત્તાનં એવં પટિવિસિટ્ઠાનં કતમં કમ્મં મહાસાવજ્જતરં પઞ્ઞપેસિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, યદિ વા કાયકમ્મં, યદિ વા વચીકમ્મં, યદિ વા મનોકમ્મ’’ન્તિ?

‘‘ઇમેસં ખો અહં, તપસ્સિ, તિણ્ણં કમ્માનં એવં પટિવિભત્તાનં એવં પટિવિસિટ્ઠાનં મનોકમ્મં મહાસાવજ્જતરં પઞ્ઞપેમિ પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, નો તથા કાયકમ્મં, નો તથા વચીકમ્મ’’ન્તિ.

‘‘મનોકમ્મન્તિ, આવુસો ગોતમ, વદેસિ’’?

‘‘મનોકમ્મન્તિ, તપસ્સિ, વદામિ’’.

‘‘મનોકમ્મન્તિ, આવુસો ગોતમ, વદેસિ’’?

‘‘મનોકમ્મન્તિ, તપસ્સિ, વદામિ’’.

‘‘મનોકમ્મન્તિ , આવુસો ગોતમ, વદેસિ’’?

‘‘મનોકમ્મન્તિ, તપસ્સિ, વદામી’’તિ.

ઇતિહ દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો ભગવન્તં ઇમસ્મિં કથાવત્થુસ્મિં યાવતતિયકં પતિટ્ઠાપેત્વા ઉટ્ઠાયાસના યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ.

૫૮. તેન ખો પન સમયેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો મહતિયા ગિહિપરિસાય સદ્ધિં નિસિન્નો હોતિ બાલકિનિયા પરિસાય ઉપાલિપમુખાય. અદ્દસા ખો નિગણ્ઠો નાટપુત્તો દીઘતપસ્સિં નિગણ્ઠં દૂરતોવ આગચ્છન્તં; દિસ્વાન દીઘતપસ્સિં નિગણ્ઠં એતદવોચ – ‘‘હન્દ, કુતો નુ ત્વં, તપસ્સિ, આગચ્છસિ દિવા દિવસ્સા’’તિ? ‘‘ઇતો હિ ખો અહં, ભન્તે, આગચ્છામિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સન્તિકા’’તિ. ‘‘અહુ પન તે, તપસ્સિ, સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો’’તિ ? ‘‘અહુ ખો મે, ભન્તે, સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો’’તિ. ‘‘યથા કથં પન તે, તપસ્સિ, અહુ સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો’’તિ? અથ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો

યાવતકો અહોસિ ભગવતા સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ આરોચેસિ. એવં વુત્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો દીઘતપસ્સિં નિગણ્ઠં એતદવોચ – ''સાધુ સાધુ, તપસ્સિ! યથા તં સુતવતા સાવકેન સમ્મદેવ સત્થુસાસનં આજાનન્તેન એવમેવ દીઘતપસ્સિના નિગણ્ઠેન સમણસ્સ ગોતમસ્સ બ્યાકતં. કિઞ્હિ સોભતિ છવો મનોદણ્ડો ઇમસ્સ એવં ઓળારિકસ્સ કાયદણ્ડસ્સ ઉપનિધાય! અથ ખો કાયદણ્ડોવ મહાસાવજ્જતરો પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, નો તથા વચીદણ્ડો, નો તથા મનોદણ્ડો''તિ.

૫૯. એવં વુત્તે, ઉપાલિ ગહપતિ નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''સાધુ સાધુ, ભન્તે દીઘતપસ્સી [તપસ્સી (સી॰ પી॰)]! યથા તં સુતવતા સાવકેન સમ્મદેવ સત્થુસાસનં આજાનન્તેન એવમેવં ભદન્તેન તપસ્સિના સમણસ્સ ગોતમસ્સ બ્યાકતં. કિઞ્હિ સોભતિ છવો મનોદણ્ડો ઇમસ્સ એવં ઓળારિકસ્સ કાયદણ્ડસ્સ ઉપનિધાય! અથ ખો કાયદણ્ડોવ મહાસાવજ્જતરો પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, નો તથા વચીદણ્ડો, નો તથા મનોદણ્ડો. હન્દ ચાહં, ભન્તે, ગચ્છામિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઇમસ્મિં કથાવત્થુસ્મિં વાદં આરોપેસ્સામિ. સચે મે સમણો ગોતમો તથા પતિટ્ઠહિસ્સતિ યથા ભદન્તેન તપસ્સિના પતિટ્ઠાપિતં; સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો દીઘલોમિકં એળકં લોમેસુ ગહેત્વા આકડ્ઢેય્ય પરિકડ્ઢેય્ય સમ્પરિકડ્ઢેય્ય, એવમેવાહં સમણં ગોતમં વાદેન વાદં આકડ્ઢિસ્સામિ પરિકડ્ઢિસ્સામિ સમ્પરિકડ્ઢિસ્સામિ . સેય્યથાપિ નામ બલવા સોણ્ડિકાકમ્મકારો મહન્તં સોણ્ડિકાકિલઞ્જં ગમ્ભીરે ઉદકરહદે પક્ખિપિત્વા કણ્ણે ગહેત્વા આકડ્ઢેય્ય પરિકડ્ઢેય્ય સમ્પરિકડ્ઢેય્ય, એવમેવાહં સમણં ગોતમં વાદેન વાદં આકડ્ઢિસ્સામિ પરિકડ્ઢિસ્સામિ સમ્પરિકડ્ઢિસ્સામિ. સેય્યથાપિ નામ બલવા સોણ્ડિકાધુત્તો વાલં [થાલં (ક॰)] કણ્ણે ગહેત્વા ઓધુનેય્ય નિદ્ધુનેય્ય નિપ્ફોટેય્ય [નિચ્છાદેય્ય (સી॰ પી॰ ક॰), નિચ્ચોટેય્ય (ક॰), નિપ્પોઠેય્ય (સ્યા॰ કં॰)], એવમેવાહં સમણં ગોતમં વાદેન વાદં ઓધુનિસ્સામિ નિદ્ધુનિસ્સામિ નિપ્ફોટેસ્સામિ . સેય્યથાપિ નામ કુઞ્જરો સટ્ઠિહાયનો ગમ્ભીરં પોક્ખરણિં ઓગાહેત્વા સાણધોવિકં નામ કીળિતજાતં કીળતિ, એવમેવાહં સમણં ગોતમં સાણધોવિકં મઞ્ઞે કીળિતજાતં કીળિસ્સામિ. હન્દ ચાહં, ભન્તે, ગચ્છામિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઇમસ્મિં કથાવત્થુસ્મિં વાદં આરોપેસ્સામી''તિ. ''ગચ્છ ત્વં, ગહપતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઇમસ્મિં કથાવત્થુસ્મિં વાદં આરોપેહિ. અહં વા હિ, ગહપતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેય્યં, દીઘતપસ્સી વા નિગણ્ઠો, ત્વં વા''તિ.

૬૦. એવં વુત્તે, દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''ન ખો મેતં, ભન્તે, રુચ્ચતિ યં ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેય્ય. સમણો હિ, ભન્તે, ગોતમો માયાવી આવટ્ટનિં માયં જાનાતિ યાય અઞ્ઞતિત્થિયાનં સાવકે આવટ્ટેતી''તિ. ''અટ્ઠાનં ખો એતં, તપસ્સિ, અનવકાસો યં ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્ય. ઠાનઞ્ચ ખો એતં વિજ્જતિ યં સમણો ગોતમો ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્ય. ગચ્છ, ત્વં, ગહપતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઇમસ્મિં કથાવત્થુસ્મિં વાદં આરોપેહિ. અહં વા હિ, ગહપતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેય્યં, દીઘતપસ્સી વા નિગણ્ઠો, ત્વં વા''તિ. દુતિયમ્પિ ખો દીઘતપસ્સી...પે॰... તતિયમ્પિ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''ન ખો મેતં, ભન્તે, રુચ્ચતિ યં ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેય્ય. સમણો હિ, ભન્તે, ગોતમો માયાવી આવટ્ટનિં માયં જાનાતિ યાય અઞ્ઞતિત્થિયાનં સાવકે આવટ્ટેતી''તિ. ''અટ્ઠાનં ખો એતં, તપસ્સિ , અનવકાસો યં ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્ય. ઠાનઞ્ચ ખો એતં વિજ્જતિ યં સમણો ગોતમો ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્ય. ગચ્છ ત્વં, ગહપતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઇમસ્મિં કથાવત્થુસ્મિં વાદં આરોપેહિ. અહં વા હિ, ગહપતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેય્યં, દીઘતપસ્સી વા નિગણ્ઠો, ત્વં વા''તિ. ''એવં,

ભન્તે''તિ ખો ઉપાલિ ગહપતિ નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના નિગણ્ઠં નાટપુત્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન પાવારિકમ્બવનં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઉપાલિ ગહપતિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''આગમા નુ ખ્વિધ, ભન્તે, દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો''તિ?

''આગમા ખ્વિધ, ગહપતિ, દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો''તિ.

''અહુ ખો પન તે, ભન્તે, દીઘતપસ્સિના નિગણ્ઠેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ?

''અહુ ખો મે, ગહપતિ, દીઘતપસ્સિના નિગણ્ઠેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ.

''યથા કથં પન તે, ભન્તે, અહુ દીઘતપસ્સિના નિગણ્ઠેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ?

અથ ખો ભગવા યાવતકો અહોસિ દીઘતપસ્સિના નિગણ્ઠેન સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ આરોચેસિ.

૬૧. એવં વુત્તે, ઉપાલિ ગહપતિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ સાધુ, ભન્તે તપસ્સી! યથા તં સુતવતા સાવકેન સમ્મદેવ સત્થુસાસનં આજાનન્તેન એવમેવં દીઘતપસ્સિના નિગણ્ઠેન ભગવતો બ્યાકતં. કિઞ્હિ સોભતિ છવો મનોદણ્ડો ઇમસ્સ એવં ઓળારિકસ્સ કાયદણ્ડસ્સ ઉપનિધાય? અથ ખો કાયદણ્ડોવ મહાસાવજ્જતરો પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, નો તથા વચીદણ્ડો, નો તથા મનોદણ્ડો''તિ. ''સચે ખો ત્વં, ગહપતિ, સચ્ચે પતિટ્ઠાય મન્તેય્યાસિ સિયા નો એત્થ કથાસલ્લાપો''તિ. ''સચ્ચે અહં, ભન્તે, પતિટ્ઠાય મન્તેસ્સામિ; હોતુ નો એત્થ કથાસલ્લાપો''તિ.

૬૨. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, ઇધસ્સ નિગણ્ઠો આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો સીતોદકપટિક્ખિત્તો ઉણ્હોદકપટિસેવી. સો સીતોદકં અલભમાનો કાલઙ્કરેય્ય. ઇમસ્સ પન, ગહપતિ, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો કત્થૂપપત્તિં પઞ્ઞપેતી''તિ?

''અત્થિ, ભન્તે, મનોસત્તા નામ દેવા તત્થ સો ઉપપજ્જતિ''.

''તં કિસ્સ હેતુ''?

''અસુ હિ, ભન્તે , મનોપટિબદ્ધો કાલઙ્કરોતી''તિ.

''મનસિ કરોહિ, ગહપતિ [ગહપતિ ગહપતિ મનસિ કરોહિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰), ગહપતિ મનસિ કરોહિ (ક॰), ગહપતિ ગહપતિ (પી॰)], મનસિ કરિત્વા ખો, ગહપતિ, બ્યાકરોહિ. ન ખો તે સન્ધિયતિ પુરિમેન વા પચ્છિમં, પચ્છિમેન વા પુરિમં. ભાસિતા ખો પન તે, ગહપતિ, એસા વાચા – 'સચ્ચે અહં, ભન્તે, પતિટ્ઠાય મન્તેસ્સામિ, હોતુ નો એત્થ કથાસલ્લાપો'''તિ. ''કિઞ્ચાપિ, ભન્તે, ભગવા એવમાહ, અથ ખો કાયદણ્ડોવ મહાસાવજ્જતરો પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, નો તથા વચીદણ્ડો, નો તથા મનોદણ્ડો''તિ.

૬૩. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ , ઇધસ્સ નિગણ્ઠો નાટપુત્તો ચાતુયામસંવરસંવુતો સબ્બવારિવારિતો સબ્બવારિયુત્તો સબ્બવારિધુતો સબ્બવારિફુટો. સો અભિક્કમન્તો પટિક્કમન્તો બહૂ ખુદ્દકે પાણે સઙ્ઘાતં આપાદેતિ. ઇમસ્સ પન, ગહપતિ, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો કં વિપાકં પઞ્ઞપેતી''તિ?

''અસઞ્ચેતનિકં, ભન્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો નો મહાસાવજ્જં પઞ્ઞપેતી''તિ.

''સચે પન, ગહપતિ, ચેતેતી''તિ?

''મહાસાવજ્જં, ભન્તે, હોતી''તિ.

''ચેતનં પન, ગહપતિ, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો કિસ્મિં પઞ્ઞપેતી''તિ?

''મનોદણ્ડસ્મિં, ભન્તે''તિ.

''મનસિ કરોહિ, ગહપતિ , મનસિ કરિત્વા ખો, ગહપતિ, બ્યાકરોહિ. ન ખો તે સન્ધિયતિ પુરિમેન વા પચ્છિમં, પચ્છિમેન વા પુરિમં. ભાસિતા ખો પન તે, ગહપતિ, એસા વાચા – 'સચ્ચે અહં, ભન્તે, પતિટ્ઠાય મન્તેસ્સામિ; હોતુ નો એત્થ કથાસલ્લાપો'''તિ. ''કિઞ્ચાપિ, ભન્તે, ભગવા એવમાહ, અથ ખો કાયદણ્ડોવ મહાસાવજ્જતરો પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, નો તથા વચીદણ્ડો, નો તથા મનોદણ્ડો''તિ.

૬૪. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, અયં નાળન્દા ઇદ્ધા ચેવ ફીતા ચ બહુજના આકિણ્ણમનુસ્સા''તિ?

''એવં, ભન્તે, અયં નાળન્દા ઇદ્ધા ચેવ ફીતા ચ બહુજના આકિણ્ણમનુસ્સા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, ઇધ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉક્ખિત્તાસિકો. સો એવં વદેય્ય – 'અહં યાવતિકા ઇમિસ્સા નાળન્દાય પાણા તે એકેન ખણેન એકેન મુહુત્તેન એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરિસ્સામી'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, પહોતિ નુ ખો સો પુરિસો યાવતિકા ઇમિસ્સા નાળન્દાય પાણા તે એકેન ખણેન એકેન મુહુત્તેન એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કાતુ''ન્તિ?

''દસપિ, ભન્તે, પુરિસા, વીસમ્પિ, ભન્તે, પુરિસા, તિંસમ્પિ, ભન્તે, પુરિસા, ચત્તારીસમ્પિ, ભન્તે, પુરિસા, પઞ્ઞાસમ્પિ, ભન્તે, પુરિસા નપ્પહોન્તિ યાવતિકા ઇમિસ્સા નાળન્દાય પાણા તે એકેન ખણેન એકેન મુહુત્તેન એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કાતું. કિઞ્હિ સોભતિ એકો છવો પુરિસો''તિ!

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ , ઇધ આગચ્છેય્ય સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો. સો એવં વદેય્ય – 'અહં ઇમં નાળન્દં એકેન મનોપદોસેન ભસ્મં કરિસ્સામી'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, પહોતિ નુ ખો સો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો ઇમં નાળન્દં એકેન મનોપદોસેન ભસ્મં કાતુ''ન્તિ ?

''દસપિ, ભન્તે, નાળન્દા, વીસમ્પિ નાળન્દા, તિંસમ્પિ નાળન્દા, ચત્તારીસમ્પિ નાળન્દા, પઞ્ઞાસમ્પિ નાળન્દા પહોતિ સો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો એકેન મનોપદોસેન ભસ્મં કાતું. કિઞ્હિ સોભતિ એકા છવા નાળન્દા''તિ!

“મનસિ કરોહિ, ગહપતિ, મનસિ કરિત્વા ખો, ગહપતિ, બ્યાકરોહિ. ન ખો તે સન્ધિયતિ પુરિમેન વા પચ્છિમં, પચ્છિમેન વા પુરિમં. ભાસિતા ખો પન તે, ગહપતિ, એસા વાચા – ‘સચ્ચે અહં, ભન્તે, પતિટ્ઠાય મન્તેસ્સામિ; હોતુ નો એત્થ કથાસલ્લાપો’”તિ.

“કિઞ્ચાપિ, ભન્તે, ભગવા એવમાહ, અથ ખો કાયદણ્ડોવ મહાસાવજ્જતરો પાપસ્સ કમ્મસ્સ કિરિયાય પાપસ્સ કમ્મસ્સ પવત્તિયા, નો તથા વચીદણ્ડો, નો તથા મનોદણ્ડો”તિ.

૬૫. “તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, સુતં તે દણ્ડકીરઞ્ઞં [દણ્ડકારઞ્ઞં (સી॰ પી॰)] કાલિઙ્ગારઞ્ઞં મજ્ઝારઞ્ઞં [મેજ્ઝારઞ્ઞં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] માતઙ્ગારઞ્ઞં અરઞ્ઞં અરઞ્ઞભૂત”ન્તિ?

“એવં, ભન્તે, સુતં મે દણ્ડકીરઞ્ઞં કાલિઙ્ગારઞ્ઞં મજ્ઝારઞ્ઞં માતઙ્ગારઞ્ઞં અરઞ્ઞં અરઞ્ઞભૂત”ન્તિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, કિન્તિ તે સુતં કેન તં દણ્ડકીરઞ્ઞં કાલિઙ્ગારઞ્ઞં મજ્ઝારઞ્ઞં માતઙ્ગારઞ્ઞં અરઞ્ઞં અરઞ્ઞભૂત”ન્તિ?

“સુતં મેતં, ભન્તે, ઇસીનં મનોપદોસેન તં દણ્ડકીરઞ્ઞં કાલિઙ્ગારઞ્ઞં મજ્ઝારઞ્ઞં માતઙ્ગારઞ્ઞં અરઞ્ઞં અરઞ્ઞભૂત”ન્તિ.

“મનસિ કરોહિ, ગહપતિ, મનસિ કરિત્વા ખો, ગહપતિ, બ્યાકરોહિ. ન ખો તે સન્ધિયતિ પુરિમેન વા પચ્છિમં, પચ્છિમેન વા પુરિમં. ભાસિતા ખો પન તે, ગહપતિ, એસા વાચા – ‘સચ્ચે અહં, ભન્તે, પતિટ્ઠાય મન્તેસ્સામિ; હોતુ નો એત્થ કથાસલ્લાપો’”તિ.

૬૬. “પુરિમેનેવાહં , ભન્તે, ઓપમ્મેન ભગવતો અત્તમનો અભિરદ્ધો. અપિ ચાહં ઇમાનિ ભગવતો વિચિત્રાનિ પઞ્હપટિભાનાનિ સોતુકામો, એવાહં ભગવન્તં પચ્ચનીકં કાતબ્બં અમઞ્ઞિસ્સં. અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત”ન્તિ.

૬૭. “અનુવિચ્ચકારં ખો, ગહપતિ, કરોહિ, અનુવિચ્ચકારો તુમ્હાદિસાનં ઞાતમનુસ્સાનં સાધુ હોતી”તિ. “ઇમિનાપાહં, ભન્તે, ભગવતો ભિય્યોસોમત્તાય અત્તમનો અભિરદ્ધો યં મં ભગવા એવમાહ – ‘અનુવિચ્ચકારં ખો, ગહપતિ, કરોહિ, અનુવિચ્ચકારો તુમ્હાદિસાનં ઞાતમનુસ્સાનં સાધુ હોતી’તિ. મઞ્હિ, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયા સાવકં લભિત્વા કેવલકપ્પં નાળન્દં પટાકં પરિહરેય્યું – ‘ઉપાલિ અમ્હાકં ગહપતિ સાવકત્તં ઉપગતો’તિ. અથ ચ પન મં ભગવા એવમાહ – ‘અનુવિચ્ચકારં ખો, ગહપતિ, કરોહિ, અનુવિચ્ચકારો તુમ્હાદિસાનં ઞાતમનુસ્સાનં સાધુ હોતી’તિ. એસાહં, ભન્તે, દુતિયમ્પિ ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત”ન્તિ.

૬૮. “દીઘરત્તં ખો તે, ગહપતિ, નિગણ્ઠાનં ઓપાનભૂતં કુલં યેન નેસં ઉપગતાનં પિણ્ડકં દાતબ્બં મઞ્ઞેય્યાસી”તિ. “ઇમિનાપાહં, ભન્તે, ભગવતો ભિય્યોસોમત્તાય અત્તમનો અભિરદ્ધો યં મં ભગવા એવમાહ –

‘દીઘરત્તં ખો તે, ગહપતિ, નિગણ્ઠાનં ઓપાનભૂતં કુલં યેન નેસં ઉપગતાનં પિણ્ડકં દાતબ્બં મઞ્ઞેય્યાસી’તિ. સુતં મેતં, ભન્તે, સમણો ગોતમો એવમાહ – ‘મય્હમેવ દાનં દાતબ્બં, નાઞ્ઞેસં દાનં દાતબ્બં; મય્હમેવ સાવકાનં દાનં દાતબ્બં, નાઞ્ઞેસં સાવકાનં દાનં દાતબ્બં; મય્હમેવ દિન્નં મહપ્ફલં, નાઞ્ઞેસં દિન્નં મહપ્ફલં; મય્હમેવ સાવકાનં દિન્નં મહપ્ફલં, નાઞ્ઞેસં સાવકાનં દિન્નં મહપ્ફલ’ન્તિ. અથ ચ પન મં ભગવા નિગણ્ઠેસુપિ દાને સમાદપેતિ. અપિ ચ, ભન્તે, મયમેત્થ કાલં જાનિસ્સામ. એસાહં, ભન્તે, તતિયમ્પિ ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

૬૯. અથ ખો ભગવા ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ અનુપુબ્બિં કથં [આનુપુબ્બીકથં (સી॰), આનુપુબ્બિકથં (પી॰), અનુપુબ્બિકથં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] કથેસિ, સેય્યથિદં – દાનકથં સીલકથં સગ્ગકથં, કામાનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં, નેક્ખમ્મે આનિસંસં પકાસેસિ. યદા ભગવા અઞ્ઞાસિ ઉપાલિં ગહપતિં કલ્લચિત્તં મુદુચિત્તં વિનીવરણચિત્તં ઉદગ્ગચિત્તં પસન્નચિત્તં, અથ યા બુદ્ધાનં સામુક્કંસિકા ધમ્મદેસના તં પકાસેસિ – દુક્ખં, સમુદયં, નિરોધં, મગ્ગં. સેય્યથાપિ નામ સુદ્ધં વત્થં અપગતકાળકં સમ્મદેવ રજનં પટિગ્ગણ્હેય્ય, એવમેવ ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ તસ્મિંયેવ આસને વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉદપાદિ – ‘યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં સબ્બં તં નિરોધધમ્મ’ન્તિ. અથ ખો ઉપાલિ ગહપતિ દિટ્ઠધમ્મો પત્તધમ્મો વિદિતધમ્મો પરિયોગાળ્હધમ્મો તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિગતકથંકથો વેસારજ્જપ્પત્તો અપરપ્પચ્ચયો સત્થુસાસને ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘હન્દ ચ દાનિ મયં, ભન્તે, ગચ્છામ, બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા’’તિ. ‘‘યસ્સદાનિ ત્વં, ગહપતિ, કાલં મઞ્ઞસી’’તિ.

૭૦. અથ ખો ઉપાલિ ગહપતિ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન સકં નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા દોવારિકં આમન્તેસિ – ‘‘અજ્જતગ્ગે, સમ્મ દોવારિક, આવરામિ દ્વારં નિગણ્ઠાનં નિગણ્ઠીનં, અનાવટં દ્વારં ભગવતો ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં. સચે કોચિ નિગણ્ઠો આગચ્છતિ તમેનં ત્વં એવં વદેય્યાસિ – ‘તિટ્ઠ, ભન્તે, મા પાવિસિ. અજ્જતગ્ગે ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગતો. આવટં દ્વારં નિગણ્ઠાનં નિગણ્ઠીનં, અનાવટં દ્વારં ભગવતો ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં . સચે તે, ભન્તે, પિણ્ડકેન અત્થો, એત્થેવ તિટ્ઠ, એત્થેવ તે આહરિસ્સન્તી’’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો દોવારિકો ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ પચ્ચસ્સોસિ.

૭૧. અસ્સોસિ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો – ‘‘ઉપાલિ કિર ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગતો’’તિ. અથ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે, ઉપાલિ કિર ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગતો’’તિ. ‘‘અટ્ઠાનં ખો એતં, તપસ્સિ , અનવકાસો યં ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્ય. ઠાનઞ્ચ ખો એતં વિજ્જતિ યં સમણો ગોતમો ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્યા’’તિ . દુતિયમ્પિ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો...પે॰... તતિયમ્પિ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે ...પે॰... ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્યા’’તિ. ‘‘હન્દાહં, ભન્તે, ગચ્છામિ યાવ જાનામિ યદિ વા ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગતો યદિ વા નો’’તિ. ‘‘ગચ્છ ત્વં, તપસ્સિ, જાનાહિ યદિ વા ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગતો યદિ વા નો’’તિ.

૭૨. અથ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો યેન ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો દોવારિકો દીઘતપસ્સિં નિગણ્ઠં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન દીઘતપસ્સિં નિગણ્ઠં એતદવોચ – ‘‘તિટ્ઠ, ભન્તે, મા પાવિસિ.

અજ્જતગ્ગે ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગતો. આવટં દ્વારં નિગણ્ઠાનં નિગણ્ઠીનં, અનાવટં દ્વારં ભગવતો ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં . સચે તે, ભન્તે, પિણ્ડકેન અત્થો, એત્થેવ તિટ્ઠ, એત્થેવ તે આહરિસ્સન્તી''તિ. ''ન મે, આવુસો, પિણ્ડકેન અત્થો''તિ વત્વા તતો પટિનિવત્તિત્વા યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''સચ્ચંયેવ ખો, ભન્તે, યં ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગતો. એતં ખો તે અહં, ભન્તે, નાલત્થં ન ખો મે, ભન્તે, રુચ્ચતિ યં ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેય્ય. સમણો હિ, ભન્તે, ગોતમો માયાવી આવટ્ટનિં માયં જાનાતિ યાય અઞ્ઞતિત્થિયાનં સાવકે આવટ્ટેતીતિ. આવટ્ટો ખો તે, ભન્તે, ઉપાલિ ગહપતિ સમણેન ગોતમેન આવટ્ટનિયા માયાયા''તિ. ''અટ્ઠાનં ખો એતં, તપસ્સિ, અનવકાસો યં ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્ય. ઠાનઞ્ચ ખો એતં વિજ્જતિ યં સમણો ગોતમો ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્યા''તિ. દુતિયમ્પિ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''સચ્ચંયેવ, ભન્તે...પે॰... ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્યા''તિ. તતિયમ્પિ ખો દીઘતપસ્સી નિગણ્ઠો નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''સચ્ચંયેવ ખો, ભન્તે...પે॰... ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ સાવકત્તં ઉપગચ્છેય્યા''તિ. ''હન્દ ચાહં , તપસ્સિ, ગચ્છામિ યાવ ચાહં સામંયેવ જાનામિ યદિ વા ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગતો યદિ વા નો''તિ.

અથ ખો નિગણ્ઠો નાટપુત્તો મહતિયા નિગણ્ઠપરિસાય સદ્ધિં યેન ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો દોવારિકો નિગણ્ઠં નાટપુત્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''તિટ્ઠ, ભન્તે, મા પાવિસિ. અજ્જતગ્ગે ઉપાલિ ગહપતિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકત્તં ઉપગતો. આવટં દ્વારં નિગણ્ઠાનં નિગણ્ઠીનં, અનાવટં દ્વારં ભગવતો ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં. સચે તે, ભન્તે, પિણ્ડકેન અત્થો, એત્થેવ તિટ્ઠ, એત્થેવ તે આહરિસ્સન્તી''તિ. ''તેન હિ, સમ્મ દોવારિક, યેન ઉપાલિ ગહપતિ તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉપાલિં ગહપતિં એવં વદેહિ – 'નિગણ્ઠો, ભન્તે, નાટપુત્તો મહતિયા નિગણ્ઠપરિસાય સદ્ધિં બહિદ્વારકોટ્ઠકે ઠિતો; સો તે દસ્સનકામો'''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો દોવારિકો નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ઉપાલિ ગહપતિ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉપાલિં ગહપતિં એતદવોચ – ''નિગણ્ઠો, ભન્તે, નાટપુત્તો મહતિયા નિગણ્ઠપરિસાય સદ્ધિં બહિદ્વારકોટ્ઠકે ઠિતો; સો તે દસ્સનકામો''તિ. ''તેન હિ, સમ્મ દોવારિક, મજ્ઝિમાય દ્વારસાલાય આસનાનિ પઞ્ઞપેહી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો દોવારિકો ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ પટિસ્સુત્વા મજ્ઝિમાય દ્વારસાલાય આસનાનિ પઞ્ઞપેત્વા યેન ઉપાલિ ગહપતિ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉપાલિં ગહપતિં એતદવોચ – ''પઞ્ઞત્તાનિ ખો, ભન્તે, મજ્ઝિમાય દ્વારસાલાય આસનાનિ. યસ્સદાનિ કાલં મઞ્ઞસી''તિ.

૭૩. અથ ખો ઉપાલિ ગહપતિ યેન મજ્ઝિમા દ્વારસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા યં તત્થ આસનં અગ્ગઞ્ચ સેટ્ઠઞ્ચ ઉત્તમઞ્ચ પણીતઞ્ચ તત્થ સામં નિસીદિત્વા દોવારિકં આમન્તેસિ – ''તેન હિ, સમ્મ દોવારિક, યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એવં વદેહિ – 'ઉપાલિ, ભન્તે, ગહપતિ એવમાહ – પવિસ કિર, ભન્તે, સચે આકઙ્ખસી'''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો દોવારિકો ઉપાલિસ્સ ગહપતિસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''ઉપાલિ, ભન્તે, ગહપતિ એવમાહ – 'પવિસ કિર, ભન્તે, સચે આકઙ્ખસી'''તિ. અથ ખો નિગણ્ઠો નાટપુત્તો મહતિયા નિગણ્ઠપરિસાય સદ્ધિં યેન મજ્ઝિમા દ્વારસાલા તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો ઉપાલિ ગહપતિ – યં સુદં પુબ્બે યતો પસ્સતિ નિગણ્ઠં નાટપુત્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં દિસ્વાન તતો પચ્ચુગ્ગન્ત્વા યં તત્થ આસનં અગ્ગઞ્ચ સેટ્ઠઞ્ચ ઉત્તમઞ્ચ પણીતઞ્ચ તં ઉત્તરાસઙ્ગેન

સમ્મજ્જિત્વા [પમજ્જિત્વા (સી॰ પી॰)] પરિગ્ગહેત્વા નિસીદાપેતિ સો – દાનિ યં તત્થ આસનં અગ્ગઞ્ચ સેટ્ઠઞ્ચ ઉત્તમઞ્ચ પણીતઞ્ચ તત્થ સામં નિસીદિત્વા નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''સંવિજ્જન્તિ ખો, ભન્તે, આસનાનિ; સચે આકઙ્ખસિ, નિસીદા''તિ. એવં વુત્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો ઉપાલિં ગહપતિં એતદવોચ – ''ઉમ્મત્તોસિ ત્વં, ગહપતિ, દત્તોસિ ત્વં, ગહપતિ! 'ગચ્છામહં, ભન્તે, સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેસ્સામી'તિ ગન્ત્વા મહતાસિ વાદસઙ્ઘાટેન પટિમુક્કો આગતો. સેય્યથાપિ, ગહપતિ, પુરિસો અણ્ડહારકો ગન્ત્વા ઉબ્ભતેહિ અણ્ડેહિ આગચ્છેય્ય, સેય્યથા વા પન ગહપતિ પુરિસો અક્ખિકહારકો ગન્ત્વા ઉબ્ભતેહિ અક્ખીહિ આગચ્છેય્ય; એવમેવ ખો ત્વં, ગહપતિ, 'ગચ્છામહં, ભન્તે, સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેસ્સામી'તિ ગન્ત્વા મહતાસિ વાદસઙ્ઘાટેન પટિમુક્કો આગતો. આવટ્ટોસિ ખો ત્વં, ગહપતિ, સમણેન ગોતમેન આવટ્ટનિયા માયાયા''તિ.

૭૪. ''ભદ્દિકા, ભન્તે, આવટ્ટની માયા; કલ્યાણી, ભન્તે, આવટ્ટની માયા; પિયા મે, ભન્તે, ઞાતિસાલોહિતા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું; પિયાનમ્પિ મે અસ્સ ઞાતિસાલોહિતાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય; સબ્બે ચેપિ, ભન્તે, ખત્તિયા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું; સબ્બેસાનમ્પિસ્સ ખત્તિયાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય; સબ્બે ચેપિ, ભન્તે, બ્રાહ્મણા...પે॰... વેસ્સા...પે॰... સુદ્દા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું; સબ્બેસાનમ્પિસ્સ સુદ્દાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય; સદેવકો ચેપિ, ભન્તે, લોકો સમારકો સબ્રહ્મકો સસ્સમણબ્રાહ્મણી પજા સદેવમનુસ્સા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું; સદેવકસ્સપિસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દીઘરત્તં હિતાય સુખાયાતિ. તેન હિ, ભન્તે, ઉપમં તે કરિસ્સામિ. ઉપમાય પિધેકચ્ચે વિઞ્ઞૂ પુરિસા ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનન્તિ.

૭૫. ''ભૂતપુબ્બં , ભન્તે, અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ જિણ્ણસ્સ વુડ્ઢસ્સ મહલ્લકસ્સ દહરા માણવિકા પજાપતી અહોસિ ગબ્ભિની ઉપવિજઞ્ઞા. અથ ખો, ભન્તે, સા માણવિકા તં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – 'ગચ્છ ત્વં, બ્રાહ્મણ, આપણા મક્કટચ્છાપકં કિણિત્વા આનેહિ, યો મે કુમારકસ્સ કીળાપનકો ભવિસ્સતી'તિ. એવં વુત્તે, સો બ્રાહ્મણો તં માણવિકં એતદવોચ – 'આગમેહિ તાવ, ભોતિ, યાવ વિજાયતિ. સચે ત્વં, ભોતિ, કુમારકં વિજાયિસ્સસિ, તસ્સા તે અહં આપણા મક્કટચ્છાપકં કિણિત્વા આનેસ્સામિ, યો તે કુમારકસ્સ કીળાપનકો ભવિસ્સતિ. સચે પન ત્વં, ભોતિ, કુમારિકં વિજાયિસ્સસિ, તસ્સા તે અહં આપણા મક્કટચ્છાપિકં કિણિત્વા આનેસ્સામિ, યા તે કુમારિકાય કીળાપનિકા ભવિસ્સતી'તિ. દુતિયમ્પિ ખો, ભન્તે, સા માણવિકા...પે॰... તતિયમ્પિ ખો, ભન્તે, સા માણવિકા તં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – 'ગચ્છ ત્વં, બ્રાહ્મણ, આપણા મક્કટચ્છાપકં કિણિત્વા આનેહિ, યો મે કુમારકસ્સ કીળાપનકો ભવિસ્સતી'તિ. અથ ખો, ભન્તે, સો બ્રાહ્મણો તસ્સા માણવિકાય સારત્તો પટિબદ્ધચિત્તો આપણા મક્કટચ્છાપકં કિણિત્વા આનેત્વા તં માણવિકં એતદવોચ – 'અયં તે, ભોતિ, આપણા મક્કટચ્છાપકો કિણિત્વા આનીતો, યો તે કુમારકસ્સ કીળાપનકો ભવિસ્સતી'તિ. એવં વુત્તે, ભન્તે, સા માણવિકા તં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – 'ગચ્છ ત્વં, બ્રાહ્મણ, ઇમં મક્કટચ્છાપકં આદાય યેન રત્તપાણિ રજતપુત્તો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા રત્તપાણિં રજકપુત્તં એવં વદેહિ – ઇચ્છામહં, સમ્મ રત્તપાણિ, ઇમં મક્કટચ્છાપકં પીતાવલેપનં નામ રઙ્ગજાતં રજિતં આકોટિતપચ્ચાકોટિતં ઉભતોભાગવિમટ્ઠ'ન્તિ.

''અથ ખો, ભન્તે, સો બ્રાહ્મણો તસ્સા માણવિકાય સારત્તો પટિબદ્ધચિત્તો તં મક્કટચ્છાપકં આદાય યેન રત્તપાણિ રજકપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રત્તપાણિં રજકપુત્તં એતદવોચ – 'ઇચ્છામહં, સમ્મ રત્તપાણિ, ઇમં મક્કટચ્છાપકં પીતાવલેપનં નામ રઙ્ગજાતં રજિતં આકોટિતપચ્ચાકોટિતં ઉભતોભાગવિમટ્ઠ'ન્તિ. એવં વુત્તે, ભન્તે, રત્તપાણિ રજકપુત્તો તં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – 'અયં ખો તે, મક્કટચ્છાપકો રઙ્ગક્ખમો હિ ખો, નો આકોટનક્ખમો ,

નો વિમજ્જનક્ખમો'તિ. એવમેવ ખો, ભન્તે, બાલાનં નિગણ્ઠાનં વાદો રઙ્ગક્ખમો હિ ખો બાલાનં નો પણ્ડિતાનં, નો અનુયોગક્ખમો, નો વિમજ્જનક્ખમો. અથ ખો, ભન્તે, સો બ્રાહ્મણો અપરેન સમયેન નવં દુસ્સયુગં આદાય યેન રત્તપાણિ રજકપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રત્તપાણિં રજકપુત્તં એતદવોચ – 'ઇચ્છામહં, સમ્મ રત્તપાણિ, ઇમં નવં દુસ્સયુગં પીતાવલેપનં નામ રઙ્ગજાતં રજિતં આકોટિતપચ્ચાકોટિતં ઉભતોભાગવિમટ્ઠ'ન્તિ. એવં વુત્તે, ભન્તે, રત્તપાણિ રજકપુત્તો તં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – 'ઇદં ખો તે, ભન્તે, નવં દુસ્સયુગં રઙ્ગક્ખમઞ્ચેવ આકોટનક્ખમઞ્ચ વિમજ્જનક્ખમઞ્ચા'તિ. એવમેવ ખો, ભન્તે, તસ્સ ભગવતો વાદો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ રઙ્ગક્ખમો ચેવ પણ્ડિતાનં નો બાલાનં, અનુયોગક્ખમો ચ વિમજ્જનક્ખમો ચા''તિ.

''સરાજિકા ખો, ગહપતિ, પરિસા એવં જાનાતિ – 'ઉપાલિ ગહપતિ નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ સાવકો'તિ. કસ્સ તં, ગહપતિ, સાવકં ધારેમા''તિ? એવં વુત્તે, ઉપાલિ ગહપતિ ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચ – ''તેન હિ, ભન્તે, સુણોહિ યસ્સાહં સાવકો''તિ –

૭૬. ''ધીરસ્સ વિગતમોહસ્સ, પભિન્નખીલસ્સ વિજિતવિજયસ્સ;
અનીઘસ્સ સુસમચિત્તસ્સ, વુદ્ધસીલસ્સ સાધુપઞ્ઞસ્સ;
વેસમન્તરસ્સ [વેસ્સન્તરસ્સ (સી॰ પી॰)] વિમલસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મિ.

''અકથંકથિસ્સ તુસિતસ્સ, વન્તલોકામિસસ્સ મુદિતસ્સ;
કતસમણસ્સ મનુજસ્સ, અન્તિમસારીરસ્સ નરસ્સ;
અનોપમસ્સ વિરજસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મિ.

''અસંસયસ્સ કુસલસ્સ, વેનયિકસ્સ સારથિવરસ્સ;
અનુત્તરસ્સ રુચિરધમ્મસ્સ, નિક્કઙ્ખસ્સ પભાસકસ્સ [પભાસકરસ્સ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)];
માનચ્છિદસ્સ વીરસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મિ.

''નિસભસ્સ અપ્પમેય્યસ્સ, ગમ્ભીરસ્સ મોનપત્તસ્સ;
ખેમઙ્કરસ્સ વેદસ્સ, ધમ્મટ્ઠસ્સ સંવુતત્તસ્સ;
સઙ્ગાતિગસ્સ મુત્તસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મિ.

''નાગસ્સ પન્તસેનસ્સ, ખીણસંયોજનસ્સ મુત્તસ્સ;
પટિમન્તકસ્સ [પટિમન્તસ્સ (ક॰)] ધોનસ્સ, પન્નધજસ્સ વીતરાગસ્સ;
દન્તસ્સ નિપ્પપઞ્ચસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મિ.

''ઇસિસત્તમસ્સ અકુહસ્સ, તેવિજ્જસ્સ બ્રહ્મપત્તસ્સ;
ન્હાતકસ્સ [નહાતકસ્સ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પદકસ્સ, પસ્સદ્ધસ્સ વિદિતવેદસ્સ;
પુરિન્દદસ્સ સક્કસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મિ.

''અરિયસ્સ ભાવિતત્તસ્સ, પત્તિપત્તસ્સ વેય્યાકરણસ્સ;
સતિમતો વિપસ્સિસ્સ, અનભિનતસ્સ નો અપનતસ્સ;

અનેજસ્સ વસિપ્પત્તસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મિ .

‘‘સમુગ્ગતસ્સ [સમ્મગ્ગતસ્સ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ઝાયિસ્સ, અનનુગતન્તરસ્સ સુદ્ધસ્સ;
અસિતસ્સ હિતસ્સ [અપ્પહીનસ્સ (સી॰ પી॰), અપ્પભીતસ્સ (સ્યા॰)], પવિવિત્તસ્સ અગ્ગપ્પત્તસ્સ;
તિણ્ણસ્સ તારયન્તસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મિ.

‘‘સન્તસ્સ ભૂરિપઞ્ઞસ્સ, મહાપઞ્ઞસ્સ વીતલોભસ્સ;
તથાગતસ્સ સુગતસ્સ, અપ્પટિપુગ્ગલસ્સ અસમસ્સ;
વિસારદસ્સ નિપુણસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મિ.

‘‘તણ્હચ્છિદસ્સ બુદ્ધસ્સ, વીતધૂમસ્સ અનુપલિત્તસ્સ;
આહુનેય્યસ્સ યક્ખસ્સ, ઉત્તમપુગ્ગલસ્સ અતુલસ્સ;
મહતો યસગ્ગપત્તસ્સ, ભગવતો તસ્સ સાવકોહમસ્મી’’તિ.

૭૭. ‘‘કદા સઞ્ઞૂળ્હા પન તે, ગહપતિ, ઇમે સમણસ્સ ગોતમસ્સ વણ્ણા’’તિ? ‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, નાનાપુપ્ફાનં મહાપુપ્ફરાસિ , તમેનં દક્ખો માલાકારો વા માલાકારન્તેવાસી વા વિચિત્તં માલં ગન્થેય્ય; એવમેવ ખો, ભન્તે, સો ભગવા અનેકવણ્ણો અનેકસતવણ્ણો. કો હિ, ભન્તે, વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ન કરિસ્સતી’’તિ? અથ ખો નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ ભગવતો સક્કારં અસહમાનસ્સ તત્થેવ ઉણ્હં લોહિતં મુખતો ઉગ્ગચ્છીતિ [ઉગ્ગઞ્છિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)].

ઉપાલિસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. કુક્કુરવતિકસુત્તં

૭૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોલિયેસુ વિહરતિ હલિદ્દવસનં નામ કોલિયાનં નિગમો. અથ ખો પુણ્ણો ચ કોલિયપુત્તો ગોવતિકો અચેલો ચ સેનિયો કુક્કુરવતિકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા પુણ્ણો કોલિયપુત્તો ગોવતિકો ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અચેલો પન સેનિયો કુક્કુરવતિકો ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા કુક્કુરોવ પલિકુજ્જિત્વા [પલિકુણ્ઠિત્વા (સ્યા॰ કં॰), પલિગુણ્ઠિત્વા (ક॰)] એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો પુણ્ણો કોલિયપુત્તો ગોવતિકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અયં , ભન્તે, અચેલો સેનિયો કુક્કુરવતિકો દુક્કરકારકો છમાનિક્ખિત્તં ભોજનં ભુઞ્જતિ. તસ્સ તં કુક્કુરવતં દીઘરત્તં સમત્તં સમાદિન્નં. તસ્સ કા ગતિ, કો અભિસમ્પરાયો’’તિ? ‘‘અલં, પુણ્ણ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો પુણ્ણો કોલિયપુત્તો ગોવતિકો…પે॰… તતિયમ્પિ ખો પુણ્ણો કોલિયપુત્તો ગોવતિકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અયં, ભન્તે, અચેલો સેનિયો કુક્કુરવતિકો દુક્કરકારકો છમાનિક્ખિત્તં ભોજનં ભુઞ્જતિ. તસ્સ તં કુક્કુરવતં દીઘરત્તં સમત્તં સમાદિન્નં. તસ્સ કા ગતિ, કો અભિસમ્પરાયો’’તિ?

૭૯. ‘‘અદ્ધા ખો તે અહં, પુણ્ણ, ન લભામિ. અલં, પુણ્ણ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છીતિ; અપિ ચ ત્યાહં બ્યાકરિસ્સામિ. ઇધ, પુણ્ણ, એકચ્ચો કુક્કુરવતં ભાવેતિ પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, કુક્કુરસીલં ભાવેતિ પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, કુક્કુરચિત્તં ભાવેતિ પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં , કુક્કુરાકપ્પં ભાવેતિ પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં. સો

કુક્કુરવતં ભાવેત્વા પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, કુક્કુરસીલં ભાવેત્વા પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, કુક્કુરચિત્તં ભાવેત્વા પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, કુક્કુરાકપ્પં ભાવેત્વા પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા કુક્કુરાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. સચે ખો પનસ્સ એવંદિટ્ઠિ હોતિ – 'ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા'તિ, સાસ્સ [સાયં (ક॰)] હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિ. મિચ્છાદિટ્ઠિસ્સ [મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ (સી॰)] ખો અહં, પુણ્ણ, દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં વદામિ – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા. ઇતિ ખો, પુણ્ણ, સમ્પજ્જમાનં કુક્કુરવતં કુક્કુરાનં સહબ્યતં ઉપનેતિ, વિપજ્જમાનં નિરય''ન્તિ. એવં વુત્તે, અચેલો સેનિયો કુક્કુરવતિકો પરોદિ, અસ્સૂનિ પવત્તેસિ.

અથ ખો ભગવા પુણ્ણં કોલિયપુત્તં ગોવતિકં એતદવોચ – ''એતં ખો તે અહં, પુણ્ણ, નાલત્થં. અલં, પુણ્ણ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી''તિ. ''નાહં, ભન્તે, એતં રોદામિ યં મં ભગવા એવમાહ; અપિ ચ મે ઇદં, ભન્તે, કુક્કુરવતં દીઘરત્તં સમત્તં સમાદિન્નં. અયં, ભન્તે, પુણ્ણો કોલિયપુત્તો ગોવતિકો. તસ્સ તં ગોવતં દીઘરત્તં સમત્તં સમાદિન્નં. તસ્સ કા ગતિ, કો અભિસમ્પરાયો''તિ? ''અલં, સેનિય, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી''તિ. દુતિયમ્પિ ખો અચેલો સેનિયો…પે॰… તતિયમ્પિ ખો અચેલો સેનિયો કુક્કુરવતિકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અયં, ભન્તે, પુણ્ણો કોલિયપુત્તો ગોવતિકો. તસ્સ તં ગોવતં દીઘરત્તં સમત્તં સમાદિન્નં. તસ્સ કા ગતિ, કો અભિસમ્પરાયો''તિ?

૮૦. ''અદ્ધા ખો તે અહં, સેનિય, ન લભામિ. અલં, સેનિય, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છીતિ; અપિ ચ ત્યાહં બ્યાકરિસ્સામિ. ઇધ, સેનિય, એકચ્ચો ગોવતં ભાવેતિ પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, ગોસીલં ભાવેતિ પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, ગોચિત્તં ભાવેતિ પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, ગવાકપ્પં [ગ્વાકપ્પં (ક॰)] ભાવેતિ પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં. સો ગોવતં ભાવેત્વા પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, ગોસીલં ભાવેત્વા પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, ગોચિત્તં ભાવેત્વા પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં, ગવાકપ્પં ભાવેત્વા પરિપુણ્ણં અબ્બોકિણ્ણં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગુન્નં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. સચે ખો પનસ્સ એવંદિટ્ઠિ હોતિ – 'ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા'તિ , સાસ્સ હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિ. મિચ્છાદિટ્ઠિસ્સ ખો અહં, સેનિય, દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં વદામિ – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા. ઇતિ ખો, સેનિય, સમ્પજ્જમાનં ગોવતં ગુન્નં સહબ્યતં ઉપનેતિ, વિપજ્જમાનં નિરય''ન્તિ. એવં વુત્તે, પુણ્ણો કોલિયપુત્તો ગોવતિકો પરોદિ, અસ્સૂનિ પવત્તેસિ.

અથ ખો ભગવા અચેલં સેનિયં કુક્કુરવતિકં એતદવોચ – ''એતં ખો તે અહં, સેનિય , નાલત્થં. અલં, સેનિય, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી''તિ. ''નાહં, ભન્તે, એતં રોદામિ યં મં ભગવા એવમાહ; અપિ ચ મે ઇદં, ભન્તે, ગોવતં દીઘરત્તં સમત્તં સમાદિન્નં. એવં પસન્નો અહં, ભન્તે, ભગવતિ; પહોતિ ભગવા તથા ધમ્મં દેસેતું યથા અહં ચેવિમં ગોવતં પજહેય્યં, અયઞ્ચેવ અચેલો સેનિયો કુક્કુરવતિકો તં કુક્કુરવતં પજહેય્યા''તિ. ''તેન હિ, પુણ્ણ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો પુણ્ણો કોલિયપુત્તો ગોવતિકો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૮૧. ''ચત્તારિમાનિ, પુણ્ણ, કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, પુણ્ણ, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં; અત્થિ, પુણ્ણ, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં; અત્થિ, પુણ્ણ, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં; અત્થિ, પુણ્ણ, કમ્મં અકણ્હં અસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં, કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ .

‘‘કતમઞ્ચ, પુણ્ણ, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં? ઇધ, પુણ્ણ, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝં [સબ્યાપજ્ઝં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો સબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં સબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપન્નં સમાનં સબ્યાબજ્ઝા ફસ્સા ફુસન્તિ. સો સબ્યાબજ્ઝેહિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો સબ્યાબજ્ઝં વેદનં વેદેતિ એકન્તદુક્ખં, સેય્યથાપિ સત્તા નેરયિકા . ઇતિ ખો, પુણ્ણ, ભૂતા ભૂતસ્સ ઉપપત્તિ હોતિ; યં કરોતિ તેન ઉપપજ્જતિ, ઉપપન્નમેનં ફસ્સા ફુસન્તિ. એવંપાહં, પુણ્ણ, ‘કમ્મદાયાદા સત્તા’તિ વદામિ. ઇદં વુચ્ચતિ, પુણ્ણ, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, પુણ્ણ, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં? ઇધ, પુણ્ણ, એકચ્ચો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, અબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, અબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, અબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, અબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા અબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં અબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપન્નં સમાનં અબ્યાબજ્ઝા ફસ્સા ફુસન્તિ. સો અબ્યાબજ્ઝેહિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો અબ્યાબજ્ઝં વેદનં વેદેતિ એકન્તસુખં, સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા. ઇતિ ખો , પુણ્ણ, ભૂતા ભૂતસ્સ ઉપપત્તિ હોતિ; યં કરોતિ તેન ઉપપજ્જતિ, ઉપપન્નમેનં ફસ્સા ફુસન્તિ. એવંપાહં, પુણ્ણ, ‘કમ્મદાયાદા સત્તા’તિ વદામિ. ઇદં વુચ્ચતિ, પુણ્ણ, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, પુણ્ણ, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં? ઇધ, પુણ્ણ, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વચીસઙ્ખારં અભિઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ લોકં ઉપપન્નં સમાનં સબ્યાબજ્ઝાપિ અબ્યાબજ્ઝાપિ ફસ્સા ફુસન્તિ. સો સબ્યાબજ્ઝેહિપિ અબ્યાબજ્ઝેહિપિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વેદનં વેદેતિ વોકિણ્ણસુખદુક્ખં, સેય્યથાપિ મનુસ્સા એકચ્ચે ચ દેવા એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. ઇતિ ખો, પુણ્ણ, ભૂતા ભૂતસ્સ ઉપપત્તિ હોતિ; યં કરોતિ તેન ઉપપજ્જતિ. ઉપપન્નમેનં ફસ્સા ફુસન્તિ. એવંપાહં, પુણ્ણ, ‘કમ્મદાયાદા સત્તા’તિ વદામિ. ઇદં વુચ્ચતિ, પુણ્ણ, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ , પુણ્ણ, કમ્મં અકણ્હં અસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં, કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ? તત્ર, પુણ્ણ, યમિદં કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં તસ્સ પહાનાય યા ચેતના, યમિદં [યમ્પિદં (સી॰ પી॰)] કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં તસ્સ પહાનાય યા ચેતના, યમિદં [યમ્પિદં (સી॰ પી॰)] કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં તસ્સ પહાનાય યા ચેતના – ઇદં વુચ્ચતિ, પુણ્ણ, કમ્મં અકણ્હં અસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં, કમ્મક્ખયાય સંવત્તતીતિ. ઇમાનિ ખો, પુણ્ણ, ચત્તારિ કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાની’’તિ.

૮૨. એવં વુત્તે, પુણ્ણો કોલિયપુત્તો ગોવતિકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે…પે॰… ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. અચેલો પન સેનિયો કુક્કુરવતિકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે…પે॰… પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. લભેય્યાહં, ભન્તે, ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં,

લભેય્યં ઉપસમ્પદ''ન્તિ. ''યો ખો, સેનિય , અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખતિ પબ્બજ્જં, આકઙ્ખતિ ઉપસમ્પદં સો ચત્તારો માસે પરિવસતિ. ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તિ, ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય. અપિ ચ મેત્થ પુગ્ગલવેમત્તતા વિદિતા''તિ.

''સચે, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બા ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખન્તા પબ્બજ્જં આકઙ્ખન્તા ઉપસમ્પદં તે ચત્તારો માસે પરિવસન્તિ ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તિ ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય, અહં ચત્તારિ વસ્સાનિ પરિવસિસ્સામિ. ચતુન્નં વસ્સાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તુ, ઉપસમ્પાદેન્તુ ભિક્ખુભાવાયા''તિ. અલત્થ ખો અચેલો સેનિયો કુક્કુરવતિકો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં. અચિરૂપસમ્પન્નો ખો પનાયસ્મા સેનિયો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા સેનિયો અરહતં અહોસીતિ.

કુક્કુરવતિકસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. અભયરાજકુમારસુત્તં

૮૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો અભયો રાજકુમારો યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા નિગણ્ઠં નાટપુત્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અભયં રાજકુમારં નિગણ્ઠો નાટપુત્તો એતદવોચ – ''એહિ ત્વં, રાજકુમાર, સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેહિ. એવં તે કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છિસ્સતિ – 'અભયેન રાજકુમારેન સમણસ્સ ગોતમસ્સ એવં મહિદ્ધિકસ્સ એવં મહાનુભાવસ્સ વાદો આરોપિતો'''તિ. ''યથા કથં પનાહં, ભન્તે, સમણસ્સ ગોતમસ્સ એવં મહિદ્ધિકસ્સ એવં મહાનુભાવસ્સ વાદં આરોપેસ્સામી''તિ? ''એહિ ત્વં, રાજકુમાર, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા સમણં ગોતમં એવં વદેહિ – 'ભાસેય્ય નુ ખો, ભન્તે, તથાગતો તં વાચં યા સા વાચા પરેસં અપ્પિયા અમનાપા'તિ? સચે તે સમણો ગોતમો એવં પુટ્ઠો એવં બ્યાકરોતિ – 'ભાસેય્ય, રાજકુમાર, તથાગતો તં વાચં યા સા વાચા પરેસં અપ્પિયા અમનાપા'તિ, તમેનં ત્વં એવં વદેય્યાસિ – 'અથ કિઞ્ચરહિ તે, ભન્તે, પુથુજ્જનેન નાનાકરણં? પુથુજ્જનોપિ હિ તં વાચં ભાસેય્ય યા સા વાચા પરેસં અપ્પિયા અમનાપા'તિ. સચે પન તે સમણો ગોતમો એવં પુટ્ઠો એવં બ્યાકરોતિ – 'ન, રાજકુમાર, તથાગતો તં વાચં ભાસેય્ય યા સા વાચા પરેસં અપ્પિયા અમનાપા'તિ, તમેનં ત્વં એવં વદેય્યાસિ – 'અથ કિઞ્ચરહિ તે, ભન્તે, દેવદત્તો બ્યાકતો – ''આપાયિકો દેવદત્તો, નેરયિકો દેવદત્તો, કપ્પટ્ઠો દેવદત્તો, અતેકિચ્છો દેવદત્તો''તિ? તાય ચ પન તે વાચાય દેવદત્તો કુપિતો અહોસિ અનત્તમનો'તિ. ઇમં ખો તે, રાજકુમાર, સમણો ગોતમો ઉભતોકોટિકં પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો નેવ સક્ખિતિ ઉગ્ગિલિતું ન સક્ખિતિ ઓગિલિતું. સેય્યથાપિ નામ પુરિસસ્સ અયોસિઙ્ઘાટકં કણ્ઠે વિલગ્ગં, સો નેવ સક્કુણેય્ય ઉગ્ગિલિતું ન સક્કુણેય્ય ઓગિલિતું; એવમેવ ખો તે, રાજકુમાર, સમણો ગોતમો ઇમં ઉભતોકોટિકં પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો નેવ સક્ખિતિ ઉગ્ગિલિતું ન સક્ખિતિ ઓગિલિતુ''ન્તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો અભયો રાજકુમારો નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના નિગણ્ઠં નાટપુત્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

૮૪. એકમન્તં નિસિન્નસ્સ ખો અભયસ્સ રાજકુમારસ્સ સૂરિયં [સુરિયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઉલ્લોકેત્વા એતદહોસિ – ''અકાલો ખો અજ્જ ભગવતો વાદં આરોપેતું . સ્વે દાનાહં સકે નિવેસને ભગવતો વાદં આરોપેસ્સામી''તિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અધિવાસેતુ મે, ભન્તે, ભગવા સ્વાતનાય અત્તચતુત્થો ભત્ત''ન્તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. અથ ખો અભયો રાજકુમારો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો ભગવા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન અભયસ્સ રાજકુમારસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો અભયો રાજકુમારો ભગવન્તં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો અભયો રાજકુમારો ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

૮૫. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અભયો રાજકુમારો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ભાસેય્ય નુ ખો, ભન્તે, તથાગતો તં વાચં યા સા વાચા પરેસં અપ્પિયા અમનાપા''તિ? ''ન ખ્વેત્થ, રાજકુમાર, એકંસેના''તિ. ''એત્થ, ભન્તે, અનસ્સું નિગણ્ઠા''તિ. ''કિં પન ત્વં, રાજકુમાર, એવં વદેસિ – 'એત્થ , ભન્તે, અનસ્સું નિગણ્ઠા'''તિ? ''ઇધાહં, ભન્તે, યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા નિગણ્ઠં નાટપુત્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નં ખો મં, ભન્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો એતદવોચ – 'એહિ ત્વં, રાજકુમાર, સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેહિ. એવં તે કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છિસ્સતિ – અભયેન રાજકુમારેન સમણસ્સ ગોતમસ્સ એવં મહિદ્ધિકસ્સ એવં મહાનુભાવસ્સ વાદો આરોપિતો'તિ. એવં વુત્તે, અહં, ભન્તે, નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચં – 'યથા કથં પનાહં , ભન્તે, સમણસ્સ ગોતમસ્સ એવં મહિદ્ધિકસ્સ એવં મહાનુભાવસ્સ વાદં આરોપેસ્સામી'તિ? 'એહિ ત્વં, રાજકુમાર, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા સમણં ગોતમં એવં વદેહિ – ભાસેય્ય નુ ખો, ભન્તે, તથાગતો તં વાચં યા સા વાચા પરેસં અપ્પિયા અમનાપાતિ? સચે તે સમણો ગોતમો એવં પુટ્ઠો એવં બ્યાકરોતિ – ભાસેય્ય, રાજકુમાર, તથાગતો તં વાચં યા સા વાચા પરેસં અપ્પિયા અમનાપાતિ, તમેનં ત્વં એવં વદેય્યાસિ – અથ કિઞ્ચરહિ તે, ભન્તે, પુથુજ્જનેન નાનાકરણં? પુથુજ્જનોપિ હિ તં વાચં ભાસેય્ય યા સા વાચા પરેસં અપ્પિયા અમનાપાતિ. સચે પન તે સમણો ગોતમો એવં પુટ્ઠો એવં બ્યાકરોતિ – ન, રાજકુમાર, તથાગતો તં વાચં ભાસેય્ય યા સા વાચા પરેસં અપ્પિયા અમનાપાતિ, તમેનં ત્વં એવં વદેય્યાસિ – અથ કિઞ્ચરહિ તે, ભન્તે, દેવદત્તો બ્યાકતો – આપાયિકો દેવદત્તો, નેરયિકો દેવદત્તો, કપ્પટ્ઠો દેવદત્તો, અતેકિચ્છો દેવદત્તોતિ? તાય ચ પન તે વાચાય દેવદત્તો કુપિતો અહોસિ અનત્તમનોતિ. ઇમં ખો તે, રાજકુમાર, સમણો ગોતમો ઉભતોકોટિકં પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો નેવ સક્ખિતિ ઉગ્ગિલિતું ન સક્ખિતિ ઓગિલિતું. સેય્યથાપિ નામ પુરિસસ્સ અયોસિઙ્ઘાટકં કણ્ઠે વિલગ્ગં, સો નેવ સક્કુણેય્ય ઉગ્ગિલિતું ન સક્કુણેય્ય ઓગિલિતું; એવમેવ ખો તે, રાજકુમાર, સમણો ગોતમો ઇમં ઉભતોકોટિકં પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો નેવ સક્ખિતિ ઉગ્ગિલિતું ન સક્ખિતિ ઓગિલિતુ'''ન્તિ.

૮૬. તેન ખો પન સમયેન દહરો કુમારો મન્દો ઉત્તાનસેય્યકો અભયસ્સ રાજકુમારસ્સ અઙ્કે નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો ભગવા અભયં રાજકુમારં એતદવોચ – ''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, સચાયં કુમારો તુય્હં વા પમાદમન્વાય ધાતિયા વા પમાદમન્વાય કટ્ઠં વા કઠલં [કથલં (ક॰)] વા મુખે આહરેય્ય, કિન્તિ નં કરેય્યાસી''તિ? ''આહરેય્યસ્સાહં, ભન્તે. સચે, ભન્તે, ન સક્કુણેય્યં આદિકેનેવ આહત્તું [આહરિતું (સ્યા॰ કં॰)], વામેન હત્થેન સીસં પરિગ્ગહેત્વા [પગ્ગહેત્વા (સી॰)] દક્ખિણેન હત્થેન વઙ્કઙ્ગુલિં કરિત્વા સલોહિતમ્પિ આહરેય્યં. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થિ મે, ભન્તે, કુમારે અનુકમ્પા''તિ. ''એવમેવ ખો, રાજકુમાર, યં તથાગતો વાચં જાનાતિ

અભૂતં અતચ્છં અનત્થસંહિતં સા ચ પરેસં અપ્પિયા અમનાપા, ન તં તથાગતો વાચં ભાસતિ. યમ્પિ તથાગતો વાચં જાનાતિ ભૂતં તચ્છં અનત્થસંહિતં સા ચ પરેસં અપ્પિયા અમનાપા, તમ્પિ તથાગતો વાચં ન ભાસતિ. યઞ્ચ ખો તથાગતો વાચં જાનાતિ ભૂતં તચ્છં અત્થસંહિતં સા ચ પરેસં અપ્પિયા અમનાપા, તત્ર કાલઞ્ઞૂ તથાગતો હોતિ તસ્સા વાચાય વેય્યાકરણાય. યં તથાગતો વાચં જાનાતિ અભૂતં અતચ્છં અનત્થસંહિતં સા ચ પરેસં પિયા મનાપા, ન તં તથાગતો વાચં ભાસતિ. યમ્પિ તથાગતો વાચં જાનાતિ ભૂતં તચ્છં અનત્થસંહિતં સા ચ પરેસં પિયા મનાપા તમ્પિ તથાગતો વાચં ન ભાસતિ. યઞ્ચ તથાગતો વાચં જાનાતિ ભૂતં તચ્છં અત્થસંહિતં સા ચ પરેસં પિયા મનાપા, તત્ર કાલઞ્ઞૂ તથાગતો હોતિ તસ્સા વાચાય વેય્યાકરણાય. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થિ, રાજકુમાર, તથાગતસ્સ સત્તેસુ અનુકમ્પા''તિ.

૮૭. ''યેમે, ભન્તે, ખત્તિયપણ્ડિતાપિ બ્રાહ્મણપણ્ડિતાપિ ગહપતિપણ્ડિતાપિ સમણપણ્ડિતાપિ પઞ્હં અભિસઙ્ખરિત્વા તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છન્તિ, પુબ્બેવ નુ ખો, એતં, ભન્તે , ભગવતો ચેતસો પરિવિતક્કિતં હોતિ 'યે મં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં પુચ્છિસ્સન્તિ તેસાહં એવં પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સામી'તિ, ઉદાહુ ઠાનસોવેતં તથાગતં પટિભાતી''તિ?

''તેન હિ, રાજકુમાર, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ, યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, કુસલો ત્વં રથસ્સ અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાન''ન્તિ?

''એવં, ભન્તે, કુસલો અહં રથસ્સ અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાન''ન્તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, યે તં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં પુચ્છેય્યું – 'કિં નામિદં રથસ્સ અઙ્ગપચ્ચઙ્ગ'ન્તિ? પુબ્બેવ નુ ખો તે એતં ચેતસો પરિવિતક્કિતં અસ્સ 'યે મં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં પુચ્છિસ્સન્તિ તેસાહં એવં પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સામી'તિ, ઉદાહુ ઠાનસોવેતં પટિભાસેય્યા''તિ?

''અહઞ્હિ, ભન્તે, રથિકો સઞ્ઞાતો કુસલો રથસ્સ અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનં. સબ્બાનિ મે રથસ્સ અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિ સુવિદિતાનિ. ઠાનસોવેતં મં પટિભાસેય્યા''તિ .

''એવમેવ ખો, રાજકુમાર, યે તે ખત્તિયપણ્ડિતાપિ બ્રાહ્મણપણ્ડિતાપિ ગહપતિપણ્ડિતાપિ સમણપણ્ડિતાપિ પઞ્હં અભિસઙ્ખરિત્વા તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છન્તિ, ઠાનસોવેતં તથાગતં પટિભાતિ. તં કિસ્સ હેતુ? સા હિ, રાજકુમાર, તથાગતસ્સ ધમ્મધાતુ સુપ્પટિવિદ્ધા યસ્સા ધમ્મધાતુયા સુપ્પટિવિદ્ધત્તા ઠાનસોવેતં તથાગતં પટિભાતી''તિ.

એવં વુત્તે, અભયો રાજકુમારો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ.

અભયરાજકુમારસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. બહુવેદનીયસુત્તં

૮૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ યેનાયસ્મા ઉદાયી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ઉદાયિં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ‘‘કતિ નુ ખો, ભન્તે ઉદાયિ, વેદના વુત્તા ભગવતા’’તિ? ‘‘તિસ્સો ખો, થપતિ [ગહપતિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)], વેદના વુત્તા ભગવતા. સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા ખો, થપતિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા’’તિ. એવં વુત્તે, પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, ભન્તે ઉદાયિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા; દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના. યાયં, ભન્તે, અદુક્ખમસુખા વેદના સન્તસ્મિં એસા પણીતે સુખે વુત્તા ભગવતા’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા ઉદાયી પઞ્ચકઙ્ગં થપતિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, ગહપતિ, દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા; તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા. સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા ખો, થપતિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, ભન્તે ઉદાયિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા; દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના. યાયં, ભન્તે , અદુક્ખમસુખા વેદના સન્તસ્મિં એસા પણીતે સુખે વુત્તા ભગવતા’’તિ. તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા ઉદાયી પઞ્ચકઙ્ગં થપતિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, થપતિ, દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા; તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા. સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા ખો, થપતિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા’’તિ. તતિયમ્પિ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, ભન્તે ઉદાયિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા, દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના. યાયં, ભન્તે, અદુક્ખમસુખા વેદના સન્તસ્મિં એસા પણીતે સુખે વુત્તા ભગવતા’’તિ. નેવ ખો સક્ખિ આયસ્મા ઉદાયી પઞ્ચકઙ્ગં થપતિં સઞ્ઞાપેતું ન પનાસક્ખિ પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં સઞ્ઞાપેતું.

૮૯. અસ્સોસિ ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મતો ઉદાયિસ્સ પઞ્ચકઙ્ગેન થપતિના સદ્ધિં ઇમં કથાસલ્લાપં. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો યાવતકો અહોસિ આયસ્મતો ઉદાયિસ્સ પઞ્ચકઙ્ગેન થપતિના સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ. એવં વુત્તે, ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘સન્તઞ્ઞેવ ખો, આનન્દ, પરિયાયં પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ ઉદાયિસ્સ નાબ્ભનુમોદિ, સન્તઞ્ઞેવ ચ પન પરિયાયં ઉદાયી પઞ્ચકઙ્ગસ્સ થપતિસ્સ નાબ્ભનુમોદિ. દ્વેપાનન્દ, વેદના વુત્તા મયા પરિયાયેન , તિસ્સોપિ વેદના વુત્તા મયા પરિયાયેન, પઞ્ચપિ વેદના વુત્તા મયા પરિયાયેન, છપિ વેદના વુત્તા મયા પરિયાયેન, અટ્ઠારસપિ વેદના વુત્તા મયા પરિયાયેન, છત્તિંસપિ વેદના વુત્તા મયા પરિયાયેન, અટ્ઠસતમ્પિ વેદના વુત્તા મયા પરિયાયેન. એવં પરિયાયદેસિતો ખો, આનન્દ, મયા ધમ્મો. એવં પરિયાયદેસિતે ખો, આનન્દ, મયા ધમ્મે યે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુભાસિતં સુલપિતં ન સમનુજાનિસ્સન્તિ ન સમનુમઞ્ઞિસ્સન્તિ ન સમનુમોદિસ્સન્તિ તેસમેતં પાટિકઙ્ખં – ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરિસ્સન્તિ. એવં પરિયાયદેસિતો ખો, આનન્દ, મયા ધમ્મો. એવં પરિયાયદેસિતે ખો, આનન્દ, મયા ધમ્મે યે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુભાસિતં સુલપિતં સમનુજાનિસ્સન્તિ સમનુમઞ્ઞિસ્સન્તિ સમનુમોદિસ્સન્તિ તેસમેતં પાટિકઙ્ખં – સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરિસ્સન્તિ’’.

૯૦. ‘‘પઞ્ચ ખો ઇમે, આનન્દ, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા…પે॰… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰…

કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા – ઇમે ખો, આનન્દ, પઞ્ચ કામગુણા. યં ખો, આનન્દ, ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં ઇદં વુચ્ચતિ કામસુખં.

‘‘યો ખો, આનન્દ, એવં વદેય્ય – ‘એતપરમં સત્તા સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી’તિ, ઇદમસ્સ નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ . ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘યો ખો, આનન્દ, એવં વદેય્ય – ‘એતપરમં સત્તા સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી’તિ, ઇદમસ્સ નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘યો ખો, આનન્દ, એવં વદેય્ય…પે॰…. કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા…પે॰… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘યો ખો, આનન્દ, એવં વદેય્ય…પે॰…. કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘યો ખો, આનન્દ, એવં વદેય્ય…પે॰…. કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા, પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા, નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘યો ખો, આનન્દ, એવં વદેય્ય…પે॰…. કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘યો ખો, આનન્દ, એવં વદેય્ય…પે॰…. કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘યો ખો, આનન્દ, એવં વદેય્ય…પે॰…. કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ

વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘યો ખો, આનન્દ, એવં વદેય્ય – ‘એતપરમં સત્તા સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી’તિ, ઇદમસ્સ નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

૯૧. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આનન્દ, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમણો ગોતમો આહ; તઞ્ચ સુખસ્મિં પઞ્ઞપેતિ. તયિદં કિંસુ, તયિદં કથંસૂ’તિ? એવંવાદિનો, આનન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘ન ખો, આવુસો, ભગવા સુખંયેવ વેદનં સન્ધાય સુખસ્મિં પઞ્ઞપેતિ; અપિ ચ, આવુસો, યત્થ યત્થ સુખં ઉપલબ્ભતિ યહિં યહિં તં તં તથાગતો સુખસ્મિં પઞ્ઞપેતી’’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

બહુવેદનીયસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. અપણ્ણકસુત્તં

૯૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન સાલા નામ કોસલાનં બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. અસ્સોસું ખો સાલેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા – ‘‘સમણો ખલુ ભો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં સાલં અનુપ્પત્તો. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી’’તિ. અથ ખો સાલેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ; સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અપ્પેકચ્ચે ભગવતો સન્તિકે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ.

૯૩. એકમન્તં નિસિન્ને ખો સાલેય્યકે બ્રાહ્મણગહપતિકે ભગવા એતદવોચ – ‘‘અત્થિ પન વો, ગહપતયો, કોચિ મનાપો સત્થા યસ્મિં વો આકારવતી સદ્ધા પટિલદ્ધા’’તિ? ‘‘નત્થિ ખો નો, ભન્તે, કોચિ મનાપો સત્થા યસ્મિં નો આકારવતી સદ્ધા પટિલદ્ધા’’તિ. ‘‘મનાપં વો, ગહપતયો, સત્થારં અલભન્તેહિ અયં અપણ્ણકો ધમ્મો સમાદાય વત્તિતબ્બો. અપણ્ણકો હિ, ગહપતયો, ધમ્મો સમત્તો સમાદિન્નો, સો વો ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. કતમો ચ, ગહપતયો, અપણ્ણકો ધમ્મો’’?

૯૪. ‘‘સન્તિ , ગહપતયો, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં; નત્થિ સુકતદુક્કટાનં [સુકટદુક્કટાનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો, નત્થિ પરો લોકો; નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા; નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા; નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા [સમગ્ગતા (ક॰)] સમ્મા પટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. તેસંયેવ ખો, ગહપતયો, સમણબ્રાહ્મણાનં એકે સમણબ્રાહ્મણા ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા. તે એવમાહંસુ – ‘અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠં, અત્થિ હુતં; અત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો; અત્થિ અયં લોકો, અત્થિ પરો લોકો; અત્થિ માતા, અત્થિ પિતા; અત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા; અત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્મા પટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ગહપતયો – ‘નનુમે સમણબ્રાહ્મણા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા’’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’.

૯૫. ‘‘તત્ર, ગહપતયો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં…પે॰… યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ તેસમેતં પાટિકઙ્ખં? યમિદં [યદિદં (ક॰)] કાયસુચરિતં, વચીસુચરિતં, મનોસુચરિતં – ઇમે તયો કુસલે ધમ્મે અભિનિવજ્જેત્વા [અભિનિબ્બજ્જેત્વા (સ્યા॰ કં॰), અભિનિબ્બિજ્જિત્વા (ક॰)] યમિદં [યદિદં (ક॰)] કાયદુચ્ચરિતં, વચીદુચ્ચરિતં, મનોદુચ્ચરિતં – ઇમે તયો અકુસલે ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા પસ્સન્તિ અકુસલાનં ધમ્માનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં, કુસલાનં ધમ્માનં નેક્ખમ્મે આનિસંસં વોદાનપક્ખં. સન્તંયેવ પન પરં લોકં ‘નત્થિ પરો લોકો’ તિસ્સ દિટ્ઠિ હોતિ; સાસ્સ હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિ. સન્તંયેવ ખો પન પરં લોકં ‘નત્થિ પરો લોકો’તિ સઙ્કપ્પેતિ; સ્વાસ્સ હોતિ મિચ્છાસઙ્કપ્પો. સન્તંયેવ ખો પન પરં લોકં ‘નત્થિ પરો લોકો’તિ વાચં ભાસતિ; સાસ્સ હોતિ મિચ્છાવાચા. સન્તંયેવ ખો પન પરં લોકં ‘નત્થિ પરો લોકો’તિ આહ; યે તે અરહન્તો પરલોકવિદુનો તેસમયં પચ્ચનીકં કરોતિ. સન્તંયેવ ખો પન પરં લોકં ‘નત્થિ પરો લોકો’તિ પરં સઞ્ઞાપેતિ [પઞ્ઞાપેતિ (ક॰)]; સાસ્સ હોતિ અસદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ [અસ્સદ્ધમ્મપઞ્ઞત્તિ (ક॰)]. તાય ચ પન અસદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિયા અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ. ઇતિ પુબ્બેવ ખો પનસ્સ સુસીલ્યં પહીનં હોતિ, દુસ્સીલ્યં પચ્ચુપટ્ઠિતં – અયઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિ મિચ્છાસઙ્કપ્પો મિચ્છાવાચા અરિયાનં પચ્ચનીકતા અસદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ અત્તુક્કંસના પરવમ્ભના. એવમસ્સિમે [એવં’સિ’મે’ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ મિચ્છાદિટ્ઠિપચ્ચયા.

‘‘તત્ર , ગહપતયો, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘સચે ખો નત્થિ પરો લોકો એવમયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા સોત્થિમત્તાનં કરિસ્સતિ; સચે ખો અત્થિ પરો લોકો એવમયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતિ. કામં ખો પન માહુ પરો લોકો, હોતુ નેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં; અથ ચ પનાયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં ગારય્હો – દુસ્સીલો પુરિસપુગ્ગલો મિચ્છાદિટ્ઠિ નત્થિકવાદો’તિ. સચે ખો અત્થેવ પરો લોકો, એવં ઇમસ્સ ભોતો પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઉભયત્થ કલિગ્ગહો – યઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં ગારય્હો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતિ. એવમસ્સાયં અપણ્ણકો ધમ્મો દુસ્સમત્તો સમાદિન્નો, એકંસં ફરિત્વા તિટ્ઠતિ, રિઞ્ચતિ કુસલં ઠાનં.

૯૬. ‘‘તત્ર , ગહપતયો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અત્થિ દિન્નં…પે॰… યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ તેસમેતં પાટિકઙ્ખં? યમિદં કાયદુચ્ચરિતં, વચીદુચ્ચરિતં, મનોદુચ્ચરિતં – ઇમે તયો અકુસલે ધમ્મે અભિનિવજ્જેત્વા યમિદં કાયસુચરિતં, વચીસુચરિતં, મનોસુચરિતં –

ઇમે તયો કુસલે ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? પસ્સન્તિ હિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલાનં ધમ્માનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં, કુસલાનં ધમ્માનં નેક્ખમ્મે આનિસંસં વોદાનપક્ખં. સન્તંયેવ ખો પન પરં લોકં 'અત્થિ પરો લોકો' તિસ્સ દિટ્ઠિ હોતિ; સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સન્તંયેવ ખો પન પરં લોકં 'અત્થિ પરો લોકો'તિ સઙ્કપ્પેતિ; સ્વાસ્સ હોતિ સમ્માસઙ્કપ્પો. સન્તંયેવ ખો પન પરં લોકં 'અત્થિ પરો લોકો'તિ વાચં ભાસતિ; સાસ્સ હોતિ સમ્માવાચા. સન્તંયેવ ખો પન પરં લોકં 'અત્થિ પરો લોકો'તિ આહ; યે તે અરહન્તો પરલોકવિદુનો તેસમયં ન પચ્ચનીકં કરોતિ. સન્તંયેવ ખો પન પરં લોકં 'અત્થિ પરો લોકો'તિ પરં સઞ્ઞાપેતિ; સાસ્સ હોતિ સદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ. તાય ચ પન સદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. ઇતિ પુબ્બેવ ખો પનસ્સ દુસ્સીલ્યં પહીનં હોતિ, સુસીલ્યં પચ્ચુપટ્ઠિતં – અયઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા અરિયાનં અપચ્ચનીકતા સદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ અનત્તુક્કંસના અપરવમ્ભના. એવમસ્સિમે અનેકે કુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ સમ્માદિટ્ઠિપચ્ચયા.

''તત્ર, ગહપતયો, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'સચે ખો અત્થિ પરો લોકો , એવમયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સતિ. કામં ખો પન માહુ પરો લોકો, હોતુ નેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં; અથ ચ પનાયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં પાસંસો – સીલવા પુરિસપુગ્ગલો સમ્માદિટ્ઠિ અત્થિકવાદો'તિ. સચે ખો અત્થેવ પરો લોકો, એવં ઇમસ્સ ભોતો પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઉભયત્થ કટગ્ગહો – યઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં પાસંસો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સતિ. એવમસ્સાયં અપણ્ણકો ધમ્મો સુસમત્તો સમાદિન્નો, ઉભયંસં ફરિત્વા તિટ્ઠતિ, રિઞ્ચતિ અકુસલં ઠાનં.

૯૭. ''સન્તિ, ગહપતયો, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'કરોતો કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો [પાણમતિમાપયતો (સી॰ પી॰), પાણમતિપાતાપયતો (સ્યા॰ કં॰), પાણમતિપાપયતો (ક॰)], અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો; કરોતો ન કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો, છિન્દન્તો છેદાપેન્તો, પચન્તો પાચેન્તો; નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો, યજન્તો યજાપેન્તો; નત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન [સચ્ચવાચેન (ક॰)] નત્થિ પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો'તિ. તેસંયેવ ખો, ગહપતયો, સમણબ્રાહ્મણાનં એકે સમણબ્રાહ્મણા ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા તે એવમાહંસુ – 'કરોતો કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો; કરોતો કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો, છિન્દન્તો છેદાપેન્તો, પચન્તો પાચેન્તો; અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો, યજન્તો યજાપેન્તો; અત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, અત્થિ

પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન અત્થિ પુઞ્ઞં, અત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો’તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ગહપતયો, નનુમે સમણબ્રાહ્મણા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’.

૯૮. ‘‘તત્ર, ગહપતયો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘કરોતો કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો; કરોતો ન કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો…પે॰… દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન નત્થિ પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો’તિ તેસમેતં પાટિકઙ્ખં? યમિદં કાયસુચરિતં, વચીસુચરિતં, મનોસુચરિતં – ઇમે તયો કુસલે ધમ્મે અભિનિવજ્જેત્વા યમિદં કાયદુચ્ચરિતં, વચીદુચ્ચરિતં, મનોદુચ્ચરિતં – ઇમે તયો અકુસલે ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા પસ્સન્તિ અકુસલાનં ધમ્માનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં, કુસલાનં ધમ્માનં નેક્ખમ્મે આનિસંસં વોદાનપક્ખં. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘નત્થિ કિરિયા’ તિસ્સ દિટ્ઠિ હોતિ; સાસ્સ હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિ. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘નત્થિ કિરિયા’તિ સઙ્કપ્પેતિ; સ્વાસ્સ હોતિ મિચ્છાસઙ્કપ્પો. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘નત્થિ કિરિયા’તિ વાચં ભાસતિ; સાસ્સ હોતિ મિચ્છાવાચા. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘નત્થિ કિરિયા’તિ આહ, યે તે અરહન્તો કિરિયવાદા તેસમયં પચ્ચનીકં કરોતિ. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘નત્થિ કિરિયા’તિ પરં સઞ્ઞાપેતિ; સાસ્સ હોતિ અસદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ. તાય ચ પન અસદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિયા અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ. ઇતિ પુબ્બેવ ખો પનસ્સ સુસીલ્યં પહીનં હોતિ, દુસ્સીલ્યં પચ્ચુપટ્ઠિતં – અયઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિ મિચ્છાસઙ્કપ્પો મિચ્છાવાચા અરિયાનં પચ્ચનીકતા અસદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ અત્તુક્કંસના પરવમ્ભના. એવમસ્સિમે અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ મિચ્છાદિટ્ઠિપચ્ચયા.

‘‘તત્ર, ગહપતયો, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘સચે ખો નત્થિ કિરિયા, એવમયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા સોત્થિમત્તાનં કરિસ્સતિ; સચે ખો અત્થિ કિરિયા એવમયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતિ. કામં ખો પન માહુ કિરિયા, હોતુ નેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં; અથ ચ પનાયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં ગારય્હો – દુસ્સીલો પુરિસપુગ્ગલો મિચ્છાદિટ્ઠિ અકિરિયવાદો’તિ. સચે ખો અત્થેવ કિરિયા, એવં ઇમસ્સ ભોતો પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઉભયત્થ કલિગ્ગહો – યઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં ગારય્હો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતિ. એવમસ્સાયં અપણ્ણકો ધમ્મો દુસ્સમત્તો સમાદિન્નો, એકંસં ફરિત્વા તિટ્ઠતિ, રિઞ્ચતિ કુસલં ઠાનં.

૯૯. ‘‘તત્ર, ગહપતયો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘કરોતો કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો; કરોતો કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો, છિન્દન્તો છેદાપેન્તો, પચન્તો પાચેન્તો, અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો, યજન્તો યજાપેન્તો, અત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, અત્થિ

પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન અત્થિ પુઞ્ઞં, અત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો’તિ તેસમેતં પાટિકઙ્ખં? યમિદં કાયદુચ્ચરિતં, વચીદુચ્ચરિતં , મનોદુચ્ચરિતં – ઇમે તયો અકુસલે ધમ્મે અભિનિવજ્જેત્વા યમિદં કાયસુચરિતં, વચીસુચરિતં, મનોસુચરિતં – ઇમે તયો કુસલે ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? પસ્સન્તિ હિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલાનં ધમ્માનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં, કુસલાનં ધમ્માનં નેક્ખમ્મે આનિસંસં વોદાનપક્ખં. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘અત્થિ કિરિયા’ તિસ્સ દિટ્ઠિ હોતિ; સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘અત્થિ કિરિયા’તિ સઙ્કપ્પેતિ; સ્વાસ્સ હોતિ સમ્માસઙ્કપ્પો. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘અત્થિ કિરિયા’તિ વાચં ભાસતિ; સાસ્સ હોતિ સમ્માવાચા. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘અત્થિ કિરિયા’તિ આહ; યે તે અરહન્તો કિરિયવાદા તેસમયં ન પચ્ચનીકં કરોતિ. સન્તંયેવ ખો પન કિરિયં ‘અત્થિ કિરિયા’તિ પરં સઞ્ઞાપેતિ; સાસ્સ હોતિ સદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ. તાય ચ પન સદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. ઇતિ પુબ્બેવ ખો પનસ્સ દુસ્સીલ્યં પહીનં હોતિ, સુસીલ્યં પચ્ચુપટ્ઠિતં – અયઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા અરિયાનં અપચ્ચનીકતા સદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ અનત્તુક્કંસના અપરવમ્ભના. એવમસ્સિમે અનેકે કુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ સમ્માદિટ્ઠિપચ્ચયા.

‘‘તત્ર, ગહપતયો, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘સચે ખો અત્થિ કિરિયા, એવમયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સતિ. કામં ખો પન માહુ કિરિયા, હોતુ નેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં; અથ ચ પનાયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં પાસંસો – સીલવા પુરિસપુગ્ગલો સમ્માદિટ્ઠિ કિરિયવાદો’તિ. સચે ખો અત્થેવ કિરિયા, એવં ઇમસ્સ ભોતો પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઉભયત્થ કટગ્ગહો – યઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં પાસંસો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સતિ. એવમસ્સાયં અપણ્ણકો ધમ્મો સુસમત્તો સમાદિન્નો, ઉભયંસં ફરિત્વા તિટ્ઠતિ, રિઞ્ચતિ અકુસલં ઠાનં.

૧૦૦. ‘‘સન્તિ , ગહપતયો, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય; અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ. નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા; અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ. નત્થિ બલં, નત્થિ વીરિયં [વિરિયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], નત્થિ પુરિસથામો, નત્થિ પુરિસપરક્કમો; સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા સબ્બે ભૂતા સબ્બે જીવા અવસા અબલા અવીરિયા નિયતિસંગતિભાવપરિણતા છસ્વેવાભિજાતીસુ સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી’તિ. તેસંયેવ ખો, ગહપતયો, સમણબ્રાહ્મણાનં એકે સમણબ્રાહ્મણા ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા. તે એવમાહંસુ – ‘અત્થિ હેતુ, અત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય; સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ. અત્થિ હેતુ, અત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા; સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ. અત્થિ બલં, અત્થિ વીરિયં, અત્થિ પુરિસથામો, અત્થિ પુરિસપરક્કમો; ન સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા સબ્બે ભૂતા સબ્બે જીવા અવસા અબલા અવીરિયા [અત્થિ પુરિસપરક્કમો, સબ્બે સત્તા… સવસા સબલા સવીરિયા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] નિયતિસંગતિભાવપરિણતા છસ્વેવાભિજાતીસુ સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી’તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ગહપતયો, નનુમે સમણબ્રાહ્મણા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા’તિ? ‘એવં, ભન્તે’.

૧૦૧. ‘‘તત્ર , ગહપતયો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય; અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ. નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા; અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ. નત્થિ બલં, નત્થિ વીરિયં, નત્થિ પુરિસથામો, નત્થિ પુરિસપરક્કમો; સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા સબ્બે ભૂતા સબ્બે જીવા અવસા અબલા અવીરિયા નિયતિસંગતિભાવપરિણતા છસ્વેવાભિજાતીસુ

સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી’તિ તેસમેતં પાટિકઙ્ખં? યમિદં કાયસુચરિતં, વચીસુચરિતં, મનોસુચરિતં – ઇમે તયો કુસલે ધમ્મે અભિનિવજ્જેત્વા યમિદં કાયદુચ્ચરિતં, વચીદુચ્ચરિતં, મનોદુચ્ચરિતં – ઇમે તયો અકુસલે ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા પસ્સન્તિ અકુસલાનં ધમ્માનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં, કુસલાનં ધમ્માનં નેક્ખમ્મે આનિસંસં વોદાનપક્ખં. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘નત્થિ હેતૂ’ તિસ્સ દિટ્ઠિ હોતિ; સાસ્સ હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિ. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘નત્થિ હેતૂ’તિ સઙ્કપ્પેતિ ; સ્વાસ્સ હોતિ મિચ્છાસઙ્કપ્પો. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘નત્થિ હેતૂ’તિ વાચં ભાસતિ; સાસ્સ હોતિ મિચ્છાવાચા. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘નત્થિ હેતૂ’તિ આહ; યે તે અરહન્તો હેતુવાદા તેસમયં પચ્ચનીકં કરોતિ. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘નત્થિ હેતૂ’તિ પરં સઞ્ઞાપેતિ; સાસ્સ હોતિ અસદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ. તાય ચ પન અસદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિયા અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ. ઇતિ પુબ્બેવ ખો પનસ્સ સુસીલ્યં પહીનં હોતિ, દુસ્સીલ્યં પચ્ચુપટ્ઠિતં – અયઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિ મિચ્છાસઙ્કપ્પો મિચ્છાવાચા અરિયાનં પચ્ચનીકતા અસદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ અત્તાનુક્કંસના પરવમ્ભના. એવમસ્સિમે અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ મિચ્છાદિટ્ઠિપચ્ચયા.

‘‘તત્ર, ગહપતયો, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘સચે ખો નત્થિ હેતુ, એવમયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સોત્થિમત્તાનં કરિસ્સતિ; સચે ખો અત્થિ હેતુ, એવમયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતિ. કામં ખો પન માહુ હેતુ, હોતુ નેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં; અથ ચ પનાયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં ગારય્હો – દુસ્સીલો પુરિસપુગ્ગલો મિચ્છાદિટ્ઠિ અહેતુકવાદો’તિ. સચે ખો અત્થેવ હેતુ, એવં ઇમસ્સ ભોતો પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઉભયત્થ કલિગ્ગહો – યઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં ગારય્હો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતિ. એવમસ્સાયં અપણ્ણકો ધમ્મો દુસ્સમત્તો સમાદિન્નો, એકંસં ફરિત્વા તિટ્ઠતિ, રિઞ્ચતિ કુસલં ઠાનં.

૧૦૨. ‘‘તત્ર, ગહપતયો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અત્થિ હેતુ, અત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય; સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ. અત્થિ હેતુ, અત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા; સહેતૂ સપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ. અત્થિ બલં, અત્થિ વીરિયં, અત્થિ પુરિસથામો, અત્થિ પુરિસપરક્કમો; ન સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા સબ્બે ભૂતા સબ્બે જીવા અવસા અબલા અવીરિયા નિયતિસંગતિભાવપરિણતા છસ્વેવાભિજાતીસુ સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી’તિ તેસમેતં પાટિકઙ્ખં? યમિદં કાયદુચ્ચરિતં, વચીદુચ્ચરિતં, મનોદુચ્ચરિતં – ઇમે તયો અકુસલે ધમ્મે અભિનિવજ્જેત્વા યમિદં કાયસુચરિતં, વચીસુચરિતં, મનોસુચરિતં – ઇમે તયો કુસલે ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? પસ્સન્તિ હિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલાનં ધમ્માનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં, કુસલાનં ધમ્માનં નેક્ખમ્મે આનિસંસં વોદાનપક્ખં. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘અત્થિ હેતૂ’ તિસ્સ દિટ્ઠિ હોતિ; સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘અત્થિ હેતૂ’તિ સઙ્કપ્પેતિ; સ્વાસ્સ હોતિ સમ્માસઙ્કપ્પો. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘અત્થિ હેતૂ’તિ વાચં ભાસતિ; સાસ્સ હોતિ સમ્માવાચા. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘અત્થિ હેતૂ’તિ આહ, યે તે અરહન્તો હેતુવાદા તેસમયં ન પચ્ચનીકં કરોતિ. સન્તંયેવ ખો પન હેતું ‘અત્થિ હેતૂ’તિ પરં સઞ્ઞાપેતિ; સાસ્સ હોતિ સદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ. તાય ચ પન સદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. ઇતિ પુબ્બેવ ખો પનસ્સ દુસ્સીલ્યં પહીનં હોતિ, સુસીલ્યં પચ્ચુપટ્ઠિતં – અયઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા અરિયાનં અપચ્ચનીકતા સદ્ધમ્મસઞ્ઞત્તિ અનત્તુક્કંસના અપરવમ્ભના. એવમસ્સિમે અનેકે કુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ સમ્માદિટ્ઠિપચ્ચયા.

‘‘તત્ર, ગહપતયો, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘સચે ખો અત્થિ હેતુ, એવમયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સતિ. કામં ખો પન માહુ હેતુ, હોતુ નેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં; અથ ચ પનાયં ભવં પુરિસપુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં પાસંસો – સીલવા પુરિસપુગ્ગલો સમ્માદિટ્ઠિ હેતુવાદો’તિ. સચે ખો અત્થિ હેતુ , એવં ઇમસ્સ ભોતો પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઉભયત્થ કટગ્ગહો – યઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે વિઞ્ઞૂનં પાસંસો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સતિ. એવમસ્સાયં અપણ્ણકો ધમ્મો સુસમત્તો સમાદિન્નો, ઉભયંસં ફરિત્વા તિટ્ઠતિ, રિઞ્ચતિ અકુસલં ઠાનં.

૧૦૩. ‘‘સન્તિ, ગહપતયો, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ સબ્બસો આરુપ્પા’તિ. તેસંયેવ ખો, ગહપતયો, સમણબ્રાહ્મણાનં એકે સમણબ્રાહ્મણા ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા. તે એવમાહંસુ – ‘અત્થિ સબ્બસો આરુપ્પા’તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ગહપતયો, નનુમે સમણબ્રાહ્મણા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘તત્ર , ગહપતયો, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – યે ખો તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ સબ્બસો આરુપ્પા’તિ, ઇદં મે અદિટ્ઠં; યેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અત્થિ સબ્બસો આરુપ્પા’તિ, ઇદં મે અવિદિતં. અહઞ્ચેવ [અહઞ્ચે (?)] ખો પન અજાનન્તો અપસ્સન્તો એકંસેન આદાય વોહરેય્યં – ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞન્તિ, ન મેતં અસ્સ પતિરૂપં. યે ખો તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ સબ્બસો આરુપ્પા’તિ, સચે તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં, ઠાનમેતં વિજ્જતિ – યે તે દેવા રૂપિનો મનોમયા, અપણ્ણકં મે તત્રૂપપત્તિ ભવિસ્સતિ. યે પન તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અત્થિ સબ્બસો આરુપ્પા’તિ, સચે તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં, ઠાનમેતં વિજ્જતિ – યે તે દેવા અરૂપિનો સઞ્ઞામયા, અપણ્ણકં મે તત્રૂપપત્તિ ભવિસ્સતિ. દિસ્સન્તિ ખો પન રૂપાધિકરણં [રૂપકારણા (ક॰)] દણ્ડાદાન-સત્થાદાન-કલહ-વિગ્ગહ-વિવાદ-તુવંતુવં-પેસુઞ્ઞ-મુસાવાદા. ‘નત્થિ ખો પનેતં સબ્બસો અરૂપે’’’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય રૂપાનંયેવ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

૧૦૪. ‘‘સન્તિ, ગહપતયો, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ સબ્બસો ભવનિરોધો’તિ. તેસંયેવ ખો, ગહપતયો, સમણબ્રાહ્મણાનં એકે સમણબ્રાહ્મણા ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા. તે એવમાહંસુ – ‘અત્થિ સબ્બસો ભવનિરોધો’તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ગહપતયો, નનુમે સમણબ્રાહ્મણા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘તત્ર, ગહપતયો, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – યે ખો તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ સબ્બસો ભવનિરોધો’તિ, ઇદં મે અદિટ્ઠં; યેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અત્થિ સબ્બસો ભવનિરોધો’તિ, ઇદં મે અવિદિતં. અહઞ્ચેવ ખો પન અજાનન્તો અપસ્સન્તો એકંસેન આદાય વોહરેય્યં – ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞન્તિ, ન મેતં અસ્સ પતિરૂપં. યે ખો તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ સબ્બસો ભવનિરોધો’તિ, સચે તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં, ઠાનમેતં વિજ્જતિ – યે તે દેવા અરૂપિનો સઞ્ઞામયા અપણ્ણકં મે તત્રૂપપત્તિ ભવિસ્સતિ. યે પન તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અત્થિ સબ્બસો ભવનિરોધો’તિ, સચે તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં વચનં, ઠાનમેતં વિજ્જતિ – યં દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયિસ્સામિ . યે ખો તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘નત્થિ સબ્બસો ભવનિરોધો’તિ, તેસમયં દિટ્ઠિ સારાગાય [સરાગાય (સ્યા॰ કં॰)] સન્તિકે, સંયોગાય સન્તિકે, અભિનન્દનાય સન્તિકે, અજ્ઝોસાનાય સન્તિકે, ઉપાદાનાય સન્તિકે. યે પન તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અત્થિ સબ્બસો ભવનિરોધો’તિ, તેસમયં દિટ્ઠિ

અસારાગાય સન્તિકે, અસંયોગાય સન્તિકે, અનભિનન્દનાય સન્તિકે, અનજ્ઝોસાનાય સન્તિકે, અનુપાદાનાય સન્તિકે’’’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય ભવાનંયેવ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

૧૦૫. ‘‘ચત્તારોમે, ગહપતયો, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તન્તપો હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પુગ્ગલો પરન્તપો હોતિ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો હોતિ નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો; સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ.

૧૦૬. ‘‘કતમો ચ, ગહપતયો, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પુગ્ગલો અચેલકો હોતિ મુત્તાચારો હત્થાપલેખનો…પે॰… [વિત્થારો મ॰ નિ॰ ૨.૬-૭ કન્દરકસુત્તે] ઇતિ એવરૂપં અનેકવિહિતં કાયસ્સ આતાપનપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ગહપતયો, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

‘‘કતમો ચ, ગહપતયો, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઓરબ્ભિકો હોતિ સૂકરિકો…પે॰… યે વા પનઞ્ઞેપિ કેચિ કુરૂરકમ્મન્તા. અયં વુચ્ચતિ, ગહપતયો, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

‘‘કતમો ચ, ગહપતયો, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પુગ્ગલો રાજા વા હોતિ ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો…પે॰… તેપિ દણ્ડતજ્જિતા ભયતજ્જિતા અસ્સુમુખા રુદમાના પરિકમ્માનિ કરોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, ગહપતયો, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

‘‘કતમો ચ, ગહપતયો, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો; સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ? ઇધ, ગહપતયો, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો…પે॰… સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં…પે॰… તતિયં ઝાનં… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે…પે॰… યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. સો

એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ગહપતયો, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો; સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતી''તિ.

એવં વુત્તે, સાલેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ભગવન્તં એતદવોચું – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય 'ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી'તિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એતે મયં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકે નો ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતે''તિ.

અપણ્ણકસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

ગહપતિવગ્ગો નિટ્ઠિતો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

કન્દરનાગરસેખવતો ચ, પોતલિયો પુન જીવકભચ્ચો;
ઉપાલિદમથો કુક્કુરઅભયો, બહુવેદનીયાપણ્ણકતો દસમો.

૨. ભિક્ખુવગ્ગો

૧. અમ્બલટ્ઠિકરાહુલોવાદસુત્તં

૧૦૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા રાહુલો અમ્બલટ્ઠિકાયં વિહરતિ. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન અમ્બલટ્ઠિકા યેનાયસ્મા રાહુલો તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા રાહુલો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન આસનં પઞ્ઞાપેસિ, ઉદકઞ્ચ પાદાનં. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ પાદે પક્ખાલેસિ. આયસ્માપિ ખો રાહુલો ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

૧૦૮. અથ ખો ભગવા પરિત્તં ઉદકાવસેસં ઉદકાધાને ઠપેત્વા આયસ્મન્તં રાહુલં આમન્તેસિ – ''પસ્સસિ નો ત્વં, રાહુલ, ઇમં પરિત્તં ઉદકાવસેસં ઉદકાધાને ઠપિત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એવં પરિત્તકં ખો, રાહુલ, તેસં સામઞ્ઞં યેસં નત્થિ સમ્પજાનમુસાવાદે લજ્જા''તિ. અથ ખો ભગવા પરિત્તં ઉદકાવસેસં છડ્ડેત્વા આયસ્મન્તં રાહુલં આમન્તેસિ – ''પસ્સસિ નો ત્વં, રાહુલ, પરિત્તં ઉદકાવસેસં છડ્ડિત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એવં છડ્ડિતં ખો, રાહુલ, તેસં સામઞ્ઞં યેસં નત્થિ સમ્પજાનમુસાવાદે લજ્જા''તિ. અથ ખો ભગવા તં ઉદકાધાનં નિક્કુજ્જિત્વા આયસ્મન્તં રાહુલં આમન્તેસિ – ''પસ્સસિ નો ત્વં, રાહુલ, ઇમં ઉદકાધાનં નિક્કુજ્જિત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એવં નિક્કુજ્જિતં ખો, રાહુલ, તેસં સામઞ્ઞં યેસં નત્થિ સમ્પજાનમુસાવાદે લજ્જા''તિ. અથ ખો ભગવા તં ઉદકાધાનં ઉક્કુજ્જિત્વા આયસ્મન્તં રાહુલં આમન્તેસિ – ''પસ્સસિ નો ત્વં, રાહુલ, ઇમં ઉદકાધાનં રિત્તં તુચ્છ''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એવં રિત્તં તુચ્છં ખો, રાહુલ, તેસં સામઞ્ઞં યેસં નત્થિ સમ્પજાનમુસાવાદે લજ્જાતિ. સેય્યથાપિ, રાહુલ, રઞ્ઞો નાગો ઈસાદન્તો ઉરૂળ્હવા [ઉબ્બૂળ્હવા (સી॰ પી॰)] અભિજાતો સઙ્ગામાવચરો સઙ્ગામગતો પુરિમેહિપિ પાદેહિ કમ્મં કરોતિ, પચ્છિમેહિપિ પાદેહિ કમ્મં કરોતિ, પુરિમેનપિ કાયેન કમ્મં કરોતિ, પચ્છિમેનપિ કાયેન કમ્મં કરોતિ, સીસેનપિ કમ્મં કરોતિ, કણ્ણેહિપિ કમ્મં કરોતિ, દન્તેહિપિ કમ્મં કરોતિ, નઙ્ગુટ્ઠેનપિ કમ્મં કરોતિ; રક્ખતેવ સોણ્ડં. તત્થ હત્થારોહસ્સ એવં હોતિ – 'અયં ખો રઞ્ઞો નાગો ઈસાદન્તો ઉરૂળ્હવા અભિજાતો સઙ્ગામાવચરો સઙ્ગામગતો પુરિમેહિપિ પાદેહિ કમ્મં કરોતિ, પચ્છિમેહિપિ પાદેહિ કમ્મં કરોતિ...પે॰... નઙ્ગુટ્ઠેનપિ કમ્મં કરોતિ; રક્ખતેવ સોણ્ડં . અપરિચ્ચત્તં ખો રઞ્ઞો નાગસ્સ જીવિત'ન્તિ. યતો ખો, રાહુલ, રઞ્ઞો નાગો ઈસાદન્તો ઉરૂળ્હવા અભિજાતો સઙ્ગામાવચરો સઙ્ગામગતો પુરિમેહિપિ પાદેહિ કમ્મં કરોતિ, પચ્છિમેહિપિ પાદેહિ કમ્મં કરોતિ...પે॰... નઙ્ગુટ્ઠેનપિ કમ્મં કરોતિ, સોણ્ડાયપિ કમ્મં કરોતિ, તત્થ હત્થારોહસ્સ એવં હોતિ – 'અયં ખો રઞ્ઞો નાગો ઈસાદન્તો ઉરૂળ્હવા અભિજાતો સઙ્ગામાવચરો સઙ્ગામગતો પુરિમેહિપિ પાદેહિ કમ્મં કરોતિ, પચ્છિમેહિપિ પાદેહિ કમ્મં કરોતિ, પુરિમેનપિ કાયેન કમ્મં કરોતિ, પચ્છિમેનપિ કાયેન કમ્મં કરોતિ, સીસેનપિ કમ્મં કરોતિ, કણ્ણેહિપિ કમ્મં કરોતિ, દન્તેહિપિ કમ્મં કરોતિ, નઙ્ગુટ્ઠેનપિ કમ્મં કરોતિ, સોણ્ડાયપિ કમ્મં કરોતિ. પરિચ્ચત્તં ખો રઞ્ઞો નાગસ્સ જીવિતં. નત્થિ દાનિ કિઞ્ચિ રઞ્ઞો નાગસ્સ અકરણીય'ન્તિ. એવમેવ ખો, રાહુલ, યસ્સ કસ્સચિ સમ્પજાનમુસાવાદે નત્થિ લજ્જા, નાહં તસ્સ કિઞ્ચિ પાપં અકરણીયન્તિ વદામિ. તસ્માતિહ તે, રાહુલ, 'હસ્સાપિ ન મુસા ભણિસ્સામી'તિ – એવઞ્હિ તે, રાહુલ, સિક્ખિતબ્બં.

૧૦૯. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, કિમત્થિયો આદાસો''તિ? ''પચ્ચવેક્ખણત્થો, ભન્તે''તિ. ''એવમેવ ખો, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા કાયેન કમ્મં કત્તબ્બં, પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા વાચાય કમ્મં કત્તબ્બં,

પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા મનસા કમ્મં કત્તબ્બં. યદેવ ત્વં, રાહુલ, કાયેન કમ્મં કત્તુકામો અહોસિ, તદેવ તે કાયકમ્મં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘યં નુ ખો અહં ઇદં કાયેન કમ્મં કત્તુકામો ઇદં મે કાયકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય – અકુસલં ઇદં કાયકમ્મં દુક્ખુદ્રયં [દુક્ખુન્દ્રયં, દુક્ખુદયં (ક॰)] દુક્ખવિપાક’ન્તિ? સચે ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં કાયેન કમ્મં કત્તુકામો ઇદં મે કાયકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય – અકુસલં ઇદં કાયકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ, એવરૂપં તે, રાહુલ, કાયેન કમ્મં સસક્કં ન કરણીયં [સંસક્કં ન ચ કરણીયં (ક॰)]. સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં કાયેન કમ્મં કત્તુકામો ઇદં મે કાયકમ્મં નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય – કુસલં ઇદં કાયકમ્મં સુખુદ્રયં સુખવિપાક’ન્તિ, એવરૂપં તે, રાહુલ, કાયેન કમ્મં કરણીયં.

“કરોન્તેનપિ તે, રાહુલ, કાયેન કમ્મં તદેવ તે કાયકમ્મં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘યં નુ ખો અહં ઇદં કાયેન કમ્મં કરોમિ ઇદં મે કાયકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં કાયકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ? સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં કાયેન કમ્મં કરોમિ ઇદં મે કાયકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં કાયકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ, પટિસંહરેય્યાસિ ત્વં, રાહુલ, એવરૂપં કાયકમ્મં. સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં કાયેન કમ્મં કરોમિ ઇદં મે કાયકમ્મં નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – કુસલં ઇદં કાયકમ્મં સુખુદ્રયં સુખવિપાક’ન્તિ, અનુપદજ્જેય્યાસિ ત્વં, રાહુલ, એવરૂપં કાયકમ્મં.

“કત્વાપિ તે, રાહુલ, કાયેન કમ્મં તદેવ તે કાયકમ્મં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘યં નુ ખો અહં ઇદં કાયેન કમ્મં અકાસિં ઇદં મે કાયકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ [સંવત્તિ (પી॰)], પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં કાયકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ? સચે ખો ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં કાયેન કમ્મં અકાસિં, ઇદં મે કાયકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં કાયકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ, એવરૂપં તે, રાહુલ, કાયકમ્મં સત્થરિ વા વિઞ્ઞૂસુ વા સબ્રહ્મચારીસુ દેસેતબ્બં, વિવરિતબ્બં, ઉત્તાનીકાતબ્બં; દેસેત્વા વિવરિત્વા ઉત્તાનીકત્વા આયતિં સંવરં આપજ્જિતબ્બં . સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં કાયેન કમ્મં અકાસિં ઇદં મે કાયકમ્મં નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – કુસલં ઇદં કાયકમ્મં સુખુદ્રયં સુખવિપાક’ન્તિ, તેનેવ ત્વં, રાહુલ, પીતિપામોજ્જેન વિહરેય્યાસિ અહોરત્તાનુસિક્ખી કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

૧૧૦. “યદેવ ત્વં, રાહુલ, વાચાય કમ્મં કત્તુકામો અહોસિ, તદેવ તે વચીકમ્મં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘યં નુ ખો અહં ઇદં વાચાય કમ્મં કત્તુકામો ઇદં મે વચીકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય – અકુસલં ઇદં વચીકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ? સચે ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં વાચાય કમ્મં કત્તુકામો ઇદં મે વચીકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય – અકુસલં ઇદં વચીકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ, એવરૂપં તે, રાહુલ, વાચાય કમ્મં સસક્કં ન કરણીયં. સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો

એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં વાચાય કમ્મં કત્તુકામો ઇદં મે વચીકમ્મં નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય – કુસલં ઇદં વચીકમ્મં સુખુદ્રયં સુખવિપાક’ન્તિ, એવરૂપં તે, રાહુલ, વાચાય કમ્મં કરણીયં.

‘‘કરોન્તેનપિ, રાહુલ, વાચાય કમ્મં તદેવ તે વચીકમ્મં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘યં નુ ખો અહં ઇદં વાચાય કમ્મં કરોમિ ઇદં મે વચીકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં વચીકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ? સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં વાચાય કમ્મં કરોમિ ઇદં મે વચીકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં વચીકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ, પટિસંહરેય્યાસિ ત્વં, રાહુલ, એવરૂપં વચીકમ્મં. સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં વાચાય કમ્મં કરોમિ ઇદં મે વચીકમ્મં નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – કુસલં ઇદં વચીકમ્મં સુખુદ્રયં સુખવિપાક’ન્તિ, અનુપદજ્જેય્યાસિ, ત્વં રાહુલ, એવરૂપં વચીકમ્મં.

‘‘કત્વાપિ તે, રાહુલ, વાચાય કમ્મં તદેવ તે વચીકમ્મં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘યં નુ ખો અહં ઇદં વાચાય કમ્મં અકાસિં ઇદં મે વચીકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ [સંવત્તિ (સી॰ પી॰)], પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં વચીકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ? સચે ખો ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં વાચાય કમ્મં અકાસિં ઇદં મે વચીકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં વચીકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ, એવરૂપં તે, રાહુલ, વચીકમ્મં સત્થરિ વા વિઞ્ઞૂસુ વા સબ્રહ્મચારીસુ દેસેતબ્બં, વિવરિતબ્બં, ઉત્તાનીકત્તબ્બં ; દેસેત્વા વિવરિત્વા ઉત્તાનીકત્વા આયતિં સંવરં આપજ્જિતબ્બં. સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં વાચાય કમ્મં અકાસિં ઇદં મે વચીકમ્મં નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – કુસલં ઇદં વચીકમ્મં સુખુદ્રયં સુખવિપાક’ન્તિ, તેનેવ ત્વં, રાહુલ, પીતિપામોજ્જેન વિહરેય્યાસિ અહોરત્તાનુસિક્ખી કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

૧૧૧. ‘‘યદેવ ત્વં, રાહુલ, મનસા કમ્મં કત્તુકામો અહોસિ, તદેવ તે મનોકમ્મં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘યં નુ ખો અહં ઇદં મનસા કમ્મં કત્તુકામો ઇદં મે મનોકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય – અકુસલં ઇદં મનોકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ? સચે ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં મનસા કમ્મં કત્તુકામો ઇદં મે મનોકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય – અકુસલં ઇદં મનોકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ, એવરૂપં તે, રાહુલ, મનસા કમ્મં સસક્કં ન કરણીયં. સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં મનસા કમ્મં કત્તુકામો ઇદં મે મનોકમ્મં નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તેય્ય – કુસલં ઇદં મનોકમ્મં સુખુદ્રયં સુખવિપાક’ન્તિ, એવરૂપં તે, રાહુલ, મનસા કમ્મં કરણીયં.

‘‘કરોન્તેનપિ તે, રાહુલ, મનસા કમ્મં તદેવ તે મનોકમ્મં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘યં નુ ખો અહં ઇદં મનસા કમ્મં કરોમિ ઇદં મે મનોકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં મનોકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ? સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં

જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં મનસા કમ્મં કરોમિ ઇદં મે મનોકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં મનોકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ, પટિસંહરેય્યાસિ ત્વં, રાહુલ, એવરૂપં મનોકમ્મં. સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં મનસા કમ્મં કરોમિ ઇદં મે મનોકમ્મં નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – કુસલં ઇદં મનોકમ્મં સુખુદ્રયં સુખવિપાક’ન્તિ, અનુપદજ્જેય્યાસિ ત્વં, રાહુલ, એવરૂપં મનોકમ્મં.

“કત્વાપિ તે, રાહુલ, મનસા કમ્મં તદેવ તે મનોકમ્મં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘યં નુ ખો અહં ઇદં મનસા કમ્મં અકાસિં ઇદં મે મનોકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ [સંવત્તિ (સી॰ પી॰)], પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં મનોકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ? સચે ખો ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં મનસા કમ્મં અકાસિં ઇદં મે મનોકમ્મં અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – અકુસલં ઇદં મનોકમ્મં દુક્ખુદ્રયં દુક્ખવિપાક’ન્તિ, એવરૂપં પન [એવરૂપે (સી॰ પી॰), એવરૂપે પન (સ્યા॰ કં॰)] તે, રાહુલ, મનોકમ્મં [મનોકમ્મે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અટ્ટીયિતબ્બં હરાયિતબ્બં જિગુચ્છિતબ્બં; અટ્ટીયિત્વા હરાયિત્વા જિગુચ્છિત્વા આયતિં સંવરં આપજ્જિતબ્બં. સચે પન ત્વં, રાહુલ, પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનેય્યાસિ – ‘યં ખો અહં ઇદં મનસા કમ્મં અકાસિં ઇદં મે મનોકમ્મં નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ – કુસલં ઇદં મનોકમ્મં સુખુદ્રયં સુખવિપાક’ન્તિ, તેનેવ ત્વં, રાહુલ, પીતિપામોજ્જેન વિહરેય્યાસિ અહોરત્તાનુસિક્ખી કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

૧૧૨. “યે હિ કેચિ, રાહુલ, અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયકમ્મં પરિસોધેસું, વચીકમ્મં પરિસોધેસું, મનોકમ્મં પરિસોધેસું, સબ્બે તે એવમેવં પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા કાયકમ્મં પરિસોધેસું, પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા વચીકમ્મં પરિસોધેસું, પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા મનોકમ્મં પરિસોધેસું. યેપિ હિ કેચિ, રાહુલ, અનાગતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયકમ્મં પરિસોધેસ્સન્તિ, વચીકમ્મં પરિસોધેસ્સન્તિ, મનોકમ્મં પરિસોધેસ્સન્તિ, સબ્બે તે એવમેવં પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા કાયકમ્મં પરિસોધેસ્સન્તિ, પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા વચીકમ્મં પરિસોધેસ્સન્તિ , પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા મનોકમ્મં પરિસોધેસ્સન્તિ. યેપિ હિ કેચિ, રાહુલ, એતરહિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયકમ્મં પરિસોધેન્તિ, વચીકમ્મં પરિસોધેન્તિ, મનોકમ્મં પરિસોધેન્તિ, સબ્બે તે એવમેવં પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા કાયકમ્મં પરિસોધેન્તિ, પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા વચીકમ્મં પરિસોધેન્તિ, પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા મનોકમ્મં પરિસોધેન્તિ. તસ્માતિહ, રાહુલ, ‘પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા કાયકમ્મં પરિસોધેસ્સામિ, પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા વચીકમ્મં પરિસોધેસ્સામિ, પચ્ચવેક્ખિત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા મનોકમ્મં પરિસોધેસ્સામી’તિ – એવઞ્હિ તે, રાહુલ, સિક્ખિતબ્બ”ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા રાહુલો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

અમ્બલટ્ઠિકરાહુલોવાદસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. મહારાહુલોવાદસુત્તં

૧૧૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. આયસ્માપિ ખો રાહુલો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ભગવન્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધિ. અથ ખો ભગવા અપલોકેત્વા આયસ્મન્તં રાહુલં આમન્તેસિ – ''યં કિઞ્ચિ, રાહુલ, રૂપં – અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા – સબ્બં રૂપં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બ''ન્તિ. ''રૂપમેવ નુ ખો, ભગવા, રૂપમેવ નુ ખો, સુગતા''તિ? ''રૂપમ્પિ, રાહુલ, વેદનાપિ, રાહુલ, સઞ્ઞાપિ, રાહુલ, સઙ્ખારાપિ, રાહુલ, વિઞ્ઞાણમ્પિ, રાહુલા''તિ. અથ ખો આયસ્મા રાહુલો ''કો નજ્જ [કો નુજ્જ (સ્યા॰ કં॰)] ભગવતા સમ્મુખા ઓવાદેન ઓવદિતો ગામં પિણ્ડાય પવિસિસ્સતી''તિ તતો પટિનિવત્તિત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસીદિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. અદ્દસા ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં રાહુલં અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા . દિસ્વાન આયસ્મન્તં રાહુલં આમન્તેસિ – ''આનાપાનસ્સતિં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. આનાપાનસ્સતિ, રાહુલ, ભાવના ભાવિતા બહુલીકતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસા''તિ.

૧૧૪. અથ ખો આયસ્મા રાહુલો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાહુલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કથં ભાવિતા નુ ખો, ભન્તે, આનાપાનસ્સતિ, કથં બહુલીકતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસા''તિ? ''યં કિઞ્ચિ, રાહુલ, અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં કક્ખળં ખરિગતં ઉપાદિન્નં, સેય્યથિદં – કેસા લોમા નખા દન્તા તચો મંસં ન્હારુ [નહારુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અટ્ઠિ અટ્ઠિમિઞ્જં વક્કં હદયં યકનં કિલોમકં પિહકં પપ્ફાસં અન્તં અન્તગુણં ઉદરિયં કરીસં, યં વા પનઞ્ઞમ્પિ કિઞ્ચિ અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં કક્ખળં ખરિગતં ઉપાદિન્નં – અયં વુચ્ચતિ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા પથવીધાતુ [પઠવીધાતુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. યા ચેવ ખો પન અજ્ઝત્તિકા પથવીધાતુ યા ચ બાહિરા પથવીધાતુ, પથવીધાતુરેવેસા. તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા પથવીધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, પથવીધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ''.

૧૧૫. ''કતમા ચ, રાહુલ, આપોધાતુ? આપોધાતુ સિયા અજ્ઝત્તિકા, સિયા બાહિરા. કતમા ચ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા આપોધાતુ ? યં અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં આપો આપોગતં ઉપાદિન્નં, સેય્યથિદં – પિત્તં સેમ્હં પુબ્બો લોહિતં સેદો મેદો અસ્સુ વસા ખેળો સિઙ્ઘાણિકા લસિકા મુત્તં, યં વા પનઞ્ઞમ્પિ કિઞ્ચિ અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં આપો આપોગતં ઉપાદિન્નં – અયં વુચ્ચતિ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા આપોધાતુ. યા ચેવ ખો પન અજ્ઝત્તિકા આપોધાતુ યા ચ બાહિરા આપોધાતુ આપોધાતુરેવેસા. તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા આપોધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, આપોધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

૧૧૬. ''કતમા ચ, રાહુલ, તેજોધાતુ? તેજોધાતુ સિયા અજ્ઝત્તિકા, સિયા બાહિરા. કતમા ચ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા તેજોધાતુ? યં અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં તેજો તેજોગતં ઉપાદિન્નં, સેય્યથિદં – યેન ચ સન્તપ્પતિ યેન ચ જીરીયતિ યેન ચ પરિડય્હતિ યેન ચ અસિતપીતખાયિતસાયિતં સમ્મા પરિણામં ગચ્છતિ, યં વા પનઞ્ઞમ્પિ કિઞ્ચિ અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં તેજો તેજોગતં ઉપાદિન્નં – અયં વુચ્ચતિ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા તેજોધાતુ. યા ચેવ ખો પન અજ્ઝત્તિકા તેજોધાતુ યા ચ બાહિરા તેજોધાતુ તેજોધાતુરેવેસા. તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ –

એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા તેજોધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, તેજોધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

૧૧૭. ''કતમા ચ, રાહુલ, વાયોધાતુ? વાયોધાતુ સિયા અજ્ઝત્તિકા, સિયા બાહિરા. કતમા ચ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા વાયોધાતુ? યં અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં વાયો વાયોગતં ઉપાદિન્નં, સેય્યથિદં – ઉદ્ધઙ્ગમા વાતા, અધોગમા વાતા, કુચ્છિસયા વાતા, કોટ્ઠાસયા [કોટ્ઠસયા (સી॰ પી॰)] વાતા , અઙ્ગમઙ્ગાનુસારિનો વાતા, અસ્સાસો પસ્સાસો, ઇતિ યં વા પનઞ્ઞમ્પિ કિઞ્ચિ અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં વાયો વાયોગતં ઉપાદિન્નં – અયં વુચ્ચતિ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા વાયોધાતુ. યા ચેવ ખો પન અજ્ઝત્તિકા વાયોધાતુ યા ચ બાહિરા વાયોધાતુ વાયોધાતુરેવેસા. તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ , ન મેસો અત્તા'તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા વાયોધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, વાયોધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

૧૧૮. ''કતમા ચ, રાહુલ, આકાસધાતુ? આકાસધાતુ સિયા અજ્ઝત્તિકા, સિયા બાહિરા. કતમા ચ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા આકાસધાતુ? યં અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં આકાસં આકાસગતં ઉપાદિન્નં, સેય્યથિદં – કણ્ણચ્છિદ્દં નાસચ્છિદ્દં મુખદ્વારં, યેન ચ અસિતપીતખાયિતસાયિતં અજ્ઝોહરતિ, યત્થ ચ અસિતપીતખાયિતસાયિતં સન્તિટ્ઠતિ, યેન ચ અસિતપીતખાયિતસાયિતં અધોભાગં [અધોભાગા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નિક્ખમતિ, યં વા પનઞ્ઞમ્પિ કિઞ્ચિ અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં આકાસં આકાસગતં, અઘં અઘગતં, વિવરં વિવરગતં, અસમ્ફુટ્ઠં, મંસલોહિતેહિ ઉપાદિન્નં [આકાસગતં ઉપાદિન્નં (સી॰ પી॰)] – અયં વુચ્ચતિ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા આકાસધાતુ. યા ચેવ ખો પન અજ્ઝત્તિકા આકાસધાતુ યા ચ બાહિરા આકાસધાતુ આકાસધાતુરેવેસા. તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા આકાસધાતુયા ચિત્તં નિબ્બિન્દતિ, આકાસધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

૧૧૯. ''પથવીસમં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. પથવીસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ. સેય્યથાપિ, રાહુલ, પથવિયા સુચિમ્પિ નિક્ખિપન્તિ, અસુચિમ્પિ નિક્ખિપન્તિ, ગૂથગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ, મુત્તગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ, ખેળગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ, પુબ્બગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ, લોહિતગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ, ન ચ તેન પથવી અટ્ટીયતિ વા હરાયતિ વા જિગુચ્છતિ વા; એવમેવ ખો ત્વં, રાહુલ, પથવીસમં ભાવનં ભાવેહિ. પથવીસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ.

''આપોસમં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. આપોસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ. સેય્યથાપિ, રાહુલ, આપસ્મિં સુચિમ્પિ ધોવન્તિ, અસુચિમ્પિ ધોવન્તિ, ગૂથગતમ્પિ ધોવન્તિ, મુત્તગતમ્પિ ધોવન્તિ, ખેળગતમ્પિ ધોવન્તિ, પુબ્બગતમ્પિ ધોવન્તિ, લોહિતગતમ્પિ ધોવન્તિ, ન ચ તેન આપો અટ્ટીયતિ વા હરાયતિ વા જિગુચ્છતિ વા; એવમેવ ખો ત્વં, રાહુલ, આપોસમં ભાવનં ભાવેહિ. આપોસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ.

''તેજોસમં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. તેજોસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ. સેય્યથાપિ, રાહુલ, તેજો સુચિમ્પિ દહતિ, અસુચિમ્પિ દહતિ, ગૂથગતમ્પિ દહતિ, મુત્તગતમ્પિ દહતિ, ખેળગતમ્પિ દહતિ, પુબ્બગતમ્પિ દહતિ, લોહિતગતમ્પિ દહતિ, ન ચ તેન તેજો અટ્ટીયતિ વા

હરાયતિ વા જિગુચ્છતિ વા; એવમેવ ખો ત્વં, રાહુલ, તેજોસમં ભાવનં ભાવેહિ. તેજોસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ.

‘‘વાયોસમં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. વાયોસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ. સેય્યથાપિ, રાહુલ, વાયો સુચિમ્પિ ઉપવાયતિ, અસુચિમ્પિ ઉપવાયતિ, ગૂથગતમ્પિ ઉપવાયતિ, મુત્તગતમ્પિ ઉપવાયતિ, ખેળગતમ્પિ ઉપવાયતિ, પુબ્બગતમ્પિ ઉપવાયતિ, લોહિતગતમ્પિ ઉપવાયતિ, ન ચ તેન વાયો અટ્ટીયતિ વા હરાયતિ વા જિગુચ્છતિ વા; એવમેવ ખો ત્વં, રાહુલ, વાયોસમં ભાવનં ભાવેહિ. વાયોસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ.

‘‘આકાસસમં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. આકાસસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ. સેય્યથાપિ, રાહુલ, આકાસો ન કત્થચિ પતિટ્ઠિતો; એવમેવ ખો ત્વં, રાહુલ, આકાસસમં ભાવનં ભાવેહિ. આકાસસમઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો ઉપ્પન્ના મનાપામનાપા ફસ્સા ચિત્તં ન પરિયાદાય ઠસ્સન્તિ.

૧૨૦. ‘‘મેત્તં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. મેત્તઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો યો બ્યાપાદો સો પહીયિસ્સતિ. કરુણં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. કરુણઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો યા વિહેસા સા પહીયિસ્સતિ. મુદિતં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. મુદિતઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો યા અરતિ સા પહીયિસ્સતિ. ઉપેક્ખં , રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. ઉપેક્ખઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો યો પટિઘો સો પહીયિસ્સતિ. અસુભં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. અસુભઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો યો રાગો સો પહીયિસ્સતિ. અનિચ્ચસઞ્ઞં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. અનિચ્ચસઞ્ઞઞ્હિ તે, રાહુલ, ભાવનં ભાવયતો યો અસ્મિમાનો સો પહીયિસ્સતિ.

૧૨૧. ‘‘આનાપાનસ્સતિં, રાહુલ, ભાવનં ભાવેહિ. આનાપાનસ્સતિ હિ તે, રાહુલ, ભાવિતા બહુલીકતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસા. કથં ભાવિતા ચ, રાહુલ, આનાપાનસ્સતિ, કથં બહુલીકતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસા ? ઇધ, રાહુલ, ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો સતોવ અસ્સસતિ સતોવ [સતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પસ્સસતિ.

‘‘દીઘં વા અસ્સસન્તો ‘દીઘં અસ્સસામી’તિ પજાનાતિ, દીઘં વા પસ્સસન્તો ‘દીઘં પસ્સસામી’તિ પજાનાતિ; રસ્સં વા અસ્સસન્તો ‘રસ્સં અસ્સસામી’તિ પજાનાતિ, રસ્સં વા પસ્સસન્તો ‘રસ્સં પસ્સસામી’તિ પજાનાતિ. ‘સબ્બકાયપ્પટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘સબ્બકાયપ્પટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ.

‘‘‘પીતિપ્પટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘પીતિપ્પટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘સુખપ્પટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘સુખપ્પટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘ચિત્તસઙ્ખારપ્પટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘ચિત્તસઙ્ખારપ્પટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ.

‘‘‘ચિત્તપ્પટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘ચિત્તપ્પટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ ; ‘અભિપ્પમોદયં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘અભિપ્પમોદયં ચિત્તં પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘સમાદહં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘સમાદહં ચિત્તં પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘વિમોચયં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘વિમોચયં ચિત્તં પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ.

‘‘‘અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘અનિચ્ચાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘વિરાગાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘વિરાગાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘નિરોધાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘નિરોધાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ.

‘‘એવં ભાવિતા ખો, રાહુલ, આનાપાનસ્સતિ, એવં બહુલીકતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસા. એવં ભાવિતાય, રાહુલ, આનાપાનસ્સતિયા, એવં બહુલીકતાય યેપિ તે ચરિમકા અસ્સાસા તેપિ વિદિતાવ નિરુજ્ઝન્તિ નો અવિદિતા’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા રાહુલો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

મહારાહુલોવાદસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. ચૂળમાલુક્યસુત્તં

૧૨૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મતો માલુક્યપુત્તસ્સ [માલુઙ્ક્યપુત્તસ્સ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘‘યાનિમાનિ દિટ્ઠિગતાનિ ભગવતા અબ્યાકતાનિ ઠપિતાનિ પટિક્ખિત્તાનિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિપિ, ‘અસસ્સતો લોકો’તિપિ, ‘અન્તવા લોકો’તિપિ, ‘અનન્તવા લોકો’તિપિ, ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિપિ, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિપિ, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ – તાનિ મે ભગવા ન બ્યાકરોતિ. યાનિ મે ભગવા ન બ્યાકરોતિ તં મે ન રુચ્ચતિ, તં મે નક્ખમતિ. સોહં ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં પુચ્છિસ્સામિ. સચે મે ભગવા બ્યાકરિસ્સતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા – એવાહં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ; નો ચે મે ભગવા બ્યાકરિસ્સતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા – એવાહં સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સામી’’તિ.

૧૨૩. અથ ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

૧૨૪. ‘‘ઇધ મય્હં, ભન્તે, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – યાનિમાનિ દિટ્ઠિગતાનિ ભગવતા અબ્યાકતાનિ ઠપિતાનિ પટિક્ખિત્તાનિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિપિ, ‘અસસ્સતો લોકો’તિપિ…

પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ – તાનિ મે ભગવા ન બ્યાકરોતિ. યાનિ મે ભગવા ન બ્યાકરોતિ તં મે ન રુચ્ચતિ, તં મે નક્ખમતિ. સોહં ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં પુચ્છિસ્સામિ. સચે મે ભગવા બ્યાકરિસ્સતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા – એવાહં ભગવતિ, બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ. નો ચે મે ભગવા બ્યાકરિસ્સતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા – એવાહં સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સામીતિ. સચે ભગવા જાનાતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ, ‘સસ્સતો લોકો’તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ; સચે ભગવા જાનાતિ – ‘અસસ્સતો લોકો’તિ, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ. નો ચે ભગવા જાનાતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા, અજાનતો ખો પન અપસ્સતો એતદેવ ઉજુકં હોતિ યદિદં – ‘ન જાનામિ, ન પસ્સામી’તિ. સચે ભગવા જાનાતિ – ‘અન્તવા લોકો’તિ, ‘અનન્તવા લોકો’તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ; સચે ભગવા જાનાતિ – ‘અનન્તવા લોકો’તિ, ‘અનન્તવા લોકો’તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ. નો ચે ભગવા જાનાતિ – ‘અન્તવા લોકો’તિ વા, ‘અનન્તવા લોકો’તિ વા, અજાનતો ખો પન અપસ્સતો એતદેવ ઉજુકં હોતિ યદિદં – ‘ન જાનામિ, ન પસ્સામી’તિ. સચે ભગવા જાનાતિ – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ, ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ; સચે ભગવા જાનાતિ – ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ. નો ચે ભગવા જાનાતિ – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વા, અજાનતો ખો પન અપસ્સતો એતદેવ ઉજુકં હોતિ યદિદં – ‘ન જાનામિ, ન પસ્સામી’તિ. સચે ભગવા જાનાતિ – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ; સચે ભગવા જાનાતિ – ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ. નો ચે ભગવા જાનાતિ – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, અજાનતો ખો પન અપસ્સતો એતદેવ ઉજુકં હોતિ યદિદં – ‘ન જાનામિ ન પસ્સામી’તિ. સચે ભગવા જાનાતિ – ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ; સચે ભગવા જાનાતિ – ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ મે ભગવા બ્યાકરોતુ. નો ચે ભગવા જાનાતિ – ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, અજાનતો ખો પન અપસ્સતો એતદેવ ઉજુકં હોતિ યદિદં – ‘ન જાનામિ, ન પસ્સામી’’’તિ.

૧૨૫. ‘‘કિં નુ [કિં નુ ખો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] તાહં, માલુક્યપુત્ત, એવં અવચં – ‘એહિ ત્વં, માલુક્યપુત્ત, મયિ બ્રહ્મચરિયં ચર, અહં તે બ્યાકરિસ્સામિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અન્તવા લોકો’તિ વા, ‘અનન્તવા લોકો’તિ વા, ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વા, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ત્વં વા પન મં એવં અવચ – અહં, ભન્તે, ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ , ભગવા મે બ્યાકરિસ્સતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અન્તવા લોકો’તિ વા, ‘અનન્તવા લોકો’તિ વા, ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વા, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ કિર, માલુક્યપુત્ત, નેવાહં તં વદામિ – એહિ ત્વં, માલુક્યપુત્ત, મયિ બ્રહ્મચરિયં ચર, અહં તે બ્યાકરિસ્સામિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા’તિ; નપિ કિર મં ત્વં વદેસિ – અહં, ભન્તે, ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ, ભગવા મે બ્યાકરિસ્સતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા

‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા’’તિ. એવં સન્તે, મોઘપુરિસ, કો સન્તો કં પચ્ચાચિક્ખસિ?

૧૨૬. ‘‘યો ખો, માલુક્યપુત્ત, એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ યાવ મે ભગવા ન બ્યાકરિસ્સતિ – ‘‘સસ્સતો લોકો’’તિ વા, ‘‘અસસ્સતો લોકો’’તિ વા…પે॰… ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વાતિ, અબ્યાકતમેવ તં, માલુક્યપુત્ત, તથાગતેન અસ્સ, અથ સો પુગ્ગલો કાલં કરેય્ય. સેય્યથાપિ, માલુક્યપુત્ત, પુરિસો સલ્લેન વિદ્ધો અસ્સ સવિસેન ગાળ્હપલેપનેન. તસ્સ મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા ભિસક્કં સલ્લકત્તં ઉપટ્ઠપેય્યું. સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં પુરિસં જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, ખત્તિયો વા બ્રાહ્મણો વા વેસ્સો વા સુદ્દો વા’તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં પુરિસં જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, એવંનામો એવંગોત્તો ઇતિ વા’તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં પુરિસં જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, દીઘો વા રસ્સો વા મજ્ઝિમો વા’તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં પુરિસં જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, કાળો વા સામો વા મઙ્ગુરચ્છવી વા’તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં પુરિસં જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, અમુકસ્મિં ગામે વા નિગમે વા નગરે વા’તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં ધનું જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, યદિ વા ચાપો યદિ વા કોદણ્ડો’તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં જિયં જાનામિ યાયમ્હિ વિદ્ધો , યદિ વા અક્કસ્સ યદિ વા સણ્હસ્સ [સણ્ઠસ્સ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] યદિ વા ન્હારુસ્સ યદિ વા મરુવાય યદિ વા ખીરપણ્ણિનો’તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં કણ્ડં જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, યદિ વા ગચ્છં યદિ વા રોપિમ’ન્તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં કણ્ડં જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, યસ્સ પત્તેહિ વાજિતં [વાખિત્તં (ક॰)] યદિ વા ગિજ્ઝસ્સ યદિ વા કઙ્કસ્સ યદિ વા કુલલસ્સ યદિ વા મોરસ્સ યદિ વા સિથિલહનુનો’તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં કણ્ડં જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, યસ્સ ન્હારુના પરિક્ખિત્તં યદિ વા ગવસ્સ યદિ વા મહિંસસ્સ યદિ વા ભેરવસ્સ [રોરુવસ્સ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] યદિ વા સેમ્હારસ્સા’તિ; સો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ઇમં સલ્લં આહરિસ્સામિ યાવ ન તં સલ્લં જાનામિ યેનમ્હિ વિદ્ધો, યદિ વા સલ્લં યદિ વા ખુરપ્પં યદિ વા વેકણ્ડં યદિ વા નારાચં યદિ વા વચ્છદન્તં યદિ વા કરવીરપત્ત’ન્તિ – અઞ્ઞાતમેવ તં, માલુક્યપુત્ત, તેન પુરિસેન અસ્સ, અથ સો પુરિસો કાલં કરેય્ય. એવમેવ ખો, માલુક્યપુત્ત, યો એવં વદેય્ય – ‘ન તાવાહં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ યાવ મે ભગવા ન બ્યાકરિસ્સતિ – ‘‘સસ્સતો લોકો’’તિ વા ‘‘અસસ્સતો લોકો’’તિ વા…પે॰… ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વાતિ – અબ્યાકતમેવ તં, માલુક્યપુત્ત, તથાગતેન અસ્સ, અથ સો પુગ્ગલો કાલઙ્કરેય્ય.

૧૨૭. ‘‘‘સસ્સતો લોકો’તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ , એવં ‘નો અસસ્સતો લોકો’તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ, એવમ્પિ ‘નો સસ્સતો લોકો’તિ વા, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા દિટ્ઠિયા સતિ અત્થેવ જાતિ, અત્થિ જરા, અત્થિ મરણં, સન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા; યેસાહં દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિઘાતં પઞ્ઞપેમિ . ‘અન્તવા લોકો’તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ, એવં ‘નો અનન્તવા લોકો’તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ, એવમ્પિ ‘નો અન્તવા લોકો’તિ વા, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ, ‘અનન્તવા લોકો’તિ વા દિટ્ઠિયા સતિ અત્થેવ જાતિ, અત્થિ જરા, અત્થિ મરણં, સન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા;

યેસાહં દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિઘાતં પઞ્ઞપેમિ. ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ, એવં ‘નો અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ, એવમ્પિ ‘નો તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વા દિટ્ઠિયા સતિ અત્થેવ જાતિ…પે॰… નિઘાતં પઞ્ઞપેમિ. ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ, એવં ‘નો ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ, એવમ્પિ ‘નો હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા દિટ્ઠિયા સતિ અત્થેવ જાતિ…પે॰… યેસાહં દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિઘાતં પઞ્ઞપેમિ. ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ, એવં ‘નો નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો અભવિસ્સાતિ, એવમ્પિ ‘નો હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠિયા સતિ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા દિટ્ઠિયા સતિ અત્થેવ જાતિ…પે॰… યેસાહં દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિઘાતં પઞ્ઞપેમિ.

૧૨૮. ‘‘તસ્માતિહ, માલુક્યપુત્ત, અબ્યાકતઞ્ચ મે અબ્યાકતતો ધારેથ; બ્યાકતઞ્ચ મે બ્યાકતતો ધારેથ. કિઞ્ચ, માલુક્યપુત્ત, મયા અબ્યાકતં? ‘સસ્સતો લોકો’તિ માલુક્યપુત્ત, મયા અબ્યાકતં; ‘અસસ્સતો લોકો’તિ – મયા અબ્યાકતં; ‘અન્તવા લોકો’તિ – મયા અબ્યાકતં; ‘અનન્તવા લોકો’તિ – મયા અબ્યાકતં; ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ – મયા અબ્યાકતં; ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ – મયા અબ્યાકતં; ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ – મયા અબ્યાકતં; ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ – મયા અબ્યાકતં; ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ – મયા અબ્યાકતં; ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ – મયા અબ્યાકતં. કસ્મા ચેતં, માલુક્યપુત્ત, મયા અબ્યાકતં? ન હેતં, માલુક્યપુત્ત, અત્થસંહિતં ન આદિબ્રહ્મચરિયકં ન [નેતં (સી॰)] નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. તસ્મા તં મયા અબ્યાકતં. કિઞ્ચ, માલુક્યપુત્ત, મયા બ્યાકતં? ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ, માલુક્યપુત્ત, મયા બ્યાકતં; ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ – મયા બ્યાકતં; ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ – મયા બ્યાકતં; ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ – મયા બ્યાકતં. કસ્મા ચેતં, માલુક્યપુત્ત, મયા બ્યાકતં? એતઞ્હિ, માલુક્યપુત્ત, અત્થસંહિતં એતં આદિબ્રહ્મચરિયકં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. તસ્મા તં મયા બ્યાકતં. તસ્માતિહ, માલુક્યપુત્ત , અબ્યાકતઞ્ચ મે અબ્યાકતતો ધારેથ; બ્યાકતઞ્ચ મે બ્યાકતતો ધારેથા’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

ચૂળમાલુક્યસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. મહામાલુક્યસુત્તં

૧૨૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘ધારેથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, મયા દેસિતાનિ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાની’’તિ?

એવં વુત્તે, આયસ્મા માલુક્યપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અહં ખો, ભન્તે, ધારેમિ ભગવતા દેસિતાનિ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાની’’તિ. ‘‘યથા કથં પન ત્વં, માલુક્યપુત્ત, ધારેસિ મયા દેસિતાનિ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ

સંયોજનાની’’તિ? ‘‘સક્કાયદિટ્ઠિં ખો અહં, ભન્તે, ભગવતા ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં દેસિતં ધારેમિ; વિચિકિચ્છં ખો અહં, ભન્તે, ભગવતા ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં દેસિતં ધારેમિ; સીલબ્બતપરામાસં ખો અહં, ભન્તે, ભગવતા ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં દેસિતં ધારેમિ; કામચ્છન્દં ખો અહં, ભન્તે, ભગવતા ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં દેસિતં ધારેમિ; બ્યાપાદં ખો અહં, ભન્તે, ભગવતા ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં દેસિતં ધારેમિ. એવં ખો અહં, ભન્તે, ધારેમિ ભગવતા દેસિતાનિ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાની’’તિ.

‘‘કસ્સ ખો નામ ત્વં, માલુક્યપુત્ત, ઇમાનિ એવં પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ દેસિતાનિ ધારેસિ? નનુ, માલુક્યપુત્ત , અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ઇમિના તરુણૂપમેન ઉપારમ્ભેન ઉપારમ્ભિસ્સન્તિ? દહરસ્સ હિ, માલુક્યપુત્ત, કુમારસ્સ મન્દસ્સ ઉત્તાનસેય્યકસ્સ સક્કાયોતિપિ ન હોતિ, કુતો પનસ્સ ઉપ્પજ્જિસ્સતિ સક્કાયદિટ્ઠિ? અનુસેત્વેવસ્સ [અનુસેતિ ત્વેવસ્સ (સી॰ પી॰)] સક્કાયદિટ્ઠાનુસયો. દહરસ્સ હિ, માલુક્યપુત્ત, કુમારસ્સ મન્દસ્સ ઉત્તાનસેય્યકસ્સ ધમ્માતિપિ ન હોતિ, કુતો પનસ્સ ઉપ્પજ્જિસ્સતિ ધમ્મેસુ વિચિકિચ્છા? અનુસેત્વેવસ્સ વિચિકિચ્છાનુસયો. દહરસ્સ હિ, માલુક્યપુત્ત, કુમારસ્સ મન્દસ્સ ઉત્તાનસેય્યકસ્સ સીલાતિપિ ન હોતિ, કુતો પનસ્સ ઉપ્પજ્જિસ્સતિ સીલેસુ સીલબ્બતપરામાસો? અનુસેત્વેવસ્સ સીલબ્બતપરામાસાનુસયો . દહરસ્સ હિ, માલુક્યપુત્ત, કુમારસ્સ મન્દસ્સ ઉત્તાનસેય્યકસ્સ કામાતિપિ ન હોતિ, કુતો પનસ્સ ઉપ્પજ્જિસ્સતિ કામેસુ કામચ્છન્દો? અનુસેત્વેવસ્સ કામરાગાનુસયો. દહરસ્સ હિ, માલુક્યપુત્ત, કુમારસ્સ મન્દસ્સ ઉત્તાનસેય્યકસ્સ સત્તાતિપિ ન હોતિ, કુતો પનસ્સ ઉપ્પજ્જિસ્સતિ સત્તેસુ બ્યાપાદો? અનુસેત્વેવસ્સ બ્યાપાદાનુસયો. નનુ, માલુક્યપુત્ત, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ઇમિના તરુણૂપમેન ઉપારમ્ભેન ઉપારમ્ભિસ્સન્તી’’તિ? એવં વુત્તે, આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘એતસ્સ, ભગવા, કાલો, એતસ્સ, સુગત, કાલો યં ભગવા પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ દેસેય્ય. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ. ‘‘તેન હાનન્દ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૧૩૦. ‘‘ઇધાનન્દ , અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો સક્કાયદિટ્ઠિપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ સક્કાયદિટ્ઠિપરેતેન; ઉપ્પન્નાય ચ સક્કાયદિટ્ઠિયા નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ સા સક્કાયદિટ્ઠિ થામગતા અપ્પટિવિનીતા ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં. વિચિકિચ્છાપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ વિચિકિચ્છાપરેતેન; ઉપ્પન્નાય ચ વિચિકિચ્છાય નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ સા વિચિકિચ્છા થામગતા અપ્પટિવિનીતા ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં. સીલબ્બતપરામાસપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ સીલબ્બતપરામાસપરેતેન; ઉપ્પન્નસ્સ ચ સીલબ્બતપરામાસસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ સો સીલબ્બતપરામાસો થામગતો અપ્પટિવિનીતો ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં. કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ કામરાગપરેતેન ; ઉપ્પન્નસ્સ ચ કામરાગસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ સો કામરાગો થામગતો અપ્પટિવિનીતો ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં. બ્યાપાદપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ બ્યાપાદપરેતેન; ઉપ્પન્નસ્સ ચ બ્યાપાદસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ સો બ્યાપાદો થામગતો અપ્પટિવિનીતો ઓરમ્ભાગિયં સંયોજનં.

૧૩૧. ‘‘સુતવા ચ ખો, આનન્દ, અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો, સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો ન સક્કાયદિટ્ઠિપરિયુટ્ઠિતેન

ચેતસા વિહરતિ ન સક્કાયદિટ્ઠિપરેતેન; ઉપ્પન્નાય ચ સક્કાયદિટ્ઠિયા નિસ્સરણં યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ સા સક્કાયદિટ્ઠિ સાનુસયા પહીયતિ. ન વિચિકિચ્છાપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ ન વિચિકિચ્છાપરેતેન; ઉપ્પન્નાય ચ વિચિકિચ્છાય નિસ્સરણં યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ સા વિચિકિચ્છા સાનુસયા પહીયતિ. ન સીલબ્બતપરામાસપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ ન સીલબ્બતપરામાસપરેતેન; ઉપ્પન્નસ્સ ચ સીલબ્બતપરામાસસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ સો સીલબ્બતપરામાસો સાનુસયો પહીયતિ. ન કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ ન કામરાગપરેતેન; ઉપ્પન્નસ્સ ચ કામરાગસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ સો કામરાગો સાનુસયો પહીયતિ . ન બ્યાપાદપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ ન બ્યાપાદપરેતેન; ઉપ્પન્નસ્સ ચ બ્યાપાદસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ સો બ્યાપાદો સાનુસયો પહીયતિ.

૧૩૨. ''યો, આનન્દ, મગ્ગો યા પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય તં મગ્ગં તં પટિપદં અનાગમ્મ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા પજહિસ્સતિ વાતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. સેય્યથાપિ, આનન્દ, મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો તચં અચ્છેત્વા ફેગ્ગું અચ્છેત્વા સારચ્છેદો ભવિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ; એવમેવ ખો, આનન્દ, યો મગ્ગો યા પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય તં મગ્ગં તં પટિપદં અનાગમ્મ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા પજહિસ્સતિ વાતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

''યો ચ ખો, આનન્દ, મગ્ગો યા પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય તં મગ્ગં તં પટિપદં આગમ્મ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા પજહિસ્સતિ વાતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. સેય્યથાપિ, આનન્દ, મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો તચં છેત્વા ફેગ્ગું છેત્વા સારચ્છેદો ભવિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ; એવમેવ ખો, આનન્દ, યો મગ્ગો યા પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય તં મગ્ગં તં પટિપદં આગમ્મ પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા પજહિસ્સતિ વાતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. સેય્યથાપિ, આનન્દ, ગઙ્ગા નદી પૂરા ઉદકસ્સ સમતિત્તિકા કાકપેય્યા. અથ દુબ્બલકો પુરિસો આગચ્છેય્ય – 'અહં ઇમિસ્સા ગઙ્ગાય નદિયા તિરિયં બાહાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં ગચ્છિસ્સામી'તિ [ગચ્છામીતિ (સી॰ પી॰)]; સો ન સક્કુણેય્ય ગઙ્ગાય નદિયા તિરિયં બાહાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં ગન્તું. એવમેવ ખો, આનન્દ, યેસં કેસઞ્ચિ [યસ્સ કસ્સચિ (સબ્બત્થ)] સક્કાયનિરોધાય ધમ્મે દેસિયમાને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ; સેય્યથાપિ સો દુબ્બલકો પુરિસો એવમેતે દટ્ઠબ્બા. સેય્યથાપિ, આનન્દ, ગઙ્ગા નદી પૂરા ઉદકસ્સ સમતિત્તિકા કાકપેય્યા. અથ બલવા પુરિસો આગચ્છેય્ય – 'અહં ઇમિસ્સા ગઙ્ગાય નદિયા તિરિયં બાહાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં ગચ્છિસ્સામી'તિ; સો સક્કુણેય્ય ગઙ્ગાય નદિયા તિરિયં બાહાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં ગન્તું. એવમેવ ખો, આનન્દ, યેસં કેસઞ્ચિ સક્કાયનિરોધાય ધમ્મે દેસિયમાને ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ; સેય્યથાપિ સો બલવા પુરિસો એવમેતે દટ્ઠબ્બા.

૧૩૩. ''કતમો ચાનન્દ, મગ્ગો, કતમા પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ ઉપધિવિવેકા અકુસલાનં ધમ્માનં પહાના સબ્બસો કાયદુટ્ઠુલ્લાનં પટિપ્પસ્સદ્ધિયા વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગતં વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેતિ [પટિપાપેતિ (સ્યા॰), પતિટ્ઠાપેતિ (ક॰)]. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેત્વા અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરતિ

– ‘એતં સન્તં એતં પણીતં યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન’ન્તિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ; નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ, તત્થ પરિનિબ્બાયી, અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, આનન્દ, મગ્ગો અયં પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય.

‘‘પુન ચપરં, આનન્દ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ… તતિયં ઝાનં… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગતં વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં… અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, આનન્દ, મગ્ગો અયં પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય.

‘‘પુન ચપરં, આનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં…પે॰… અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, આનન્દ, મગ્ગો અયં પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય.

‘‘પુન ચપરં, આનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં…પે॰… અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, આનન્દ, મગ્ગો અયં પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય.

‘‘પુન ચપરં, આનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં…પે॰… અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, આનન્દ, મગ્ગો અયં પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાયા’’તિ.

‘‘એસો ચે, ભન્તે, મગ્ગો એસા પટિપદા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય, અથ કિઞ્ચરહિ ઇધેકચ્ચે ભિક્ખૂ ચેતોવિમુત્તિનો એકચ્ચે ભિક્ખૂ પઞ્ઞાવિમુત્તિનો’’તિ? ‘‘એત્થ ખો પનેસાહં [એત્થ ખો તેસાહં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], આનન્દ, ઇન્દ્રિયવેમત્તતં વદામી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

મહામાલુક્યસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. ભદ્દાલિસુત્તં

૧૩૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘અહં ખો, ભિક્ખવે, એકાસનભોજનં ભુઞ્જામિ; એકાસનભોજનં ખો, અહં, ભિક્ખવે, ભુઞ્જમાનો અપ્પાબાધતઞ્ચ

સઞ્ઞાનામિ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચ. એથ, તુમ્હેપિ, ભિક્ખવે, એકાસનભોજનં ભુઞ્જથ; એકાસનભોજનં ખો, ભિક્ખવે, તુમ્હેપિ ભુઞ્જમાના અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્ઞાનિસ્સથ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચા''તિ. એવં વુત્તે, આયસ્મા ભદ્દાલિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહં ખો, ભન્તે, ન ઉસ્સહામિ એકાસનભોજનં ભુઞ્જિતું; એકાસનભોજનઞ્હિ મે, ભન્તે, ભુઞ્જતો સિયા કુક્કુચ્ચં, સિયા વિપ્પટિસારો''તિ. ''તેન હિ ત્વં, ભદ્દાલિ, યત્થ નિમન્તિતો અસ્સસિ તત્થ એકદેસં ભુઞ્જિત્વા એકદેસં નીહરિત્વાપિ ભુઞ્જેય્યાસિ. એવમ્પિ ખો ત્વં, ભદ્દાલિ, ભુઞ્જમાનો એકાસનો યાપેસ્સસી''તિ [ભુઞ્જમાનો યાપેસ્સસીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. ''એવમ્પિ ખો અહં, ભન્તે, ન ઉસ્સહામિ ભુઞ્જિતું; એવમ્પિ હિ મે, ભન્તે, ભુઞ્જતો સિયા કુક્કુચ્ચં, સિયા વિપ્પટિસારો''તિ. અથ ખો આયસ્મા ભદ્દાલિ ભગવતા સિક્ખાપદે પઞ્ઞાપિયમાને ભિક્ખુસઙ્ઘે સિક્ખં સમાદિયમાને અનુસ્સાહં પવેદેસિ. અથ ખો આયસ્મા ભદ્દાલિ સબ્બં તં તેમાસં ન ભગવતો સમ્મુખીભાવં અદાસિ, યથા તં સત્થુસાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારી.

૧૩૫. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતીતિ. અથ ખો આયસ્મા ભદ્દાલિ યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં ભદ્દાલિં તે ભિક્ખૂ એતદવોચું – ''ઇદં ખો, આવુસો ભદ્દાલિ, ભગવતો ચીવરકમ્મં કરીયતિ [કરણીયં (ક॰)]. નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતિ. ઇઙ્ઘાવુસો ભદ્દાલિ, એતં દોસકં સાધુકં મનસિ કરોહિ, મા તે પચ્છા દુક્કરતરં અહોસી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો આયસ્મા ભદ્દાલિ તેસં ભિક્ખૂનં પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા ભદ્દાલિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્ચયો મં, ભન્તે, અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યોહં ભગવતા સિક્ખાપદે પઞ્ઞાપિયમાને ભિક્ખુસઙ્ઘે સિક્ખં સમાદિયમાને અનુસ્સાહં પવેદેસિં. તસ્સ મે, ભન્તે, ભગવા અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હાતુ આયતિં સંવરાયા''તિ.

''તગ્ઘ ત્વં, ભદ્દાલિ, અચ્ચયો અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યં ત્વં મયા સિક્ખાપદે પઞ્ઞાપિયમાને ભિક્ખુસઙ્ઘે સિક્ખં સમાદિયમાને અનુસ્સાહં પવેદેસિ. સમયોપિ ખો તે, ભદ્દાલિ, અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ – 'ભગવા ખો સાવત્થિયં વિહરતિ, ભગવાપિ મં જાનિસ્સતિ – ભદ્દાલિ નામ ભિક્ખુ સત્થુસાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારી'તિ. અયમ્પિ ખો તે, ભદ્દાલિ, સમયો અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ. સમયોપિ ખો તે, ભદ્દાલિ, અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ – 'સમ્બહુલા ખો ભિક્ખુ સાવત્થિયં વસ્સં ઉપગતા, તેપિ મં જાનિસ્સન્તિ – ભદ્દાલિ નામ ભિક્ખુ સત્થુસાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારી'તિ. અયમ્પિ ખો તે, ભદ્દાલિ, સમયો અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ. સમયોપિ ખો તે, ભદ્દાલિ, અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ – 'સમ્બહુલા ખો ભિક્ખુનિયો સાવત્થિયં વસ્સં ઉપગતા, તાપિ મં જાનિસ્સન્તિ – ભદ્દાલિ નામ ભિક્ખુ સત્થુસાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારી'તિ. અયમ્પિ ખો તે, ભદ્દાલિ, સમયો અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ. સમયોપિ ખો તે, ભદ્દાલિ, અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ – 'સમ્બહુલા ખો ઉપાસકા સાવત્થિયં પટિવસન્તિ, તેપિ મં જાનિસ્સન્તિ – ભદ્દાલિ નામ ભિક્ખુ સત્થુસાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારી'તિ. અયમ્પિ ખો તે, ભદ્દાલિ, સમયો અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ. સમયોપિ ખો તે, ભદ્દાલિ, અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ – 'સમ્બહુલા ખો ઉપાસિકા સાવત્થિયં પટિવસન્તિ, તાપિ મં જાનિસ્સન્તિ – ભદ્દાલિ નામ ભિક્ખુ સત્થુસાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારી'તિ. અયમ્પિ ખો તે, ભદ્દાલિ , સમયો અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ. સમયોપિ ખો તે, ભદ્દાલિ, અપ્પટિવિદ્ધો અહોસિ – 'સમ્બહુલા ખો નાનાતિત્થિયા સમણબ્રાહ્મણા સાવત્થિયં વસ્સં ઉપગતા, તેપિ મં જાનિસ્સન્તિ – ભદ્દાલિ નામ ભિક્ખુ સમણસ્સ

ગોતમસ્સ સાવકો થેરઞ્ઞતરો ભિક્ખુ સાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારી’તિ. અયમ્પિ ખો તે, ભદ્દાલિ, સમયો અપ્પટિવિદ્ધો અહોસી’’તિ.

‘‘અચ્ચયો મં, ભન્તે, અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યોહં ભગવતા સિક્ખાપદે પઞ્ઞાપિયમાને ભિક્ખુસઙ્ઘે સિક્ખં સમાદિયમાને અનુસ્સાહં પવેદેસિં. તસ્સ મે, ભન્તે, ભગવા અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હાતુ આયતિં સંવરાયા’’તિ. ‘‘તગ્ઘ ત્વં, ભદ્દાલિ, અચ્ચયો અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યં ત્વં મયા સિક્ખાપદે પઞ્ઞાપિયમાને ભિક્ખુસઙ્ઘે સિક્ખં સમાદિયમાને અનુસ્સાહં પવેદેસિ’’.

૧૩૬. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ભદ્દાલિ, ઇધસ્સ ભિક્ખુ ઉભતોભાગવિમુત્તો, તમહં એવં વદેય્યં – ‘એહિ મે ત્વં, ભિક્ખુ, પઙ્કે સઙ્કમો હોહી’તિ, અપિ નુ ખો સો સઙ્કમેય્ય વા અઞ્ઞેન વા કાયં સન્નામેય્ય, ‘નો’તિ વા વદેય્યા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ભદ્દાલિ, ઇધસ્સ ભિક્ખુ પઞ્ઞાવિમુત્તો... કાયસક્ખિ... દિટ્ઠિપ્પત્તો... સદ્ધાવિમુત્તો... ધમ્માનુસારી... સદ્ધાનુસારી, તમહં એવં વદેય્યં – ‘એહિ મે ત્વં, ભિક્ખુ, પઙ્કે સઙ્કમો હોહી’તિ, અપિ નુ ખો સો સઙ્કમેય્ય વા અઞ્ઞેન વા કાયં સન્નામેય્ય, ‘નો’તિ વા વદેય્યા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ભદ્દાલિ, અપિ નુ ત્વં, ભદ્દાલિ, તસ્મિં સમયે ઉભતોભાગવિમુત્તો વા હોસિ પઞ્ઞાવિમુત્તો વા કાયસક્ખિ વા દિટ્ઠિપ્પત્તો વા સદ્ધાવિમુત્તો વા ધમ્માનુસારી વા સદ્ધાનુસારી વા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘નનુ ત્વં, ભદ્દાલિ, તસ્મિં સમયે રિત્તો તુચ્છો અપરદ્ધો’’તિ?

‘‘એવં , ભન્તે. અચ્ચયો મં, ભન્તે, અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યોહં ભગવતા સિક્ખાપદે પઞ્ઞાપિયમાને ભિક્ખુસઙ્ઘે સિક્ખં સમાદિયમાને અનુસ્સાહં પવેદેસિં. તસ્સ મે, ભન્તે, ભગવા અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હાતુ આયતિં સંવરાયા’’તિ. ‘‘તગ્ઘ ત્વં, ભદ્દાલિ, અચ્ચયો અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યં ત્વં મયા સિક્ખાપદે પઞ્ઞાપિયમાને ભિક્ખુસઙ્ઘે સિક્ખં સમાદિયમાને અનુસ્સાહં પવેદેસિ. યતો ચ ખો ત્વં, ભદ્દાલિ, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોસિ, તં તે મયં પટિગ્ગણ્હામ. વુદ્ધિહેસા, ભદ્દાલિ, અરિયસ્સ વિનયે યો અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ, આયતિં સંવરં આપજ્જતિ’’.

૧૩૭. ‘‘ઇધ, ભદ્દાલિ, એકચ્ચો ભિક્ખુ સત્થુસાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારી હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘યંનૂનાહં વિવિત્તં સેનાસનં ભજેય્યં અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. અપ્પેવ નામાહં ઉત્તરિ [ઉત્તરિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરેય્ય’ન્તિ. સો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. તસ્સ તથાવૂપકટ્ઠસ્સ વિહરતો સત્થાપિ ઉપવદતિ, અનુવિચ્ચપિ વિઞ્ઞૂ સબ્રહ્મચારી ઉપવદન્તિ, દેવતાપિ ઉપવદન્તિ, અત્તાપિ અત્તાનં ઉપવદતિ. સો સત્થારાપિ ઉપવદિતો, અનુવિચ્ચપિ વિઞ્ઞૂહિ

સબ્રહ્મચારીહિ ઉપવદિતો, દેવતાહિપિ ઉપવદિતો, અત્તનાપિ અત્તાનં ઉપવદિતો ન ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરોતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ તં, ભદ્દાલિ, હોતિ યથા તં સત્થુસાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારિસ્સ.

૧૩૮. ''ઇધ પન, ભદ્દાલિ, એકચ્ચો ભિક્ખુ સત્થુસાસને સિક્ખાય પરિપૂરકારી હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં વિવિત્તં સેનાસનં ભજેય્યં અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. અપ્પેવ નામાહં ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરેય્ય'ન્તિ. સો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. તસ્સ તથાવૂપકટ્ઠસ્સ વિહરતો સત્થાપિ ન ઉપવદતિ, અનુવિચ્ચપિ વિઞ્ઞૂ સબ્રહ્મચારી ન ઉપવદન્તિ, દેવતાપિ ન ઉપવદન્તિ, અત્તાપિ અત્તાનં ન ઉપવદતિ. સો સત્થારાપિ અનુપવદિતો , અનુવિચ્ચપિ વિઞ્ઞૂહિ સબ્રહ્મચારીહિ અનુપવદિતો, દેવતાહિપિ અનુપવદિતો, અત્તનાપિ અત્તાનં અનુપવદિતો ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરોતિ. સો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ તં, ભદ્દાલિ, હોતિ યથા તં સત્થુસાસને સિક્ખાય પરિપૂરકારિસ્સ.

૧૩૯. ''પુન ચપરં, ભદ્દાલિ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ તં, ભદ્દાલિ, હોતિ યથા તં સત્થુસાસને સિક્ખાય પરિપૂરકારિસ્સ.

''પુન ચપરં, ભદ્દાલિ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ, સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ તં, ભદ્દાલિ, હોતિ યથા તં સત્થુસાસને સિક્ખાય પરિપૂરકારિસ્સ.

''પુન ચપરં, ભદ્દાલિ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ તં, ભદ્દાલિ, હોતિ યથા તં સત્થુસાસને સિક્ખાય પરિપૂરકારિસ્સ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ તં, ભદ્દાલિ, હોતિ યથા તં સત્થુસાસને સિક્ખાય પરિપૂરકારિસ્સ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – 'ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા...પે॰... વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના; ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા...પે॰... સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના'તિ ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન

અતિક્કન્તમાનુસકેન...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ તં, ભદ્દાલિ, હોતિ યથા તં સત્થુસાસને સિક્ખાય પરિપૂરકારિસ્સ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; 'ઇમે આસવા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ તં, ભદ્દાલિ, હોતિ યથા તં સત્થુસાસને સિક્ખાય પરિપૂરકારિસ્સા''તિ.

૧૪૦. એવં વુત્તે, આયસ્મા ભદ્દાલિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચં ભિક્ખું પસય્હ પસય્હ [પવય્હ પવય્હ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કારણં કરોન્તિ? કો પન, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચં ભિક્ખું નો તથા પસય્હ પસય્હ કારણં કરોન્તી''તિ? ''ઇધ, ભદ્દાલિ, એકચ્ચો ભિક્ખુ અભિણ્હાપત્તિકો હોતિ આપત્તિબહુલો. સો ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, ન સમ્મા વત્તતિ, ન લોમં પાતેતિ, ન નેત્થારં વત્તતિ, 'યેન સઙ્ઘો અત્તમનો હોતિ તં કરોમી'તિ નાહ. તત્ર, ભદ્દાલિ, ભિક્ખૂનં એવં હોતિ – અયં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અભિણ્હાપત્તિકો આપત્તિબહુલો. સો ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, ન સમ્મા વત્તતિ, ન લોમં પાતેતિ, ન નેત્થારં વત્તતિ, 'યેન સઙ્ઘો અત્તમનો હોતિ તં કરોમી'તિ નાહ. સાધુ વતાયસ્મન્તો ઇમસ્સ ભિક્ખુનો તથા તથા ઉપપરિક્ખથ યથાસ્સિદં [યથયિદં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] અધિકરણં ન ખિપ્પમેવ વૂપસમેય્યાતિ. તસ્સ ખો એવં, ભદ્દાલિ, ભિક્ખુનો ભિક્ખૂ તથા તથા ઉપપરિક્ખન્તિ યથાસ્સિદં અધિકરણં ન ખિપ્પમેવ વૂપસમ્મતિ.

૧૪૧. ''ઇધ પન, ભદ્દાલિ, એકચ્ચો ભિક્ખુ અભિણ્હાપત્તિકો હોતિ આપત્તિબહુલો. સો ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો નાઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં ન અપનામેતિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, સમ્મા વત્તતિ, લોમં પાતેતિ, નેત્થારં વત્તતિ, 'યેન સઙ્ઘો અત્તમનો હોતિ તં કરોમી'તિ આહ. તત્ર, ભદ્દાલિ, ભિક્ખૂનં એવં હોતિ – અયં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અભિણ્હાપત્તિકો આપત્તિબહુલો. સો ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો નાઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં ન અપનામેતિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, સમ્મા વત્તતિ, લોમં પાતેતિ, નેત્થારં વત્તતિ, 'યેન સઙ્ઘો અત્તમનો હોતિ તં કરોમી'તિ આહ. સાધુ વતાયસ્મન્તો, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો તથા તથા ઉપપરિક્ખથ યથાસ્સિદં અધિકરણં ખિપ્પમેવ વૂપસમેય્યાતિ. તસ્સ ખો એવં, ભદ્દાલિ, ભિક્ખુનો ભિક્ખૂ તથા તથા ઉપપરિક્ખન્તિ યથાસ્સિદં અધિકરણં ખિપ્પમેવ વૂપસમ્મતિ.

૧૪૨. ''ઇધ, ભદ્દાલિ, એકચ્ચો ભિક્ખુ અધિચ્ચાપત્તિકો હોતિ અનાપત્તિબહુલો. સો ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, ન સમ્મા વત્તતિ, ન લોમં પાતેતિ, ન નેત્થારં વત્તતિ, 'યેન સઙ્ઘો અત્તમનો હોતિ તં કરોમી'તિ નાહ. તત્ર, ભદ્દાલિ, ભિક્ખૂનં એવં હોતિ

– અયં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અધિચ્ચાપત્તિકો અનાપત્તિબહુલો . સો ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, ન સમ્મા વત્તતિ, ન લોમં પાતેતિ, ન નેત્થારં વત્તતિ, 'યેન સઙ્ઘો અત્તમનો હોતિ તં કરોમી'તિ નાહ. સાધુ વતાયસ્મન્તો, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો તથા તથા ઉપપરિક્ખથ યથાસ્સિદં અધિકરણં ન ખિપ્પમેવ વૂપસમેય્યાતિ. તસ્સ ખો એવં, ભદ્દાલિ, ભિક્ખુનો ભિક્ખૂ તથા તથા ઉપપરિક્ખન્તિ યથાસ્સિદં અધિકરણં ન ખિપ્પમેવ વૂપસમ્મતિ.

૧૪૩. "ઇધ પન, ભદ્દાલિ, એકચ્ચો ભિક્ખુ અધિચ્ચાપત્તિકો હોતિ અનાપત્તિબહુલો. સો ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો નાઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, ન બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, સમ્મા વત્તતિ, લોમં પાતેતિ, નેત્થારં વત્તતિ, 'યેન સઙ્ઘો અત્તમનો હોતિ તં કરોમી'તિ આહ. તત્ર, ભદ્દાલિ, ભિક્ખૂનં એવં હોતિ – અયં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અધિચ્ચાપત્તિકો અનાપત્તિબહુલો. સો ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો નાઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, ન બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, સમ્મા વત્તતિ, લોમં પાતેતિ, નેત્થારં વત્તતિ, 'યેન સઙ્ઘો અત્તમનો હોતિ તં કરોમી'તિ આહ. સાધુ વતાયસ્મન્તો, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો તથા તથા ઉપપરિક્ખથ યથાસ્સિદં અધિકરણં ખિપ્પમેવ વૂપસમેય્યાતિ. તસ્સ ખો એવં, ભદ્દાલિ, ભિક્ખુનો ભિક્ખૂ તથા તથા ઉપપરિક્ખન્તિ યથાસ્સિદં અધિકરણં ખિપ્પમેવ વૂપસમ્મતિ.

૧૪૪. "ઇધ , ભદ્દાલિ, એકચ્ચો ભિક્ખુ સદ્ધામત્તકેન વહતિ પેમમત્તકેન. તત્ર, ભદ્દાલિ, ભિક્ખૂનં એવં હોતિ – 'અયં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સદ્ધામત્તકેન વહતિ પેમમત્તકેન. સચે મયં ઇમં ભિક્ખું પસય્હ પસય્હ કારણં કરિસ્સામ – મા યમ્પિસ્સ તં સદ્ધામત્તકં પેમમત્તકં તમ્હાપિ પરિહાયી'તિ. સેય્યથાપિ, ભદ્દાલિ, પુરિસસ્સ એકં ચક્ખું, તસ્સ મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા તં એકં ચક્ખું રક્ખેય્યું – 'મા યમ્પિસ્સ તં એકં ચક્ખું તમ્હાપિ પરિહાયી'તિ; એવમેવ ખો, ભદ્દાલિ, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ સદ્ધામત્તકેન વહતિ પેમમત્તકેન. તત્ર, ભદ્દાલિ, ભિક્ખૂનં એવં હોતિ – 'અયં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સદ્ધામત્તકેન વહતિ પેમમત્તકેન. સચે મયં ઇમં ભિક્ખું પસય્હ પસય્હ કારણં કરિસ્સામ – મા યમ્પિસ્સ તં સદ્ધામત્તકં પેમમત્તકં તમ્હાપિ પરિહાયી'તિ. અયં ખો, ભદ્દાલિ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચં ભિક્ખું પસય્હ પસય્હ કારણં કરોન્તિ. અયં પન, ભદ્દાલિ, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચં ભિક્ખું નો તથા પસય્હ પસય્હ કારણં કરોન્તી"તિ.

૧૪૫. "'કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન પુબ્બે અપ્પતરાનિ ચેવ સિક્ખાપદાનિ અહેસું બહુતરા ચ ભિક્ખૂ અઞ્ઞાય સણ્ઠહિંસુ? કો પન, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન એતરહિ બહુતરાનિ ચેવ સિક્ખાપદાનિ હોન્તિ અપ્પતરા ચ ભિક્ખૂ અઞ્ઞાય સણ્ઠહન્તી'તિ? "એવમેતં, ભદ્દાલિ, હોતિ સત્તેસુ હાયમાનેસુ, સદ્ધમ્મે અન્તરધાયમાને, બહુતરાનિ ચેવ સિક્ખાપદાનિ હોન્તિ અપ્પતરા ચ ભિક્ખૂ અઞ્ઞાય સણ્ઠહન્તીતિ. ન તાવ, ભદ્દાલિ, સત્થા સાવકાનં સિક્ખાપદં પઞ્ઞાપેતિ યાવ ન ઇધેકચ્ચે આસવટ્ઠાનીયા ધમ્મા સઙ્ઘે પાતુભવન્તિ. યતો ચ ખો, ભદ્દાલિ, ઇધેકચ્ચે આસવટ્ઠાનીયા ધમ્મા સઙ્ઘે પાતુભવન્તિ, અથ સત્થા સાવકાનં સિક્ખાપદં પઞ્ઞાપેતિ તેસંયેવ આસવટ્ઠાનીયાનં ધમ્માનં પટિઘાતાય. ન તાવ, ભદ્દાલિ, ઇધેકચ્ચે આસવટ્ઠાનીયા ધમ્મા સઙ્ઘે પાતુભવન્તિ યાવ ન સઙ્ઘો મહત્તં પત્તો હોતિ. યતો ચ ખો, ભદ્દાલિ, સઙ્ઘો મહત્તં પત્તો હોતિ, અથ ઇધેકચ્ચે આસવટ્ઠાનીયા ધમ્મા સઙ્ઘે પાતુભવન્તિ. અથ સત્થા સાવકાનં સિક્ખાપદં પઞ્ઞાપેતિ તેસંયેવ આસવટ્ઠાનીયાનં ધમ્માનં પટિઘાતાય. ન તાવ, ભદ્દાલિ, ઇધેકચ્ચે આસવટ્ઠાનીયા ધમ્મા સઙ્ઘે પાતુભવન્તિ યાવ ન સઙ્ઘો લાભગ્ગં પત્તો હોતિ, યસગ્ગં પત્તો હોતિ, બાહુસચ્ચં પત્તો હોતિ, રત્તઞ્ઞુતં પત્તો હોતિ. યતો ચ ખો, ભદ્દાલિ, સઙ્ઘો રત્તઞ્ઞુતં પત્તો હોતિ, અથ ઇધેકચ્ચે

આસવટ્ઠાનીયા ધમ્મા સન્તિ પાતુભવન્તિ, અથ સત્થા સાવકાનં સિક્ખાપદં પઞ્ઞાપેતિ તેસંયેવ આસવટ્ઠાનીયાનં ધમ્માનં પટિઘાતાય.

૧૪૬. ''અપ્પકા ખો તુમ્હે, ભદ્દાલિ, તેન સમયેન અહુવત્થ યદા વો અહં આજાનીયસુસૂપમં ધમ્મપરિયાયં દેસેસિં. તં સરસિ [સરસિ ત્વં (સી॰ પી॰), સરસિ તં (?)] ભદ્દાલી''તિ ?

''નો હેતં, ભન્તે''.

''તત્ર, ભદ્દાલિ, કં હેતું પચ્ચેસી''તિ?

''સો હિ નૂનાહં, ભન્તે, દીઘરત્તં સત્થુસાસને સિક્ખાય અપરિપૂરકારી અહોસિ''ન્તિ.

''ન ખો, ભદ્દાલિ, એસેવ હેતુ, એસ પચ્ચયો. અપિ ચ મે ત્વં, ભદ્દાલિ, દીઘરત્તં ચેતસા ચેતોપરિચ્ચ વિદિતો – 'ન ચાયં મોઘપુરિસો મયા ધમ્મે દેસિયમાને અટ્ઠિં કત્વા મનસિ કત્વા સબ્બચેતસો [સબ્બં ચેતસો (ક॰)] સમન્નાહરિત્વા ઓહિતસોતો ધમ્મં સુણાતી'તિ. અપિ ચ તે અહં, ભદ્દાલિ, આજાનીયસુસૂપમં ધમ્મપરિયાયં દેસેસ્સામિ. તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા ભદ્દાલિ ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૧૪૭. ''સેય્યથાપિ, ભદ્દાલિ, દક્ખો અસ્સદમકો ભદ્રં અસ્સાજાનીયં લભિત્વા પઠમેનેવ મુખાધાને કારણં કારેતિ. તસ્સ મુખાધાને કારણં કારિયમાનસ્સ હોન્તિયેવ વિસૂકાયિતાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ, યથા તં અકારિતપુબ્બં કારણં કારિયમાનસ્સ. સો અભિણ્હકારણા અનુપુબ્બકારણા તસ્મિં ઠાને પરિનિબ્બાયતિ. યતો ખો, ભદ્દાલિ, ભદ્રો અસ્સાજાનીયો અભિણ્હકારણા અનુપુબ્બકારણા તસ્મિં ઠાને પરિનિબ્બુતો હોતિ, તમેનં અસ્સદમકો ઉત્તરિ કારણં કારેતિ યુગાધાને. તસ્સ યુગાધાને કારણં કારિયમાનસ્સ હોન્તિયેવ વિસૂકાયિતાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ, યથા તં અકારિતપુબ્બં કારણં કારિયમાનસ્સ. સો અભિણ્હકારણા અનુપુબ્બકારણા તસ્મિં ઠાને પરિનિબ્બાયતિ . યતો ખો, ભદ્દાલિ, ભદ્રો અસ્સાજાનીયો અભિણ્હકારણા અનુપુબ્બકારણા તસ્મિં ઠાને પરિનિબ્બુતો હોતિ, તમેનં અસ્સદમકો ઉત્તરિ કારણં કારેતિ અનુક્કમે મણ્ડલે ખુરકાસે [ખુરકાયે (સી॰ પી॰)] ધાવે દવત્તે [રવત્થે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] રાજગુણે રાજવંસે ઉત્તમે જવે ઉત્તમે હયે ઉત્તમે સાખલ્યે. તસ્સ ઉત્તમે જવે ઉત્તમે હયે ઉત્તમે સાખલ્યે કારણં કારિયમાનસ્સ હોન્તિયેવ વિસૂકાયિતાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ, યથા તં અકારિતપુબ્બં કારણં કારિયમાનસ્સ. સો અભિણ્હકારણા અનુપુબ્બકારણા તસ્મિં ઠાને પરિનિબ્બાયતિ. યતો ખો, ભદ્દાલિ, ભદ્રો અસ્સાજાનીયો અભિણ્હકારણા અનુપુબ્બકારણા તસ્મિં ઠાને પરિનિબ્બુતો હોતિ, તમેનં અસ્સદમકો ઉત્તરિ વણ્ણિયઞ્ચ પાણિયઞ્ચ [વલિયઞ્ચ (સી॰ પી॰), બલિયઞ્ચ (સ્યા॰ કં॰)] અનુપ્પવેચ્છતિ. ઇમેહિ ખો, ભદ્દાલિ, દસહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ.

''એવમેવ ખો, ભદ્દાલિ, દસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ દસહિ? ઇધ, ભદ્દાલિ, ભિક્ખુ અસેખાય સમ્માદિટ્ઠિયા સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માસઙ્કપ્પેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેખાય સમ્માવાચાય સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માકમ્મન્તેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માઆજીવેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માવાયામેન

સમન્નાગતો હોતિ , અસેખાય સમ્માસતિયા સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માસમાધિના સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માઞાણેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેખાય સમ્માવિમુત્તિયા સમન્નાગતો હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભદ્દાલિ, દસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા ભદ્દાલિ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

ભદ્દાલિસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. લટુકિકોપમસુત્તં

૧૪૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા અઙ્ગુત્તરાપેસુ વિહરતિ આપણં નામ અઙ્ગુત્તરાપાનં નિગમો. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય આપણં પિણ્ડાય પાવિસિ. આપણે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેનઞ્ઞતરો વનસણ્ડો તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. તં વનસણ્ડં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ. આયસ્માપિ ખો ઉદાયી પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય આપણં પિણ્ડાય પાવિસિ. આપણે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન સો વનસણ્ડો તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. તં વનસણ્ડં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ. અથ ખો આયસ્મતો ઉદાયિસ્સ રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''બહૂનં [બહુન્નં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) એવમીદિસે અવિઞ્ઞાણકપ્પકરણે] વત નો ભગવા દુક્ખધમ્માનં અપહત્તા, બહૂનં વત નો ભગવા સુખધમ્માનં ઉપહત્તા; બહૂનં વત નો ભગવા અકુસલાનં ધમ્માનં અપહત્તા, બહૂનં વત નો ભગવા કુસલાનં ધમ્માનં ઉપહત્તા''તિ. અથ ખો આયસ્મા ઉદાયી સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ .

૧૪૯. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા ઉદાયી ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધ મય્હં, ભન્તે, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – 'બહૂનં વત નો ભગવા દુક્ખધમ્માનં અપહત્તા, બહૂનં વત નો ભગવા સુખધમ્માનં ઉપહત્તા; બહૂનં વત નો ભગવા અકુસલાનં ધમ્માનં અપહત્તા, બહૂનં વત નો ભગવા કુસલાનં ધમ્માનં ઉપહત્તા'તિ. મયઞ્હિ, ભન્તે, પુબ્બે સાયઞ્ચેવ ભુઞ્જામ પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે. અહુ ખો સો, ભન્તે, સમયો યં ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – 'ઇઙ્ઘ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતં દિવાવિકાલભોજનં પજહથા'તિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, અહુદેવ અઞ્ઞથત્તં, અહુદેવ [અહુ (સી॰ પી॰)] દોમનસ્સં – 'યમ્પિ નો સદ્ધા ગહપતિકા દિવા વિકાલે પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં દેન્તિ તસ્સપિ નો ભગવા પહાનમાહ, તસ્સપિ નો સુગતો પટિનિસ્સગ્ગમાહા'તિ. તે મયં, ભન્તે, ભગવતિ પેમઞ્ચ ગારવઞ્ચ હિરિઞ્ચ ઓત્તપ્પઞ્ચ સમ્પસ્સમાના એવં તં દિવાવિકાલભોજનં પજહિમ્હા. તે મયં, ભન્તે, સાયઞ્ચેવ ભુઞ્જામ પાતો ચ. અહુ ખો સો, ભન્તે, સમયો યં ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – 'ઇઙ્ઘ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતં રત્તિંવિકાલભોજનં પજહથા'તિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, અહુદેવ અઞ્ઞથત્તં અહુદેવ દોમનસ્સં – 'યમ્પિ નો ઇમેસં દ્વિન્નં ભત્તાનં પણીતસઙ્ખાततરં તસ્સપિ નો ભગવા પહાનમાહ, તસ્સપિ નો સુગતો પટિનિસ્સગ્ગમાહા'તિ. ભૂતપુબ્બં, ભન્તે, અઞ્ઞતરો પુરિસો દિવા સૂપેય્યં લભિત્વા એવમાહ – 'હન્દ ચ ઇમં નિક્ખિપથ, સાયં સબ્બેવ સમગ્ગા ભુઞ્જિસ્સામા'તિ. યા કાચિ, ભન્તે, સઙ્ખતિયો સબ્બા તા રત્તિં, અપ્પા દિવા. તે મયં, ભન્તે, ભગવતિ પેમઞ્ચ ગારવઞ્ચ હિરિઞ્ચ ઓત્તપ્પઞ્ચ સમ્પસ્સમાના એવં તં રત્તિંવિકાલભોજનં પજહિમ્હા. ભૂતપુબ્બં, ભન્તે, ભિક્ખૂ

રત્તન્ધકારતિમિસાયં પિણ્ડાય ચરન્તા ચન્દનિકમ્પિ પવિસન્તિ, ઓલિગલ્લેપિ પપતન્તિ, કણ્ટકાવાટમ્પિ [કણ્ટકવત્તમ્પિ (સી॰ પી॰), કણ્ટકરાજિમ્પિ (સ્યા॰ કં॰)] આરોહન્તિ, સુત્તમ્પિ ગાવિં આરોહન્તિ, માણવેહિપિ સમાગચ્છન્તિ કતકમ્મેહિપિ અકતકમ્મેહિપિ, માતુગામોપિ તે [તેન (ક॰)] અસદ્ધમ્મેન નિમન્તેતિ. ભૂતપુબ્બાહં, ભન્તે, રત્તન્ધકારતિમિસાયં પિણ્ડાય ચરામિ. અદ્દસા ખો મં, ભન્તે, અઞ્ઞતરા ઇત્થી વિજ્જન્તરિકાય ભાજનં ધોવન્તી. દિસ્વા મં ભીતા વિસ્સરમકાસિ – ‘અભુમ્મે [અબ્ભુમ્મે (સી॰ પી॰)] પિસાચો વત મ’ન્તિ! એવં વુત્તે, અહં, ભન્તે, તં ઇત્થિં એતદવોચં – ‘નાહં, ભગિનિ, પિસાચો; ભિક્ખુ પિણ્ડાય ઠિતો’તિ. ‘ભિક્ખુસ્સ આતુમારી, ભિક્ખુસ્સ માતુમારી [ઠિતો’તિ. ભિક્ખુસ્સ આતુમાતુમારી (ક॰)]! વરં તે, ભિક્ખુ, તિણ્હેન ગોવિકન્તનેન કુચ્છિ પરિકન્તો, ન ત્વેવ વરં યં [ન ત્વેવ યા (સી॰ પી॰)] રત્તન્ધકારતિમિસાયં કુચ્છિહેતુ પિણ્ડાય ચરસી’તિ [ચરસાતિ (સી॰ પી॰)]. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, તદનુસ્સરતો એવં હોતિ – ‘બહૂનં વત નો ભગવા દુક્ખધમ્માનં અપહત્તા, બહૂનં વત નો ભગવા સુખધમ્માનં ઉપહત્તા; બહૂનં વત નો ભગવા અકુસલાનં ધમ્માનં અપહત્તા, બહૂનં વત નો ભગવા કુસલાનં ધમ્માનં ઉપહત્તા’’’તિ.

૧૫૦. ‘‘એવમેવ પનુદાયિ, ઇધેકચ્ચે મોઘપુરિસા ‘ઇદં પજહથા’તિ મયા વુચ્ચમાના તે એવમાહંસુ – ‘કિં પનિમસ્સ અપ્પમત્તકસ્સ ઓરમત્તકસ્સ અધિસલ્લિખતેવાયં સમણો’તિ. તે તઞ્ચેવ નપ્પજહન્તિ, મયિ ચ અપ્પચ્ચયં ઉપટ્ઠાપેન્તિ. યે ચ ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તેસં તં, ઉદાયિ, હોતિ બલવં બન્ધનં, દળ્હં બન્ધનં, થિરં બન્ધનં, અપૂતિકં બન્ધનં, થૂલો, કલિઙ્ગરો – સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, લટુકિકા સકુણિકા પૂતિલતાય બન્ધનેન બદ્ધા તત્થેવ વધં વા બન્ધં વા મરણં વા આગમેતિ. યો નુ ખો, ઉદાયિ, એવં વદેય્ય – ‘યેન સા લટુકિકા સકુણિકા પૂતિલતાય બન્ધનેન બદ્ધા તત્થેવ વધં વા બન્ધં વા મરણં વા આગમેતિ, તઞ્હિ તસ્સા અબલં બન્ધનં , દુબ્બલં બન્ધનં, પૂતિકં બન્ધનં, અસારકં બન્ધન’ન્તિ; સમ્મા નુ ખો સો, ઉદાયિ, વદમાનો વદેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે. યેન સા, ભન્તે, લટુકિકા સકુણિકા પૂતિલતાય બન્ધનેન બદ્ધા તત્થેવ વધં વા બન્ધં વા મરણં વા આગમેતિ, તઞ્હિ તસ્સા બલવં બન્ધનં, દળ્હં બન્ધનં, થિરં બન્ધનં અપૂતિકં બન્ધનં, થૂલો, કલિઙ્ગરો’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ઉદાયિ, ઇધેકચ્ચે મોઘપુરિસા ‘ઇદં પજહથા’તિ મયા વુચ્ચમાના તે એવમાહંસુ – ‘કિં પનિમસ્સ અપ્પમત્તકસ્સ ઓરમત્તકસ્સ અધિસલ્લિખતેવાયં સમણો’તિ? તે તઞ્ચેવ નપ્પજહન્તિ, મયિ ચ અપ્પચ્ચયં ઉપટ્ઠાપેન્તિ. યે ચ ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તેસં તં, ઉદાયિ, હોતિ બલવં બન્ધનં, દળ્હં બન્ધનં, થિરં બન્ધનં, અપૂતિકં બન્ધનં, થૂલો, કલિઙ્ગરો’’.

૧૫૧. ‘‘ઇધ પનુદાયિ, એકચ્ચે કુલપુત્તા ‘ઇદં પજહથા’તિ મયા વુચ્ચમાના તે એવમાહંસુ – ‘કિં પનિમસ્સ અપ્પમત્તકસ્સ ઓરમત્તકસ્સ પહાતબ્બસ્સ યસ્સ નો ભગવા પહાનમાહ, યસ્સ નો સુગતો પટિનિસ્સગ્ગમાહા’તિ? તે તઞ્ચેવ પજહન્તિ, મયિ ચ ન અપ્પચ્ચયં ઉપટ્ઠાપેન્તિ. યે ચ ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તે તં પહાય અપ્પોસ્સુક્કા પન્નલોમા પરદત્તવુત્તા [પરદવુત્તા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મિગભૂતેન ચેતસા વિહરન્તિ. તેસં તં, ઉદાયિ, હોતિ અબલં બન્ધનં, દુબ્બલં બન્ધનં, પૂતિકં બન્ધનં, અસારકં બન્ધનં – સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, રઞ્ઞો નાગો ઈસાદન્તો ઉરૂળ્હવા અભિજાતો સઙ્ગામાવચરો દળ્હેહિ વરત્તેહિ બન્ધનેહિ બદ્ધો ઈસકંયેવ કાયં સન્નામેત્વા તાનિ બન્ધનાનિ સંછિન્દિત્વા સંપદાલેત્વા યેન કામં પક્કમતિ. યો નુ ખો, ઉદાયિ, એવં વદેય્ય – ‘યેહિ સો રઞ્ઞો નાગો ઈસાદન્તો ઉરૂળ્હવા અભિજાતો સઙ્ગામાવચરો દળ્હેહિ વરત્તેહિ બન્ધનેહિ બદ્ધો ઈસકંયેવ કાયં સન્નામેત્વા તાનિ બન્ધનાનિ સંછિન્દિત્વા સંપદાલેત્વા યેન કામં પક્કમતિ, તઞ્હિ તસ્સ બલવં બન્ધનં, દળ્હં બન્ધનં, થિરં બન્ધનં, અપૂતિકં બન્ધનં, થૂલો, કલિઙ્ગરો’તિ; સમ્મા નુ ખો સો, ઉદાયિ, વદમાનો વદેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે. યેહિ સો, ભન્તે,

રઞ્ઞો નાગો ઈસાદન્તો ઉરૂળ્હવા અભિજાતો સઙ્ગામાવચરો દળ્હેહિ વરત્તેહિ બન્ધનેહિ બદ્ધો ઈસકંયેવ કાયં સન્નામેત્વા તાનિ બન્ધનાનિ સંછિન્દિત્વા સંપદાલેત્વા યેન કામં પક્કમતિ, તઞ્હિ તસ્સ અબલં બન્ધનં…પે॰… અસારકં બન્ધન''ન્તિ. ''એવમેવ ખો, ઉદાયિ, ઇધેકચ્ચે કુલપુત્તા 'ઇદં પજહથા'તિ મયા વુચ્ચમાના તે એવમાહંસુ – 'કિં પનિમસ્સ અપ્પમત્તકસ્સ ઓરમત્તકસ્સ પહાતબ્બસ્સ યસ્સ નો ભગવા પહાનમાહ, યસ્સ નો સુગતો પટિનિસ્સગ્ગમાહા'તિ? તે તઞ્ચેવ પજહન્તિ, મયિ ચ ન અપ્પચ્ચયં ઉપટ્ઠાપેન્તિ. યે ચ ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તે તં પહાય અપ્પોસ્સુક્કા પન્નલોમા પરદત્તવુત્તા મિગભૂતેન ચેતસા વિહરન્તિ. તેસં તં, ઉદાયિ, હોતિ અબલં બન્ધનં, દુબ્બલં બન્ધનં, પૂતિકં બન્ધનં, અસારકં બન્ધનં''.

૧૫૨. ''સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, પુરિસો દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિયો; તસ્સ'સ્સ એકં અગારકં ઓલુગ્ગવિલુગ્ગં કાકાતિદાયિં [કાકાતિડાયિં (?)] નપરમરૂપં, એકા ખટોપિકા [કળોપિકા (ક॰)] ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા નપરમરૂપા, એકિસ્સા કુમ્ભિયા ધઞ્ઞસમવાપકં નપરમરૂપં, એકા જાયિકા નપરમરૂપા. સો આરામગતં ભિક્ખું પસ્સેય્ય સુધોતહત્થપાદં મનુઞ્ઞં ભોજનં ભુત્તાવિં સીતાય છાયાય નિસિન્નં અધિચિત્તે યુત્તં. તસ્સ એવમસ્સ – 'સુખં વત, ભો, સામઞ્ઞં, આરોગ્યં વત, ભો, સામઞ્ઞં! સો વતસ્સં [સો વતસ્સ (ક॰)] યોહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'ન્તિ. સો ન સક્કુણેય્ય એકં અગારકં ઓલુગ્ગવિલુગ્ગં કાકાતિદાયિં નપરમરૂપં પહાય, એકં ખટોપિકં ઓલુગ્ગવિલુગ્ગં નપરમરૂપં પહાય, એકિસ્સા કુમ્ભિયા ધઞ્ઞસમવાપકં નપરમરૂપં પહાય, એકં જાયિકં નપરમરૂપં પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતું. યો નુ ખો, ઉદાયિ, એવં વદેય્ય – 'યેહિ સો પુરિસો બન્ધનેહિ બદ્ધો ન સક્કોતિ એકં અગારકં ઓલુગ્ગવિલુગ્ગં કાકાતિદાયિં નપરમરૂપં પહાય, એકં ખટોપિકં ઓલુગ્ગવિલુગ્ગં નપરમરૂપં પહાય, એકિસ્સા કુમ્ભિયા ધઞ્ઞસમવાપકં નપરમરૂપં પહાય, એકં જાયિકં નપરમરૂપં પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતું; તઞ્હિ તસ્સ અબલં બન્ધનં, દુબ્બલં બન્ધનં, પૂતિકં બન્ધનં, અસારકં બન્ધન'ન્તિ; સમ્મા નુ ખો સો, ઉદાયિ, વદમાનો વદેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે. યેહિ સો, ભન્તે, પુરિસો બન્ધનેહિ બદ્ધો, ન સક્કોતિ એકં અગારકં ઓલુગ્ગવિલુગ્ગં કાકાતિદાયિં નપરમરૂપં પહાય, એકં ખટોપિકં ઓલુગ્ગવિલુગ્ગં નપરમરૂપં પહાય, એકિસ્સા કુમ્ભિયા ધઞ્ઞસમવાપકં નપરમરૂપં પહાય, એકં જાયિકં નપરમરૂપં પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતું; તઞ્હિ તસ્સ બલવં બન્ધનં, દળ્હં બન્ધનં, થિરં બન્ધનં, અપૂતિકં બન્ધનં, થૂલો, કલિઙ્ગરો''તિ. ''એવમેવ ખો, ઉદાયિ, ઇધેકચ્ચે મોઘપુરિસા 'ઇદં પજહથા'તિ મયા વુચ્ચમાના તે એવમાહંસુ – 'કિં પનિમસ્સ અપ્પમત્તકસ્સ ઓરમત્તકસ્સ અધિસલ્લિખતેવાયં સમણો'તિ? તે તઞ્ચેવ નપ્પજહન્તિ, મયિ ચ અપ્પચ્ચયં ઉપટ્ઠાપેન્તિ. યે ચ ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તેસં તં, ઉદાયિ, હોતિ બલવં બન્ધનં, દળ્હં બન્ધનં, થિરં બન્ધનં, અપૂતિકં બન્ધનં, થૂલો, કલિઙ્ગરો''.

૧૫૩. ''સેય્યથાપિ , ઉદાયિ, ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો, નેકાનં નિક્ખગણાનં ચયો, નેકાનં ધઞ્ઞગણાનં ચયો, નેકાનં ખેત્તગણાનં ચયો, નેકાનં વત્થુગણાનં ચયો, નેકાનં ભરિયગણાનં ચયો, નેકાનં દાસગણાનં ચયો, નેકાનં દાસિગણાનં ચયો; સો આરામગતં ભિક્ખું પસ્સેય્ય સુધોતહત્થપાદં મનુઞ્ઞં ભોજનં ભુત્તાવિં સીતાય છાયાય નિસિન્નં અધિચિત્તે યુત્તં. તસ્સ એવમસ્સ – 'સુખં વત, ભો, સામઞ્ઞં, આરોગ્યં વત, ભો, સામઞ્ઞં! સો વતસ્સં યોહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'ન્તિ. સો સક્કુણેય્ય નેકાનિ નિક્ખગણાનિ પહાય, નેકાનિ ધઞ્ઞગણાનિ પહાય, નેકાનિ ખેત્તગણાનિ

પહાય, નેકાનિ વત્થુગણાનિ પહાય, નેકાનિ ભરિયગણાનિ પહાય, નેકાનિ દાસગણાનિ પહાય, નેકાનિ દાસિગણાનિ પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતું. યો નુ ખો, ઉદાયિ, એવં વદેય્ય – 'યેહિ સો ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા બન્ધનેહિ બદ્ધો, સક્કોતિ નેકાનિ નિક્ખગણાનિ પહાય, નેકાનિ ધઞ્ઞગણાનિ પહાય, નેકાનિ ખેત્તગણાનિ પહાય, નેકાનિ વત્થુગણાનિ પહાય, નેકાનિ ભરિયગણાનિ પહાય, નેકાનિ દાસગણાનિ પહાય, નેકાનિ દાસિગણાનિ પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતું, તઞ્હિ તસ્સ બલવં બન્ધનં, દળ્હં બન્ધનં, થિરં બન્ધનં, અપૂતિકં બન્ધનં, થૂલો, કલિઙ્ગરો'તિ; સમ્મા નુ ખો સો, ઉદાયિ, વદમાનો વદેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે. યેહિ સો, ભન્તે, ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા બન્ધનેહિ બદ્ધો, સક્કોતિ નેકાનિ નિક્ખગણાનિ પહાય, નેકાનિ ધઞ્ઞગણાનિ પહાય, નેકાનિ ખેત્તગણાનિ પહાય, નેકાનિ વત્થુગણાનિ પહાય, નેકાનિ ભરિયગણાનિ પહાય, નેકાનિ દાસગણાનિ પહાય, નેકાનિ દાસિગણાનિ પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતું; તઞ્હિ તસ્સ અબલં બન્ધનં, દુબ્બલં બન્ધનં, પૂતિકં બન્ધનં, અસારકં બન્ધન''ન્તિ. ''એવમેવ ખો, ઉદાયિ, ઇધેકચ્ચે કુલપુત્તા 'ઇદં પજહથા'તિ મયા વુચ્ચમાના તે એવમાહંસુ – 'કિં પનિમસ્સ અપ્પમત્તકસ્સ ઓરમત્તકસ્સ પહાતબ્બસ્સ યસ્સ નો ભગવા પહાનમાહ યસ્સ, નો સુગતો પટિનિસ્સગ્ગમાહા'તિ? તે તઞ્ચેવ પજહન્તિ, મયિ ચ ન અપ્પચ્ચયં ઉપટ્ઠાપેન્તિ. યે ચ ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તે તં પહાય અપ્પોસ્સુક્કા પન્નલોમા પરદત્તવુત્તા મિગભૂતેન ચેતસા વિહરન્તિ. તેસં તં, ઉદાયિ, હોતિ અબલં બન્ધનં, દુબ્બલં બન્ધનં, પૂતિકં બન્ધનં, અસારકં બન્ધનં''.

૧૫૪. ''ચત્તારોમે , ઉદાયિ, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધુદાયિ, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઉપધિપહાનાય પટિપન્નો હોતિ ઉપધિપટિનિસ્સગ્ગાય. તમેનં ઉપધિપહાનાય પટિપન્નં ઉપધિપટિનિસ્સગ્ગાય ઉપધિપટિસંયુત્તા સરસઙ્કપ્પા સમુદાચરન્તિ. સો તે અધિવાસેતિ, નપ્પજહતિ, ન વિનોદેતિ, ન બ્યન્તીકરોતિ, ન અનભાવં ગમેતિ. ઇમં ખો અહં, ઉદાયિ, પુગ્ગલં 'સંયુત્તો'તિ વદામિ નો 'વિસંયુત્તો'. તં કિસ્સ હેતુ? ઇન્દ્રિયવેમત્તતા હિ મે, ઉદાયિ, ઇમસ્મિં પુગ્ગલે વિદિતા.

''ઇધ પનુદાયિ, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઉપધિપહાનાય પટિપન્નો હોતિ ઉપધિપટિનિસ્સગ્ગાય. તમેનં ઉપધિપહાનાય પટિપન્નં ઉપધિપટિનિસ્સગ્ગાય ઉપધિપટિસંયુત્તા સરસઙ્કપ્પા સમુદાચરન્તિ. સો તે નાધિવાસેતિ, પજહતિ, વિનોદેતિ, બ્યન્તીકરોતિ, અનભાવં ગમેતિ. ઇમમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ , પુગ્ગલં 'સંયુત્તો'તિ વદામિ નો 'વિસંયુત્તો'. તં કિસ્સ હેતુ? ઇન્દ્રિયવેમત્તતા હિ મે, ઉદાયિ, ઇમસ્મિં પુગ્ગલે વિદિતા.

''ઇધ પનુદાયિ, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઉપધિપહાનાય પટિપન્નો હોતિ ઉપધિપટિનિસ્સગ્ગાય. તમેનં ઉપધિપહાનાય પટિપન્નં ઉપધિપટિનિસ્સગ્ગાય કદાચિ કરહચિ સતિસમ્મોસા ઉપધિપટિસંયુત્તા સરસઙ્કપ્પા સમુદાચરન્તિ; દન્ધો, ઉદાયિ, સતુપ્પાદો. અથ ખો નં ખિપ્પમેવ પજહતિ, વિનોદેતિ, બ્યન્તીકરોતિ, અનભાવં ગમેતિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, પુરિસો દિવસંસન્તત્તે [દિવસસન્તત્તે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અયોકટાહે દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ નિપાતેય્ય; દન્ધો, ઉદાયિ, ઉદકફુસિતાનં નિપાતો. અથ ખો નં ખિપ્પમેવ પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય. એવમેવ ખો, ઉદાયિ, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો ઉપધિપહાનાય પટિપન્નો હોતિ ઉપધિપટિનિસ્સગ્ગાય. તમેનં ઉપધિપહાનાય પટિપન્નં ઉપધિપટિનિસ્સગ્ગાય કદાચિ કરહચિ સતિસમ્મોસા ઉપધિપટિસંયુત્તા સરસઙ્કપ્પા સમુદાચરન્તિ; દન્ધો, ઉદાયિ, સતુપ્પાદો. અથ ખો નં ખિપ્પમેવ પજહતિ, વિનોદેતિ, બ્યન્તીકરોતિ, અનભાવં

ગમેતિ. ઇમમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, પુગ્ગલં ‘સંયુત્તો’તિ વદામિ નો ‘વિસંયુત્તો’. તં કિસ્સ હેતુ? ઇન્દ્રિયવેમત્તતા હિ મે, ઉદાયિ, ઇમસ્મિં પુગ્ગલે વિદિતા.

‘‘ઇધ પનુદાયિ, એકચ્ચો પુગ્ગલો ‘ઉપધિ દુક્ખસ્સ મૂલ’ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા નિરુપધિ હોતિ, ઉપધિસઙ્ખયે વિમુત્તો. ઇમં ખો અહં, ઉદાયિ, પુગ્ગલં ‘વિસંયુત્તો’તિ વદામિ નો ‘સંયુત્તો’તિ . તં કિસ્સ હેતુ? ઇન્દ્રિયવેમત્તતા હિ મે, ઉદાયિ, ઇમસ્મિં પુગ્ગલે વિદિતા. ઇમે ખો, ઉદાયિ, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં.

૧૫૫. ‘‘પઞ્ચ ખો ઇમે, ઉદાયિ, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા… કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે ખો, ઉદાયિ, પઞ્ચ કામગુણા. યં ખો, ઉદાયિ, ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં ઇદં વુચ્ચતિ કામસુખં મિળ્હસુખં [મીળ્હસુખં (સી॰ પી॰)] પુથુજ્જનસુખં અનરિયસુખં, ન સેવિતબ્બં, ન ભાવેતબ્બં, ન બહુલીકાતબ્બં; ‘ભાયિતબ્બં એતસ્સ સુખસ્સા’તિ વદામિ.

૧૫૬. ‘‘ઇધુદાયિ , ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પીતિયા ચ વિરાગા… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, સુખસ્સ ચ પહાના… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ નેક્ખમ્મસુખં પવિવેકસુખં ઉપસમસુખં સમ્બોધસુખં, આસેવિતબ્બં, ભાવેતબ્બં, બહુલીકાતબ્બં; ‘ન ભાયિતબ્બં એતસ્સ સુખસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; ઇદં ખો અહં, ઉદાયિ, ઇઞ્જિતસ્મિં વદામિ. કિઞ્ચ તત્થ ઇઞ્જિતસ્મિં? યદેવ તત્થ વિતક્કવિચારા અનિરુદ્ધા હોન્તિ ઇદં તત્થ ઇઞ્જિતસ્મિં. ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; ઇદમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, ઇઞ્જિતસ્મિં વદામિ. કિઞ્ચ તત્થ ઇઞ્જિતસ્મિં? યદેવ તત્થ પીતિસુખં અનિરુદ્ધં હોતિ ઇદં તત્થ ઇઞ્જિતસ્મિં. ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા…પે॰… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; ઇદમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, ઇઞ્જિતસ્મિં વદામિ. કિઞ્ચ તત્થ ઇઞ્જિતસ્મિં? યદેવ તત્થ ઉપેક્ખાસુખં અનિરુદ્ધં હોતિ ઇદં તત્થ ઇઞ્જિતસ્મિં. ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; ઇદં ખો અહં, ઉદાયિ, અનિઞ્જિતસ્મિં વદામિ.

‘‘ઇધુદાયિ , ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; ઇદં ખો અહં, ઉદાયિ, ‘અનલ’ન્તિ વદામિ, ‘પજહથા’તિ વદામિ, ‘સમતિક્કમથા’તિ વદામિ. કો ચ તસ્સ સમતિક્કમો? ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં તસ્સ સમતિક્કમો; ઇદમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, ‘અનલ’ન્તિ વદામિ, ‘પજહથા’તિ વદામિ, ‘સમતિક્કમથા’તિ વદામિ. કો ચ તસ્સ સમતિક્કમો? ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં તસ્સ સમતિક્કમો; ઇદમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, ‘અનલ’ન્તિ વદામિ, ‘પજહથા’તિ વદામિ, ‘સમતિક્કમથા’તિ વદામિ. કો ચ તસ્સ સમતિક્કમો? ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં તસ્સ સમતિક્કમો; ઇદમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, ‘અનલ’ન્તિ વદામિ, ‘પજહથા’તિ વદામિ, ‘સમતિક્કમથા’તિ વદામિ. કો ચ તસ્સ સમતિક્કમો? ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં તસ્સ સમતિક્કમો; ઇદમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, ‘અનલ’ન્તિ વદામિ,

‘પજહથા’તિ વદામિ, ‘સમતિક્કમથા’તિ વદામિ. કો ચ તસ્સ સમતિક્કમો? ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં તસ્સ સમતિક્કમો ; ઇદમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, ‘અનલ’ન્તિ વદામિ, ‘પજહથા’તિ વદામિ, ‘સમતિક્કમથા’તિ વદામિ. કો ચ તસ્સ સમતિક્કમો? ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં તસ્સ સમતિક્કમો; ઇદમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, ‘અનલ’ન્તિ વદામિ, ‘પજહથા’તિ વદામિ, ‘સમતિક્કમથા’તિ વદામિ. કો ચ તસ્સ સમતિક્કમો? ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં તસ્સ સમતિક્કમો; ઇદમ્પિ ખો અહં, ઉદાયિ, ‘અનલ’ન્તિ વદામિ, ‘પજહથા’તિ વદામિ, ‘સમતિક્કમથા’તિ વદામિ. કો ચ તસ્સ સમતિક્કમો? ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં તસ્સ સમતિક્કમો; ઇતિ ખો અહં, ઉદાયિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસ્સપિ પહાનં વદામિ. પસ્સસિ નો ત્વં, ઉદાયિ, તં સંયોજનં અણું વા થૂલં વા યસ્સાહં નો પહાનં વદામી’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા ઉદાયી ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

લટુકિકોપમસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. ચાતુમસુત્તં

૧૫૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ચાતુમાયં વિહરતિ આમલકીવને. તેન ખો પન સમયેન સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનપ્પમુખાનિ પઞ્ચમત્તાનિ ભિક્ખુસતાનિ ચાતુમં અનુપ્પત્તાનિ હોન્તિ ભગવન્તં દસ્સનાય. તે ચ આગન્તુકા ભિક્ખૂ નેવાસિકેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં પટિસમ્મોદમાના સેનાસનાનિ પઞ્ઞાપયમાના પત્તચીવરાનિ પટિસામયમાના ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા અહેસું. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘કે પનેતે, આનન્દ, ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા, કેવટ્ટા મઞ્ઞે મચ્છવિલોપે’’તિ? ‘‘એતાનિ, ભન્તે, સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનપ્પમુખાનિ પઞ્ચમત્તાનિ ભિક્ખુસતાનિ ચાતુમં અનુપ્પત્તાનિ ભગવન્તં દસ્સનાય. તે આગન્તુકા ભિક્ખૂ નેવાસિકેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં પટિસમ્મોદમાના સેનાસનાનિ પઞ્ઞાપયમાના પત્તચીવરાનિ પટિસામયમાના ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા’’તિ. ‘‘તેનહાનન્દ, મમ વચનેન તે ભિક્ખૂ આમન્તેહિ – ‘સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતી’’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતી’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ભિક્ખૂ ભગવા એતદવોચ – ‘‘કિં નુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા, કેવટ્ટા મઞ્ઞે મચ્છવિલોપે’’તિ? ‘‘ઇમાનિ, ભન્તે, સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનપ્પમુખાનિ પઞ્ચમત્તાનિ ભિક્ખુસતાનિ ચાતુમં અનુપ્પત્તાનિ ભગવન્તં દસ્સનાય. તેમે આગન્તુકા ભિક્ખૂ નેવાસિકેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં પટિસમ્મોદમાના સેનાસનાનિ પઞ્ઞાપયમાના પત્તચીવરાનિ પટિસામયમાના ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા’’તિ. ‘‘ગચ્છથ, ભિક્ખવે, પણામેમિ વો, ન વો મમ સન્તિકે વત્થબ્બ’’ન્તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય પક્કમિંસુ.

૧૫૮. તેન ખો પન સમયેન ચાતુમેય્યકા સક્યા સન્થાગારે [સન્ધાગારે (ક॰)] સન્નિપતિતા હોન્તિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અદ્દસંસુ ખો ચાતુમેય્યકા સક્યા તે ભિક્ખૂ દૂરતોવ આગચ્છન્તે; દિસ્વાન યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચું – ''હન્દ, કહં પન તુમ્હે આયસ્મન્તો ગચ્છથા''તિ? ''ભગવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુસઙ્ઘો પણામિતો''તિ. ''તેનહાયસ્મન્તો મુહુત્તં નિસીદથ, અપ્પેવ નામ મયં સક્કુણેય્યામ ભગવન્તં પસાદેતુ''ન્તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ચાતુમેય્યકાનં સક્યાનં પચ્ચસ્સોસું. અથ ખો ચાતુમેય્યકા સક્યા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો ચાતુમેય્યકા સક્યા ભગવન્તં એતદવોચું – ''અભિનન્દતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં; અભિવદતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં. સેય્યથાપિ, ભન્તે , ભગવતા પુબ્બે ભિક્ખુસઙ્ઘો અનુગ્ગહિતો, એવમેવ ભગવા એતરહિ અનુગ્ગણ્હાતુ ભિક્ખુસઙ્ઘં. સન્તેત્થ, ભન્તે, ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં. તેસં ભગવન્તં દસ્સનાય અલભન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં, સિયા વિપરિણામો. સેય્યથાપિ, ભન્તે, બીજાનં તરુણાનં ઉદકં અલભન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં સિયા વિપરિણામો; એવમેવ ખો, ભન્તે, સન્તેત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં, તેસં ભગવન્તં દસ્સનાય અલભન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં, સિયા વિપરિણામો. સેય્યથાપિ, ભન્તે, વચ્છસ્સ તરુણસ્સ માતરં અપસ્સન્તસ્સ સિયા અઞ્ઞથત્તં, સિયા વિપરિણામો; એવમેવ ખો, ભન્તે, સન્તેત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં, તેસં ભગવન્તં અપસ્સન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં, સિયા વિપરિણામો. અભિનન્દતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં; અભિવદતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં. સેય્યથાપિ, ભન્તે, ભગવતા પુબ્બે ભિક્ખુસઙ્ઘો અનુગ્ગહિતો; એવમેવ ભગવા એતરહિ અનુગ્ગણ્હાતુ ભિક્ખુસઙ્ઘ''ન્તિ.

૧૫૯. અથ ખો બ્રહ્મા સહમ્પતિ ભગવતો ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં [સમ્મિઞ્જિતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – બ્રહ્મલોકે અન્તરહિતો ભગવતો પુરતો પાતુરહોસિ. અથ ખો બ્રહ્મા સહમ્પતિ એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિનન્દતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં; અભિવદતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં. સેય્યથાપિ, ભન્તે, ભગવતા પુબ્બે ભિક્ખુસઙ્ઘો અનુગ્ગહિતો; એવમેવ ભગવા એતરહિ અનુગ્ગણ્હાતુ ભિક્ખુસઙ્ઘં. સન્તેત્થ, ભન્તે, ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં, તેસં ભગવન્તં દસ્સનાય અલભન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં, સિયા વિપરિણામો. સેય્યથાપિ, ભન્તે, બીજાનં તરુણાનં ઉદકં અલભન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં, સિયા વિપરિણામો; એવમેવ ખો, ભન્તે, સન્તેત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં, તેસં ભગવન્તં દસ્સનાય અલભન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં, સિયા વિપરિણામો. સેય્યથાપિ ભન્તે, વચ્છસ્સ તરુણસ્સ માતરં અપસ્સન્તસ્સ સિયા અઞ્ઞથત્તં, સિયા વિપરિણામો; એવમેવ ખો, ભન્તે, સન્તેત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં, તેસં ભગવન્તં અપસ્સન્તાનં સિયા અઞ્ઞથત્તં, સિયા વિપરિણામો. અભિનન્દતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં; અભિવદતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘં. સેય્યથાપિ, ભન્તે, ભગવતા પુબ્બે ભિક્ખુસઙ્ઘો અનુગ્ગહિતો; એવમેવ ભગવા એતરહિ અનુગ્ગણ્હાતુ ભિક્ખુસઙ્ઘ''ન્તિ.

૧૬૦. અસક્ખિંસુ ખો ચાતુમેય્યકા ચ સક્યા બ્રહ્મા ચ સહમ્પતિ ભગવન્તં પસાદેતું બીજૂપમેન ચ તરુણૂપમેન ચ. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ઉટ્ઠેથાવુસો, ગણ્હથ પત્તચીવરં. પસાદિતો ભગવા ચાતુમેય્યકેહિ ચ સક્યેહિ બ્રહ્મુના ચ સહમ્પતિના બીજૂપમેન ચ તરુણૂપમેન ચા''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના પત્તચીવરમાદાય યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ભગવા

એતદવોચ – ‘‘કિન્તિ તે, સારિપુત્ત, અહોસિ મયા ભિક્ખુસઙ્ઘે પણામિતે’’તિ? ‘‘એવં ખો મે, ભન્તે, અહોસિ – ‘ભગવતા ભિક્ખુસઙ્ઘો પણામિતો. અપ્પોસ્સુક્કો દાનિ ભગવા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારં અનુયુત્તો વિહરિસ્સતિ, મયમ્પિ દાનિ અપ્પોસ્સુક્કા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારમનુયુત્તા વિહરિસ્સામા’’’તિ. ‘‘આગમેહિ ત્વં, સારિપુત્ત, આગમેહિ ત્વં, સારિપુત્ત, દિટ્ઠધમ્મસુખવિહાર’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં આમન્તેસિ – ‘‘કિન્તિ તે, મોગ્ગલ્લાન, અહોસિ મયા ભિક્ખુસઙ્ઘે પણામિતે’’તિ? ‘‘એવં ખો મે, ભન્તે, અહોસિ – ‘ભગવતા ભિક્ખુસઙ્ઘો પણામિતો. અપ્પોસ્સુક્કો દાનિ ભગવા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારં અનુયુત્તો વિહરિસ્સતિ, અહઞ્ચ દાનિ આયસ્મા ચ સારિપુત્તો ભિક્ખુસઙ્ઘં પરિહરિસ્સામા’’’તિ. ‘‘સાધુ સાધુ, મોગ્ગલ્લાન! અહં વા હિ, મોગ્ગલ્લાન , ભિક્ખુસઙ્ઘં પરિહરેય્યં સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાના વા’’તિ.

૧૬૧. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, ભયાનિ ઉદકોરોહન્તે પાટિકઙ્ખિતબ્બાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ઊમિભયં [ઉમ્મીભયં (સ્યા॰ કં॰)], કુમ્ભીલભયં, આવટ્ટભયં, સુસુકાભયં – ઇમાનિ, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ભયાનિ ઉદકોરોહન્તે પાટિકઙ્ખિતબ્બાનિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિમાનિ ભયાનિ ઇધેકચ્ચે પુગ્ગલે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતે પાટિકઙ્ખિતબ્બાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ઊમિભયં, કુમ્ભીલભયં, આવટ્ટભયં, સુસુકાભયં.

૧૬૨. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઊમિભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો; અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. તમેનં તથા પબ્બજિતં સમાનં સબ્રહ્મચારી ઓવદન્તિ, અનુસાસન્તિ – ‘એવં તે અભિક્કમિતબ્બં, એવં તે પટિક્કમિતબ્બં, એવં તે આલોકિતબ્બં, એવં તે વિલોકિતબ્બં, એવં તે સમિઞ્જિતબ્બં, એવં તે પસારિતબ્બં, એવં તે સઙ્ઘાટિપત્તચીવરં ધારેતબ્બ’ન્તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘મયં ખો પુબ્બે અગારિયભૂતા સમાના અઞ્ઞે ઓવદામ, અનુસાસામ [ઓવદામપિ અનુસાસામપિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. ઇમે પનમ્હાકં પુત્તમત્તા મઞ્ઞે, નત્તમત્તા મઞ્ઞે, અમ્હે [એવં (ક॰)] ઓવદિતબ્બં અનુસાસિતબ્બં મઞ્ઞન્તી’તિ. સો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ઊમિભયસ્સ ભીતો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તો. ‘ઊમિભય’ન્તિ ખો, ભિક્ખવે, કોધુપાયાસસ્સેતં અધિવચનં.

૧૬૩. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કુમ્ભીલભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો; અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. તમેનં તથા પબ્બજિતં સમાનં સબ્રહ્મચારી ઓવદન્તિ અનુસાસન્તિ – ‘ઇદં તે ખાદિતબ્બં, ઇદં તે ન ખાદિતબ્બં; ઇદં તે ભુઞ્જિતબ્બં, ઇદં તે ન ભુઞ્જિતબ્બં; ઇદં તે સાયિતબ્બં, ઇદં તે ન સાયિતબ્બં; ઇદં તે પાતબ્બં, ઇદં તે ન પાતબ્બં; કપ્પિયં તે ખાદિતબ્બં, અકપ્પિયં તે ન ખાદિતબ્બં; કપ્પિયં તે ભુઞ્જિતબ્બં, અકપ્પિયં તે ન ભુઞ્જિતબ્બં; કપ્પિયં તે સાયિતબ્બં, અકપ્પિયં તે ન સાયિતબ્બં ; કપ્પિયં તે પાતબ્બં, અકપ્પિયં તે ન પાતબ્બં; કાલે તે ખાદિતબ્બં, વિકાલે તે ન ખાદિતબ્બં; કાલે તે ભુઞ્જિતબ્બં, વિકાલે તે ન ભુઞ્જિતબ્બં; કાલે તે સાયિતબ્બં, વિકાલે તે ન સાયિતબ્બં; કાલે તે પાતબ્બં, વિકાલે તે ન પાતબ્બ’ન્તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘મયં ખો પુબ્બે અગારિયભૂતા સમાના યં ઇચ્છામ તં ખાદામ, યં ન ઇચ્છામ ન તં ખાદામ; યં ઇચ્છામ તં ભુઞ્જામ, યં ન ઇચ્છામ ન તં ભુઞ્જામ; યં ઇચ્છામ તં સાયામ, યં ન ઇચ્છામ ન તં સાયામ; યં ઇચ્છામ તં પિવામ [પિપામ (સી॰ પી॰)], યં ન ઇચ્છામ ન તં પિવામ; કપ્પિયમ્પિ ખાદામ, અકપ્પિયમ્પિ ખાદામ; કપ્પિયમ્પિ ભુઞ્જામ, અકપ્પિયમ્પિ ભુઞ્જામ; કપ્પિયમ્પિ

સાયામ, અકપ્પિયમ્પિ સાયામ; કપ્પિયમ્પિ પિવામ, અકપ્પિયમ્પિ પિવામ; કાલેપિ ખાદામ, વિકાલેપિ ખાદામ; કાલેપિ ભુઞ્જામ વિકાલેપિ ભુઞ્જામ; કાલેપિ સાયામ, વિકાલેપિ સાયામ; કાલેપિ પિવામ, વિકાલેપિ પિવામ. યમ્પિ નો સદ્ધા ગહપતિકા દિવા વિકાલે પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં દેન્તિ તત્થપિમે મુખાવરણં મઞ્ઞે કરોન્તી'તિ. સો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કુમ્ભીલભયસ્સ ભીતો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તો. 'કુમ્ભીલભય'ન્તિ ખો, ભિક્ખવે, ઓદરિકત્તસ્સેતં અધિવચનં.

૧૬૪. ''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, આવટ્ટભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો; અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા'તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસતિ. અરક્ખિતેનેવ કાયેન અરક્ખિતાય વાચાય અનુપટ્ઠિતાય સતિયા અસંવુતેહિ ઇન્દ્રિયેહિ સો તત્થ પસ્સતિ ગહપતિં વા ગહપતિપુત્તં વા પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતં સમઙ્ગીભૂતં પરિચારયમાનં [પરિચારિયમાનં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]. તસ્સ એવં હોતિ – 'મયં ખો પુબ્બે અગારિયભૂતા સમાના પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતા સમઙ્ગીભૂતા પરિચારિમ્હા. સંવિજ્જન્તિ ખો પન મે કુલે [સંવિજ્જન્તિ ખો કુલે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભોગા. સક્કા ભોગે ચ ભુઞ્જિતું પુઞ્ઞાનિ ચ કાતુ'ન્તિ. સો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આવટ્ટભયસ્સ ભીતો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તો. 'આવટ્ટભય'ન્તિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં.

૧૬૫. ''કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, સુસુકાભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો; અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા'તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસતિ. અરક્ખિતેનેવ કાયેન અરક્ખિતાય વાચાય અનુપટ્ઠિતાય સતિયા અસંવુતેહિ ઇન્દ્રિયેહિ સો તત્થ પસ્સતિ માતુગામં દુન્નિવત્થં વા દુપ્પારુતં વા. તસ્સ માતુગામં દિસ્વા દુન્નિવત્થં વા દુપ્પારુતં વા રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેતિ. સો રાગાનુદ્ધંસેન [અનુદ્ધસ્તેન (સી॰ પી॰)] ચિત્તેન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ . અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સુસુકાભયસ્સ ભીતો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તો. 'સુસુકાભય'ન્તિ ખો, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સેતં અધિવચનં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ભયાનિ, ઇધેકચ્ચે પુગ્ગલે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતે પાટિકઙ્ખિતબ્બાની''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

ચાતુમસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. નળકપાનસુત્તં

૧૬૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ વિહરતિ નળકપાને પલાસવને. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા કુલપુત્તા ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા હોન્તિ – આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો, આયસ્મા ચ ભદ્દિયો [નન્દિયો (સી॰ પી॰) વિનયે ચ મ॰ નિ॰ ૧ ચૂળગોસિઙ્ગે ચ], આયસ્મા ચ કિમિલો [કિમ્બિલો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], આયસ્મા ચ ભગુ, આયસ્મા ચ કોણ્ડઞ્ઞો [કુણ્ડધાનો (સી॰ પી॰)],

આયસ્મા ચ રેવતો, આયસ્મા ચ આનન્દો, અઞ્ઞે ચ અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા કુલપુત્તા. તેન ખો પન સમયેન ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો અબ્ભોકાસે નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો ભગવા તે કુલપુત્તે આરબ્ભ ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''યે તે, ભિક્ખવે, કુલપુત્તા મમં ઉદ્દિસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, કચ્ચિ તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ અભિરતા બ્રહ્મચરિયે''તિ? એવં વુત્તે, તે ભિક્ખૂ તુણ્હી અહેસું. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા તે કુલપુત્તે આરબ્ભ ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''યે તે, ભિક્ખવે, કુલપુત્તા મમં ઉદ્દિસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, કચ્ચિ તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ અભિરતા બ્રહ્મચરિયે''તિ? દુતિયમ્પિ ખો તે ભિક્ખૂ તુણ્હી અહેસું. તતિયમ્પિ ખો ભગવા તે કુલપુત્તે આરબ્ભ ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''યે તે, ભિક્ખવે, કુલપુત્તા મમં ઉદ્દિસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા , કચ્ચિ તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ અભિરતા બ્રહ્મચરિયે''તિ? તતિયમ્પિ ખો તે ભિક્ખૂ તુણ્હી અહેસું.

૧૬૭. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ''યંનૂનાહં તે કુલપુત્તે પુચ્છેય્ય''ન્તિ! અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં અનુરુદ્ધં આમન્તેસિ – ''કચ્ચિ તુમ્હે, અનુરુદ્ધા, અભિરતા બ્રહ્મચરિયે''તિ? ''તગ્ઘ મયં, ભન્તે, અભિરતા બ્રહ્મચરિયે''તિ. ''સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! એતં ખો, અનુરુદ્ધા, તુમ્હાકં પતિરૂપં કુલપુત્તાનં સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતાનં યં તુમ્હે અભિરમેય્યાથ બ્રહ્મચરિયે. યેન તુમ્હે અનુરુદ્ધા, ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતા પઠમેન વયસા સુસુકાળકેસા કામે પરિભુઞ્જેય્યાથ તેન તુમ્હે, અનુરુદ્ધા, ભદ્રેનપિ યોબ્બનેન સમન્નાગતા પઠમેન વયસા સુસુકાળકેસા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા. તે ચ ખો પન તુમ્હે, અનુરુદ્ધા, નેવ રાજાભિનીતા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, ન ચોરાભિનીતા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, ન ઇણટ્ટા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, ન ભયટ્ટા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, નાજીવિકાપકતા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા. અપિ ચ ખોમ્હિ ઓતિણ્ણો જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો; અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથાતિ – નનુ તુમ્હે, અનુરુદ્ધા, એવં સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એવં પબ્બજિતેન ચ પન, અનુરુદ્ધા, કુલપુત્તેન કિમસ્સ કરણીયં? વિવેકં, અનુરુદ્ધા, કામેહિ વિવેકં અકુસલેહિ ધમ્મેહિ પીતિસુખં નાધિગચ્છતિ અઞ્ઞં વા [અઞ્ઞં ચ (ક॰)] તતો સન્તતરં, તસ્સ અભિજ્ઝાપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, બ્યાપાદોપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, થીનમિદ્ધમ્પિ [થીનમિદ્ધમ્પિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચમ્પિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, વિચિકિચ્છાપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, અરતીપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, તન્દીપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ. વિવેકં, અનુરુદ્ધા, કામેહિ વિવેકં અકુસલેહિ ધમ્મેહિ પીતિસુખં નાધિગચ્છતિ અઞ્ઞં વા તતો સન્તતરં''.

''વિવેકં, અનુરુદ્ધા, કામેહિ વિવેકં અકુસલેહિ ધમ્મેહિ પીતિસુખં અધિગચ્છતિ અઞ્ઞં વા તતો સન્તતરં, તસ્સ અભિજ્ઝાપિ ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, બ્યાપાદોપિ ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, થીનમિદ્ધમ્પિ ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચમ્પિ ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, વિચિકિચ્છાપિ ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, અરતીપિ ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ, તન્દીપિ ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ. વિવેકં, અનુરુદ્ધા, કામેહિ વિવેકં અકુસલેહિ ધમ્મેહિ પીતિસુખં અધિગચ્છતિ અઞ્ઞં વા તતો સન્તતરં.

૧૬૮. ''કિન્તિ વો, અનુરુદ્ધા, મયિ હોતિ – 'યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા [પોનોભવિકા (સી॰ પી॰)] સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા, અપ્પહીના તે તથાગતસ્સ; તસ્મા તથાગતો સઙ્ખાયેકં પટિસેવતિ, સઙ્ખાયેકં અધિવાસેતિ, સઙ્ખાયેકં પરિવજ્જેતિ, સઙ્ખાયેકં વિનોદેતી'''તિ? ''ન ખો નો, ભન્તે, ભગવતિ એવં હોતિ – 'યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા, અપ્પહીના તે તથાગતસ્સ;

તસ્મા તથાગતો સઙ્ખાયેકં પટિસેવતિ, સઙ્ખાયેકં અધિવાસેતિ, સઙ્ખાયેકં પરિવજ્જેતિ, સઙ્ખાયેકં વિનોદેતી’તિ. એવં ખો નો, ભન્તે, ભગવતિ હોતિ – ‘યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા, પહીના તે તથાગતસ્સ; તસ્મા તથાગતો સઙ્ખાયેકં પટિસેવતિ, સઙ્ખાયેકં અધિવાસેતિ, સઙ્ખાયેકં પરિવજ્જેતિ, સઙ્ખાયેકં વિનોદેતી’’’તિ. ‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! તથાગતસ્સ, અનુરુદ્ધા, યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા, પહીના તે ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. સેય્યથાપિ, અનુરુદ્ધા, તાલો મત્થકચ્છિન્નો અભબ્બો પુનવિરૂળ્હિયા; એવમેવ ખો, અનુરુદ્ધા , તથાગતસ્સ યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા, પહીના તે ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા; તસ્મા તથાગતો સઙ્ખાયેકં પટિસેવતિ, સઙ્ખાયેકં અધિવાસેતિ, સઙ્ખાયેકં પરિવજ્જેતિ, સઙ્ખાયેકં વિનોદેતિ’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરુદ્ધા, કં અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો તથાગતો સાવકે અબ્ભતીતે કાલઙ્કતે ઉપપત્તીસુ બ્યાકરોતિ – ‘અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો; અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો’’’તિ? ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ . ‘‘ન ખો, અનુરુદ્ધા, તથાગતો જનકુહનત્થં ન જનલપનત્થં ન લાભસક્કારસિલોકાનિસંસત્થં ન ‘ઇતિ મં જનો જાનાતૂ’તિ સાવકે અબ્ભતીતે કાલઙ્કતે ઉપપત્તીસુ બ્યાકરોતિ – ‘અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો, અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો’તિ. સન્તિ ચ ખો, અનુરુદ્ધા, કુલપુત્તા સદ્ધા ઉળારવેદા ઉળારપામોજ્જા. તે તં સુત્વા તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરન્તિ. તેસં તં, અનુરુદ્ધા, હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય’’.

૧૬૯. ‘‘ઇધાનુરુદ્ધા, ભિક્ખુ સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ કાલઙ્કતો [કાલકતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; સો ભગવતા બ્યાકતો – અઞ્ઞાય સણ્ઠહી’તિ. સો ખો પનસ્સ આયસ્મા સામં દિટ્ઠો વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતો વા – ‘એવંસીલો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંપઞ્ઞો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંવિહારી સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંવિમુત્તો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપી’તિ. સો તસ્સ સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તો તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ભિક્ખુનો ફાસુવિહારો હોતિ.

‘‘ઇધાનુરુદ્ધા , ભિક્ખુ સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ કાલઙ્કતો; સો ભગવતા બ્યાકતો – પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા’તિ. સો ખો પનસ્સ આયસ્મા સામં દિટ્ઠો વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતો વા – ‘એવંસીલો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મો...પે॰... એવંપઞ્ઞો... એવંવિહારી... એવંવિમુત્તો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપી’તિ. સો તસ્સ સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તો તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ભિક્ખુનો ફાસુવિહારો હોતિ.

‘‘ઇધાનુરુદ્ધા, ભિક્ખુ સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ કાલઙ્કતો; સો ભગવતા બ્યાકતો – તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સતી’તિ. સો ખો પનસ્સ આયસ્મા સામં દિટ્ઠો વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતો વા – ‘એવંસીલો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મો... પે॰... એવંપઞ્ઞો... એવંવિહારી... એવંવિમુત્તો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપી’તિ. સો તસ્સ સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તો તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ભિક્ખુનો ફાસુવિહારો હોતિ.

“ઇધાનુરુદ્ધા, ભિક્ખુ સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ કાલઙ્કતો; સો ભગવતા બ્યાકતો – તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’તિ. સો ખો પનસ્સ આયસ્મા સામં દિટ્ઠો વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતો વા – ‘એવંસીલો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મો...પે॰... એવંપઞ્ઞો... એવંવિહારી... એવંવિમુત્તો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપી’તિ. સો તસ્સ સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તો તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ભિક્ખુનો ફાસુવિહારો હોતિ.

૧૭૦. “ઇધાનુરુદ્ધા, ભિક્ખુની સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામા ભિક્ખુની કાલઙ્કતા; સા ભગવતા બ્યાકતા – અઞ્ઞાય સણ્ઠહી’તિ. સા ખો પનસ્સા ભગિની સામં દિટ્ઠા વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતા વા – ‘એવંસીલા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ , એવંપઞ્ઞા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંવિહારિની સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંવિમુત્તા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપી’તિ. સા તસ્સા સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તી તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ભિક્ખુનિયા ફાસુવિહારો હોતિ.

“ઇધાનુરુદ્ધા , ભિક્ખુની સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામા ભિક્ખુની કાલઙ્કતા; સા ભગવતા બ્યાકતા – પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકા તત્થ પરિનિબ્બાયિની અનાવત્તિધમ્મા તસ્મા લોકા’તિ. સા ખો પનસ્સા ભગિની સામં દિટ્ઠા વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતા વા – ‘એવંસીલા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મા...પે॰... એવંપઞ્ઞા... એવંવિહારિની... એવંવિમુત્તા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપી’તિ. સા તસ્સા સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તી તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ભિક્ખુનિયા ફાસુવિહારો હોતિ.

“ઇધાનુરુદ્ધા, ભિક્ખુની સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામા ભિક્ખુની કાલઙ્કતા; સા ભગવતા બ્યાકતા – તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામિની સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સતી’તિ. સા ખો પનસ્સા ભગિની સામં દિટ્ઠા વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતા વા – ‘એવંસીલા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મા... પે॰... એવંપઞ્ઞા... એવંવિહારિની... એવંવિમુત્તા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપી’તિ. સા તસ્સા સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તી તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ભિક્ખુનિયા ફાસુવિહારો હોતિ.

“ઇધાનુરુદ્ધા, ભિક્ખુની સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામા ભિક્ખુની કાલઙ્કતા; સા ભગવતા બ્યાકતા – તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્ના અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’તિ . સા ખો પનસ્સા ભગિની સામં દિટ્ઠા વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતા વા – ‘એવંસીલા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મા... એવંપઞ્ઞા... એવંવિહારિની... એવંવિમુત્તા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપી’તિ. સા તસ્સા સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તી તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ભિક્ખુનિયા ફાસુવિહારો હોતિ.

૧૭૧. “ઇધાનુરુદ્ધા, ઉપાસકો સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો ઉપાસકો કાલઙ્કતો; સો ભગવતા બ્યાકતો – પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા’તિ. સો ખો પનસ્સ આયસ્મા સામં દિટ્ઠો વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતો વા – ‘એવંસીલો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંપઞ્ઞો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંવિહારી સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંવિમુત્તો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપી’તિ. સો તસ્સ સદ્ધઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તો તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ઉપાસકસ્સ ફાસુવિહારો હોતિ.

‘‘ઇધાનુરુદ્ધા, ઉપાસકો સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો ઉપાસકો કાલઙ્કતો; સો ભગવતા બ્યાકતો – તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સતી’તિ. સો ખો પનસ્સ આયસ્મા સામં દિટ્ઠો વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતો વા – ‘એવંસીલો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મો... એવંપઞ્ઞો... એવંવિહારી... એવંવિમુત્તો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપી’તિ. સો તસ્સ સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તો તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ઉપાસકસ્સ ફાસુવિહારો હોતિ.

‘‘ઇધાનુરુદ્ધા, ઉપાસકો સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો ઉપાસકો કાલઙ્કતો; સો ભગવતા બ્યાકતો – તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’તિ. સો ખો પનસ્સ આયસ્મા સામં દિટ્ઠો વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતો વા – ‘એવંસીલો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મો...પે॰... એવંપઞ્ઞો... એવંવિહારી... એવંવિમુત્તો સો આયસ્મા અહોસિ ઇતિપી’તિ. સો તસ્સ સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તો તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા ઉપાસકસ્સ ફાસુવિહારો હોતિ.

૧૭૨. ‘‘ઇધાનુરુદ્ધા , ઉપાસિકા સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામા ઉપાસિકા કાલઙ્કતા; સા ભગવતા બ્યાકતા – પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકા તત્થ પરિનિબ્બાયિની અનાવત્તિધમ્મા તસ્મા લોકા’તિ. સા ખો પનસ્સા ભગિની સામં દિટ્ઠા વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતા વા – ‘એવંસીલા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મા... એવંપઞ્ઞા... એવંવિહારિની... એવંવિમુત્તા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપી’તિ. સા તસ્સા સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તી તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ઉપાસિકાય ફાસુવિહારો હોતિ.

‘‘ઇધાનુરુદ્ધા, ઉપાસિકા સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામા ઉપાસિકા કાલઙ્કતા; સા ભગવતા બ્યાકતા – તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામિની સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સતી’તિ. સા ખો પનસ્સા ભગિની સામં દિટ્ઠા વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતા વા – ‘એવંસીલા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મા... એવંપઞ્ઞા... એવંવિહારિની... એવંવિમુત્તા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપી’તિ. સા તસ્સા સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તી તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ઉપાસિકાય ફાસુવિહારો હોતિ.

‘‘ઇધાનુરુદ્ધા, ઉપાસિકા સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામા ઉપાસિકા કાલઙ્કતા; સા ભગવતા બ્યાકતા – તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્ના અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’તિ. સા ખો પનસ્સા ભગિની સામં દિટ્ઠા વા હોતિ અનુસ્સવસ્સુતા વા – ‘એવંસીલા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંધમ્મા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંપઞ્ઞા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંવિહારિની સા ભગિની અહોસિ ઇતિપિ, એવંવિમુત્તા સા ભગિની અહોસિ ઇતિપી’તિ. સા તસ્સા સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરન્તી તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરતિ. એવમ્પિ ખો, અનુરુદ્ધા, ઉપાસિકાય ફાસુવિહારો હોતિ.

‘‘ઇતિ ખો, અનુરુદ્ધા, તથાગતો ન જનકુહનત્થં ન જનલપનત્થં ન લાભસક્કારસિલોકાનિસંસત્થં ન ‘ઇતિ મં જનો જાનાતૂ’તિ સાવકે અબ્ભતીતે કાલઙ્કતે ઉપપત્તીસુ બ્યાકરોતિ – ‘અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો, અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો’તિ. સન્તિ ચ ખો, અનુરુદ્ધા, કુલપુત્તા સદ્ધા ઉળારવેદા ઉળારપામોજ્જા. તે તં સુત્વા તદત્થાય ચિત્તં ઉપસંહરન્તિ. તેસં તં, અનુરુદ્ધા, હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા અનુરુદ્ધો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

નળકપાનસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. ગોલિયાનિસુત્તં

૧૭૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન ગોલિયાનિ [ગુલિસ્સાનિ (સી॰ પી॰), ગોલિસ્સાનિ (સ્યા॰ કં॰)] નામ ભિક્ખુ આરઞ્ઞિકો [આરઞ્ઞકો (સબ્બત્થ)] પદસમાચારો [પદરસમાચારો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સઙ્ઘમજ્ઝે ઓસટો હોતિ કેનચિદેવ કરણીયેન. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ગોલિયાનિં ભિક્ખું આરબ્ભ ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન સબ્રહ્મચારીસુ સગારવેન ભવિતબ્બં સપ્પતિસ્સેન. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ સઙ્ઘગતો સઙ્ઘે વિહરન્તો સબ્રહ્મચારીસુ અગારવો હોતિ અપ્પતિસ્સો, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન, યો અયમાયસ્મા સબ્રહ્મચારીસુ અગારવો હોતિ અપ્પતિસ્સો’તિ – તસ્સ [અપ્પતિસ્સોતિસ્સ (સી॰ પી॰)] ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન સબ્રહ્મચારીસુ સગારવેન ભવિતબ્બં સપ્પતિસ્સેન.

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન આસનકુસલેન ભવિતબ્બં – ‘ઇતિ થેરે ચ ભિક્ખૂ નાનુપખજ્જ નિસીદિસ્સામિ નવે ચ ભિક્ખૂ ન આસનેન પટિબાહિસ્સામી’તિ. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ સઙ્ઘગતો સઙ્ઘે વિહરન્તો ન આસનકુસલો હોતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન, યો અયમાયસ્મા આસનકુસલો ન હોતી’તિ [યો અયમાયસ્મા આભિસમાચારિકમ્પિ ધમ્મં ન જાનાતીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન આસનકુસલેન ભવિતબ્બં.

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન આભિસમાચારિકોપિ ધમ્મો જાનિતબ્બો. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ સઙ્ઘગતો સઙ્ઘે વિહરન્તો આભિસમાચારિકમ્પિ ધમ્મં ન જાનાતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા આભિસમાચારિકમ્પિ ધમ્મં ન જાનાતી’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન આભિસમાચારિકોપિ ધમ્મો જાનિતબ્બો [અયં આભિસમાચારિકતતિયવારો સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ ન દિસ્સતિ].

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન નાતિકાલેન ગામો પવિસિતબ્બો નાતિદિવા [ન દિવા (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] પટિક્કમિતબ્બં. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ સઙ્ઘગતો સઙ્ઘે વિહરન્તો અતિકાલેન ગામં પવિસતિ અતિદિવા પટિક્કમતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા અતિકાલેન ગામં પવિસતિ અતિદિવા પટિક્કમતી’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન નાતિકાલેન ગામો પવિસિતબ્બો, નાતિદિવા પટિક્કમિતબ્બં.

“આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન ન પુરેભત્તં પચ્છાભત્તં કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જિતબ્બં. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ સઙ્ઘગતો સઙ્ઘે વિહરન્તો પુરેભત્તં પચ્છાભત્તં કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘અયં નૂનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન વિહરતો વિકાલચરિયા બહુલીકતા, તમેનં સઙ્ઘગતમ્પિ સમુદાચરતી’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન ન પુરેભત્તં પચ્છાભત્તં કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જિતબ્બં.

“આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન અનુદ્ધતેન ભવિતબ્બં અચપલેન. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ સઙ્ઘગતો સઙ્ઘે વિહરન્તો ઉદ્ધતો હોતિ ચપલો, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘ઇદં નૂનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન વિહરતો ઉદ્ધચ્ચં ચાપલ્યં બહુલીકતં, તમેનં સઙ્ઘગતમ્પિ સમુદાચરતી’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન અનુદ્ધતેન ભવિતબ્બં અચપલેન.

“આરઞ્ઞિકેનાવુસો , ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન અમુખરેન ભવિતબ્બં અવિકિણ્ણવાચેન. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ સઙ્ઘગતો સઙ્ઘે વિહરન્તો મુખરો હોતિ વિકિણ્ણવાચો, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા મુખરો વિકિણ્ણવાચો’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન અમુખરેન ભવિતબ્બં અવિકિણ્ણવાચેન.

“આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન સુવચેન [સુબ્બચેન (સી॰ ક॰)] ભવિતબ્બં કલ્યાણમિત્તેન. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ સઙ્ઘગતો સઙ્ઘે વિહરન્તો દુબ્બચો હોતિ પાપમિત્તો, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા દુબ્બચો પાપમિત્તો’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના સઙ્ઘગતેન સઙ્ઘે વિહરન્તેન સુવચેન ભવિતબ્બં કલ્યાણમિત્તેન.

“આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારેન ભવિતબ્બં. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારો હોતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારો’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારેન ભવિતબ્બં.

“આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના ભોજને મત્તઞ્ઞુના ભવિતબ્બં. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભોજને અમત્તઞ્ઞૂ હોતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા ભોજને અમત્તઞ્ઞૂ’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના ભોજને મત્તઞ્ઞુના ભવિતબ્બં.

“આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના જાગરિયં અનુયુત્તેન ભવિતબ્બં. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ જાગરિયં અનનુયુત્તો હોતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા જાગરિયં અનનુયુત્તો’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના જાગરિયં અનુયુત્તેન ભવિતબ્બં.

“આરઞ્ઞિકેનાવુસો , ભિક્ખુના આરદ્ધવીરિયેન ભવિતબ્બં. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ કુસીતો હોતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા

કુસીતો’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના આરદ્ધવીરિયેન ભવિતબ્બં.

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના ઉપટ્ઠિતસ્સતિના ભવિતબ્બં. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ મુટ્ઠસ્સતી હોતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા મુટ્ઠસ્સતી’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના ઉપટ્ઠિતસ્સતિના ભવિતબ્બં.

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના સમાહિતેન ભવિતબ્બં. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ અસમાહિતો હોતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા અસમાહિતો’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના સમાહિતેન ભવિતબ્બં.

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના પઞ્ઞવતા ભવિતબ્બં. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ દુપ્પઞ્ઞો હોતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો . ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા દુપ્પઞ્ઞો’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના પઞ્ઞવતા ભવિતબ્બં.

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના અભિધમ્મે અભિવિનયે યોગો કરણીયો. સન્તાવુસો, આરઞ્ઞિકં ભિક્ખું અભિધમ્મે અભિવિનયે પઞ્હં પુચ્છિતારો. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ અભિધમ્મે અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો ન સમ્પાયતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા અભિધમ્મે અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો ન સમ્પાયતી’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના અભિધમ્મે અભિવિનયે યોગો કરણીયો.

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો , ભિક્ખુના યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તત્થ યોગો કરણીયો. સન્તાવુસો, આરઞ્ઞિકં ભિક્ખું યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તત્થ પઞ્હં પુચ્છિતારો. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠો ન સમ્પાયતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠો ન સમ્પાયતી’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તત્થ યોગો કરણીયો.

‘‘આરઞ્ઞિકેનાવુસો, ભિક્ખુના ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મે યોગો કરણીયો. સન્તાવુસો, આરઞ્ઞિકં ભિક્ખું ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મે પઞ્હં પુચ્છિતારો. સચે, આવુસો, આરઞ્ઞિકો ભિક્ખુ ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મે પઞ્હં પુટ્ઠો ન સમ્પાયતિ, તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. ‘કિં પનિમસ્સાયસ્મતો આરઞ્ઞિકસ્સ એકસ્સારઞ્ઞે સેરિવિહારેન યો અયમાયસ્મા યસ્સત્થાય પબ્બજિતો તમત્થં ન જાનાતી’તિ – તસ્સ ભવન્તિ વત્તારો. તસ્મા આરઞ્ઞિકેન ભિક્ખુના ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મે યોગો કરણીયો’’તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો [મહામોગ્ગલાનો (ક॰)] આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘આરઞ્ઞિકેનેવ નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ઇમે ધમ્મા સમાદાય વત્તિતબ્બા ઉદાહુ ગામન્તવિહારિનાપી’’તિ ? ‘‘આરઞ્ઞિકેનાપિ ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુના ઇમે ધમ્મા સમાદાય વત્તિતબ્બા પગેવ ગામન્તવિહારિના’’તિ.

ગોલિયાનિસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. કીટાગિરિસુત્તં

૧૭૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કાસીસુ ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘અહં ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞત્રેવ રત્તિભોજના [રત્તિભોજનં (ક॰)] ભુઞ્જામિ. અઞ્ઞત્ર ખો પનાહં, ભિક્ખવે, રત્તિભોજના ભુઞ્જમાનો અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનામિ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચ. એથ, તુમ્હેપિ, ભિક્ખવે, અઞ્ઞત્રેવ રત્તિભોજના ભુઞ્જથ. અઞ્ઞત્ર ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હેપિ રત્તિભોજના ભુઞ્જમાના અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનિસ્સથ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. અથ ખો ભગવા કાસીસુ અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન કીટાગિરિ નામ કાસીનં નિગમો તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા કીટાગિરિસ્મિં વિહરતિ કાસીનં નિગમે.

૧૭૫. તેન ખો પન સમયેન અસ્સજિપુનબ્બસુકા નામ ભિક્ખૂ કીટાગિરિસ્મિં આવાસિકા હોન્તિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન અસ્સજિપુનબ્બસુકા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા અસ્સજિપુનબ્બસુકે ભિક્ખૂ એતદવોચું – ‘‘ભગવા ખો, આવુસો, અઞ્ઞત્રેવ રત્તિભોજના ભુઞ્જતિ ભિક્ખુસઙ્ઘો ચ. અઞ્ઞત્ર ખો પનાવુસો, રત્તિભોજના ભુઞ્જમાના અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનન્તિ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચ. એથ, તુમ્હેપિ, આવુસો, અઞ્ઞત્રેવ રત્તિભોજના ભુઞ્જથ. અઞ્ઞત્ર ખો પનાવુસો, તુમ્હેપિ રત્તિભોજના ભુઞ્જમાના અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનિસ્સથ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચા’’તિ . એવં વુત્તે, અસ્સજિપુનબ્બસુકા ભિક્ખૂ તે ભિક્ખૂ એતદવોચું – ‘‘મયં ખો, આવુસો, સાયઞ્ચેવ ભુઞ્જામ પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે. તે મયં સાયઞ્ચેવ ભુઞ્જમાના પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનામ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચ. તે મયં કિં સન્દિટ્ઠિકં હિત્વા કાલિકં અનુધાવિસ્સામ? સાયઞ્ચેવ મયં ભુઞ્જિસ્સામ પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે’’તિ.

યતો ખો તે ભિક્ખૂ નાસક્ખિંસુ અસ્સજિપુનબ્બસુકે ભિક્ખૂ સઞ્ઞાપેતું, અથ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘ઇધ મયં, ભન્તે, યેન અસ્સજિપુનબ્બસુકા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિમ્હ; ઉપસઙ્કમિત્વા અસ્સજિપુનબ્બસુકે ભિક્ખૂ એતદવોચુમ્હ – ‘ભગવા ખો, આવુસો, અઞ્ઞત્રેવ રત્તિભોજના ભુઞ્જતિ ભિક્ખુસઙ્ઘો ચ; અઞ્ઞત્ર ખો પનાવુસો, રત્તિભોજના ભુઞ્જમાના અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનન્તિ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચ. એથ, તુમ્હેપિ, આવુસો , અઞ્ઞત્રેવ રત્તિભોજના ભુઞ્જથ. અઞ્ઞત્ર ખો પનાવુસો, તુમ્હેપિ રત્તિભોજના ભુઞ્જમાના અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનિસ્સથ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચા’તિ. એવં વુત્તે, ભન્તે, અસ્સજિપુનબ્બસુકા ભિક્ખૂ અમ્હે એતદવોચું – ‘મયં ખો, આવુસો, સાયઞ્ચેવ ભુઞ્જામ પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે. તે મયં સાયઞ્ચેવ ભુઞ્જમાના પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનામ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચ. તે મયં કિં સન્દિટ્ઠિકં હિત્વા કાલિકં અનુધાવિસ્સામ? સાયઞ્ચેવ મયં ભુઞ્જિસ્સામ પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે’તિ. યતો ખો મયં, ભન્તે, નાસક્ખિમ્હ અસ્સજિપુનબ્બસુકે ભિક્ખૂ સઞ્ઞાપેતું, અથ મયં એતમત્થં ભગવતો આરોચેમા’’તિ.

૧૭૬. અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન અસ્સજિપુનબ્બસુકે ભિક્ખૂ આમન્તેહિ – ‘સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતી’’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન અસ્સજિપુનબ્બસુકા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અસ્સજિપુનબ્બસુકે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘સત્થા

આયસ્મન્તે આમન્તેતી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો અસ્સજિપુનબ્બસુકા ભિક્ખૂ તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો અસ્સજિપુનબ્બસુકે ભિક્ખૂ ભગવા એતદવોચ – ''સચ્ચં કિર, ભિક્ખવે, સમ્બહુલા ભિક્ખૂ તુમ્હે ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – 'ભગવા ખો, આવુસો, અઞ્ઞત્રેવ રત્તિભોજના ભુઞ્જતિ ભિક્ખુસઙ્ઘો ચ. અઞ્ઞત્ર ખો પનાવુસો, રત્તિભોજના ભુઞ્જમાના અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનન્તિ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચ. એથ, તુમ્હેપિ, આવુસો, અઞ્ઞત્રેવ રત્તિભોજના ભુઞ્જથ. અઞ્ઞત્ર ખો પનાવુસો, તુમ્હેપિ રત્તિભોજના ભુઞ્જમાના અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનિસ્સથ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચા'તિ. એવં વુત્તે કિર [કિં નુ (ક॰)], ભિક્ખવે, તુમ્હે તે ભિક્ખૂ એવં અવચુત્થ – 'મયં ખો પનાવુસો, સાયઞ્ચેવ ભુઞ્જામ પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે. તે મયં સાયઞ્ચેવ ભુઞ્જમાના પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનામ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચ. તે મયં કિં સન્દિટ્ઠિકં હિત્વા કાલિકં અનુધાવિસ્સામ? સાયઞ્ચેવ મયં ભુઞ્જિસ્સામ પાતો ચ દિવા ચ વિકાલે'''તિ. ''એવં, ભન્તે''.

૧૭૭. ''કિં નુ મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્સ અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''નનુ મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ ઇધેકચ્ચસ્સ યં એવરૂપં સુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, ઇધ પનેકચ્ચસ્સ એવરૂપં સુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ , કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં દુક્ખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, ઇધ પનેકચ્ચસ્સ એવરૂપં દુક્ખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, ઇધ પનેકચ્ચસ્સ એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી''તિ? ''એવં, ભન્તે''.

૧૭૮. ''સાધુ, ભિક્ખવે! મયા ચેતં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞાતં અભવિસ્સ અદિટ્ઠં અવિદિતં અસચ્છિકતં અફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં સુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી'તિ, એવાહં અજાનન્તો 'એવરૂપં સુખં વેદનં પજહથા'તિ વદેય્યં; અપિ નુ મે એતં, ભિક્ખવે, પતિરૂપં અભવિસ્સા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યસ્મા ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, મયા ઞાતં દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં સુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી'તિ, તસ્માહં 'એવરૂપં સુખં વેદનં પજહથા'તિ વદામિ. મયા ચેતં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞાતં અભવિસ્સ અદિટ્ઠં અવિદિતં અસચ્છિકતં અફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં સુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી'તિ, એવાહં અજાનન્તો 'એવરૂપં સુખં વેદનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'તિ વદેય્યં; અપિ નુ મે એતં, ભિક્ખવે, પતિરૂપં અભવિસ્સા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યસ્મા ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, મયા ઞાતં દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં સુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી'તિ, તસ્માહં 'એવરૂપં સુખં વેદનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'તિ વદામિ.

૧૭૯. ''મયા ચેતં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞાતં અભવિસ્સ અદિટ્ઠં અવિદિતં અસચ્છિકતં અફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં દુક્ખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી'તિ, એવાહં અજાનન્તો 'એવરૂપં દુક્ખં વેદનં પજહથા'તિ વદેય્યં; અપિ નુ મે એતં, ભિક્ખવે, પતિરૂપં અભવિસ્સા''તિ? ''નો

હેતં, ભન્તે''. ''યસ્મા ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, મયા ઞાતં દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં દુક્ખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી'તિ, તસ્માહં 'એવરૂપં દુક્ખં વેદનં પજહથા'તિ વદામિ. મયા ચેતં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞાતં અભવિસ્સ અદિટ્ઠં અવિદિતં અસચ્છિકતં અફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં દુક્ખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી'તિ, એવાહં અજાનન્તો 'એવરૂપં દુક્ખં વેદનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'તિ વદેય્યં; અપિ નુ મે એતં, ભિક્ખવે, પતિરૂપં અભવિસ્સા''તિ ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યસ્મા ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, મયા ઞાતં દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં દુક્ખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી'તિ, તસ્માહં 'એવરૂપં દુક્ખં વેદનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'તિ વદામિ.

૧૮૦. ''મયા ચેતં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞાતં અભવિસ્સ અદિટ્ઠં અવિદિતં અસચ્છિકતં અફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી'તિ, એવાહં અજાનન્તો 'એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં પજહથા'તિ વદેય્યં; અપિ નુ મે એતં, ભિક્ખવે, પતિરૂપં અભવિસ્સા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યસ્મા ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, મયા ઞાતં દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી'તિ, તસ્માહં 'એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં પજહથા'તિ વદામિ''. મયા ચેતં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞાતં અભવિસ્સ અદિટ્ઠં અવિદિતં અસચ્છિકતં અફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી'તિ, એવાહં અજાનન્તો 'એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'તિ વદેય્યં; અપિ નુ મે એતં, ભિક્ખવે, પતિરૂપં અભવિસ્સા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''યસ્મા ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, મયા ઞાતં દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય – 'ઇધેકચ્ચસ્સ એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી'તિ, તસ્માહં 'એવરૂપં અદુક્ખમસુખં વેદનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'તિ વદામિ.

૧૮૧. ''નાહં, ભિક્ખવે, સબ્બેસંયેવ ભિક્ખૂનં 'અપ્પમાદેન કરણીય'ન્તિ વદામિ; ન પનાહં, ભિક્ખવે, સબ્બેસંયેવ ભિક્ખૂનં 'ન અપ્પમાદેન કરણીય'ન્તિ વદામિ. યે તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ અરહન્તો ખીણાસવા વુસિતવન્તો કતકરણીયા ઓહિતભારા અનુપ્પત્તસદત્થા પરિક્ખીણભવસંયોજના સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તા, તથારૂપાનાહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂનં 'ન અપ્પમાદેન કરણીય'ન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? કતં તેસં અપ્પમાદેન. અભબ્બા તે પમજ્જિતું. યે ચ ખો તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ સેક્ખા અપ્પત્તમાનસા અનુત્તરં યોગક્ખેમં પત્થયમાના વિહરન્તિ, તથારૂપાનાહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂનં 'અપ્પમાદેન કરણીય'ન્તિન્ત વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અપ્પેવ નામિમે આયસ્મન્તો અનુલોમિકાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવમાના કલ્યાણમિત્તે ભજમાના ઇન્દ્રિયાનિ સમન્નાનયમાના – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યુન્તિ! ઇમં ખો અહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં ભિક્ખૂનં અપ્પમાદફલં સમ્પસ્સમાનો 'અપ્પમાદેન કરણીય'ન્તિન્ત વદામિ.

૧૮૨. ''સત્તિમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે સત્ત? ઉભતોભાગવિમુત્તો, પઞ્ઞાવિમુત્તો, કાયસક્ખિ, દિટ્ઠિપ્પત્તો, સદ્ધાવિમુત્તો, ધમ્માનુસારી, સદ્ધાનુસારી.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઉભતોભાગવિમુત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તે કાયેન ફુસિત્વા [ફુસ્સિત્વા (સી॰ પી॰)] વિહરતિ પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઉભતોભાગવિમુત્તો ઇમસ્સ ખો અહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ‘ન અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? કતં તસ્સ અપ્પમાદેન. અભબ્બો સો પમજ્જિતું.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્ઞાવિમુત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તે ન કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્ઞાવિમુત્તો. ઇમસ્સપિ ખો અહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ‘ન અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? કતં તસ્સ અપ્પમાદેન. અભબ્બો સો પમજ્જિતું.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કાયસક્ખિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તે કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા એકચ્ચે આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કાયસક્ખિ. ઇમસ્સ ખો અહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અપ્પેવ નામ અયમાયસ્મા અનુલોમિકાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવમાનો કલ્યાણમિત્તે ભજમાનો ઇન્દ્રિયાનિ સમન્નાનયમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાતિ! ઇમં ખો અહં, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો અપ્પમાદફલં સમ્પસ્સમાનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દિટ્ઠિપ્પત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તે ન કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા એકચ્ચે આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ, તથાગતપ્પવેદિતા ચસ્સ ધમ્મા પઞ્ઞાય વોદિટ્ઠા હોન્તિ વોચરિતા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દિટ્ઠિપ્પત્તો. ઇમસ્સપિ ખો અહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અપ્પેવ નામ અયમાયસ્મા અનુલોમિકાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવમાનો કલ્યાણમિત્તે ભજમાનો ઇન્દ્રિયાનિ સમન્નાનયમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાતિ! ઇમં ખો અહં, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો અપ્પમાદફલં સમ્પસ્સમાનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો. ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તે ન કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા એકચ્ચે આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ, તથાગતે ચસ્સ સદ્ધા નિવિટ્ઠા હોતિ મૂલજાતા પતિટ્ઠિતા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો. ઇમસ્સપિ ખો અહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અપ્પેવ નામ અયમાયસ્મા અનુલોમિકાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવમાનો કલ્યાણમિત્તે ભજમાનો ઇન્દ્રિયાનિ સમન્નાનયમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાતિ! ઇમં ખો અહં, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો અપ્પમાદફલં સમ્પસ્સમાનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ.

“કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ધમ્માનુસારી? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તે ન કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા એકચ્ચે આસવા પરિક્ખીણા [દિસ્વા આસવા અપરિક્ખીણા (સી॰ પી॰)] હોન્તિ, તથાગતપ્પવેદિતા ચસ્સ ધમ્મા પઞ્ઞાય મત્તસો નિજ્ઝાનં ખમન્તિ, અપિ ચસ્સ ઇમે ધમ્મા હોન્તિ, સેય્યથિદં – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ધમ્માનુસારી. ઇમસ્સપિ ખો અહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અપ્પેવ નામ અયમાયસ્મા અનુલોમિકાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવમાનો કલ્યાણમિત્તે ભજમાનો ઇન્દ્રિયાનિ સમન્નાનયમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાતિ ! ઇમં ખો અહં, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો અપ્પમાદફલં સમ્પસ્સમાનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિ વદામિ.

“કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સદ્ધાનુસારી? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા તે ન કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા એકચ્ચે આસવા પરિક્ખીણા [દિસ્વા આસવા અપરિક્ખીણા (સી॰ પી॰)] હોન્તિ, તથાગતે ચસ્સ સદ્ધામત્તં હોતિ પેમમત્તં, અપિ ચસ્સ ઇમે ધમ્મા હોન્તિ, સેય્યથિદં – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સદ્ધાનુસારી. ઇમસ્સપિ ખો અહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિન્ત વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અપ્પેવ નામ અયમાયસ્મા અનુલોમિકાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવમાનો કલ્યાણમિત્તે ભજમાનો ઇન્દ્રિયાનિ સમન્નાનયમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાતિ! ઇમં ખો અહં, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો અપ્પમાદફલં સમ્પસ્સમાનો ‘અપ્પમાદેન કરણીય’ન્તિન્ત વદામિ.

૧૮૩. “નાહં, ભિક્ખવે, આદિકેનેવ અઞ્ઞારાધનં વદામિ; અપિ ચ, ભિક્ખવે, અનુપુબ્બસિક્ખા અનુપુબ્બકિરિયા અનુપુબ્બપટિપદા અઞ્ઞારાધના હોતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનુપુબ્બસિક્ખા અનુપુબ્બકિરિયા અનુપુબ્બપટિપદા અઞ્ઞારાધના હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, સદ્ધાજાતો ઉપસઙ્કમતિ, ઉપસઙ્કમન્તો પયિરુપાસતિ, પયિરુપાસન્તો સોતં ઓદહતિ, ઓહિતસોતો ધમ્મં સુણાતિ, સુત્વા ધમ્મં ધારેતિ, ધતાનં [ધાતાનં (ક॰)] ધમ્માનં અત્થં ઉપપરિક્ખતિ, અત્થં ઉપપરિક્ખતો ધમ્મા નિજ્ઝાનં ખમન્તિ, ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા સતિ છન્દો જાયતિ, છન્દજાતો ઉસ્સહતિ, ઉસ્સાહેત્વા તુલેતિ, તુલયિત્વા પદહતિ, પહિતત્તો સમાનો કાયેન ચેવ પરમસચ્ચં સચ્છિકરોતિ, પઞ્ઞાય ચ નં અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. સાપિ નામ, ભિક્ખવે, સદ્ધા નાહોસિ; તમ્પિ નામ, ભિક્ખવે, ઉપસઙ્કમનં નાહોસિ; સાપિ નામ, ભિક્ખવે, પયિરુપાસના નાહોસિ; તમ્પિ નામ, ભિક્ખવે, સોતાવધાનં નાહોસિ ; તમ્પિ નામ, ભિક્ખવે, ધમ્મસ્સવનં નાહોસિ; સાપિ નામ, ભિક્ખવે, ધમ્મધારણા નાહોસિ; સાપિ નામ, ભિક્ખવે, અત્થૂપપરિક્ખા નાહોસિ; સાપિ નામ, ભિક્ખવે, ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિ નાહોસિ; સોપિ નામ, ભિક્ખવે, છન્દો નાહોસિ; સોપિ નામ, ભિક્ખવે, ઉસ્સાહો નાહોસિ; સાપિ નામ, ભિક્ખવે, તુલના નાહોસિ; તમ્પિ નામ, ભિક્ખવે, પધાનં નાહોસિ. વિપ્પટિપન્નાત્થ, ભિક્ખવે, મિચ્છાપટિપન્નાત્થ, ભિક્ખવે. કીવ દૂરેવિમે, ભિક્ખવે, મોઘપુરિસા અપક્કન્તા ઇમમ્હા ધમ્મવિનયા.

૧૮૪. “અત્થિ , ભિક્ખવે, ચતુપ્પદં વેય્યાકરણં યસ્સુદ્દિટ્ઠસ્સ વિઞ્ઞૂ પુરિસો નચિરસ્સેવ પઞ્ઞાયત્થં આજાનેય્ય. ઉદ્દિસિસ્સામિ વો [ઉદ્દિટ્ઠસ્સાપિ (ક॰)], ભિક્ખવે, આજાનિસ્સથ મે ત”ન્તિ? “કે ચ મયં, ભન્તે, કે ચ ધમ્મસ્સ અઞ્ઞાતારો”તિ? યોપિ સો, ભિક્ખવે, સત્થા આમિસગરુ આમિસદાયાદો આમિસેહિ સંસટ્ઠો વિહરતિ તસ્સ

પાયં એવરૂપી પણોપણવિયા ન ઉપેતિ – ‘એવઞ્ચ નો અસ્સ અથ નં કરેય્યામ, ન ચ નો એવમસ્સ ન નં કરેય્યામા’તિ, કિં પન, ભિક્ખવે, યં તથાગતો સબ્બસો આમિસેહિ વિસંસટ્ઠો વિહરતિ. સદ્ધસ્સ, ભિક્ખવે, સાવકસ્સ સત્થુસાસને પરિયોગાહિય [પરિયોગાય (સી॰ પી॰ ક॰), પરિયોગય્હ (સ્યા॰ કં॰)] વત્તતો અયમનુધમ્મો હોતિ – ‘સત્થા ભગવા, સાવકોહમસ્મિ; જાનાતિ ભગવા, નાહં જાનામી’તિ. સદ્ધસ્સ, ભિક્ખવે, સાવકસ્સ સત્થુસાસને પરિયોગાહિય વત્તતો રુળ્હનીયં [રુમ્હનિયં (સી॰ પી॰)] સત્થુસાસનં હોતિ ઓજવન્તં. સદ્ધસ્સ, ભિક્ખવે, સાવકસ્સ સત્થુસાસને પરિયોગાહિય વત્તતો અયમનુધમ્મો હોતિ – ‘કામં તચો ચ ન્હારુ ચ અટ્ઠિ ચ અવસિસ્સતુ, સરીરે ઉપસુસ્સતુ [ઉપસુસ્સતુ સરીરે (સી॰), સરીરે અવસુસ્સતુ (ક॰)] મંસલોહિતં, યં તં પુરિસથામેન પુરિસવીરિયેન પુરિસપરક્કમેન પત્તબ્બં ન તં અપાપુણિત્વા વીરિયસ્સ સણ્ઠાનં [સન્થાનં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ભવિસ્સતી’તિ. સદ્ધસ્સ, ભિક્ખવે, સાવકસ્સ સત્થુસાસને પરિયોગાહિય વત્તતો દ્વિન્નં ફલાનં અઞ્ઞતરં ફલં પાટિકઙ્ખં – દિટ્ઠેવ ધમ્મે અઞ્ઞા, સતિ વા ઉપાદિસેસે અનાગામિતા’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

કીટાગિરિસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

ભિક્ખુવગ્ગો નિટ્ઠિતો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

કુઞ્જર-રાહુલ-સસ્સતલોકો, માલુક્યપુત્તો ચ ભદ્દાલિ-નામો;
ખુદ્દ-દિજાથ-સહમ્પતિયાચં, નાળક-રઞ્ઞિકિટાગિરિનામો.

૩. પરિબ્બાજકવગ્ગો

૧. તેવિજ્જવચ્છસુત્તં

૧૮૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તેન ખો પન સમયેન વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો એકપુણ્ડરીકે પરિબ્બાજકારામે પટિવસતિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય વેસાલિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ''અતિપ્પગો ખો તાવ વેસાલિયં પિણ્ડાય ચરિતું; યંનૂનાહં યેન એકપુણ્ડરીકો પરિબ્બાજકારામો યેન વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમેય્ય''ન્તિ. અથ ખો ભગવા યેન એકપુણ્ડરીકો પરિબ્બાજકારામો યેન વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન ભગવન્તં એતદવોચ – ''એતુ ખો, ભન્તે, ભગવા. સ્વાગતં [સાગતં (સી॰ પી॰)], ભન્તે, ભગવતો. ચિરસ્સં ખો, ભન્તે, ભગવા ઇમં પરિયાયમકાસિ યદિદં ઇધાગમનાય. નિસીદતુ, ભન્તે, ભગવા ઇદમાસનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. વચ્છગોત્તોપિ ખો પરિબ્બાજકો અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભન્તે – 'સમણો ગોતમો સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી, અપરિસે+સં ઞાણદસ્સનં પટિજાનાતિ, ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત'ન્તિ. યે તે, ભન્તે, એવમાહંસુ – 'સમણો ગોતમો સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી, અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનાતિ, ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત'ન્તિ, કચ્ચિ તે, ભન્તે, ભગવતો વુત્તવાદિનો, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોન્તિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતી''તિ? ''યે તે, વચ્છ, એવમાહંસુ – 'સમણો ગોતમો સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી, અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનાતિ, ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત'ન્તિ, ન મે તે વુત્તવાદિનો, અબ્ભાચિક્ખન્તિ ચ પન મં અસતા અભૂતેના''તિ.

૧૮૬. ''કથં બ્યાકરમાના પન મયં, ભન્તે, વુત્તવાદિનો ચેવ ભગવતો અસ્સામ, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યામ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યામ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા''તિ?

'''તેવિજ્જો સમણો ગોતમો'તિ ખો, વચ્છ, બ્યાકરમાનો વુત્તવાદી ચેવ મે અસ્સ, ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્ય, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્ય, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્ય. અહઞ્હિ, વચ્છ, યાવદેવ આકઙ્ખામિ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. અહઞ્હિ, વચ્છ, યાવદેવ આકઙ્ખામિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે…પે॰… યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનામિ. અહઞ્હિ, વચ્છ, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ.

‘‘‘તેવિજ્જો સમણો ગોતમો’તિ ખો, વચ્છ, બ્યાકરમાનો વુત્તવાદી ચેવ મે અસ્સ, ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્ય, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્ય, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા’’તિ.

એવં વુત્તે, વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અત્થિ નુ ખો, ભો ગોતમ, કોચિ ગિહી ગિહિસંયોજનં અપ્પહાય કાયસ્સ ભેદા દુક્ખસ્સન્તકરો’’તિ? ‘‘નત્થિ ખો, વચ્છ, કોચિ ગિહી ગિહિસંયોજનં અપ્પહાય કાયસ્સ ભેદા દુક્ખસ્સન્તકરો’’તિ.

‘‘અત્થિ પન, ભો ગોતમ, કોચિ ગિહી ગિહિસંયોજનં અપ્પહાય કાયસ્સ ભેદા સગ્ગૂપગો’’તિ? ‘‘ન ખો, વચ્છ, એકંયેવ સતં ન દ્વે સતાનિ ન તીણિ સતાનિ ન ચત્તારિ સતાનિ ન પઞ્ચ સતાનિ, અથ ખો ભિય્યોવ યે ગિહી ગિહિસંયોજનં અપ્પહાય કાયસ્સ ભેદા સગ્ગૂપગા’’તિ [‘‘અત્થિ ખો વચ્છ કોચિ ગિહી ગિહિસંયોજનં અપ્પહાય કાયસ્સ ભેદા સગ્ગૂપગોતિ’’. (ક॰)].

‘‘અત્થિ નુ ખો, ભો ગોતમ, કોચિ આજીવકો [આજીવિકો (ક॰)] કાયસ્સ ભેદા દુક્ખસ્સન્તકરો’’તિ? ‘‘નત્થિ ખો, વચ્છ, કોચિ આજીવકો કાયસ્સ ભેદા દુક્ખસ્સન્તકરો’’તિ.

‘‘અત્થિ પન, ભો ગોતમ, કોચિ આજીવકો કાયસ્સ ભેદા સગ્ગૂપગો’’તિ? ‘‘ઇતો ખો સો, વચ્છ, એકનવુતો કપ્પો [ઇતો કો વચ્છ એકનવુતે કપ્પે (ક॰)] યમહં અનુસ્સરામિ, નાભિજાનામિ કઞ્ચિ આજીવકં સગ્ગૂપગં અઞ્ઞત્ર એકેન; સોપાસિ કમ્મવાદી કિરિયવાદી’’તિ. ‘‘એવં સન્તે, ભો ગોતમ, સુઞ્ઞં અદું તિત્થાયતનં અન્તમસો સગ્ગૂપગેનપી’’તિ? ‘‘એવં, વચ્છ, સુઞ્ઞં અદું તિત્થાયતનં અન્તમસો સગ્ગૂપગેનપી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

તેવિજ્જવચ્છસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. અગ્ગિવચ્છસુત્તં

૧૮૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, ‘સસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ [એવંદિટ્ઠી (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ભવં ગોતમો’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘સસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

‘‘કિં પન, ભો ગોતમ, ‘અસસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘અસસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

‘‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, ‘અન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘અન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

“કિં પન, ભો ગોતમ, ‘અનન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘અનન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

“કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, ‘તં જીવં તં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘તં જીવં તં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

“કિં પન, ભો ગોતમ, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

“કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

“કિં પન, ભો ગોતમ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

“કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’’તિ ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

“કિં પન, ભો ગોતમ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

૧૮૮. ‘‘‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – સસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ [મોઘમઞ્ઞન્તીતિ વદેસિ (સી॰), મોઘમઞ્ઞન્તિ ઇતિ વદેસિ (?)]. ‘કિં પન, ભો ગોતમ, અસસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ , એવંદિટ્ઠિ – અસસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ. ‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, અન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – અન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ. ‘કિં પન, ભો ગોતમ, અનન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – અનન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ. ‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, તં જીવં તં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – તં જીવં તં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ. ‘કિં પન, ભો ગોતમ, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ. ‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ.

‘‘‘કિં પન, ભો ગોતમ, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ. ‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ. ‘કિં પન, ભો ગોતમ, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ – એવંદિટ્ઠિ ભવં ગોતમો’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો અહં, વચ્છ, એવંદિટ્ઠિ – નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ વદેસિ.

‘‘કિં પન ભો ગોતમો આદીનવં સમ્પસ્સમાનો એવં ઇમાનિ સબ્બસો દિટ્ઠિગતાનિ અનુપગતો’’તિ?

૧૮૯. ‘‘‘સસ્સતો લોકો’તિ ખો, વચ્છ, દિટ્ઠિગતમેતં દિટ્ઠિગહનં દિટ્ઠિકન્તારો [દિટ્ઠિકન્તારં (સી॰ પી॰)] દિટ્ઠિવિસૂકં દિટ્ઠિવિપ્ફન્દિતં દિટ્ઠિસંયોજનં સદુક્ખં સવિઘાતં સઉપાયાસં સપરિળાહં, ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ . ‘અસસ્સતો લોકો’તિ ખો, વચ્છ... પે॰... ‘અન્તવા લોકો’તિ ખો, વચ્છ...પે॰... ‘અનન્તવા લોકો’તિ ખો, વચ્છ...પે॰... ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ ખો, વચ્છ...પે॰... ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ ખો, વચ્છ...પે॰... ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ ખો, વચ્છ ...પે॰... ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ ખો, વચ્છ...પે॰... ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ ખો, વચ્છ... પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ ખો, વચ્છ, દિટ્ઠિગતમેતં દિટ્ઠિગહનં દિટ્ઠિકન્તારો દિટ્ઠિવિસૂકં દિટ્ઠિવિપ્ફન્દિતં દિટ્ઠિસંયોજનં સદુક્ખં સવિઘાતં સઉપાયાસં સપરિળાહં, ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. ઇમં ખો અહં, વચ્છ, આદીનવં સમ્પસ્સમાનો એવં ઇમાનિ સબ્બસો દિટ્ઠિગતાનિ અનુપગતો’’તિ.

‘‘અત્થિ પન ભોતો ગોતમસ્સ કિઞ્ચિ દિટ્ઠિગત’’ન્તિ? ‘‘દિટ્ઠિગતન્તિ ખો, વચ્છ, અપનીતમેતં તથાગતસ્સ. દિટ્ઠઞ્હેતં, વચ્છ, તથાગતેન – ‘ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના, ઇતિ વેદનાય સમુદયો, ઇતિ વેદનાય અત્થઙ્ગમો; ઇતિ સઞ્ઞા, ઇતિ સઞ્ઞાય સમુદયો, ઇતિ સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો; ઇતિ સઙ્ખારા, ઇતિ સઙ્ખારાનં સમુદયો, ઇતિ સઙ્ખારાનં અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’તિ. તસ્મા તથાગતો સબ્બમઞ્ઞિતાનં સબ્બમથિતાનં સબ્બઅહંકારમમંકારમાનાનુસયાનં ખયા વિરાગા નિરોધા ચાગા પટિનિસ્સગ્ગા અનુપાદા વિમુત્તોતિ વદામી’’તિ.

૧૯૦. ‘‘એવં વિમુત્તચિત્તો પન, ભો ગોતમ, ભિક્ખુ કુહિં ઉપપજ્જતી’’તિ? ‘‘ઉપપજ્જતીતિ ખો, વચ્છ, ન ઉપેતિ’’. ‘‘તેન હિ, ભો ગોતમ, ન ઉપપજ્જતી’’તિ? ‘‘ન ઉપપજ્જતીતિ ખો, વચ્છ, ન ઉપેતિ’’. ‘‘તેન હિ, ભો ગોતમ, ઉપપજ્જતિ ચ ન ચ ઉપપજ્જતી’’તિ? ‘‘ઉપપજ્જતિ ચ ન ચ ઉપપજ્જતીતિ ખો, વચ્છ, ન ઉપેતિ’’. ‘‘તેન હિ, ભો ગોતમ, નેવ ઉપપજ્જતિ ન ન ઉપપજ્જતી’’તિ? ‘‘નેવ ઉપપજ્જતિ ન ન ઉપપજ્જતીતિ ખો, વચ્છ, ન ઉપેતિ’’.

‘‘‘એવં વિમુત્તચિત્તો પન, ભો ગોતમ, ભિક્ખુ કુહિં ઉપપજ્જતી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ઉપપજ્જતીતિ ખો, વચ્છ, ન ઉપેતી’તિ વદેસિ. ‘તેન હિ, ભો ગોતમ, ન ઉપપજ્જતી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ઉપપજ્જતીતિ ખો, વચ્છ, ન ઉપેતી’તિ વદેસિ. ‘તેન હિ, ભો ગોતમ, ઉપપજ્જતિ ચ ન ચ ઉપપજ્જતી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો

‘ઉપપજ્જતિ ચ ન ચ ઉપપજ્જતીતિ ખો, વચ્છ, ન ઉપેતી’તિ વદેસિ. ‘તેન હિ, ભો ગોતમ, નેવ ઉપપજ્જતિ ન ન ઉપપજ્જતી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નેવ ઉપપજ્જતિ ન ન ઉપપજ્જતીતિ ખો, વચ્છ, ન ઉપેતી’તિ વદેસિ. એત્થાહં, ભો ગોતમ, અઞ્ઞાણમાપાદિં, એત્થ સમ્મોહમાપાદિં. યાપિ મે એસા ભોતો ગોતમસ્સ પુરિમેન કથાસલ્લાપેન અહુ પસાદમત્તા સાપિ મે એતરહિ અન્તરહિતા’’તિ. ‘‘અલઞ્હિ તે, વચ્છ, અઞ્ઞાણાય, અલં સમ્મોહાય. ગમ્ભીરો હાયં, વચ્છ, ધમ્મો દુદ્દસો દુરનુબોધો સન્તો પણીતો અતક્કાવચરો નિપુણો પણ્ડિતવેદનીયો. સો તયા દુજ્જાનો અઞ્ઞદિટ્ઠિકેન અઞ્ઞખન્તિકેન અઞ્ઞરુચિકેન અઞ્ઞત્રયોગેન [અઞ્ઞત્રાયોગેન (દી॰ નિ॰ ૧.૪૨૦)] અઞ્ઞત્રાચરિયકેન’’ [અઞ્ઞત્થાચરિયકેન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

૧૯૧. ‘‘તેન હિ, વચ્છ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ; યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, વચ્છ, સચે તે પુરતો અગ્ગિ જલેય્ય, જાનેય્યાસિ ત્વં – ‘અયં મે પુરતો અગ્ગિ જલતી’’’તિ? ‘‘સચે મે, ભો ગોતમ, પુરતો અગ્ગિ જલેય્ય, જાનેય્યાહં – ‘અયં મે પુરતો અગ્ગિ જલતી’’’તિ.

‘‘સચે પન તં, વચ્છ, એવં પુચ્છેય્ય – ‘યો તે અયં પુરતો અગ્ગિ જલતિ અયં અગ્ગિ કિં પટિચ્ચ જલતી’તિ, એવં પુટ્ઠો ત્વં, વચ્છ, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી’’તિ? ‘‘સચે મં, ભો ગોતમ, એવં પુચ્છેય્ય – ‘યો તે અયં પુરતો અગ્ગિ જલતિ અયં અગ્ગિ કિં પટિચ્ચ જલતી’તિ, એવં પુટ્ઠો અહં, ભો ગોતમ, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘યો મે અયં પુરતો અગ્ગિ જલતિ અયં અગ્ગિ તિણકટ્ઠુપાદાનં પટિચ્ચ જલતી’’’તિ.

‘‘સચે તે, વચ્છ, પુરતો સો અગ્ગિ નિબ્બાયેય્ય, જાનેય્યાસિ ત્વં – ‘અયં મે પુરતો અગ્ગિ નિબ્બુતો’’’તિ? ‘‘સચે મે, ભો ગોતમ, પુરતો સો અગ્ગિ નિબ્બાયેય્ય, જાનેય્યાહં – ‘અયં મે પુરતો અગ્ગિ નિબ્બુતો’’’તિ.

‘‘સચે પન તં, વચ્છ, એવં પુચ્છેય્ય – ‘યો તે અયં પુરતો અગ્ગિ નિબ્બુતો સો અગ્ગિ ઇતો કતમં દિસં ગતો – પુરત્થિમં વા દક્ખિણં વા પચ્છિમં વા ઉત્તરં વા’તિ, એવં પુટ્ઠો ત્વં, વચ્છ, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી’’તિ? ‘‘ન ઉપેતિ, ભો ગોતમ, યઞ્હિ સો, ભો ગોતમ, અગ્ગિ તિણકટ્ઠુપાદાનં પટિચ્ચ અજલિ [જલતિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] તસ્સ ચ પરિયાદાના અઞ્ઞસ્સ ચ અનુપહારા અનાહારો નિબ્બુતો ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતી’’તિ.

૧૯૨. ‘‘એવમેવ ખો, વચ્છ, યેન રૂપેન તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય તં રૂપં તથાગતસ્સ પહીનં ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. રૂપસઙ્ખયવિમુત્તો [રૂપસઙ્ખાવિમુત્તો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) એવં વેદનાસઙ્ખયાદીસુપિ] ખો, વચ્છ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાળ્હો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, ઉપપજ્જતિ ચ ન ચ ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, નેવ ઉપપજ્જતિ ન ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ.

‘‘યાય વેદનાય તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય સા વેદના તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. વેદનાસઙ્ખયવિમુત્તો ખો, વચ્છ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાળ્હો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, ઉપપજ્જતિ ચ ન ચ ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, નેવ ઉપપજ્જતિ ન ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ.

‘‘યાય સઞ્ઞાય તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય સા સઞ્ઞા તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. સઞ્ઞાસઙ્ખયવિમુત્તો ખો, વચ્છ, તથાગતો ગમ્ભીરો

અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાળ્હો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, ઉપપજ્જતિ ચ ન ચ ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, નેવ ઉપપજ્જતિ ન ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ.

‘‘યેહિ સઙ્ખારેહિ તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય તે સઙ્ખારા તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. સઙ્ખારસઙ્ખયવિમુત્તો ખો, વચ્છ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાળ્હો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ , ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, ઉપપજ્જતિ ચ ન ચ ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, નેવ ઉપપજ્જતિ ન ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ.

‘‘યેન વિઞ્ઞાણેન તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય તં વિઞ્ઞાણં તથાગતસ્સ પહીનં ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. વિઞ્ઞાણસઙ્ખયવિમુત્તો ખો, વચ્છ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાળ્હો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, ઉપપજ્જતિ ચ ન ચ ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ, નેવ ઉપપજ્જતિ ન ન ઉપપજ્જતીતિ ન ઉપેતિ’’.

એવં વુત્તે, વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, ગામસ્સ વા નિગમસ્સ વા અવિદૂરે મહાસાલરુક્ખો. તસ્સ અનિચ્ચતા સાખાપલાસા પલુજ્જેય્યું [સાખાપલાસં પલુજ્જેય્ય], તચપપટિકા પલુજ્જેય્યું, ફેગ્ગૂ પલુજ્જેય્યું [ફેગ્ગુ પલુજ્જેય્ય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; સો અપરેન સમયેન અપગતસાખાપલાસો અપગતતચપપટિકો અપગતફેગ્ગુકો સુદ્ધો અસ્સ, સારે પતિટ્ઠિતો; એવમેવ ભોતો ગોતમસ્સ પાવચનં અપગતસાખાપલાસં અપગતતચપપટિકં અપગતફેગ્ગુકં સુદ્ધં, સારે પતિટ્ઠિતં. અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

અગ્ગિવચ્છસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. મહાવચ્છસુત્તં

૧૯૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘દીઘરત્તાહં ભોતા ગોતમેન સહકથી. સાધુ મે ભવં ગોતમો સંખિત્તેન કુસલાકુસલં દેસેતૂ’’તિ. ‘‘સંખિત્તેનપિ ખો તે અહં, વચ્છ, કુસલાકુસલં દેસેય્યં, વિત્થારેનપિ ખો તે અહં, વચ્છ, કુસલાકુસલં દેસેય્યં; અપિ ચ તે અહં, વચ્છ, સંખિત્તેન કુસલાકુસલં દેસેસ્સામિ. તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૧૯૪. ‘‘લોભો ખો, વચ્છ, અકુસલં, અલોભો કુસલં; દોસો ખો, વચ્છ, અકુસલં, અદોસો કુસલં; મોહો ખો, વચ્છ, અકુસલં, અમોહો કુસલં. ઇતિ ખો, વચ્છ, ઇમે તયો ધમ્મા અકુસલા, તયો ધમ્મા કુસલા.

‘‘પાણાતિપાતો ખો, વચ્છ, અકુસલં, પાણાતિપાતા વેરમણી કુસલં; અદિન્નાદાનં ખો, વચ્છ, અકુસલં, અદિન્નાદાના વેરમણી કુસલં; કામેસુમિચ્છાચારો ખો, વચ્છ, અકુસલં, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણી કુસલં; મુસાવાદો ખો, વચ્છ, અકુસલં, મુસાવાદા વેરમણી કુસલં; પિસુણા વાચા ખો, વચ્છ, અકુસલં , પિસુણાય વાચાય

વેરમણી કુસલં; ફરુસા વાચા ખો, વચ્છ, અકુસલં, ફરુસાય વાચાય વેરમણી કુસલં; સમ્ફપ્પલાપો ખો, વચ્છ, અકુસલં, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણી કુસલં; અભિજ્ઝા ખો, વચ્છ, અકુસલં, અનભિજ્ઝા કુસલં; બ્યાપાદો ખો, વચ્છ, અકુસલં, અબ્યાપાદો કુસલં; મિચ્છાદિટ્ઠિ ખો, વચ્છ, અકુસલં સમ્માદિટ્ઠિ કુસલં. ઇતિ ખો, વચ્છ, ઇમે દસ ધમ્મા અકુસલા, દસ ધમ્મા કુસલા.

‘‘યતો ખો, વચ્છ, ભિક્ખુનો તણ્હા પહીના હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા, સો હોતિ ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો’’તિ.

૧૯૫. ‘‘તિટ્ઠતુ ભવં ગોતમો. અત્થિ પન તે ભોતો ગોતમસ્સ એકભિક્ખુપિ સાવકો યો આસવાનં ખયા [સાવકો આસવાનં ખયા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) એવમુપરિપિ] અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’’તિ? ‘‘ન ખો, વચ્છ, એકંયેવ સતં ન દ્વે સતાનિ ન તીણિ સતાનિ ન ચત્તારિ સતાનિ ન પઞ્ચ સતાનિ, અથ ખો ભિય્યોવ યે ભિક્ખૂ મમ સાવકા આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ.

‘‘તિટ્ઠતુ ભવં ગોતમો, તિટ્ઠન્તુ ભિક્ખૂ. અત્થિ પન ભોતો ગોતમસ્સ એકા ભિક્ખુનીપિ સાવિકા યા આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’’તિ? ‘‘ન ખો, વચ્છ, એકંયેવ સતં ન દ્વે સતાનિ ન તીણિ સતાનિ ન ચત્તારિ સતાનિ ન પઞ્ચ સતાનિ, અથ ખો ભિય્યોવ યા ભિક્ખુનિયો મમ સાવિકા આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ.

‘‘તિટ્ઠતુ ભવં ગોતમો, તિટ્ઠન્તુ ભિક્ખૂ, તિટ્ઠન્તુ ભિક્ખુનિયો. અત્થિ પન ભોતો ગોતમસ્સ એકુપાસકોપિ સાવકો ગિહી ઓદાતવસનો બ્રહ્મચારી યો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા’’તિ? ‘‘ન ખો, વચ્છ, એકંયેવ સતં ન દ્વે સતાનિ ન તીણિ સતાનિ ન ચત્તારિ સતાનિ ન પઞ્ચ સતાનિ, અથ ખો ભિય્યોવ યે ઉપાસકા મમ સાવકા ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકા તત્થ પરિનિબ્બાયિનો અનાવત્તિધમ્મા તસ્મા લોકા’’તિ.

‘‘તિટ્ઠતુ ભવં ગોતમો, તિટ્ઠન્તુ ભિક્ખૂ, તિટ્ઠન્તુ ભિક્ખુનિયો, તિટ્ઠન્તુ ઉપાસકા ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો. અત્થિ પન ભોતો ગોતમસ્સ એકુપાસકોપિ સાવકો ગિહી ઓદાતવસનો કામભોગી સાસનકરો ઓવાદપ્પટિકરો યો તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિગતકથંકથો વેસારજ્જપ્પત્તો અપરપ્પચ્ચયો સત્થુસાસને વિહરતી’’તિ? ‘‘ન ખો, વચ્છ, એકંયેવ સતં ન દ્વે સતાનિ ન તીણિ સતાનિ ન ચત્તારિ સતાનિ ન પઞ્ચ સતાનિ , અથ ખો ભિય્યોવ યે ઉપાસકા મમ સાવકા ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો સાસનકરા ઓવાદપ્પટિકરા તિણ્ણવિચિકિચ્છા વિગતકથંકથા વેસારજ્જપ્પત્તા અપરપ્પચ્ચયા સત્થુસાસને વિહરન્તી’’તિ.

‘‘તિટ્ઠતુ ભવં ગોતમો, તિટ્ઠન્તુ ભિક્ખૂ, તિટ્ઠન્તુ ભિક્ખુનિયો, તિટ્ઠન્તુ ઉપાસકા ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો, તિટ્ઠન્તુ ઉપાસકા ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો. અત્થિ પન ભોતો ગોતમસ્સ એકુપાસિકાપિ સાવિકા ગિહિની ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિની યા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકા તત્થ પરિનિબ્બાયિની અનાવત્તિધમ્મા તસ્મા લોકા’’તિ? ‘‘ન ખો, વચ્છ, એકંયેવ સતં ન દ્વે સતાનિ ન તીણિ સતાનિ ન ચત્તારિ સતાનિ

ન પઞ્ચ સતાનિ, અથ ખો ભિય્યોવ યા ઉપાસિકા મમ સાવિકા ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકા તત્થ પરિનિબ્બાયિનિયો અનાવત્તિધમ્મા તસ્મા લોકા''તિ.

''તિટ્ઠતુ ભવં ગોતમો, તિટ્ઠન્તુ ભિક્ખૂ, તિટ્ઠન્તુ ભિક્ખુનિયો, તિટ્ઠન્તુ ઉપાસકા ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો, તિટ્ઠન્તુ ઉપાસકા ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો, તિટ્ઠન્તુ ઉપાસિકા ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો. અત્થિ પન ભોતો ગોતમસ્સ એકુપાસિકાપિ સાવિકા ગિહિની ઓદાતવસના કામભોગિની સાસનકરા ઓવાદપ્પટિકરા યા તિણ્ણવિચિકિચ્છા વિગતકથંકથા વેસારજ્જપ્પત્તા અપરપ્પચ્ચયા સત્થુસાસને વિહરતી''તિ? ''ન ખો, વચ્છ, એકંયેવ સતં ન દ્વે સતાનિ ન તીણિ સતાનિ ન ચત્તારિ સતાનિ ન પઞ્ચ સતાનિ, અથ ખો ભિય્યોવ યા ઉપાસિકા મમ સાવિકા ગિહિનિયો ઓદાતવસના કામભોગિનિયો સાસનકરા ઓવાદપ્પટિકરા તિણ્ણવિચ્છિકિચ્છા વિગતકથંકથા વેસારજ્જપ્પત્તા અપરપ્પચ્ચયા સત્થુસાસને વિહરન્તી''તિ.

૧૯૬. ''સચે હિ, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવંયેવ ગોતમો આરાધકો અભવિસ્સ, નો ચ ખો ભિક્ખૂ આરાધકા અભવિસ્સંસુ ; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં અપરિપૂરં અભવિસ્સ તેનઙ્ગેન. યસ્મા ચ ખો, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો ભિક્ખૂ ચ આરાધકા; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં પરિપૂરં તેનઙ્ગેન.

''સચે હિ, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો અભવિસ્સ, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા અભવિસ્સંસુ, નો ચ ખો ભિક્ખુનિયો આરાધિકા અભવિસ્સંસુ; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં અપરિપૂરં અભવિસ્સ તેનઙ્ગેન. યસ્મા ચ ખો, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા, ભિક્ખુનિયો ચ આરાધિકા; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં પરિપૂરં તેનઙ્ગેન.

''સચે હિ, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો અભવિસ્સ, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા અભવિસ્સંસુ, ભિક્ખુનિયો ચ આરાધિકા અભવિસ્સંસુ, નો ચ ખો ઉપાસકા ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો આરાધકા અભવિસ્સંસુ; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં અપરિપૂરં અભવિસ્સ તેનઙ્ગેન. યસ્મા ચ ખો, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા, ભિક્ખુનિયો ચ આરાધિકા, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો આરાધકા; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં પરિપૂરં તેનઙ્ગેન.

''સચે હિ, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો અભવિસ્સ, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા અભવિસ્સંસુ, ભિક્ખુનિયો ચ આરાધિકા અભવિસ્સંસુ, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો આરાધકા અભવિસ્સંસુ, નો ચ ખો ઉપાસકા ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો આરાધકા અભવિસ્સંસુ; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં અપરિપૂરં અભવિસ્સ તેનઙ્ગેન. યસ્મા ચ ખો, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા, ભિક્ખુનિયો ચ આરાધિકા, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો આરાધકા, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો આરાધકા; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં પરિપૂરં તેનઙ્ગેન.

''સચે હિ, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો અભવિસ્સ, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા અભવિસ્સંસુ, ભિક્ખુનિયો ચ આરાધિકા અભવિસ્સંસુ, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો આરાધકા અભવિસ્સંસુ, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો આરાધકા અભવિસ્સંસુ, નો ચ ખો ઉપાસિકા ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો આરાધિકા અભવિસ્સંસુ; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં અપરિપૂરં અભવિસ્સ તેનઙ્ગેન. યસ્મા ચ ખો, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા, ભિક્ખુનિયો ચ આરાધિકા,

ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો આરાધકા, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો આરાધકા , ઉપાસિકા ચ ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો આરાધિકા; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં પરિપૂરં તેનઙ્ગેન.

''સચે હિ, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો અભવિસ્સ, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા અભવિસ્સંસુ, ભિક્ખુનિયો ચ આરાધિકા અભવિસ્સંસુ, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો આરાધકા અભવિસ્સંસુ, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો આરાધકા અભવિસ્સંસુ, ઉપાસિકા ચ ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો આરાધિકા અભવિસ્સંસુ, નો ચ ખો ઉપાસિકા ગિહિનિયો ઓદાતવસના કામભોગિનિયો આરાધિકા અભવિસ્સંસુ; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં અપરિપૂરં અભવિસ્સ તેનઙ્ગેન. યસ્મા ચ ખો, ભો ગોતમ, ઇમં ધમ્મં ભવઞ્ચેવ ગોતમો આરાધકો, ભિક્ખૂ ચ આરાધકા, ભિક્ખુનિયો ચ આરાધિકા, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો આરાધકા, ઉપાસકા ચ ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો આરાધકા, ઉપાસિકા ચ ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો આરાધિકા, ઉપાસિકા ચ ગિહિનિયો ઓદાતવસના કામભોગિનિયો આરાધિકા; એવમિદં બ્રહ્મચરિયં પરિપૂરં તેનઙ્ગેન.

૧૯૭. ''સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, ગઙ્ગા નદી સમુદ્દનિન્ના સમુદ્દપોણા સમુદ્દપબ્ભારા સમુદ્દં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ, એવમેવાયં ભોતો ગોતમસ્સ પરિસા સગહટ્ઠપબ્બજિતા નિબ્બાનનિન્ના નિબ્બાનપોણા નિબ્બાનપબ્ભારા નિબ્બાનં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ. અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. લભેય્યાહં ભોતો ગોતમસ્સ સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ''ન્તિ . ''યો ખો, વચ્છ, અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખતિ પબ્બજ્જં, આકઙ્ખતિ ઉપસમ્પદં, સો ચત્તારો માસે પરિવસતિ. ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તિ ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય; અપિ ચ મેત્થ પુગ્ગલવેમત્તતા વિદિતા''તિ. ''સચે, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બા ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખન્તા પબ્બજ્જં, આકઙ્ખન્તા ઉપસમ્પદં ચત્તારો માસે પરિવસન્તિ, ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તિ ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય; અહં ચત્તારિ વસ્સાનિ પરિવસિસ્સામિ. ચતુન્નં વસ્સાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તુ ઉપસમ્પાદેન્તુ ભિક્ખુભાવાયા''તિ. અલત્થ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં અલત્થ ઉપસમ્પદં.

અચિરૂપસમ્પન્નો ખો પનાયસ્મા વચ્છગોત્તો અદ્ધમાસૂપસમ્પન્નો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા વચ્છગોત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''યાવતકં, ભન્તે, સેખેન ઞાણેન સેખાય વિજ્જાય પત્તબ્બં, અનુપ્પત્તં તં મયા; ઉત્તરિ ચ મે [ઉત્તરિં મે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભગવા ધમ્મં દેસેતૂ''તિ. ''તેન હિ ત્વં, વચ્છ, દ્વે ધમ્મે ઉત્તરિ ભાવેહિ – સમથઞ્ચ વિપસ્સનઞ્ચ. ઇમે ખો તે, વચ્છ, દ્વે ધમ્મા ઉત્તરિ ભાવિતા – સમથો ચ વિપસ્સના ચ – અનેકધાતુપટિવેધાય સંવત્તિસ્સન્તિ.

૧૯૮. ''સો ત્વં, વચ્છ, યાવદેવ [યાવદે (પી॰)] આકઙ્ખિસ્સસિ – 'અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભવેય્યં – એકોપિ હુત્વા બહુધા અસ્સં, બહુધાપિ હુત્વા એકો અસ્સં; આવિભાવં, તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છેય્યં, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરેય્યં, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છેય્યં, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમેય્યં, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસેય્યં, પરિમજ્જેય્યં; યાવબ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેય્ય'ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિસ્સસિ, સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો ત્વં, વચ્છ, યાવદેવ આકઙ્ખિસ્સસિ – ‘દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણેય્યં – દિબ્બે ચ માનુસે ચ, યે દૂરે સન્તિકે ચા’તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિસ્સસિ, સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો ત્વં, વચ્છ, યાવદેવ આકઙ્ખિસ્સસિ – ‘પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનેય્યં – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતરાગં વા ચિત્તં વીતરાગં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સદોસં વા ચિત્તં સદોસં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતદોસં વા ચિત્તં વીતદોસં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સમોહં વા ચિત્તં સમોહં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતમોહં વા ચિત્તં વીતમોહં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સંખિત્તં વા ચિત્તં સંખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં વિક્ખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; મહગ્ગતં વા ચિત્તં મહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અમહગ્ગતં વા ચિત્તં અમહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સઉત્તરં વા ચિત્તં સઉત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અનુત્તરં વા ચિત્તં અનુત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સમાહિતં વા ચિત્તં સમાહિતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અસમાહિતં વા ચિત્તં અસમાહિતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; વિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિસ્સસિ, સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો ત્વં, વચ્છ, યાવદેવ આકઙ્ખિસ્સસિ – ‘અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્યં, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ; અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નોતિ; ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિસ્સસિ, સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો ત્વં, વચ્છ, યાવદેવ આકઙ્ખિસ્સસિ – ‘દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સેય્યં ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનેય્યં – ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના; ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્નાતિ; ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સેય્યં ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિસ્સસિ, સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો ત્વં, વચ્છ, યાવદેવ આકઙ્ખિસ્સસિ – ‘આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિસ્સસિ, સતિ સતિઆયતને’’તિ.

૧૯૯. અથ ખો આયસ્મા વચ્છગોત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો આયસ્મા વચ્છગોત્તો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા વચ્છગોત્તો અરહતં અહોસિ.

૨૦૦. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ ભગવન્તં દસ્સનાય ગચ્છન્તિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા વચ્છગોત્તો તે ભિક્ખૂ દૂરતોવ આગચ્છન્તે. દિસ્વાન યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''હન્દ! કહં પન તુમ્હે આયસ્મન્તો ગચ્છથા''તિ? ''ભગવન્તં ખો મયં, આવુસો, દસ્સનાય ગચ્છામા''તિ . ''તેનહાયસ્મન્તો મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દથ, એવઞ્ચ વદેથ – 'વચ્છગોત્તો, ભન્તે, ભિક્ખુ ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, એવઞ્ચ વદેતિ – પરિચિણ્ણો મે ભગવા, પરિચિણ્ણો મે સુગતો'''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો વચ્છગોત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. અથ ખો તે ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''આયસ્મા, ભન્તે, વચ્છગોત્તો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, એવઞ્ચ વદેતિ – 'પરિચિણ્ણો મે ભગવા, પરિચિણ્ણો મે સુગતો'''તિ. ''પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, વચ્છગોત્તો ભિક્ખુ ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો – 'તેવિજ્જો વચ્છગોત્તો ભિક્ખુ મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો'તિ. દેવતાપિ મે એતમત્થં આરોચેસું – 'તેવિજ્જો, ભન્તે, વચ્છગોત્તો ભિક્ખુ મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો'''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાવચ્છસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. દીઘનખસુત્તં

૨૦૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે સૂકરખતાયં. અથ ખો દીઘનખો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો દીઘનખો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહઞ્હિ, ભો ગોતમ, એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – 'સબ્બં મે નક્ખમતી'''તિ. ''યાપિ ખો તે એસા, અગ્ગિવેસ્સન, દિટ્ઠિ – 'સબ્બં મે નક્ખમતી'તિ, એસાપિ તે દિટ્ઠિ નક્ખમતી''તિ? ''એસા ચે [એસાપિ (ક॰)] મે, ભો ગોતમ, દિટ્ઠિ ખમેય્ય, તંપસ્સ તાદિસમેવ, તંપસ્સ તાદિસમેવા''તિ. ''અતો ખો તે, અગ્ગિવેસ્સન, બહૂ હિ બહુતરા લોકસ્મિં યે એવમાહંસુ – 'તંપસ્સ તાદિસમેવ, તંપસ્સ તાદિસમેવા'તિ. તે તઞ્ચેવ દિટ્ઠિં નપ્પજહન્તિ અઞ્ઞઞ્ચ દિટ્ઠિં ઉપાદિયન્તિ. અતો ખો તે, અગ્ગિવેસ્સન, તનૂ હિ તનુતરા લોકસ્મિં યે એવમાહંસુ – 'તંપસ્સ તાદિસમેવ, તંપસ્સ તાદિસમેવા'તિ. તે તઞ્ચેવ દિટ્ઠિં પજહન્તિ અઞ્ઞઞ્ચ દિટ્ઠિં ન ઉપાદિયન્તિ. સન્તગ્ગિવેસ્સન, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'સબ્બં મે ખમતી'તિ; સન્તગ્ગિવેસ્સન, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'સબ્બં મે નક્ખમતી'તિ; સન્તગ્ગિવેસ્સન , એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'એકચ્ચં મે ખમતિ, એકચ્ચં મે નક્ખમતી'તિ. તત્રગ્ગિવેસ્સન, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'સબ્બં મે ખમતી'તિ તેસમયં દિટ્ઠિ સારાગાય

સન્તિકે, સઞ્ઞોગાય સન્તિકે, અભિનન્દનાય સન્તિકે અજ્ઝોસાનાય સન્તિકે ઉપાદાનાય સન્તિકે; તત્રગ્ગિવેસ્સન યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'સબ્બં મે નક્ખમતી'તિ તેસમયં દિટ્ઠિ અસારાગાય સન્તિકે, અસઞ્ઞોગાય સન્તિકે, અનભિનન્દનાય સન્તિકે, અનજ્ઝોસાનાય સન્તિકે, અનુપાદાનાય સન્તિકે''તિ.

૨૦૨. એવં વુત્તે, દીઘનખો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઉક્કંસેતિ [ઉક્કંસતિ (સી॰ પી॰ ક॰)] મે ભવં ગોતમો દિટ્ઠિગતં, સમુક્કંસેતિ [સમ્પહંસતિ (ક॰)] મે ભવં ગોતમો દિટ્ઠિગત''ન્તિ. ''તત્રગ્ગિવેસ્સન, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'એકચ્ચં મે ખમતિ, એકચ્ચં મે નક્ખમતી'તિ. યા હિ તેસં ખમતિ સાયં દિટ્ઠિ સારાગાય સન્તિકે, સઞ્ઞોગાય સન્તિકે, અભિનન્દનાય સન્તિકે, અજ્ઝોસાનાય સન્તિકે, ઉપાદાનાય સન્તિકે; યા હિ તેસં નક્ખમતિ સાયં દિટ્ઠિ અસારાગાય સન્તિકે, અસઞ્ઞોગાય સન્તિકે, અનભિનન્દનાય સન્તિકે, અનજ્ઝોસાનાય સન્તિકે, અનુપાદાનાય સન્તિકે. તત્રગ્ગિવેસ્સન, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'સબ્બં મે ખમતી'તિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યા ખો મે અયં દિટ્ઠિ – સબ્બં મે ખમતીતિ, ઇમઞ્ચે અહં દિટ્ઠિં થામસા પરામાસા અભિનિવિસ્સ વોહરેય્યં – ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ; દ્વીહિ મે અસ્સ વિગ્ગહો – યો ચાયં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – સબ્બં મે નક્ખમતીતિ, યો ચાયં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – એકચ્ચં મે ખમતિ, એકચ્ચં મે નક્ખમતીતિ – ઇમેહિ અસ્સ દ્વીહિ વિગ્ગહો. ઇતિ વિગ્ગહે સતિ વિવાદો, વિવાદે સતિ વિઘાતો, વિઘાતે સતિ વિહેસા'. ઇતિ સો વિગ્ગહઞ્ચ વિવાદઞ્ચ વિઘાતઞ્ચ વિહેસઞ્ચ અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો તઞ્ચેવ દિટ્ઠિં પજહતિ અઞ્ઞઞ્ચ દિટ્ઠિં ન ઉપાદિયતિ. એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પહાનં હોતિ, એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પટિનિસ્સગ્ગો હોતિ.

૨૦૩. ''તત્રગ્ગિવેસ્સન, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'સબ્બં મે નક્ખમતી'તિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યા ખો મે અયં દિટ્ઠિ – સબ્બં મે નક્ખમતી'તિ, ઇમઞ્ચે અહં દિટ્ઠિં થામસા પરામાસા અભિનિવિસ્સ વોહરેય્યં – ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ; દ્વીહિ મે અસ્સ વિગ્ગહો – યો ચાયં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – સબ્બં મે ખમતીતિ, યો ચાયં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – એકચ્ચં મે ખમતિ એકચ્ચં મે નક્ખમતીતિ – ઇમેહિ અસ્સ દ્વીહિ વિગ્ગહો. ઇતિ વિગ્ગહે સતિ વિવાદો, વિવાદે સતિ વિઘાતો, વિઘાતે સતિ વિહેસા'. ઇતિ સો વિગ્ગહઞ્ચ વિવાદઞ્ચ વિઘાતઞ્ચ વિહેસઞ્ચ અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો તઞ્ચેવ દિટ્ઠિં પજહતિ અઞ્ઞઞ્ચ દિટ્ઠિં ન ઉપાદિયતિ. એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પહાનં હોતિ, એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પટિનિસ્સગ્ગો હોતિ.

૨૦૪. ''તત્રગ્ગિવેસ્સન, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'એકચ્ચં મે ખમતિ, એકચ્ચં મે નક્ખમતી'તિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યા ખો મે અયં દિટ્ઠિ – એકચ્ચં મે ખમતિ, એકચ્ચં મે નક્ખમતીતિ, ઇમઞ્ચે અહં દિટ્ઠિં થામસા પરામાસા અભિનિવિસ્સ વોહરેય્યં – ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞન્તિ; દ્વીહિ મે અસ્સ વિગ્ગહો – યો ચાયં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – સબ્બં મે ખમતીતિ, યો ચાયં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – સબ્બં મે નક્ખમતીતિ – ઇમેહિ અસ્સ દ્વીહિ વિગ્ગહો. ઇતિ વિગ્ગહે સતિ વિવાદો, વિવાદે સતિ વિઘાતો, વિઘાતે સતિ વિહેસા'. ઇતિ સો વિગ્ગહઞ્ચ વિવાદઞ્ચ વિઘાતઞ્ચ વિહેસઞ્ચ અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો તઞ્ચેવ દિટ્ઠિં પજહતિ અઞ્ઞઞ્ચ દિટ્ઠિં ન ઉપાદિયતિ. એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પહાનં હોતિ, એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પટિનિસ્સગ્ગો હોતિ.

૨૦૫. ''અયં ખો પનગ્ગિવેસ્સન, કાયો રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો [ચાતુમ્મહાભૂતિકો (સી॰ સ્યા॰)] માતાપેત્તિકસમ્ભવો ઓદનકુમ્માસુપચયો અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મો, અનિચ્ચતો દુક્ખતો

રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સિતબ્બો . તસ્સિમં કાયં અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતો યો કાયસ્મિં કાયછન્દો કાયસ્નેહો કાયન્વયતા સા પહીયતિ.

‘‘તિસ્સો ખો ઇમા, અગ્ગિવેસ્સન, વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. યસ્મિં, અગ્ગિવેસ્સન, સમયે સુખં વેદનં વેદેતિ , નેવ તસ્મિં સમયે દુક્ખં વેદનં વેદેતિ, ન અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદેતિ; સુખંયેવ તસ્મિં સમયે વેદનં વેદેતિ. યસ્મિં, અગ્ગિવેસ્સન, સમયે દુક્ખં વેદનં વેદેતિ, નેવ તસ્મિં સમયે સુખં વેદનં વેદેતિ, ન અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદેતિ; દુક્ખંયેવ તસ્મિં સમયે વેદનં વેદેતિ. યસ્મિં, અગ્ગિવેસ્સન, સમયે અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદેતિ, નેવ તસ્મિં સમયે સુખં વેદનં વેદેતિ, ન દુક્ખં વેદનં વેદેતિ; અદુક્ખમસુખંયેવ તસ્મિં સમયે વેદનં વેદેતિ. સુખાપિ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, વેદના અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્મા; દુક્ખાપિ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, વેદના અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્મા; અદુક્ખમસુખાપિ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, વેદના અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્મા. એવં પસ્સં, અગ્ગિવેસ્સન, સુતવા અરિયસાવકો સુખાયપિ વેદનાય નિબ્બિન્દતિ, દુક્ખાયપિ વેદનાય નિબ્બિન્દતિ, અદુક્ખમસુખાયપિ વેદનાય નિબ્બિન્દતિ ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ, વિરાગા વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં, વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. એં વિમુત્તચિત્તો ખો, અગ્ગિવેસ્સન, ભિક્ખુ ન કેનચિ સંવદતિ, ન કેનચિ વિવદતિ, યઞ્ચ લોકે વુત્તં તેન વોહરતિ, અપરામસ’’ન્તિ.

૨૦૬. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવતો પિટ્ઠિતો ઠિતો હોતિ ભગવન્તં બીજયમાનો [વીજયમાનો (સી॰ પી॰)]. અથ ખો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘‘તેસં તેસં કિર નો ભગવા ધમ્માનં અભિઞ્ઞા પહાનમાહ, તેસં તેસં કિર નો સુગતો ધમ્માનં અભિઞ્ઞા પટિનિસ્સગ્ગમાહા’’તિ. ઇતિ હિદં આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પટિસઞ્ચિક્ખતો અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચિ. દીઘનખસ્સ પન પરિબ્બાજકસ્સ વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉદપાદિ – ‘‘યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં સબ્બં તં નિરોધધમ્મ’’ન્તિ. અથ ખો દીઘનખો પરિબ્બાજકો દિટ્ઠધમ્મો પત્તધમ્મો વિદિતધમ્મો પરિયોગાળ્હધમ્મો તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિગતકથંકથો વેસારજ્જપ્પત્તો અપરપ્પચ્ચયો સત્થુસાસને ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ – એવમેવ ખો ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

દીઘનખસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. માગણ્ડિયસુત્તં

૨૦૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કુરૂસુ વિહરતિ કમ્માસધમ્મં નામ કુરૂનં નિગમો, ભારદ્વાજગોત્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અગ્યાગારે તિણસન્થારકે [તિણસન્થરકે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય કમ્માસધમ્મં પિણ્ડાય પાવિસિ. કમ્માસધમ્મં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં

પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન અઞ્ઞતરો વનસણ્ડો તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. તં વનસણ્ડં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ. અથ ખો માગણ્ડિયો [માગન્દિયો (સી॰ પી॰)] પરિબ્બાજકો જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો યેન ભારદ્વાજગોત્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અગ્યાગારં તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો માગણ્ડિયો પરિબ્બાજકો ભારદ્વાજગોત્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અગ્યાગારે તિણસન્થારકં પઞ્ઞત્તં. દિસ્વાન ભારદ્વાજગોત્તં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ''કસ્સ ન્વયં ભોતો ભારદ્વાજસ્સ અગ્યાગારે તિણસન્થારકો પઞ્ઞત્તો, સમણસેય્યાનુરૂપં [સમણસેય્યારૂપં (સી॰ પી॰)] મઞ્ઞે''તિ? ''અત્થિ, ભો માગણ્ડિય, સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. તસ્સેસા ભોતો ગોતમસ્સ સેય્યા પઞ્ઞત્તા''તિ. ''દુદ્દિટ્ઠં વત, ભો ભારદ્વાજ, અદ્દસામ; દુદ્દિટ્ઠં વત, ભો ભારદ્વાજ, અદ્દસામ! યે મયં તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ ભૂનહુનો [ભૂનહનસ્સ (સ્યા॰ કં॰)] સેય્યં અદ્દસામા''તિ. ''રક્ખસ્સેતં, માગણ્ડિય, વાચં; રક્ખસ્સેતં , માગણ્ડિય, વાચં. બહૂ હિ તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ ખત્તિયપણ્ડિતાપિ બ્રાહ્મણપણ્ડિતાપિ ગહપતિપણ્ડિતાપિ સમણપણ્ડિતાપિ અભિપ્પસન્ના વિનીતા અરિયે ઞાયે ધમ્મે કુસલે''તિ. ''સમ્મુખા ચેપિ મયં, ભો ભારદ્વાજ, તં ભવન્તં ગોતમં પસ્સેય્યામ, સમ્મુખાપિ નં વદેય્યામ – 'ભૂનહુ [ભૂનહનો (સ્યા॰ કં॰)] સમણો ગોતમો'તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ નો સુત્તે ઓચરતી''તિ. ''સચે તં ભોતો માગણ્ડિયસ્સ અગરુ આરોચેય્યામિ તં [આરોચેય્યમેતં (સી॰ પી॰), આરોચેસ્સામિ તસ્સ (સ્યા॰ કં॰)] સમણસ્સ ગોતમસ્સા''તિ. ''અપ્પોસ્સુક્કો ભવં ભારદ્વાજો વુત્તોવ નં વદેય્યા''તિ.

૨૦૮. અસ્સોસિ ખો ભગવા દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ભારદ્વાજગોત્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ માગણ્ડિયેન પરિબ્બાજકેન સદ્ધિં ઇમં કથાસલ્લાપં. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ભારદ્વાજગોત્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અગ્યાગારં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે તિણસન્થારકે. અથ ખો ભારદ્વાજગોત્તો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો ભારદ્વાજગોત્તં બ્રાહ્મણં ભગવા એતદવોચ – ''અહુ પન તે, ભારદ્વાજ, માગણ્ડિયેન પરિબ્બાજકેન સદ્ધિં ઇમંયેવ તિણસન્થારકં આરબ્ભ કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ? એવં વુત્તે, ભારદ્વાજગોત્તો બ્રાહ્મણો સંવિગ્ગો લોમહટ્ઠજાતો ભગવન્તં એતદવોચ – ''એતદેવ ખો પન મયં ભોતો ગોતમસ્સ આરોચેતુકામા. અથ ચ પન ભવં ગોતમો અનક્ખાતંયેવ અક્ખાસી''તિ. અયઞ્ચ હિ [અયઞ્ચ હિદં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભગવતો ભારદ્વાજગોત્તેન બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં અન્તરાકથા વિપ્પકતા હોતિ. અથ ખો માગણ્ડિયો પરિબ્બાજકો જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો યેન ભારદ્વાજગોત્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અગ્યાગારં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો માગણ્ડિયં પરિબ્બાજકં ભગવા એતદવોચ –

૨૦૯. ''ચક્ખું ખો, માગણ્ડિય, રૂપારામં રૂપરતં રૂપસમ્મુદિતં. તં તથાગતસ્સ દન્તં ગુત્તં રક્ખિતં સંવુતં, તસ્સ ચ સંવરાય ધમ્મં દેસેતિ. ઇદં નુ તે એતં, માગણ્ડિય, સન્ધાય ભાસિતં – 'ભૂનહુ સમણો ગોતમો'''તિ? ''એતદેવ ખો પન મે, ભો ગોતમ, સન્ધાય ભાસિતં – 'ભૂનહુ સમણો ગોતમો'તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ નો સુત્તે ઓચરતી''તિ. ''સોતં ખો, માગણ્ડિય, સદ્દારામં...પે॰... ઘાનં.૨૦૨૭૩ ખો, માગણ્ડિય ગન્ધારામં... જિવ્હા ખો, માગણ્ડિય, રસારામા રસરતા રસસમ્મુદિતા. સા તથાગતસ્સ દન્તા ગુત્તા રક્ખિતા સંવુતા, તસ્સા ચ સંવરાય ધમ્મં દેસેતિ. ઇદં નુ તે એતં, માગણ્ડિય, સન્ધાય ભાસિતં – 'ભૂનહુ સમણો ગોતમો'''તિ? ''એતદેવ ખો પન મે,

ભો ગોતમ, સન્ધાય ભાસિતં – ‘ભૂનહુ સમણો ગોતમો’તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ નો સુત્તે ઓચરતી’’તિ. ‘‘કાયો ખો, માગણ્ડિય, ફોટ્ઠબ્બારામો ફોટ્ઠબ્બરતો…પે॰… મનો ખો, માગણ્ડિય, ધમ્મારામો ધમ્મરતો ધમ્મસમ્મુદિતો. સો તથાગતસ્સ દન્તો ગુત્તો રક્ખિતો સંવુતો, તસ્સ ચ સંવરાય ધમ્મં દેસેતિ. ઇદં નુ તે એતં, માગણ્ડિય, સન્ધાય ભાસિતં – ‘ભૂનહુ સમણો ગોતમો’’’તિ? ‘‘એતદેવ ખો પન મે, ભો ગોતમ, સન્ધાય ભાસિતં – ‘ભૂનહુ સમણો ગોતમો’તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ નો સુત્તે ઓચરતી’’તિ.

૨૧૦. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, માગણ્ડિય – ‘ઇધેકચ્ચો ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેહિ રૂપેહિ પરિચારિતપુબ્બો અસ્સ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ, સો અપરેન સમયેન રૂપાનંયેવ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા રૂપતણ્હં પહાય રૂપપરિળાહં પટિવિનોદેત્વા વિગતપિપાસો અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો વિહરેય્ય. ઇમસ્સ પન તે, માગણ્ડિય, કિમસ્સ વચનીય’’’ન્તિ? ‘‘ન કિઞ્ચિ, ભો ગોતમ’’. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, માગણ્ડિય – ‘ઇધેકચ્ચો સોતવિઞ્ઞેય્યેહિ સદ્દેહિ…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યેહિ ગન્ધેહિ… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેહિ રસેહિ… કાયવિઞ્ઞેય્યેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ પરિચારિતપુબ્બો અસ્સ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ, સો અપરેન સમયેન ફોટ્ઠબ્બાનંયેવ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા ફોટ્ઠબ્બતણ્હં પહાય ફોટ્ઠબ્બપરિળાહં પટિવિનોદેત્વા વિગતપિપાસો અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો વિહરેય્ય. ઇમસ્સ પન તે, માગણ્ડિય, કિમસ્સ વચનીય’’’ન્તિ? ‘‘ન કિઞ્ચિ, ભો ગોતમ’’.

૨૧૧. ‘‘અહં ખો પન, માગણ્ડિય, પુબ્બે અગારિયભૂતો સમાનો પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેસિં ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેહિ રૂપેહિ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ, સોતવિઞ્ઞેય્યેહિ સદ્દેહિ…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યેહિ ગન્ધેહિ… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેહિ રસેહિ… કાયવિઞ્ઞેય્યેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ. તસ્સ મય્હં, માગણ્ડિય, તયો પાસાદા અહેસું – એકો વસ્સિકો, એકો હેમન્તિકો, એકો ગિમ્હિકો. સો ખો અહં, માગણ્ડિય, વસ્સિકે પાસાદે વસ્સિકે ચત્તારો [વસ્સિકે પાસાદે ચત્તારો (સ્યા॰ કં॰)] માસે નિપ્પુરિસેહિ તૂરિયેહિ [તુરિયેહિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પરિચારયમાનો [પરિચારિયમાનો (સબ્બત્થ)] ન હેટ્ઠાપાસાદં ઓરોહામિ. સો અપરેન સમયેન કામાનંયેવ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા કામતણ્હં પહાય કામપરિળાહં પટિવિનોદેત્વા વિગતપિપાસો અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો વિહરામિ. સો અઞ્ઞે સત્તે પસ્સામિ કામેસુ અવીતરાગે કામતણ્હાહિ ખજ્જમાને કામપરિળાહેન પરિડય્હમાને કામે પટિસેવન્તે. સો તેસં ન પિહેમિ, ન તત્થ અભિરમામિ . તં કિસ્સ હેતુ? યાહયં, માગણ્ડિય, રતિ, અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ – અપિ દિબ્બં સુખં સમધિગય્હ તિટ્ઠતિ – તાય રતિયા રમમાનો હીનસ્સ ન પિહેમિ, ન તત્થ અભિરમામિ.

૨૧૨. ‘‘સેય્યથાપિ, માગણ્ડિય, ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેય્ય ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેહિ રૂપેહિ…પે॰… ફોટ્ઠબ્બેહિ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ. સો કાયેન સુચરિતં ચરિત્વા વાચાય સુચરિતં ચરિત્વા મનસા સુચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્ય દેવાનં તાવતિંસાનં સહબ્યતં. સો તત્થ નન્દને વને અચ્છરાસઙ્ઘપરિવુતો દિબ્બેહિ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેય્ય. સો પસ્સેય્ય ગહપતિં વા ગહપતિપુત્તં વા પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતં સમઙ્ગીભૂતં પરિચારયમાનં.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, માગણ્ડિય, અપિ નુ સો દેવપુત્તો નન્દને વને અચ્છરાસઙ્ઘપરિવુતો દિબ્બેહિ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારયમાનો અમુસ્સ ગહપતિસ્સ વા ગહપતિપુત્તસ્સ વા પિહેય્ય, માનુસકાનં વા પઞ્ચન્નં કામગુણાનં માનુસકેહિ વા કામેહિ આવટ્ટેય્યા’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. તં કિસ્સ હેતુ? માનુસકેહિ, ભો ગોતમ, કામેહિ દિબ્બકામા અભિક્કન્તતરા ચ પણીતતરા ચા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો અહં, માગણ્ડિય, પુબ્બે અગારિયભૂતો સમાનો પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેસિં ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેહિ રૂપેહિ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ, સોતવિઞ્ઞેય્યેહિ સદ્દેહિ...પે॰... ઘાનવિઞ્ઞેય્યેહિ ગન્ધેહિ... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેહિ રસેહિ... કાયવિઞ્ઞેય્યેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ. સો અપરેન સમયેન કામાનંયેવ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા કામતણ્હં પહાય કામપરિળાહં પટિવિનોદેત્વા વિગતપિપાસો અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો વિહરામિ. સો અઞ્ઞે સત્તે પસ્સામિ કામેસુ અવીતરાગે કામતણ્હાહિ ખજ્જમાને કામપરિળાહેન પરિડય્હમાને કામે પટિસેવન્તે, સો તેસં ન પિહેમિ, ન તત્થ અભિરમામિ. તં કિસ્સ હેતુ? યાહયં, માગણ્ડિય, રતિ અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ – અપિ દિબ્બં સુખં સમધિગય્હ તિટ્ઠતિ – તાય રતિયા રમમાનો હીનસ્સ ન પિહેમિ, ન તત્થ અભિરમામિ.

૨૧૩. ‘‘સેય્યથાપિ , માગણ્ડિય, કુટ્ઠી પુરિસો અરુગત્તો પક્કગત્તો કિમીહિ ખજ્જમાનો નખેહિ વણમુખાનિ વિપ્પતચ્છમાનો અઙ્ગારકાસુયા કાયં પરિતાપેય્ય. તસ્સ મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા ભિસક્કં સલ્લકત્તં ઉપટ્ઠાપેય્યું. તસ્સ સો ભિસક્કો સલ્લકત્તો ભેસજ્જં કરેય્ય. સો તં ભેસજ્જં આગમ્મ કુટ્ઠેહિ પરિમુચ્ચેય્ય, અરોગો અસ્સ સુખી સેરી સયંવસી યેન કામં ગમો. સો અઞ્ઞં કુટ્ઠિં પુરિસં પસ્સેય્ય અરુગત્તં પક્કગત્તં કિમીહિ ખજ્જમાનં નખેહિ વણમુખાનિ વિપ્પતચ્છમાનં અઙ્ગારકાસુયા કાયં પરિતાપેન્તં.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, માગણ્ડિય, અપિ નુ સો પુરિસો અમુસ્સ કુટ્ઠિસ્સ પુરિસસ્સ પિહેય્ય અઙ્ગારકાસુયા વા ભેસજ્જં પટિસેવનાય વા’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ. તં કિસ્સ હેતુ? રોગે હિ, ભો ગોતમ, સતિ ભેસજ્જેન કરણીયં હોતિ, રોગે અસતિ ન ભેસજ્જેન કરણીયં હોતી’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો અહં, માગણ્ડિય, પુબ્બે અગારિયભૂતો સમાનો પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેસિં, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેહિ રૂપેહિ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ, સોતવિઞ્ઞેય્યેહિ સદ્દેહિ...પે॰... ઘાનવિઞ્ઞેય્યેહિ ગન્ધેહિ... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેહિ રસેહિ... કાયવિઞ્ઞેય્યેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ. સો અપરેન સમયેન કામાનંયેવ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા કામતણ્હં પહાય કામપરિળાહં પટિવિનોદેત્વા વિગતપિપાસો અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો વિહરામિ. સો અઞ્ઞે સત્તે પસ્સામિ કામેસુ અવીતરાગે કામતણ્હાહિ ખજ્જમાને કામપરિળાહેન પરિડય્હમાને કામે પટિસેવન્તે. સો તેસં ન પિહેમિ, ન તત્થ અભિરમામિ. તં કિસ્સ હેતુ? યાહયં, માગણ્ડિય, રતિ, અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ – અપિ દિબ્બં સુખં સમધિગય્હ તિટ્ઠતિ – તાય રતિયા રમમાનો હીનસ્સ ન પિહેમિ, ન તત્થ અભિરમામિ.

૨૧૪. ‘‘સેય્યથાપિ , માગણ્ડિય, કુટ્ઠી પુરિસો અરુગત્તો પક્કગત્તો કિમીહિ ખજ્જમાનો નખેહિ વણમુખાનિ વિપ્પતચ્છમાનો અઙ્ગારકાસુયા કાયં પરિતાપેય્ય. તસ્સ મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા ભિસક્કં સલ્લકત્તં ઉપટ્ઠાપેય્યું. તસ્સ સો ભિસક્કો સલ્લકત્તો ભેસજ્જં કરેય્ય. સો તં ભેસજ્જં આગમ્મ કુટ્ઠેહિ પરિમુચ્ચેય્ય, અરોગો અસ્સ સુખી સેરી સયંવસી યેન કામં ગમો. તમેનં દ્વે બલવન્તો પુરિસા નાનાબાહાસુ ગહેત્વા અઙ્ગારકાસું ઉપકડ્ઢેય્યું.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, માગણ્ડિય, અપિ નુ સો પુરિસો ઇતિ ચિતિચેવ કાયં સન્નામેય્યા”તિ? “એવં, ભો ગોતમ”. “તં કિસ્સ હેતુ”? “અસુ હિ, ભો ગોતમ, અગ્ગિ દુક્ખસમ્ફસ્સો ચેવ મહાભિતાપો ચ મહાપરિળાહો ચા”તિ. “તં કિં મઞ્ઞસિ, માગણ્ડિય, ઇદાનેવ નુ ખો સો અગ્ગિ દુક્ખસમ્ફસ્સો ચેવ મહાભિતાપો ચ મહાપરિળાહો ચ ઉદાહુ પુબ્બેપિ સો અગ્ગિ દુક્ખસમ્ફસ્સો ચેવ મહાભિતાપો ચ મહાપરિળાહો ચા”તિ ? “ઇદાનિ ચેવ, ભો ગોતમ, સો અગ્ગિ દુક્ખસમ્ફસ્સો ચેવ મહાભિતાપો ચ મહાપરિળાહો ચ, પુબ્બેપિ સો અગ્ગિ દુક્ખસમ્ફસ્સો ચેવ મહાભિતાપો ચ મહાપરિળાહો ચ. અસુ ચ [અસુ હિ ચ (સી॰ પી॰)], ભો ગોતમ, કુટ્ઠી પુરિસો અરુગત્તો પક્કગત્તો કિમીહિ ખજ્જમાનો નખેહિ વણમુખાનિ વિપ્પતચ્છમાનો ઉપહતિન્દ્રિયો દુક્ખસમ્ફસ્સેયેવ અગ્ગિસ્મિં સુખમિતિ વિપરીતસઞ્ઞં પચ્ચલત્થા”તિ. “એવમેવ ખો, માગણ્ડિય, અતીતમ્પિ અદ્ધાનં કામા દુક્ખસમ્ફસ્સા ચેવ મહાભિતાપા ચ મહાપરિળાહા ચ, અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં કામા દુક્ખસમ્ફસ્સા ચેવ મહાભિતાપા ચ મહાપરિળાહા ચ, એતરહિપિ પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં કામા દુક્ખસમ્ફસ્સા ચેવ મહાભિતાપા ચ મહાપરિળાહા ચ. ઇમે ચ, માગણ્ડિય, સત્તા કામેસુ અવીતરાગા કામતણ્હાહિ ખજ્જમાના કામપરિળાહેન પરિડય્હમાના ઉપહતિન્દ્રિયા દુક્ખસમ્ફસ્સેસુયેવ કામેસુ સુખમિતિ વિપરીતસઞ્ઞં પચ્ચલત્થું.

૨૧૫. “સેય્યથાપિ, માગણ્ડિય, કુટ્ઠી પુરિસો અરુગત્તો પક્કગત્તો કિમીહિ ખજ્જમાનો નખેહિ વણમુખાનિ વિપ્પતચ્છમાનો અઙ્ગારકાસુયા કાયં પરિતાપેતિ. યથા યથા ખો, માગણ્ડિય, અસુ કુટ્ઠી પુરિસો અરુગત્તો પક્કગત્તો કિમીહિ ખજ્જમાનો નખેહિ વણમુખાનિ વિપ્પતચ્છમાનો અઙ્ગારકાસુયા કાયં પરિતાપેતિ તથા તથા’સ્સ [તથા તથા તસ્સેવ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] તાનિ વણમુખાનિ અસુચિતરાનિ ચેવ હોન્તિ દુગ્ગન્ધતરાનિ ચ પૂતિકતરાનિ ચ , હોતિ ચેવ કાચિ સાતમત્તા અસ્સાદમત્તા – યદિદં વણમુખાનં કણ્ડુવનહેતુ; એવમેવ ખો, માગણ્ડિય, સત્તા કામેસુ અવીતરાગા કામતણ્હાહિ ખજ્જમાના કામપરિળાહેન ચ પરિડય્હમાના કામે પટિસેવન્તિ. યથા યથા ખો, માગણ્ડિય, સત્તા કામેસુ અવીતરાગા કામતણ્હાહિ ખજ્જમાના કામપરિળાહેન ચ પરિડય્હમાના કામે પટિસેવન્તિ તથા તથા તેસં તેસં સત્તાનં કામતણ્હા ચેવ પવડ્ઢતિ, કામપરિળાહેન ચ પરિડય્હન્તિ, હોતિ ચેવ સાતમત્તા અસ્સાદમત્તા – યદિદં પઞ્ચકામગુણે પટિચ્ચ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, માગણ્ડિય, અપિ નુ તે દિટ્ઠો વા સુતો વા રાજા વા રાજમહામત્તો વા પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારયમાનો કામતણ્હં અપ્પહાય કામપરિળાહં અપ્પટિવિનોદેત્વા વિગતપિપાસો અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો વિહાસિ વા વિહરતિ વા વિહરિસ્સતિ વા”તિ ? “નો હિદં, ભો ગોતમ”. “સાધુ, માગણ્ડિય! મયાપિ ખો એતં, માગણ્ડિય, નેવ દિટ્ઠં ન સુતં રાજા વા રાજમહામત્તો વા પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારયમાનો કામતણ્હં અપ્પહાય કામપરિળાહં અપ્પટિવિનોદેત્વા વિગતપિપાસો અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો વિહાસિ વા વિહરતિ વા વિહરિસ્સતિ વા. અથ ખો, માગણ્ડિય, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા વિગતપિપાસા અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તા વિહાસું વા વિહરન્તિ વા વિહરિસ્સન્તિ વા સબ્બે તે કામાનંયેવ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા કામતણ્હં પહાય કામપરિળાહં પટિવિનોદેત્વા વિગતપિપાસા અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તા વિહાસું વા વિહરન્તિ વા વિહરિસ્સન્તિ વા”તિ. અથ ખો ભગવા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

> “આરોગ્યપરમા લાભા, નિબ્બાનં પરમં સુખં;
> અટ્ઠઙ્ગિકો ચ મગ્ગાનં, ખેમં અમતગામિન”ન્તિ.

૨૧૬. એવં વુત્તે, માગણ્ડિયો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! યાવ સુભાસિતં ચિદં ભોતા ગોતમેન – 'આરોગ્યપરમા લાભા, નિબ્બાનં પરમં સુખ'ન્તિ. મયાપિ ખો એતં, ભો ગોતમ, સુતં પુબ્બકાનં પરિબ્બાજકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં – 'આરોગ્યપરમા લાભા, નિબ્બાનં પરમં સુખ'ન્તિ; તયિદં, ભો ગોતમ, સમેતી''તિ. ''યં પન તે એતં, માગણ્ડિય, સુતં પુબ્બકાનં પરિબ્બાજકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં – 'આરોગ્યપરમા લાભા, નિબ્બાનં પરમં સુખ'ન્તિ, કતમં તં આરોગ્યં, કતમં તં નિબ્બાન''ન્તિ? એવં વુત્તે, માગણ્ડિયો પરિબ્બાજકો સકાનેવ સુદં ગત્તાનિ પાણિના અનોમજ્જતિ – ''ઇદન્તં, ભો ગોતમ, આરોગ્યં, ઇદન્તં નિબ્બાનં. અહઞ્હિ, ભો ગોતમ, એતરહિ અરોગો સુખી, ન મં કિઞ્ચિ આબાધતી''તિ.

૨૧૭. ''સેય્યથાપિ, માગણ્ડિય, જચ્ચન્ધો પુરિસો; સો ન પસ્સેય્ય કણ્હસુક્કાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય નીલકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય પીતકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય લોહિતકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય મઞ્જિટ્ઠકાનિ [મઞ્જેટ્ઠિકાનિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), મઞ્જેટ્ઠકાનિ (ક॰)] રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય સમવિસમં, ન પસ્સેય્ય તારકરૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય ચન્દિમસૂરિયે. સો સુણેય્ય ચક્ખુમતો ભાસમાનસ્સ – 'છેકં વત, ભો , ઓદાતં વત્થં અભિરૂપં નિમ્મલં સુચી'તિ! સો ઓદાતપરિયેસનં ચરેય્ય. તમેનં અઞ્ઞતરો પુરિસો તેલમલિકતેન સાહુળિચીરેન [તેલમસિકતેન સાહુળચીવરેન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વઞ્ચેય્ય – 'ઇદં તે, અમ્ભો પુરિસ, ઓદાતં વત્થં અભિરૂપં નિમ્મલં સુચી'તિ. સો તં પટિગ્ગણ્હેય્ય, પટિગ્ગહેત્વા પારુપેય્ય, પારુપેત્વા અત્તમનો અત્તમનવાચં નિચ્છારેય્ય – 'છેકં વત, ભો, ઓદાતં વત્થં અભિરૂપં નિમ્મલં સુચી'તિ!

''તં કિં મઞ્ઞસિ, માગણ્ડિય, અપિ નુ સો જચ્ચન્ધો પુરિસો જાનન્તો પસ્સન્તો અમું તેલમલિકતં સાહુળિચીરં પટિગ્ગણ્હેય્ય, પટિગ્ગહેત્વા પારુપેય્ય, પારુપેત્વા અત્તમનો અત્તમનવાચં નિચ્છારેય્ય – 'છેકં વત, ભો, ઓદાતં વત્થં અભિરૂપં નિમ્મલં સુચી'તિ ઉદાહુ ચક્ખુમતો સદ્ધાયા''તિ? ''અજાનન્તો હિ, ભો ગોતમ, અપસ્સન્તો સો જચ્ચન્ધો પુરિસો અમું તેલમલિકતં સાહુળિચીરં પટિગ્ગણ્હેય્ય, પટિગ્ગહેત્વા પારુપેય્ય, પારુપેત્વા અત્તમનો અત્તમનવાચં નિચ્છારેય્ય – 'છેકં વત, ભો, ઓદાતં વત્થં અભિરૂપં નિમ્મલં સુચી'તિ, ચક્ખુમતો સદ્ધાયા''તિ. ''એવમેવ ખો, માગણ્ડિય, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા અન્ધા અચક્ખુકા અજાનન્તા આરોગ્યં, અપસ્સન્તા નિબ્બાનં , અથ ચ પનિમં ગાથં ભાસન્તિ – 'આરોગ્યપરમા લાભા, નિબ્બાનં પરમં સુખ'ન્તિ. પુબ્બકેહેસા, માગણ્ડિય, અરહન્તેહિ સમ્માસમ્બુદ્ધેહિ ગાથા ભાસિતા –

> 'આરોગ્યપરમા લાભા, નિબ્બાનં પરમં સુખં;
> અટ્ઠઙ્ગિકો ચ મગ્ગાનં, ખેમં અમતગામિન'ન્તિ.

૨૧૮. ''સા એતરહિ અનુપુબ્બેન પુથુજ્જનગાથા [પુથુજ્જનગતા (સી॰ પી॰)]. અયં ખો પન, માગણ્ડિય, કાયો રોગભૂતો ગણ્ડભૂતો સલ્લભૂતો અઘભૂતો આબાધભૂતો, સો ત્વં ઇમં કાયં રોગભૂતં ગણ્ડભૂતં સલ્લભૂતં અઘભૂતં આબાધભૂતં – 'ઇદન્તં, ભો ગોતમ, આરોગ્યં, ઇદન્તં નિબ્બાન'ન્તિ વદેસિ. તઞ્હિ તે, માગણ્ડિય, અરિયં ચક્ખું નત્થિ યેન ત્વં અરિયેન ચક્ખુના આરોગ્યં જાનેય્યાસિ, નિબ્બાનં પસ્સેય્યાસી''તિ. ''એવં પસન્નો અહં ભોતો ગોતમસ્સ! પહોતિ મે ભવં ગોતમો તથા ધમ્મં દેસેતું યથાહં આરોગ્યં જાનેય્યં, નિબ્બાનં પસ્સેય્ય''ન્તિ.

૨૧૯. ''સેય્યથાપિ , માગણ્ડિય, જચ્ચન્ધો પુરિસો; સો ન પસ્સેય્ય કણ્હસુક્કાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય નીલકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય પીતકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય લોહિતકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય મઞ્જિટ્ઠકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય સમવિસમં, ન પસ્સેય્ય તારકરૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય ચન્દિમસૂરિયે. તસ્સ મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા ભિસક્કં સલ્લકત્તં ઉપટ્ઠાપેય્યું. તસ્સ સો ભિસક્કો સલ્લકત્તો ભેસજ્જં કરેય્ય. સો તં ભેસજ્જં આગમ્મ ન ચક્ખૂનિ ઉપ્પાદેય્ય, ન ચક્ખૂનિ વિસોધેય્ય. તં કિં મઞ્ઞસિ, માગણ્ડિય, નનુ સો વેજ્જો યાવદેવ કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા''તિ? ''એવં, ભો ગોતમ''. ''એવમેવ ખો, માગણ્ડિય, અહઞ્ચે તે ધમ્મં દેસેય્યં – 'ઇદન્તં આરોગ્યં, ઇદન્તં નિબ્બાન'ન્તિ, સો ત્વં આરોગ્યં ન જાનેય્યાસિ, નિબ્બાનં ન પસ્સેય્યાસિ. સો મમસ્સ કિલમથો, સા મમસ્સ વિહેસા''તિ. ''એવં પસન્નો અહં ભોતો ગોતમસ્સ. પહોતિ મે ભવં ગોતમો તથા ધમ્મં દેસેતું યથાહં આરોગ્યં જાનેય્યં, નિબ્બાનં પસ્સેય્ય''ન્તિ.

૨૨૦. ''સેય્યથાપિ, માગણ્ડિય, જચ્ચન્ધો પુરિસો; સો ન પસ્સેય્ય કણ્હસુક્કાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય નીલકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય પીતકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય લોહિતકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય મઞ્જિટ્ઠકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય સમવિસમં, ન પસ્સેય્ય તારકરૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય ચન્દિમસૂરિયે. સો સુણેય્ય ચક્ખુમતો ભાસમાનસ્સ – 'છેકં વત, ભો, ઓદાતં વત્થં અભિરૂપં નિમ્મલં સુચી'તિ! સો ઓદાતપરિયેસનં ચરેય્ય. તમેનં અઞ્ઞતરો પુરિસો તેલમલિકતેન સાહુળિચીરેન વઞ્ચેય્ય – 'ઇદં તે, અમ્ભો પુરિસ, ઓદાતં વત્થં અભિરૂપં નિમ્મલં સુચી'તિ. સો તં પટિગ્ગણ્હેય્ય, પટિગ્ગહેત્વા પારુપેય્ય. તસ્સ મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા ભિસક્કં સલ્લકત્તં ઉપટ્ઠાપેય્યું. તસ્સ સો ભિસક્કો સલ્લકત્તો ભેસજ્જં કરેય્ય – ઉદ્ધંવિરેચનં અધોવિરેચનં અઞ્જનં પચ્ચઞ્જનં નત્થુકમ્મં. સો તં ભેસજ્જં આગમ્મ ચક્ખૂનિ ઉપ્પાદેય્ય, ચક્ખૂનિ વિસોધેય્ય. તસ્સ સહ ચક્ખુપ્પાદા યો અમુસ્મિં તેલમલિકતે સાહુળિચીરે છન્દરાગો સો પહીયેથ. તઞ્ચ નં પુરિસં અમિત્તતોપિ દહેય્ય, પચ્ચત્થિકતોપિ દહેય્ય, અપિ ચ જીવિતા વોરોપેતબ્બં મઞ્ઞેય્ય – 'દીઘરત્તં વત, ભો, અહં ઇમિના પુરિસેન તેલમલિકતેન સાહુળિચીરેન નિકતો વઞ્ચિતો પલુદ્ધો – ઇદં તે, અમ્ભો પુરિસ, ઓદાતં વત્થં અભિરૂપં નિમ્મલં સુચી'તિ. એવમેવ ખો, માગણ્ડિય, અહઞ્ચે તે ધમ્મં દેસેય્યં – 'ઇદન્તં આરોગ્યં, ઇદન્તં નિબ્બાન'ન્તિ. સો ત્વં આરોગ્યં જાનેય્યાસિ, નિબ્બાનં પસ્સેય્યાસિ. તસ્સ તે સહ ચક્ખુપ્પાદા યો પઞ્ચસુપાદાનક્ખન્ધેસુ છન્દરાગો સો પહીયેથ; અપિ ચ તે એવમસ્સ – 'દીઘરત્તં વત, ભો, અહં ઇમિના ચિત્તેન નિકતો વઞ્ચિતો પલુદ્ધો [પલદ્ધો (સી॰ પી॰)]. અહઞ્હિ રૂપંયેવ ઉપાદિયમાનો ઉપાદિયિં, વેદનંયેવ ઉપાદિયમાનો ઉપાદિયિં, સઞ્ઞંયેવ ઉપાદિયમાનો ઉપાદિયિં, સઙ્ખારેયેવ ઉપાદિયમાનો ઉપાદિયિં, વિઞ્ઞાણંયેવ ઉપાદિયમાનો ઉપાદિયિં. તસ્સ મે ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ; એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતી'''તિ. ''એવં પસન્નો અહં ભોતો ગોતમસ્સ! પહોતિ મે ભવં ગોતમો તથા ધમ્મં દેસેતું યથાહં ઇમમ્હા આસના અનન્ધો વુટ્ઠહેય્ય''ન્તિ.

૨૨૧. ''તેન હિ ત્વં, માગણ્ડિય, સપ્પુરિસે ભજેય્યાસિ. યતો ખો ત્વં, માગણ્ડિય, સપ્પુરિસે ભજિસ્સસિ તતો ત્વં, માગણ્ડિય, સદ્ધમ્મં સોસ્સસિ; યતો ખો ત્વં, માગણ્ડિય, સદ્ધમ્મં સોસ્સસિ તતો ત્વં, માગણ્ડિય, ધમ્માનુધમ્મં પટિપજ્જિસ્સસિ; યતો ખો ત્વં, માગણ્ડિય, ધમ્માનુધમ્મં પટિપજ્જિસ્સસિ તતો ત્વં, માગણ્ડિય, સામંયેવ ઞસ્સસિ, સામં દક્ખિસ્સસિ – ઇમે રોગા ગણ્ડા સલ્લા; ઇધ રોગા ગણ્ડા સલ્લા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. તસ્સ મે ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો, જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ; એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ.

૨૨૨. એવં વુત્તે, માગણ્ડિયો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ . લભેય્યાહં ભોતો ગોતમસ્સ સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ''ન્તિ. ''યો ખો, માગણ્ડિય, અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખતિ પબ્બજ્જં, આકઙ્ખતિ ઉપસમ્પદં, સો ચત્તારો માસે પરિવસતિ; ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તિ , ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય. અપિ ચ મેત્થ પુગ્ગલવેમત્તતા વિદિતા''તિ. ''સચે, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બા ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખન્તા પબ્બજ્જં, આકઙ્ખન્તા ઉપસમ્પદં ચત્તારો માસે પરિવસન્તિ, ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તિ ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય; અહં ચત્તારિ વસ્સાનિ પરિવસિસ્સામિ, ચતુન્નં વસ્સાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તુ, ઉપસમ્પાદેન્તુ ભિક્ખુભાવાયા''તિ . અલત્થ ખો માગણ્ડિયો પરિબ્બાજકો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં. અચિરૂપસમ્પન્નો ખો પનાયસ્મા માગણ્ડિયો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા માગણ્ડિયો અરહતં અહોસીતિ.

માગણ્ડિયસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. સન્દકસુત્તં

૨૨૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. તેન ખો પન સમયેન સન્દકો પરિબ્બાજકો પિલક્ખગુહાયં પટિવસતિ મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ પરિબ્બાજકસતેહિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આયામાવુસો, યેન દેવકતસોબ્ભો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ ગુહાદસ્સનાયા''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસું. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં યેન દેવકતસોબ્ભો તેનુપસઙ્કમિ. તેન ખો પન સમયેન સન્દકો પરિબ્બાજકો મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં નિસિન્નો હોતિ ઉન્નાદિનિયા ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દાય અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં કથેન્તિયા, સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં મહામત્તકથં સેનાકથં ભયકથં યુદ્ધકથં અન્નકથં પાનકથં વત્થકથં સયનકથં માલાકથં ગન્ધકથં ઞાતિકથં યાનકથં ગામકથં નિગમકથં નગરકથં જનપદકથં ઇત્થિકથં સૂરકથં વિસિખાકથં કુમ્ભટ્ઠાનકથં પુબ્બપેતકથં નાનત્તકથં લોકક્ખાયિકં સમુદ્દક્ખાયિકં ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા. અદ્દસા ખો સન્દકો પરિબ્બાજકો આયસ્મન્તં આનન્દં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન સકં પરિસં સણ્ઠાપેસિ – ''અપ્પસદ્દા ભોન્તો હોન્તુ, મા ભોન્તો સદ્દમકત્થ; અયં સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકો આગચ્છતિ સમણો આનન્દો. યાવતા ખો પન સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકા કોસમ્બિયં પટિવસન્તિ, અયં તેસં અઞ્ઞતરો સમણો આનન્દો. અપ્પસદ્દકામા ખો પન તે આયસ્મન્તો અપ્પસદ્દવિનીતા અપ્પસદ્દસ્સ વણ્ણવાદિનો; અપ્પેવ નામ અપ્પસદ્દં પરિસં વિદિત્વા ઉપસઙ્કમિતબ્બં મઞ્ઞેય્યા''તિ. અથ ખો તે પરિબ્બાજકા તુણ્હી અહેસું.

૨૨૪. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન સન્દકો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો સન્દકો પરિબ્બાજકો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''એતુ ખો ભવં આનન્દો, સ્વાગતં ભોતો આનન્દસ્સ. ચિરસ્સં ખો ભવં આનન્દો

ઇમં પરિયાયમકાસિ યદિદં ઇધાગમનાય. નિસીદતુ ભવં આનન્દો, ઇદમાસનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ. નિસીદિ ખો આયસ્મા આનન્દો પઞ્ઞત્તે આસને. સન્દકોપિ ખો પરિબ્બાજકો અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો સન્દકં પરિબ્બાજકં આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ – ''કાયનુત્થ, સન્દક, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા''તિ? ''તિટ્ઠતેસા, ભો આનન્દ, કથા યાય મયં એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના. નેસા ભોતો આનન્દસ્સ કથા દુલ્લભા ભવિસ્સતિ પચ્છાપિ સવનાય. સાધુ વત ભવન્તંયેવ આનન્દં પટિભાતુ સકે આચરિયકે ધમ્મીકથા''તિ. ''તેન હિ, સન્દક, સુણાહિ , સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં ભો''તિ ખો સન્દકો પરિબ્બાજકો આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ – ''ચત્તારોમે , સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન અબ્રહ્મચરિયવાસા અક્ખાતા ચત્તારિ ચ અનસ્સાસિકાનિ બ્રહ્મચરિયાનિ અક્ખાતાનિ, યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ [વસન્તો વા (સી॰ પી॰) એવમુપરિપિ અનારાધનપક્ખે] નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલ''ન્તિ. ''કતમે પન તે, ભો આનન્દ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારો અબ્રહ્મચરિયવાસા અક્ખાતા, યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલ''ન્તિ?

૨૨૫. ''ઇધ, સન્દક, એકચ્ચો સત્થા એવંવાદી હોતિ એવંદિટ્ઠિ – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો, નત્થિ પરોલોકો, નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તિ. ચાતુમહાભૂતિકો અયં પુરિસો યદા કાલઙ્કરોતિ, પથવી પથવીકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, આપો આપોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, તેજો તેજોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, વાયો વાયોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ , આકાસં ઇન્દ્રિયાનિ સઙ્કમન્તિ. આસન્દિપઞ્ચમા પુરિસા મતં આદાય ગચ્છન્તિ, યાવાળાહના પદાનિ પઞ્ઞાયન્તિ. કાપોતકાનિ અટ્ઠીનિ ભવન્તિ. ભસ્સન્તા આહુતિયો; દત્તુપઞ્ઞત્તં યદિદં દાનં. તેસં તુચ્છા મુસા વિલાપો યે કેચિ અત્થિકવાદં વદન્તિ. બાલે ચ પણ્ડિતે ચ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જન્તિ વિનસ્સન્તિ ન હોન્તિ પરં મરણા'તિ.

''તત્ર , સન્દક, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'અયં ખો ભવં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો, નત્થિ પરોલોકો, નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તિ. ચાતુમહાભૂતિકો અયં પુરિસો યદા કાલઙ્કરોતિ, પથવી પથવીકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, આપો આપોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, તેજો તેજોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, વાયો વાયોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, આકાસં ઇન્દ્રિયાનિ સઙ્કમન્તિ. આસન્દિપઞ્ચમા પુરિસા મતં આદાય ગચ્છન્તિ, યાવાળાહના પદાનિ પઞ્ઞાયન્તિ. કાપોતકાનિ અટ્ઠીનિ ભવન્તિ. ભસ્સન્તા આહુતિયો; દત્તુપઞ્ઞત્તં યદિદં દાનં. તેસં તુચ્છા મુસા વિલાપો યે કેચિ અત્થિકવાદં વદન્તિ. બાલે ચ પણ્ડિતે ચ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જન્તિ વિનસ્સન્તિ ન હોન્તિ પરં મરણા'તિ. સચે ઇમસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અકતેન મે એત્થ કતં, અવુસિતેન મે એત્થ વુસિતં. ઉભોપિ મયં એત્થ સમસમા સામઞ્ઞં પત્તા, યો ચાહં ન વદામિ 'ઉભો કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જિસ્સામ, વિનસ્સિસ્સામ, ન ભવિસ્સામ પરં મરણા'તિ. અતિરેકં ખો પનિમસ્સ ભોતો સત્થુનો નગ્ગિયં મુણ્ડિયં ઉક્કુટિકપ્પધાનં કેસમસ્સુલોચનં યોહં પુત્તસમ્બાધસયનં [પુત્તસમ્બાધવસનં (સી॰)] અજ્ઝાવસન્તો કાસિકચન્દનં પચ્ચનુભોન્તો માલાગન્ધવિલેપનં ધારેન્તો જાતરૂપરજતં સાદિયન્તો ઇમિના ભોતા સત્થારા

સમસમગતિકો ભવિસ્સામિ. અભિસમ્પરાયં સોહં કિં જાનન્તો કિં પસ્સન્તો ઇમસ્મિં સત્થરિ બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ? ‘સો અબ્રહ્મચરિયવાસો અય’ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા તસ્મા બ્રહ્મચરિયા નિબ્બિજ્જ પક્કમતિ [નિબ્બિજ્જાપક્કમતિ (સી॰)]. અયં ખો, સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન પઠમો અબ્રહ્મચરિયવાસો અક્ખાતો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

૨૨૬. ‘‘પુન ચપરં, સન્દક, ઇધેકચ્ચો સત્થા એવંવાદી હોતિ એવંદિટ્ઠિ – ‘કરોતો કારયતો છિન્દતો છેદાપયતો પચતો પાચાપયતો સોચયતો સોચાપયતો કિલમતો કિલમાપયતો ફન્દતો ફન્દાપયતો પાણમતિપાતયતો અદિન્નં આદિયતો સન્ધિં છિન્દતો નિલ્લોપં હરતો એકાગારિકં કરોતો પરિપન્થે તિટ્ઠતો પરદારં ગચ્છતો મુસા ભણતો કરોતો ન કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પચાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો યજન્તો યજાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન નત્થિ પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો’તિ.

‘‘તત્ર, સન્દક, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયં ખો ભવં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – કરોતો કારયતો છિન્દતો છેદાપયતો પચતો પાચાપયતો સોચતો સોચાપયતો કિલમતો કિલમાપયતો ફન્દતો ફન્દાપયતો પાણમતિપાતયતો અદિન્નં આદિયતો સન્ધિં છિન્દતો નિલ્લોપં હરતો એકાગારિકં કરોતો પરિપન્થે તિટ્ઠતો પરદારં ગચ્છતો મુસા ભણતો કરોતો ન કરીયતિ પાપં ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પચાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો યજન્તો યજાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન નત્થિ પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો’તિ. સચે ઇમસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અકતેન મે એત્થ કતં, અવુસિતેન મે એત્થ વુસિતં. ઉભોપિ મયં એત્થ સમસમા સામઞ્ઞં પત્તા, યો ચાહં ન વદામિ ‘ઉભિન્નં કુરુતં ન કરીયતિ પાપ’ન્તિ. અતિરેકં ખો પનિમસ્સ ભોતો સત્થુનો નગ્ગિયં મુણ્ડિયં ઉક્કુટિકપ્પધાનં કેસમસ્સુલોચનં યોહં પુત્તસમ્બાધસયનં અજ્ઝાવસન્તો કાસિકચન્દનં પચ્ચનુભોન્તો માલાગન્ધવિલેપનં ધારેન્તો જાતરૂપરજતં સાદિયન્તો ઇમિના ભોતા સત્થારા સમસમગતિકો ભવિસ્સામિ. અભિસમ્પરાયં સોહં કિં જાનન્તો કિં પસ્સન્તો ઇમસ્મિં સત્થરિ બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ? ‘સો અબ્રહ્મચરિયવાસો અય’ન્તિ ઇતિ વિદિત્વા તસ્મા બ્રહ્મચરિયા નિબ્બિજ્જ પક્કમતિ. અયં ખો, સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન દુતિયો અબ્રહ્મચરિયવાસો અક્ખાતો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

૨૨૭. ‘‘પુન ચપરં, સન્દક, ઇધેકચ્ચો સત્થા એવંવાદી હોતિ એવંદિટ્ઠિ – ‘નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય; અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ; નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા; અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ; નત્થિ બલં, નત્થિ વીરિયં, નત્થિ પુરિસથામો , નત્થિ પુરિસપરક્કમો; સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા સબ્બે ભૂતા સબ્બે જીવા અવસા અબલા અવીરિયા નિયતિસઙ્ગતિભાવપરિણતા છસ્વેવાભિજાતીસુ સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી’તિ.

“તત્ર, સન્દક, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયં ખો ભવં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય, અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ. નત્થિ હેતુ નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા, અહેતૂ અપ્પચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ. નત્થિ બલં, નત્થિ વીરિયં, નત્થિ પુરિસથામો, નત્થિ પુરિસપરક્કમો, સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા સબ્બે ભૂતા સબ્બે જીવા અવસા અબલા અવીરિયા નિયતિસઙ્ગતિભાવપરિણતા છસ્વેવાભિજાતીસુ સુખદુક્ખં પટિસંવેદેન્તી’તિ. સચે ઇમસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અકતેન મે એત્થ કતં, અવુસિતેન મે એત્થ વુસિતં. ઉભોપિ મયં એત્થ સમસમા સામઞ્ઞં પત્તા, યો ચાહં ન વદામિ ‘ઉભો અહેતૂ અપ્પચ્ચયા વિસુજ્ઝિસ્સામા’તિ. અતિરેકં ખો પનિમસ્સ ભોતો સત્થુનો નગ્ગિયં મુણ્ડિયં ઉક્કુટિકપ્પધાનં કેસમસ્સુલોચનં યોહં પુત્તસમ્બાધસયનં અજ્ઝાવસન્તો કાસિકચન્દનં પચ્ચનુભોન્તો માલાગન્ધવિલેપનં ધારેન્તો જાતરૂપરજતં સાદિયન્તો ઇમિના ભોતા સત્થારા સમસમગતિકો ભવિસ્સામિ. અભિસમ્પરાયં સોહં કિં જાનન્તો કિં પસ્સન્તો ઇમસ્મિં સત્થરિ બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ? ‘સો અબ્રહ્મચરિયવાસો અય’ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા તસ્મા બ્રહ્મચરિયા નિબ્બિજ્જ પક્કમતિ. અયં ખો, સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન તતિયો અબ્રહ્મચરિયવાસો અક્ખાતો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

૨૨૮. “પુન ચપરં, સન્દક, ઇધેકચ્ચો સત્થા એવંવાદી હોતિ એવંદિટ્ઠિ – ‘સત્તિમે કાયા અકટા અકટવિધા અનિમ્મિતા અનિમ્માતા વઞ્ઝા કૂટટ્ઠા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા, તે ન ઇઞ્જન્તિ ન વિપરિણમન્તિ ન અઞ્ઞમઞ્ઞં બ્યાબાધેન્તિ નાલં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુખાય વા દુક્ખાય વા સુખદુક્ખાય વા. કતમે સત્ત? પથવીકાયો આપોકાયો તેજોકાયો વાયોકાયો સુખે દુક્ખે જીવે સત્તમે – ઇમે સત્તકાયા અકટા અકટવિધા અનિમ્મિતા અનિમ્માતા વઞ્ઝા કૂટટ્ઠા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા. તે ન ઇઞ્જન્તિ ન વિપરિણમન્તિ ન અઞ્ઞમઞ્ઞં બ્યાબાધેન્તિ. નાલં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુખાય વા દુક્ખાય વા સુખદુક્ખાય વા. તત્થ નત્થિ હન્તા વા ઘાતેતા વા સોતા વા સાવેતા વા વિઞ્ઞાતા વા વિઞ્ઞાપેતા વા. યોપિ તિણ્હેન સત્થેન સીસં છિન્દતિ, ન કોચિ કઞ્ચિ [કિઞ્ચિ (ક॰)] જીવિતા વોરોપેતિ. સત્તન્નંત્વેવ કાયાનમન્તરેન સત્થં વિવરમનુપતતિ. ચુદ્દસ ખો પનિમાનિ યોનિપમુખસતસહસ્સાનિ સટ્ઠિ ચ સતાનિ છ ચ સતાનિ પઞ્ચ ચ કમ્મુનો સતાનિ પઞ્ચ ચ કમ્માનિ તીણિ ચ કમ્માનિ, કમ્મે ચ અડ્ઢકમ્મે ચ, દ્વટ્ઠિપટિપદા, દ્વટ્ઠન્તરકપ્પા, છળાભિજાતિયો, અટ્ઠ પુરિસભૂમિયો, એકૂનપઞ્ઞાસ આજીવકસતે, એકૂનપઞ્ઞાસ પરિબ્બાજકસતે, એકૂનપઞ્ઞાસ નાગાવાસસતે, વીસે ઇન્દ્રિયસતે, તિંસે નિરયસતે, છત્તિંસ રજોધાતુયો, સત્ત સઞ્ઞીગબ્ભા, સત્ત અસઞ્ઞીગબ્ભા, સત્ત નિગણ્ઠિગબ્ભા, સત્ત દેવા, સત્ત માનુસા, સત્ત પેસાચા, સત્ત સરા, સત્ત પવુટા, સત્ત પપાતા, સત્ત પપાતસતાનિ, સત્ત સુપિના, સત્ત સુપિનસતાનિ, ચુલ્લાસીતિ [ચૂળાસીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મહાકપ્પિનો [મહાકપ્પુનો (સી॰ પી॰)] સતસહસ્સાનિ, યાનિ બાલે ચ પણ્ડિતે ચ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તિ. તત્થ નત્થિ ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા અપરિપક્કં વા કમ્મં પરિપાચેસ્સામિ, પરિપક્કં વા કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તિં કરિસ્સામીતિ. હેવં નત્થિ દોણમિતે સુખદુક્ખે પરિયન્તકતે સંસારે, નત્થિ હાયનવડ્ઢને, નત્થિ ઉક્કંસાવકંસે. સેય્યથાપિ નામ સુત્તગુળે ખિત્તે નિબ્બેઠિયમાનમેવ પલેતિ, એવમેવ બાલે ચ પણ્ડિતે ચ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તી’તિ.

“તત્ર, સન્દક, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયં ખો ભવં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – સત્તિમે કાયા અકટા અકટવિધા અનિમ્મિતા અનિમ્માતા વઞ્ઝા કૂટટ્ઠા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા. તે ન ઇઞ્જન્તિ ન વિપરિણમન્તિ ન અઞ્ઞમઞ્ઞં બ્યાબાધેન્તિ. નાલં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુખાય વા દુક્ખાય વા સુખદુક્ખાય વા. કતમે સત્ત ? પથવીકાયો

આપોકાયો તેજોકાયો વાયોકાયો સુખે દુક્ખે જીવે સત્તમે – ઇમે સત્ત કાયા અકટા અકટવિધા અનિમ્મિતા અનિમ્માતા વઞ્ઝા કૂટટ્ઠા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા. તે ન ઇઞ્જન્તિ ન વિપરિણમન્તિ ન અઞ્ઞમઞ્ઞં બ્યાબાધેન્તિ. નાલં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુખાય વા દુક્ખાય વા સુખદુક્ખાય વા. તત્થ નત્થિ હન્તા વા ઘાતેતા વા સોતા વા સાવેતા વા વિઞ્ઞાતા વા વિઞ્ઞાપેતા વા. યોપિ તિણ્હેન સત્થેન સીસં છિન્દતિ, ન કોચિ કઞ્ચિ જીવિતા વોરોપેતિ . સત્તન્નંત્વેવ કાયાનમન્તરેન સત્થં વિવરમનુપતતિ. ચુદ્દસ ખો પનિમાનિ યોનિપમુખસતસહસ્સાનિ સટ્ઠિ ચ સતાનિ છ ચ સતાનિ પઞ્ચ ચ કમ્મુનો સતાનિ પઞ્ચ ચ કમ્માનિ તીણિ ચ કમ્માનિ, કમ્મે ચ અડ્ઢકમ્મે ચ, દ્વટ્ઠિપટિપદા, દ્વટ્ઠન્તરકપ્પા, છળાભિજાતિયો, અટ્ઠ પુરિસભૂમિયો, એકૂનપઞ્ઞાસ આજીવકસતે, એકૂનપઞ્ઞાસ પરિબ્બાજકસતે, એકૂનપઞ્ઞાસ નાગાવાસસતે, વીસે ઇન્દ્રિયસતે, તિંસે નિરયસતે, છત્તિંસ રજોધાતુયો, સત્ત સઞ્ઞીગબ્ભા, સત્ત અસઞ્ઞીગબ્ભા, સત્ત નિગણ્ઠિગબ્ભા, સત્ત દેવા, સત્ત માનુસા, સત્ત પેસાચા, સત્ત સરા, સત્ત પવુટા, સત્ત પપાતા, સત્ત પપાતસતાનિ, સત્ત સુપિના, સત્ત સુપિનસતાનિ, ચુલ્લાસીતિ મહાકપ્પિનો સતસહસ્સાનિ, યાનિ બાલે ચ પણ્ડિતે ચ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તિ. તત્થ નત્થિ ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા અપરિપક્કં વા કમ્મં પરિપાચેસ્સામિ, પરિપક્કં વા કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તિં કરિસ્સામીતિ, હેવં નત્થિ દોણમિતે સુખદુક્ખે પરિયન્તકતે સંસારે, નત્થિ હાયનવડ્ઢને, નત્થિ ઉક્કંસાવકંસે. સેય્યથાપિ નામ સુત્તગુળે ખિત્તે નિબ્બેઠિયમાનમેવ પલેતિ, એવમેવ બાલે ચ પણ્ડિતે ચ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તી'તિ. સચે પન ઇમસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અકતેન મે એત્થ કતં, અવુસિતેન મે એત્થ વુસિતં. ઉભોપિ મયં એત્થ સમસમા સામઞ્ઞં પત્તા, યો ચાહં ન વદામિ. 'ઉભો સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સામા'તિ. અતિરેકં ખો પનિમસ્સ ભોતો સત્થુનો નગ્ગિયં મુણ્ડિયં ઉક્કુટિકપ્પધાનં કેસમસ્સુલોચનં યોહં પુત્તસમ્બાધસયનં અજ્ઝાવસન્તો કાસિકચન્દનં પચ્ચનુભોન્તો માલાગન્ધવિલેપનં ધારેન્તો જાતરૂપરજતં સાદિયન્તો ઇમિના ભોતા સત્થારા સમસમગતિકો ભવિસ્સામિ. અભિસમ્પરાયં સોહં કિં જાનન્તો કિં પસ્સન્તો ઇમસ્મિં સત્થરિ બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ? 'સો અબ્રહ્મચરિયવાસો અય'ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા તસ્મા બ્રહ્મચરિયા નિબ્બિજ્જ પક્કમતિ. અયં ખો, સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચતુત્થો અબ્રહ્મચરિયવાસો અક્ખાતો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

''ઇમે ખો તે, સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારો અબ્રહ્મચરિયવાસા અક્ખાતા યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલ''ન્તિ.

''અચ્છરિયં , ભો આનન્દ, અબ્ભુતં, ભો આનન્દ! યાવઞ્ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારો અબ્રહ્મચરિયવાસાવ સમાના 'અબ્રહ્મચરિયવાસા'તિ અક્ખાતા યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલન્તિ. કતમાનિ પન તાનિ, ભો આનન્દ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારિ અનસ્સાસિકાનિ બ્રહ્મચરિયાનિ અક્ખાતાનિ યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલ''ન્તિ?

૨૨૯. ''ઇધ, સન્દક, એકચ્ચો સત્થા સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનાતિ – 'ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત'ન્તિ. સો સુઞ્ઞમ્પિ અગારં પવિસતિ, પિણ્ડમ્પિ ન લભતિ, કુક્કુરોપિ ડંસતિ, ચણ્ડેનપિ હત્થિના સમાગચ્છતિ, ચણ્ડેનપિ અસ્સેન સમાગચ્છતિ, ચણ્ડેનપિ ગોણેન સમાગચ્છતિ, ઇત્થિયાપિ પુરિસસ્સપિ નામમ્પિ ગોત્તમ્પિ પુચ્છતિ, ગામસ્સપિ નિગમસ્સપિ નામમ્પિ મગ્ગમ્પિ પુચ્છતિ. સો 'કિમિદ'ન્તિ પુટ્ઠો સમાનો 'સુઞ્ઞં મે અગારં પવિસિતબ્બં અહોસિ', તેન પાવિસિં;

‘પિણ્ડમ્પિ અલદ્ધબ્બં અહોસિ’, તેન નાલત્થં ; ‘કુક્કુરેન ડંસિતબ્બં અહોસિ’, તેનમ્હિ [તેન (ક॰), તેનાસિં (?)] દટ્ઠો; ‘ચણ્ડેન હત્થિના સમાગન્તબ્બં અહોસિ’, તેન સમાગમિં; ‘ચણ્ડેન અસ્સેન સમાગન્તબ્બં અહોસિ’, તેન સમાગમિં; ‘ચણ્ડેન ગોણેન સમાગન્તબ્બં અહોસિ’, તેન સમાગમિં; ‘ઇત્થિયાપિ પુરિસસ્સપિ નામમ્પિ ગોત્તમ્પિ પુચ્છિતબ્બં અહોસિ’, તેન પુચ્છિં; ‘ગામસ્સપિ નિગમસ્સપિ નામમ્પિ મગ્ગમ્પિ પુચ્છિતબ્બં અહોસિ’, તેન પુચ્છિન્તિ. તત્ર, સન્દક, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયં ખો ભવં સત્થા સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનાતિ...પે॰... ‘ગામસ્સપિ નિગમસ્સપિ નામમ્પિ મગ્ગમ્પિ પુચ્છિતબ્બં અહોસિ, તેન પુચ્છિ’ન્તિ . સો ‘અનસ્સાસિકં ઇદં બ્રહ્મચરિય’ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા તસ્મા બ્રહ્મચરિયા નિબ્બિજ્જ પક્કમતિ. ઇદં ખો, સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન પઠમં અનસ્સાસિકં બ્રહ્મચરિયં અક્ખાતં યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

૨૩૦. ‘‘પુન ચપરં, સન્દક, ઇધેકચ્ચો સત્થા અનુસ્સવિકો હોતિ અનુસ્સવસચ્ચો. સો અનુસ્સવેન ઇતિહિતિહપરમ્પરાય પિટકસમ્પદાય ધમ્મં દેસેતિ. અનુસ્સવિકસ્સ ખો પન, સન્દક , સત્થુનો અનુસ્સવસચ્ચસ્સ સુસ્સુતમ્પિ હોતિ દુસ્સુતમ્પિ હોતિ તથાપિ હોતિ અઞ્ઞથાપિ હોતિ. તત્ર, સન્દક, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયં ખો ભવં સત્થા અનુસ્સવિકો અનુસ્સવસચ્ચો સો અનુસ્સવેન ઇતિહિતિહપરમ્પરાય પિટકસમ્પદાય ધમ્મં દેસેતિ. અનુસ્સવિકસ્સ ખો પન સત્થુનો અનુસ્સવસચ્ચસ્સ સુસ્સુતમ્પિ હોતિ દુસ્સુતમ્પિ હોતિ તથાપિ હોતિ અઞ્ઞથાપિ હોતિ’. સો ‘અનસ્સાસિકં ઇદં બ્રહ્મચરિય’ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા તસ્મા બ્રહ્મચરિયા નિબ્બિજ્જ પક્કમતિ. ઇદં ખો, સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન દુતિયં અનસ્સાસિકં બ્રહ્મચરિયં અક્ખાતં યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

૨૩૧. ‘‘પુન ચપરં, સન્દક, ઇધેકચ્ચો સત્થા તક્કી હોતિ વીમંસી. સો તક્કપરિયાહતં વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાનં ધમ્મં દેસેતિ. તક્કિસ્સ ખો પન, સન્દક, સત્થુનો વીમંસિસ્સ સુતક્કિતમ્પિ હોતિ દુત્તક્કિતમ્પિ હોતિ તથાપિ હોતિ અઞ્ઞથાપિ હોતિ. તત્ર, સન્દક, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયં ખો ભવં સત્થા તક્કી વીમંસી. સો તક્કપરિયાહતં વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાનં ધમ્મં દેસેતિ. તક્કિસ્સ ખો પન સત્થુનો વીમંસિસ્સ સુતક્કિતમ્પિ હોતિ દુત્તક્કિતમ્પિ હોતિ તથાપિ હોતિ અઞ્ઞથાપિ હોતિ’. સો ‘અનસ્સાસિકં ઇદં બ્રહ્મચરિય’ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા તસ્મા બ્રહ્મચરિયા નિબ્બિજ્જ પક્કમતિ. ઇદં ખો, સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન તતિયં અનસ્સાસિકં બ્રહ્મચરિયં અક્ખાતં યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

૨૩૨. ‘‘પુન ચપરં, સન્દક, ઇધેકચ્ચો સત્થા મન્દો હોતિ મોમૂહો. સો મન્દત્તા મોમૂહત્તા તત્થ તત્થ [તથા તથા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો વાચાવિક્ખેપં આપજ્જતિ અમરાવિક્ખેપં – ‘એવન્તિપિ [એવમ્પિ (સી॰ પી॰)] મે નો, તથાતિપિ [તથાપિ (સી॰ પી॰)] મે નો, અઞ્ઞથાતિપિ [અઞ્ઞથાપિ (સી॰ પી॰) ( ) સબ્બત્થ નત્થિ] મે નો, નોતિપિ મે નો, નો નોતિપિ મે નો’તિ. તત્ર, સન્દક, વિઞ્ઞૂ પુરિસો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયં ખો ભવં સત્થા મન્દો મોમૂહો. સો મન્દત્તા મોમૂહત્તા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો વાચાવિક્ખેપં આપજ્જતિ અમરાવિક્ખેપં – એવન્તિપિ મે નો, તથાતિપિ મે નો, અઞ્ઞથાતિપિ મે નો, નોતિપિ મે નો, નો નોતિપિ મે નો’તિ. સો ‘અનસ્સાસિકં ઇદં બ્રહ્મચરિય’ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા તસ્મા બ્રહ્મચરિયા નિબ્બિજ્જ પક્કમતિ. ઇદં ખો, સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચતુત્થં અનસ્સાસિકં બ્રહ્મચરિયં અક્ખાતં યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

“ઇમાનિ ખો, (તાનિ સન્દક, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારિ અનસ્સાસિકાનિ બ્રહ્મચરિયાનિ અક્ખાતાનિ યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલ”ન્તિ.

“અચ્છરિયં, ભો આનન્દ, અબ્ભુતં, ભો આનન્દ! યાવઞ્ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારિ અનસ્સાસિકાનેવ બ્રહ્મચરિયાનિ અનસ્સાસિકાનિ બ્રહ્મચરિયાનીતિ અક્ખાતાનિ યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં ન વસેય્ય, વસન્તો ચ નારાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં. સો પન, ભો આનન્દ, સત્થા કિં વાદી કિં અક્ખાયી યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં વસેય્ય, વસન્તો ચ આરાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલ”ન્તિ.

૨૩૩. “ઇધ, સન્દક, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા…પે॰… [વિત્થારો મ॰ નિ॰ ૨.૯-૧૦ કન્દરકસુત્તે] સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યસ્મિં ખો [યસ્મિં ખો પન (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], સન્દક, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારવિસેસં અધિગચ્છતિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં વસેય્ય, વસન્તો ચ આરાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

“પુન ચપરં, સન્દક, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰.. દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યસ્મિં ખો, સન્દક, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારવિસેસં અધિગચ્છતિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં વસેય્ય, વસન્તો ચ આરાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

“પુન ચપરં, સન્દક, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ…પે॰… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યસ્મિં ખો, સન્દક, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારવિસેસં અધિગચ્છતિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં વસેય્ય, વસન્તો ચ આરાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

“પુન ચપરં, સન્દક, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યસ્મિં ખો, સન્દક, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારવિસેસં અધિગચ્છતિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં વસેય્ય, વસન્તો ચ આરાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

“સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. યસ્મિં ખો, સન્દક, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારવિસેસં અધિગચ્છતિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં વસેય્ય, વસન્તો ચ આરાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

“સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે…પે॰… યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. યસ્મિં

ખો, સન્દક, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારવિસેસં અધિગચ્છતિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં વસેય્ય, વસન્તો ચ આરાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

“સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘ઇમે આસવા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. યસ્મિં ખો, સન્દક, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારવિસેસં અધિગચ્છતિ તત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો સસક્કં બ્રહ્મચરિયં વસેય્ય, વસન્તો ચ આરાધેય્ય ઞાયં ધમ્મં કુસલ”ન્તિ.

૨૩૪. “યો પન સો, ભો આનન્દ, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો પરિભુઞ્જેય્ય સો કામે”તિ? “યો સો, સન્દક, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો અભબ્બો સો પઞ્ચટ્ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતું. અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદાતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ મેથુનં ધમ્મં પટિસેવેતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સમ્પજાનમુસા ભાસિતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સન્નિધિકારકં કામે પરિભુઞ્જિતું, સેય્યથાપિ પુબ્બે અગારિયભૂતો. યો સો, સન્દક, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો અભબ્બો સો ઇમાનિ પઞ્ચટ્ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતુ”ન્તિ.

૨૩૫. “યો પન સો, ભો આનન્દ, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો તસ્સ ચરતો ચેવ તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિતં – ‘ખીણા મે આસવા’”તિ? “તેન હિ, સન્દક, ઉપમં તે કરિસ્સામિ; ઉપમાયપિધેકચ્ચે વિઞ્ઞૂ પુરિસા ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનન્તિ. સેય્યથાપિ, સન્દક, પુરિસસ્સ હત્થપાદા છિન્ના; તસ્સ ચરતો ચેવ તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં (જાનાતિ – ‘છિન્ના મે હત્થપાદા’તિ, ઉદાહુ પચ્ચવેક્ખમાનો જાનાતિ – ‘છિન્ના મે હત્થપાદા’”તિ? “ન ખો, ભો આનન્દ, સો પુરિસો સતતં સમિતં જાનાતિ – ‘છિન્ના મે હત્થપાદા’ તિ.) [(છિન્નાવ હત્થપાદા,) (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અપિ ચ ખો પન નં પચ્ચવેક્ખમાનો જાનાતિ – ‘છિન્ના મે હત્થપાદા’”તિ. “એવમેવ ખો, સન્દક, યો સો ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો તસ્સ ચરતો ચેવ તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં (ઞાણદસ્સનં ન પચ્ચુપટ્ઠિતં – ‘ખીણા મે આસવા’તિ;) [(ખીણાવ આસવા,) (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અપિ ચ ખો પન નં પચ્ચવેક્ખમાનો જાનાતિ – ‘ખીણા મે આસવા’”તિ.

૨૩૬. “કીવબહુકા પન, ભો આનન્દ, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે નિય્યાતારો”તિ? “ન ખો, સન્દક, એકંયેવ સતં ન દ્વે સતાનિ ન તીણિ સતાનિ ન ચત્તારિ સતાનિ ન પઞ્ચ સતાનિ, અથ ખો ભિય્યોવ યે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે નિય્યાતારો”તિ. “અચ્છરિયં, ભો આનન્દ, અબ્ભુતં, ભો આનન્દ! ન ચ નામ સધમ્મોક્કંસના ભવિસ્સતિ, ન

પરધમ્મવમ્ભના, આયતને ચ ધમ્મદેસના તાવ બહુકા ચ નિય્યાતારો પઞ્ઞાયિસ્સન્તિ. ઇમે પનાજીવકા પુત્તમતાય પુત્તા અત્તાનઞ્ચેવ ઉક્કંસેન્તિ, પરે ચ વમ્ભેન્તિ તયો ચેવ નિય્યાતારો પઞ્ઞપેન્તિ, સેય્યથિદં – નન્દં વચ્છં, કિસં સંકિચ્ચં, મક્ખલિં ગોસાલ''ન્તિ. અથ ખો સન્દકો પરિબ્બાજકો સકં પરિસં આમન્તેસિ – ''ચરન્તુ ભોન્તો સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયવાસો. ન દાનિ સુકરં અમ્હેહિ લાભસક્કારસિલોકે પરિચ્ચજિતુ''ન્તિ. ઇતિ હિદં સન્દકો પરિબ્બાજકો સકં પરિસં ઉય્યોજેસિ ભગવતિ બ્રહ્મચરિયેતિ.

સન્દકસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. મહાસકુલુદાયિસુત્તં

૨૩૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા પરિબ્બાજકા મોરનિવાપે પરિબ્બાજકારામે પટિવસન્તિ, સેય્યથિદં – અન્નભારો વરધરો સકુલુદાયી ચ પરિબ્બાજકો અઞ્ઞે ચ અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા પરિબ્બાજકા. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિ. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ''અતિપ્પગો ખો તાવ રાજગહે પિણ્ડાય ચરિતું. યંનૂનાહં યેન મોરનિવાપો પરિબ્બાજકારામો યેન સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમેય્ય''ન્તિ. અથ ખો ભગવા યેન મોરનિવાપો પરિબ્બાજકારામો તેનુપસઙ્કમિ. તેન ખો પન સમયેન સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં નિસિન્નો હોતિ ઉન્નાદિનિયા ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દાય અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં કથેન્તિયા, સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં મહામત્તકથં સેનાકથં ભયકથં યુદ્ધકથં અન્નકથં પાનકથં વત્થકથં સયનકથં માલાકથં ગન્ધકથં ઞાતિકથં યાનકથં ગામકથં નિગમકથં નગરકથં જનપદકથં ઇત્થિકથં સૂરકથં વિસિખાકથં કુમ્ભટ્ઠાનકથં પુબ્બપેતકથં નાનત્તકથં લોકક્ખાયિકં સમુદ્દક્ખાયિકં ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા. અદ્દસા ખો સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન સકં પરિસં સણ્ઠાપેતિ – ''અપ્પસદ્દા ભોન્તો હોન્તુ; મા ભોન્તો સદ્દમકત્થ. અયં સમણો ગોતમો આગચ્છતિ; અપ્પસદ્દકામો ખો પન સો આયસ્મા અપ્પસદ્દસ્સ વણ્ણવાદી. અપ્પેવ નામ અપ્પસદ્દં પરિસં વિદિત્વા ઉપસઙ્કમિતબ્બં મઞ્ઞેય્યા''તિ. અથ ખો તે પરિબ્બાજકા તુણ્હી અહેસું. અથ ખો ભગવા યેન સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''એતુ ખો, ભન્તે, ભગવા. સ્વાગતં, ભન્તે, ભગવતો. ચિરસ્સં ખો, ભન્તે, ભગવા ઇમં પરિયાયમકાસિ યદિદં ઇધાગમનાય. નિસીદતુ, ભન્તે, ભગવા; ઇદમાસનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. સકુલુદાયીપિ ખો પરિબ્બાજકો અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો સકુલુદાયિં પરિબ્બાજકં ભગવા એતદવોચ –

૨૩૮. ''કાયનુત્થ , ઉદાયિ, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા''તિ? ''તિટ્ઠતેસા, ભન્તે, કથા યાય મયં એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના. નેસા, ભન્તે, કથા ભગવતો દુલ્લભા ભવિસ્સતિ પચ્છાપિ સવનાય. પુરિમાનિ, ભન્તે, દિવસાનિ પુરિમતરાનિ નાનાતિત્થિયાનં સમણબ્રાહ્મણાનં કુતૂહલસાલાયં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – 'લાભા વત, ભો, અઙ્ગમગધાનં, સુલદ્ધલાભા વત, ભો, અઙ્ગમગધાનં! તત્રિમે [યત્થિમે (સી॰)] સમણબ્રાહ્મણા સઙ્ઘિનો ગણિનો ગણાચરિયા ઞાતા યસસ્સિનો તિત્થકરા સાધુસમ્મતા બહુજનસ્સ રાજગહં વસ્સાવાસં ઓસટા. અયમ્પિ ખો પૂરણો કસ્સપો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ; સોપિ રાજગહં વસ્સાવાસં ઓસટો. અયમ્પિ ખો મક્ખલિ ગોસાલો...પે॰... અજિતો કેસકમ્બલો... પકુધો કચ્ચાયનો... સઞ્ચયો બેલટ્ઠપુત્તો... નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સઙ્ઘી ચેવ

ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ; સોપિ રાજગહં વસ્સાવાસં ઓસટો. અયમ્પિ ખો સમણો ગોતમો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ; સોપિ રાજગહં વસ્સાવાસં ઓસટો. કો નુ ખો ઇમેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સઙ્ઘીનં ગણીનં ગણાચરિયાનં ઞાતાનં યસસ્સીનં તિત્થકરાનં સાધુસમ્મતાનં બહુજનસ્સ સાવકાનં સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો, કઞ્ચ પન સાવકા સક્કત્વા ગરું કત્વા [ગરુકત્વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઉપનિસ્સાય વિહરન્તી’’’તિ?

૨૩૯. ‘‘તત્રેકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘અયં ખો પૂરણો કસ્સપો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ; સો ચ ખો સાવકાનં ન સક્કતો ન ગરુકતો ન માનિતો ન પૂજિતો, ન ચ પન પૂરણં કસ્સપં સાવકા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. ભૂતપુબ્બં પૂરણો કસ્સપો અનેકસતાય પરિસાય ધમ્મં દેસેતિ. તત્રઞ્ઞતરો પૂરણસ્સ કસ્સપસ્સ સાવકો સદ્દમકાસિ – ‘‘મા ભોન્તો પૂરણં કસ્સપં એતમત્થં પુચ્છિત્થ; નેસો એતં જાનાતિ; મયમેતં જાનામ, અમ્હે એતમત્થં પુચ્છથ; મયમેતં ભવન્તાનં બ્યાકરિસ્સામા’’તિ. ભૂતપુબ્બં પૂરણો કસ્સપો બાહા પગ્ગય્હ કન્દન્તો ન લભતિ – ‘‘અપ્પસદ્દા ભોન્તો હોન્તુ, મા ભોન્તો સદ્દમકત્થ. નેતે, ભવન્તે, પુચ્છન્તિ, અમ્હે એતે પુચ્છન્તિ; મયમેતેસં બ્યાકરિસ્સામા’’તિ. બહૂ ખો પન પૂરણસ્સ કસ્સપસ્સ સાવકા વાદં આરોપેત્વા અપક્કન્તા – ‘‘ન ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનાસિ, અહં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનામિ , કિં ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનિસ્સસિ? મિચ્છાપટિપન્નો ત્વમસિ, અહમસ્મિ સમ્માપટિપન્નો, સહિતં મે, અસહિતં તે, પુરેવચનીયં પચ્છા અવચ, પચ્છાવચનીયં પુરે અવચ, અધિચિણ્ણં તે વિપરાવત્તં, આરોપિતો તે વાદો, નિગ્ગહિતોસિ, ચર વાદપ્પમોક્ખાય, નિબ્બેઠેહિ વા સચે પહોસી’’તિ. ઇતિ પૂરણો કસ્સપો સાવકાનં ન સક્કતો ન ગરુકતો ન માનિતો ન પૂજિતો, ન ચ પન પૂરણં કસ્સપં સાવકા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. અક્કુટ્ઠો ચ પન પૂરણો કસ્સપો ધમ્મક્કોસેના’’’તિ.

‘‘એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘અયમ્પિ ખો મક્ખલિ ગોસાલો...પે॰... અજિતો કેસકમ્બલો... પકુધો કચ્ચાયનો... સઞ્ચયો બેલટ્ઠપુત્તો... નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ; સો ચ ખો સાવકાનં ન સક્કતો ન ગરુકતો ન માનિતો ન પૂજિતો, ન ચ પન નિગણ્ઠં નાટપુત્તં સાવકા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. ભૂતપુબ્બં નિગણ્ઠો નાટપુત્તો અનેકસતાય પરિસાય ધમ્મં દેસેતિ. તત્રઞ્ઞતરો નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ સાવકો સદ્દમકાસિ – મા ભોન્તો નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતમત્થં પુચ્છિત્થ; નેસો એતં જાનાતિ; મયમેતં જાનામ, અમ્હે એતમત્થં પુચ્છથ; મયમેતં ભવન્તાનં બ્યાકરિસ્સામાતિ. ભૂતપુબ્બં નિગણ્ઠો નાટપુત્તો બાહા પગ્ગય્હ કન્દન્તો ન લભતિ – ‘‘અપ્પસદ્દા ભોન્તો હોન્તુ, મા ભોન્તો સદ્દમકત્થ. નેતે ભવન્તે પુચ્છન્તિ, અમ્હે એતે પુચ્છન્તિ; મયમેતેસં બ્યાકરિસ્સામા’’તિ. બહૂ ખો પન નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ સાવકા વાદં આરોપેત્વા અપક્કન્તા – ‘‘ન ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનાસિ, અહં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનામિ. કિં ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનિસ્સસિ? મિચ્છાપટિપન્નો ત્વમસિ. અહમસ્મિ સમ્માપટિપન્નો. સહિતં મે અસહિતં તે, પુરેવચનીયં પચ્છા અવચ, પચ્છાવચનીયં પુરે અવચ, અધિચિણ્ણં તે વિપરાવત્તં, આરોપિતો તે વાદો, નિગ્ગહિતોસિ, ચર વાદપ્પમોક્ખાય, નિબ્બેઠેહિ વા સચે પહોસી’’તિ. ઇતિ નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સાવકાનં ન સક્કતો ન ગરુકતો ન માનિતો ન પૂજિતો, ન ચ પન નિગણ્ઠં નાટપુત્તં સાવકા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. અક્કુટ્ઠો ચ પન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો ધમ્મક્કોસેના’’’તિ.

૨૪૦. ‘‘એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘અયમ્પિ ખો સમણો ગોતમો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ; સો ચ ખો સાવકાનં સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો, સમણઞ્ચ પન

ગોતમં સાવકા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. ભૂતપુબ્બં સમણો ગોતમો અનેકસતાય પરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. તત્રઞ્ઞતરો સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકો ઉક્કાસિ. તમેનાઞ્ઞતરો સબ્રહ્મચારી જણ્ણુકેન [જણ્ણુકે (સી॰)] ઘટ્ટેસિ – ''અપ્પસદ્દો આયસ્મા હોતુ, માયસ્મા સદ્દમકાસિ, સત્થા નો ભગવા ધમ્મં દેસેસી''તિ. યસ્મિં સમયે સમણો ગોતમો અનેકસતાય પરિસાય ધમ્મં દેસેતિ, નેવ તસ્મિં સમયે સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકાનં ખિપિતસદ્દો વા હોતિ ઉક્કાસિતસદ્દો વા. તમેનં મહાજનકાયો પચ્ચાસીસમાનરૂપો [પચ્ચાસિં સમાનરૂપો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ – ''યં નો ભગવા ધમ્મં ભાસિસ્સતિ તં નો સોસ્સામા''તિ. સેય્યથાપિ નામ પુરિસો ચાતુમ્મહાપથે ખુદ્દમધું [ખુદ્દં મધું (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અનેલકં પીળેય્ય [ઉપ્પીળેય્ય (સી॰)]. તમેનં મહાજનકાયો પચ્ચાસીસમાનરૂપો પચ્ચુપટ્ઠિતો અસ્સ. એવમેવ યસ્મિં સમયે સમણો ગોતમો અનેકસતાય પરિસાય ધમ્મં દેસેતિ, નેવ તસ્મિં સમયે સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકાનં ખિપિતસદ્દો વા હોતિ ઉક્કાસિતસદ્દો વા. તમેનં મહાજનકાયો પચ્ચાસીસમાનરૂપો પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ – ''યં નો ભગવા ધમ્મં ભાસિસ્સતિ તં નો સોસ્સામા''તિ. યેપિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકા સબ્રહ્મચારીહિ સમ્પયોજેત્વા સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તન્તિ તેપિ સત્થુ ચેવ વણ્ણવાદિનો હોન્તિ, ધમ્મસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો હોન્તિ, સઙ્ઘસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો હોન્તિ, અત્તગરહિનોયેવ હોન્તિ અનઞ્ઞગરહિનો, ''મયમેવમ્હા અલક્ખિકા મયં અપ્પપુઞ્ઞા તે મયં એવં સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે પબ્બજિત્વા નાસક્ખિમ્હા યાવજીવં પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ''ન્તિ. તે આરામિકભૂતા વા ઉપાસકભૂતા વા પઞ્ચસિક્ખાપદે સમાદાય વત્તન્તિ. ઇતિ સમણો ગોતમો સાવકાનં સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો, સમણઞ્ચ પન ગોતમં સાવકા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તી'''તિ.

૨૪૧. ''કતિ પન ત્વં, ઉદાયિ, મયિ ધમ્મે સમનુપસ્સસિ, યેહિ મમં [મમ (સબ્બત્થ)] સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ [ગરુકરોન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તી''તિ? ''પઞ્ચ ખો અહં, ભન્તે, ભગવતિ ધમ્મે સમનુપસ્સામિ યેહિ ભગવન્તં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. કતમે પઞ્ચ? ભગવા હિ, ભન્તે, અપ્પાહારો, અપ્પાહારતાય ચ વણ્ણવાદી. યમ્પિ, ભન્તે, ભગવા અપ્પાહારો, અપ્પાહારતાય ચ વણ્ણવાદી ઇમં ખો અહં, ભન્તે, ભગવતિ પઠમં ધમ્મં સમનુપસ્સામિ યેન ભગવન્તં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ભગવા સન્તુટ્ઠો ઇતરીતરેન ચીવરેન, ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી. યમ્પિ, ભન્તે, ભગવા સન્તુટ્ઠો ઇતરીતરેન ચીવરેન, ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, ઇમં ખો અહં, ભન્તે, ભગવતિ દુતિયં ધમ્મં સમનુપસ્સામિ યેન ભગવન્તં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ભગવા સન્તુટ્ઠો ઇતરીતરેન પિણ્ડપાતેન, ઇતરીતરપિણ્ડપાતસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી. યમ્પિ, ભન્તે, ભગવા સન્તુટ્ઠો ઇતરીતરેન પિણ્ડપાતેન, ઇતરીતરપિણ્ડપાતસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, ઇમં ખો અહં, ભન્તે, ભગવતિ તતિયં ધમ્મં સમનુપસ્સામિ યેન ભગવન્તં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ભગવા સન્તુટ્ઠો ઇતરીતરેન સેનાસનેન, ઇતરીતરસેનાસનસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી. યમ્પિ, ભન્તે, ભગવા સન્તુટ્ઠો ઇતરીતરેન સેનાસનેન, ઇતરીતરસેનાસનસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, ઇમં ખો અહં,

ભન્તે, ભગવતિ ચતુત્થં ધમ્મં સમનુપસ્સામિ યેન ભગવન્તં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ભગવા પવિવિત્તો, પવિવેકસ્સ ચ વણ્ણવાદી . યમ્પિ, ભન્તે, ભગવા પવિવિત્તો, પવિવેકસ્સ ચ વણ્ણવાદી, ઇમં ખો અહં, ભન્તે, ભગવતિ પઞ્ચમં ધમ્મં સમનુપસ્સામિ યેન ભગવન્તં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

''ઇમે ખો અહં, ભન્તે, ભગવતિ પઞ્ચ ધમ્મે સમનુપસ્સામિ યેહિ ભગવન્તં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તી''તિ.

૨૪૨. '''અપ્પાહારો સમણો ગોતમો, અપ્પાહારતાય ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, સન્તિ ખો પન મે, ઉદાયિ, સાવકા કોસકાહારાપિ અડ્ઢકોસકાહારાપિ બેલુવાહારાપિ અડ્ઢબેલુવાહારાપિ. અહં ખો પન, ઉદાયિ, અપ્પેકદા ઇમિના પત્તેન સમતિત્તિકમ્પિ ભુઞ્જામિ ભિય્યોપિ ભુઞ્જામિ. 'અપ્પાહારો સમણો ગોતમો, અપ્પાહારતાય ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, યે તે, ઉદાયિ, મમ સાવકા કોસકાહારાપિ અડ્ઢકોસકાહારાપિ બેલુવાહારાપિ અડ્ઢબેલુવાહારાપિ ન મં તે ઇમિના ધમ્મેન સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું.

'''સન્તુટ્ઠો સમણો ગોતમો ઇતરીતરેન ચીવરેન, ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, સન્તિ ખો પન મે, ઉદાયિ, સાવકા પંસુકૂલિકા લૂખચીવરધરા તે સુસાના વા સઙ્કારકૂટા વા પાપણિકા વા નન્તકાનિ [પાપણિકાનિ વા નન્તકાનિ વા (સી॰)] ઉચ્ચિનિત્વા [ઉચ્છિન્દિત્વા (ક॰)] સઙ્ઘાટિં કરિત્વા ધારેન્તિ. અહં ખો પનુદાયિ, અપ્પેકદા ગહપતિચીવરાનિ ધારેમિ દળ્હાનિ સત્થલૂખાનિ અલાબુલોમસાનિ. 'સન્તુટ્ઠો સમણો ગોતમો ઇતરીતરેન ચીવરેન, ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, યે તે, ઉદાયિ, મમ સાવકા પંસુકૂલિકા લૂખચીવરધરા તે સુસાના વા સઙ્કારકૂટા વા પાપણિકા વા નન્તકાનિ ઉચ્ચિનિત્વા સઙ્ઘાટિં કરિત્વા ધારેન્તિ, ન મં તે ઇમિના ધમ્મેન સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું.

'''સન્તુટ્ઠો સમણો ગોતમો ઇતરીતરેન પિણ્ડપાતેન, ઇતરીતરપિણ્ડપાતસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, સન્તિ ખો પન મે, ઉદાયિ, સાવકા પિણ્ડપાતિકા સપદાનચારિનો ઉઞ્છાસકે વતે રતા, તે અન્તરઘરં પવિટ્ઠા સમાના આસનેનપિ નિમન્તિયમાના ન સાદિયન્તિ. અહં ખો પનુદાયિ, અપ્પેકદા નિમન્તનેપિ [નિમન્તનસ્સાપિ (ક॰)] ભુઞ્જામિ સાલીનં ઓદનં વિચિતકાળકં અનેકસૂપં અનેકબ્યઞ્જનં. 'સન્તુટ્ઠો સમણો ગોતમો ઇતરીતરેન પિણ્ડપાતેન, ઇતરીતરપિણ્ડપાતસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, યે તે, ઉદાયિ, મમ સાવકા પિણ્ડપાતિકા સપદાનચારિનો ઉઞ્છાસકે વતે રતા તે અન્તરઘરં પવિટ્ઠા સમાના આસનેનપિ નિમન્તિયમાના ન સાદિયન્તિ, ન મં તે ઇમિના ધમ્મેન સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું.

'''સન્તુટ્ઠો સમણો ગોતમો ઇતરીતરેન સેનાસનેન, ઇતરીતરસેનાસનસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, સન્તિ ખો પન મે, ઉદાયિ, સાવકા રુક્ખમૂલિકા અબ્ભોકાસિકા, તે અટ્ઠમાસે છન્નં ન ઉપેન્તિ. અહં ખો પનુદાયિ, અપ્પેકદા કૂટાગારેસુપિ વિહરામિ ઉલ્લિત્તાવલિત્તેસુ નિવાતેસુ ફુસિતગ્ગળેસુ [ફુસ્સિતગ્ગળેસુ (સી॰ પી॰)] પિહિતવાતપાનેસુ. 'સન્તુટ્ઠો સમણો ગોતમો ઇતરીતરેન સેનાસનેન, ઇતરીતરસેનાસનસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, યે તે, ઉદાયિ, મમ સાવકા રુક્ખમૂલિકા અબ્ભોકાસિકા તે અટ્ઠમાસે છન્નં ન ઉપેન્તિ, ન મં તે ઇમિના ધમ્મેન સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું.

'''પવિવિત્તો સમણો ગોતમો, પવિવેકસ્સ ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, સન્તિ ખો પન મે, ઉદાયિ, સાવકા આરઞ્ઞિકા પન્તસેનાસના અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરન્તિ, તે અન્વદ્ધમાસં સઙ્ઘમજ્ઝે ઓસરન્તિ પાતિમોક્ખુદ્દેસાય. અહં ખો પનુદાયિ, અપ્પેકદા આકિણ્ણો વિહરામિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રઞ્ઞા રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ. 'પવિવિત્તો સમણો ગોતમો, પવિવેકસ્સ ચ વણ્ણવાદી'તિ, ઇતિ ચે મં, ઉદાયિ, સાવકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું, યે તે, ઉદાયિ, મમ સાવકા આરઞ્ઞકા પન્તસેનાસના અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરન્તિ તે અન્વદ્ધમાસં સઙ્ઘમજ્ઝે ઓસરન્તિ પાતિમોક્ખુદ્દેસાય, ન મં તે ઇમિના ધમ્મેન સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યું.

''ઇતિ ખો, ઉદાયિ, ન મમં સાવકા ઇમેહિ પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

૨૪૩. ''અત્થિ ખો, ઉદાયિ, અઞ્ઞે ચ પઞ્ચ ધમ્મા યેહિ પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ મમં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ , સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. કતમે પઞ્ચ? ઇધુદાયિ, મમં સાવકા અધિસીલે સમ્ભાવેન્તિ – 'સીલવા સમણો ગોતમો પરમેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો'તિ. યમ્પુદાયિ [યમુદાયિ (સ્યા॰ ક॰)], મમં સાવકા અધિસીલે સમ્ભાવેન્તિ – 'સીલવા સમણો ગોતમો પરમેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો'તિ, અયં ખો, ઉદાયિ , પઠમો ધમ્મો યેન મમં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

૨૪૪. ''પુન ચપરં, ઉદાયિ, મમં સાવકા અભિક્કન્તે ઞાણદસ્સને સમ્ભાવેન્તિ – 'જાનંયેવાહ સમણો ગોતમો – જાનામીતિ, પસ્સંયેવાહ સમણો ગોતમો – પસ્સામીતિ; અભિઞ્ઞાય સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ નો અનભિઞ્ઞાય; સનિદાનં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ નો અનિદાનં; સપ્પાટિહારિયં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ નો અપ્પાટિહારિય'ન્તિ. યમ્પુદાયિ, મમં સાવકા અભિક્કન્તે ઞાણદસ્સને સમ્ભાવેન્તિ – 'જાનંયેવાહ સમણો ગોતમો – જાનામીતિ, પસ્સંયેવાહ સમણો ગોતમો – પસ્સામીતિ; અભિઞ્ઞાય સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ નો અનભિઞ્ઞાય; સનિદાનં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ નો અનિદાનં; સપ્પાટિહારિયં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ નો અપ્પાટિહારિય'ન્તિ, અયં ખો, ઉદાયિ, દુતિયો ધમ્મો યેન મમં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

૨૪૫. ‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, મમં સાવકા અધિપઞ્ઞાય સમ્ભાવેન્તિ – ‘પઞ્ઞવા સમણો ગોતમો પરમેન પઞ્ઞાક્ખન્ધેન સમન્નાગતો; તં વત અનાગતં વાદપથં ન દક્ખતિ, ઉપ્પન્નં વા પરપ્પવાદં ન સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગણ્હિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ’. તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, અપિ નુ મે સાવકા એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા અન્તરન્તરા કથં ઓપાતેય્યુ’’ન્તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘ન ખો પનાહં, ઉદાયિ, સાવકેસુ અનુસાસનિં પચ્ચાસીસામિ [પચ્ચાસિંસામિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; અઞ્ઞદત્થુ મમયેવ સાવકા અનુસાસનિં પચ્ચાસીસન્તિ.

‘‘યમ્પુદાયિ, મમં સાવકા અધિપઞ્ઞાય સમ્ભાવેન્તિ – ‘પઞ્ઞવા સમણો ગોતમો પરમેન પઞ્ઞાક્ખન્ધેન સમન્નાગતો; તં વત અનાગતં વાદપથં ન દક્ખતિ, ઉપ્પન્નં વા પરપ્પવાદં ન સહધમ્મેન નિગ્ગહિતં નિગ્ગણ્હિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ’. અયં ખો, ઉદાયિ, તતિયો ધમ્મો યેન મમં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

૨૪૬. ‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, મમ સાવકા યેન દુક્ખેન દુક્ખોતિણ્ણા દુક્ખપરેતા તે મં ઉપસઙ્કમિત્વા દુક્ખં અરિયસચ્ચં પુચ્છન્તિ, તેસાહં દુક્ખં અરિયસચ્ચં પુટ્ઠો બ્યાકરોમિ, તેસાહં ચિત્તં આરાધેમિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન; તે મં દુક્ખસમુદયં... દુક્ખનિરોધં... દુક્ખનિરોધગામિનિં પટિપદં અરિયસચ્ચં પુચ્છન્તિ, તેસાહં દુક્ખનિરોધગામિનિં પટિપદં અરિયસચ્ચં પુટ્ઠો બ્યાકરોમિ , તેસાહં ચિત્તં આરાધેમિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન. યમ્પુદાયિ, મમ સાવકા યેન દુક્ખેન દુક્ખોતિણ્ણા દુક્ખપરેતા તે મં ઉપસઙ્કમિત્વા દુક્ખં અરિયસચ્ચં પુચ્છન્તિ, તેસાહં દુક્ખં અરિયસચ્ચં પુટ્ઠો બ્યાકરોમિ, તેસાહં ચિત્તં આરાધેમિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન. તે મં દુક્ખસમુદયં ... દુક્ખનિરોધં... દુક્ખનિરોધગામિનિં પટિપદં અરિયસચ્ચં પુચ્છન્તિ. તેસાહં દુક્ખનિરોધગામિનિં પટિપદં અરિયસચ્ચં પુટ્ઠો બ્યાકરોમિ. તેસાહં ચિત્તં આરાધેમિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન. અયં ખો, ઉદાયિ, ચતુત્થો ધમ્મો યેન મમં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

૨૪૭. ‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા ચત્તારો સતિપટ્ઠાને ભાવેન્તિ. ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ... ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા ચત્તારો સમ્મપ્પધાને ભાવેન્તિ. ઇધુદાયિ , ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, વીરિયં આરભતિ, ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ, પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, વીરિયં આરભતિ, ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ, પદહતિ; અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, વીરિયં આરભતિ, ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ, પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, વીરિયં આરભતિ, ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ, પદહતિ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા ચત્તારો ઇદ્ધિપાદે ભાવેન્તિ. ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીરિયસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, ચિત્તસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવેન્તિ. ઇધુદાયિ , ભિક્ખુ સદ્ધિન્દ્રિયં ભાવેતિ ઉપસમગામિં સમ્બોધગામિં; વીરિયિન્દ્રિયં ભાવેતિ...પે॰... સતિન્દ્રિયં ભાવેતિ... સમાધિન્દ્રિયં ભાવેતિ... પઞ્ઞિન્દ્રિયં ભાવેતિ ઉપસમગામિં સમ્બોધગામિં. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા પઞ્ચ બલાનિ ભાવેન્તિ. ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સદ્ધાબલં ભાવેતિ ઉપસમગામિં સમ્બોધગામિં; વીરિયબલં ભાવેતિ...પે॰... સતિબલં ભાવેતિ... સમાધિબલં ભાવેતિ... પઞ્ઞાબલં ભાવેતિ ઉપસમગામિં સમ્બોધગામિં. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા સત્તબોજ્ઝઙ્ગે ભાવેન્તિ. ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં; ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ...પે॰... વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં ભાવેન્તિ. ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સમ્માદિટ્ઠિં ભાવેતિ, સમ્માસઙ્કપ્પં ભાવેતિ, સમ્માવાચં ભાવેતિ , સમ્માકમ્મન્તં ભાવેતિ, સમ્માઆજીવં ભાવેતિ, સમ્માવાયામં ભાવેતિ, સમ્માસતિં ભાવેતિ, સમ્માસમાધિં ભાવેતિ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૪૮. ‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા અટ્ઠ વિમોક્ખે ભાવેન્તિ. રૂપી રૂપાનિ પસ્સતિ, અયં પઠમો વિમોક્ખો; અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ, અયં દુતિયો વિમોક્ખો; સુભન્તેવ અધિમુત્તો હોતિ, અયં તતિયો વિમોક્ખો; સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં ચતુત્થો વિમોક્ખો; સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં પઞ્ચમો વિમોક્ખો; સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં છટ્ઠો વિમોક્ખો; સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં સત્તમો વિમોક્ખો; સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં

સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અયં અટ્ઠમો વિમોક્ખો. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૪૯. ''પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા અટ્ઠ અભિભાયતનાનિ ભાવેન્તિ. અજ્ઝત્તં રૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પરિત્તાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ. 'તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ, પસ્સામી'તિ એવં સઞ્ઞી હોતિ. ઇદં પઠમં અભિભાયતનં.

''અજ્ઝત્તં રૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ અપ્પમાણાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ. 'તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ, પસ્સામી'તિ એવં સઞ્ઞી હોતિ. ઇદં દુતિયં અભિભાયતનં.

''અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પરિત્તાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ. 'તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ, પસ્સામી'તિ એવં સઞ્ઞી હોતિ. ઇદં તતિયં અભિભાયતનં.

''અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ અપ્પમાણાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ. 'તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ, પસ્સામી'તિ એવં સઞ્ઞી હોતિ. ઇદં ચતુત્થં અભિભાયતનં.

''અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ નીલાનિ નીલવણ્ણાનિ નીલનિદસ્સનાનિ નીલનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ ઉમાપુપ્ફં નીલં નીલવણ્ણં નીલનિદસ્સનં નીલનિભાસં, સેય્યથાપિ વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં નીલં નીલવણ્ણં નીલનિદસ્સનં નીલનિભાસં; એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ નીલાનિ નીલવણ્ણાનિ નીલનિદસ્સનાનિ નીલનિભાસાનિ. 'તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ, પસ્સામી'તિ એવં સઞ્ઞી હોતિ. ઇદં પઞ્ચમં અભિભાયતનં .

''અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પીતાનિ પીતવણ્ણાનિ પીતનિદસ્સનાનિ પીતનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ કણિકારપુપ્ફં પીતં પીતવણ્ણં પીતનિદસ્સનં પીતનિભાસં, સેય્યથાપિ વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં પીતં પીતવણ્ણં પીતનિદસ્સનં પીતનિભાસં; એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પીતાનિ પીતવણ્ણાનિ પીતનિદસ્સનાનિ પીતનિભાસાનિ. 'તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ, પસ્સામી'તિ એવં સઞ્ઞી હોતિ. ઇદં છટ્ઠં અભિભાયતનં.

''અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ લોહિતકાનિ લોહિતકવણ્ણાનિ લોહિતકનિદસ્સનાનિ લોહિતકનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ બન્ધુજીવકપુપ્ફં લોહિતકં લોહિતકવણ્ણં લોહિતકનિદસ્સનં લોહિતકનિભાસં, સેય્યથાપિ વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં લોહિતકં લોહિતકવણ્ણં લોહિતકનિદસ્સનં લોહિતકનિભાસં; એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ લોહિતકાનિ લોહિતકવણ્ણાનિ લોહિતકનિદસ્સનાનિ લોહિતકનિભાસાનિ. 'તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ, પસ્સામી'તિ એવં સઞ્ઞી હોતિ. ઇદં સત્તમં અભિભાયતનં.

''અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ ઓદાતાનિ ઓદાતવણ્ણાનિ ઓદાતનિદસ્સનાનિ ઓદાતનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ ઓસધિતારકા ઓદાતા ઓદાતવણ્ણા ઓદાતનિદસ્સના ઓદાતનિભાસા, સેય્યથાપિ વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં ઓદાતં ઓદાતવણ્ણં ઓદાતનિદસ્સનં

ઓદાતનિભાસં; એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ ઓદાતાનિ ઓદાતવણ્ણાનિ ઓદાતનિદસ્સનાનિ ઓદાતનિભાસાનિ . 'તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ , પસ્સામી'તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં અટ્ઠમં અભિભાયતનં. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૦. "પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા દસ કસિણાયતનાનિ ભાવેન્તિ. પથવીકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં અદ્વયં અપ્પમાણં; આપોકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ...પે॰... તેજોકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... વાયોકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... નીલકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... પીતકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... લોહિતકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... ઓદાતકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... આકાસકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ ... વિઞ્ઞાણકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં અદ્વયં અપ્પમાણં. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૧. "પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા ચત્તારિ ઝાનાનિ ભાવેન્તિ. ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં વિવેકજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ વિવેકજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, દક્ખો ન્હાપકો [નહાપકો (સી॰ પી॰)] વા ન્હાપકન્તેવાસી વા કંસથાલે ન્હાનીયચુણ્ણાનિ [નહાનીયચુણ્ણાનિ (સી॰ પી॰)] આકિરિત્વા ઉદકેન પરિપ્ફોસકં પરિપ્ફોસકં સન્નેય્ય, સાયં ન્હાનીયપિણ્ડિ [સાસ્સ નહાનીયપિણ્ડી (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] સ્નેહાનુગતા સ્નેહપરેતો સન્તરબાહિરા ફુટા સ્નેહેન ન ચ પગ્ઘરિણી; એવમેવ ખો, ઉદાયિ, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં વિવેકજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ વિવેકજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

"પુન ચપરં, ઉદાયિ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં...પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં સમાધિજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ સમાધિજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ . સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, ઉદકરહદો ગમ્ભીરો ઉબ્ભિદોદકો [ઉબ્ભિતોદકો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]. તસ્સ નેવસ્સ પુરત્થિમાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં , ન પચ્છિમાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન ઉત્તરાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન દક્ખિણાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, દેવો ચ ન કાલેન કાલં સમ્મા ધારં અનુપ્પવેચ્છેય્ય; અથ ખો તમ્હાવ ઉદકરહદા સીતા વારિધારા ઉબ્ભિજ્જિત્વા તમેવ ઉદકરહદં સીતેન વારિના અભિસન્દેય્ય પરિસન્દેય્ય પરિપૂરેય્ય પરિપ્ફરેય્ય, નાસ્સ [ન નેસં (સી॰)] કિઞ્ચિ સબ્બાવતો ઉદકરહદસ્સ સીતેન વારિના અપ્ફુટં અસ્સ. એવમેવ ખો, ઉદાયિ, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં સમાધિજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ સમાધિજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

"પુન ચપરં, ઉદાયિ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં નિપ્પીતિકેન સુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ નિપ્પીતિકેન સુખેન અપ્ફુટં હોતિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, ઉપ્પલિનિયં વા પદુમિનિયં વા પુણ્ડરીકિનિયં વા અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકાનુગ્ગતાનિ અન્તો નિમુગ્ગપોસીનિ, તાનિ યાવ ચગ્ગા યાવ ચ મૂલા સીતેન વારિના અભિસન્નાનિ પરિસન્નાનિ પરિપૂરાનિ

પરિપ્ફુટાનિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતં, ઉપ્પલાનં વા પદુમાનં વા પુણ્ડરીકાનં વા સીતેન વારિના અપ્ફુટં અસ્સ; એવમેવ ખો, ઉદાયિ, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં નિપ્પીતિકેન સુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ નિપ્પીતિકેન સુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

''પુન ચપરં, ઉદાયિ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન ફરિત્વા નિસિન્નો હોતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન અપ્ફુટં હોતિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, પુરિસો ઓદાતેન વત્થેન સસીસં પારુપિત્વા નિસિન્નો અસ્સ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ ઓદાતેન વત્થેન અપ્ફુટં અસ્સ; એવમેવ ખો, ઉદાયિ, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન ફરિત્વા નિસિન્નો હોતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન અપ્ફુટં હોતિ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૨. ''પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા એવં પજાનન્તિ – 'અયં ખો મે કાયો રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો માતાપેત્તિકસમ્ભવો ઓદનકુમ્માસૂપચયો અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મો; ઇદઞ્ચ પન મે વિઞ્ઞાણં એત્થ સિતં એત્થ પટિબદ્ધં'. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો અચ્છો વિપ્પસન્નો સબ્બાકારસમ્પન્નો; તત્રિદં સુત્તં આવુતં નીલં વા પીતં વા લોહિતં વા ઓદાતં વા પણ્ડુસુત્તં વા. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો હત્થે કરિત્વા પચ્ચવેક્ખેય્ય – 'અયં ખો મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો અચ્છો વિપ્પસન્નો સબ્બાકારસમ્પન્નો; તત્રિદં સુત્તં આવુતં નીલં વા પીતં વા લોહિતં વા ઓદાતં વા પણ્ડુસુત્તં વા'તિ. એવમેવ ખો, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા એવં પજાનન્તિ – 'અયં ખો મે કાયો રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો માતાપેત્તિકસમ્ભવો ઓદનકુમ્માસૂપચયો અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મો; ઇદઞ્ચ પન મે વિઞ્ઞાણં એત્થ સિતં એત્થ પટિબદ્ધ'ન્તિ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૩. ''પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા ઇમમ્હા કાયા અઞ્ઞં કાયં અભિનિમ્મિનન્તિ રૂપિં મનોમયં સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં અહીનિન્દ્રિયં. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, પુરિસો મુઞ્જમ્હા ઈસિકં પબ્બાહેય્ય; તસ્સ એવમસ્સ – 'અયં મુઞ્જો, અયં ઈસિકા; અઞ્ઞો મુઞ્જો, અઞ્ઞા ઈસિકા; મુઞ્જમ્હાત્વેવ ઈસિકા પબ્બાળ્હા'તિ. સેય્યથા વા પનુદાયિ, પુરિસો અસિં કોસિયા પબ્બાહેય્ય; તસ્સ એવમસ્સ – 'અયં અસિ, અયં કોસિ; અઞ્ઞો અસિ અઞ્ઞા કોસિ; કોસિયાત્વેવ અસિ પબ્બાળ્હો'તિ. સેય્યથા વા, પનુદાયિ , પુરિસો અહિં કરણ્ડા ઉદ્ધરેય્ય; તસ્સ એવમસ્સ – 'અયં અહિ, અયં કરણ્ડો; અઞ્ઞો અહિ, અઞ્ઞો કરણ્ડો; કરણ્ડાત્વેવ અહિ ઉબ્ભતો'તિ. એવમેવ ખો, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા ઇમમ્હા કાયા અઞ્ઞં કાયં અભિનિમ્મિનન્તિ રૂપિં મનોમયં સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં અહીનિન્દ્રિયં. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૪. ''પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોન્તિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોન્તિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં, તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાના ગચ્છન્તિ, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોન્તિ,

સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને [અભિજ્જમાના (ક॰)] ગચ્છન્તિ, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમન્તિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસન્તિ પરિમજ્જન્તિ, યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેન્તિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, દક્ખો કુમ્ભકારો વા કુમ્ભકારન્તેવાસી વા સુપરિકમ્મકતાય મત્તિકાય યં યદેવ ભાજનવિકતિં આકઙ્ખેય્ય તં તદેવ કરેય્ય અભિનિપ્ફાદેય્ય; સેય્યથા વા પનુદાયિ, દક્ખો દન્તકારો વા દન્તકારન્તેવાસી વા સુપરિકમ્મકતસ્મિં દન્તસ્મિં યં યદેવ દન્તવિકતિં આકઙ્ખેય્ય તં તદેવ કરેય્ય અભિનિપ્ફાદેય્ય; સેય્યથા વા પનુદાયિ, દક્ખો સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા સુપરિકમ્મકતસ્મિં સુવણ્ણસ્મિં યં યદેવ સુવણ્ણવિકતિં આકઙ્ખેય્ય તં તદેવ કરેય્ય અભિનિપ્ફાદેય્ય. એવમેવ ખો, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોન્તિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોન્તિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં, તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાના ગચ્છન્તિ, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોન્તિ, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છન્તિ , સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમન્તિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસન્તિ પરિમજ્જન્તિ, યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેન્તિ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૫. ‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણન્તિ – દિબ્બે ચ માનુસે ચ, યે દૂરે સન્તિકે ચ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, બલવા સઙ્ખધમો અપ્પકસિરેનેવ ચાતુદ્દિસા વિઞ્ઞાપેય્ય; એવમેવ ખો, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણન્તિ – દિબ્બે ચ માનુસે ચ, યે દૂરે સન્તિકે ચ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૬. ‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનન્તિ – સરાગં વા ચિત્તં ‘સરાગં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ, વીતરાગં વા ચિત્તં ‘વીતરાગં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ; સદોસં વા ચિત્તં ‘સદોસં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ, વીતદોસં વા ચિત્તં ‘વીતદોસં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ; સમોહં વા ચિત્તં ‘સમોહં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ, વીતમોહં વા ચિત્તં ‘વીતમોહં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ; સંખિત્તં વા ચિત્તં ‘સઙ્ખિત્તં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ, વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં ‘વિક્ખિત્તં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ; મહગ્ગતં વા ચિત્તં ‘મહગ્ગતં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ, અમહગ્ગતં વા ચિત્તં ‘અમહગ્ગતં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ; સઉત્તરં વા ચિત્તં ‘સઉત્તરં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ, અનુત્તરં વા ચિત્તં ‘અનુત્તરં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ; સમાહિતં વા ચિત્તં ‘સમાહિતં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ, અસમાહિતં વા ચિત્તં ‘અસમાહિતં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ; વિમુત્તં વા ચિત્તં ‘વિમુત્તં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ, અવિમુત્તં વા ચિત્તં ‘અવિમુત્તં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, ઇત્થી વા પુરિસો વા દહરો યુવા મણ્ડનકજાતિકો આદાસે વા પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અચ્છે વા ઉદકપત્તે સકં મુખનિમિત્તં પચ્ચવેક્ખમાનો સકણિકં વા ‘સકણિક’ન્તિ [સકણિકઙ્ગં વા સકણિકઙ્ગન્તિ (સી॰)] જાનેય્ય , અકણિકં વા ‘અકણિક’ન્તિ [અકણિકઙ્ગં વા અકણિકઙ્ગન્તિ (સી॰)] જાનેય્ય; એવમેવ ખો, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનન્તિ – સરાગં વા ચિત્તં ‘સરાગં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ, વીતરાગં વા ચિત્તં...પે॰... સદોસં વા ચિત્તં... વીતદોસં વા ચિત્તં... સમોહં વા ચિત્તં... વીતમોહં વા ચિત્તં... સઙ્ખિત્તં વા ચિત્તં... વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં... મહગ્ગતં વા ચિત્તં... અમહગ્ગતં વા ચિત્તં... સઉત્તરં વા ચિત્તં... અનુત્તરં વા

ચિત્તં… સમાહિતં વા ચિત્તં… અસમાહિતં વા ચિત્તં… વિમુત્તં વા ચિત્તં… અવિમુત્તં વા ચિત્તં ‘અવિમુત્તં ચિત્ત’ન્તિ પજાનન્તિ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૭. ‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરન્તિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ, અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો’તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, પુરિસો સકમ્હા ગામા અઞ્ઞં ગામં ગચ્છેય્ય, તમ્હાપિ ગામા અઞ્ઞં ગામં ગચ્છેય્ય; સો તમ્હા ગામા સકંયેવ ગામં પચ્ચાગચ્છેય્ય; તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો સકમ્હા ગામા અઞ્ઞં ગામં અગચ્છિં, તત્ર એવં અટ્ઠાસિં એવં નિસીદિં એવં અભાસિં એવં તુણ્હી અહોસિં; તમ્હાપિ ગામા અમું ગામં અગચ્છિં, તત્રાપિ એવં અટ્ઠાસિં એવં નિસીદિં એવં અભાસિં એવં તુણ્હી અહોસિં, સોમ્હિ તમ્હા ગામા સકંયેવ ગામં પચ્ચાગતો’તિ. એવમેવ ખો, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરન્તિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરન્તિ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૮. ‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સન્તિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનન્તિ – ‘ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના; ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના’તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સન્તિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનન્તિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, દ્વે અગારા સદ્વારા [સન્નદ્વારા (ક॰)]. તત્ર ચક્ખુમા પુરિસો મજ્ઝે ઠિતો પસ્સેય્ય મનુસ્સે ગેહં પવિસન્તેપિ નિક્ખમન્તેપિ અનુચઙ્કમન્તેપિ અનુવિચરન્તેપિ; એવમેવ ખો, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સન્તિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનન્તિ…પે॰… તત્ર ચ પ મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ.

૨૫૯. ‘‘પુન ચપરં, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, પબ્બતસઙ્ખેપે ઉદકરહદો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો, તત્થ ચક્ખુમા પુરિસો તીરે ઠિતો પસ્સેય્ય સિપ્પિસમ્બુકમ્પિ [સિપ્પિકસમ્બુકમ્પિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] સક્ખરકઠલમ્પિ મચ્છગુમ્બમ્પિ ચરન્તમ્પિ તિટ્ઠન્તમ્પિ. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં ખો ઉદકરહદો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો, તત્રિમે સિપ્પિસમ્બુકાપિ સક્ખરકઠલાપિ

મચ્છગુમ્બાપિ ચરન્તિપિ તિટ્ઠન્તિપી’તિ. એવમેવ ખો, ઉદાયિ, અક્ખાતા મયા સાવકાનં પટિપદા, યથાપટિપન્ના મે સાવકા આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. તત્ર ચ પન મે સાવકા બહૂ અભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા વિહરન્તિ. અયં ખો, ઉદાયિ, પઞ્ચમો ધમ્મો યેન મમ સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ.

‘‘ઇમે ખો, ઉદાયિ, પઞ્ચ ધમ્મા યેહિ મમં સાવકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

મહાસકુલુદાયિસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. સમણમુણ્ડિકસુત્તં

૨૬૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ઉગ્ગાહમાનો પરિબ્બાજકો સમણમુણ્ડિકાપુત્તો [સમણમણ્ડિકાપુત્તો (સી॰ પી॰)] સમયપ્પવાદકે તિન્દુકાચીરે એકસાલકે મલ્લિકાય આરામે પટિવસતિ મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ પરિબ્બાજકસતેહિ. અથ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ સાવત્થિયા નિક્ખમિ દિવા દિવસ્સ ભગવન્તં દસ્સનાય. અથ ખો પઞ્ચકઙ્ગસ્સ થપતિસ્સ એતદહોસિ – ‘‘અકાલો ખો તાવ ભગવન્તં દસ્સનાય; પટિસલ્લીનો ભગવા. મનોભાવનિયાનમ્પિ ભિક્ખૂનં અસમયો દસ્સનાય; પટિસલ્લીના મનોભાવનિયા ભિક્ખૂ. યંનૂનાહં યેન સમયપ્પવાદકો તિન્દુકાચીરો એકસાલકો મલ્લિકાય આરામો યેન ઉગ્ગાહમાનો પરિબ્બાજકો સમણમુણ્ડિકાપુત્તો તેનુપસઙ્કમેય્ય’’ન્તિ. અથ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ યેન સમયપ્પવાદકો તિન્દુકાચીરો એકસાલકો મલ્લિકાય આરામો યેન ઉગ્ગાહમાનો પરિબ્બાજકો સમણમુણ્ડિકાપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ.

તેન ખો પન સમયેન ઉગ્ગાહમાનો પરિબ્બાજકો સમણમુણ્ડિકાપુત્તો મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં નિસિન્નો હોતિ ઉન્નાદિનિયા ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દાય અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં કથેન્તિયા, સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં મહામત્તકથં સેનાકથં ભયકથં યુદ્ધકથં અન્નકથં પાનકથં વત્થકથં સયનકથં માલાકથં ગન્ધકથં ઞાતિકથં યાનકથં ગામકથં નિગમકથં નગરકથં જનપદકથં ઇત્થિકથં સૂરકથં વિસિખાકથં કુમ્ભટ્ઠાનકથં પુબ્બપેતકથં નાનત્તકથં લોકક્ખાયિકં સમુદ્દક્ખાયિકં ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા.

અદ્દસા ખો ઉગ્ગાહમાનો પરિબ્બાજકો સમણમુણ્ડિકાપુત્તો પઞ્ચકઙ્ગં થપતિં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન સકં પરિસં સણ્ઠાપેસિ – ‘‘અપ્પસદ્દા ભોન્તો હોન્તુ, મા ભોન્તો સદ્દમકત્થ; અયં સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકો આગચ્છતિ પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ. યાવતા ખો પન સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકા ગિહી ઓદાતવસના સાવત્થિયં પટિવસન્તિ અયં તેસં અઞ્ઞતરો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ. અપ્પસદ્દકામા ખો પન તે આયસ્મન્તો અપ્પસદ્દવિનીતા અપ્પસદ્દસ્સ વણ્ણવાદિનો; અપ્પેવ નામ અપ્પસદ્દં પરિસં વિદિત્વા ઉપસઙ્કમિતબ્બં મઞ્ઞેય્યા’’તિ. અથ ખો તે પરિબ્બાજકા તુણ્હી અહેસું.

૨૬૧. અથ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ યેન ઉગ્гાહમાનો પરિબ્બાજકો સમણમુણ્ડિકાપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉગ્ગાહમાનેન પરિબ્બાજકેન સમણમુણ્ડિકાપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ . સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો પઞ્ચકઙ્ગં થપતિં ઉગ્ગાહમાનો પરિબ્બાજકો સમણમુણ્ડિકાપુત્તો એતદવોચ – ‘‘ચતૂહિ ખો અહં, ગહપતિ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતં પુરિસપુગ્ગલં પઞ્ઞપેમિ સમ્પન્નકુસલં પરમકુસલં ઉત્તમપત્તિપત્તં સમણં અયોજ્ઝં. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ગહપતિ, ન કાયેન પાપકમ્મં કરોતિ, ન પાપકં વાચં ભાસતિ, ન પાપકં સઙ્કપ્પં સઙ્કપ્પેતિ, ન પાપકં આજીવં આજીવતિ – ઇમેહિ ખો અહં, ગહપતિ, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતં પુરિસપુગ્ગલં પઞ્ઞપેમિ સમ્પન્નકુસલં પરમકુસલં ઉત્તમપત્તિપત્તં સમણં અયોજ્ઝ’’ન્તિ.

અથ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ ઉગ્ગાહમાનસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ સમણમુણ્ડિકાપુત્તસ્સ ભાસિતં નેવ અભિનન્દિ નપ્પટિક્કોસિ. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ – ‘‘ભગવતો સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનિસ્સામી’’તિ. અથ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ યાવતકો અહોસિ ઉગ્ગાહમાનેન પરિબ્બાજકેન સમણમુણ્ડિકાપુત્તેન સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ.

૨૬૨. એવં વુત્તે, ભગવા પઞ્ચકઙ્ગં થપતિં એતદવોચ – ‘‘એવં સન્તે ખો, થપતિ, દહરો કુમારો મન્દો ઉત્તાનસેય્યકો સમ્પન્નકુસલો ભવિસ્સતિ પરમકુસલો ઉત્તમપત્તિપત્તો સમણો અયોજ્ઝો, યથા ઉગ્ગાહમાનસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ સમણમુણ્ડિકાપુત્તસ્સ વચનં. દહરસ્સ હિ, થપતિ, કુમારસ્સ મન્દસ્સ ઉત્તાનસેય્યકસ્સ કાયોતિપિ ન હોતિ, કુતો પન કાયેન પાપકમ્મં કરિસ્સતિ, અઞ્ઞત્ર ફન્દિતમત્તા! દહરસ્સ હિ, થપતિ, કુમારસ્સ મન્દસ્સ ઉત્તાનસેય્યકસ્સ વાચાતિપિ ન હોતિ, કુતો પન પાપકં વાચં ભાસિસ્સતિ, અઞ્ઞત્ર રોદિતમત્તા ! દહરસ્સ હિ, થપતિ, કુમારસ્સ મન્દસ્સ ઉત્તાનસેય્યકસ્સ સઙ્કપ્પોતિપિ ન હોતિ, કુતો પન પાપકં સઙ્કપ્પં સઙ્કપ્પિસ્સતિ, અઞ્ઞત્ર વિકૂજિતમત્તા [વિકુજ્જિતમત્તા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]! દહરસ્સ હિ, થપતિ, કુમારસ્સ મન્દસ્સ ઉત્તાનસેય્યકસ્સ આજીવોતિપિ ન હોતિ, કુતો પન પાપકં આજીવં આજીવિસ્સતિ, અઞ્ઞત્ર માતુથઞ્ઞા! એવં સન્તે ખો, થપતિ, દહરો કુમારો મન્દો ઉત્તાનસેય્યકો સમ્પન્નકુસલો ભવિસ્સતિ પરમકુસલો ઉત્તમપત્તિપત્તો સમણો અયોજ્ઝો, યથા ઉગ્ગાહમાનસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ સમણમુણ્ડિકાપુત્તસ્સ વચનં.

૨૬૩. ‘‘ચતૂહિ ખો અહં, થપતિ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતં પુરિસપુગ્ગલં પઞ્ઞપેમિ ન ચેવ સમ્પન્નકુસલં ન પરમકુસલં ન ઉત્તમપત્તિપત્તં સમણં અયોજ્ઝં, અપિ ચિમં દહરં કુમારં મન્દં ઉત્તાનસેય્યકં સમધિગય્હ તિટ્ઠતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, થપતિ, ન કાયેન પાપકમ્મં કરોતિ, ન પાપકં વાચં ભાસતિ, ન પાપકં સઙ્કપ્પં સઙ્કપ્પેતિ, ન પાપકં આજીવં આજીવતિ – ઇમેહિ ખો અહં, થપતિ, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતં પુરિસપુગ્ગલં પઞ્ઞપેમિ ન ચેવ સમ્પન્નકુસલં ન પરમકુસલં ન ઉત્તમપત્તિપત્તં સમણં અયોજ્ઝં, અપિ ચિમં દહરં કુમારં મન્દં ઉત્તાનસેય્યકં સમધિગય્હ તિટ્ઠતિ.

‘‘દસહિ ખો અહં, થપતિ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતં પુરિસપુગ્ગલં પઞ્ઞપેમિ સમ્પન્નકુસલં પરમકુસલં ઉત્તમપત્તિપત્તં સમણં અયોજ્ઝં. ઇમે અકુસલા સીલા; તમહં [કહં (સી॰), તહં (પી॰)], થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. ઇતોસમુટ્ઠાના અકુસલા સીલા; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. ઇધ અકુસલા સીલા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. એવં પટિપન્નો અકુસલાનં સીલાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ.

''ઇમે કુસલા સીલા; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. ઇતોસમુટ્ઠાના કુસલા સીલા; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. ઇધ કુસલા સીલા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. એવં પટિપન્નો કુસલાનં સીલાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ.

''ઇમે અકુસલા સઙ્કપ્પા; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. ઇતોસમુટ્ઠાના અકુસલા સઙ્કપ્પા ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. ઇધ અકુસલા સઙ્કપ્પા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. એવં પટિપન્નો અકુસલાનં સઙ્કપ્પાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ.

''ઇમે કુસલા સઙ્કપ્પા; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. ઇતોસમુટ્ઠાના કુસલા સઙ્કપ્પા ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. ઇધ કુસલા સઙ્કપ્પા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ. એવં પટિપન્નો કુસલાનં સઙ્કપ્પાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ; તમહં, થપતિ, વેદિતબ્બન્તિ વદામિ.

૨૬૪. ''કતમે ચ, થપતિ, અકુસલા સીલા? અકુસલં કાયકમ્મં, અકુસલં વચીકમ્મં, પાપકો આજીવો – ઇમે વુચ્ચન્તિ, થપતિ, અકુસલા સીલા.

''ઇમે ચ, થપતિ, અકુસલા સીલા કિંસમુટ્ઠાના? સમુટ્ઠાનમ્પિ નેસં વુત્તં. 'ચિત્તસમુટ્ઠાના'તિસ્સ વચનીયં. કતમં ચિત્તં? ચિત્તમ્પિ હિ બહું અનેકવિધં નાનપ્પકારકં. યં ચિત્તં સરાગં સદોસં સમોહં, ઇતોસમુટ્ઠાના અકુસલા સીલા.

''ઇમે ચ, થપતિ, અકુસલા સીલા કુહિં અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ? નિરોધોપિ નેસં વુત્તો. ઇધ, થપતિ, ભિક્ખુ કાયદુચ્ચરિતં પહાય કાયસુચરિતં ભાવેતિ, વચીદુચ્ચરિતં પહાય વચીસુચરિતં ભાવેતિ, મનોદુચ્ચરિતં પહાય મનોસુચરિતં ભાવેતિ, મિચ્છાજીવં પહાય સમ્માજીવેન જીવિતં કપ્પેતિ – એત્થેતે અકુસલા સીલા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ.

''કથં પટિપન્નો, થપતિ, અકુસલાનં સીલાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ? ઇધ, થપતિ, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. એવં પટિપન્નો ખો, થપતિ, અકુસલાનં સીલાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

૨૬૫. ''કતમે ચ, થપતિ, કુસલા સીલા? કુસલં કાયકમ્મં, કુસલં વચીકમ્મં, આજીવપરિસુદ્ધમ્પિ ખો અહં, થપતિ, સીલસ્મિં વદામિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, થપતિ, કુસલા સીલા.

''ઇમે ચ, થપતિ, કુસલા સીલા કિંસમુટ્ઠાના? સમુટ્ઠાનમ્પિ નેસં વુત્તં. 'ચિત્તસમુટ્ઠાના'તિસ્સ વચનીયં. કતમં ચિત્તં? ચિત્તમ્પિ હિ બહું અનેકવિધં નાનપ્પકારકં. યં ચિત્તં વીતરાગં વીતદોસં વીતમોહં, ઇતોસમુટ્ઠાના કુસલા સીલા.

“ઇમે ચ, થપતિ, કુસલા સીલા કુહિં અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ? નિરોધોપિ નેસં વુત્તો. ઇધ, થપતિ, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ નો ચ સીલમયો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ; યત્થસ્સ તે કુસલા સીલા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ.

“કથં પટિપન્નો ચ, થપતિ, કુસલાનં સીલાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ? ઇધ, થપતિ, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય...પે॰... અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય...પે॰... ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. એવં પટિપન્નો ખો, થપતિ, કુસલાનં સીલાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

૨૬૬. “કતમે ચ, થપતિ, અકુસલા સઙ્કપ્પા? કામસઙ્કપ્પો, બ્યાપાદસઙ્કપ્પો, વિહિંસાસઙ્કપ્પો – ઇમે વુચ્ચન્તિ, થપતિ, અકુસલા સઙ્કપ્પા.

“ઇમે ચ, થપતિ, અકુસલા સઙ્કપ્પા કિંસમુટ્ઠાના? સમુટ્ઠાનમ્પિ નેસં વુત્તં. ‘સઞ્ઞાસમુટ્ઠાના’તિસ્સ વચનીયં. કતમા સઞ્ઞા? સઞ્ઞાપિ હિ બહૂ અનેકવિધા નાનપ્પકારકા. કામસઞ્ઞા, બ્યાપાદસઞ્ઞા, વિહિંસાસઞ્ઞા – ઇતોસમુટ્ઠાના અકુસલા સઙ્કપ્પા.

“ઇમે ચ, થપતિ, અકુસલા સઙ્કપ્પા કુહિં અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ? નિરોધોપિ નેસં વુત્તો. ઇધ, થપતિ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; એત્થેતે અકુસલા સઙ્કપ્પા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ.

“કથં પટિપન્નો ચ, થપતિ, અકુસલાનં સઙ્કપ્પાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ? ઇધ, થપતિ, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય...પે॰... અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય...પે॰... ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. એવં પટિપન્નો ખો, થપતિ, અકુસલાનં સઙ્કપ્પાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

૨૬૭. “કતમે ચ, થપતિ, કુસલા સઙ્કપ્પા? નેક્ખમ્મસઙ્કપ્પો, અબ્યાપાદસઙ્કપ્પો, અવિહિંસાસઙ્કપ્પો – ઇમે વુચ્ચન્તિ, થપતિ, કુસલા સઙ્કપ્પા.

“ઇમે ચ, થપતિ, કુસલા સઙ્કપ્પા કિંસમુટ્ઠાના? સમુટ્ઠાનમ્પિ નેસં વુત્તં. ‘સઞ્ઞાસમુટ્ઠાના’તિસ્સ વચનીયં. કતમા સઞ્ઞા? સઞ્ઞાપિ હિ બહૂ અનેકવિધા નાનપ્પકારકા. નેક્ખમ્મસઞ્ઞા, અબ્યાપાદસઞ્ઞા, અવિહિંસાસઞ્ઞા – ઇતોસમુટ્ઠાના કુસલા સઙ્કપ્પા.

“ઇમે ચ, થપતિ, કુસલા સઙ્કપ્પા કુહિં અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ? નિરોધોપિ નેસં વુત્તો. ઇધ, થપતિ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; એત્થેતે કુસલા સઙ્કપ્પા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ.

‘‘કથં પટિપન્નો ચ, થપતિ, કુસલાનં સઙ્કપ્પાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ? ઇધ, થપતિ, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય…પે॰… અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય…પે॰… ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. એવં પટિપન્નો ખો, થપતિ, કુસલાનં સઙ્કપ્પાનં નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

૨૬૮. ‘‘કતમેહિ ચાહં, થપતિ, દસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતં પુરિસપુગ્ગલં પઞ્ઞપેમિ સમ્પન્નકુસલં પરમકુસલં ઉત્તમપત્તિપત્તં સમણં અયોજ્ઝં? ઇધ, થપતિ, ભિક્ખુ અસેખાય સમ્માદિટ્ઠિયા સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માસઙ્કપ્પેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેખાય સમ્માવાચાય સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માકમ્મન્તેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માઆજીવેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માવાયામેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેખાય સમ્માસતિયા સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માસમાધિના સમન્નાગતો હોતિ, અસેખેન સમ્માઞાણેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેખાય સમ્માવિમુત્તિયા સમન્નાગતો હોતિ – ઇમેહિ ખો અહં, થપતિ, દસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતં પુરિસપુગ્ગલં પઞ્ઞપેમિ સમ્પન્નકુસલં પરમકુસલં ઉત્તમપત્તિપત્તં સમણં અયોજ્ઝ’’ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

સમણમુણ્ડિકસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. ચૂળસકુલુદાયિસુત્તં

૨૬૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો મોરનિવાપે પરિબ્બાજકારામે પટિવસતિ મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિ. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘અતિપ્પગો ખો તાવ રાજગહે પિણ્ડાય ચરિતું. યંનૂનાહં યેન મોરનિવાપો પરિબ્બાજકારામો યેન સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમેય્ય’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા યેન મોરનિવાપો પરિબ્બાજકારામો તેનુપસઙ્કમિ.

તેન ખો પન સમયેન સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં નિસિન્નો હોતિ ઉન્નાદિનિયા ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દાય અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં કથેન્તિયા, સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં મહામત્તકથં સેનાકથં ભયકથં યુદ્ધકથં અન્નકથં પાનકથં વત્થકથં સયનકથં માલાકથં ગન્ધકથં ઞાતિકથં યાનકથં ગામકથં નિગમકથં નગરકથં જનપદકથં ઇત્થિકથં સૂરકથં વિસિખાકથં કુમ્ભટ્ઠાનકથં પુબ્બપેતકથં નાનત્તકથં લોકક્ખાયિકં સમુદ્દક્ખાયિકં ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા. અદ્દસા ખો સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન સકં પરિસં સણ્ઠાપેસિ – ‘‘અપ્પસદ્દા ભોન્તો હોન્તુ, મા ભોન્તો સદ્દમકત્થ. અયં સમણો ગોતમો આગચ્છતિ; અપ્પસદ્દકામો ખો પન સો આયસ્મા અપ્પસદ્દસ્સ વણ્ણવાદી. અપ્પેવ નામ અપ્પસદ્દં પરિસં વિદિત્વા ઉપસઙ્કમિતબ્બં મઞ્ઞેય્યા’’તિ. અથ ખો તે પરિબ્બાજકા તુણ્હી અહેસું .

૨૭૦. અથ ખો ભગવા યેન સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘એતુ ખો, ભન્તે, ભગવા. સ્વાગતં, ભન્તે, ભગવતો. ચિરસ્સં ખો, ભન્તે, ભગવા ઇમં

પરિયાયમકાસિ યદિદં ઇધાગમનાય. નિસીદતુ, ભન્તે, ભગવા; ઇદમાસનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. સકુલુદાયીપિ ખો પરિબ્બાજકો અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો સકુલુદાયિં પરિબ્બાજકં ભગવા એતદવોચ – ''કાય નુત્થ, ઉદાયિ, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા''તિ? ''તિટ્ઠતેસા, ભન્તે, કથા યાય મયં એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના. નેસા, ભન્તે, કથા ભગવતો દુલ્લભા ભવિસ્સતિ પચ્છાપિ સવનાય. યદાહં, ભન્તે, ઇમં પરિસં અનુપસઙ્કન્તો હોમિ અથાયં પરિસા અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં કથેન્તી નિસિન્ના હોતિ; યદા ચ ખો અહં, ભન્તે, ઇમં પરિસં ઉપસઙ્કન્તો હોમિ અથાયં પરિસા મમઞ્ઞેવ મુખં ઉલ્લોકેન્તી નિસિન્ના હોતિ – 'યં નો સમણો ઉદાયી ધમ્મં ભાસિસ્સતિ તં [તં નો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સોસ્સામા'તિ; યદા પન , ભન્તે, ભગવા ઇમં પરિસં ઉપસઙ્કન્તો હોતિ અથાહઞ્ચેવ અયઞ્ચ પરિસા ભગવતો મુખં ઉલ્લોકેન્તા [ઓલોકેન્તી (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] નિસિન્ના હોમ – 'યં નો ભગવા ધમ્મં ભાસિસ્સતિ તં સોસ્સામા'''તિ.

૨૭૧. ''તેનહુદાયિ, તંયેવેત્થ પટિભાતુ યથા મં પટિભાસેય્યા''સિ. ''પુરિમાનિ , ભન્તે, દિવસાનિ પુરિમતરાનિ સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનમાનો 'ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત'ન્તિ. સો મયા [પચ્ચુપટ્ઠિત''ન્તિ મયા (?)] પુબ્બન્તં આરબ્ભ પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેસિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાત્વાકાસિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ આરબ્ભ સતિ ઉદપાદિ – 'અહો નૂન ભગવા, અહો નૂન સુગતો! યો ઇમેસં ધમ્માનં સુકુસલો'''તિ. ''કો પન સો, ઉદાયિ, સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનમાનો 'ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત'ન્તિ, યો તયા પુબ્બન્તં આરબ્ભ પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેસિ કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાત્વાકાસી''તિ? 'નિગણ્ઠો, ભન્તે, નાટપુત્તો'તિ.

''યો ખો, ઉદાયિ, અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્ય, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્ય, સો વા મં પુબ્બન્તં આરબ્ભ પઞ્હં પુચ્છેય્ય, તં વાહં પુબ્બન્તં આરબ્ભ પઞ્હં પુચ્છેય્યં; સો વા મે પુબ્બન્તં આરબ્ભ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેય્ય, તસ્સ વાહં પુબ્બન્તં આરબ્ભ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેય્યં.

''યો [સો (સી॰ પી॰)] ખો, ઉદાયિ, દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સેય્ય ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનેય્ય, સો વા મં અપરન્તં આરબ્ભ પઞ્હં પુચ્છેય્ય, તં વાહં અપરન્તં આરબ્ભ પઞ્હં પુચ્છેય્યં; સો વા મે અપરન્તં આરબ્ભ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેય્ય, તસ્સ વાહં અપરન્તં આરબ્ભ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેય્યં.

''અપિ ચ, ઉદાયિ, તિટ્ઠતુ પુબ્બન્તો, તિટ્ઠતુ અપરન્તો. ધમ્મં તે દેસેસ્સામિ – ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ; ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતી''તિ.

''અહઞ્હિ, ભન્તે, યાવતકમ્પિ મે ઇમિના અત્તભાવેન પચ્ચનુભૂતં તમ્પિ નપ્પહોમિ સાકારં સઉદ્દેસં અનુસ્સરિતું, કુતો પનાહં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરિસ્સામિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરિસ્સામિ, સેય્યથાપિ ભગવા? અહઞ્હિ, ભન્તે,

એતરહિ પંસુપિસાચકમ્પિ ન પસ્સામિ, કુતો પનાહં દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સિસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનિસ્સામિ, સેય્યથાપિ ભગવા? યં પન મં, ભન્તે, ભગવા એવમાહ – 'અપિ ચ, ઉદાયિ, તિટ્ઠતુ પુબ્બન્તો, તિટ્ઠતુ અપરન્તો; ધમ્મં તે દેસેસ્સામિ – ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ; ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતી'તિ તઞ્ચ પન મે ભિય્યોસોમત્તાય ન પક્ખાયતિ. અપ્પેવ નામાહં, ભન્તે, સકે આચરિયકે ભગવતો ચિત્તં આરાધેય્યં પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેના''તિ.

૨૭૨. ''કિન્તિ પન તે, ઉદાયિ, સકે આચરિયકે હોતી''તિ? ''અમ્હાકં, ભન્તે, સકે આચરિયકે એવં હોતિ – 'અયં પરમો વણ્ણો, અયં પરમો વણ્ણો'''તિ.

''યં પન તે એતં, ઉદાયિ, સકે આચરિયકે એવં હોતિ – 'અયં પરમો વણ્ણો, અયં પરમો વણ્ણો'તિ, કતમો સો પરમો વણ્ણો''તિ? ''યસ્મા, ભન્તે, વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થિ સો પરમો વણ્ણો''તિ.

''કતમો પન સો પરમો વણ્ણો યસ્મા વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થી''તિ? ''યસ્મા , ભન્તે, વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થિ સો પરમો વણ્ણો''તિ.

''દીઘાપિ ખો તે એસા, ઉદાયિ, ફરેય્ય – 'યસ્મા, ભન્તે, વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થિ સો પરમો વણ્ણો'તિ વદેસિ, તઞ્ચ વણ્ણં ન પઞ્ઞપેસિ. સેય્યથાપિ, ઉદાયિ, પુરિસો એવં વદેય્ય – 'અહં યા ઇમસ્મિં જનપદે જનપદકલ્યાણી તં ઇચ્છામિ, તં કામેમી'તિ. તમેનં એવં વદેય્યું – 'અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં જનપદકલ્યાણિં ઇચ્છસિ કામેસિ, જાનાસિ તં જનપદકલ્યાણિં – ખત્તિયી વા બ્રાહ્મણી વા વેસ્સી વા સુદ્દી વા''તિ? ઇતિ પુટ્ઠો 'નો'તિ વદેય્ય. તમેનં એવં વદેય્યું – 'અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં જનપદકલ્યાણિં ઇચ્છસિ કામેસિ, જાનાસિ તં જનપદકલ્યાણિં – એવંનામા એવંગોત્તાતિ વાતિ...પે॰... દીઘા વા રસ્સા વા મજ્ઝિમા વા કાળી વા સામા વા મઙ્ગુરચ્છવી વાતિ... અમુકસ્મિં ગામે વા નિગમે વા નગરે વા'તિ? ઇતિ પુટ્ઠો 'નો'તિ વદેય્ય. તમેનં એવં વદેય્યું – 'અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ, તં ત્વં ઇચ્છસિ કામેસી'''તિ? ઇતિ પુટ્ઠો 'આમા'તિ વદેય્ય.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ – નનુ એવં સન્તે, તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ.

''એવમેવ ખો ત્વં, ઉદાયિ, 'યસ્મા, ભન્તે, વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થિ સો પરમો વણ્ણો'તિ વદેસિ, તઞ્ચ વણ્ણં ન પઞ્ઞપેસી''તિ.

''સેય્યથાપિ, ભન્તે, મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો પણ્ડુકમ્બલે નિક્ખિત્તો ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતિ ચ, એવં વણ્ણો અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા''તિ.

૨૭૩. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યો વા મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો પણ્ડુકમ્બલે નિક્ખિત્તો ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતિ ચ, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય કિમિ ખજ્જોપનકો – ઇમેસં ઉભિન્નં

વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ? ''ય્વાયં, ભન્તે, રત્તન્ધકારતિમિસાય કિમિ ખજ્જોપનકો – અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય કિમિ ખજ્જોપનકો, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય તેલપ્પદીપો – ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ? ''ય્વાયં, ભન્તે, રત્તન્ધકારતિમિસાય તેલપ્પદીપો – અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય તેલપ્પદીપો, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો – ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ? ''ય્વાયં, ભન્તે, રત્તન્ધકારતિમિસાય મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો – અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો, યા વા રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે ઓસધિતારકા – ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ? ''ય્વાયં, ભન્તે, રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે ઓસધિતારકા – અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યા વા રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે ઓસધિતારકા, યો વા તદહુપોસથે પન્નરસે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો [અભિદે (ક॰ સી॰), અભિદોસં (ક॰) અભિદોતિ અભિસદ્દેન સમાનત્થનિપાતપદં (છક્કઙ્ગુત્તરટીકા મહાવગ્ગ અટ્ઠમસુત્તવણ્ણના)] અડ્ઢરત્તસમયં ચન્દો – ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ? ''ય્વાયં, ભન્તે, તદહુપોસથે પન્નરસે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો અડ્ઢરત્તસમયં ચન્દો – અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યો વા તદહુપોસથે પન્નરસે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો અડ્ઢરત્તસમયં ચન્દો, યો વા વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો મજ્ઝન્હિકસમયં સૂરિયો – ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ? ''ય્વાયં, ભન્તે, વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો મજ્ઝન્હિકસમયં સૂરિયો – અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ.

''અતો ખો તે, ઉદાયિ, બહૂ હિ બહુતરા દેવા યે ઇમેસં ચન્દિમસૂરિયાનં આભા નાનુભોન્તિ, ત્યાહં પજાનામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – 'યસ્મા વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થી'તિ. અથ ચ પન ત્વં, ઉદાયિ, 'ય્વાયં વણ્ણો કિમિના ખજ્જોપનકેન નિહીનતરો [હીનતરો (સી॰ પી॰)] ચ પતિકિટ્ઠતરો ચ સો પરમો વણ્ણો'તિ વદેસિ, તઞ્ચ વણ્ણં ન પઞ્ઞપેસી''તિ. ''અચ્છિદં [અચ્છિર (ક॰), અચ્છિદ (?)] ભગવા કથં, અચ્છિદં સુગતો કથ''ન્તિ!

''કિં પન ત્વં, ઉદાયિ, એવં વદેસિ – 'અચ્છિદં ભગવા કથં, અચ્છિદં સુગતો કથ'''ન્તિ? ''અમ્હાકં, ભન્તે, સકે આચરિયકે એવં હોતિ – 'અયં પરમો વણ્ણો, અયં પરમો વણ્ણો'તિ. તે મયં, ભન્તે, ભગવતા સકે આચરિયકે સમનુયુઞ્જિયમાના સમનુગ્ગાહિયમાના સમનુભાસિયમાના રિત્તા તુચ્છા અપરદ્ધા''તિ.

૨૭૪. ''કિં પનુદાયિ, અત્થિ એકન્તસુખો લોકો, અત્થિ આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અમ્હાકં, ભન્તે, સકે આચરિયકે એવં હોતિ – 'અત્થિ એકન્તસુખો લોકો, અત્થિ આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા'''તિ.

''કતમા પન સા, ઉદાયિ, આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''ઇધ, ભન્તે, એકચ્ચો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારં પહાય કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, અઞ્ઞતરં વા પન તપોગુણં સમાદાય વત્તતિ. અયં ખો સા, ભન્તે, આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યસ્મિં સમયે પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, એકન્તસુખી વા તસ્મિં સમયે અત્તા હોતિ સુખદુક્ખી વા''તિ? ''સુખદુક્ખી, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યસ્મિં સમયે અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, એકન્તસુખી વા તસ્મિં સમયે અત્તા હોતિ સુખદુક્ખી વા''તિ? ''સુખદુક્ખી, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યસ્મિં સમયે કામેસુમિચ્છાચારં પહાય કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, એકન્તસુખી વા તસ્મિં સમયે અત્તા હોતિ સુખદુક્ખી વા''તિ? ''સુખદુક્ખી, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યસ્મિં સમયે મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, એકન્તસુખી વા તસ્મિં સમયે અત્તા હોતિ સુખદુક્ખી વા''તિ? ''સુખદુક્ખી, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, યસ્મિં સમયે અઞ્ઞતરં તપોગુણં સમાદાય વત્તતિ, એકન્તસુખી વા તસ્મિં સમયે અત્તા હોતિ સુખદુક્ખી વા''તિ? ''સુખદુક્ખી, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ઉદાયિ, અપિ નુ ખો વોકિણ્ણસુખદુક્ખં પટિપદં આગમ્મ એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયા હોતી''તિ [સચ્છિકિરિયાયાતિ (ક॰)]? ''અચ્છિદં ભગવા કથં, અચ્છિદં સુગતો કથ''ન્તિ!

''કિં પન ત્વં, ઉદાયિ, વદેસિ – 'અચ્છિદં ભગવા કથં, અચ્છિદં સુગતો કથં'''તિ? ''અમ્હાકં, ભન્તે, સકે આચરિયકે એવં હોતિ – 'અત્થિ એકન્તસુખો લોકો, અત્થિ આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા'તિ. તે મયં, ભન્તે, ભગવતા સકે આચરિયકે સમનુયુઞ્જિયમાના સમનુગ્ગાહિયમાના સમનુભાસિયમાના રિત્તા તુચ્છા અપરદ્ધા''તિ [અપરદ્ધા (સી॰), અપરદ્ધાપિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

૨૭૫. ''કિં પન, ભન્તે, અત્થિ એકન્તસુખો લોકો, અત્થિ આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, ઉદાયિ, એકન્તસુખો લોકો, અત્થિ આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ.

''કતમા પન સા, ભન્તે, આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા… દુતિયં ઝાનં

ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; પીતિયા ચ વિરાગા... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ – અયં ખો સા, ઉદાયિ, આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ.

''ન [કિં નુ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ખો સા, ભન્તે, આકારવતી પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાય, સચ્છિકતો હિસ્સ, ભન્તે, એત્તાવતા એકન્તસુખો લોકો હોતી''તિ. ''ન ખ્વાસ્સ, ઉદાયિ, એત્તાવતા એકન્તસુખો લોકો સચ્છિકતો હોતિ; આકારવતીત્વેવ સા પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ.

એવં વુત્તે, સકુલુદાયિસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ પરિસા ઉન્નાદિની ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા અહોસિ – ''એત્થ મયં અનસ્સામ સાચરિયકા, એત્થ મયં અનસ્સામ [પનસ્સામ (સી॰)] સાચરિયકા! ન મયં ઇતો ભિય્યો ઉત્તરિતરં પજાનામા''તિ.

અથ ખો સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો તે પરિબ્બાજકે અપ્પસદ્દે કત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''કિત્તાવતા પનાસ્સ, ભન્તે, એકન્તસુખો લોકો સચ્છિકતો હોતી''તિ? ''ઇધુદાયિ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં... ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યા તા દેવતા એકન્તસુખં લોકં ઉપપન્ના તાહિ દેવતાહિ સદ્ધિં સન્તિટ્ઠતિ સલ્લપતિ સાકચ્છં સમાપજ્જતિ. એત્તાવતા ખ્વાસ્સ, ઉદાયિ, એકન્તસુખો લોકો સચ્છિકતો હોતી''તિ.

૨૭૬. ''એતસ્સ નૂન, ભન્તે, એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તી''તિ? ''ન ખો, ઉદાયિ, એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ. અત્થિ ખો, ઉદાયિ , અઞ્ઞેવ ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ યેસં સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તી''તિ.

''કતમે પન તે, ભન્તે, ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ યેસં સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તી''તિ? ''ઇધુદાયિ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા...પે॰... સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, ઉદાયિ, ધમ્મો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ યસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ''.

''પુન ચપરં, ઉદાયિ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં... તતિયં ઝાનં... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, ઉદાયિ, ધમ્મો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ યસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. અયમ્પિ ખો, ઉદાયિ, ધમ્મો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ યસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ

ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. અયમ્પિ ખો, ઉદાયિ, ધમ્મો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ યસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ . સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ... પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ... 'ઇમે આસવા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવસમુદયો'તિ... 'અયં આસવનિરોધો'તિ... 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. અયમ્પિ ખો, ઉદાયિ, ધમ્મો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ યસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ. ઇમે ખો, ઉદાયિ, ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ યેસં સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તી''તિ.

૨૭૭. એવં વુત્તે, સકુલુદાયી પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે , અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – 'ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી'તિ; એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. લભેય્યાહં, ભન્તે, ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ''ન્તિ.

એવં વુત્તે, સકુલુદાયિસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ પરિસા સકુલુદાયિં પરિબ્બાજકં એતદવોચું – ''મા ભવં, ઉદાયિ, સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં ચરિ; મા ભવં, ઉદાયિ, આચરિયો હુત્વા અન્તેવાસીવાસં વસિ. સેય્યથાપિ નામ ઉદકમણિકો [મણિકો (સી॰ પી॰ ક॰)] હુત્વા ઉદઞ્ચનિકો [ઉદેકનિકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અસ્સ, એવં સમ્પદમિદં [એવં સમ્પદમેતં (સી॰ પી॰)] ભોતો ઉદાયિસ્સ ભવિસ્સતિ. મા ભવં, ઉદાયિ, સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં ચરિ; મા ભવં, ઉદાયિ, આચરિયો હુત્વા અન્તેવાસીવાસં વસી''તિ. ઇતિ હિદં સકુલુદાયિસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ પરિસા સકુલુદાયિં પરિબ્બાજકં અન્તરાયમકાસિ ભગવતિ બ્રહ્મચરિયેતિ.

ચૂળસકુલુદાયિસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. વેખનસસુત્તં

૨૭૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો વેખનસો [વેખનસ્સો (સી॰ પી॰)] પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો વેખનસો પરિબ્બાજકો ભગવતો સન્તિકે ઉદાનં ઉદાનેસિ – ''અયં પરમો વણ્ણો, અયં પરમો વણ્ણો''તિ.

''કિં પન ત્વં, કચ્ચાન, એવં વદેસિ – 'અયં પરમો વણ્ણો, અયં પરમો વણ્ણો'તિ? કતમો, કચ્ચાન, સો પરમો વણ્ણો''તિ?

‘‘યસ્મા, ભો ગોતમ, વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થિ સો પરમો વણ્ણો’’તિ.

‘‘કતમો પન સો, કચ્ચાન, વણ્ણો યસ્મા વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થી’’તિ?

‘‘યસ્મા, ભો ગોતમ, વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થિ સો પરમો વણ્ણો’’તિ.

‘‘દીઘાપિ ખો તે એસા, કચ્ચાન, ફરેય્ય – ‘યસ્મા, ભો ગોતમ, વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થિ સો પરમો વણ્ણો’તિ વદેસિ, તઞ્ચ વણ્ણં ન પઞ્ઞપેસિ. સેય્યથાપિ, કચ્ચાન, પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘અહં યા ઇમસ્મિં જનપદે જનપદકલ્યાણી, તં ઇચ્છામિ તં કામેમી’તિ. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં જનપદકલ્યાણિં ઇચ્છસિ કામેસિ, જાનાસિ તં જનપદકલ્યાણિં – ખત્તિયી વા બ્રાહ્મણી વા વેસ્સી વા સુદ્દી વા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘નો’તિ વદેય્ય. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં જનપદકલ્યાણિં ઇચ્છસિ કામેસિ, જાનાસિ તં જનપદકલ્યાણિં ‘એવંનામા એવંગોત્તાતિ વાતિ...પે॰... દીઘા વા રસ્સા વા મજ્ઝિમા વા કાળી વા સામા વા મઙ્ગુરચ્છવી વાતિ... અમુકસ્મિં ગામે વા નિગમે વા નગરે વા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘નો’તિ વદેય્ય. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ, તં ત્વં ઇચ્છસિ કામેસી’’’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘આમા’તિ વદેય્ય.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, કચ્ચાન, નનુ એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભો ગોતમ, એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો ત્વં, કચ્ચાન, ‘યસ્મા, ભો ગોતમ, વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થિ સો પરમો વણ્ણો’તિ વદેસિ; તઞ્ચ વણ્ણં ન પઞ્ઞપેસી’’તિ. ‘‘સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો પણ્ડુકમ્બલે નિક્ખિત્તો ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતિ ચ, એવં વણ્ણો અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’તિ.

૨૭૯. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, કચ્ચાન, યો વા મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો પણ્ડુકમ્બલે નિક્ખિત્તો ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતિ ચ, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય કિમિ ખજ્જોપનકો ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’’તિ? ‘‘ય્વાયં, ભો ગોતમ, રત્તન્ધકારતિમિસાય કિમિ ખજ્જોપનકો, અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, કચ્ચાન, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય કિમિ ખજ્જોપનકો, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય તેલપ્પદીપો, ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’’તિ? ‘‘ય્વાયં, ભો ગોતમ, રત્તન્ધકારતિમિસાય તેલપ્પદીપો, અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, કચ્ચાન, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય તેલપ્પદીપો, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો, ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’’તિ? ‘‘ય્વાયં, ભો ગોતમ, રત્તન્ધકારતિમિસાય મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો, અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, કચ્ચાન, યો વા રત્તન્ધકારતિમિસાય મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો, યા વા રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે ઓસધિતારકા, ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’’તિ?

“ત્વાયં, ભો ગોતમ, રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે ઓસધિતારકા, અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા”તિ. “તં કિં મઞ્ઞસિ, કચ્ચાન, યા વા રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે ઓસધિતારકા, યો વા તદહુપોસથે પન્નરસે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો અડ્ઢરત્તસમયં ચન્દો, ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા”તિ? “ત્વાયં, ભો ગોતમ, તદહુપોસથે પન્નરસે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો અડ્ઢરત્તસમયં ચન્દો, અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા”તિ. “તં કિં મઞ્ઞસિ, કચ્ચાન, યો વા તદહુપોસથે પન્નરસે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો અડ્ઢરત્તસમયં ચન્દો, યો વા વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો મજ્ઝન્હિકસમયં સૂરિયો, ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં કતમો વણ્ણો અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા”તિ? “ત્વાયં, ભો ગોતમ, વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે અભિદો મજ્ઝન્હિકસમયં સૂરિયો – અયં ઇમેસં ઉભિન્નં વણ્ણાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા”તિ. “અતો ખો તે, કચ્ચાન, બહૂ હિ બહુતરા દેવા યે ઇમેસં ચન્દિમસૂરિયાનં આભા નાનુભોન્તિ, ત્યાહં પજાનામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – ‘યસ્મા વણ્ણા અઞ્ઞો વણ્ણો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ નત્થી’તિ. અથ ચ પન ત્વં, કચ્ચાન, ‘ત્વાયં વણ્ણો કિમિના ખજ્જોપનકેન નિહીનતરો ચ પતિકિટ્ઠતરો ચ સો પરમો વણ્ણો’તિ વદેસિ; તઞ્ચ વણ્ણં ન પઞ્ઞપેસિ”.

૨૮૦. “પઞ્ચ ખો ઇમે, કચ્ચાન, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા… કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા – ઇમે ખો, કચ્ચાન, પઞ્ચ કામગુણા. યં ખો, કચ્ચાન, ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં ઇદં વુચ્ચતિ કામસુખં. ઇતિ કામેહિ કામસુખં, કામસુખા કામગ્ગસુખં તત્થ અગ્ગમક્ખાયતી”તિ.

એવં વુત્તે, વેખનસો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – “અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! યાવ સુભાસિતં ચિદં ભોતા ગોતમેન – ‘કામેહિ કામસુખં, કામસુખા કામગ્ગસુખં તત્થ અગ્ગમક્ખાયતી’તિ. (‘કામેહિ, ભો ગોતમ, કામસુખં, કામસુખા કામગ્ગસુખં, તત્થ અગ્ગમક્ખાયતી’તિ) [( ) સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] – “દુજ્જાનં ખો એતં, કચ્ચાન, તયા અઞ્ઞદિટ્ઠિકેન અઞ્ઞખન્તિકેન અઞ્ઞરુચિકેન અઞ્ઞત્રયોગેન અઞ્ઞત્રાચરિયકેન – કામા [કામં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા કામસુખં વા કામગ્ગસુખં વા. યે ખો તે, કચ્ચાન, ભિક્ખૂ અરહન્તો ખીણાસવા વુસિતવન્તો કતકરણીયા ઓહિતભારા અનુપ્પત્તસદત્થા પરિક્ખીણભવસંયોજના સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તા તે ખો એતં જાનેય્યું – કામા વા કામસુખં વા કામગ્ગસુખં વા”તિ.

૨૮૧. એવં વુત્તે, વેખનસો પરિબ્બાજકો કુપિતો અનત્તમનો ભગવન્તંયેવ ખુંસેન્તો ભગવન્તંયેવ વમ્ભેન્તો ભગવન્તંયેવ વદમાનો “સમણો [સમણો ચ (સી॰ પી॰)] ગોતમો પાપિતો ભવિસ્સતી”તિ ભગવન્તં એતદવોચ – “એવમેવ પનિધેકચ્ચે [પનિધેકે (સી॰ પી॰), પનિમેકે (ઉપરિસુભસુત્તે)] સમણબ્રાહ્મણા અજાનન્તા પુબ્બન્તં, અપસ્સન્તા અપરન્તં અથ ચ પન ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ – પજાનામા’તિ – પટિજાનન્તિ [ઇત્થત્તાયાતિ પટિજાનન્તિ (પી॰)]. તેસમિદં ભાસિતં હસ્સકંયેવ સમ્પજ્જતિ, નામકંયેવ સમ્પજ્જતિ, રિત્તકંયેવ સમ્પજ્જતિ, તુચ્છકંયેવ સમ્પજ્જતી”તિ. “યે ખો તે, કચ્ચાન, સમણબ્રાહ્મણા અજાનન્તા પુબ્બન્તં , અપસ્સન્તા અપરન્તં, ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ – પજાનામા’તિ – પટિજાનન્તિ; તેસં સોયેવ [તેસં તેસાયં (સી॰), તેસંયેવ સો (?)] સહધમ્મિકો નિગ્ગહો હોતિ. અપિ ચ, કચ્ચાન, તિટ્ઠતુ પુબ્બન્તો, તિટ્ઠતુ અપરન્તો. એતુ વિઞ્ઞૂ પુરિસો અસઠો અમાયાવી ઉજુજાતિકો,

અહમનુસાસામિ અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાનો [યથાનુસિટ્ઠં પટિપજ્જમાનો (?)] નચિરસ્સેવ સામઞ્ઞેવ ઞસ્સતિ સામં દક્ખિતિ – એવં કિર સમ્મા [એવં કિરાયસ્મા (સ્યા॰ ક॰)] બન્ધના વિપ્પમોક્ખો હોતિ, યદિદં અવિજ્જા બન્ધના. સેય્યથાપિ, કચ્ચાન, દહરો કુમારો મન્દો ઉત્તાનસેય્યકો કણ્ઠપઞ્ચમેહિ બન્ધનેહિ બદ્ધો અસ્સ સુત્તબન્ધનેહિ; તસ્સ વુદ્ધિમન્વાય ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકમન્વાય તાનિ બન્ધનાનિ મુચ્ચેય્યું; સો મોક્ખોમ્હીતિ ખો જાનેય્ય નો ચ બન્ધનં . એવમેવ ખો, કચ્ચાન, એતુ વિઞ્ઞૂ પુરિસો અસઠો અમાયાવી ઉજુજાતિકો, અહમનુસાસામિ, અહં ધમ્મં દેસેમિ; યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાનો નચિરસ્સેવ સામઞ્ઞે ઞસ્સતિ , સામં દક્ખિતિ – 'એવં કિર સમ્મા બન્ધના વિપ્પમોક્ખો હોતિ, યદિદં અવિજ્જા બન્ધના'''તિ.

એવં વુત્તે, વેખનસો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ.

વેખનસસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

પરિબ્બાજકવગ્ગો નિટ્ઠિતો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

પુણ્ડરી-અગ્ગિસહ-કથિનામો, દીઘનખો પુન ભારદ્વાજગોત્તો;
સન્દકઉદાયિમુણ્ડિકપુત્તો, મણિકો તથાકચ્ચાનો વરવગ્ગો.

૪. રાજવગ્ગો

૧. ઘટિકારસુત્તં

૨૮૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં. અથ ખો ભગવા મગ્ગા ઓક્કમ્મ અઞ્ઞતરસ્મિં પદેસે સિતં પાત્વાકાસિ. અથ ખો આયસ્મતો આનન્દસ્સ એતદહોસિ – ''કો નુ ખો હેતુ, કો પચ્ચયો ભગવતો સિતસ્સ પાતુકમ્માય? ન અકારણેન [ન અકારણે (સી॰)] તથાગતા સિતં પાતુકરોન્તી''તિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો એકંસં ચીવરં [ઉત્તરાસઙ્ગં (સ્યા॰ કં॰)] કત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો ભગવતો સિતસ્સ પાતુકમ્માય? ન અકારણેન તથાગતા સિતં પાતુકરોન્તી''તિ. ''ભૂતપુબ્બં, આનન્દ, ઇમસ્મિં પદેસે વેગળિઙ્ગં [વેહલિઙ્ગં (સી॰), વેભલિગં (સ્યા॰ કં॰), વેભલિઙ્ગં (પી॰)] નામ ગામનિગમો અહોસિ ઇદ્ધો ચેવ ફીતો ચ બહુજનો આકિણ્ણમનુસ્સો. વેગળિઙ્ગં ખો, આનન્દ, ગામનિગમં કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ઉપનિસ્સાય વિહાસિ. ઇધ સુદં, આનન્દ, કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ આરામો અહોસિ. ઇધ સુદં, આનન્દ, કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો નિસિન્નકો ભિક્ખુસઙ્ઘં ઓવદતી''તિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞપેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''તેન હિ, ભન્તે, ભગવા નિસીદતુ એત્થ. અયં ભૂમિપદેસો દ્વીહિ અરહન્તેહિ સમ્માસમ્બુદ્ધેહિ પરિભુત્તો ભવિસ્સતી''તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ –

''ભૂતપુબ્બં, આનન્દ, ઇમસ્મિં પદેસે વેગળિઙ્ગં નામ ગામનિગમો અહોસિ ઇદ્ધો ચેવ ફીતો ચ બહુજનો આકિણ્ણમનુસ્સો. વેગળિઙ્ગં ખો, આનન્દ, ગામનિગમં કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ઉપનિસ્સાય વિહાસિ. ઇધ સુદં, આનન્દ, કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ આરામો અહોસિ. ઇધ સુદં, આનન્દ, કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો નિસિન્નકો ભિક્ખુસઙ્ઘં ઓવદતિ.

૨૮૩. ''વેગળિઙ્ગે ખો, આનન્દ, ગામનિગમે ઘટિકારો [ઘટીકારો (સી॰ પી॰)] નામ કુમ્ભકારો કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ ઉપટ્ઠાકો અહોસિ અગ્ગુપટ્ઠાકો. ઘટિકારસ્સ ખો, આનન્દ, કુમ્ભકારસ્સ જોતિપાલો નામ માણવો સહાયો અહોસિ પિયસહાયો. અથ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો જોતિપાલં માણવં આમન્તેસિ – 'આયામ, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામ. સાધુસમ્મતઞ્હિ મે તસ્સ ભગવતો દસ્સનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા'તિ. એવં વુત્તે, આનન્દ, જોતિપાલો માણવો ઘટિકારં કુમ્ભકારં એતદવોચ – 'અલં, સમ્મ ઘટિકાર. કિં પન તેન મુણ્ડકેન સમણકેન દિટ્ઠેના'તિ? દુતિયમ્પિ ખો, આનન્દ...પે॰... તતિયમ્પિ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો જોતિપાલં માણવં એતદવોચ – 'આયામ, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામ. સાધુસમ્મતઞ્હિ મે તસ્સ ભગવતો દસ્સનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા'તિ. તતિયમ્પિ ખો, આનન્દ, જોતિપાલો માણવો ઘટિકારં કુમ્ભકારં એતદવોચ – 'અલં, સમ્મ ઘટિકાર. કિં પન તેન મુણ્ડકેન સમણકેન દિટ્ઠેના'તિ? 'તેન હિ, સમ્મ જોતિપાલ, સોત્તિસિનાનિં [સોત્તિં સિનાનિં (સી॰ પી॰), સોત્તિસિનાનં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] આદાય [આહર (ક॰)] નદિં ગમિસ્સામ સિનાયિતુ'ન્તિ. 'એવં સમ્મા'તિ ખો, આનન્દ, જોતિપાલો માણવો ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો ચ કુમ્ભકારો જોતિપાલો ચ માણવો સોત્તિસિનાનિં આદાય નદિં અગમંસુ સિનાયિતું'.

૨૮૪. ''અથ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો જોતિપાલં માણવં આમન્તેસિ – 'અયં, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અવિદૂરે આરામો. આયામ, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામ. સાધુસમ્મતઞ્હિ મે તસ્સ ભગવતો દસ્સનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા'તિ. એવં વુત્તે, આનન્દ, જોતિપાલો માણવો ઘટિકારં કુમ્ભકારં એતદવોચ – 'અલં, સમ્મ ઘટિકાર. કિં પન તેન મુણ્ડકેન સમણકેન દિટ્ઠેના'તિ? દુતિયમ્પિ ખો, આનન્દ...પે॰... તતિયમ્પિ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો જોતિપાલં માણવં એતદવોચ – 'અયં, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અવિદૂરે આરામો. આયામ, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામ. સાધુસમ્મતઞ્હિ મે તસ્સ ભગવતો દસ્સનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા'તિ. તતિયમ્પિ ખો, આનન્દ, જોતિપાલો માણવો ઘટિકારં કુમ્ભકારં એતદવોચ – 'અલં, સમ્મ ઘટિકાર. કિં પન તેન મુણ્ડકેન સમણકેન દિટ્ઠેના'તિ? અથ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો જોતિપાલં માણવં ઓવટ્ટિકાયં પરામસિત્વા એતદવોચ – 'અયં, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અવિદૂરે આરામો. આયામ, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામ. સાધુસમ્મતઞ્હિ મે તસ્સ ભગવતો દસ્સનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા'તિ. અથ ખો, આનન્દ, જોતિપાલો માણવો ઓવટ્ટિકં વિનિવટ્ટેત્વા [વિનિવેઠેત્વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઘટિકારં કુમ્ભકારં એતદવોચ – 'અલં, સમ્મ ઘટિકાર. કિં પન તેન મુણ્ડકેન સમણકેન દિટ્ઠેના'તિ? અથ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો જોતિપાલં માણવં સીસંન્હાતં [સસીસં નહાતં (સી॰), સીસન્હાતં (સ્યા॰ કં॰)] કેસેસુ પરામસિત્વા એતદવોચ – 'અયં, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અવિદૂરે આરામો. આયામ, સમ્મ જોતિપાલ, કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામ . સાધુસમ્મતઞ્હિ મે તસ્સ ભગવતો દસ્સનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા'તિ. અથ ખો, આનન્દ, જોતિપાલસ્સ માણવસ્સ એતદહોસિ – 'અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! યત્ર હિ નામાયં ઘટિકારો કુમ્ભકારો ઇત્તરજચ્ચો સમાનો અમ્હાકં સીસંન્હાતાનં કેસેસુ પરામસિતબ્બં મઞ્ઞિસ્સતિ; ન વતિદં કિર ઓરકં મઞ્ઞે ભવિસ્સતી'તિ; ઘટિકારં કુમ્ભકારં એતદવોચ – 'યાવતાદોહિપિ [યાવેતદોહિપિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], સમ્મ ઘટિકારા'તિ? 'યાવતાદોહિપિ, સમ્મ જોતિપાલ. તથા હિ પન મે સાધુસમ્મતં તસ્સ ભગવતો દસ્સનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા'તિ. 'તેન હિ, સમ્મ ઘટિકાર, મુઞ્ચ; ગમિસ્સામા'તિ.

૨૮૫. ''અથ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો ચ કુમ્ભકારો જોતિપાલો ચ માણવો યેન કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ઘટિકારો કુમ્ભકારો કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. જોતિપાલો પન માણવો કસ્સપેન ભગવતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો, આનન્દ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં એતદવોચ – 'અયં મે, ભન્તે, જોતિપાલો માણવો સહાયો પિયસહાયો. ઇમસ્સ ભગવા ધમ્મં દેસેતૂ'તિ. અથ ખો, આનન્દ, કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ઘટિકારઞ્ચ કુમ્ભકારં જોતિપાલઞ્ચ માણવં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ. અથ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો ચ કુમ્ભકારો જોતિપાલો ચ માણવો કસ્સપેન ભગવતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતા સમાદપિતા સમુત્તેજિતા સમ્પહંસિતા કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કમિંસુ.

૨૮૬. ‘‘અથ ખો, આનન્દ, જોતિપાલો માણવો ઘટિકારં કુમ્ભકારં એતદવોચ – ‘ઇમં નુ ત્વં, સમ્મ ઘટિકાર, ધમ્મં સુણન્તો અથ ચ પન અગારસ્મા અનગારિયં ન પબ્બજિસ્સસી’તિ? ‘નનુ મં, સમ્મ જોતિપાલ, જાનાસિ, અન્ધે જિણ્ણે માતાપિતરો પોસેમી’તિ? ‘તેન હિ, સમ્મ ઘટિકાર, અહં અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિસ્સામી’તિ. અથ ખો, આનન્દ, ઘટિકારો ચ કુમ્ભકારો જોતિપાલો ચ માણવો યેન કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો તેનુપસઙ્કમિંસુ ; ઉપસઙ્કમિત્વા કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો, આનન્દ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં એતદવોચ – ‘અયં મે, ભન્તે, જોતિપાલો માણવો સહાયો પિયસહાયો. ઇમં ભગવા પબ્બાજેતૂ’તિ. અલત્થ ખો, આનન્દ, જોતિપાલો માણવો કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં.

૨૮૭. ‘‘અથ ખો, આનન્દ, કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો અચિરૂપસમ્પન્ને જોતિપાલે માણવે અડ્ઢમાસુપસમ્પન્ને વેગળિઙ્ગે યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન બારાણસી તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન બારાણસી તદવસરિ. તત્ર સુદં, આનન્દ, કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે . અસ્સોસિ ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા – ‘કસ્સપો કિર ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો બારાણસિં અનુપ્પત્તો બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે’તિ. અથ ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા ભદ્રાનિ ભદ્રાનિ યાનાનિ યોજાપેત્વા ભદ્રં [ભદ્રં ભદ્રં (ક॰)] યાનં અભિરુહિત્વા ભદ્રેહિ ભદ્રેહિ યાનેહિ બારાણસિયા નિય્યાસિ મહચ્ચરાજાનુભાવેન [મહચ્ચા રાજાનુભાવેન (સી॰), મહતા રાજાનુભાવેન (પી॰)] કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં દસ્સનાય. યાવતિકા યાનસ્સ ભૂમિ યાનેન ગન્ત્વા યાના પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ યેન કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો, આનન્દ, કિકિં કાસિરાજાનં કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ. અથ ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા કસ્સપેન ભગવતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં એતદવોચ – ‘અધિવાસેતુ મે, ભન્તે, ભગવા સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’તિ. અધિવાસેસિ ખો, આનન્દ, કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો તુણ્હીભાવેન. અથ ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા કસ્સપસ્સ ભગવતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે નિવેસને પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા પણ્ડુપુટકસ્સ [પણ્ડુમુટીકસ્સ (સી॰ પી॰), પણ્ડુમુદિકસ્સ (સ્યા॰ કં॰)] સાલિનો વિગતકાળકં અનેકસૂપં અનેકબ્યઞ્જનં, કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ કાલં આરોચાપેસિ – ‘કાલો, ભન્તે, નિટ્ઠિતં ભત્ત’ન્તિ.

૨૮૮. ‘‘અથ ખો, આનન્દ, કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન કિકિસ્સ કાસિરઞ્ઞો નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. અથ ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં એતદવોચ – ‘અધિવાસેતુ મે, ભન્તે, ભગવા બારાણસિયં વસ્સાવાસં; એવરૂપં સઙ્ઘસ્સ ઉપટ્ઠાનં ભવિસ્સતી’તિ. ‘અલં, મહારાજ. અધિવુત્થો મે વસ્સાવાસો’તિ. દુતિયમ્પિ ખો, આનન્દ... તતિયમ્પિ ખો,

આનન્દ, કિકી કાસિરાજા કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં એતદવોચ – ‘અધિવાસેતુ મે, ભન્તે, ભગવા બારાણસિયં વસ્સાવાસં; એવરૂપં સઙ્ઘસ્સ ઉપટ્ઠાનં ભવિસ્સતી’તિ. ‘અલં, મહારાજ. અધિવુત્થો મે વસ્સાવાસો’તિ. અથ ખો, આનન્દ, કિકિસ્સ કાસિરઞ્ઞો ‘ન મે કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો અધિવાસેતિ બારાણસિયં વસ્સાવાસ’ન્તિ અહુદેવ અઞ્ઞથત્તં , અહુ દોમનસ્સં. અથ ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા કસ્સપં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં એતદવોચ – ‘અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, અઞ્ઞો કોચિ મયા ઉપટ્ઠાકતરો’તિ?

‘‘‘અત્થિ, મહારાજ, વેગળિઙ્ગં નામ ગામનિગમો. તત્થ ઘટિકારો નામ કુમ્ભકારો; સો મે ઉપટ્ઠાકો અગ્ગુપટ્ઠાકો. તુય્હં ખો પન, મહારાજ, ન મે કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો અધિવાસેતિ બારાણસિયં વસ્સાવાસન્તિ અત્થેવ [અત્થિ (સી॰ પી॰)] અઞ્ઞથત્તં, અત્થિ દોમનસ્સં. તયિદં ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ [ઘટિકારે કુમ્ભકારે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નત્થિ ચ ન ચ ભવિસ્સતિ. ઘટિકારો ખો, મહારાજ, કુમ્ભકારો બુદ્ધં સરણં ગતો, ધમ્મં સરણં ગતો, સઙ્ઘં સરણં ગતો. ઘટિકારો ખો, મહારાજ, કુમ્ભકારો પાણાતિપાતા પટિવિરતો, અદિન્નાદાના પટિવિરતો, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો, મુસાવાદા પટિવિરતો, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો. ઘટિકારો ખો, મહારાજ, કુમ્ભકારો બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગતો. ઘટિકારો ખો, મહારાજ, કુમ્ભકારો દુક્ખે નિક્કઙ્ખો, દુક્ખસમુદયે નિક્કઙ્ખો, દુક્ખનિરોધે નિક્કઙ્ખો, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય નિક્કઙ્ખો. ઘટિકારો ખો, મહારાજ, કુમ્ભકારો એકભત્તિકો બ્રહ્મચારી સીલવા કલ્યાણધમ્મો. ઘટિકારો ખો, મહારાજ, કુમ્ભકારો નિક્ખિત્તમણિસુવણ્ણો અપેતજાતરૂપરજતો . ઘટિકારો ખો, મહારાજ, કુમ્ભકારો પન્નમુસલો ન સહત્થા પથવિં ખણતિ [કુમ્ભકારો ન મુસલેન ન સહત્થા પઠવિં ખણતિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰), કુમ્ભકારો ન મુસલેન સહત્થા પથવિઞ્ચ ખણતિ (ક॰)]. યં હોતિ કૂલપલુગ્ગં વા મૂસિકુક્કરો [મૂસિકુક્કુરો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા તં કાજેન આહરિત્વા ભાજનં કરિત્વા એવમાહ – ‘‘એત્થ યો ઇચ્છતિ તણ્ડુલપટિભસ્તાનિ [તણ્ડુલ પભિવત્તાનિ (સી॰ પી॰)] વા મુગ્ગપટિભસ્તાનિ વા કળાયપટિભસ્તાનિ વા નિક્ખિપિત્વા યં ઇચ્છતિ તં હરતૂ’’તિ. ઘટિકારો ખો, મહારાજ, કુમ્ભકારો અન્ધે જિણ્ણે માતાપિતરો પોસેતિ. ઘટિકારો ખો, મહારાજ, કુમ્ભકારો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા.

૨૮૯. ‘‘‘એકમિદાહં , મહારાજ, સમયં વેગળિઙ્ગે નામ ગામનિગમે વિહરામિ. અથ ખ્વાહં, મહારાજ, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ માતાપિતરો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ માતાપિતરો એતદવોચં – ‘‘હન્દ, કો નુ ખો અયં ભગ્ગવો ગતો’’તિ? ‘‘નિક્ખન્તો ખો તે, ભન્તે, ઉપટ્ઠાકો અન્તોકુમ્ભિયા ઓદનં ગહેત્વા પરિયોગા સૂપં ગહેત્વા પરિભુઞ્જા’’તિ. અથ ખ્વાહં, મહારાજ, કુમ્ભિયા ઓદનં ગહેત્વા પરિયોગા સૂપં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિં [પક્કામિં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. અથ ખો, મહારાજ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો યેન માતાપિતરો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા માતાપિતરો એતદવોચ – ‘‘કો કુમ્ભિયા ઓદનં ગહેત્વા પરિયોગા સૂપં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કન્તો’’તિ? ‘‘કસ્સપો, તાત, ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો કુમ્ભિયા ઓદનં ગહેત્વા પરિયોગા સૂપં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કન્તો’’તિ? અથ ખો, મહારાજ, ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ એતદહોસિ – ‘‘લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, યસ્સ મે કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો એવં અભિવિસ્સત્થો’’તિ. અથ ખો, મહારાજ, ઘટિકારં કુમ્ભકારં અડ્ઢમાસં પીતિસુખં ન વિજહતિ [ન વિજહિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], સત્તાહં માતાપિતૂનં.

૨૯૦. '''એકમિદાહં, મહારાજ, સમયં તત્થેવ વેગળિઙ્ગે નામ ગામનિગમે વિહરામિ. અથ ખ્વાહં, મહારાજ, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ માતાપિતરો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ માતાપિતરો એતદવોચં – ''હન્દ, કો નુ ખો અયં ભગ્ગવો ગતો''તિ? ''નિક્ખન્તો ખો તે, ભન્તે, ઉપટ્ઠાકો અન્તો કળોપિયા કુમ્માસં ગહેત્વા પરિયોગા સૂપં ગહેત્વા પરિભુઞ્જા''તિ. અથ ખ્વાહં, મહારાજ, કળોપિયા કુમ્માસં ગહેત્વા પરિયોગા સૂપં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિં. અથ ખો, મહારાજ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો યેન માતાપિતરો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા માતાપિતરો એતદવોચ – ''કો કળોપિયા કુમ્માસં ગહેત્વા પરિયોગા સૂપં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કન્તો''તિ? ''કસ્સપો, તાત, ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો કળોપિયા કુમ્માસં ગહેત્વા પરિયોગા સૂપં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કન્તો''તિ. અથ ખો, મહારાજ, ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ એતદહોસિ – ''લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, યસ્સ મે કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો એવં અભિવિસ્સત્થો''તિ. અથ ખો, મહારાજ, ઘટિકારં કુમ્ભકારં અડ્ઢમાસં પીતિસુખં ન વિજહતિ, સત્તાહં માતાપિતૂનં.

૨૯૧. '''એકમિદાહં, મહારાજ, સમયં તત્થેવ વેગળિઙ્ગે નામ ગામનિગમે વિહરામિ. તેન ખો પન સમયેન કુટિ [ગન્ધકુટિ (સી॰)] ઓવસ્સતિ. અથ ખ્વાહં, મહારાજ, ભિક્ખૂ આમન્તેસિં – ''ગચ્છથ, ભિક્ખવે, ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ નિવેસને તિણં જાનાથા''તિ. એવં વુત્તે, મહારાજ, તે ભિક્ખૂ મં એતદવોચું – ''નત્થિ ખો, ભન્તે, ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ નિવેસને તિણં, અત્થિ ચ ખ્વાસ્સ આવેસને [આવેસનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] તિણચ્છદન'' [નવચ્છદનં (સી॰)] ન્તિ. ''ગચ્છથ, ભિક્ખવે, ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ આવેસનં ઉત્તિણં કરોથા''તિ. અથ ખો તે, મહારાજ, ભિક્ખૂ ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ આવેસનં ઉત્તિણમકંસુ. અથ ખો, મહારાજ, ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ માતાપિતરો તે ભિક્ખૂ એતદવોચું – ''કે આવેસનં ઉત્તિણં કરોન્તી''તિ? ''ભિક્ખૂ, ભગિનિ, કસ્સપસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ કુટિ ઓવસ્સતી''તિ. ''હરથ, ભન્તે, હરથ, ભદ્રમુખા''તિ. અથ ખો, મહારાજ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો યેન માતાપિતરો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા માતાપિતરો એતદવોચ – ''કે આવેસનં ઉત્તિણમકંસૂ''તિ? ''ભિક્ખૂ, તાત, કસ્સપસ્સ કિર ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ કુટિ ઓવસ્સતી''તિ. અથ ખો, મહારાજ, ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ એતદહોસિ – ''લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, યસ્સ મે કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો એવં અભિવિસ્સત્થો''તિ. અથ ખો, મહારાજ ઘટિકારં કુમ્ભકારં અડ્ઢમાસં પીતિસુખં ન વિજહતિ, સત્તાહં માતાપિતૂનં. અથ ખો, મહારાજ, આવેસનં સબ્બન્તં તેમાસં આકાસચ્છદનં અટ્ઠાસિ, ન દેવોતિવસ્સિ [ન ચાતિવસ્સિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. એવરૂપો ચ, મહારાજ, ઘટિકારો કુમ્ભકારો'તિ. 'લાભા, ભન્તે, ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ, સુલદ્ધા, ભન્તે, ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ યસ્સ ભગવા એવં અભિવિસ્સત્થો'''તિ.

૨૯૨. ''અથ ખો, આનન્દ, કિકી કાસિરાજા ઘટિકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ પઞ્ચમત્તાનિ તણ્ડુલવાહસતાનિ પાહેસિ પણ્ડુપુટકસ્સ સાલિનો તદુપિયઞ્ચ સૂપેય્યં. અથ ખો તે, આનન્દ, રાજપુરિસા ઘટિકારં કુમ્ભકારં ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – 'ઇમાનિ ખો, ભન્તે, પઞ્ચમત્તાનિ તણ્ડુલવાહસતાનિ કિકિના કાસિરાજેન પહિતાનિ પણ્ડુપુટકસ્સ સાલિનો તદુપિયઞ્ચ સૂપેય્યં. તાનિ, ભન્તે, પટિગ્ગણ્હથા'તિ [પતિગ્ગણ્હાતૂતિ (સી॰ પી॰), પટિગ્ગણ્હાતૂતિ (સ્યા॰ કં॰)]. 'રાજા ખો બહુકિચ્ચો બહુકરણીયો. અલં મે! રઞ્ઞોવ હોતૂ'તિ. સિયા ખો પન તે, આનન્દ, એવમસ્સ – 'અઞ્ઞો નૂન તેન સમયેન જોતિપાલો માણવો અહોસી'તિ. ન ખો પનેતં, આનન્દ, એવં દટ્ઠબ્બં. અહં તેન સમયેન જોતિપાલો માણવો અહોસિ''ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

ઘટિકારસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. રટ્ઠપાલસુત્તં

૨૯૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કુરૂસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન થુલ્લકોટ્ઠિકં [થૂલકોટ્ઠિકં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નામ કુરૂનં નિગમો તદવસરિ. અસ્સોસું ખો થુલ્લકોટ્ઠિકા [થૂલકોટ્ઠિતકા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] બ્રાહ્મણગહપતિકા – ''સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો કુરૂસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં થુલ્લકોટ્ઠિકં અનુપ્પત્તો. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી''તિ. અથ ખો થુલ્લકોટ્ઠિકા બ્રાહ્મણગહપતિકા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતો સન્તિકે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો થુલ્લકોટ્ઠિકે બ્રાહ્મણગહપતિકે ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ.

૨૯૪. તેન ખો પન સમયેન રટ્ઠપાલો નામ કુલપુત્તો તસ્મિંયેવ થુલ્લકોટ્ઠિકે અગ્ગકુલસ્સ [અગ્ગકુલિકસ્સ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પુત્તો તિસ્સં પરિસાયં નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ એતદહોસિ – ''યથા યથા ખ્વાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ [યથા યથા ખો ભગવા ધમ્મં દેસેતિ (સી॰)], નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય''ન્તિ. અથ ખો થુલ્લકોટ્ઠિકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતા સમાદપિતા સમુત્તેજિતા સમ્પહંસિતા ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કમિંસુ. અથ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો અચિરપક્કન્તેસુ થુલ્લકોટ્ઠિકેસુ બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''યથા યથાહં, ભન્તે, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. ઇચ્છામહં, ભન્તે, કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતું. લભેય્યાહં, ભન્તે, ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદં. પબ્બાજેતુ મં ભગવા''તિ [એત્થ ''લભેય્યાહં…પે॰… ઉપસમ્પદં''તિ વાક્યદ્વયં સબ્બેસુપિ મૂલપોત્થકેસુ દિસ્સતિ, પારાજિકપાળિયં પન સુદિન્નભાણવારે એતં નત્થિ. ''પબ્બાજેતુ મં ભગવા''તિ ઇદં પન વાક્યં મરમ્મપોત્થકે યેવ દિસ્સતિ, પારાજિકપાળિયઞ્ચ તદેવ અત્થિ]. ''અનુઞ્ઞાતોસિ પન ત્વં, રટ્ઠપાલ, માતાપિતૂહિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ? ''ન ખોહં, ભન્તે, અનુઞ્ઞાતો માતાપિતૂહિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ. ''ન ખો, રટ્ઠપાલ, તથાગતા અનનુઞ્ઞાતં માતાપિતૂહિ પુત્તં પબ્બાજેન્તી''તિ. ''સ્વાહં, ભન્તે, તથા કરિસ્સામિ યથા મં માતાપિતરો અનુજાનિસ્સન્તિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ.

૨૯૫. અથ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન માતાપિતરો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા માતાપિતરો એતદવોચ – ''અમ્મતાતા, યથા યથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. ઇચ્છામહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતું. અનુજાનાથ મં અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ. એવં વુત્તે, રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ માતાપિતરો રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં એતદવોચું – ''ત્વં ખોસિ, તાત રટ્ઠપાલ, અમ્હાકં એકપુત્તકો પિયો મનાપો સુખેધિતો સુખપરિભતો [સુખપરિહતો (સ્યા॰ કં॰ ક॰) (એહિ ત્વં તાત રટ્ઠપાલ ભુઞ્જ ચ પિવ ચ પરિચારે હિ ચ, ભુઞ્જન્તો પિવન્તો પરિચારેન્તો કામે પરિભુઞ્જન્તો પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો અભિરમસ્સુ, ન તં મયં અનુજાનામ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય,) સબ્બત્થ દિસ્સતિ, સુદિન્નકણ્ડે પન નત્થિ, અટ્ઠકથાસુપિ ન દસ્સિતં]. ન ત્વં, તાત રટ્ઠપાલ , કસ્સચિ દુક્ખસ્સ જાનાસિ. મરણેનપિ તે મયં અકામકા વિના ભવિસ્સામ. કિં પન મયં તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સામ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ? દુતિયમ્પિ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો...પે॰... તતિયમ્પિ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો માતાપિતરો એતદવોચ – ''અમ્મતાતા, યથા યથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ, નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. ઇચ્છામહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતું. અનુજાનાથ મં અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ. તતિયમ્પિ ખો રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ માતાપિતરો રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં એતદવોચું – ''ત્વં ખોસિ, તાત રટ્ઠપાલ, અમ્હાકં એકપુત્તકો પિયો મનાપો સુખેધિતો સુખપરિભતો. ન ત્વં, તાત રટ્ઠપાલ, કસ્સચિ દુક્ખસ્સ જાનાસિ. મરણેનપિ તે મયં અકામકા વિના ભવિસ્સામ. કિં પન મયં તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સામ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ?

૨૯૬. અથ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો – ''ન મં માતાપિતરો અનુજાનન્તિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ તત્થેવ અનન્તરહિતાય ભૂમિયા નિપજ્જિ – ''ઇધેવ મે મરણં ભવિસ્સતિ પબ્બજ્જા વા''તિ. અથ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો એકમ્પિ ભત્તં ન ભુઞ્જિ, દ્વેપિ ભત્તાનિ ન ભુઞ્જિ, તીણિપિ ભત્તાનિ ન ભુઞ્જિ, ચત્તારિપિ ભત્તાનિ ન ભુઞ્જિ, પઞ્ચપિ ભત્તાનિ ન ભુઞ્જિ, છપિ ભત્તાનિ ન ભુઞ્જિ, સત્તપિ ભત્તાનિ ન ભુઞ્જિ. અથ ખો રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ માતાપિતરો રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં એતદવોચું – ''ત્વં ખોસિ, તાત રટ્ઠપાલ, અમ્હાકં એકપુત્તકો પિયો મનાપો સુખેધિતો સુખપરિભતો. ન ત્વં, તાત રટ્ઠપાલ, કસ્સચિ, દુક્ખસ્સ જાનાસિ [''મરણેનપિ તે...પે॰... પબ્બજ્જાયા''તિ વાક્યદ્વયં સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ દુતિયટ્ઠાને યેવ દિસ્સતિ, પારાજિકપાળિયં પન પઠમટ્ઠાને યેવ દિસ્સતિ. તસ્મા ઇધ દુતિયટ્ઠાને પુનાગતં અધિકં વિય દિસ્સતિ]. મરણેનપિ તે મયં અકામકા વિના ભવિસ્સામ. કિં પન મયં તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સામ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. ઉટ્ઠેહિ, તાત રટ્ઠપાલ, ભુઞ્જ ચ પિવ ચ પરિચારેહિ ચ; ભુઞ્જન્તો પિવન્તો પરિચારેન્તો કામે પરિભુઞ્જન્તો પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો અભિરમસ્સુ. ન તં મયં અનુજાનામ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય [''મરણેનપિ તે...પે॰... પબ્બજાયા''તિ વાક્યદ્વયં સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ દુતિયટ્ઠાને યેવ દિસ્સતિ, પારાજિકપાળિયં પન પઠમટ્ઠાને યેવ દિસ્સતિ. તસ્મા ઇધ દુતિયટ્ઠાને પુનાગતં અધિકં વિય દિસ્સતિ]. મરણેનપિ તે મયં અકામકા વિના ભવિસ્સામ. કિં પન મયં તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સામ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ? એવં વુત્તે, રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ માતાપિતરો રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં એતદવોચું...પે॰... દુતિયમ્પિ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો તુણ્હી અહોસિ. તતિયમ્પિ ખો રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ માતાપિતરો રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં એતદવોચું – ''ત્વં ખોસિ, તાત રટ્ઠપાલ, અમ્હાકં એકપુત્તકો પિયો મનાપો સુખેધિતો સુખપરિભતો. ન ત્વં, તાત રટ્ઠપાલ, કસ્સચિ દુક્ખસ્સ જાનાસિ. મરણેનપિ તે મયં

અકામકા વિના ભવિસ્સામ, કિં પન મયં તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સામ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. ઉટ્ઠેહિ, તાત રટ્ઠપાલ, ભુઞ્જ ચ પિવ ચ પરિચારેહિ ચ; ભુઞ્જન્તો પિવન્તો પરિચારેન્તો કામે પરિભુઞ્જન્તો પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો અભિરમસ્સુ. ન તં મયં અનુજાનામ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. મરણેનપિ તે મયં અકામકા વિના ભવિસ્સામ . કિં પન મયં તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સામ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ? તતિયમ્પિ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો તુણ્હી અહોસિ.

૨૯૭. અથ ખો રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ સહાયકા યેન રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં એતદવોચું – ''ત્વં ખોસિ [ત્વં ખો (સી॰ પી॰)], સમ્મ રટ્ઠપાલ, માતાપિતૂનં એકપુત્તકો પિયો મનાપો સુખેધિતો સુખપરિભતો. ન ત્વં, સમ્મ રટ્ઠપાલ, કસ્સચિ દુક્ખસ્સ જાનાસિ. મરણેનપિ તે માતાપિતરો અકામકા વિના ભવિસ્સન્તિ. કિં પન તે તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સન્તિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. ઉટ્ઠેહિ, સમ્મ રટ્ઠપાલ, ભુઞ્જ ચ પિવ ચ પરિચારેહિ ચ; ભુઞ્જન્તો પિવન્તો પરિચારેન્તો કામે પરિભુઞ્જન્તો પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો અભિરમસ્સુ. ન તં માતાપિતરો અનુજાનિસ્સન્તિ [અનુજાનન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. મરણેનપિ તે માતાપિતરો અકામકા વિના ભવિસ્સન્તિ. કિં પન તે તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સન્તિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ? એવં વુત્તે, રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો... તતિયમ્પિ ખો રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ સહાયકા રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં એતદવોચું – ''ત્વં ખોસિ, સમ્મ રટ્ઠપાલ, માતાપિતૂનં એકપુત્તકો પિયો મનાપો સુખેધિતો સુખપરિભતો, ન ત્વં, સમ્મ રટ્ઠપાલ, કસ્સચિ દુક્ખસ્સ જાનાસિ, મરણેનપિ તે માતાપિતરો અકામકા વિના ભવિસ્સન્તિ. કિં પન તે તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સન્તિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય? ઉટ્ઠેહિ, સમ્મ રટ્ઠપાલ, ભુઞ્જ ચ પિવ ચ પરિચારેહિ ચ, ભુઞ્જન્તો પિવન્તો પરિચારેન્તો કામે પરિભુઞ્જન્તો પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો અભિરમસ્સુ. ન તં માતાપિતરો અનુજાનિસ્સન્તિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય, મરણેનપિ તે માતાપિતરો અકામકા વિના ભવિસ્સન્તિ. કિં પન તે તં જીવન્તં અનુજાનિસ્સન્તિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ? તતિયમ્પિ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો તુણ્હી અહોસિ.

૨૯૮. અથ ખો રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ સહાયકા યેન રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ માતાપિતરો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ માતાપિતરો એતદવોચું – ''અમ્મતાતા, એસો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો તત્થેવ અનન્તરહિતાય ભૂમિયા નિપન્નો – 'ઇધેવ મે મરણં ભવિસ્સતિ પબ્બજ્જા વા'તિ. સચે તુમ્હે રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં નાનુજાનિસ્સથ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય, તત્થેવ [તત્થેવસ્સ (સી॰)] મરણં આગમિસ્સતિ. સચે પન તુમ્હે રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં અનુજાનિસ્સથ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય, પબ્બજિતમ્પિ નં દક્ખિસ્સથ. સચે રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો નાભિરમિસ્સતિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય, કા તસ્સ [કા ચસ્સ (સી॰)] અઞ્ઞા ગતિ ભવિસ્સતિ? ઇધેવ પચ્ચાગમિસ્સતિ. અનુજાનાથ રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાયા''તિ. ''અનુજાનામ, તાતા, રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. પબ્બજિતેન ચ પન [પન તે (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] માતાપિતરો ઉદ્દસ્સેતબ્બા''તિ. અથ ખો રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ સહાયકા યેન રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા રટ્ઠપાલં કુલપુત્તં એતદવોચું – ''ઉટ્ઠેહિ, સમ્મ રટ્ઠપાલ [''ત્વં ખોસિ સમ્મ રટ્ઠપાલ માતાપિતૂનં એકપુત્તકો પિયો મનાપો સુખેધિતો સુખપરિહતો, ન ત્વં સમ્મ રટ્ઠપાલ કસ્સચિ દુક્ખસ્સ જાનાસિ, ઉટ્ઠેહિ સમ્મ રટ્ઠપાલ ભુઞ્જ ચ પિવ ચ પરિચારેહિ ચ, ભુઞ્જન્તો પિવન્તો પરિચારેન્તો કામે પરિભુઞ્જન્તો પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો અભિરમસ્સુ, (સી॰ પી॰ ક॰)], અનુઞ્ઞાતોસિ માતાપિતૂહિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. પબ્બજિતેન ચ પન તે માતાપિતરો ઉદ્દસ્સેતબ્બા''તિ.

૨૯૯. અથ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો ઉટ્ઠહિત્વા બલં ગાહેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અનુઞ્ઞાતો અહં, ભન્તે, માતાપિતૂહિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. પબ્બાજેતુ મં ભગવા''તિ. અલત્થ ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં. અથ ખો ભગવા અચિરૂપસમ્પન્ને આયસ્મન્તે રટ્ઠપાલે અડ્ઢમાસૂપસમ્પન્ને થુલ્લકોટ્ઠિકે યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન સાવત્થિ તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન સાવત્થિ તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા રટ્ઠપાલો અરહતં અહોસિ.

અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇચ્છામહં, ભન્તે, માતાપિતરો ઉદ્દસ્સેતું, સચે મં ભગવા અનુજાનાતી''તિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ [ચેતોપરિવિતક્કં (સી॰ પી॰)] મનસાકાસિ. યથા [યદા (સી॰ પી॰)] ભગવા અઞ્ઞાસિ – ''અભબ્બો ખો રટ્ઠપાલો કુલપુત્તો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિતુ''ન્તિ, અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં એતદવોચ – ''યસ્સદાનિ ત્વં, રટ્ઠપાલ, કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન થુલ્લકોટ્ઠિકં તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન થુલ્લકોટ્ઠિકો તદવસરિ. તત્ર સુદં આયસ્મા રટ્ઠપાલો થુલ્લકોટ્ઠિકે વિહરતિ રઞ્ઞો કોરબ્યસ્સ મિગચીરે. અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય થુલ્લકોટ્ઠિકં પિણ્ડાય પાવિસિ. થુલ્લકોટ્ઠિકે સપદાનં પિણ્ડાય ચરમાનો યેન સકપિતુ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પિતા મજ્ઝિમાય દ્વારસાલાય ઉલ્લિખાપેતિ. અદ્દસા ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પિતા આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન એતદવોચ – ''ઇમેહિ મુણ્ડકેહિ સમણકેહિ અમ્હાકં એકપુત્તકો પિયો મનાપો પબ્બાજિતો''તિ . અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો સકપિતુ નિવેસને નેવ દાનં અલત્થ ન પચ્ચક્ખાનં; અઞ્ઞદત્થુ અક્કોસમેવ અલત્થ. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ ઞાતિદાસી આભિદોસિકં કુમ્માસં છડ્ડેતુકામા હોતિ. અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો તં ઞાતિદાસિં એતદવોચ – ''સચેતં, ભગિનિ, છડ્ડનીયધમ્મં, ઇધ મે પત્તે આકિરા''તિ. અથ ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ ઞાતિદાસી તં આભિદોસિકં કુમ્માસં આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પત્તે આકિરન્તી હત્થાનઞ્ચ પાદાનઞ્ચ સરસ્સ ચ નિમિત્તં અગ્ગહેસિ.

૩૦૦. અથ ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ ઞાતિદાસી યેનાયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ માતા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ માતરં એતદવોચ – ''યગ્ઘેય્યે, જાનેય્યાસિ – 'અય્યપુત્તો રટ્ઠપાલો અનુપ્પત્તો'''તિ. ''સચે, જે, સચ્ચં ભણસિ, અદાસિં તં કરોમી''તિ [સચ્ચં વદસિ, અદાસી ભવસીતિ (સી॰ પી॰), સચ્ચં વદસિ, અદાસી ભવિસ્સસિ (ક॰)]. અથ ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ માતા યેનાયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પિતા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પિતરં એતદવોચ – ''યગ્ઘે, ગહપતિ, જાનેય્યાસિ – 'રટ્ઠપાલો કિર કુલપુત્તો અનુપ્પત્તો'''તિ? તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા રટ્ઠપાલો તં આભિદોસિકં કુમ્માસં અઞ્ઞતરં કુટ્ટમૂલં [કુડ્ડં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નિસ્સાય પરિભુઞ્જતિ. અથ ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પિતા યેનાયસ્મા રટ્ઠપાલો તેનુપસઙ્કમિ;

ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં એતદવોચ – ‘‘અત્થિ નામ, તાત રટ્ઠપાલ, આભિદોસિકં કુમ્માસં પરિભુઞ્જિસ્સસિ? નનુ, તાત રટ્ઠપાલ, સકં ગેહં ગન્તબ્બ’’ન્તિ? ‘‘કુતો નો, ગહપતિ, અમ્હાકં ગેહં અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતાનં? અનગારા મયં, ગહપતિ. અગમમ્હ ખો તે, ગહપતિ, ગેહં, તત્થ નેવ દાનં અલત્થમ્હ ન પચ્ચક્ખાનં; અઞ્ઞદત્થુ અક્કોસમેવ અલત્થમ્હા’’તિ. ‘‘એહિ, તાત રટ્ઠપાલ, ઘરં ગમિસ્સામા’’તિ. ‘‘અલં, ગહપતિ, કતં મે અજ્જ ભત્તકિચ્ચં’’. ‘‘તેન હિ, તાત રટ્ઠપાલ, અધિવાસેહિ સ્વાતનાય ભત્ત’’ન્તિ. અધિવાસેસિ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો તુણ્હીભાવેન. અથ ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પિતા આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ અધિવાસનં વિદિત્વા યેન સકં નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મહન્તં હિરઞ્ઞસુવણ્ણસ્સ પુઞ્જં કારાપેત્વા કિલઞ્જેહિ પટિચ્છાદેત્વા આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પુરાણદુતિયિકા આમન્તેસિ – ‘‘એથ તુમ્હે, વધુયો, યેન અલઙ્કારેન અલઙ્કતા પુબ્બે રટ્ઠપાલસ્સ કુલપુત્તસ્સ પિયા હોથ મનાપા તેન અલઙ્કારેન અલઙ્કરોથા’’તિ.

૩૦૧. અથ ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પિતા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે નિવેસને પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ કાલં આરોચેસિ – ‘‘કાલો, તાત રટ્ઠપાલ, નિટ્ઠિતં ભત્ત’’ન્તિ. અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન સકપિતુ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પિતા તં હિરઞ્ઞસુવણ્ણસ્સ પુઞ્જં વિવરાપેત્વા આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં એતદવોચ – ‘‘ઇદં તે, તાત રટ્ઠપાલ, માતુ મત્તિકં ધનં, અઞ્ઞં પેત્તિકં, અઞ્ઞં પિતામહં. સક્કા, તાત રટ્ઠપાલ, ભોગે ચ ભુઞ્જિતું પુઞ્ઞાનિ ચ કાતું. એહિ ત્વં, તાત રટ્ઠપાલ [રટ્ઠપાલ સિક્ખં પચ્ચક્ખાય (સબ્બત્થ)] , હીનાયાવત્તિત્વા ભોગે ચ ભુઞ્જસ્સુ પુઞ્ઞાનિ ચ કરોહી’’તિ. ‘‘સચે મે ત્વં, ગહપતિ, વચનં કરેય્યાસિ, ઇમં હિરઞ્ઞસુવણ્ણસ્સ પુઞ્જં સકટે આરોપેત્વા નિબ્બાહાપેત્વા મજ્ઝેગઙ્ગાય નદિયા સોતે ઓપિલાપેય્યાસિ. તં કિસ્સ હેતુ? યે ઉપ્પજ્જિસ્સન્તિ હિ તે, ગહપતિ, તતોનિદાનં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા’’તિ. અથ ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પુરાણદુતિયિકા પચ્ચેકં પાદેસુ ગહેત્વા આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં એતદવોચું – ‘‘કીદિસા નામ તા, અય્યપુત્ત, અચ્છરાયો યાસં ત્વં હેતુ બ્રહ્મચરિયં ચરસી’’તિ? ‘‘ન ખો મયં, ભગિની, અચ્છરાનં હેતુ બ્રહ્મચરિયં ચરામા’’તિ. ‘‘ભગિનિવાદેન નો અય્યપુત્તો રટ્ઠપાલો સમુદાચરતી’’તિ તા તત્થેવ મુચ્છિતા પપતિંસુ. અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો પિતરં એતદવોચ – ‘‘સચે, ગહપતિ, ભોજનં દાતબ્બં, દેથ; મા નો વિહેઠેથા’’તિ. ‘‘ભુઞ્જ, તાત રટ્ઠપાલ, નિટ્ઠિતં ભત્ત’’ન્તિ. અથ ખો આયસ્મતો રટ્ઠપાલસ્સ પિતા આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ.

૩૦૨. અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો ભુત્તાવી ઓનીતપત્તપાણી ઠિતકોવ ઇમા ગાથા અભાસિ –

‘‘પસ્સ ચિત્તીકતં બિમ્બં, અરુકાયં સમુસ્સિતં;
આતુરં બહુસઙ્કપ્પં, યસ્સ નત્થિ ધુવં ઠિતિ.

‘‘પસ્સ ચિત્તીકતં રૂપં, મણિના કુણ્ડલેન ચ;
અટ્ઠિ તચેન ઓનદ્ધં, સહ વત્થેભિ સોભતિ.

‘‘અલત્તકકતા પાદા, મુખં ચુણ્ણકમક્ખિતં;
અલં બાલસ્સ મોહાય, નો ચ પારગવેસિનો.

‘‘અટ્ઠાપદકતા કેસા, નેત્તા અઞ્જનમક્ખિતા;

અલં બાલસ્સ મોહાય, નો ચ પારગવેસિનો.

‘‘અઞ્જનીવ નવા [અઞ્જનીવણ્ણવા (ક॰)] ચિત્તા, પૂતિકાયો અલઙ્કતો;
અલં બાલસ્સ મોહાય, નો ચ પારગવેસિનો.

‘‘ઓદહિ મિગવો પાસં, નાસદા વાકરં મિગો;
ભુત્વા નિવાપં ગચ્છામ [ગચ્છામિ (સ્યા॰ ક॰)], કન્દન્તે મિગબન્ધકે’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા રટ્ઠપાલો ઠિતકોવ ઇમા ગાથા ભાસિત્વા યેન રઞ્ઞો કોરબ્યસ્સ મિગચીરં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ.

૩૦૩. અથ ખો રાજા કોરબ્યો મિગવં આમન્તેસિ – ‘‘સોધેહિ, સમ્મ મિગવ, મિગચીરં ઉય્યાનભૂમિં; ગચ્છામ સુભૂમિં દસ્સનાયા’’તિ. ‘‘એવં, દેવા’’તિ ખો મિગવો રઞ્ઞો કોરબ્યસ્સ પટિસ્સુત્વા મિગચીરં સોધેન્તો અદ્દસ આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસિન્નં. દિસ્વાન યેન રાજા કોરબ્યો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં કોરબ્યં એતદવોચ – ‘‘સુદ્ધં ખો તે, દેવ, મિગચીરં. અત્થિ ચેત્થ રટ્ઠપાલો નામ કુલપુત્તો ઇમસ્મિંયેવ થુલ્લકોટ્ઠિકે અગ્ગકુલસ્સ પુત્તો યસ્સ ત્વં અભિણ્હં કિત્તયમાનો અહોસિ, સો અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસિન્નો’’તિ. ‘‘તેન હિ, સમ્મ મિગવ, અલં દાનજ્જ ઉય્યાનભૂમિયા. તમેવ દાનિ મયં ભવન્તં રટ્ઠપાલં પયિરુપાસિસ્સામા’’તિ. અથ ખો રાજા કોરબ્યો ‘‘યં તત્થ ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયત્તં તં સબ્બં વિસ્સજ્જેથા’’તિ વત્વા ભદ્રાનિ ભદ્રાનિ યાનાનિ યોજાપેત્વા ભદ્રં યાનં અભિરુહિત્વા ભદ્રેહિ ભદ્રેહિ યાનેહિ થુલ્લકોટ્ઠિકમ્હા નિય્યાસિ મહચ્ચરાજાનુભાવેન [મહચ્ચા રાજાનુભાવેન (સી॰)] આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં દસ્સનાય. યાવતિકા યાનસ્સ ભૂમિ યાનેન ગન્ત્વા યાના પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ ઉસ્સટાય ઉસ્સટાય પરિસાય યેનાયસ્મા રટ્ઠપાલો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા રટ્ઠપાલેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો રાજા કોરબ્યો આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં એતદવોચ – ‘‘ઇધ ભવં રટ્ઠપાલ હત્થત્થરે [કટ્ઠત્થરે (સ્યા॰ કં॰)] નિસીદતૂ’’તિ. ‘‘અલં, મહારાજ, નિસીદ ત્વં; નિસિન્નો અહં સકે આસને’’તિ. નિસીદિ રાજા કોરબ્યો પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો રાજા કોરબ્યો આયસ્મન્તં રટ્ઠપાલં એતદવોચ –

૩૦૪. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભો રટ્ઠપાલ, પારિજુઞ્ઞાનિ યેહિ પારિજુઞ્ઞેહિ સમન્નાગતા ઇધેકચ્ચે કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ. કતમાનિ ચત્તારિ? જરાપારિજુઞ્ઞં, બ્યાધિપારિજુઞ્ઞં, ભોગપારિજુઞ્ઞં, ઞાતિપારિજુઞ્ઞં. કતમઞ્ચ, ભો રટ્ઠપાલ, જરાપારિજુઞ્ઞં? ઇધ, ભો રટ્ઠપાલ , એકચ્ચો જિણ્ણો હોતિ વુડ્ઢો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અહં ખોમ્હિ એતરહિ જિણ્ણો વુડ્ઢો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. ન ખો પન મયા સુકરં અનધિગતં વા ભોગં અધિગન્તું અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કાતું [ફાતિકત્તું (સી॰)]. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ. સો તેન જરાપારિજુઞ્ઞેન સમન્નાગતો કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભો રટ્ઠપાલ, જરાપારિજુઞ્ઞં. ભવં ખો પન રટ્ઠપાલો એતરહિ દહરો યુવા સુસુકાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા. તં ભોતો રટ્ઠપાલસ્સ જરાપારિજુઞ્ઞં નત્થિ. કિં ભવં રટ્ઠપાલો ઞત્વા વા દિસ્વા વા સુત્વા વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો?

“કતમઞ્ચ, ભો રટ્ઠપાલ, બ્યાધિપારિજુઞ્ઞં? ઇધ, ભો રટ્ઠપાલ, એકચ્ચો આબાધિકો હોતિ દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અહં ખોમ્હિ એતરહિ આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. ન ખો પન મયા સુકરં અનધિગતં વા ભોગં અધિગન્તું અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કાતું . યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ. સો તેન બ્યાધિપારિજુઞ્ઞેન સમન્નાગતો કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભો રટ્ઠપાલ, બ્યાધિપારિજુઞ્ઞં. ભવં ખો પન રટ્ઠપાલો એતરહિ અપ્પાબાધો અપ્પાતઙ્કો સમવેપાકિનિયા ગહણિયા સમન્નાગતો નાતિસીતાય નાચ્ચુણ્હાય. તં ભોતો રટ્ઠપાલસ્સ બ્યાધિપારિજુઞ્ઞં નત્થિ. કિં ભવં રટ્ઠપાલો ઞત્વા વા દિસ્વા વા સુત્વા વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો?

“કતમઞ્ચ , ભો રટ્ઠપાલ, ભોગપારિજુઞ્ઞં? ઇધ, ભો રટ્ઠપાલ, એકચ્ચો અડ્ઢો હોતિ મહદ્ધનો મહાભોગો. તસ્સ તે ભોગા અનુપુબ્બેન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અહં ખો પુબ્બે અડ્ઢો અહોસિં મહદ્ધનો મહાભોગો. તસ્સ મે તે ભોગા અનુપુબ્બેન પરિક્ખયં ગતા. ન ખો પન મયા સુકરં અનધિગતં વા ભોગં અધિગન્તું અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કાતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ. સો તેન ભોગપારિજુઞ્ઞેન સમન્નાગતો કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભો રટ્ઠપાલ, ભોગપારિજુઞ્ઞં. ભવં ખો પન રટ્ઠપાલો ઇમસ્મિંયેવ થુલ્લકોટ્ઠિકે અગ્ગકુલસ્સ પુત્તો. તં ભોતો રટ્ઠપાલસ્સ ભોગપારિજુઞ્ઞં નત્થિ. કિં ભવં રટ્ઠપાલો ઞત્વા વા દિસ્વા વા સુત્વા વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો?

“કતમઞ્ચ , ભો રટ્ઠપાલ, ઞાતિપારિજુઞ્ઞં? ઇધ, ભો રટ્ઠપાલ, એકચ્ચસ્સ બહૂ હોન્તિ મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા. તસ્સ તે ઞાતકા અનુપુબ્બેન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘મમં ખો પુબ્બે બહૂ અહેસું મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા. તસ્સ મે તે અનુપુબ્બેન પરિક્ખયં ગતા. ન ખો પન મયા સુકરં અનધિગતં વા ભોગં અધિગન્તું અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કાતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ. સો તેન ઞાતિપારિજુઞ્ઞેન સમન્નાગતો કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભો રટ્ઠપાલ, ઞાતિપારિજુઞ્ઞં. ભોતો ખો પન રટ્ઠપાલસ્સ ઇમસ્મિંયેવ થુલ્લકોટ્ઠિકે બહૂ મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા. તં ભોતો રટ્ઠપાલસ્સ ઞાતિપારિજુઞ્ઞં નત્થિ. કિં ભવં રટ્ઠપાલો ઞત્વા વા દિસ્વા વા સુત્વા વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો?

“ઇમાનિ ખો, ભો રટ્ઠપાલ, ચત્તારિ પારિજુઞ્ઞાનિ, યેહિ પારિજુઞ્ઞેહિ સમન્નાગતા ઇધેકચ્ચે કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ. તાનિ ભોતો રટ્ઠપાલસ્સ નત્થિ. કિં ભવં રટ્ઠપાલો ઞત્વા વા દિસ્વા વા સુત્વા વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો”તિ?

૩૦૫. “અત્થિ ખો, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારો ધમ્મુદ્દેસા ઉદ્દિટ્ઠા, યે અહં [યમહં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ઞત્વા ચ દિસ્વા ચ સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. કતમે ચત્તારો? ‘ઉપનિય્યતિ લોકો અદ્ધુવો’તિ ખો, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન પઠમો ધમ્મુદ્દેસો ઉદ્દિટ્ઠો, યમહં ઞત્વા ચ દિસ્વા સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. ‘અતાણો લોકો અનભિસ્સરો’તિ ખો, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન દુતિયો ધમ્મુદ્દેસો ઉદ્દિટ્ઠો, યમહં ઞત્વા ચ દિસ્વા સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. ‘અસ્સકો લોકો, સબ્બં પહાય ગમનીય’ન્તિ

ખો, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન તતિયો ધમ્મુદ્દેસો ઉદ્દિટ્ઠો, યમહં ઞત્વા ચ દિસ્વા સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. 'ઊનો લોકો અતિત્તો તણ્હાદાસો'તિ ખો, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચતુત્થો ધમ્મુદ્દેસો ઉદ્દિટ્ઠો, યમહં ઞત્વા ચ દિસ્વા સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. ઇમે ખો, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારો ધમ્મુદ્દેસા ઉદ્દિટ્ઠા, યે અહં ઞત્વા ચ દિસ્વા સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો''તિ.

૩૦૬. '''ઉપનિય્યતિ લોકો અદ્ધુવો'તિ – ભવં રટ્ઠપાલો આહ. ઇમસ્સ , ભો રટ્ઠપાલ, ભાસિતસ્સ કથં અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ? ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ત્વં વીસતિવસ્સુદ્દેસિકોપિ પણ્ણવીસતિવસ્સુદ્દેસિકોપિ હત્થિસ્મિમ્પિ કતાવી અસ્સસ્મિમ્પિ કતાવી રથસ્મિમ્પિ કતાવી ધનુસ્મિમ્પિ કતાવી થરુસ્મિમ્પિ કતાવી ઊરુબલી બાહુબલી અલમત્તો સઙ્ગામાવચરો''તિ? ''અહોસિં અહં, ભો રટ્ઠપાલ, વીસતિવસ્સુદ્દેસિકોપિ પણ્ણવીસતિવસ્સુદ્દેસિકોપિ હત્થિસ્મિમ્પિ કતાવી અસ્સસ્મિમ્પિ કતાવી રથસ્મિમ્પિ કતાવી ધનુસ્મિમ્પિ કતાવી થરુસ્મિમ્પિ કતાવી ઊરુબલી બાહુબલી અલમત્તો સઙ્ગામાવચરો. અપ્પેકદાહં, ભો રટ્ઠપાલ, ઇદ્ધિમાવ મઞ્ઞે ન [ઇદ્ધિમા મઞ્ઞે ન (સ્યા॰ કં॰), ઇદ્ધિમા ચ મઞ્ઞે (સી॰), ન વિય મઞ્ઞે (ક॰)] અત્તનો બલેન સમસમં સમનુપસ્સામી''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, એવમેવ ત્વં એતરહિ ઊરુબલી બાહુબલી અલમત્તો સઙ્ગામાવચરો''તિ? ''નો હિદં, ભો રટ્ઠપાલ. એતરહિ જિણ્ણો વુડ્ઢો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો આસીતિકો મે વયો વત્તતિ. અપ્પેકદાહં, ભો રટ્ઠપાલ, 'ઇધ પાદં કરિસ્સામી'તિ અઞ્ઞેનેવ પાદં કરોમી''તિ. ''ઇદં ખો તં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સન્ધાય ભાસિતં – 'ઉપનિય્યતિ લોકો અદ્ધુવો'તિ, યમહં ઞત્વા ચ દિસ્વા સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો''તિ. ''અચ્છરિયં, ભો રટ્ઠપાલ, અબ્ભુતં, ભો રટ્ઠપાલ! યાવ સુભાસિતં ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન – 'ઉપનિય્યતિ લોકો અદ્ધુવો'તિ. ઉપનિય્યતિ હિ , ભો રટ્ઠપાલ, લોકો અદ્ધુવો.

''સંવિજ્જન્તે ખો, ભો રટ્ઠપાલ, ઇમસ્મિં રાજકુલે હત્થિકાયાપિ અસ્સકાયાપિ રથકાયાપિ પત્તિકાયાપિ, અમ્હાકં આપદાસુ પરિયોધાય વત્તિસ્સન્તિ. 'અતાણો લોકો અનભિસ્સરો'તિ – ભવં રટ્ઠપાલો આહ. ઇમસ્સ પન, ભો રટ્ઠપાલ, ભાસિતસ્સ કથં અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ? ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, અત્થિ તે કોચિ અનુસાયિકો આબાધો''તિ? ''અત્થિ મે, ભો રટ્ઠપાલ, અનુસાયિકો આબાધો. અપ્પેકદા મં, ભો રટ્ઠપાલ, મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા પરિવારેત્વા ઠિતા હોન્તિ – 'ઇદાનિ રાજા કોરબ્યો કાલં કરિસ્સતિ, ઇદાનિ રાજા કોરબ્યો કાલં કરિસ્સતી'''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, લભસિ ત્વં તે મિત્તામચ્ચે ઞાતિસાલોહિતે – 'આયન્તુ મે ભોન્તો મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા, સબ્બેવ સન્તા ઇમં વેદનં સંવિભજથ, યથાહં લહુકતરિકં વેદનં વેદિયેય્ય'ન્તિ – ઉદાહુ ત્વંયેવ તં વેદનં વેદિયસી''તિ? ''નાહં, ભો રટ્ઠપાલ, લભામિ તે મિત્તામચ્ચે ઞાતિસાલોહિતે – 'આયન્તુ મે ભોન્તો મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા, સબ્બેવ સન્તા ઇમં વેદનં સંવિભજથ, યથાહં લહુકતરિકં વેદનં વેદિયેય્ય'ન્તિ. અથ ખો અહમેવ તં વેદનં વેદિયામી''તિ. ''ઇદં ખો તં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સન્ધાય ભાસિતં – 'અતાણો લોકો અનભિસ્સરો'તિ, યમહં ઞત્વા ચ દિસ્વા સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો''તિ. ''અચ્છરિયં, ભો રટ્ઠપાલ, અબ્ભુતં, ભો રટ્ઠપાલ! યાવ સુભાસિતં ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન – 'અતાણો લોકો અનભિસ્સરો'તિ. અતાણો હિ, ભો રટ્ઠપાલ, લોકો અનભિસ્સરો.

''સંવિજ્જતિ ખો, ભો રટ્ઠપાલ, ઇમસ્મિં રાજકુલે પહૂતં હિરઞ્ઞસુવણ્ણં ભૂમિગતઞ્ચ વેહાસગતઞ્ચ. 'અસ્સકો લોકો, સબ્બં પહાય ગમનીય'ન્તિ – ભવં રટ્ઠપાલો આહ. ઇમસ્સ પન, ભો રટ્ઠપાલ, ભાસિતસ્સ કથં અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ? ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, યથા ત્વં એતરહિ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેસિ, લચ્છસિ ત્વં પરત્થાપિ – 'એવમેવાહં ઇમેહેવ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેમી'તિ, ઉદાહુ અઞ્ઞે ઇમં ભોગં પટિપજ્જિસ્સન્તિ, ત્વં પન યથાકમ્મં ગમિસ્સસી''તિ? ''યથાહં, ભો રટ્ઠપાલ, એતરહિ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેમિ, નાહં લચ્છામિ પરત્થાપિ – 'એવમેવ ઇમેહેવ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેમી'તિ. અથ ખો અઞ્ઞે ઇમં ભોગં પટિપજ્જિસ્સન્તિ; અહં પન યથાકમ્મં ગમિસ્સામી''તિ. ''ઇદં ખો તં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સન્ધાય ભાસિતં – 'અસ્સકો લોકો, સબ્બં પહાય ગમનીય'ન્તિ, યમહં ઞત્વા ચ દિસ્વા ચ સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો''તિ. ''અચ્છરિયં, ભો રટ્ઠપાલ, અબ્ભુતં, ભો રટ્ઠપાલ! યાવ સુભાસિતં ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન – 'અસ્સકો લોકો , સબ્બં પહાય ગમનીય'ન્તિ . અસ્સકો હિ, ભો રટ્ઠપાલ, લોકો સબ્બં પહાય ગમનીયં.

'''ઊનો લોકો અતિત્તો તણ્હાદાસો'તિ – ભવં રટ્ઠપાલો આહ. ઇમસ્સ, ભો રટ્ઠપાલ, ભાસિતસ્સ કથં અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ? ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ફીતં કુરું અજ્ઝાવસસી''તિ? ''એવં, ભો રટ્ઠપાલ, ફીતં કુરું અજ્ઝાવસામી''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધ પુરિસો આગચ્છેય્ય પુરત્થિમાય દિસાય સદ્ધાયિકો પચ્ચયિકો. સો તં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદેય્ય – 'યગ્ઘે, મહારાજ, જાનેય્યાસિ, અહં આગચ્છામિ પુરત્થિમાય દિસાય? તત્થદ્દસં મહન્તં જનપદં ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ બહુજનં આકિણ્ણમનુસ્સં. બહૂ તત્થ હત્થિકાયા અસ્સકાયા રથકાયા પત્તિકાયા; બહુ તત્થ ધનધઞ્ઞં [દન્તાજિનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; બહુ તત્થ હિરઞ્ઞસુવણ્ણં અકતઞ્ચેવ કતઞ્ચ; બહુ તત્થ ઇત્થિપરિગ્ગહો. સક્કા ચ તાવતકેનેવ બલમત્તેન [બલત્થેન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), બહલત્થેન (ક॰)] અભિવિજિનિતું. અભિવિજિન, મહારાજા'તિ, કિન્તિ નં કરેય્યાસી''તિ? ''તમ્પિ મયં, ભો રટ્ઠપાલ, અભિવિજિય અજ્ઝાવસેય્યામા''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધ પુરિસો આગચ્છેય્ય પચ્છિમાય દિસાય... ઉત્તરાય દિસાય... દક્ખિણાય દિસાય... પરસમુદ્દતો સદ્ધાયિકો પચ્ચયિકો. સો તં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદેય્ય – 'યગ્ઘે, મહારાજ, જાનેય્યાસિ, અહં આગચ્છામિ પરસમુદ્દતો? તત્થદ્દસં મહન્તં જનપદં ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ બહુજનં આકિણ્ણમનુસ્સં. બહૂ તત્થ હત્થિકાયા અસ્સકાયા રથકાયા પત્તિકાયા; બહુ તત્થ ધનધઞ્ઞં; બહુ તત્થ હિરઞ્ઞસુવણ્ણં અકતઞ્ચેવ કતઞ્ચ; બહુ તત્થ ઇત્થિપરિગ્ગહો. સક્કા ચ તાવતકેનેવ બલમત્તેન અભિવિજિનિતું. અભિવિજિન, મહારાજા'તિ, કિન્તિ નં કરેય્યાસી''તિ? ''તમ્પિ મયં, ભો રટ્ઠપાલ, અભિવિજિય અજ્ઝાવસેય્યામા''તિ. ''ઇદં ખો તં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સન્ધાય ભાસિતં – 'ઊનો લોકો અતિત્તો તણ્હાદાસો'તિ, યમહં ઞત્વા ચ દિસ્વા સુત્વા ચ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો''તિ. ''અચ્છરિયં, ભો રટ્ઠપાલ, અબ્ભુતં, ભો રટ્ઠપાલ! યાવ સુભાસિતં ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન – 'ઊનો લોકો અતિત્તો તણ્હાદાસો'તિ. ઊનો હિ, ભો રટ્ઠપાલ, લોકો અતિત્તો તણ્હાદાસો''તિ.

ઇદમવોચ આયસ્મા રટ્ઠપાલો. ઇદં વત્વા અથાપરં એતદવોચ –

૩૦૭. ''પસ્સામિ લોકે સધને મનુસ્સે,

લદ્ધાન વિત્તં ન દદન્તિ મોહા;
લુદ્ધા ધનં [લદ્ધા ધનં (ક॰)] સન્નિચયં કરોન્તિ,
ભિય્યોવ કામે અભિપત્થયન્તિ.

‘‘રાજા પસય્હા પથવિં વિજિત્વા,
સસાગરન્તં મહિમાવસન્તો [મહિયા વસન્તો (સી॰ ક॰)];
ઓરં સમુદ્દસ્સ અતિત્તરૂપો,
પારં સમુદ્દસ્સપિ પત્થયેથ.

‘‘રાજા ચ અઞ્ઞે ચ બહૂ મનુસ્સા,
અવીતતણ્હા [અતિત્તતણ્હા (ક॰)] મરણં ઉપેન્તિ;
ઊનાવ હુત્વાન જહન્તિ દેહં,
કામેહિ લોકમ્હિ ન હત્થિ તિત્તિ.

‘‘કન્દન્તિ નં ઞાતી પકિરિય કેસે,
અહોવતા નો અમરાતિ ચાહુ;
વત્થેન નં પારુતં નીહરિત્વા,
ચિતં સમાદાય [સમાધાય (સી॰)] તતોડહન્તિ.

‘‘સો ડય્હતિ સૂલેહિ તુજ્જમાનો,
એકેન વત્થેન પહાય ભોગે;
ન મીયમાનસ્સ ભવન્તિ તાણા,
ઞાતીધ મિત્તા અથ વા સહાયા.

‘‘દાયાદકા તસ્સ ધનં હરન્તિ,
સત્તો પન ગચ્છતિ યેન કમ્મં;
ન મીયમાનં ધનમન્વેતિ કિઞ્ચિ,
પુત્તા ચ દારા ચ ધનઞ્ચ રટ્ઠં.

‘‘ન દીઘમાયું લભતે ધનેન, ન ચાપિ વિત્તેન જરં વિહન્તિ;
અપ્પં હિદં જીવિતમાહુ ધીરા, અસસ્સતં વિપ્પરિણામધમ્મં.

‘‘અડ્ઢા દલિદ્દા ચ ફુસન્તિ ફસ્સં,
બાલો ચ ધીરો ચ તથેવ ફુટ્ઠો;
બાલો ચ બાલ્યા વધિતોવ સેતિ,
ધીરો ચ [ધીરોવ (ક॰)] ન વેધતિ ફસ્સફુટ્ઠો.

‘‘તસ્મા હિ પઞ્ઞાવ ધનેન સેય્યો,

યાય વોસાનમિધાધિગચ્છતિ;
અબ્યોસિતત્તા [અસોસિતત્તા (સી॰ પી॰)] હિ ભવાભવેસુ,
પાપાનિ કમ્માનિ કરોન્તિ મોહા.

‘‘ઉપેતિ ગબ્ભઞ્ચ પરઞ્ચ લોકં,
સંસારમાપજ્જ પરમ્પરાય;
તસ્સપ્પપઞ્ઞો અભિસદ્દહન્તો,
ઉપેતિ ગબ્ભઞ્ચ પરઞ્ચ લોકં.

‘‘ચોરો યથા સન્ધિમુખે ગહિતો,
સકમ્મુના હઞ્ઞતિ પાપધમ્મો;
એવં પજા પેચ્ચ પરમ્હિ લોકે,
સકમ્મુના હઞ્ઞતિ પાપધમ્મો.

‘‘કામાહિ ચિત્રા મધુરા મનોરમા,
વિરૂપરૂપેન મથેન્તિ ચિત્તં;
આદીનવં કામગુણેસુ દિસ્વા,
તસ્મા અહં પબ્બજિતોમ્હિ રાજ.

‘‘દુમપ્ફલાનેવ પતન્તિ માણવા,
દહરા ચ વુડ્ઢા ચ સરીરભેદા;
એતમ્પિ દિસ્વા [એવમ્પિ દિસ્વા (સી॰), એતં વિદિત્વા (સ્યા॰ કં॰)] પબ્બજિતોમ્હિ રાજ,
અપણ્ણકં સામઞ્ઞમેવ સેય્યો’’તિ.

રટ્ઠપાલસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. મઘદેવસુત્તં

૩૦૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા મિથિલાયં વિહરતિ મઘદેવઅમ્બવને [મખાદેવઅમ્બવને (સી॰ પી॰), મઞ્ઘદેવઅમ્બવને (ક॰)]. અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરસ્મિં પદેસે સિતં પાત્વાકાસિ. અથ ખો આયસ્મતો આનન્દસ્સ એતદહોસિ – ‘‘કો નુ ખો હેતુ, કો પચ્ચયો ભગવતો સિતસ્સ પાતુકમ્માય? ન અકારણેન તથાગતા સિતં પાતુકરોન્તી’’તિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો એકંસં ચીવરં કત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો ભગવતો સિતસ્સ પાતુકમ્માય? ન અકારણેન તથાગતા સિતં પાતુકરોન્તી’’તિ. ‘‘ભૂતપુબ્બં, આનન્દ, ઇમિસ્સાયેવ મિથિલાયં રાજા અહોસિ મઘદેવો નામ ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મે ઠિતો મહારાજા; ધમ્મં ચરતિ બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ નેગમેસુ ચેવ જાનપદેસુ ચ; ઉપોસથઞ્ચ ઉપવસતિ ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં અટ્ઠમિઞ્ચ પક્ખસ્સ. અથ ખો, આનન્દ, રાજા મઘદેવો બહૂનં વસ્સાનં બહૂનં વસ્સસતાનં બહૂનં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન કપ્પકં આમન્તેસિ – ‘યદા મે, સમ્મ કપ્પક, પસ્સેય્યાસિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ, અથ મે આરોચેય્યાસી’તિ. ‘એવં, દેવા’તિ ખો, આનન્દ, કપ્પકો રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ

પચ્ચસ્સોસિ. અદ્દસા ખો, આનન્દ, કપ્પકો બહૂનં વસ્સાનં બહૂનં વસ્સસતાનં બહૂનં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ. દિસ્વાન રાજાનં મઘદેવં એતદવોચ – 'પાતુભૂતા ખો દેવસ્સ દેવદૂતા, દિસ્સન્તિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાની'તિ. 'તેન હિ, સમ્મ કપ્પક, તાનિ પલિતાનિ સાધુકં સણ્ડાસેન ઉદ્ધરિત્વા મમ અઞ્જલિસ્મિં પતિટ્ઠાપેહી'તિ. 'એવં, દેવા'તિ ખો, આનન્દ, કપ્પકો રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ પટિસ્સુત્વા તાનિ પલિતાનિ સાધુકં સણ્ડાસેન ઉદ્ધરિત્વા રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ અઞ્જલિસ્મિં પતિટ્ઠાપેસિ.

૩૦૯. ''અથ ખો, આનન્દ, રાજા મઘદેવો કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં કુમારં આમન્તાપેત્વા એતદવોચ – 'પાતુભૂતા ખો મે, તાત કુમાર, દેવદૂતા; દિસ્સન્તિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ; ભુત્તા ખો પન મે માનુસકા કામા; સમયો દિબ્બે કામે પરિયેસિતું. એહિ ત્વં, તાત કુમાર, ઇમં રજ્જં પટિપજ્જ. અહં પન કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિસ્સામિ. તેન હિ, તાત કુમાર, યદા ત્વમ્પિ પસ્સેય્યાસિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ, અથ કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં કુમારં સાધુકં રજ્જે સમનુસાસિત્વા કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્યાસિ. યેન મે ઇદં કલ્યાણં વત્તં નિહિતં અનુપ્પવત્તેય્યાસિ, મા ખો મે ત્વં અન્તિમપુરિસો અહોસિ. યસ્મિં ખો, તાત કુમાર, પુરિસયુગે વત્તમાને એવરૂપસ્સ કલ્યાણસ્સ વત્તસ્સ સમુચ્છેદો હોતિ સો તેસં અન્તિમપુરિસો હોતિ. તં તાહં, તાત કુમાર, એવં વદામિ – યેન મે ઇદં કલ્યાણં વત્તં નિહિતં અનુપ્પવત્તેય્યાસિ, મા ખો મે ત્વં અન્તિમપુરિસો અહોસી'તિ. અથ ખો, આનન્દ, રાજા મઘદેવો કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં કુમારં સાધુકં રજ્જે સમનુસાસિત્વા ઇમસ્મિંયેવ મઘદેવઅમ્બવને કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિ. સો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહાસિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન [અબ્યાપજ્ઝેન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), અબ્યાપજ્જેન (ક॰)] ફરિત્વા વિહાસિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા... મુદિતાસહગતેન ચેતસા... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહાસિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહાસિ.

''રાજા ખો પનાનન્દ, મઘદેવો ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ કુમારકીળિતં કીળિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઓપરજ્જં કારેસિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ રજ્જં કારેસિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઇમસ્મિંયેવ મઘદેવઅમ્બવને અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો બ્રહ્મચરિયમચરિ. સો ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

૩૧૦. ''અથ ખો રઞ્ઞો, આનન્દ, મઘદેવસ્સ પુત્તો બહૂનં વસ્સાનં બહૂનં વસ્સસતાનં બહૂનં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન કપ્પકં આમન્તેસિ – 'યદા મે, સમ્મ કપ્પક, પસ્સેય્યાસિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ, અથ ખો આરોચેય્યાસી'તિ. 'એવં, દેવા'તિ ખો, આનન્દ, કપ્પકો રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ પુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અદ્દસા ખો, આનન્દ, કપ્પકો બહૂનં વસ્સાનં બહૂનં વસ્સસતાનં બહૂનં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ પુત્તસ્સ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ. દિસ્વાન રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ પુત્તં એતદવોચ – 'પાતુભૂતા ખો દેવસ્સ દેવદૂતા; દિસ્સન્તિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાની'તિ. 'તેન હિ, સમ્મ કપ્પક, તાનિ પલિતાનિ સાધુકં સણ્ડાસેન ઉદ્ધરિત્વા મમ અઞ્જલિસ્મિં પતિટ્ઠાપેહી'તિ. 'એવં, દેવા'તિ ખો, આનન્દ, કપ્પકો રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ પુત્તસ્સ પટિસ્સુત્વા તાનિ પલિતાનિ સાધુકં સણ્ડાસેન ઉદ્ધરિત્વા રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ પુત્તસ્સ અઞ્જલિસ્મિં પતિટ્ઠાપેસિ.

“અથ ખો, આનન્દ, રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ પુત્તો કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં કુમારં આમન્તાપેત્વા એતદવોચ – ‘પાતુભૂતા ખો, મે, તાત કુમાર, દેવદૂતા; દિસ્સન્તિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ; ભુત્તા ખો પન મે માનુસકા કામા; સમયો દિબ્બે કામે પરિયેસિતું. એહિ ત્વં, તાત કુમાર, ઇમં રજ્જં પટિપજ્જ. અહં પન કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિસ્સામિ. તેન હિ, તાત કુમાર, યદા ત્વમ્પિ પસ્સેય્યાસિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ, અથ કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં કુમારં સાધુકં રજ્જે સમનુસાસિત્વા કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્યાસિ. યેન મે ઇદં કલ્યાણં વત્તં નિહિતં અનુપ્પવત્તેય્યાસિ, મા ખો મે ત્વં અન્તિમપુરિસો અહોસિ. યસ્મિં ખો, તાત કુમાર, પુરિસયુગે વત્તમાને એવરૂપસ્સ કલ્યાણસ્સ વત્તસ્સ સમુચ્છેદો હોતિ સો તેસં અન્તિમપુરિસો હોતિ. તં તાહં, તાત કુમાર, એવં વદામિ – યેન મે ઇદં કલ્યાણં વત્તં નિહિતં અનુપ્પવત્તેય્યાસિ, મા ખો મે ત્વં અન્તિમપુરિસો અહોસી’તિ. અથ ખો, આનન્દ, રઞ્ઞો મઘદેવસ્સ પુત્તો કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં કુમારં સાધુકં રજ્જે સમનુસાસિત્વા ઇમસ્મિંયેવ મઘદેવઅમ્બવને કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિ. સો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહાસિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહાસિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા... મુદિતાસહગતેન ચેતસા... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહાસિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહાસિ. રઞ્ઞો ખો પનાનન્દ, મઘદેવસ્સ પુત્તો ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ કુમારકીળિતં કીળિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઓપરજ્જં કારેસિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ રજ્જં કારેસિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઇમસ્મિંયેવ મઘદેવઅમ્બવને અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો બ્રહ્મચરિયમચરિ. સો ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

૩૧૧. “રઞ્ઞો ખો પનાનન્દ, મઘદેવસ્સ પુત્તપપુત્તકા તસ્સ પરમ્પરા ચતુરાસીતિરાજસહસ્સાનિ [ચતુરાસીતિખત્તિયસહસ્સાનિ (સી॰ પી॰), ચતુરાસીતિસહસ્સાનિ (સ્યા॰ કં॰)] ઇમસ્મિંયેવ મઘદેવઅમ્બવને કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિંસુ. તે મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરિંસુ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરિંસુ. કરુણાસહગતેન ચેતસા... મુદિતાસહગતેન ચેતસા... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરિંસુ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરિંસુ. ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ કુમારકીળિતં કીળિંસુ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઓપરજ્જં કારેસું, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ રજ્જં કારેસું, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઇમસ્મિંયેવ મઘદેવઅમ્બવને અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા બ્રહ્મચરિયમચરિંસુ. તે ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્મલોકૂપગા અહેસું. નિમિ તેસં રાજા [રાજાનં (સી॰ પી॰)] પચ્છિમકો અહોસિ ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મે ઠિતો મહારાજા; ધમ્મં ચરતિ બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ નેગમેસુ ચેવ જાનપદેસુ ચ; ઉપોસથઞ્ચ ઉપવસતિ ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં અટ્ઠમિઞ્ચ પક્ખસ્સ.

૩૧૨. ‘‘ભૂતપુબ્બં, આનન્દ, દેવાનં તાવતિંસાનં સુધમ્માયં સભાયં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ‘લાભા વત, ભો, વિદેહાનં, સુલદ્ધં વત, ભો, વિદેહાનં, યેસં નિમિ રાજા ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મે ઠિતો મહારાજા; ધમ્મં ચરતિ બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ નેગમેસુ ચેવ જાનપદેસુ ચ; ઉપોસથઞ્ચ ઉપવસતિ ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં અટ્ઠમિઞ્ચ પક્ખસ્સા’તિ. અથ ખો, આનન્દ, સક્કો દેવાનમિન્દો દેવે તાવતિંસે આમન્તેસિ – ‘ઇચ્છેય્યાથ નો તુમ્હે, મારિસા, નિમિં રાજાનં દટ્ઠુ’ન્તિ? ‘ઇચ્છામ મયં, મારિસ, નિમિં રાજાનં દટ્ઠુ’ન્તિ. તેન ખો પન, આનન્દ, સમયેન નિમિ રાજા તદહુપોસથે પન્નરસે સીસંન્હાતો [સસીસં નહાતો (સી॰), સીસન્હાતો (સ્યા॰ કં॰)] ઉપોસથિકો ઉપરિપાસાદવરગતો નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો, આનન્દ, સક્કો દેવાનમિન્દો – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – દેવેસુ તાવતિંસેસુ અન્તરહિતો નિમિસ્સ રઞ્ઞો પમુખે પાતુરહોસિ. અથ ખો, આનન્દ, સક્કો દેવાનમિન્દો નિમિં રાજાનં એતદવોચ – ‘લાભા તે, મહારાજ, સુલદ્ધં તે, મહારાજ. દેવા, મહારાજ, તાવતિંસા સુધમ્માયં સભાયં કિત્તયમાનરૂપા સન્નિસિન્ના – ‘‘લાભા વત, ભો, વિદેહાનં, સુલદ્ધં વત, ભો, વિદેહાનં, યેસં નિમિ રાજા ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મે ઠિતો મહારાજા; ધમ્મં ચરતિ બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ નેગમેસુ ચેવ જાનપદેસુ ચ; ઉપોસથઞ્ચ ઉપવસતિ ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં અટ્ઠમિઞ્ચ પક્ખસ્સા’’તિ. દેવા તે, મહારાજ, તાવતિંસા દસ્સનકામા. તસ્સ તે અહં, મહારાજ, સહસ્સયુત્તં આજઞ્ઞરથં પહિણિસ્સામિ; અભિરુહેય્યાસિ, મહારાજ, દિબ્બં યાનં અવિકમ્પમાનો’તિ. અધિવાસેસિ ખો, આનન્દ, નિમિ રાજા તુણ્હીભાવેન.

૩૧૩. ‘‘અથ ખો, આનન્દ, સક્કો દેવાનમિન્દો નિમિસ્સ રઞ્ઞો અધિવાસનં વિદિત્વા – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – નિમિસ્સ રઞ્ઞો પમુખે અન્તરહિતો દેવેસુ તાવતિંસેસુ પાતુરહોસિ. અથ ખો, આનન્દ, સક્કો દેવાનમિન્દો માતલિં સઙ્ગાહકં આમન્તેસિ – ‘એહિ ત્વં, સમ્મ માતલિ, સહસ્સયુત્તં આજઞ્ઞરથં યોજેત્વા નિમિં રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદેહિ – અયં તે, મહારાજ, સહસ્સયુત્તો આજઞ્ઞરથો સક્કેન દેવાનમિન્દેન પેસિતો; અભિરુહેય્યાસિ, મહારાજ, દિબ્બં યાનં અવિકમ્પમાનો’તિ. ‘એવં, ભદ્દન્તવા’તિ ખો, આનન્દ, માતલિ સઙ્ગાહકો સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ પટિસ્સુત્વા સહસ્સયુત્તં આજઞ્ઞરથં યોજેત્વા નિમિં રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – ‘અયં તે, મહારાજ, સહસ્સયુત્તો આજઞ્ઞરથો સક્કેન દેવાનમિન્દેન પેસિતો; અભિરુહ, મહારાજ, દિબ્બં યાનં અવિકમ્પમાનો. અપિ ચ, મહારાજ, કતમેન તં નેમિ, યેન વા પાપકમ્મા પાપકાનં કમ્માનં વિપાકં પટિસંવેદેન્તિ, યેન વા કલ્યાણકમ્મા કલ્યાણકમ્માનં વિપાકં પટિસંવેદેન્તી’તિ? ‘ઉભયેનેવ મં, માતલિ, નેહી’તિ. સમ્પવેસેસિ [સમ્પાપેસિ (સી॰ પી॰)] ખો, આનન્દ, માતલિ, સઙ્ગાહકો નિમિં રાજાનં સુધમ્મં સભં. અદ્દસા ખો, આનન્દ, સક્કો દેવાનમિન્દો નિમિં રાજાનં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન નિમિં રાજાનં એતદવોચ – ‘એહિ ખો, મહારાજ. સ્વાગતં, મહારાજ. દેવા તે દસ્સનકામા, મહારાજ, તાવતિંસા સુધમ્માયં સભાયં કિત્તયમાનરૂપા સન્નિસિન્ના – ‘‘લાભા વત, ભો, વિદેહાનં, સુલદ્ધં વત, ભો, વિદેહાનં, યેસં નિમિ રાજા ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મે ઠિતો મહારાજા; ધમ્મં ચરતિ બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ નેગમેસુ ચેવ જાનપદેસુ ચ; ઉપોસથઞ્ચ ઉપવસતિ ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં અટ્ઠમિઞ્ચ પક્ખસ્સા’’તિ. દેવા તે, મહારાજ, તાવતિંસા દસ્સનકામા . અભિરમ, મહારાજ, દેવેસુ દેવાનુભાવેના’તિ. ‘અલં, મારિસ, તત્થેવ મં મિથિલં પટિનેતુ. તથાહં ધમ્મં ચરિસ્સામિ બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ નેગમેસુ ચેવ જાનપદેસુ ચ; ઉપોસથઞ્ચ ઉપવસામિ ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં અટ્ઠમિઞ્ચ પક્ખસ્સા’તિ.

૩૧૪. ''અથ ખો, આનન્દ, સક્કો દેવાનમિન્દો માતલિં સઙ્ગાહકં આમન્તેસિ – 'એહિ ત્વં, સમ્મ માતલિ, સહસ્સયુત્તં આજઞ્ઞરથં યોજેત્વા નિમિં રાજાનં તત્થેવ મિથિલં પટિનેહી'તિ. 'એવં, ભદ્દન્તવા'તિ ખો, આનન્દ, માતલિ સઙ્ગાહકો સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ પટિસ્સુત્વા સહસ્સયુત્તં આજઞ્ઞરથં યોજેત્વા નિમિં રાજાનં તત્થેવ મિથિલં પટિનેસિ. તત્ર સુદં, આનન્દ, નિમિ રાજા ધમ્મં ચરતિ બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ નેગમેસુ ચેવ જાનપદેસુ ચ, ઉપોસથઞ્ચ ઉપવસતિ ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં અટ્ઠમિઞ્ચ પક્ખસ્સાતિ. અથ ખો, આનન્દ, નિમિ રાજા બહૂનં વસ્સાનં બહૂનં વસ્સસતાનં બહૂનં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન કપ્પકં આમન્તેસિ – 'યદા મે, સમ્મ કપ્પક, પસ્સેય્યાસિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ, અથ મે આરોચેય્યાસી'તિ. 'એવં, દેવા'તિ ખો, આનન્દ, કપ્પકો નિમિસ્સ રઞ્ઞો પચ્ચસ્સોસિ. અદ્દસા ખો, આનન્દ, કપ્પકો બહૂનં વસ્સાનં બહૂનં વસ્સસતાનં બહૂનં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન નિમિસ્સ રઞ્ઞો સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ. દિસ્વાન નિમિં રાજાનં એતદવોચ – 'પાતુભૂતા ખો દેવસ્સ દેવદૂતા; દિસ્સન્તિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાની'તિ. 'તેન હિ, સમ્મ કપ્પક, તાનિ પલિતાનિ સાધુકં સણ્ડાસેન ઉદ્ધરિત્વા મમ અઞ્જલિસ્મિં પતિટ્ઠાપેહી'તિ. 'એવં, દેવા'તિ ખો, આનન્દ, કપ્પકો નિમિસ્સ રઞ્ઞો પટિસ્સુત્વા તાનિ પલિતાનિ સાધુકં સણ્ડાસેન ઉદ્ધરિત્વા નિમિસ્સ રઞ્ઞો અઞ્જલિસ્મિં પતિટ્ઠાપેસિ. અથ ખો, આનન્દ, નિમિ રાજા કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં કુમારં આમન્તાપેત્વા એતદવોચ – 'પાતુભૂતા ખો મે, તાત કુમાર, દેવદૂતા; દિસ્સન્તિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ; ભુત્તા ખો પન મે માનુસકા કામા; સમયો દિબ્બે કામે પરિયેસિતું. એહિ ત્વં, તાત કુમાર, ઇમં રજ્જં પટિપજ્જ. અહં પન કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિસ્સામિ. તેન હિ, તાત કુમાર, યદા ત્વમ્પિ પસ્સેય્યાસિ સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ, અથ કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં કુમારં સાધુકં રજ્જે સમનુસાસિત્વા કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્યાસિ. યેન મે ઇદં કલ્યાણં વત્તં નિહિતં અનુપ્પવત્તેય્યાસિ, મા ખો મે ત્વં અન્તિમપુરિસો અહોસિ. યસ્મિં ખો, તાત કુમાર, પુરિસયુગે વત્તમાને એવરૂપસ્સ કલ્યાણસ્સ વત્તસ્સ સમુચ્છેદો હોતિ સો તેસં અન્તિમપુરિસો હોતિ. તં તાહં, તાત કુમાર, એવં વદામિ – 'યેન મે ઇદં કલ્યાણં વત્તં નિહિતં અનુપ્પવત્તેય્યાસિ, મા ખો મે ત્વં અન્તિમપુરિસો અહોસી'તિ.

૩૧૫. ''અથ ખો, આનન્દ, નિમિ રાજા કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં કુમારં સાધુકં રજ્જે સમનુસાસિત્વા ઇમસ્મિંયેવ મઘદેવઅમ્બવને કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિ. સો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહાસિ, તથા દુતિયં , તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહાસિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા... મુદિતાસહગતેન ચેતસા... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહાસિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહાસિ. નિમિ ખો, પનાનન્દ, રાજા ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ કુમારકીળિતં કીળિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઓપરજ્જં કારેસિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ રજ્જં કારેસિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઇમસ્મિંયેવ મઘદેવઅમ્બવને અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો બ્રહ્મચરિયમચરિ. સો ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ. નિમિસ્સ ખો પનાનનન્દ , રઞ્ઞો કળારજનકો નામ પુત્તો અહોસિ. ન સો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિ. સો તં કલ્યાણં વત્તં સમુચ્છિન્દિ. સો તેસં અન્તિમપુરિસો અહોસિ.

૩૧૬. ''સિયા ખો પન તે, આનન્દ, એવમસ્સ – 'અઞ્ઞો નૂન તેન સમયેન રાજા મઘદેવો અહોસિ, યેન તં કલ્યાણં વત્તં નિહિત'ન્તિ [યો તં કલ્યાણં વત્તં નિહિનીતિ (સી॰)]. ન ખો પનેતં, આનન્દ, એવં દટ્ઠબ્બં. અહં તેન સમયેન રાજા મઘદેવો અહોસિં. (અહં તં કલ્યાણં વત્તં નિહિનિં,) [( ) નત્થિ (ક॰)] મયા તં કલ્યાણં વત્તં નિહિતં; પચ્છિમા જનતા અનુપ્પવત્તેસિ. તં ખો પનાનન્દ, કલ્યાણં વત્તં ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, યાવદેવ બ્રહ્મલોકૂપપત્તિયા. ઇદં ખો પનાનન્દ, એતરહિ મયા કલ્યાણં વત્તં નિહિતં એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. કતમઞ્ચાનન્દ, એતરહિ મયા કલ્યાણં વત્તં નિહિતં એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો , સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતરહિ મયા કલ્યાણં વત્તં નિહિતં એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. તં વો અહં, આનન્દ, એવં વદામિ – 'યેન મે ઇદં કલ્યાણં વત્તં નિહિતં અનુપ્પવત્તેય્યાથ, મા ખો મે તુમ્હે અન્તિમપુરિસા અહુવત્થ'. યસ્મિં ખો, આનન્દ, પુરિસયુગે વત્તમાને એવરૂપસ્સ કલ્યાણસ્સ વત્તસ્સ સમુચ્છેદો હોતિ સો તેસં અન્તિમપુરિસો હોતિ. તં વો અહં, આનન્દ, એવં વદામિ – 'યેન મે ઇદં કલ્યાણં વત્તં નિહિતં અનુપ્પવત્તેય્યાથ, મા ખો મે તુમ્હે અન્તિમપુરિસા અહુવત્થા'''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

મઘદેવસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. મધુરસુત્તં

૩૧૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા મહાકચ્ચાનો મધુરાયં વિહરતિ ગુન્દાવને. અસ્સોસિ ખો રાજા માધુરો અવન્તિપુત્તો – ''સમણો ખલુ, ભો, કચ્ચાનો મધુરાયં [મથુરાયં (ટીકા)] વિહરતિ ગુન્દાવને. તં ખો પન ભવન્તં કચ્ચાનં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી બહુસ્સુતો ચિત્તકથી કલ્યાણપટિભાનો વુદ્ધો ચેવ અરહા ચ'. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી''તિ. અથ ખો રાજા માધુરો અવન્તિપુત્તો ભદ્રાનિ ભદ્રાનિ યાનાનિ યોજાપેત્વા ભદ્રં યાનં અભિરુહિત્વા ભદ્રેહિ ભદ્રેહિ યાનેહિ મધુરાય નિય્યાસિ મહચ્ચરાજાનુભાવેન આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં દસ્સનાય. યાવતિકા યાનસ્સ ભૂમિ યાનેન ગન્ત્વા યાના પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહાકચ્ચાનેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાજા માધુરો અવન્તિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચ – ''બ્રાહ્મણા, ભો કચ્ચાન, એવમાહંસુ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો, કણ્હો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા'તિ. ઇધ ભવં કચ્ચાનો કિમક્ખાયી''તિ? ''ઘોસોયેવ ખો એસો, મહારાજ, લોકસ્મિં – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો, કણ્હો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા'તિ. તદમિનાપેતં, મહારાજ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા ઘોસોયેવેસો લોકસ્મિં – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા'''તિ.

૩૧૮. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ખત્તિયસ્સ ચેપિ ઇજ્ઝેય્ય ધનેન વા ધઞ્ઞેન વા રજતેન વા જાતરૂપેન વા ખત્તિયોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી... બ્રાહ્મણોપિસ્સાસ્સ... વેસ્સોપિસ્સાસ્સ... સુદ્દોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી''તિ? ''ખત્તિયસ્સ ચેપિ, ભો કચ્ચાન, ઇજ્ઝેય્ય ધનેન વા ધઞ્ઞેન વા રજતેન વા જાતરૂપેન વા ખત્તિયોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી... બ્રાહ્મણોપિસ્સાસ્સ... વેસ્સોપિસ્સાસ્સ... સુદ્દોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, બ્રાહ્મણસ્સ ચેપિ ઇજ્ઝેય્ય ધનેન વા ધઞ્ઞેન વા રજતેન વા જાતરૂપેન વા બ્રાહ્મણોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી... વેસ્સોપિસ્સાસ્સ... સુદ્દોપિસ્સાસ્સ ... ખત્તિયોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી''તિ? ''બ્રાહ્મણસ્સ ચેપિ, ભો કચ્ચાન, ઇજ્ઝેય્ય ધનેન વા ધઞ્ઞેન વા રજતેન વા જાતરૂપેન વા બ્રાહ્મણોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી... વેસ્સોપિસ્સાસ્સ... સુદ્દોપિસ્સાસ્સ ... ખત્તિયોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, વેસ્સસ્સ ચેપિ ઇજ્ઝેય્ય ધનેન વા ધઞ્ઞેન વા રજતેન વા જાતરૂપેન વા વેસ્સોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી... સુદ્દોપિસ્સાસ્સ... ખત્તિયોપિસ્સાસ્સ... બ્રાહ્મણોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી''તિ? ''વેસ્સસ્સ ચેપિ, ભો કચ્ચાન, ઇજ્ઝેય્ય ધનેન વા ધઞ્ઞેન વા રજતેન વા જાતરૂપેન વા વેસ્સોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી... સુદ્દોપિસ્સાસ્સ... ખત્તિયોપિસ્સાસ્સ... બ્રાહ્મણોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, સુદ્દસ્સ ચેપિ ઇજ્ઝેય્ય ધનેન વા ધઞ્ઞેન વા રજતેન વા જાતરૂપેન વા સુદ્દોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી... ખત્તિયોપિસ્સાસ્સ... બ્રાહ્મણોપિસ્સાસ્સ... વેસ્સોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી''તિ? ''સુદ્દસ્સ ચેપિ, ભો કચ્ચાન, ઇજ્ઝેય્ય ધનેન વા ધઞ્ઞેન વા રજતેન વા જાતરૂપેન વા સુદ્દોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદીતિ... ખત્તિયોપિસ્સાસ્સ... બ્રાહ્મણોપિસ્સાસ્સ... વેસ્સોપિસ્સાસ્સ પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિંકારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, યદિ એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભો કચ્ચાન, એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ. નેસં [નાસં (સી॰), નાહં (સ્યા॰ કં॰)] એત્થ કિઞ્ચિ નાનાકરણં સમનુપસ્સામી''તિ. ''ઇમિનાપિ ખો એતં, મહારાજ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા ઘોસો યેવેસો લોકસ્મિં – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા'''તિ.

૩૧૯. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધસ્સ ખત્તિયો પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠિ [મિચ્છાદિટ્ઠી (સબ્બત્થ)] કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''ખત્તિયોપિ હિ, ભો કચ્ચાન, પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી

અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય. એવં મે એત્થ હોતિ, એવઞ્ચ પન મે એતં અરહતં સુત''ન્તિ.

''સાધુ સાધુ, મહારાજ! સાધુ ખો તે એતં, મહારાજ, એવં હોતિ, સાધુ ચ પન તે એતં અરહતં સુતં. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધસ્સ બ્રાહ્મણો...પે॰... ઇધસ્સ વેસ્સો...પે॰... ઇધસ્સ સુદ્દો પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''સુદ્દોપિ હિ, ભો કચ્ચાન, પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય. એવં મે એત્થ હોતિ, એવઞ્ચ પન મે એતં અરહતં સુત''ન્તિ.

''સાધુ સાધુ, મહારાજ! સાધુ ખો તે એતં, મહારાજ, એવં હોતિ, સાધુ ચ પન તે એતં અરહતં સુતં. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, યદિ એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભો કચ્ચાન, એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ. નેસં એત્થ કિઞ્ચિ નાનાકરણં સમનુપસ્સામી''તિ. ''ઇમિનાપિ ખો એતં, મહારાજ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા ઘોસો યેવેસો લોકસ્મિં – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા'''તિ.

૩૨૦. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધસ્સ ખત્તિયો પાણાતિપાતા પટિવિરતો, અદિન્નાદાના પટિવિરતો, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો, મુસાવાદા પટિવિરતો, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો, અનભિજ્ઝાલુ અબ્યાપન્નચિત્તો સમ્માદિટ્ઠિ [સમ્માદિટ્ઠી (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્ય નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''ખત્તિયોપિ હિ, ભો કચ્ચાન, પાણાતિપાતા પટિવિરતો, અદિન્નાદાના પટિવિરતો, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો, મુસાવાદા પટિવિરતો, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો, અનભિજ્ઝાલુ અબ્યાપન્નચિત્તો સમ્માદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્ય. એવં મે એત્થ હોતિ, એવઞ્ચ પન મે એતં અરહતં સુત''ન્તિ.

''સાધુ સાધુ, મહારાજ! સાધુ ખો તે એતં, મહારાજ, એવં હોતિ, સાધુ ચ પન તે એતં અરહતં સુતં. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધસ્સ બ્રાહ્મણો, ઇધસ્સ વેસ્સો, ઇધસ્સ સુદ્દો પાણાતિપાતા પટિવિરતો અદિન્નાદાના પટિવિરતો...પે॰... સમ્માદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્ય નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''સુદ્દોપિ હિ, ભો કચ્ચાન, પાણાતિપાતા પટિવિરતો, અદિન્નાદાના પટિવિરતો...પે॰... સમ્માદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્ય. એવં મે એત્થ હોતિ, એવઞ્ચ પન મે એતં અરહતં સુત''ન્તિ.

''સાધુ સાધુ, મહારાજ! સાધુ ખો તે એતં, મહારાજ, એવં હોતિ, સાધુ ચ પન તે એતં અરહતં સુતં. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, યદિ એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભો કચ્ચાન, એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ. નેસં એત્થ કિઞ્ચિ નાનાકરણં સમનુપસ્સામી''તિ . ''ઇમિનાપિ ખો એતં, મહારાજ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા ઘોસો યેવેસો લોકસ્મિં – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા'''તિ.

૩૨૧. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધ ખત્તિયો સન્ધિં વા છિન્દેય્ય, નિલ્લોપં વા હરેય્ય, એકાગારિકં વા કરેય્ય, પરિપન્થે વા તિટ્ઠેય્ય, પરદારં વા ગચ્છેય્ય, તઞ્ચે તે પુરિસા ગહેત્વા દસ્સેય્યું – ‘અયં તે, દેવ, ચોરો આગુચારી. ઇમસ્સ યં ઇચ્છસિ તં દણ્ડં પણેહી’તિ. કિન્તિ નં કરેય્યાસી’’તિ? ‘‘ઘાતેય્યામ વા, ભો કચ્ચાન, જાપેય્યામ વા પબ્બાજેય્યામ વા યથાપચ્ચયં વા કરેય્યામ. તં કિસ્સ હેતુ? યા હિસ્સ , ભો કચ્ચાન, પુબ્બે ‘ખત્તિયો’તિ સમઞ્ઞા સાસ્સ અન્તરહિતા; ચોરોત્વેવ સઙ્ખ્યં [સઙ્ખં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ગચ્છતી’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધ બ્રાહ્મણો, ઇધ વેસ્સો, ઇધ સુદ્દો સન્ધિં વા છિન્દેય્ય, નિલ્લોપં વા હરેય્ય, એકાગારિકં વા કરેય્ય, પરિપન્થે વા તિટ્ઠેય્ય, પરદારં વા ગચ્છેય્ય, તઞ્ચે તે પુરિસા ગહેત્વા દસ્સેય્યું – ‘અયં તે, દેવ, ચોરો આગુચારી. ઇમસ્સ યં ઇચ્છસિ તં દણ્ડં પણેહી’તિ. કિન્તિ નં કરેય્યાસી’’તિ? ‘‘ઘાતેય્યામ વા, ભો કચ્ચાન, જાપેય્યામ વા પબ્બાજેય્યામ વા યથાપચ્ચયં વા કરેય્યામ. તં કિસ્સ હેતુ? યા હિસ્સ, ભો કચ્ચાન, પુબ્બે ‘સુદ્દો’તિ સમઞ્ઞા સાસ્સ અન્તરહિતા; ચોરોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતી’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, યદિ એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભો કચ્ચાન, એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ. નેસં એત્થ કિઞ્ચિ નાનાકરણં સમનુપસ્સામી’’તિ. ‘‘ઇમિનાપિ ખો એતં, મહારાજ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા ઘોસો યેવેસો લોકસ્મિં – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો…પે॰… બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ.

૩૨૨. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધ ખત્તિયો કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો અસ્સ વિરતો પાણાતિપાતા, વિરતો અદિન્નાદાના, વિરતો મુસાવાદા, રત્તૂપરતો, એકભત્તિકો, બ્રહ્મચારી, સીલવા, કલ્યાણધમ્મો? કિન્તિ નં કરેય્યાસી’’તિ? ‘‘અભિવાદેય્યામ વા [પિ (દી॰ નિ॰ ૧.૧૮૪, ૧૮૭ સામઞ્ઞફલે)], ભો કચ્ચાન, પચ્ચુટ્ઠેય્યામ વા આસનેન વા નિમન્તેય્યામ અભિનિમન્તેય્યામ વા નં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ ધમ્મિકં વા અસ્સ રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહેય્યામ. તં કિસ્સ હેતુ? યા હિસ્સ, ભો કચ્ચાન, પુબ્બે ‘ખત્તિયો’તિ સમઞ્ઞા સાસ્સ અન્તરહિતા; સમણોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતી’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધ બ્રાહ્મણો, ઇધ વેસ્સો, ઇધ સુદ્દો કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો અસ્સ વિરતો પાણાતિપાતા, વિરતો અદિન્નાદાના વિરતો મુસાવાદા, રત્તૂપરતો, એકભત્તિકો, બ્રહ્મચારી, સીલવા, કલ્યાણધમ્મો? કિન્તિ નં કરેય્યાસી’’તિ? ‘‘અભિવાદેય્યામ વા, ભો કચ્ચાન, પચ્ચુટ્ઠેય્યામ વા આસનેન વા નિમન્તેય્યામ અભિનિમન્તેય્યામ વા નં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ ધમ્મિકં વા અસ્સ રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહેય્યામ. તં કિસ્સ હેતુ? યા હિસ્સ, ભો કચ્ચાન, પુબ્બે ‘સુદ્દો’તિ સમઞ્ઞા સાસ્સ અન્તરહિતા; સમણોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતી’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, યદિ એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભો કચ્ચાન, એવં સન્તે, ઇમે ચત્તારો વણ્ણા સમસમા હોન્તિ. નેસં એત્થ કિઞ્ચિ નાનાકરણં સમનુપસ્સામી’’તિ. ‘‘ઇમિનાપિ ખો એતં, મહારાજ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા ઘોસો યેવેસો લોકસ્મિં – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો, કણ્હો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ.

૩૨૩. એવં વુત્તે, રાજા માધુરો અવન્તિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભો કચ્ચાન, અભિક્કન્તં, ભો કચ્ચાન! સેય્યથાપિ, ભો કચ્ચાન, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ; એવમેવં ભોતા કચ્ચાનેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં કચ્ચાનં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ . ઉપાસકં મં ભવં કચ્ચાનો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. ‘‘મા ખો મં ત્વં, મહારાજ, સરણં અગમાસિ. તમેવ ત્વં [તમેતં ત્વં (સ્યા॰ કં॰), તમેતં (ક॰)] ભગવન્તં સરણં ગચ્છ યમહં સરણં ગતો’’તિ. ‘‘કહં પન, ભો કચ્ચાન, એતરહિ સો ભગવા વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો’’તિ? ‘‘પરિનિબ્બુતો ખો, મહારાજ, એતરહિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો’’તિ. ‘‘સચેપિ મયં, ભો કચ્ચાન, સુણેય્યામ તં ભગવન્તં દસસુ યોજનેસુ, દસપિ મયં યોજનાનિ ગચ્છેય્યામ તં ભગવન્તં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં. સચેપિ મયં, ભો કચ્ચાન, સુણેય્યામ તં ભગવન્તં વીસતિયા યોજનેસુ, તિંસાય યોજનેસુ, ચત્તારીસાય યોજનેસુ, પઞ્ઞાસાય યોજનેસુ, પઞ્ઞાસમ્પિ મયં યોજનાનિ ગચ્છેય્યામ તં ભગવન્તં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં. યોજનસતે ચેપિ મયં ભો કચ્ચાન, સુણેય્યામ તં ભગવન્તં, યોજનસતમ્પિ મયં ગચ્છેય્યામ તં ભગવન્તં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં. યતો ચ, ભો કચ્ચાન, પરિનિબ્બુતો સો ભગવા, પરિનિબ્બુતમ્પિ મયં ભગવન્તં સરણં ગચ્છામ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં કચ્ચાનો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

મધુરસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. બોધિરાજકુમારસુત્તં

૩૨૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે ભેસકળાવને મિગદાયે. તેન ખો પન સમયેન બોધિસ્સ રાજકુમારસ્સ કોકનદો [કોકનુદો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] નામ પાસાદો અચિરકારિતો હોતિ અનજ્ઝાવુટ્ઠો સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા કેનચિ વા મનુસ્સભૂતેન. અથ ખો બોધિ રાજકુમારો સઞ્જિકાપુત્તં માણવં આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, સમ્મ સઞ્જિકાપુત્ત, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છ – ‘બોધિ, ભન્તે, રાજકુમારો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી’તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – ‘અધિવાસેતુ કિર, ભન્તે, ભગવા બોધિસ્સ રાજકુમારસ્સ સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો સઞ્જિકાપુત્તો માણવો બોધિસ્સ રાજકુમારસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સઞ્જિકાપુત્તો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘બોધિ ખો [બોધિ ભો ગોતમ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] રાજકુમારો ભોતો ગોતમસ્સ પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ. એવઞ્ચ વદેતિ – ‘અધિવાસેતુ કિર ભવં ગોતમો બોધિસ્સ રાજકુમારસ્સ સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. અથ ખો સઞ્જિકાપુત્તો માણવો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના યેન બોધિ રાજકુમારો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા બોધિં રાજકુમારં એતદવોચ – ‘‘અવોચુમ્હ ભોતો વચનેન તં ભવન્તં ગોતમં – ‘બોધિ ખો રાજકુમારો ભોતો ગોતમસ્સ પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ. એવઞ્ચ વદેતિ – અધિવાસેતુ કિર ભવં ગોતમો બોધિસ્સ રાજકુમારસ્સ સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’તિ. અધિવુટ્ઠઞ્ચ પન સમણેન ગોતમેના’’તિ.

૩૨૫. અથ ખો બોધિ રાજકુમારો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે નિવેસને પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા, કોકનદઞ્ચ પાસાદં ઓદાતેહિ દુસ્સેહિ સન્થરાપેત્વા યાવ પચ્છિમસોપાનકળેવરા [કળેબરા (સી॰)], સઞ્જિકાપુત્તં માણવં આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, સમ્મ સઞ્જિકાપુત્ત, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો કાલં આરોચેહિ – 'કાલો, ભન્તે, નિટ્ઠિતં ભત્ત'''ન્તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો સઞ્જિકાપુત્તો માણવો બોધિસ્સ રાજકુમારસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો કાલં આરોચેસિ – ''કાલો, ભો ગોતમ, નિટ્ઠિતં ભત્ત''ન્તિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન બોધિસ્સ રાજકુમારસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ. તેન ખો પન સમયેન બોધિ રાજકુમારો બહિદ્વારકોટ્ઠકે ઠિતો હોતિ ભગવન્તં આગમયમાનો. અદ્દસા ખો બોધિ રાજકુમારો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન પચ્ચુગ્ગન્ત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પુરક્ખત્વા યેન કોકનદો પાસાદો તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો ભગવા પચ્છિમં સોપાનકળેવરં નિસ્સાય અટ્ઠાસિ. અથ ખો બોધિ રાજકુમારો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિરુહતુ [અભિરૂહતુ (સ્યા॰ કં॰ પી॰) અક્કમતુ (ચૂળવ॰ ૨૬૮)], ભન્તે, ભગવા દુસ્સાનિ, અભિરુહતુ સુગતો દુસ્સાનિ; યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ. એવં વુત્તે, ભગવા તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો...પે॰... તતિયમ્પિ ખો બોધિ રાજકુમારો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિરુહતુ, ભન્તે, ભગવા. દુસ્સાનિ, અભિરુહતુ સુગતો દુસ્સાનિ; યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ.

૩૨૬. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં અપલોકેસિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો બોધિં રાજકુમારં એતદવોચ – ''સંહરતુ, રાજકુમાર, દુસ્સાનિ; ન ભગવા ચેલપટિકં [ચેલપત્તિકં (સી॰ પી॰)] અક્કમિસ્સતિ. પચ્છિમં જનતં તથાગતો અનુકમ્પતી''તિ [અપલોકેતીતિ (સબ્બત્થ)]. અથ ખો બોધિ રાજકુમારો દુસ્સાનિ સંહરાપેત્વા ઉપરિકોકનદપાસાદે [ઉપરિકોકનદે પાસાદે (સી॰ પી॰ વિનયેચ), ઉપરિકોકનદે (સ્યા॰ કં॰)] આસનાનિ પઞ્ઞપેસિ. અથ ખો ભગવા કોકનદં પાસાદં અભિરુહિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. અથ ખો બોધિ રાજકુમારો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો બોધિ રાજકુમારો ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો બોધિ રાજકુમારો ભગવન્તં એતદવોચ – ''મય્હં ખો, ભન્તે, એવં હોતિ – 'ન ખો સુખેન સુખં અધિગન્તબ્બં, દુક્ખેન ખો સુખં અધિગન્તબ્બ'''ન્તિ.

૩૨૭. ''મય્હમ્પિ ખો, રાજકુમાર, પુબ્બેવ સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – 'ન ખો સુખેન સુખં અધિગન્તબ્બં, દુક્ખેન ખો સુખં અધિગન્તબ્બ'ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, અપરેન સમયેન દહરોવ સમાનો સુસુકાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા અકામકાનં માતાપિતૂનં અસ્સુમુખાનં રુદન્તાનં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિં. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો કિંકુસલગવેસી [કિંકુસલંગવેસી (ક॰)] અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – 'ઇચ્છામહં, આવુસો કાલામ, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ'ન્તિ. એવં વુત્તે, રાજકુમાર, આળારો કાલામો મં એતદવોચ – 'વિહરતાયસ્મા, તાદિસો અયં ધમ્મો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો નચિરસ્સેવ સકં આચરિયકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા'તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં પરિયાપુણિં. સો ખો અહં, રાજકુમાર, તાવતકેનેવ ઓટ્ઠપહતમત્તેન લપિતલાપનમત્તેન ઞાણવાદઞ્ચ વદામિ, થેરવાદઞ્ચ જાનામિ પસ્સામીતિ ચ પટિજાનામિ, અહઞ્ચેવ અઞ્ઞે ચ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'ન ખો આળારો કાલામો ઇમં ધમ્મં કેવલં

સદ્ધામત્તકેન સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેતિ; અદ્ધા આળારો કાલામો ઇમં ધમ્મં જાનં પસ્સં વિહરતી'તિ.

''અથ ખ્વાહં, રાજકુમાર, યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – 'કિત્તાવતા નો, આવુસો કાલામ, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસી'તિ [ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]? એવં વુત્તે, રાજકુમાર, આળારો કાલામો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં પવેદેસિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ સદ્ધા, મય્હંપત્થિ સદ્ધા; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ વીરિયં...પે॰... સતિ... સમાધિ... પઞ્ઞા, મય્હંપત્થિ પઞ્ઞા. યંનૂનાહં યં ધમ્મં આળારો કાલામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેતિ તસ્સ ધમ્મસ્સ સચ્છિકિરિયાય પદહેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. અથ ખ્વાહં, રાજકુમાર, યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – 'એત્તાવતા નો, આવુસો કાલામ, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી'તિ? 'એત્તાવતા ખો અહં, આવુસો, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમી'તિ. 'અહમ્પિ ખો, આવુસો, એત્તાવતા ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામી'તિ. 'લાભા નો, આવુસો, સુલદ્ધં નો, આવુસો, યે મયં આયસ્મન્તં તાદિસં સબ્રહ્મચારિં પસ્સામ . ઇતિ યાહં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમિ, તં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ. યં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ, તમહં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમિ. ઇતિ યાહં ધમ્મં જાનામિ તં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ; યં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ તમહં ધમ્મં જાનામિ. ઇતિ યાદિસો અહં, તાદિસો તુવં; યાદિસો તુવં તાદિસો અહં. એહિ દાનિ, આવુસો, ઉભોવ સન્તા ઇમં ગણં પરિહરામા'તિ. ઇતિ ખો, રાજકુમાર, આળારો કાલામો આચરિયો મે સમાનો (અત્તનો) [( ) નત્થિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અન્તેવાસિં મં સમાનં અત્તના [અત્તનો (સી॰ પી॰)] સમસમં ઠપેસિ, ઉળારાય ચ મં પૂજાય પૂજેસિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'નાયં ધમ્મો નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, યાવદેવ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપપત્તિયા'તિ . સો ખો અહં, રાજકુમાર, તં ધમ્મં અનલઙ્કરિત્વા તસ્મા ધમ્મા નિબ્બિજ્જ અપક્કમિં.

૩૨૮. ''સો ખો અહં, રાજકુમાર, કિંકુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો યેન ઉદકો [ઉદ્દકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – 'ઇચ્છામહં, આવુસો [આવુસો રામ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰) પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૭૮ પાસરાસિસુત્તે], ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ'ન્તિ. એવં વુત્તે, રાજકુમાર, ઉદકો રામપુત્તો મં એતદવોચ – 'વિહરતાયસ્મા, તાદિસો અયં ધમ્મો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો નચિરસ્સેવ સકં આચરિયકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા'તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં પરિયાપુણિં. સો ખો અહં, રાજકુમાર, તાવતકેનેવ ઓટ્ઠપહતમત્તેન લપિતલાપનમત્તેન ઞાણવાદઞ્ચ વદામિ, થેરવાદઞ્ચ જાનામિ પસ્સામીતિ ચ પટિજાનામિ, અહઞ્ચેવ અઞ્ઞે ચ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'ન ખો રામો ઇમં ધમ્મં કેવલં સદ્ધામત્તકેન સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસિ; અદ્ધા રામો ઇમં ધમ્મં જાનં પસ્સં વિહાસી'તિ. અથ ખ્વાહં, રાજકુમાર, યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – 'કિત્તાવતા નો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસી'તિ? એવં વુત્તે, રાજકુમાર, ઉદકો રામપુત્તો

નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં પવેદેસિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ સદ્ધા, મય્હંપત્થિ સદ્ધા; ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ વીરિયં...પે॰... સતિ... સમાધિ... પઞ્ઞા, મય્હંપત્થિ પઞ્ઞા. યંનૂનાહં યં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેતિ તસ્સ ધમ્મસ્સ સચ્છિકિરિયાય પદહેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં.

“અથ ખ્વાહં, રાજકુમાર, યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – ‘એત્તાવતા નો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી’તિ? ‘એત્તાવતા ખો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી’તિ. ‘અહમ્પિ ખો, આવુસો, એત્તાવતા ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામી’તિ. ‘લાભા નો, આવુસો, સુલદ્ધં નો, આવુસો, યે મયં આયસ્મન્તં તાદિસં સબ્રહ્મચારિં પસ્સામ. ઇતિ યં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસિ તં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ. યં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ તં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસિ. ઇતિ યં ધમ્મં રામો અભિઞ્ઞાસિ તં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ; યં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ તં ધમ્મં રામો અભિઞ્ઞાસિ. ઇતિ યાદિસો રામો અહોસિ તાદિસો તુવં, યાદિસો તુવં તાદિસો રામો અહોસિ. એહિ દાનિ, આવુસો, તુવં ઇમં ગણં પરિહરા’તિ. ઇતિ ખો, રાજકુમાર, ઉદકો રામપુત્તો સબ્રહ્મચારી મે સમાનો આચરિયટ્ઠાને મં ઠપેસિ, ઉળારાય ચ મં પૂજાય પૂજેસિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘નાયં ધમ્મો નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, યાવદેવ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપપત્તિયા’તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, તં ધમ્મં અનલઙ્કરિત્વા તસ્મા ધમ્મા નિબ્બિજ્જ અપક્કમિં.

૩૨૯. “સો ખો અહં, રાજકુમાર, કિંકુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો, મગધેસુ અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો, યેન ઉરુવેલા સેનાનિગમો તદવસરિં. તત્થદ્દસં રમણીયં ભૂમિભાગં, પાસાદિકઞ્ચ વનસણ્ડં, નદીઞ્ચ સન્દન્તિં સેતકં સુપતિત્થં, રમણીયં સમન્તા ચ ગોચરગામં. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘રમણીયો વત, ભો, ભૂમિભાગો, પાસાદિકો ચ વનસણ્ડો, નદિઞ્ચ સન્દન્તિં સેતકા સુપતિત્થા , રમણીયા સમન્તા [સામન્તા (?) પુરિમપિટ્ઠેપિ] ચ ગોચરગામો. અલં વતિદં કુલપુત્તસ્સ પધાનત્થિકસ્સ પધાનાયા’તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, તત્થેવ નિસીદિં – ‘અલમિદં પધાનાયા’તિ. અપિસ્સુ મં, રાજકુમાર, તિસ્સો ઉપમા પટિભંસુ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.

“સેય્યથાપિ, રાજકુમાર, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં ઉદકે નિક્ખિત્તં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉત્તરારણિં આદાય – ‘અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેસ્સામિ, તેજો પાતુકરિસ્સામી’તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, અપિ નુ સો પુરિસો અમું અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં ઉદકે નિક્ખિત્તં ઉત્તરારણિં આદાય અભિમન્થેન્તો [અભિમત્થેન્તો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્યા”તિ? “નો હિદં, ભન્તે. તં કિસ્સ હેતુ? અદુઞ્હિ, ભન્તે, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં તઞ્ચ પન ઉદકે નિક્ખિત્તં, યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા”તિ. “એવમેવ ખો, રાજકુમાર, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ કામેહિ અવૂપકટ્ઠા વિહરન્તિ, યો ચ નેસં કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો સો ચ અજ્ઝત્તં ન સુપ્પહીનો હોતિ, ન સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો. ઓપક્કમિકા ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. નો ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા ઓપક્કમિકા દુક્ખા

તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ञाणाय દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. અયં ખો મં, રાજકુમાર, પઠમા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.

૩૩૦. ‘‘અપરાપિ ખો મં, રાજકુમાર, દુતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. સેય્યથાપિ, રાજકુમાર, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉત્તરારણિં આદાય – ‘અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેસ્સામિ, તેજો પાતુકરિસ્સામી’તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, અપિ નુ સો પુરિસો અમું અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં ઉત્તરારણિં આદાય અભિમન્થેન્તો અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય , તેજો પાતુકરેય્યા’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભન્તે. તં કિસ્સ હેતુ? અદુઞ્હિ, ભન્તે, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં કિઞ્ચાપિ આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં, યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, રાજકુમાર, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ કામેહિ વૂપકટ્ઠા વિહરન્તિ, યો ચ નેસં કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો સો ચ અજ્ઝત્તં ન સુપ્પહીનો હોતિ, ન સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો. ઓપક્કમિકા ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ञाणाय દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. નો ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ञाणाय દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. અયં ખો મં, રાજકુમાર, દુતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.

૩૩૧. ‘‘અપરાપિ ખો મં, રાજકુમાર, તતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. સેય્યથાપિ, રાજકુમાર, સુક્ખં કટ્ઠં કોળાપં આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉત્તરારણિં આદાય – ‘અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેસ્સામિ, તેજો પાતુકરિસ્સામી’તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, અપિ નુ સો પુરિસો અમું સુક્ખં કટ્ઠં કોળાપં આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં ઉત્તરારણિં આદાય અભિમન્થેન્તો અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્યા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. તં કિસ્સ હેતુ? અદુઞ્હિ, ભન્તે, સુક્ખં કટ્ઠં કોળાપં, તઞ્ચ પન આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્ત’’ન્તિ. ‘‘એવમેવ ખો, રાજકુમાર, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ કામેહિ વૂપકટ્ઠા વિહરન્તિ, યો ચ નેસં કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો સો ચ અજ્ઝત્તં સુપ્પહીનો હોતિ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો. ઓપક્કમિકા ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, ભબ્બાવ તે ञाणाय દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. નો ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, ભબ્બાવ તે ञाणाय દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. અયં ખો મં, રાજકુમાર, તતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. ઇમા ખો મં, રાજકુમાર, તિસ્સો ઉપમા પટિભંસુ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.

૩૩૨. ‘‘તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં દન્તેભિદન્તમાધાય [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૨૦ વિતક્કસણ્ઠાનસુત્તે], જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હેય્યં અભિનિપ્પીળેય્યં અભિસન્તાપેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, દન્તેભિદન્તમાધાય, જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હામિ અભિનિપ્પીળેમિ અભિસન્તાપેમિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, દન્તેભિદન્તમાધાય, જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હતો અભિનિપ્પીળયતો અભિસન્તાપયતો કચ્છેહિ સેદા મુચ્ચન્તિ. સેય્યથાપિ, રાજકુમાર, બલવા પુરિસો દુબ્બલતરં પુરિસં સીસે વા ગહેત્વા ખન્ધે વા ગહેત્વા અભિનિગ્ગણ્હેય્ય અભિનિપ્પીળેય્ય અભિસન્તાપેય્ય; એવમેવ ખો મે, રાજકુમાર, દન્તેભિદન્તમાધાય, જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હતો અભિનિપ્પીળયતો અભિસન્તાપયતો કચ્છેહિ સેદા મુચ્ચન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે,

રાજકુમાર, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

333. ''તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ કણ્ણસોતેહિ વાતાનં નિક્ખમન્તાનં અધિમત્તો સદ્દો હોતિ. સેય્યથાપિ નામ કમ્મારગગ્ગરિયા ધમમાનાય અધિમત્તો સદ્દો હોતિ, એવમેવ ખો મે, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ કણ્ણસોતેહિ વાતાનં નિક્ખમન્તાનં અધિમત્તો સદ્દો હોતિ. આરદ્ધં ખો પન મે, રાજકુમાર, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

''તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા મુદ્ધનિ ઊહનન્તિ [ઊહન્તિ (સી॰), ઓહનન્તિ (સ્યા॰ કં॰), ઉહનન્તિ (ક॰)]. સેય્યથાપિ, રાજકુમાર, બલવા પુરિસો તિણ્હેન સિખરેન મુદ્ધનિ અભિમત્થેય્ય [મુદ્ધાનં અભિમન્થેય્ય (સી॰ પી॰), મુદ્ધાનં અભિમત્થેય્ય (સ્યા॰ કં॰)], એવમેવ ખો મે, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા મુદ્ધનિ ઊહનન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, રાજકુમાર, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

''તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા સીસે સીસવેદના હોન્તિ. સેય્યથાપિ, રાજકુમાર, બલવા પુરિસો દળ્હેન વરત્તક્ખણ્ડેન [વરત્તકબન્ધનેન (સી॰)] સીસે સીસવેઠં દદેય્ય; એવમેવ ખો મે, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા સીસે સીસવેદના હોન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, રાજકુમાર, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

''તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા કુચ્છિં પરિકન્તન્તિ. સેય્યથાપિ, રાજકુમાર, દક્ખો ગોઘાતકો વા ગોઘાતકન્તેવાસી વા તિણ્હેન ગોવિકન્તનેન કુચ્છિં પરિકન્તેય્ય, એવમેવ ખો મે, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા , વાતા કુચ્છિં પરિકન્તન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, રાજકુમાર, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

“તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તો કાયસ્મિં ડાહો હોતિ. સેય્યથાપિ, રાજકુમાર, દ્વે બલવન્તો પુરિસા દુબ્બલતરં પુરિસં નાનાબાહાસુ ગહેત્વા અઙ્ગારકાસુયા સન્તાપેય્યું સમ્પરિતાપેય્યું, એવમેવ ખો મે, રાજકુમાર, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તો કાયસ્મિં ડાહો હોતિ. આરદ્ધં ખો પન મે, રાજકુમાર, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

“અપિસ્સુ મં, રાજકુમાર, દેવતા દિસ્વા એવમાહંસુ – ‘કાલઙ્કતો સમણો ગોતમો’તિ. એકચ્ચા દેવતા એવમાહંસુ – ‘ન કાલઙ્કતો સમણો ગોતમો, અપિ ચ કાલઙ્કરોતી’તિ. એકચ્ચા દેવતા એવમાહંસુ – ‘ન કાલઙ્કતો સમણો ગોતમો, નાપિ કાલઙ્કરોતિ . અરહં સમણો ગોતમો. વિહારોત્વેવ સો [વિહારોત્વેવેસો (સી॰)] અરહતો એવરૂપો હોતી’તિ [વિહારોત્વેવેસો અરહતો’’તિ (?)].

૩૩૪. “તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં સબ્બસો આહારુપચ્છેદાય પટિપજ્જેય્ય’ન્તિ. અથ ખો મં, રાજકુમાર, દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – ‘મા ખો ત્વં, મારિસ, સબ્બસો આહારુપચ્છેદાય પટિપજ્જિ. સચે ખો ત્વં, મારિસ, સબ્બસો આહારુપચ્છેદાય પટિપજ્જિસ્સસિ, તસ્સ તે મયં દિબ્બં ઓજં લોમકૂપેહિ અજ્ઝોહારેસ્સામ [અજ્ઝોહરિસ્સામ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)], તાય ત્વં યાપેસ્સસી’તિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘અહઞ્ચેવ ખો પન સબ્બસો અજજ્જિતં [અજદ્ધુકં (સી॰ પી॰), જદ્ધુકં (સ્યા॰ કં॰)] પટિજાનેય્યં. ઇમા ચ મે દેવતા દિબ્બં ઓજં લોમકૂપેહિ અજ્ઝોહારેય્યું [અજ્ઝોહરેય્યું (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)], તાય ચાહં યાપેય્યં, તં મમસ્સ મુસા’તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, તા દેવતા પચ્ચાચિક્ખામિ. ‘હલ’ન્તિ વદામિ.

“તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં થોકં થોકં આહારં આહારેય્યં પસતં પસતં, યદિ વા મુગ્ગયૂસં યદિ વા કુલત્થયૂસં યદિ વા કળાયયૂસં યદિ વા હરેણુકયૂસ’ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, થોકં થોકં આહારં આહારેસિં પસતં પસતં, યદિ વા મુગ્ગયૂસં યદિ વા કુલત્થયૂસં યદિ વા કળાયયૂસં યદિ વા હરેણુકયૂસં. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, થોકં થોકં આહારં આહારયતો પસતં પસતં, યદિ વા મુગ્ગયૂસં યદિ વા કુલત્થયૂસં યદિ વા કળાયયૂસં યદિ વા હરેણુકયૂસં, અધિમત્તકસિમાનં પત્તો કાયો હોતિ. સેય્યથાપિ નામ આસીતિકપબ્બાનિ વા કાળપબ્બાનિ વા, એવમેવસ્સુ મે અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિ ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ ઓટ્ઠપદં, એવમેવસ્સુ મે આનિસદં હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ વટ્ટનાવળી, એવમેવસ્સુ મે પિટ્ઠિકણ્ટકો ઉણ્ણતાવનતો હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ જરસાલાય ગોપાનસિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ, એવમેવસ્સુ મે ફાસુળિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ ગમ્ભીરે ઉદપાને ઉદકતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ, એવમેવસ્સુ મે અક્ખિકૂપેસુ અક્ખિતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ તિત્તકાલાબુ આમકચ્છિન્નો વાતાતપેન સંકુટિતો [સમ્ફુસિતો (સ્યા॰ કં॰), સંપુટીતો (ક॰) સંકુટિતોતિ એત્થ સઙ્કુચિતોતિ અત્થો] હોતિ સમ્મિલાતો, એવમેવસ્સુ મે સીસચ્છવિ સંકુટિતા હોતિ સમ્મિલાતા તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, રાજકુમાર, ‘ઉદરચ્છવિં પરિમસિસ્સામી’તિ પિટ્ઠિકણ્ટકંયેવ પરિગ્ગણ્હામિ, ‘પિટ્ઠિકણ્ટકં પરિમસિસ્સામી’તિ ઉદરચ્છવિંયેવ પરિગ્ગણ્હામિ. યાવસ્સુ મે, રાજકુમાર, ઉદરચ્છવિ પિટ્ઠિકણ્ટકં અલ્લીના હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, રાજકુમાર, ‘વચ્ચં વા મુત્તં વા કરિસ્સામી’તિ તત્થેવ અવકુજ્જો પપતામિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, રાજકુમાર, ઇમમેવ કાયં

અસ્સાસેન્તો પાણિના ગત્તાનિ અનુમજ્જામિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, પાણિના ગત્તાનિ અનુમજ્જતો પૂતિમૂલાનિ લોમાનિ કાયસ્મા પપતન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. અપિસ્સુ મં, રાજકુમાર, મનુસ્સા દિસ્વા એવમાહંસુ – 'કાળો સમણો ગોતમો'તિ, એકચ્ચે મનુસ્સા એવમાહંસુ – 'ન કાળો સમણો ગોતમો, સામો સમણો ગોતમો'તિ. એકચ્ચે મનુસ્સા એવમાહંસુ – 'ન કાળો સમણો ગોતમો, નપિ સામો, મઙ્ગુરચ્છવિ સમણો ગોતમો'તિ. યાવસ્સુ મે, રાજકુમાર, તાવ પરિસુદ્ધો છવિવણ્ણો પરિયોદાતો ઉપહતો હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય.

૩૩૫. ''તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'યે ખો કેચિ અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા [તિપ્પા (સી॰ પી॰)] ખરા કટુકા વેદના વેદયિંસુ, એતાવપરમં નયિતો ભિય્યો. યેપિ હિ કેચિ અનાગતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયિસ્સન્તિ, એતાવપરમં નયિતો ભિય્યો. યેપિ હિ કેચિ એતરહિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, એતાવપરમં નયિતો ભિય્યો. ન ખો પનાહં ઇમાય કટુકાય દુક્કરકારિકાય અધિગચ્છામિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં; સિયા નુ ખો અઞ્ઞો મગ્ગો બોધાયા'તિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'અભિજાનામિ ખો પનાહં પિતુ સક્કસ્સ કમ્મન્તે સીતાય જમ્બુચ્છાયાય નિસિન્નો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતા; સિયા નુ ખો એસો મગ્ગો બોધાયા'તિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, સતાનુસારિ વિઞ્ઞાણં અહોસિ – 'એસેવ મગ્ગો બોધાયા'તિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'કિં નુ ખો અહં તસ્સ સુખસ્સ ભાયામિ યં તં સુખં અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહી'તિ? તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'ન ખો અહં તસ્સ સુખસ્સ ભાયામિ યં તં સુખં અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહી'તિ.

''તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – 'ન ખો તં સુકરં સુખં અધિગન્તું એવં અધિમત્તકસિમાનં પત્તકાયેન. યંનૂનાહં ઓળારિકં આહારં આહારેય્યં ઓદનકુમ્માસ'ન્તિ. સો ખો અહં, રાજકુમાર, ઓળારિકં આહારં આહારેસિં ઓદનકુમ્માસં. તેન ખો પન મં, રાજકુમાર, સમયેન પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોન્તિ – 'યં ખો સમણો ગોતમો ધમ્મં અધિગમિસ્સતિ તં નો આરોચેસ્સતી'તિ. યતો ખો અહં, રાજકુમાર, ઓળારિકં આહારં આહારેસિં ઓદનકુમ્માસં, અથ મે તે પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ નિબ્બિજ્જ પક્કમિંસુ – 'બાહુલ્લિકો [બાહુલિકો (સી॰ પી॰) સારત્થટીકાય સંઘભેદસિક્ખાપદવણ્ણનાય સમેતિ] સમણો ગોતમો પધાનવિબ્ભન્તો, આવત્તો બાહુલ્લાયા'તિ.

૩૩૬. ''સો ખો અહં, રાજકુમાર, ઓળારિકં આહારં આહારેત્વા બલં ગહેત્વા વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા... દુતિયં ઝાનં... તતિયં ઝાનં... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. અયં ખો મે, રાજકુમાર, રત્તિયા પઠમે યામે પઠમા વિજ્જા અધિગતા, અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો – યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનામિ ...પે॰... અયં

ખો મે, રાજકુમાર, રત્તિયા મજ્ઝિમે યામે દુતિયા વિજ્જા અધિગતા, અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો – યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં...પે૦... ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં; ‘ઇમે આસવા’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં...પે૦... ‘અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં. તસ્સ મે એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં અહોસિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિં. અયં ખો મે, રાજકુમાર, રત્તિયા પચ્છિમે યામે તતિયા વિજ્જા અધિગતા, અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો – યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

૩૩૭. ‘‘તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘અધિગતો ખો મ્યાયં ધમ્મો ગમ્ભીરો દુદ્દસો દુરનુબોધો સન્તો પણીતો અતક્કાવચરો નિપુણો પણ્ડિતવેદનીયો. આલયરામા ખો પનાયં પજા આલયરતા આલયસમ્મુદિતા. આલયરામાય ખો પન પજાય આલયરતાય આલયસમ્મુદિતાય દુદ્દસં ઇદં ઠાનં યદિદં – ઇદપ્પચ્ચયતાપટિચ્ચસમુપ્પાદો. ઇદમ્પિ ખો ઠાનં દુદ્દસં – યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાનં . અહઞ્ચેવ ખો પન ધમ્મં દેસેય્યં, પરે ચ મે ન આજાનેય્યું, સો મમસ્સ કિલમથો, સા મમસ્સ વિહેસા’તિ. અપિસ્સુ મં, રાજકુમાર, ઇમા અનચ્છરિયા ગાથાયો પટિભંસુ પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા –

‘કિચ્છેન મે અધિગતં, હલં દાનિ પકાસિતું;
રાગદોસપરેતેહિ, નાયં ધમ્મો સુસમ્બુધો.

‘પટિસોતગામિં નિપુણં, ગમ્ભીરં દુદ્દસં અણું;
રાગરત્તા ન દક્ખન્તિ, તમોખન્ધેન આવુટા’ [આવટા (સી૦), આવુતા (સ્યા૦ કં૦)] તિ.

‘‘ઇતિહ મે, રાજકુમાર, પટિસઞ્ચિક્ખતો અપ્પોસ્સુક્કતાય ચિત્તં નમતિ નો ધમ્મદેસનાય.

૩૩૮. ‘‘અથ ખો, રાજકુમાર, બ્રહ્મુનો સહમ્પતિસ્સ મમ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય એતદહોસિ – ‘નસ્સતિ વત, ભો, લોકો; વિનસ્સતિ વત, ભો, લોકો. યત્ર હિ નામ તથાગતસ્સ અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અપ્પોસ્સુક્કતાય ચિત્તં નમતિ [નમિસ્સતિ (?)] નો ધમ્મદેસનાયા’તિ. અથ ખો, રાજકુમાર, બ્રહ્મા સહમ્પતિ – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – બ્રહ્મલોકે અન્તરહિતો મમ પુરતો પાતુરહોસિ. અથ ખો, રાજકુમાર, બ્રહ્મા સહમ્પતિ એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેનાહં તેનઞ્જલિં પણામેત્વા મં એતદવોચ – ‘દેસેતુ, ભન્તે, ભગવા ધમ્મં, દેસેતુ સુગતો ધમ્મં. સન્તિ સત્તા અપ્પરજક્ખજાતિકા અસ્સવનતાય ધમ્મસ્સ પરિહાયન્તિ; ભવિસ્સન્તિ ધમ્મસ્સ અઞ્ઞાતારો’તિ . ઇદમવોચ, રાજકુમાર, બ્રહ્મા સહમ્પતિ; ઇદં વત્વા અથાપરં એતદવોચ –

‘પાતુરહોસિ મગધેસુ પુબ્બે,

ધમ્મો અસુદ્ધો સમલેહિ ચિન્તિતો;
અપાપુરેતં [અવાપુરેતં (સી॰)] અમતસ્સ દ્વારં,
સુણન્તુ ધમ્મં વિમલેનાનુબુદ્ધં.

‘સેલે યથા પબ્બતમુદ્ધનિટ્ઠિતો,
યથાપિ પસ્સે જનતં સમન્તતો;
તથૂપમં ધમ્મમયં સુમેધ,
પાસાદમારુય્હ સમન્તચક્ખુ.

‘સોકાવતિણ્ણં [સોકાવકિણ્ણં (સ્યા॰)] જનતમપેતસોકો,
અવેક્ખસ્સુ જાતિજરાભિભૂતં;
ઉટ્ઠેહિ વીર, વિજિતસઙ્ગામ,
સત્થવાહ અણણ [અનણ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)], વિચર લોકે;
દેસસ્સુ [દેસેતુ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ભગવા ધમ્મં,
અઞ્ઞાતારો ભવિસ્સન્તી’તિ.

૩૩૯. ‘‘અથ ખ્વાહં, રાજકુમાર, બ્રહ્મુનો ચ અજ્ઝેસનં વિદિત્વા સત્તેસુ ચ કારુઞ્ઞતં પટિચ્ચ બુદ્ધચક્ખુના લોકં વોલોકેસિં. અદ્દસં ખો અહં, રાજકુમાર, બુદ્ધચક્ખુના લોકં વોલોકેન્તો સત્તે અપ્પરજક્ખે મહારજક્ખે તિક્ખિન્દ્રિયે મુદિન્દ્રિયે સ્વાકારે દ્વાકારે સુવિઞ્ઞાપયે દુવિઞ્ઞાપયે અપ્પેકચ્ચે પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિને [દસ્સાવિનો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] વિહરન્તે, અપ્પેકચ્ચે ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિને વિહરન્તે. સેય્યથાપિ નામ ઉપ્પલિનિયં વા પદુમિનિયં વા પુણ્ડરીકિનિયં વા અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકાનુગ્ગતાનિ અન્તોનિમુગ્ગપોસીનિ, અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકાનુગ્ગતાનિ સમોદકં ઠિતાનિ, અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકા અચ્ચુગ્ગમ્મ ઠિતાનિ [તિટ્ઠન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અનુપલિત્તાનિ ઉદકેન, એવમેવ ખો અહં, રાજકુમાર, બુદ્ધચક્ખુના લોકં વોલોકેન્તો અદ્દસં સત્તે અપ્પરજક્ખે મહારજક્ખે તિક્ખિન્દ્રિયે મુદિન્દ્રિયે સ્વાકારે દ્વાકારે સુવિઞ્ઞાપયે દુવિઞ્ઞાપયે, અપ્પેકચ્ચે પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિને વિહરન્તે, અપ્પેકચ્ચે ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિને વિહરન્તે. અથ ખ્વાહં, રાજકુમાર, બ્રહ્માનં સહમ્પતિં ગાથાય પચ્ચભાસિં –

‘અપારુતા તેસં અમતસ્સ દ્વારા,
યે સોતવન્તો પમુઞ્ચન્તુ સદ્ધં;
વિહિંસસઞ્ઞી પગુણં ન ભાસિં,
ધમ્મં પણીતં મનુજેસુ બ્રહ્મે’તિ.

૩૪૦. ‘‘અથ ખો, રાજકુમાર, બ્રહ્મા સહમ્પતિ ‘કતાવકાસો ખોમ્હિ ભગવતા ધમ્મદેસનાયા’તિ મં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘કસ્સ નુ ખો અહં પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં? કો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી’તિ? તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘અયં ખો આળારો કાલામો પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી દીઘરત્તં અપ્પરજક્ખજાતિકો. યંનૂનાહં આળારસ્સ કાલામસ્સ પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં; સો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી’તિ. અથ ખો મં, રાજકુમાર, દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – ‘સત્તાહકાલઙ્કતો, ભન્તે, આળારો કાલામો’તિ. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘સત્તાહકાલઙ્કતો આળારો કાલામો’તિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘મહાજાનિયો ખો આળારો કાલામો. સચે હિ સો ઇમં ધમ્મં સુણેય્ય, ખિપ્પમેવ આજાનેય્યા’તિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘કસ્સ નુ ખો અહં પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં? કો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી’તિ? તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘અયં ખો ઉદકો રામપુત્તો પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી દીઘરત્તં અપ્પરજક્ખજાતિકો. યંનૂનાહં ઉદકસ્સ રામપુત્તસ્સ પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં; સો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી’તિ. અથ ખો મં, રાજકુમાર, દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – ‘અભિદોસકાલઙ્કતો, ભન્તે, ઉદકો રામપુત્તો’તિ. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અભિદોસકાલઙ્કતો ઉદકો રામપુત્તો’તિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘મહાજાનિયો ખો ઉદકો રામપુત્તો. સચે હિ સો ઇમં ધમ્મં સુણેય્ય, ખિપ્પમેવ આજાનેય્યા’તિ.

૩૪૧. ‘‘તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘કસ્સ નુ ખો અહં પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં? કો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી’તિ? તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘બહુકારા ખો મે પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ યે મં પધાનપહિતત્તં ઉપટ્ઠહિંસુ. યંનૂનાહં પઞ્ચવગ્ગિયાનં ભિક્ખૂનં પઠમં ધમ્મં દેસેય્ય’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, રાજકુમાર, એતદહોસિ – ‘કહં નુ ખો એતરહિ પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ વિહરન્તી’તિ. અદ્દસં ખ્વાહં, રાજકુમાર, દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ બારાણસિયં વિહરન્તે ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખ્વાહં, રાજકુમાર, ઉરુવેલાયં યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન બારાણસી તેન ચારિકં પક્કમિં.

‘‘અદ્દસા ખો મં, રાજકુમાર, ઉપકો આજીવકો અન્તરા ચ ગયં અન્તરા ચ બોધિં અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નં . દિસ્વાન મં એતદવોચ – ‘વિપ્પસન્નાનિ ખો તે, આવુસો, ઇન્દ્રિયાનિ, પરિસુદ્ધો છવિવણ્ણો પરિયોદાતો. કંસિ ત્વં, આવુસો, ઉદ્દિસ્સ પબ્બજિતો? કો વા તે સત્થા? કસ્સ વા ત્વં ધમ્મં રોચેસી’તિ? એવં વુત્તે, અહં, રાજકુમાર, ઉપકં આજીવકં ગાથાહિ અજ્ઝભાસિં –

‘સબ્બાભિભૂ સબ્બવિદૂહમસ્મિ,
સબ્બેસુ ધમ્મેસુ અનૂપલિત્તો;
સબ્બઞ્જહો તણ્હક્ખયે વિમુત્તો,
સયં અભિઞ્ઞાય કમુદ્દિસેય્યં.

‘ન મે આચરિયો અત્થિ, સદિસો મે ન વિજ્જતિ;
સદેવકસ્મિં લોકસ્મિં, નત્થિ મે પટિપુગ્ગલો.

‘અહઞ્હિ અરહા લોકે, અહં સત્થા અનુત્તરો;
એકોમ્હિ સમ્માસમ્બુદ્ધો, સીતિભૂતોસ્મિ નિબ્બુતો.

‘ધમ્મચક્કં પવત્તેતું, ગચ્છામિ કાસિનં પુરં;

> અન્ધીભૂતસ્મિં [અન્ધભૂતસ્મિં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] લોકસ્મિં, આહઞ્છં [આહઞ્ઞિં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]
> અમતદુન્દુભિ’ન્તિ.

‘યથા ખો ત્વં, આવુસો, પટિજાનાસિ અરહસિ અનન્તજિનો’તિ.

> ‘માદિસા વે જિના હોન્તિ, યે પત્તા આસવક્ખયં;
> જિતા મે પાપકા ધમ્મા, તસ્માહમુપક [તસ્માહં ઉપકા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] જિનો’તિ.

‘‘એવં વુત્તે, રાજકુમાર, ઉપકો આજીવકો ‘હુપેય્યપાવુસો’તિ [હુવેય્યપાવુસો (સી॰ પી॰), હુવેય્યાવુસો (સ્યા॰ કં॰)] વત્વા સીસં ઓકમ્પેત્વા ઉમ્મગ્ગં ગહેત્વા પક્કામિ.

૩૪૨. ‘‘અથ ખ્વાહં, રાજકુમાર, અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન બારાણસી ઇસિપતનં મિગદાયો યેન પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિં. અદ્દસંસુ ખો મં, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન અઞ્ઞમઞ્ઞં સણ્ઠપેસું – ‘અયં ખો, આવુસો, સમણો ગોતમો આગચ્છતિ બાહુલ્લિકો પધાનવિબ્ભન્તો આવત્તો બાહુલ્લાય. સો નેવ અભિવાદેતબ્બો, ન પચ્ચુટ્ઠાતબ્બો, નાસ્સ પત્તચીવરં પટિગ્ગહેતબ્બં; અપિ ચ ખો આસનં ઠપેતબ્બં – સચે સો આકઙ્ખિસ્સતિ નિસીદિસ્સતી’તિ. યથા યથા ખો અહં, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ ઉપસઙ્કમિં [ઉપસઙ્કમામિ (સી॰ પી॰)], તથા તથા પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ નાસક્ખિંસુ સકાય કતિકાય સણ્ઠાતું. અપ્પેકચ્ચે મં પચ્ચુગ્ગન્ત્વા પત્તચીવરં પટિગ્ગહેસું. અપ્પેકચ્ચે આસનં પઞ્ઞપેસું. અપ્પેકચ્ચે પાદોદકં ઉપટ્ઠપેસું. અપિ ચ ખો મં નામેન ચ આવુસોવાદેન ચ સમુદાચરન્તિ. એવં વુત્તે, અહં, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ એતદવોચં – ‘મા, ભિક્ખવે, તથાગતં નામેન ચ આવુસોવાદેન ચ સમુદાચરથ [સમુદાચરિત્થ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; અરહં, ભિક્ખવે, તથાગતો સમ્માસમ્બુદ્ધો. ઓદહથ, ભિક્ખવે, સોતં. અમતમધિગતં. અહમનુસાસામિ, અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાના નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ. એવં વુત્તે, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ મં એતદવોચું – ‘તાયપિ ખો ત્વં, આવુસો ગોતમ, ઇરિયાય [ચરિયાય (સ્યા॰ કં॰)] તાય પટિપદાય તાય દુક્કરકારિકાય નાજ્ઝગમા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં; કિં પન ત્વં એતરહિ બાહુલ્લિકો પધાનવિબ્ભન્તો આવત્તો બાહુલ્લાય અધિગમિસ્સસિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસ’ન્તિ? એવં વુત્તે, અહં, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ એતદવોચં – ‘ન, ભિક્ખવે, તથાગતો બાહુલ્લિકો ન પધાનવિબ્ભન્તો ન આવત્તો બાહુલ્લાય. અરહં, ભિક્ખવે, તથાગતો સમ્માસમ્બુદ્ધો. ઓદહથ, ભિક્ખવે, સોતં. અમતમધિગતં. અહમનુસાસામિ, અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાના નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ. દુતિયમ્પિ ખો, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ મં એતદવોચું – ‘તાયપિ ખો ત્વં, આવુસો ગોતમ, ઇરિયાય તાય પટિપદાય તાય દુક્કરકારિકાય નાજ્ઝગમા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં; કિં પન ત્વં એતરહિ બાહુલ્લિકો પધાનવિબ્ભન્તો આવત્તો બાહુલ્લાય અધિગમિસ્સસિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસ’ન્તિ? દુતિયમ્પિ ખો અહં, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ એતદવોચં – ‘ન, ભિક્ખવે, તથાગતો બાહુલ્લિકો ન પધાનવિબ્ભન્તો ન આવત્તો બાહુલ્લાય. અરહં, ભિક્ખવે, તથાગતો સમ્માસમ્બુદ્ધો. ઓદહથ, ભિક્ખવે, સોતં. અમતમધિગતં. અહમનુસાસામિ, અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાના નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય

કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા'તિ . તતિયમ્પિ ખો, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ મં એતદવોચું – 'તાયપિ ખો ત્વં, આવુસો ગોતમ, ઇરિયાય તાય પટિપદાય તાય દુક્કરકારિકાય નાજ્ઝગમા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં; કિં પન ત્વં એતરહિ બાહુલ્લિકો પધાનવિબ્ભન્તો આવત્તો બાહુલ્લાય અધિગમિસ્સસિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસ'ન્તિ? એવં વુત્તે , અહં, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ એતદવોચં – 'અભિજાનાથ મે નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઇતો પુબ્બે એવરૂપં પભાવિતમેત'ન્તિ [ભાસિતમેતન્તિ (સી॰ સ્યા॰ વિનયેપિ)]? 'નો હેતં, ભન્તે'. 'અરહં, ભિક્ખવે, તથાગતો સમ્માસમ્બુદ્ધો. ઓદહથ, ભિક્ખવે, સોતં. અમતમધિગતં. અહમનુસાસામિ, અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાના નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા'તિ.

''અસક્ખિં ખો અહં, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ સઞ્ઞાપેતું. દ્વેપિ સુદં, રાજકુમાર, ભિક્ખૂ ઓવદામિ. તયો ભિક્ખૂ પિણ્ડાય ચરન્તિ. યં તયો ભિક્ખૂ પિણ્ડાય ચરિત્વા આહરન્તિ, તેન છબ્બગ્ગિયા [છબ્બગ્ગા (સી॰ સ્યા॰ કં॰), છબ્બગ્ગો (પી॰)] યાપેમ. તયોપિ સુદં, રાજકુમાર, ભિક્ખૂ ઓવદામિ, દ્વે ભિક્ખૂ પિણ્ડાય ચરન્તિ. યં દ્વે ભિક્ખૂ પિણ્ડાય ચરિત્વા આહરન્તિ તેન છબ્બગ્ગિયા યાપેમ.

૩૪૩. ''અથ ખો, રાજકુમાર, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ મયા એવં ઓવદિયમાના એવં અનુસાસિયમાના નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિંસૂ''તિ. એવં વુત્તે, બોધિ રાજકુમારો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કીવ ચિરેન નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુ તથાગતં વિનાયકં [નાયકં (?)] લભમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા''તિ? ''તેન હિ, રાજકુમાર, તંયેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય, તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, કુસલો ત્વં હત્થારૂળ્હે [હત્થારૂય્હે (સી॰ પી॰)] અઙ્કુસગય્હે [અઙ્કુસગણ્હે (સ્યા॰ કં॰)] સિપ્પે''તિ? ''એવં, ભન્તે, કુસલો અહં હત્થારૂળ્હે અઙ્કુસગય્હે સિપ્પે''તિ . ''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, ઇધ પુરિસો આગચ્છેય્ય – 'બોધિ રાજકુમારો હત્થારૂળ્હં અઙ્કુસગય્હં સિપ્પં જાનાતિ; તસ્સાહં સન્તિકે હત્થારૂળ્હં અઙ્કુસગય્હં સિપ્પં સિક્ખિસ્સામી'તિ. સો ચસ્સ અસ્સદ્ધો; યાવતકં સદ્ધેન પત્તબ્બં તં ન સમ્પાપુણેય્ય. સો ચસ્સ બહ્વાબાધો; યાવતકં અપ્પાબાધેન પત્તબ્બં તં ન સમ્પાપુણેય્ય. સો ચસ્સ સઠો માયાવી; યાવતકં અસઠેન અમાયાવિના પત્તબ્બં તં ન સમ્પાપુણેય્ય. સો ચસ્સ કુસીતો; યાવતકં આરદ્ધવીરિયેન પત્તબ્બં તં ન સમ્પાપુણેય્ય. સો ચસ્સ દુપ્પઞ્ઞો; યાવતકં પઞ્ઞવતા પત્તબ્બં તં ન સમ્પાપુણેય્ય. તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, અપિ નુ સો પુરિસો તવ સન્તિકે હત્થારૂળ્હં અઙ્કુસગય્હં સિપ્પં સિક્ખેય્યા''તિ? ''એકમેકેનાપિ, ભન્તે, અઙ્ગેન સમન્નાગતો સો પુરિસો ન મમ સન્તિકે હત્થારૂળ્હં અઙ્કુસગય્હં સિપ્પં સિક્ખેય્ય, કો પન વાદો પઞ્ચહઙ્ગેહી''તિ!

૩૪૪. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, ઇધ પુરિસો આગચ્છેય્ય – 'બોધિ રાજકુમારો હત્થારૂળ્હં અઙ્કુસગય્હં સિપ્પં જાનાતિ; તસ્સાહં સન્તિકે હત્થારૂળ્હં અઙ્કુસગય્હં સિપ્પં સિક્ખિસ્સામી'તિ. સો ચસ્સ સદ્ધો; યાવતકં સદ્ધેન પત્તબ્બં તં સમ્પાપુણેય્ય. સો ચસ્સ અપ્પાબાધો; યાવતકં અપ્પાબાધેન પત્તબ્બં તં સમ્પાપુણેય્ય. સો ચસ્સ અસઠો અમાયાવી; યાવતકં અસઠેન અમાયાવિના પત્તબ્બં તં સમ્પાપુણેય્ય. સો ચસ્સ આરદ્ધવીરિયો; યાવતકં આરદ્ધવીરિયેન પત્તબ્બં તં સમ્પાપુણેય્ય. સો ચસ્સ પઞ્ઞવા; યાવતકં પઞ્ઞવતા પત્તબ્બં તં સમ્પાપુણેય્ય. તં કિં

મઞ્ઞસિ, રાજકુમાર, અપિ નુ સો પુરિસો તવ સન્તિકે હત્થારૂળ્હં અઙ્કુસગય્હં સિપ્પં સિક્ખેય્યા''તિ? ''એકમેકેનાપિ, ભન્તે, અઙ્ગેન સમન્નાગતો સો પુરિસો મમ સન્તિકે હત્થારૂળ્હં અઙ્કુસગય્હં સિપ્પં સિક્ખેય્ય, કો પન વાદો પઞ્ચહઙ્ગેહી''તિ! ''એવમેવ ખો, રાજકુમાર, પઞ્ચિમાનિ પધાનિયઙ્ગાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? ઇધ, રાજકુમાર, ભિક્ખુ સદ્ધો હોતિ; સદ્દહતિ તથાગતસ્સ બોધિં – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ; અપ્પાબાધો હોતિ અપ્પાતઙ્કો સમવેપાકિનિયા ગહણિયા સમન્નાગતો નાતિસીતાય નાચ્ચુણ્હાય મજ્ઝિમાય પધાનક્ખમાય; અસઠો હોતિ અમાયાવી યથાભૂતં અત્તાનં આવિકત્તા સત્થરિ વા વિઞ્ઞૂસુ વા સબ્રહ્મચારીસુ ; આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ; પઞ્ઞવા હોતિ ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્માદુક્ખક્ખયગામિનિયા. ઇમાનિ ખો, રાજકુમાર, પઞ્ચ પધાનિયઙ્ગાનિ.

૩૪૫. ''ઇમેહિ , રાજકુમાર, પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ તથાગતં વિનાયકં લભમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય સત્ત વસ્સાનિ. તિટ્ઠન્તુ, રાજકુમાર, સત્ત વસ્સાનિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ તથાગતં વિનાયકં લભમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય છબ્બસ્સાનિ... પઞ્ચ વસ્સાનિ... ચત્તારિ વસ્સાનિ... તીણિ વસ્સાનિ... દ્વે વસ્સાનિ... એકં વસ્સં. તિટ્ઠતુ, રાજકુમાર, એકં વસ્સં. ઇમેહિ પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ તથાગતં વિનાયકં લભમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય સત્ત માસાનિ. તિટ્ઠન્તુ, રાજકુમાર, સત્ત માસાનિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ તથાગતં વિનાયકં લભમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય છ માસાનિ... પઞ્ચ માસાનિ... ચત્તારિ માસાનિ... તીણિ માસાનિ... દ્વે માસાનિ... એકં માસં... અડ્ઢમાસં. તિટ્ઠતુ, રાજકુમાર, અડ્ઢમાસો. ઇમેહિ પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ તથાગતં વિનાયકં લભમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય સત્ત રત્તિન્દિવાનિ. તિટ્ઠન્તુ, રાજકુમાર, સત્ત રત્તિન્દિવાનિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ તથાગતં વિનાયકં લભમાનો – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય છ રત્તિન્દિવાનિ... પઞ્ચ રત્તિન્દિવાનિ... ચત્તારિ રત્તિન્દિવાનિ... તીણિ રત્તિન્દિવાનિ... દ્વે રત્તિન્દિવાનિ... એકં રત્તિન્દિવં. તિટ્ઠતુ, રાજકુમાર, એકો રત્તિન્દિવો. ઇમેહિ પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ તથાગતં વિનાયકં લભમાનો સાયમનુસિટ્ઠો પાતો વિસેસં અધિગમિસ્સતિ, પાતમનુસિટ્ઠો સાયં વિસેસં અધિગમિસ્સતી''તિ. એવં વુત્તે, બોધિ રાજકુમારો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહો બુદ્ધો, અહો ધમ્મો, અહો ધમ્મસ્સ સ્વાક્ખાતતા! યત્ર હિ નામ સાયમનુસિટ્ઠો પાતો વિસેસં અધિગમિસ્સતિ, પાતમનુસિટ્ઠો સાયં વિસેસં અધિગમિસ્સતી''તિ!

૩૪૬. એવં વુત્તે, સઞ્જિકાપુત્તો માણવો બોધિં રાજકુમારં એતદવોચ – ''એવમેવ પનાયં ભવં બોધિ – 'અહો બુદ્ધો, અહો ધમ્મો, અહો ધમ્મસ્સ સ્વાક્ખાતતા'તિ ચ વદેતિ [વદેસિ (સી॰), પવેદેતિ (સ્યા॰ કં॰)]; અથ ચ પન ન

તં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છતિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચા''તિ. ''મા હેવં, સમ્મ સઞ્ઞિકાપુત્ત, અવચ; મા હેવં, સમ્મ સઞ્ઞિકાપુત્ત, અવચ. સમ્મુખા મેતં, સમ્મ સઞ્ઞિકાપુત્ત, અય્યાય સુતં, સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં''. ''એકમિદં, સમ્મ સઞ્ઞિકાપુત્ત, સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. અથ ખો મે અય્યા કુચ્છિમતી યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો મે અય્યા ભગવન્તં એતદવોચ – 'યો મે અયં, ભન્તે, કુચ્છિગતો કુમારકો વા કુમારિકા વા સો ભગવન્તં સરણં ગચ્છતિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં તં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત'ન્તિ. એકમિદં, સમ્મ સઞ્ઞિકાપુત્ત, સમયં ભગવા ઇધેવ ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે ભેસકળાવને મિગદાયે. અથ ખો મં ધાતિ અઙ્કેન હરિત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો મં ધાતિ ભગવન્તં એતદવોચ – 'અયં , ભન્તે, બોધિ રાજકુમારો ભગવન્તં સરણં ગચ્છતિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં તં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત'ન્તિ. એસાહં, સમ્મ સઞ્ઞિકાપુત્ત, તતિયકમ્પિ ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ.

બોધિરાજકુમારસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. અઙ્ગુલિમાલસુત્તં

૩૪૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ વિજિતે ચોરો અઙ્ગુલિમાલો નામ હોતિ લુદ્દો લોહિતપાણિ હતપહતે નિવિટ્ઠો અદયાપન્નો પાણભૂતેસુ. તેન ગામાપિ અગામા કતા, નિગમાપિ અનિગમા કતા, જનપદાપિ અજનપદા કતા. સો મનુસ્સે વધિત્વા વધિત્વા અઙ્ગુલીનં માલં ધારેતિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન ચોરો અઙ્ગુલિમાલો તેનદ્ધાનમગ્ગં પટિપજ્જિ. અદ્દસાસું ખો ગોપાલકા પસુપાલકા કસ્સકા પથાવિનો ભગવન્તં યેન ચોરો અઙ્ગુલિમાલો તેનદ્ધાનમગ્ગપટિપન્નં. દિસ્વાન ભગવન્તં એતદવોચું – ''મા, સમણ, એતં મગ્ગં પટિપજ્જિ. એતસ્મિં, સમણ, મગ્ગે ચોરો અઙ્ગુલિમાલો નામ લુદ્દો લોહિતપાણિ હતપહતે નિવિટ્ઠો અદયાપન્નો પાણભૂતેસુ. તેન ગામાપિ અગામા કતા, નિગમાપિ અનિગમા કતા, જનપદાપિ અજનપદા કતા. સો મનુસ્સે વધિત્વા વધિત્વા અઙ્ગુલીનં માલં ધારેતિ. એતઞ્હિ, સમણ, મગ્ગં દસપિ પુરિસા વીસમ્પિ પુરિસા તિંસમ્પિ પુરિસા ચત્તારીસમ્પિ પુરિસા પઞ્ઞાસમ્પિ પુરિસા સઙ્કરિત્વા સઙ્કરિત્વા [સંહરિત્વા સંહરિત્વા (સી॰ પી॰), સઙ્ગરિત્વા (સ્યા॰ કં॰)] પટિપજ્જન્તિ. તેપિ ચોરસ્સ અઙ્ગુલિમાલસ્સ હત્થત્થં ગચ્છન્તી''તિ. એવં વુત્તે, ભગવા તુણ્હીભૂતો અગમાસિ. દુતિયમ્પિ ખો ગોપાલકા...પે॰... તતિયમ્પિ ખો ગોપાલકા પસુપાલકા કસ્સકા પથાવિનો ભગવન્તં એતદવોચું – ''મા, સમણ, એતં મગ્ગં પટિપજ્જિ, એતસ્મિં સમણ મગ્ગે ચોરો અઙ્ગુલિમાલો નામ લુદ્દો લોહિતપાણિ હતપહતે નિવિટ્ઠો અદયાપન્નો પાણભૂતેસુ, તેન ગામાપિ અગામા કતા, નિગમાપિ અનિગમા કતા, જનપદાપિ અજનપદા કતા. સો મનુસ્સે વધિત્વા વધિત્વા અઙ્ગુલીનં માલં ધારેતિ. એતઞ્હિ સમણ મગ્ગં દસપિ પુરિસા વીસમ્પિ પુરિસા તિંસમ્પિ પુરિસા ચત્તારીસમ્પિ પુરિસા પઞ્ઞાસમ્પિ પુરિસા સઙ્કરિત્વા સઙ્કરિત્વા પટિપજ્જન્તિ. તેપિ ચોરસ્સ અઙ્ગુલિમાલસ્સ હત્થત્થં ગચ્છન્તી''તિ.

૩૪૮. અથ ખો ભગવા તુણ્હીભૂતો અગમાસિ. અદ્દસા ખો ચોરો અઙ્ગુલિમાલો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – ''અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! ઇમઞ્હિ મગ્ગં દસપિ પુરિસા વીસમ્પિ પુરિસા

તિંસમ્પિ પુરિસા ચત્તારીસમ્પિ પુરિસા પઞ્ઞાસમ્પિ પુરિસા સઙ્ગરિત્વા સઙ્ગરિત્વા પટિપજ્જન્તિ. તેપિ મમ હત્થત્થં ગચ્છન્તિ. અથ ચ પનાયં સમણો એકો અદુતિયો પસય્હ મઞ્ઞે આગચ્છતિ. યંનૂનાહં ઇમં સમણં જીવિતા વોરોપેય્ય''ન્તિ. અથ ખો ચોરો અઙ્ગુલિમાલો અસિચમ્મં ગહેત્વા ધનુકલાપં સન્નય્હિત્વા ભગવન્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધિ. અથ ખો ભગવા તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ [અભિસઙ્ખારેસિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] યથા ચોરો અઙ્ગુલિમાલો ભગવન્તં પકતિયા ગચ્છન્તં સબ્બથામેન ગચ્છન્તો ન સક્કોતિ સમ્પાપુણિતું. અથ ખો ચોરસ્સ અઙ્ગુલિમાલસ્સ એતદહોસિ – ''અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! અહઞ્હિ પુબ્બે હત્થિમ્પિ ધાવન્તં અનુપતિત્વા ગણ્હામિ, અસ્સમ્પિ ધાવન્તં અનુપતિત્વા ગણ્હામિ, રથમ્પિ ધાવન્તં અનુપતિત્વા ગણ્હામિ, મિગમ્પિ ધાવન્તં અનુપતિત્વા ગણ્હામિ; અથ ચ પનાહં ઇમં સમણં પકતિયા ગચ્છન્તં સબ્બથામેન ગચ્છન્તો ન સક્કોમિ સમ્પાપુણિતુ''ન્તિ! ઠિતોવ ભગવન્તં એતદવોચ – ''તિટ્ઠ, તિટ્ઠ, સમણા''તિ. ''ઠિતો અહં, અઙ્ગુલિમાલ, ત્વઞ્ચ તિટ્ઠા''તિ. અથ ખો ચોરસ્સ અઙ્ગુલિમાલસ્સ એતદહોસિ – ''ઇમે ખો સમણા સક્યપુત્તિયા સચ્ચવાદિનો સચ્ચપટિઞ્ઞા. અથ પનાયં સમણો ગચ્છં યેવાહ – 'ઠિતો અહં, અઙ્ગુલિમાલ, ત્વઞ્ચ તિટ્ઠા'તિ. યંનૂનાહં ઇમં સમણં પુચ્છેય્ય''ન્તિ.

૩૪૯. અથ ખો ચોરો અઙ્ગુલિમાલો ભગવન્તં ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

''ગચ્છં વદેસિ સમણ ઠિતોમ્હિ,
મમઞ્ચ બ્રૂસિ ઠિતમટ્ઠિતોતિ;
પુચ્છામિ તં સમણ એતમત્થં,
કથં ઠિતો ત્વં અહમટ્ઠિતોમ્હી''તિ.

''ઠિતો અહં અઙ્ગુલિમાલ સબ્બદા,
સબ્બેસુ ભૂતેસુ નિધાય દણ્ડં;
તુવઞ્ચ પાણેસુ અસઞ્ઞતોસિ,
તસ્મા ઠિતોહં તુવમટ્ઠિતોસી''તિ.

''ચિરસ્સં વત મે મહિતો મહેસી,
મહાવનં પાપુણિ સચ્ચવાદી [મહાવનં સમણોયં પચ્ચુપાદિ (સી॰), મહાવનં સમણ પચ્ચુપાદિ (સ્યા॰ કં॰)];
સોહં ચરિસ્સામિ પહાય પાપં [સોહં ચિરસ્સાપિ પહાસ્સં પાપં (સી॰), સોહં ચરિસ્સામિ પજહિસ્સં પાપં (સ્યા॰ કં॰)],
સુત્વાન ગાથં તવ ધમ્મયુત્તં''.

ઇત્વેવ ચોરો અસિમાવુધઞ્ચ,
સોબ્ભે પપાતે નરકે અકિરિ;
અવન્દિ ચોરો સુગતસ્સ પાદે,
તત્થેવ નં પબ્બજ્જં અયાચિ.

બુદ્ધો ચ ખો કારુણિકો મહેસિ,

યો સત્થા લોકસ્સ સદેવકસ્સ;
‘તમેહિ ભિક્ખૂ’તિ તદા અવોચ,
એસેવ તસ્સ અહુ ભિક્ખુભાવોતિ.

૩૫૦. અથ ખો ભગવા આયસ્મતા અઙ્ગુલિમાલેન પચ્છાસમણેન યેન સાવત્થિ તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન સાવત્થિ તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ અન્તેપુરદ્વારે મહાજનકાયો સન્નિપતિત્વા ઉચ્ચાસદ્દો મહાસદ્દો હોતિ – ‘‘ચોરો તે, દેવ, વિજિતે અઙ્ગુલિમાલો નામ લુદ્દો લોહિતપાણિ હતપહતે નિવિટ્ઠો અદયાપન્નો પાણભૂતેસુ. તેન ગામાપિ અગામા કતા, નિગમાપિ અનિગમા કતા, જનપદાપિ અજનપદા કતા. સો મનુસ્સે વધિત્વા વધિત્વા અઙ્ગુલીનં માલં ધારેતિ. તં દેવો પટિસેધેતૂ’’તિ.

અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો પઞ્ચમત્તેહિ અસ્સસતેહિ સાવત્થિયા નિક્ખમિ દિવા દિવસ્સ. યેન આરામો તેન પાવિસિ. યાવતિકા યાનસ્સ ભૂમિ યાનેન ગન્ત્વા યાના પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો રાજાનં પસેનદિં કોસલં ભગવા એતદવોચ – ‘‘કિં નુ તે, મહારાજ, રાજા વા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો કુપિતો વેસાલિકા વા લિચ્છવી અઞ્ઞે વા પટિરાજાનો’’તિ? ‘‘ન ખો મે, ભન્તે, રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો કુપિતો, નાપિ વેસાલિકા લિચ્છવી, નાપિ અઞ્ઞે પટિરાજાનો. ચોરો મે, ભન્તે, વિજિતે અઙ્ગુલિમાલો નામ લુદ્દો લોહિતપાણિ હતપહતે નિવિટ્ઠો અદયાપન્નો પાણભૂતેસુ. તેન ગામાપિ અગામા કતા, નિગમાપિ અનિગમા કતા, જનપદાપિ અજનપદા કતા. સો મનુસ્સે વધિત્વા વધિત્વા અઙ્ગુલીનં માલં ધારેતિ. તાહં, ભન્તે, પટિસેધિસ્સામી’’તિ. ‘‘સચે પન ત્વં, મહારાજ, અઙ્ગુલિમાલં પસ્સેય્યાસિ કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતં, વિરતં પાણાતિપાતા, વિરતં અદિન્નાદાના, વિરતં મુસાવાદા, એકભત્તિકં, બ્રહ્મચારિં, સીલવન્તં, કલ્યાણધમ્મં, કિન્તિ નં કરેય્યાસી’’તિ? ‘‘અભિવાદેય્યામ વા, ભન્તે, પચ્ચુટ્ઠેય્યામ વા આસનેન વા નિમન્તેય્યામ, અભિનિમન્તેય્યામ વા નં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ, ધમ્મિકં વા અસ્સ રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહેય્યામ. કુતો પનસ્સ, ભન્તે, દુસ્સીલસ્સ પાપધમ્મસ્સ એવરૂપો સીલસંયમો ભવિસ્સતી’’તિ?

તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો ભગવા દક્ખિણં બાહું પગ્ગહેત્વા રાજાનં પસેનદિં કોસલં એતદવોચ – ‘‘એસો, મહારાજ, અઙ્ગુલિમાલો’’તિ. અથ ખો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ અહુદેવ ભયં, અહુ છમ્ભિતત્તં, અહુ લોમહંસો. અથ ખો ભગવા રાજાનં પસેનદિં કોસલં ભીતં સંવિગ્ગં લોમહટ્ઠજાતં વિદિત્વા રાજાનં પસેનદિં કોસલં એતદવોચ – ‘‘મા ભાયિ, મહારાજ, નત્થિ તે ઇતો ભય’’ન્તિ. અથ ખો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ યં અહોસિ ભયં વા છમ્ભિતત્તં વા લોમહંસો વા સો પટિપ્પસ્સમ્ભિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો યેનાયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં અઙ્ગુલિમાલં એતદવોચ – ‘‘અય્યો નો, ભન્તે, અઙ્ગુલિમાલો’’તિ? ‘‘એવં, મહારાજા’’તિ. ‘‘કથંગોત્તો અય્યસ્સ પિતા, કથંગોત્તા માતા’’તિ? ‘‘ગગ્ગો ખો, મહારાજ, પિતા, મન્તાણી માતા’’તિ. ‘‘અભિરમતુ, ભન્તે, અય્યો ગગ્ગો મન્તાણિપુત્તો. અહમય્યસ્સ ગગ્ગસ્સ મન્તાણિપુત્તસ્સ ઉસ્સુક્કં કરિસ્સામિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાન’’ન્તિ.

૩૫૧. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો આરઞ્ઞિકો હોતિ પિણ્ડપાતિકો પંસુકૂલિકો તેચીવરિકો. અથ ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો રાજાનં પસેનદિં કોસલં એતદવોચ – ''અલં, મહારાજ, પરિપુણ્ણં મે ચીવર''ન્તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવઞ્ચિદં, ભન્તે, ભગવા અદન્તાનં દમેતા, અસન્તાનં સમેતા, અપરિનિબ્બુતાનં પરિનિબ્બાપેતા. યઞ્હિ મયં, ભન્તે, નાસક્ખિમ્હા દણ્ડેનપિ સત્થેનપિ દમેતું સો ભગવતા અદણ્ડેન અસત્થેનેવ [અસત્થેન (સ્યા॰ કં॰)] દન્તો. હન્દ ચ દાનિ [હન્દ દાનિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મયં, ભન્તે, ગચ્છામ; બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા''તિ. ''યસ્સદાનિ, મહારાજ, કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

અથ ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિયં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો સાવત્થિયં સપદાનં પિણ્ડાય ચરમાનો અઞ્ઞતરં ઇત્થિં મૂળ્હગબ્ભં વિઘાતગબ્ભં [વિસાતગબ્ભં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)]. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – ''કિલિસ્સન્તિ વત, ભો, સત્તા; કિલિસ્સન્તિ વત, ભો, સત્તા''તિ! અથ ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધાહં, ભન્તે, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિં. અદ્દસં ખો અહં, ભન્તે, સાવત્થિયં સપદાનં પિણ્ડાય ચરમાનો અઞ્ઞતરં ઇત્થિં મૂળ્હગબ્ભં વિઘાતગબ્ભં''. દિસ્વાન મય્હં એતદહોસિ – ''કિલિસ્સન્તિ વત , ભો, સત્તા; કિલિસ્સન્તિ વત, ભો, સત્તા''તિ!

''તેન હિ ત્વં, અઙ્ગુલિમાલ, યેન સા ઇત્થી તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ઇત્થિં એવં વદેહિ – 'યતોહં, ભગિનિ, જાતો [ભગિનિ જાતિયા જાતો (સી॰)] નાભિજાનામિ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતા, તેન સચ્ચેન સોત્થિ તે હોતુ, સોત્થિ ગબ્ભસ્સા'''તિ.

''સો હિ નૂન મે, ભન્તે, સમ્પજાનમુસાવાદો ભવિસ્સતિ. મયા હિ, ભન્તે, બહૂ સઞ્ચિચ્ચ પાણા જીવિતા વોરોપિતા''તિ. ''તેન હિ ત્વં, અઙ્ગુલિમાલ, યેન સા ઇત્થી તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ઇત્થિં એવં વદેહિ – 'યતોહં, ભગિનિ, અરિયાય જાતિયા જાતો, નાભિજાનામિ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતા, તેન સચ્ચેન સોત્થિ તે હોતુ, સોત્થિ ગબ્ભસ્સા'''તિ.

''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન સા ઇત્થી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ઇત્થિં એતદવોચ – ''યતોહં, ભગિનિ, અરિયાય જાતિયા જાતો, નાભિજાનામિ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતા, તેન સચ્ચેન સોત્થિ તે હોતુ, સોત્થિ ગબ્ભસ્સા''તિ. અથ ખ્વાસ્સા ઇત્થિયા સોત્થિ અહોસિ, સોત્થિ ગબ્ભસ્સ.

અથ ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. 'ખીણા જાતિ વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો અરહતં અહોસિ.

૩૫૨. અથ ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞેનપિ લેડ્ડુ ખિત્તો આયસ્મતો અઙ્ગુલિમાલસ્સ કાયે નિપતતિ, અઞ્ઞેનપિ દણ્ડો ખિત્તો આયસ્મતો અઙ્ગુલિમાલસ્સ કાયે નિપતતિ, અઞ્ઞેનપિ સક્ખરા ખિત્તા આયસ્મતો અઙ્ગુલિમાલસ્સ કાયે નિપતતિ. અથ ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો ભિન્નેન સીસેન, લોહિતેન ગળન્તેન, ભિન્નેન પત્તેન, વિપ્ફાલિતાય સઙ્ઘાટિયા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં અઙ્ગુલિમાલં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન આયસ્મન્તં અઙ્ગુલિમાલં એતદવોચ – ''અધિવાસેહિ ત્વં, બ્રાહ્મણ, અધિવાસેહિ ત્વં, બ્રાહ્મણ. યસ્સ ખો ત્વં, બ્રાહ્મણ, કમ્મસ્સ વિપાકેન બહૂનિ વસ્સાનિ બહૂનિ વસ્સસતાનિ બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ નિરયે પચ્ચેય્યાસિ તસ્સ ત્વં, બ્રાહ્મણ, કમ્મસ્સ વિપાકં દિટ્ઠેવ ધમ્મે પટિસંવેદેસી''તિ. અથ ખો આયસ્મા અઙ્ગુલિમાલો રહોગતો પટિસલ્લીનો વિમુત્તિસુખં પટિસંવેદિ; તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યો પુબ્બેવ [યો ચ પુબ્બે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પમજ્જિત્વા, પચ્છા સો નપ્પમજ્જતિ;
સોમં [સો ઇમં (સી॰)] લોકં પભાસેતિ, અબ્ભા મુત્તોવ ચન્દિમા.

''યસ્સ પાપં કતં કમ્મં, કુસલેન પિધીયતિ [પિથીયતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)];
સોમં લોકં પભાસેતિ, અબ્ભા મુત્તોવ ચન્દિમા.

''યો હવે દહરો ભિક્ખુ, યુઞ્જતિ બુદ્ધસાસને;
સોમં લોકં પભાસેતિ, અબ્ભા મુત્તોવ ચન્દિમા.

''દિસા હિ મે ધમ્મકથં સુણન્તુ,
દિસા હિ મે યુઞ્જન્તુ બુદ્ધસાસને;
દિસા હિ મે તે મનુજા ભજન્તુ,
યે ધમ્મમેવાદપયન્તિ સન્તો.

''દિસા હિ મે ખન્તિવાદાનં, અવિરોધપ્પસંસીનં;
સુણન્તુ ધમ્મં કાલેન, તઞ્ચ અનુવિધીયન્તુ.

''ન હિ જાતુ સો મમં હિંસે, અઞ્ઞં વા પન કિઞ્ચિ નં [કિઞ્ચિ નં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), કઞ્ચનં (?)];
પપ્પુય્ય પરમં સન્તિં, રક્ખેય્ય તસથાવરે.

''ઉદકઞ્હિ નયન્તિ નેત્તિકા, ઉસુકારા નમયન્તિ [દમયન્તિ (ક॰)] તેજનં;
દારું નમયન્તિ તચ્છકા, અત્તાનં દમયન્તિ પણ્ડિતા.

''દણ્ડેનેકે દમયન્તિ, અઙ્કુસેહિ કસાહિ ચ;
અદણ્ડેન અસત્થેન, અહં દન્તોમ્હિ તાદિના.

''અહિંસકોતિ મે નામં, હિંસકસ્સ પુરે સતો;
અજ્જાહં સચ્ચનામોમ્હિ, ન નં હિંસામિ કિઞ્ચિ નં [કિઞ્ચિ નં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), કઞ્ચનં (?)].

“ચોરો અહું પુરે આસિં, અઙ્ગુલિમાલોતિ વિસ્સુતો;
વુય્હમાનો મહોઘેન, બુદ્ધં સરણમાગમં.

“લોહિતપાણિ પુરે આસિં, અઙ્ગુલિમાલોતિ વિસ્સુતો;
સરણગમનં પસ્સ, ભવનેત્તિ સમૂહતા.

“તાદિસં કમ્મં કત્વાન, બહું દુગ્ગતિગામિનં;
ફુટ્ઠો કમ્મવિપાકેન, અણણો ભુઞ્જામિ ભોજનં.

“પમાદમનુયુઞ્જન્તિ, બાલા દુમ્મેધિનો જના;
અપ્પમાદઞ્ચ મેધાવી, ધનં સેટ્ઠંવ રક્ખતિ.

“મા પમાદમનુયુઞ્જેથ, મા કામરતિ સન્થવં;
અપ્પમત્તો હિ ઝાયન્તો, પપ્પોતિ વિપુલં [પરમં (ક॰)] સુખં.

“સ્વાગતં [સાગતં (સી॰ પી॰)] નાપગતં [નામ સગતં (ક॰)], નયિદં દુમ્મન્તિતં મમ;
સંવિભત્તેસુ [સુવિભત્તેસુ (સ્યા॰ કં॰), સવિભત્તેસુ (સી॰ ક॰), પટિભત્તેસુ (પી॰)] ધમ્મેસુ, યં સેટ્ઠં
તદુપાગમં.

“સ્વાગતં નાપગતં, નયિદં દુમ્મન્તિતં મમ;
તિસ્સો વિજ્જા અનુપ્પત્તા, કતં બુદ્ધસ્સ સાસન”ન્તિ.

અઙ્ગુલિમાલસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. પિયજાતિકસુત્તં

૩૫૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરસ્સ ગહપતિસ્સ એકપુત્તકો પિયો મનાપો કાલઙ્કતો હોતિ. તસ્સ કાલંકિરિયાય નેવ કમ્મન્તા પટિભન્તિ ન ભત્તં પટિભાતિ. સો આળાહનં ગન્ત્વા કન્દતિ – “કહં, એકપુત્તક, કહં, એકપુત્તકા”તિ! અથ ખો સો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો તં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ – “ન ખો તે, ગહપતિ, સકે ચિત્તે ઠિતસ્સ ઇન્દ્રિયાનિ, અત્થિ તે ઇન્દ્રિયાનં અઞ્ઞથત્ત”ન્તિ. “કિઞ્હિ મે, ભન્તે, ઇન્દ્રિયાનં નાઞ્ઞથત્તં ભવિસ્સતિ; મય્હઞ્હિ, ભન્તે, એકપુત્તો પિયો મનાપો કાલઙ્કતો. તસ્સ કાલંકિરિયાય નેવ કમ્મન્તા પટિભન્તિ, ન ભત્તં પટિભાતિ. સોહં આળાહનં ગન્ત્વા કન્દામિ – ‘કહં, એકપુત્તક, કહં, એકપુત્તકા’”તિ! “એવમેતં, ગહપતિ, એવમેતં, ગહપતિ [એવમેતં ગહપતિ (પી॰ સકિદેવ), એવમેવ (સી॰ સકિદેવ)]! પિયજાતિકા હિ, ગહપતિ, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા”તિ. “કસ્સ ખો [કિસ્સ નુ ખો (સી॰)] નામેતં, ભન્તે, એવં ભવિસ્સતિ – ‘પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા’તિ? પિયજાતિકા હિ ખો, ભન્તે, આનન્દસોમનસ્સા પિયપ્પભવિકા”તિ. અથ ખો સો ગહપતિ ભગવતો ભાસિતં અનભિનન્દિત્વા પટિક્કોસિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

૩૫૪. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા અક્ખધુત્તા ભગવતો અવિદૂરે અક્ખેહિ દિબ્બન્તિ. અથ ખો સો ગહપતિ યેન તે અક્ખધુત્તા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અક્ખધુત્તે એતદવોચ – ''ઇધાહં, ભોન્તો, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા સમણં ગોતમં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નં ખો મં, ભોન્તો, સમણો ગોતમો એતદવોચ – 'ન ખો તે, ગહપતિ, સકે ચિત્તે ઠિતસ્સ ઇન્દ્રિયાનિ, અત્થિ તે ઇન્દ્રિયાનં અઞ્ઞથત્ત'ન્તિ. એવં વુત્તે, અહં, ભોન્તો, સમણં ગોતમં એતદવોચં – 'કિઞ્હિ મે, ભન્તે, ઇન્દ્રિયાનં નાઞ્ઞથત્તં ભવિસ્સતિ; મય્હઞ્હિ, ભન્તે, એકપુત્તકો પિયો મનાપો કાલઙ્કતો. તસ્સ કાલંકિરિયાય નેવ કમ્મન્તા પટિભન્તિ, ન ભત્તં પટિભાતિ . સોહં આળાહનં ગન્ત્વા કન્દામિ – કહં, એકપુત્તક, કહં, એકપુત્તકા'તિ! 'એવમેતં, ગહપતિ, એવમેતં, ગહપતિ! પિયજાતિકા હિ, ગહપતિ, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા'તિ. 'કસ્સ ખો નામેતં, ભન્તે, એવં ભવિસ્સતિ – પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા? પિયજાતિકા હિ ખો, ભન્તે, આનન્દસોમનસ્સા પિયપ્પભવિકા'તિ. અથ ખ્વાહં, ભોન્તો, સમણસ્સ ગોતમસ્સ ભાસિતં અનભિનન્દિત્વા પટિક્કોસિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિ''ન્તિ. ''એવમેતં, ગહપતિ, એવમેતં, ગહપતિ! પિયજાતિકા હિ, ગહપતિ, આનન્દસોમનસ્સા પિયપ્પભવિકા''તિ . અથ ખો સો ગહપતિ ''સમેતિ મે અક્ખધુત્તેહી''તિ પક્કામિ. અથ ખો ઇદં કથાવત્થુ અનુપુબ્બેન રાજન્તેપુરં પાવિસિ.

૩૫૫. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો મલ્લિકં દેવિં આમન્તેસિ – ''ઇદં તે, મલ્લિકે, સમણેન ગોતમેન ભાસિતં – 'પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા'''તિ. ''સચેતં, મહારાજ, ભગવતા ભાસિતં, એવમેત''ન્તિ. ''એવમેવ પનાયં મલ્લિકા યઞ્ઞદેવ સમણો ગોતમો ભાસતિ તં તદેવસ્સ અબ્ભનુમોદતિ''. ''સચેતં, મહારાજ, ભગવતા ભાસિતં એવમેતન્તિ. સેય્યથાપિ નામ, યઞ્ઞદેવ આચરિયો અન્તેવાસિસ્સ ભાસતિ તં તદેવસ્સ અન્તેવાસી અબ્ભનુમોદતિ – 'એવમેતં, આચરિય, એવમેતં, આચરિયા'''તિ. ''એવમેવ ખો ત્વં, મલ્લિકે, યઞ્ઞદેવ સમણો ગોતમો ભાસતિ તં તદેવસ્સ અબ્ભનુમોદસિ''. ''સચેતં, મહારાજ , ભગવતા ભાસિતં એવમેત''ન્તિ. ''ચરપિ, રે મલ્લિકે, વિનસ્સા''તિ. અથ ખો મલ્લિકા દેવી નાળિજઙ્ઘં બ્રાહ્મણં આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, બ્રાહ્મણ, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દાહિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છ – 'મલ્લિકા, ભન્તે, દેવી ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી'તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – 'ભાસિતા નુ ખો, ભન્તે, ભગવતા એસા વાચા – પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા'તિ . યથા તે ભગવા બ્યાકરોતિ તં સાધુકં ઉગ્ગહેત્વા મમ આરોચેય્યાસિ. ન હિ તથાગતા વિતથં ભણન્તી''તિ. ''એવં, ભોતી''તિ ખો નાળિજઙ્ઘો બ્રાહ્મણો મલ્લિકાય દેવિયા પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો નાળિજઙ્ઘો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''મલ્લિકા, ભો ગોતમ, દેવી ભોતો ગોતમસ્સ પાદે સિરસા વન્દતિ; અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – 'ભાસિતા નુ ખો, ભન્તે, ભગવતા એસા વાચા – પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા'''તિ.

૩૫૬. ''એવમેતં, બ્રાહ્મણ, એવમેતં, બ્રાહ્મણ! પિયજાતિકા હિ, બ્રાહ્મણ, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકાતિ. તદમિનાપેતં, બ્રાહ્મણ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા. ભૂતપુબ્બં, બ્રાહ્મણ, ઇમિસ્સાયેવ સાવત્થિયા અઞ્ઞતરિસ્સા ઇત્થિયા માતા કાલમકાસિ. સા તસ્સા કાલકિરિયાય ઉમ્મત્તિકા ખિત્તચિત્તા રથિકાય રથિકં [રથિયાય રથિયં (સી॰

સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહ – ‘અપિ મે માતરં અદ્દસ્સથ [અદ્દસથ (સી॰ પી॰)], અપિ મે માતરં અદ્દસ્સથા’તિ? ઇમિનાપિ ખો એતં, બ્રાહ્મણ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકાતિ.

“ભૂતપુબ્બં , બ્રાહ્મણ, ઇમિસ્સાયેવ સાવત્થિયા અઞ્ઞતરિસ્સા ઇત્થિયા પિતા કાલમકાસિ... ભાતા કાલમકાસિ... ભગિની કાલમકાસિ... પુત્તો કાલમકાસિ... ધીતા કાલમકાસિ... સામિકો કાલમકાસિ. સા તસ્સ કાલકિરિયાય ઉમ્મત્તિકા ખિત્તચિત્તા રથિકાય રથિકં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહ – ‘અપિ મે સામિકં અદ્દસ્સથ, અપિ મે સામિકં અદ્દસ્સથા’તિ? ઇમિનાપિ ખો એતં, બ્રાહ્મણ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકાતિ.

“ભૂતપુબ્બં , બ્રાહ્મણ, ઇમિસ્સાયેવ સાવત્થિયા અઞ્ઞતરસ્સ પુરિસસ્સ માતા કાલમકાસિ. સો તસ્સા કાલકિરિયાય ઉમ્મત્તકો ખિત્તચિત્તો રથિકાય રથિકં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહ – ‘અપિ મે માતરં અદ્દસ્સથ, અપિ મે માતરં અદ્દસ્સથા’તિ ? ઇમિનાપિ ખો એતં, બ્રાહ્મણ , પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકાતિ.

“ભૂતપુબ્બં, બ્રાહ્મણ, ઇમિસ્સાયેવ સાવત્થિયા અઞ્ઞતરસ્સ પુરિસસ્સ પિતા કાલમકાસિ... ભાતા કાલમકાસિ... ભગિની કાલમકાસિ... પુત્તો કાલમકાસિ... ધીતા કાલમકાસિ... પજાપતિ કાલમકાસિ. સો તસ્સા કાલકિરિયાય ઉમ્મત્તકો ખિત્તચિત્તો રથિકાય રથિકં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહ – ‘અપિ મે પજાપતિં અદ્દસ્સથ, અપિ મે પજાપતિં અદ્દસ્સથા’તિ? ઇમિનાપિ ખો એતં, બ્રાહ્મણ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકાતિ.

“ભૂતપુબ્બં, બ્રાહ્મણ, ઇમિસ્સાયેવ સાવત્થિયા અઞ્ઞતરા ઇત્થી ઞાતિકુલં અગમાસિ. તસ્સા તે ઞાતકા સામિકં [સામિકા (સી॰)] અચ્છિન્દિત્વા અઞ્ઞસ્સ દાતુકામા. સા ચ તં ન ઇચ્છતિ. અથ ખો સા ઇત્થી સામિકં એતદવોચ – ‘ઇમે, મં [મમ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)], અય્યપુત્ત, ઞાતકા ત્વં [તયા (સી॰), તં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અચ્છિન્દિત્વા અઞ્ઞસ્સ દાતુકામા. અહઞ્ચ તં ન ઇચ્છામી’તિ. અથ ખો સો પુરિસો તં ઇત્થિં દ્વિધા છેત્વા અત્તાનં ઉપ્ફાલેસિ [ઉપ્પાટેસિ (સી॰ પી॰), ઓફાલેસિ (ક॰)] – ‘ઉભો પેચ્ચ ભવિસ્સામા’તિ. ઇમિનાપિ ખો એતં, બ્રાહ્મણ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા”તિ.

૩૫૭. અથ ખો નાળિજઙ્ઘો બ્રાહ્મણો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના યેન મલ્લિકા દેવી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા યાવતકો અહોસિ ભગવતા સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં મલ્લિકાય દેવિયા આરોચેસિ. અથ ખો મલ્લિકા દેવી યેન રાજા પસેનદિ કોસલો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં પસેનદિં કોસલં એતદવોચ – “તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, પિયા તે વજિરી કુમારી”તિ? “એવં, મલ્લિકે, પિયા મે વજિરી કુમારી”તિ. “તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, વજિરિયા તે કુમારિયા વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “વજિરિયા મે, મલ્લિકે, કુમારિયા વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા જીવિતસ્સપિ સિયા અઞ્ઞથત્તં, કિં પન મે ન ઉપ્પજ્જિસ્સન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “ઇદં ખો તં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સન્ધાય ભાસિતં – ‘પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા’તિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, પિયા તે વાસભા ખત્તિયા”તિ? “એવં, મલ્લિકે, પિયા મે વાસભા ખત્તિયા”તિ. “તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, વાસભાય તે ખત્તિયાય વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “વાસભાય મે, મલ્લિકે, ખત્તિયાય વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા જીવિતસ્સપિ સિયા અઞ્ઞથત્તં, કિં પન મે ન ઉપ્પજ્જિસ્સન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “ઇદં ખો તં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સન્ધાય ભાસિતં – ‘પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા’તિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, પિયો તે વિટટૂભો [વિડૂડભો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સેનાપતી”તિ? “એવં , મલ્લિકે, પિયો મે વિટટૂભો સેનાપતી”તિ. “તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, વિટટૂભસ્સ તે સેનાપતિસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “વિટટૂભસ્સ મે, મલ્લિકે, સેનાપતિસ્સ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા જીવિતસ્સપિ સિયા અઞ્ઞથત્તં , કિં પન મે ન ઉપ્પજ્જિસ્સન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “ઇદં ખો તં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સન્ધાય ભાસિતં – ‘પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા’તિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, પિયા તે અહ”ન્તિ? “એવં, મલ્લિકે, પિયા મેસિ ત્વ”ન્તિ. “તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, મય્હં તે વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “તુય્હઞ્હિ મે, મલ્લિકે, વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા જીવિતસ્સપિ સિયા અઞ્ઞથત્તં, કિં પન મે ન ઉપ્પજ્જિસ્સન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “ઇદં ખો તં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સન્ધાય ભાસિતં – ‘પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા’તિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, પિયા તે કાસિકોસલા”તિ? “એવં, મલ્લિકે, પિયા મે કાસિકોસલા. કાસિકોસલાનં, મલ્લિકે, આનુભાવેન કાસિકચન્દનં પચ્ચનુભોમ, માલાગન્ધવિલેપનં ધારેમા”તિ. “તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, કાસિકોસલાનં તે વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “કાસિકોસલાનઞ્હિ, મલ્લિકે , વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા જીવિતસ્સપિ સિયા અઞ્ઞથત્તં, કિં પન મે ન ઉપ્પજ્જિસ્સન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા”તિ? “ઇદં ખો તં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સન્ધાય ભાસિતં – ‘પિયજાતિકા સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા પિયપ્પભવિકા’”તિ.

“અચ્છરિયં, મલ્લિકે, અબ્ભુતં, મલ્લિકે! યાવઞ્ચ સો ભગવા પઞ્ઞાય અતિવિજ્ઝ મઞ્ઞે [પટિવિજ્ઝ પઞ્ઞાય (ક॰)] પસ્સતિ. એહિ, મલ્લિકે, આચમેહી”તિ [આચામેહીતિ (સી॰ પી॰)]. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા તિક્ખત્તું ઉદાનં ઉદાનેસિ – “નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ, નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ, નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા”તિ.

પિયજાતિકસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. બાહિતિકસુત્તં

૩૫૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિયં પિણ્ડાય પાવિસિ. સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન પુબ્બારામો મિગારમાતુપાસાદો તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. તેન ખો પન સમયેન રાજા પસેનદિ કોસલો એકપુણ્ડરીકં નાગં અભિરુહિત્વા સાવત્થિયા નિય્યાતિ દિવા દિવસ્સ. અદ્દસા ખો રાજા પસેનદિ કોસલો આયસ્મન્તં આનન્દં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન સિરિવડ્ઢં મહામત્તં આમન્તેસિ – ''આયસ્મા નો એસો, સમ્મ સિરિવડ્ઢ, આનન્દો''તિ . ''એવં, મહારાજ, આયસ્મા એસો આનન્દો''તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન આયસ્મતો આનન્દસ્સ પાદે સિરસા વન્દાહિ – 'રાજા, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો આયસ્મતો આનન્દસ્સ પાદે સિરસા વન્દતી'તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – 'સચે કિર, ભન્તે, આયસ્મતો આનન્દસ્સ ન કિઞ્ચિ અચ્ચાયિકં કરણીયં, આગમેતુ કિર, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો મુહુત્તં અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ. ''એવં, દેવા''તિ ખો સો પુરિસો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો સો પુરિસો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''રાજા, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો આયસ્મતો આનન્દસ્સ પાદે સિરસા વન્દતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – 'સચે કિર, ભન્તે, આયસ્મતો આનન્દસ્સ ન કિઞ્ચિ અચ્ચાયિકં કરણીયં, આગમેતુ કિર, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો મુહુત્તં અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ. અધિવાસેસિ ખો આયસ્મા આનન્દો તુણ્હીભાવેન. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો યાવતિકા નાગસ્સ ભૂમિ નાગેન ગન્ત્વા નાગા પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો રાજા પસેનદિ કોસલો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''સચે, ભન્તે, આયસ્મતો આનન્દસ્સ ન કિઞ્ચિ અચ્ચાયિકં કરણીયં , સાધુ, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો યેન અચિરવતિયા નદિયા તીરં તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. અધિવાસેસિ ખો આયસ્મા આનન્દો તુણ્હીભાવેન.

૩૫૯. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન અચિરવતિયા નદિયા તીરં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો યાવતિકા નાગસ્સ ભૂમિ નાગેન ગન્ત્વા નાગા પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો રાજા પસેનદિ કોસલો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''ઇધ, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો હત્થત્થરે નિસીદતૂ''તિ. ''અલં, મહારાજ. નિસીદ ત્વં; નિસિન્નો અહં સકે આસને''તિ. નિસીદિ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''કિં નુ ખો, ભન્તે આનન્દ, સો ભગવા તથારૂપં કાયસમાચારં સમાચરેય્ય, ય્વાસ્સ કાયસમાચારો ઓપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહી''તિ [બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ (સબ્બત્થ) અટ્ઠકથા ટીકા ઓલોકેતબ્બા]? ''ન ખો, મહારાજ, સો ભગવા તથારૂપં કાયસમાચારં સમાચરેય્ય, ય્વાસ્સ કાયસમાચારો ઓપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી''તિ.

''કિં પન, ભન્તે આનન્દ, સો ભગવા તથારૂપં વચીસમાચારં...પે॰... મનોસમાચારં સમાચરેય્ય, ય્વાસ્સ મનોસમાચારો ઓપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહી''તિ [બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ (સબ્બત્થ) અટ્ઠકથા ટીકા ઓલોકેતબ્બા]? ''ન ખો, મહારાજ, સો ભગવા તથારૂપં મનોસમાચારં સમાચરેય્ય, ય્વાસ્સ મનોસમાચારો ઓપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી''તિ.

“અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યઞ્હિ મયં, ભન્તે, નાસક્ખિમ્હા પઞ્હેન પરિપૂરેતું તં, ભન્તે, આયસ્મતા આનન્દેન પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન પરિપૂરિતં. યે તે, ભન્તે, બાલા અબ્યત્તા અનનુવિચ્ચ અપરિયોગાહેત્વા પરેસં વણ્ણં વા અવણ્ણં વા ભાસન્તિ, ન મયં તં સારતો પચ્ચાગચ્છામ; યે પન [યે ચ ખો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] તે, ભન્તે , પણ્ડિતા વિયત્તા [બ્યત્તા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મેધાવિનો અનુવિચ્ચ પરિયોગાહેત્વા પરેસં વણ્ણં વા અવણ્ણં વા ભાસન્તિ, મયં તં સારતો પચ્ચાગચ્છામ”.

૩૬૦. “કતમો પન, ભન્તે આનન્દ, કાયસમાચારો ઓપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી”તિ? “યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો અકુસલો”.

“કતમો પન, ભન્તે, કાયસમાચારો અકુસલો”? “યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો સાવજ્જો”.

“કતમો પન, ભન્તે, કાયસમાચારો સાવજ્જો”? “યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો સબ્યાબજ્ઝો” [સબ્યાપજ્ઝો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), સબ્યાપજ્જો (ક॰)].

“કતમો પન, ભન્તે, કાયસમાચારો સબ્યાબજ્ઝો”? “યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો દુક્ખવિપાકો”.

“કતમો પન, ભન્તે, કાયસમાચારો દુક્ખવિપાકો”? “યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ તસ્સ અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ; એવરૂપો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો ઓપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી”તિ.

“કતમો પન, ભન્તે આનન્દ, વચીસમાચારો…પે॰… મનોસમાચારો ઓપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી”તિ? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો અકુસલો”.

“કતમો પન, ભન્તે, મનોસમાચારો અકુસલો”? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો સાવજ્જો”.

“કતમો પન, ભન્તે, મનોસમાચારો સાવજ્જો”? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો સબ્યાબજ્ઝો”.

“કતમો પન, ભન્તે, મનોસમાચારો સબ્યાબજ્ઝો”? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો દુક્ખવિપાકો”.

“કતમો પન, ભન્તે, મનોસમાચારો દુક્ખવિપાકો”? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ તસ્સ અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ; એવરૂપો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો ઓપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી”તિ.

“કિં નુ ખો, ભન્તે આનન્દ, સો ભગવા સબ્બેસંયેવ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનં વણ્ણેતી”તિ? “સબ્બાકુસલધમ્મપહીનો ખો, મહારાજ, તથાગતો કુસલધમ્મસમન્નાગતો”તિ.

૩૬૧. “કતમો પન, ભન્તે આનન્દ, કાયસમાચારો અનોપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી”તિ? “યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો કુસલો”.

“કતમો પન, ભન્તે, કાયસમાચારો કુસલો”? “યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો અનવજ્જો”.

“કતમો પન, ભન્તે, કાયસમાચારો અનવજ્જો”? “યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો અબ્યાબજ્ઝો”.

“કતમો પન, ભન્તે, કાયસમાચારો અબ્યાબજ્ઝો”? “યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો સુખવિપાકો”.

“કતમો પન, ભન્તે, કાયસમાચારો સુખવિપાકો”?

“યો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ તસ્સ અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ; એવરૂપો ખો, મહારાજ, કાયસમાચારો અનોપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી”તિ.

“કતમો પન, ભન્તે આનન્દ, વચીસમાચારો...પે॰... મનોસમાચારો અનોપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી”તિ? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો કુસલો”.

“કતમો પન, ભન્તે, મનોસમાચારો કુસલો”? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો અનવજ્જો”.

“કતમો પન, ભન્તે, મનોસમાચારો અનવજ્જો”? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો અબ્યાબજ્ઝો”.

“કતમો પન, ભન્તે, મનોસમાચારો અબ્યાબજ્ઝો”? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો સુખવિપાકો”.

“કતમો પન, ભન્તે, મનોસમાચારો સુખવિપાકો”? “યો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ. તસ્સ અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ. એવરૂપો ખો, મહારાજ, મનોસમાચારો અનોપારમ્ભો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી”તિ.

“કિં પન, ભન્તે આનન્દ, સો ભગવા સબ્બેસંયેવ કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદં વણ્ણેતી”તિ? “સબ્બાકુસલધમ્મપહીનો ખો, મહારાજ, તથાગતો કુસલધમ્મસમન્નાગતો”તિ.

૩૬૨. “અચ્છરિયં , ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુભાસિતં ચિદં [સુભાસિતમિદં (સી॰)], ભન્તે, આયસ્મતા આનન્દેન. ઇમિના ચ મયં, ભન્તે, આયસ્મતો આનન્દસ્સ સુભાસિતેન અત્તમનાભિરદ્ધા. એવં અત્તમનાભિરદ્ધા ચ મયં , ભન્તે, આયસ્મતો આનન્દસ્સ સુભાસિતેન. સચે, ભન્તે, આયસ્મતો આનન્દસ્સ હત્થિરતનં કપ્પેય્ય, હત્થિરતનમ્પિ મયં આયસ્મતો આનન્દસ્સ દદેય્યામ. સચે, ભન્તે, આયસ્મતો આનન્દસ્સ અસ્સરતનં કપ્પેય્ય, અસ્સરતનમ્પિ મયં આયસ્મતો આનન્દસ્સ દદેય્યામ. સચે, ભન્તે, આયસ્મતો આનન્દસ્સ ગામવરં કપ્પેય્ય, ગામવરમ્પિ મયં આયસ્મતો આનન્દસ્સ દદેય્યામ. અપિ ચ, ભન્તે, મયમ્પેતં [મયમેવ તં (સી॰), મયમ્પનેતં (સ્યા॰ કં॰)] જાનામ – ‘નેતં આયસ્મતો આનન્દસ્સ કપ્પતી’તિ. અયં મે, ભન્તે, બાહિતિકા રઞ્ઞા માગધેન અજાતસત્તુના વેદેહિપુત્તેન વત્થનાળિયા [છત્તનાળિયા (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પક્ખિપિત્વા પહિતા સોળસસમા આયામેન, અટ્ઠસમા વિત્થારેન . તં, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો પટિગ્ગણ્હાતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા”તિ. “અલં, મહારાજ, પરિપુણ્ણં મે તિચીવર”ન્તિ.

“અયં , ભન્તે, અચિરવતી નદી દિટ્ઠા આયસ્મતા ચેવ આનન્દેન અમ્હેહિ ચ. યદા ઉપરિપબ્બતે મહામેઘો અભિપ્પવુટ્ઠો હોતિ, અથાયં અચિરવતી નદી ઉભતો કૂલાનિ સંવિસ્સન્દન્તી ગચ્છતિ; એવમેવ ખો, ભન્તે, આયસ્મા

આનન્દો ઇમાય બાહિતિકાય અત્તનો તિચીવરં કરિસ્સતિ. યં પનાયસ્મતો આનન્દસ્સ પુરાણં તિચીવરં તં સબ્રહ્મચારીહિ સંવિભજિસ્સતિ. એવાયં અમ્હાકં દક્ખિણા સંવિસ્સન્દન્તી મઞ્ઞે ગમિસ્સતિ. પટિગ્ગણ્હાતુ, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો બાહિતિક''ન્તિ. પટિગ્ગહેસિ ખો આયસ્મા આનન્દો બાહિતિકં.

અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''હન્દ ચ દાનિ મયં, ભન્તે આનન્દ, ગચ્છામ; બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા''તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, મહારાજ, કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો આયસ્મતો આનન્દસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

૩૬૩. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો અચિરપક્કન્તસ્સ રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો યાવતકો અહોસિ રઞ્ઞા પસેનદિના કોસલેન સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ. તઞ્ચ બાહિતિકં ભગવતો પાદાસિ. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''લાભા, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ, સુલદ્ધલાભા, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ; યં રાજા પસેનદિ કોસલો લભતિ આનન્દં દસ્સનાય, લભતિ પયિરુપાસનાયા''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

બાહિતિકસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. ધમ્મચેતિયસુત્તં

૩૬૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ મેદાળુપં [મેતળૂપં (સી॰), મેદળુમ્પં (પી॰)] નામ સક્યાનં નિગમો. તેન ખો પન સમયેન રાજા પસેનદિ કોસલો નગરકં અનુપ્પત્તો હોતિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો દીઘં કારાયનં આમન્તેસિ – ''યોજેહિ, સમ્મ કારાયન, ભદ્રાનિ ભદ્રાનિ યાનાનિ, ઉય્યાનભૂમિં ગચ્છામ સુભૂમિં દસ્સનાયા''તિ [સુભૂમિદસ્સનાયાતિ (દી॰ નિ॰ ૨.૪૩)]. ''એવં, દેવા''તિ ખો દીઘો કારાયનો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ પટિસ્સુત્વા ભદ્રાનિ ભદ્રાનિ યાનાનિ યોજાપેત્વા રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ પટિવેદેસિ – ''યુત્તાનિ ખો તે, દેવ, ભદ્રાનિ ભદ્રાનિ યાનાનિ. યસ્સદાનિ કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભદ્રં યાનં અભિરુહિત્વા ભદ્રેહિ ભદ્રેહિ યાનેહિ નગરકમ્હા નિય્યાસિ મહચ્ચા રાજાનુભાવેન. યેન આરામો તેન પાયાસિ. યાવતિકા યાનસ્સ ભૂમિ યાનેન ગન્ત્વા યાના પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ આરામં પાવિસિ. અદ્દસા ખો રાજા પસેનદિ કોસલો આરામે જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો રુક્ખમૂલાનિ પાસાદિકાનિ પસાદનીયાનિ અપ્પસદ્દાનિ અપ્પનિગ્ઘોસાનિ વિજનવાતાનિ મનુસ્સરાહસ્સેય્યકાનિ [મનુસ્સરાહસેય્યકાનિ (સી॰ પી॰)] પટિસલ્લાનસારુપ્પાનિ. દિસ્વાન ભગવન્તંયેવ આરબ્ભ સતિ ઉદપાદિ – ''ઇમાનિ ખો તાનિ રુક્ખમૂલાનિ પાસાદિકાનિ પસાદનીયાનિ અપ્પસદ્દાનિ અપ્પનિગ્ઘોસાનિ વિજનવાતાનિ મનુસ્સરાહસ્સેય્યકાનિ પટિસલ્લાનસારુપ્પાનિ, યત્થ સુદં મયં તં ભગવન્તં પયિરુપાસામ અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધ''ન્તિ.

૩૬૫. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો દીઘં કારાયનં આમન્તેસિ – ''ઇમાનિ ખો, સમ્મ કારાયન, તાનિ રુક્ખમૂલાનિ પાસાદિકાનિ પસાદનીયાનિ અપ્પસદ્દાનિ અપ્પનિગ્ઘોસાનિ વિજનવાતાનિ મનુસ્સરાહસ્સેય્યકાનિ પટિસલ્લાનસારુપ્પાનિ, યત્થ સુદં મયં તં ભગવન્તં પયિરુપાસામ અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં. કહં નુ ખો, સમ્મ કારાયન, એતરહિ સો ભગવા વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો''તિ? ''અત્થિ, મહારાજ, મેદાળુપં નામ સક્યાનં નિગમો. તત્થ સો ભગવા એતરહિ વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો''તિ. ''કીવદૂરે [કીવદૂરો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પન, સમ્મ કારાયન , નગરકમ્હા મેદાળુપં નામ સક્યાનં નિગમો હોતી''તિ? ''ન દૂરે, મહારાજ; તીણિ યોજનાનિ; સક્કા દિવસાવસેસેન ગન્તુ''ન્તિ. ''તેન હિ, સમ્મ કારાયન, યોજેહિ ભદ્રાનિ ભદ્રાનિ યાનાનિ, ગમિસ્સામ મયં તં ભગવન્તં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધ''ન્તિ. ''એવં, દેવા''તિ ખો દીઘો કારાયનો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ પટિસ્સુત્વા ભદ્રાનિ ભદ્રાનિ યાનાનિ યોજાપેત્વા રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ પટિવેદેસિ – ''યુત્તાનિ ખો તે, દેવ, ભદ્રાનિ ભદ્રાનિ યાનાનિ. યસ્સદાનિ કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભદ્રં યાનં અભિરુહિત્વા ભદ્રેહિ ભદ્રેહિ યાનેહિ નગરકમ્હા યેન મેદાળુપં નામ સક્યાનં નિગમો તેન પાયાસિ. તેનેવ દિવસાવસેસેન મેદાળુપં નામ સક્યાનં નિગમં સમ્પાપુણિ. યેન આરામો તેન પાયાસિ. યાવતિકા યાનસ્સ ભૂમિ યાનેન ગન્ત્વા યાના પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ આરામં પાવિસિ.

૩૬૬. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ અબ્ભોકાસે ચઙ્કમન્તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''કહં નુ ખો, ભન્તે, એતરહિ સો ભગવા વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો? દસ્સનકામા હિ મયં તં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધ''ન્તિ. ''એસો, મહારાજ, વિહારો સંવુતદ્વારો. તેન અપ્પસદ્દો ઉપસઙ્કમિત્વા અતરમાનો આળિન્દં પવિસિત્વા ઉક્કાસિત્વા અગ્ગળં આકોટેહિ. વિવરિસ્સતિ ભગવા તે દ્વાર''ન્તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો તત્થેવ ખગ્ગઞ્ચ ઉણ્હીસઞ્ચ દીઘસ્સ કારાયનસ્સ પાદાસિ. અથ ખો દીઘસ્સ કારાયનસ્સ એતદહોસિ – ''રહાયતિ ખો દાનિ રાજા [મહારાજા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], ઇધેવ [તેનિધેવ (સી॰)] દાનિ મયા ઠાતબ્બ''ન્તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો યેન સો વિહારો સંવુતદ્વારો તેન અપ્પસદ્દો ઉપસઙ્કમિત્વા અતરમાનો આળિન્દં પવિસિત્વા ઉક્કાસિત્વા અગ્ગળં આકોટેસિ. વિવરિ ભગવા દ્વારં. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો વિહારં પવિસિત્વા ભગવતો પાદેસુ સિરસા નિપતિત્વા ભગવતો પાદાનિ મુખેન ચ પરિચુમ્બતિ, પાણીહિ ચ પરિસમ્બાહતિ, નામઞ્ચ સાવેતિ – ''રાજાહં, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો; રાજાહં, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો''તિ.

૩૬૭. ''કિં પન ત્વં, મહારાજ, અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો ઇમસ્મિં સરીરે એવરૂપં પરમનિપચ્ચકારં કરોસિ, મિત્તૂપહારં [ચિત્તૂપહારં (સી॰)] ઉપદંસેસી''તિ? ''અત્થિ ખો મે, ભન્તે, ભગવતિ ધમ્મન્વયો – 'હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ. ઇધાહં, ભન્તે, પસ્સામિ એકે સમણબ્રાહ્મણે પરિયન્તકતં બ્રહ્મચરિયં ચરન્તે દસપિ વસ્સાનિ, વીસમ્પિ વસ્સાનિ, તિંસમ્પિ વસ્સાનિ, ચત્તારીસમ્પિ વસ્સાનિ. તે અપરેન સમયેન સુન્હાતા સુવિલિત્તા કપ્પિતકેસમસ્સૂ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતા સમઙ્ગીભૂતા પરિચારેન્તિ. ઇધ પનાહં, ભન્તે, ભિક્ખૂ પસ્સામિ યાવજીવં આપાણકોટિકં પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરન્તે. ન ખો પનાહં, ભન્તે, ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞં એવં પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં સમનુપસ્સામિ. અયમ્પિ ખો મે, ભન્તે, ભગવતિ ધમ્મન્વયો હોતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો''તિ.

૩૬૮. ''પુન ચપરં, ભન્તે, રાજાનોપિ રાજૂહિ વિવદન્તિ, ખત્તિયાપિ ખત્તિયેહિ વિવદન્તિ, બ્રાહ્મણાપિ બ્રાહ્મણેહિ વિવદન્તિ, ગહપતયોપિ ગહપતીહિ વિવદન્તિ, માતાપિ પુત્તેન વિવદતિ, પુત્તોપિ માતરા વિવદતિ, પિતાપિ પુત્તેન વિવદતિ, પુત્તોપિ પિતરા વિવદતિ, ભાતાપિ ભગિનિયા વિવદતિ , ભગિનીપિ ભાતરા વિવદતિ, સહાયોપિ સહાયેન વિવદતિ. ઇધ પનાહં, ભન્તે, ભિક્ખૂ પસ્સામિ સમગ્ગે સમ્મોદમાને અવિવદમાને ખીરોદકીભૂતે અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તે વિહરન્તે. ન ખો પનાહં, ભન્તે, ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞં એવં સમગ્ગં પરિસં સમનુપસ્સામિ. અયમ્પિ ખો મે, ભન્તે, ભગવતિ ધમ્મન્વયો હોતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

૩૬૯. ''પુન ચપરાહં, ભન્તે, આરામેન આરામં, ઉય્યાનેન ઉય્યાનં અનુચઙ્કમામિ અનુવિચરામિ. સોહં તત્થ પસ્સામિ એકે સમણબ્રાહ્મણે કિસે લૂખે દુબ્બણ્ણે ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતે ધમનિસન્થતગત્તે, ન વિય મઞ્ઞે ચક્ખું બન્ધન્તે જનસ્સ દસ્સનાય. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – 'અદ્ધા ઇમે આયસ્મન્તો અનભિરતા વા બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ, અત્થિ વા તેસં કિઞ્ચિ પાપં કમ્મં કતં પટિચ્છન્નં; તથા હિ ઇમે આયસ્મન્તો કિસા લૂખા દુબ્બણ્ણા ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતા ધમનિસન્થતગત્તા, ન વિય મઞ્ઞે ચક્ખું બન્ધન્તિ જનસ્સ દસ્સનાયા'તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – 'કિં નુ ખો તુમ્હે આયસ્મન્તો કિસા લૂખા દુબ્બણ્ણા ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતા ધમનિસન્થતગત્તા, ન વિય મઞ્ઞે ચક્ખું બન્ધથ જનસ્સ દસ્સનાયા'તિ? તે એવમાહંસુ – 'બન્ધુકરોગો નો [પણ્ડુકરોગિનો (ક॰)], મહારાજા'તિ. ઇધ પનાહં, ભન્તે, ભિક્ખૂ પસ્સામિ હટ્ઠપહટ્ઠે ઉદગ્ગુદગ્ગે અભિરતરૂપે પીણિન્દ્રિયે [પીણિતિન્દ્રિયે (સી॰ પી॰)] અપ્પોસ્સુક્કે પન્નલોમે પરદત્તવુત્તે મિગભૂતેન ચેતસા વિહરન્તે. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – 'અદ્ધા ઇમે આયસ્મન્તો તસ્સ ભગવતો સાસને ઉળારં પુબ્બેનાપરં વિસેસં જાનન્તિ; તથા હિ ઇમે આયસ્મન્તો હટ્ઠપહટ્ઠા ઉદગ્ગુદગ્ગા અભિરતરૂપા પીણિન્દ્રિયા અપ્પોસ્સુક્કા પન્નલોમા પરદત્તવુત્તા મિગભૂતેન ચેતસા વિહરન્તી'તિ. અયમ્પિ ખો મે, ભન્તે, ભગવતિ ધમ્મન્વયો હોતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

૩૭૦. ''પુન ચપરાહં, ભન્તે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો; પહોમિ ઘાતેતાયં વા ઘાતેતું, જાપેતાયં વા જાપેતું, પબ્બાજેતાયં વા પબ્બાજેતું . તસ્સ મય્હં, ભન્તે, અડ્ડકરણે નિસિન્નસ્સ અન્તરન્તરા કથં ઓપાતેન્તિ. સોહં ન લભામિ – 'મા મે ભોન્તો અડ્ડકરણે નિસિન્નસ્સ અન્તરન્તરા કથં ઓપાતેથ [ઓપાતેન્તુ (સી॰) ઉપરિસેલસુત્તે પન ''ઓપાતેથા''તિયેવ દિસ્સતિ], કથાપરિયોસાનં મે ભોન્તો આગમેન્તૂ'તિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, અન્તરન્તરા કથં ઓપાતેન્તિ. ઇધ પનાહં, ભન્તે, ભિક્ખૂ પસ્સામિ; યસ્મિં સમયે ભગવા અનેકસતાય પરિસાય ધમ્મં દેસેતિ, નેવ તસ્મિં સમયે ભગવતો સાવકાનં ખિપિતસદ્દો વા હોતિ ઉક્કાસિતસદ્દો વા. ભૂતપુબ્બં, ભન્તે, ભગવા અનેકસતાય પરિસાય ધમ્મં દેસેતિ. તત્રઞ્ઞતરો ભગવતો સાવકો ઉક્કાસિ. તમેનં અઞ્ઞતરો સબ્રહ્મચારી જણ્ણુકેન ઘટ્ટેસિ – 'અપ્પસદ્દો આયસ્મા હોતુ, માયસ્મા સદ્દમકાસિ; સત્થા નો ભગવા ધમ્મં દેસેતી'તિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – 'અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! અદણ્ડેન વત કિર, ભો, અસત્થેન એવં સુવિનીતા પરિસા ભવિસ્સતી'તિ! ન ખો પનાહં, ભન્તે, ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞં એવં સુવિનીતં પરિસં સમનુપસ્સામિ. અયમ્પિ ખો મે, ભન્તે, ભગવતિ ધમ્મન્વયો હોતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

૩૭૧. ''પુન ચપરાહં, ભન્તે, પસ્સામિ ઇધેકચ્ચે ખત્તિયપણ્ડિતે નિપુણે કતપરપ્પવાદે વાલવેધિરૂપે. તે ભિન્દન્તા [વોભિન્દન્તા (સી॰)] મઞ્ઞે ચરન્તિ પઞ્ઞાગતેન દિટ્ઠિગતાનિ. તે સુણન્તિ – 'સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો

અમુકં નામ ગામં વા નિગમં વા ઓસરિસ્સતી'તિ. તે પઞ્હં અભિસઙ્ખરોન્તિ – 'ઇમં મયં પઞ્હં સમણં ગોતમં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિસ્સામ. એવં ચે નો પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સતિ, એવમસ્સ મયં વાદં આરોપેસ્સામ; એવં ચેપિ નો પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સતિ, એવમ્પિસ્સ મયં વાદં આરોપેસ્સામા'તિ. તે સુણન્તિ – 'સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અમુકં નામ ગામં વા નિગમં વા ઓસટો'તિ. તે યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમન્તિ. તે ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ . તે ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતા સમાદપિતા સમુત્તેજિતા સમ્પહંસિતા ન ચેવ ભગવન્તં પઞ્હં પુચ્છન્તિ, કુતો વાદં આરોપેસ્સન્તિ? અઞ્ઞદત્થુ ભગવતો સાવકા સમ્પજ્જન્તિ. અયમ્પિ ખો મે, ભન્તે, ભગવતિ ધમ્મન્વયો હોતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

૩૭૨. ''પુન ચપરાહં, ભન્તે, પસ્સામિ ઇધેકચ્ચે બ્રાહ્મણપણ્ડિતે...પે॰... ગહપતિપણ્ડિતે...પે॰... સમણપણ્ડિતે નિપુણે કતપરપ્પવાદે વાલવેધિરૂપે. તે ભિન્દન્તા મઞ્ઞે ચરન્તિ પઞ્ઞાગતેન દિટ્ઠિગતાનિ. તે સુણન્તિ – 'સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અમુકં નામ ગામં વા નિગમં વા ઓસરિસ્સતી'તિ. તે પઞ્હં અભિસઙ્ખરોન્તિ – 'ઇમં મયં પઞ્હં સમણં ગોતમં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિસ્સામ. એવં ચે નો પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સતિ, એવમસ્સ મયં વાદં આરોપેસ્સામ; એવં ચેપિ નો પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સતિ, એવમ્પિસ્સ મયં વાદં આરોપેસ્સામા'તિ. તે સુણન્તિ – 'સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અમુકં નામ ગામં વા નિગમં વા ઓસટો'તિ. તે યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમન્તિ. તે ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. તે ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતા સમાદપિતા સમુત્તેજિતા સમ્પહંસિતા ન ચેવ ભગવન્તં પઞ્હં પુચ્છન્તિ, કુતો વાદં આરોપેસ્સન્તિ? અઞ્ઞદત્થુ ભગવન્તંયેવ ઓકાસં યાચન્તિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. તે ભગવા પબ્બાજેતિ. તે તથાપબ્બજિતા સમાના એકા વૂપકટ્ઠા અપ્પમત્તા આતાપિનો પહિતત્તા વિહરન્તા નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. તે એવમાહંસુ – 'મનં વત, ભો, અનસ્સામ; મનં વત, ભો, પનસ્સામ'. મયઞ્હિ પુબ્બે અસ્સમણાવ સમાના સમણામ્હાતિ પટિજાનિમ્હા, અબ્રાહ્મણાવ સમાના બ્રાહ્મણામ્હાતિ પટિજાનિમ્હા, અનરહન્તોવ સમાના અરહન્તામ્હાતિ પટિજાનિમ્હા. 'ઇદાનિ ખોમ્હ સમણા, ઇદાનિ ખોમ્હ બ્રાહ્મણા, ઇદાનિ ખોમ્હ અરહન્તો'તિ. અયમ્પિ ખો મે, ભન્તે, ભગવતિ ધમ્મન્વયો હોતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

૩૭૩. ''પુન ચપરાહં, ભન્તે, ઇમે ઇસિદત્તપુરાણા થપતયો મમભત્તા મમયાના, અહં નેસં જીવિકાય [જીવિતસ્સ (સી॰), જીવિકં (સી॰ અટ્ઠ॰), જીવિતં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] દાતા, યસસ્સ આહત્તા; અથ ચ પન નો તથા મયિ નિપચ્ચકારં કરોન્તિ યથા ભગવતિ. ભૂતપુબ્બાહં, ભન્તે, સેનં અબ્ભુય્યાતો સમાનો ઇમે ચ ઇસિદત્તપુરાણા થપતયો વીમંસમાનો અઞ્ઞતરસ્મિં સમ્બાધે આવસથે વાસં ઉપગચ્છિં. અથ ખો, ભન્તે, ઇમે ઇસિદત્તપુરાણા થપતયો બહુદેવ રત્તિં ધમ્મિયા કથાય વીતિનામેત્વા, યતો અહોસિ ભગવા [અસ્સોસું ખો ભગવન્તં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] તતો સીસં કત્વા મં પાદતો કરિત્વા નિપજ્જિંસુ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – 'અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! ઇમે ઇસિદત્તપુરાણા થપતયો મમભત્તા મમયાના, અહં નેસં જીવિકાય દાતા, યસસ્સ આહત્તા; અથ ચ પન નો તથા મયિ નિપચ્ચકારં કરોન્તિ યથા ભગવતિ. અદ્ધા ઇમે આયસ્મન્તો તસ્સ ભગવતો સાસને ઉળારં પુબ્બેનાપરં વિસેસં જાનન્તી'તિ. અયમ્પિ ખો મે, ભન્તે, ભગવતિ ધમ્મન્વયો હોતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

૩૭૪. ‘‘પુન ચપરં, ભન્તે, ભગવાપિ ખત્તિયો, અહમ્પિ ખત્તિયો; ભગવાપિ કોસલો, અહમ્પિ કોસલો; ભગવાપિ આસીતિકો, અહમ્પિ આસીતિકો. યમ્પિ, ભન્તે, ભગવાપિ ખત્તિયો અહમ્પિ ખત્તિયો, ભગવાપિ કોસલો અહમ્પિ કોસલો, ભગવાપિ આસીતિકો અહમ્પિ આસીતિકો; ઇમિનાવારહામેવાહં [ઇમિનાપાહં (ક॰)], ભન્તે, ભગવતિ પરમનિપચ્ચકારં કાતું, મિત્તૂપહારં ઉપદંસેતું. હન્દ, ચ દાનિ મયં, ભન્તે, ગચ્છામ; બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા’’તિ. ‘‘યસ્સદાનિ ત્વં, મહારાજ, કાલં મઞ્ઞસી’’તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો ભગવા અચિરપક્કન્તસ્સ રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘એસો, ભિક્ખવે, રાજા પસેનદિ કોસલો ધમ્મચેતિયાનિ ભાસિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કન્તો. ઉગ્ગણ્હથ, ભિક્ખવે, ધમ્મચેતિયાનિ; પરિયાપુણાથ, ભિક્ખવે , ધમ્મચેતિયાનિ; ધારેથ, ભિક્ખવે, ધમ્મચેતિયાનિ. અત્થસંહિતાનિ, ભિક્ખવે, ધમ્મચેતિયાનિ આદિબ્રહ્મચરિયકાની’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

ધમ્મચેતિયસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. કણ્ણકત્થલસુત્તં

૩૭૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઉરુઞ્ઞાયં [ઉજુઞ્ઞાયં (સી॰ પી॰), ઉદઞ્ઞાયં (સ્યા॰ કં॰)] વિહરતિ કણ્ણકત્થલે મિગદાયે. તેન ખો પન સમયેન રાજા પસેનદિ કોસલો ઉરુઞ્ઞં અનુપ્પત્તો હોતિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દાહિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છ – ‘રાજા, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી’તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – ‘અજ્જ કિર, ભન્તે, રાજા પસેનદિ કોસલો પચ્છાભત્તં ભુત્તપાતરાસો ભગવન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’’તિ. ‘‘એવં, દેવા’’તિ ખો સો પુરિસો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો પુરિસો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘રાજા, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – ‘અજ્જ કિર ભન્તે, રાજા પસેનદિ કોસલો પચ્છાભત્તં ભુત્તપાતરાસો ભગવન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’’તિ. અસ્સોસું ખો સોમા ચ ભગિની સકુલા ચ ભગિની – ‘‘અજ્જ કિર રાજા પસેનદિ કોસલો પચ્છાભત્તં ભુત્તપાતરાસો ભગવન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’તિ. અથ ખો સોમા ચ ભગિની સકુલા ચ ભગિની રાજાનં પસેનદિં કોસલં ભત્તાભિહારે ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – ‘‘તેન હિ, મહારાજ, અમ્હાકમ્પિ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દાહિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છ – ‘સોમા ચ, ભન્તે, ભગિની સકુલા ચ ભગિની ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી’’’તિ.

૩૭૬. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો પચ્છાભત્તં ભુત્તપાતરાસો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સોમા ચ, ભન્તે, ભગિની સકુલા ચ ભગિની ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ [વન્દન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી’’તિ [પુચ્છન્તીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. ‘‘કિં પન,

મહારાજ, સોમા ચ ભગિની સકુલા ચ ભગિની અઞ્ઞં દૂતં નાલત્થુ''ન્તિ? ''અસ્સોસું ખો, ભન્તે, સોમા ચ ભગિની સકુલા ચ ભગિની – 'અજ્જ કિર રાજા પસેનદિ કોસલો પચ્છાભત્તં ભુત્તપાતરાસો ભગવન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી'તિ. અથ ખો, ભન્તે, સોમા ચ ભગિની સકુલા ચ ભગિની મં ભત્તાભિહારે ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – 'તેન હિ, મહારાજ, અમ્હાકમ્પિ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દાહિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છ – સોમા ચ ભગિની સકુલા ચ ભગિની ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી'''તિ. ''સુખિનિયો હોન્તુ તા, મહારાજ, સોમા ચ ભગિની સકુલા ચ ભગિની''તિ.

૩૭૭. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભન્તે, સમણો ગોતમો એવમાહ – 'નત્થિ સો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા યો સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનિસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતી'તિ. યે તે, ભન્તે, એવમાહંસુ – 'સમણો ગોતમો એવમાહ – નત્થિ સો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા યો સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનિસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતી'તિ; કચ્ચિ તે, ભન્તે, ભગવતો વુત્તવાદિનો, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોન્તિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતી''તિ? ''યે તે, મહારાજ, એવમાહંસુ – 'સમણો ગોતમો એવમાહ – નત્થિ સો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા યો સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનિસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતી'તિ; ન મે તે વુત્તવાદિનો, અબ્ભાચિક્ખન્તિ ચ પન મં તે અસતા અભૂતેના''તિ.

૩૭૮. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો વિટટૂભં સેનાપતિં આમન્તેસિ – ''કો નુ ખો, સેનાપતિ, ઇમં કથાવત્થું રાજન્તેપુરે અબ્ભુદાહાસી''તિ? ''સઞ્ચયો, મહારાજ, બ્રાહ્મણો આકાસગોત્તો''તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં , અમ્ભો પુરિસ, મમ વચનેન સઞ્ચયં બ્રાહ્મણં આકાસગોત્તં આમન્તેહિ – 'રાજા તં, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો આમન્તેતી'''તિ. ''એવં, દેવા''તિ ખો સો પુરિસો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન સઞ્ચયો બ્રાહ્મણો આકાસગોત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા સઞ્ચયં બ્રાહ્મણં આકાસગોત્તં એતદવોચ – ''રાજા તં, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો આમન્તેતી''તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સિયા નુ ખો, ભન્તે, ભગવતા અઞ્ઞદેવ કિઞ્ચિ સન્ધાય ભાસિતં, તઞ્ચ જનો અઞ્ઞથાપિ પચ્ચાગચ્છેય્ય [પચ્ચાગચ્છેય્યાતિ, અભિજાનામિ મહારાજ વાચં ભાસિતાતિ (સી॰)]. યથા કથં પન, ભન્તે, ભગવા અભિજાનાતિ વાચં ભાસિતા''તિ? ''એવં ખો અહં, મહારાજ, અભિજાનામિ વાચં ભાસિતા – 'નત્થિ સો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા યો સકિદેવ સબ્બં ઞસ્સતિ, સબ્બં દક્ખિતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતી'''તિ. ''હેતુરૂપં, ભન્તે, ભગવા આહ; સહેતુરૂપં, ભન્તે, ભગવા આહ – 'નત્થિ સો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા યો સકિદેવ સબ્બં ઞસ્સતિ, સબ્બં દક્ખિતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતી'''તિ. ''ચત્તારોમે, ભન્તે, વણ્ણા – ખત્તિયા, બ્રાહ્મણા, વેસ્સા, સુદ્દા. ઇમેસં નુ ખો, ભન્તે, ચતુન્નં વણ્ણાનં સિયા વિસેસો સિયા નાનાકરણ''ન્તિ? ''ચત્તારોમે, મહારાજ, વણ્ણા – ખત્તિયા, બ્રાહ્મણા, વેસ્સા, સુદ્દા. ઇમેસં ખો, મહારાજ, ચતુન્નં વણ્ણાનં દ્વે વણ્ણા અગ્ગમક્ખાયન્તિ – ખત્તિયા ચ બ્રાહ્મણા ચ – યદિદં અભિવાદનપચ્ચુટ્ઠાનઅઞ્જલિકમ્મસામીચિકમ્માની''તિ [સામિચિકમ્માનન્તિ (સી॰)]. ''નાહં, ભન્તે, ભગવન્તં દિટ્ઠધમ્મિકં પુચ્છામિ; સમ્પરાયિકાહં, ભન્તે, ભગવન્તં પુચ્છામિ. ચત્તારોમે, ભન્તે, વણ્ણા – ખત્તિયા, બ્રાહ્મણા, વેસ્સા, સુદ્દા. ઇમેસં નુ ખો, ભન્તે, ચતુન્નં વણ્ણાનં સિયા વિસેસો સિયા નાનાકરણ''ન્તિ?

૩૭૯. ''પઞ્ચિમાનિ, મહારાજ, પધાનિયઙ્ગાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? ઇધ, મહારાજ, ભિક્ખુ સદ્ધો હોતિ, સદ્દહતિ તથાગતસ્સ બોધિં – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ; અપ્પાબાધો હોતિ અપ્પાતઙ્કો સમવેપાકિનિયા ગહણિયા

સમન્નાગતો નાતિસીતાય નાચ્ચુણ્હાય મજ્ઝિમાય પધાનક્ખમાય; અસઠો હોતિ અમાયાવી યથાભૂતં અત્તાનં આવિકત્તા સત્થરિ વા વિઞ્ઞૂસુ વા સબ્રહ્મચારીસુ; આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ; પઞ્ઞવા હોતિ ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્માદુક્ખક્ખયગામિનિયા – ઇમાનિ ખો, મહારાજ, પઞ્ચ પધાનિયઙ્ગાનિ. ચત્તારોમે, મહારાજ, વણ્ણા – ખત્તિયા, બ્રાહ્મણા, વેસ્સા, સુદ્દા. તે ચસ્સુ ઇમેહિ પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતા ; એત્થ પન નેસં અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ. ''ચત્તારોમે, ભન્તે, વણ્ણા – ખત્તિયા, બ્રાહ્મણા, વેસ્સા, સુદ્દા . તે ચસ્સુ ઇમેહિ પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતા; એત્થ પન નેસં, ભન્તે, સિયા વિસેસો સિયા નાનાકરણ''ન્તિ? ''એત્થ ખો નેસાહં, મહારાજ, પધાનવેમત્તતં વદામિ. સેય્યથાપિસ્સુ, મહારાજ, દ્વે હત્થિદમ્મા વા અસ્સદમ્મા વા ગોદમ્મા વા સુદન્તા સુવિનીતા, દ્વે હત્થિદમ્મા વા અસ્સદમ્મા વા ગોદમ્મા વા અદન્તા અવિનીતા. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, યે તે દ્વે હત્થિદમ્મા વા અસ્સદમ્મા વા ગોદમ્મા વા સુદન્તા સુવિનીતા, અપિ નુ તે દન્તાવ દન્તકારણં ગચ્છેય્યું, દન્તાવ દન્તભૂમિં સમ્પાપુણેય્યુ''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''યે પન તે દ્વે હત્થિદમ્મા વા અસ્સદમ્મા વા ગોદમ્મા વા અદન્તા અવિનીતા, અપિ નુ તે અદન્તાવ દન્તકારણં ગચ્છેય્યું, અદન્તાવ દન્તભૂમિં સમ્પાપુણેય્યું, સેય્યથાપિ તે દ્વે હત્થિદમ્મા વા અસ્સદમ્મા વા ગોદમ્મા વા સુદન્તા સુવિનીતા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એવમેવ ખો, મહારાજ, યં તં સદ્ધેન પત્તબ્બં અપ્પાબાધેન અસઠેન અમાયાવિના આરદ્ધવીરિયેન પઞ્ઞવતા તં વત [તં તથા સો (ક॰)] અસ્સદ્ધો બહ્વાબાધો સઠો માયાવી કુસીતો દુપ્પઞ્ઞો પાપુણિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતી''તિ.

૩૮૦. ''હેતુરૂપં, ભન્તે, ભગવા આહ; સહેતુરૂપં, ભન્તે, ભગવા આહ. ચત્તારોમે, ભન્તે, વણ્ણા – ખત્તિયા, બ્રાહ્મણા, વેસ્સા , સુદ્દા. તે ચસ્સુ ઇમેહિ પઞ્ચહિ પધાનિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતા તે ચસ્સુ સમ્મપ્પધાના; એત્થ પન નેસં, ભન્તે, સિયા વિસેસો સિયા નાનાકરણ''ન્તિ? ''એત્થ ખો [એત્થ ખો પન (સી॰)] નેસાહં, મહારાજ, ન કિઞ્ચિ નાનાકરણં વદામિ – યદિદં વિમુત્તિયા વિમુત્તિં. સેય્યથાપિ, મહારાજ, પુરિસો સુક્ખં સાકકટ્ઠં આદાય અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્ય ; અથાપરો પુરિસો સુક્ખં સાલકટ્ઠં આદાય અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્ય; અથાપરો પુરિસો સુક્ખં અમ્બકટ્ઠં આદાય અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્ય; અથાપરો પુરિસો સુક્ખં ઉદુમ્બરકટ્ઠં આદાય અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્ય. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, સિયા નુ ખો તેસં અગ્ગીનં નાનાદારુતો અભિનિબ્બત્તાનં કિઞ્ચિ નાનાકરણં અચ્ચિયા વા અચ્ચિં, વણ્ણેન વા વણ્ણં, આભાય વા આભ''ન્તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એવમેવ ખો, મહારાજ, યં તં તેજં વીરિયા નિમ્મથિતં પધાનાભિનિબ્બત્તં [વિરિયં નિપ્ફરતિ, તં પચ્છાભિનિબ્બત્તં (સી॰)], નાહં તત્થ કિઞ્ચિ નાનાકરણં વદામિ – યદિદં વિમુત્તિયા વિમુત્તિ''ન્તિ. ''હેતુરૂપં, ભન્તે, ભગવા આહ; સહેતુરૂપં, ભન્તે, ભગવા આહ. કિં પન, ભન્તે, અત્થિ દેવા''તિ? ''કિં પન ત્વં, મહારાજ, એવં વદેસિ – 'કિં પન, ભન્તે, અત્થિ દેવા'''તિ? ''યદિ વા તે, ભન્તે, દેવા આગન્તારો ઇત્થત્તં યદિ વા અનાગન્તારો ઇત્થત્ત''? ''યે તે, મહારાજ, દેવા સબ્યાબજ્ઝા તે દેવા આગન્તારો ઇત્થત્તં, યે તે દેવા અબ્યાબજ્ઝા તે દેવા અનાગન્તારો ઇત્થત્ત''ન્તિ.

૩૮૧. એવં વુત્તે, વિટ્ટૂભો સેનાપતિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''યે તે, ભન્તે, દેવા સબ્યાબજ્ઝા આગન્તારો ઇત્થત્તં તે દેવા, યે તે દેવા અબ્યાબજ્ઝા અનાગન્તારો ઇત્થત્તં તે દેવે તમ્હા ઠાના ચાવેસ્સન્તિ વા પબ્બાજેસ્સન્તિ વા''તિ?

અથ ખો આયસ્મતો આનન્દસ્સ એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો વિટટૂભો સેનાપતિ રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ પુત્તો; અહં ભગવતો પુત્તો. અયં ખો કાલો યં પુત્તો પુત્તેન મન્તેય્યા’’તિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો વિટટૂભં સેનાપતિં આમન્તેસિ – ‘‘તેન હિ, સેનાપતિ, તં યેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ; યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, સેનાપતિ, યાવતા રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ વિજિતં યત્થ ચ રાજા પસેનદિ કોસલો ઇસ્સરિયાધિપચ્ચં રજ્જં કારેતિ, પહોતિ તત્થ રાજા પસેનદિ કોસલો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પુઞ્ઞવન્તં વા અપુઞ્ઞવન્તં વા બ્રહ્મચરિયવન્તં વા અબ્રહ્મચરિયવન્તં વા તમ્હા ઠાના ચાવેતું વા પબ્બાજેતું વા’’તિ? ‘‘યાવતા, ભો, રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ વિજિતં યત્થ ચ રાજા પસેનદિ કોસલો ઇસ્સરિયાધિપચ્ચં રજ્જં કારેતિ, પહોતિ તત્થ રાજા પસેનદિ કોસલો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પુઞ્ઞવન્તં વા અપુઞ્ઞવન્તં વા બ્રહ્મચરિયવન્તં વા અબ્રહ્મચરિયવન્તં વા તમ્હા ઠાના ચાવેતું વા પબ્બાજેતું વા’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, સેનાપતિ, યાવતા રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ અવિજિતં યત્થ ચ રાજા પસેનદિ કોસલો ન ઇસ્સરિયાધિપચ્ચં રજ્જં કારેતિ, તત્થ પહોતિ રાજા પસેનદિ કોસલો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પુઞ્ઞવન્તં વા અપુઞ્ઞવન્તં વા બ્રહ્મચરિયવન્તં વા અબ્રહ્મચરિયવન્તં વા તમ્હા ઠાના ચાવેતું વા પબ્બાજેતું વા’’તિ? ‘‘યાવતા, ભો, રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ અવિજિતં યત્થ ચ રાજા પસેનદિ કોસલો ન ઇસ્સરિયાધિપચ્ચં રજ્જં કારેતિ, ન તત્થ પહોતિ રાજા પસેનદિ કોસલો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પુઞ્ઞવન્તં વા અપુઞ્ઞવન્તં વા બ્રહ્મચરિયવન્તં વા અબ્રહ્મચરિયવન્તં વા તમ્હા ઠાના ચાવેતું વા પબ્બાજેતું વા’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, સેનાપતિ, સુતા તે દેવા તાવતિંસા’’તિ? ‘‘એવં, ભો. સુતા મે દેવા તાવતિંસા. ઇધાપિ ભોતા રઞ્ઞા પસેનદિના કોસલેન સુતા દેવા તાવતિંસા’’તિ. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, સેનાપતિ, પહોતિ રાજા પસેનદિ કોસલો દેવે તાવતિંસે તમ્હા ઠાના ચાવેતું વા પબ્બાજેતું વા’’તિ? ‘‘દસ્સનમ્પિ, ભો, રાજા પસેનદિ કોસલો દેવે તાવતિંસે નપ્પહોતિ, કુતો પન તમ્હા ઠાના ચાવેસ્સતિ વા પબ્બાજેસ્સતિ વા’’તિ? ‘‘એવમેવ ખો, સેનાપતિ, યે તે દેવા સબ્યાબજ્ઝા આગન્તારો ઇત્થત્તં તે દેવા, યે તે દેવા અબ્યાબજ્ઝા અનાગન્તારો ઇત્થત્તં તે દેવે દસ્સનાયપિ નપ્પહોન્તિ; કુતો પન તમ્હા ઠાના ચાવેસ્સન્તિ વા પબ્બાજેસ્સન્તિ વા’’તિ?

૩૮૨. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કોનામો અયં, ભન્તે, ભિક્ખૂ’’તિ? ‘‘આનન્દો નામ, મહારાજા’’તિ. ‘‘આનન્દો વત, ભો, આનન્દરૂપો વત, ભો! હેતુરૂપં, ભન્તે , આયસ્મા આનન્દો આહ; સહેતુરૂપં, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો આહ. કિં પન, ભન્તે, અત્થિ બ્રહ્મા’’તિ? ‘‘કિં પન ત્વં, મહારાજ, એવં વદેસિ – ‘કિં પન, ભન્તે, અત્થિ બ્રહ્મા’’’તિ? ‘‘યદિ વા સો, ભન્તે, બ્રહ્મા આગન્તા ઇત્થત્તં, યદિ વા અનાગન્તા ઇત્થત્ત’’ન્તિ? ‘‘યો સો, મહારાજ, બ્રહ્મા સબ્યાબજ્ઝો સો બ્રહ્મા આગન્તા ઇત્થત્તં, યો સો બ્રહ્મા અબ્યાબજ્ઝો સો બ્રહ્મા અનાગન્તા ઇત્થત્ત’’ન્તિ. અથ ખો અઞ્ઞતરો પુરિસો રાજાનં પસેનદિં કોસલં એતદવોચ – ‘‘સઞ્ચયો, મહારાજ, બ્રાહ્મણો આકાસગોત્તો આગતો’’તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો સઞ્ચયં બ્રાહ્મણં આકાસગોત્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, બ્રાહ્મણ, ઇમં કથાવત્થું રાજન્તેપુરે અબ્ભુદાહાસી’’તિ? ‘‘વિટટૂભો, મહારાજ, સેનાપતી’’તિ. વિટટૂભો સેનાપતિ એવમાહ – ‘‘સઞ્ચયો, મહારાજ, બ્રાહ્મણો આકાસગોત્તો’’તિ. અથ ખો અઞ્ઞતરો પુરિસો રાજાનં પસેનદિં કોસલં એતદવોચ – ‘‘યાનકાલો, મહારાજા’’તિ.

અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સબ્બઞ્ઞુતં મયં, ભન્તે, ભગવન્તં અપુચ્છિમ્હા, સબ્બઞ્ઞુતં ભગવા બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ, તેન ચમ્હા અત્તમના. ચાતુવણ્ણિસુદ્ધિં મયં,

ભન્તે, ભગવન્તં અપુચ્છિમ્હા, ચાતુવણ્ણિસુદ્ધિં ભગવા બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ, તેન ચમ્હા અત્તમના. અધિદેવે મયં, ભન્તે, ભગવન્તં અપુચ્છિમ્હા, અધિદેવે ભગવા બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ, તેન ચમ્હા અત્તમના. અધિબ્રહ્માનં મયં, ભન્તે, ભગવન્તં અપુચ્છિમ્હા, અધિબ્રહ્માનં ભગવા બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ, તેન ચમ્હા અત્તમના. યં યદેવ ચ મયં ભગવન્તં અપુચ્છિમ્હા તં તદેવ ભગવા બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ, તેન ચમ્હા અત્તમના. હન્દ, ચ દાનિ મયં, ભન્તે, ગચ્છામ; બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા''તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, મહારાજ, કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામીતિ.

કણ્ણકત્થલસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

રાજવગ્ગો નિટ્ઠિતો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

ઘટિકારો રટ્ઠપાલો, મઘદેવો મધુરિયં;
બોધિ અઙ્ગુલિમાલો ચ, પિયજાતં બાહિતિકં;
ધમ્મચેતિયસુત્તઞ્ચ, દસમં કણ્ણકત્થલં.

૫. બ્રાહ્મણવગ્ગો

૧. બ્રહ્માયુસુત્તં

૩૮૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વિદેહેસુ ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ. તેન ખો પન સમયેન બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો મિથિલાયં પટિવસતિ જિણ્ણો વુડ્ઢો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો, વીસવસ્સસતિકો જાતિયા, તિણ્ણં વેદાનં [બેદાનં (ક॰)] પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં, પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો. અસ્સોસિ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો – ''સમણો ખલુ ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો વિદેહેસુ ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવાતિ. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી'''તિ.

૩૮૪. તેન ખો પન સમયેન બ્રહ્માયુસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ ઉત્તરો નામ માણવો અન્તેવાસી હોતિ તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં, પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ઉત્તરં માણવં આમન્તેસિ – ''અયં, તાત ઉત્તર, સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો વિદેહેસુ ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો...પે॰... સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી'તિ. એહિ ત્વં, તાત ઉત્તર, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા સમણં ગોતમં જાનાહિ યદિ વા તં ભવન્તં ગોતમં તથા સન્તંયેવ સદ્દો અબ્ભુગ્ગતો, યદિ વા નો તથા; યદિ વા સો ભવં ગોતમો તાદિસો, યદિ વા ન તાદિસો. તથા મયં તં ભવન્તં ગોતમં વેદિસ્સામા''તિ. ''યથા કથં પનાહં, ભો, તં ભવન્તં ગોતમં જાનિસ્સામિ યદિ વા તં ભવન્તં ગોતમં તથા સન્તંયેવ સદ્દો અબ્ભુગ્ગતો, યદિ વા નો તથા; યદિ વા સો ભવં ગોતમો તાદિસો, યદિ વા ન તાદિસો''તિ. ''આગતાનિ ખો, તાત ઉત્તર, અમ્હાકં મન્તેસુ દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેહિ સમન્નાગતસ્સ મહાપુરિસસ્સ દ્વેયેવ ગતિયો ભવન્તિ અનઞ્ઞા . સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ચાતુરન્તો વિજિતાવી જનપદત્થાવરિયપ્પત્તો સત્તરતનસમન્નાગતો. તસ્સિમાનિ સત્ત રતનાનિ ભવન્તિ, સેય્યથિદં – ચક્કરતનં, હત્થિરતનં, અસ્સરતનં, મણિરતનં, ઇત્થિરતનં, ગહપતિરતનં, પરિણાયકરતનમેવ સત્તમં. પરોસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા ભવન્તિ સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. સો ઇમં પથવિં સાગરપરિયન્તં અદણ્ડેન અસત્થેન ધમ્મેન [ધમ્મેન સમેન (ક॰)] અભિવિજિય અજ્ઝાવસતિ. સચે ખો પન અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ, અરહં હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે વિવટ્ટચ્છદો. અહં ખો પન, તાત ઉત્તર, મન્તાનં દાતા; ત્વં મન્તાનં પટિગ્ગહેતા''તિ.

૩૮૫. ''એવં, ભો''તિ ખો ઉત્તરો માણવો બ્રહ્માયુસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના બ્રહ્માયું બ્રાહ્મણં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા વિદેહેસુ યેન ભગવા તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં

નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઉત્તરો માણવો ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ સમન્નેસિ. અદ્દસા ખો ઉત્તરો માણવો ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ, ઠપેત્વા દ્વે. દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે, પહૂતજિવ્હતાય ચ. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ''પસ્સતિ ખો મે અયં ઉત્તરો માણવો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ , ઠપેત્વા દ્વે. દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે, પહૂતજિવ્હતાય ચા''તિ. અથ ખો ભગવા તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ યથા અદ્દસ ઉત્તરો માણવો ભગવતો કોસોહિતં વત્થગુય્હં. અથ ખો ભગવા જિવ્હં નિન્નામેત્વા ઉભોપિ કણ્ણસોતાનિ અનુમસિ પટિમસિ [પરિમસિ (સી॰ ક॰)]; ઉભોપિ નાસિકસોતાનિ [નાસિકાસોતાનિ (સી॰)] અનુમસિ પટિમસિ; કેવલમ્પિ નલાટમણ્ડલં જિવ્હાય છાદેસિ. અથ ખો ઉત્તરસ્સ માણવસ્સ એતદહોસિ – ''સમન્નાગતો ખો સમણો ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ. યંનૂનાહં સમણં ગોતમં અનુબન્ધેય્યં, ઇરિયાપથમસ્સ પસ્સેય્ય''ન્તિ. અથ ખો ઉત્તરો માણવો સત્તમાસાનિ ભગવન્તં અનુબન્ધિ છાયાવ અનપાયિની [અનુપાયિની (સ્યા॰ કં॰ ક॰)].

૩૮૬. અથ ખો ઉત્તરો માણવો સત્તન્નં માસાનં અચ્ચયેન વિદેહેસુ યેન મિથિલા તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન મિથિલા યેન બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા બ્રહ્માયું બ્રાહ્મણં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો ઉત્તરં માણવં બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો એતદવોચ – ''કચ્ચિ, તાત ઉત્તર, તં ભવન્તં ગોતમં તથા સન્તંયેવ સદ્દો અબ્ભુગ્ગતો , નો અઞ્ઞથા? કચ્ચિ પન સો ભવં ગોતમો તાદિસો, નો અઞ્ઞાદિસો''તિ? ''તથા સન્તંયેવ, ભો, તં ભવન્તં ગોતમં સદ્દો અબ્ભુગ્ગતો, નો અઞ્ઞથા; તાદિસોવ [તાદિસોવ ભો (સી॰ પી॰), તાદિસો ચ ખો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] સો ભવં ગોતમો, નો અઞ્ઞાદિસો. સમન્નાગતો ચ [સમન્નાગતો ચ ભો (સબ્બત્થ)] સો ભવં ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ.

''સુપ્પતિટ્ઠિતપાદો ખો પન ભવં ગોતમો; ઇદમ્પિ તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણં ભવતિ.

''હેટ્ઠા ખો પન તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ પાદતલેસુ ચક્કાનિ જાતાનિ સહસ્સારાનિ સનેમિકાનિ સનાભિકાનિ સબ્બાકારપરિપૂરાનિ...

''આયતપણ્હિ ખો પન સો ભવં ગોતમો...

''દીઘઙ્ગુલિ ખો પન સો ભવં ગોતમો...

''મુદુતલુનહત્થપાદો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

''જાલહત્થપાદો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

''ઉસ્સઙ્ખપાદો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

''એણિજઙ્ઘો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

''ઠિતકો ખો પન સો ભવં ગોતમો અનોનમન્તો ઉભોહિ પાણિતલેહિ જણ્ણુકાનિ પરિમસતિ પરિમજ્જતિ...

“કોસોહિતવત્થગુય્હો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“સુવણ્ણવણ્ણો ખો પન સો ભવં ગોતમો કઞ્ચનસન્નિભત્તચો...

“સુખુમચ્છવિ ખો પન સો ભવં ગોતમો. સુખુમત્તા છવિયા રજોજલ્લં કાયે ન ઉપલિમ્પતિ...

“એકેકલોમો ખો પન સો ભવં ગોતમો; એકેકાનિ લોમાનિ લોમકૂપેસુ જાતાનિ...

“ઉદ્ધગ્ગલોમો ખો પન સો ભવં ગોતમો; ઉદ્ધગ્ગાનિ લોમાનિ જાતાનિ નીલાનિ અઞ્જનવણ્ણાનિ કુણ્ડલાવટ્ટાનિ દક્ખિણાવટ્ટકજાતાનિ...

“બ્રહ્મુજુગત્તો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“સત્તુસ્સદો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“સીહપુબ્બદ્ધકાયો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“ચિતન્તરંસો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“નિગ્રોધપરિમણ્ડલો ખો પન સો ભવં ગોતમો; યાવતક્વસ્સ કાયો તાવતક્વસ્સ બ્યામો, યાવતક્વસ્સ બ્યામો તાવતક્વસ્સ કાયો...

“સમવટ્ટક્ખન્ધો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“રસગ્ગસગ્ગી ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“સીહહનુ ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“ચત્તાલીસદન્તો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“સમદન્તો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“અવિરળદન્તો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“સુસુક્કદાઠો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“પહૂતજિવ્હો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“બ્રહ્મસ્સરો ખો પન સો ભવં ગોતમો કરવિકભાણી...

“અભિનીલનેત્તો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

“ગોપખુમો ખો પન સો ભવં ગોતમો...

‘‘ઉણ્ણા ખો પનસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ ભમુકન્તરે જાતા ઓદાતા મુદુતૂલસન્નિભા...

‘‘ઉણ્હીસસીસો ખો પન સો ભવં ગોતમો; ઇદમ્પિ તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણં ભવતિ.

‘‘ઇમેહિ ખો, ભો, સો ભવં ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ સમન્નાગતો.

૩૮૭. ‘‘ગચ્છન્તો ખો પન સો ભવં ગોતમો દક્ખિણેનેવ પાદેન પઠમં પક્કમતિ. સો નાતિદૂરે પાદં ઉદ્ધરતિ, નાચ્ચાસન્ને પાદં નિક્ખિપતિ; સો નાતિસીઘં ગચ્છતિ, નાતિસણિકં ગચ્છતિ; ન ચ અદ્દુવેન અદ્દુવં સઙ્ઘટ્ટેન્તો ગચ્છતિ, ન ચ ગોપ્ફકેન ગોપ્ફકં સઙ્ઘટ્ટેન્તો ગચ્છતિ. સો ગચ્છન્તો ન સત્થિં ઉન્નામેતિ, ન સત્થિં ઓનામેતિ; ન સત્થિં સન્નામેતિ, ન સત્થિં વિનામેતિ. ગચ્છતો ખો પન તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ અધરકાયોવ [અટ્ઠકાયોવ (ક॰), આરદ્ધકાયોવ (સ્યા॰ કં॰)] ઇઞ્જતિ, ન ચ કાયબલેન ગચ્છતિ. અપલોકેન્તો ખો પન સો ભવં ગોતમો સબ્બકાયેનેવ અપલોકેતિ; સો ન ઉદ્ધં ઉલ્લોકેતિ, ન અધો ઓલોકેતિ; ન ચ વિપેક્ખમાનો ગચ્છતિ, યુગમત્તઞ્ચ પેક્ખતિ; તતો ચસ્સ ઉત્તરિ અનાવટં ઞાણદસ્સનં ભવતિ. સો અન્તરઘરં પવિસન્તો ન કાયં ઉન્નામેતિ , ન કાયં ઓનામેતિ; ન કાયં સન્નામેતિ, ન કાયં વિનામેતિ. સો નાતિદૂરે નાચ્ચાસન્ને આસનસ્સ પરિવત્તતિ, ન ચ પાણિના આલમ્બિત્વા આસને નિસીદતિ, ન ચ આસનસ્મિં કાયં પક્ખિપતિ. સો અન્તરઘરે નિસિન્નો સમાનો ન હત્થકુક્કુચ્ચં આપજ્જતિ, ન પાદકુક્કુચ્ચં આપજ્જતિ; ન અદ્દુવેન અદ્દુવં આરોપેત્વા નિસીદતિ; ન ચ ગોપ્ફકેન ગોપ્ફકં આરોપેત્વા નિસીદતિ; ન ચ પાણિના હનુકં ઉપદહિત્વા [ઉપાદિયિત્વા (સી॰ પી॰)] નિસીદતિ. સો અન્તરઘરે નિસિન્નો સમાનો ન છમ્ભતિ ન કમ્પતિ ન વેધતિ ન પરિતસ્સતિ. સો અછમ્ભી અકમ્પી અવેધી અપરિતસ્સી વિગતલોમહંસો. વિવેકવત્તો ચ સો ભવં ગોતમો અન્તરઘરે નિસિન્નો હોતિ. સો પત્તોદકં પટિગ્ગણ્હન્તો ન પત્તં ઉન્નામેતિ, ન પત્તં ઓનામેતિ; ન પત્તં સન્નામેતિ, ન પત્તં વિનામેતિ. સો પત્તોદકં પટિગ્ગણ્હાતિ નાતિથોકં નાતિબહું. સો ન ખુલુખુલુકારકં [બુલુબુલુકારકં (સી॰)] પત્તં ધોવતિ, ન સમ્પરિવત્તકં પત્તં ધોવતિ, ન પત્તં ભૂમિયં નિક્ખિપિત્વા હત્થે ધોવતિ; હત્થેસુ ધોતેસુ પત્તો ધોતો હોતિ, પત્તે ધોતે હત્થા ધોતા હોન્તિ. સો પત્તોદકં છડ્ડેતિ નાતિદૂરે નાચ્ચાસન્ને, ન ચ વિચ્છડ્ડયમાનો. સો ઓદનં પટિગ્ગણ્હન્તો ન પત્તં ઉન્નામેતિ, ન પત્તં ઓનામેતિ; ન પત્તં સન્નામેતિ, ન પત્તં વિનામેતિ. સો ઓદનં પટિગ્ગણ્હાતિ નાતિથોકં નાતિબહું. બ્યઞ્જનં ખો પન ભવં ગોતમો બ્યઞ્જનમત્તાય આહારેતિ, ન ચ બ્યઞ્જનેન આલોપં અતિનામેતિ. દ્વત્તિક્ખત્તું ખો ભવં ગોતમો મુખે આલોપં સમ્પરિવત્તેત્વા અજ્ઝોહરતિ; ન ચસ્સ કાચિ ઓદનમિઞ્જા અસમ્ભિન્ના કાયં પવિસતિ, ન ચસ્સ કાચિ ઓદનમિઞ્જા મુખે અવસિટ્ઠા હોતિ; અથાપરં આલોપં ઉપનામેતિ. રસપટિસંવેદી ખો પન સો ભવં ગોતમો આહારં આહારેતિ, નો ચ રસરાગપટિસંવેદી.

‘‘અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં [અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતો (ક॰)] ખો પન સો ભવં ગોતમો આહારં આહારેતિ – નેવ દવાય, ન મદાય ન મણ્ડનાય ન વિભૂસનાય, યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય, વિહિંસૂપરતિયા બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય – ‘ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચા’તિ . સો ભુત્તાવી પત્તોદકં પટિગ્ગણ્હન્તો ન પત્તં ઉન્નામેતિ, ન પત્તં ઓનામેતિ; ન પત્તં સન્નામેતિ, ન પત્તં વિનામેતિ. સો પત્તોદકં પટિગ્ગણ્હાતિ નાતિથોકં નાતિબહું. સો ન ખુલુખુલુકારકં પત્તં ધોવતિ, ન સમ્પરિવત્તકં પત્તં ધોવતિ, ન પત્તં ભૂમિયં નિક્ખિપિત્વા હત્થે ધોવતિ; હત્થેસુ ધોતેસુ પત્તો ધોતો હોતિ, પત્તે ધોતે હત્થા ધોતા હોન્તિ. સો પત્તોદકં છડ્ડેતિ નાતિદૂરે નાચ્ચાસન્ને, ન ચ વિચ્છડ્ડયમાનો. સો ભુત્તાવી ન પત્તં

ભૂમિયં નિક્ખિપતિ નાતિદૂરે નાચ્ચાસન્ને, ન ચ અનત્થિકો પત્તેન હોતિ, ન ચ અતિવેલાનુરક્ખી પત્તસ્મિં. સો ભુત્તાવી મુહુત્તં તુણ્હી નિસીદતિ, ન ચ અનુમોદનસ્સ કાલમતિનામેતિ. સો ભુત્તાવી અનુમોદતિ, ન તં ભત્તં ગરહતિ, ન અઞ્ઞં ભત્તં પટિકઙ્ખતિ; અઞ્ઞદત્થુ ધમ્મિયા કથાય તં પરિસં સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. સો તં પરિસં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમતિ. સો નાતિસીઘં ગચ્છતિ, નાતિસણિકં ગચ્છતિ, ન ચ મુચ્ચિતુકામો ગચ્છતિ; ન ચ તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ કાયે ચીવરં અચ્ચુક્કટ્ઠં હોતિ ન ચ અચ્ચોક્કટ્ઠં, ન ચ કાયસ્મિં અલ્લીનં ન ચ કાયસ્મા અપકટ્ઠં; ન ચ તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ કાયમ્હા વાતો ચીવરં અપવહતિ; ન ચ તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ કાયે રજોજલ્લં ઉપલિમ્પતિ . સો આરામગતો નિસીદતિ પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ પાદે પક્ખાલેતિ; ન ચ સો ભવં ગોતમો પાદમણ્ડનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. સો પાદે પક્ખાલેત્વા નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો નેવ અત્તબ્યાબાધાય ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાય ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાય ચેતેતિ; અત્તહિતપરહિતઉભયહિતસબ્બલોકહિતમેવ સો ભવં ગોતમો ચિન્તેન્તો નિસિન્નો હોતિ. સો આરામગતો પરિસતિ ધમ્મં દેસેતિ, ન તં પરિસં ઉસ્સાદેતિ, ન તં પરિસં અપસાદેતિ; અઞ્ઞદત્થુ ધમ્મિયા કથાય તં પરિસં સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ.

‘‘અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતો ખો પનસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ મુખતો ઘોસો નિચ્છરતિ – વિસ્સટ્ઠો ચ, વિઞ્ઞેય્યો ચ, મઞ્જુ ચ, સવનીયો ચ, બિન્દુ ચ, અવિસારી ચ, ગમ્ભીરો ચ, નિન્નાદી ચ. યથાપરિસં ખો પન સો ભવં ગોતમો સરેન વિઞ્ઞાપેતિ, ન ચસ્સ બહિદ્ધા પરિસાય ઘોસો નિચ્છરતિ. તે તેન ભોતા ગોતમેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતા સમાદપિતા સમુત્તેજિતા સમ્પહંસિતા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમન્તિ અવલોકયમાનાયેવ [અપલોકયમાનાયેવ (સી॰ ક॰)] અવિજહિતત્તા [અવિજહન્તાભાવેન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. અદ્દસામ ખો મયં, ભો, તં ભવન્તં ગોતમં ગચ્છન્તં, અદ્દસામ ઠિતં, અદ્દસામ અન્તરઘરં પવિસન્તં, અદ્દસામ અન્તરઘરે નિસિન્નં તુણ્હીભૂતં, અદ્દસામ અન્તરઘરે ભુઞ્જન્તં, અદ્દસામ ભુત્તાવિં નિસિન્નં તુણ્હીભૂતં, અદ્દસામ ભુત્તાવિં અનુમોદન્તં, અદ્દસામ આરામં ગચ્છન્તં, અદ્દસામ આરામગતં નિસિન્નં તુણ્હીભૂતં, અદ્દસામ આરામગતં પરિસતિ ધમ્મં દેસેન્તં. એદિસો ચ એદિસો ચ સો ભવં ગોતમો, તતો ચ ભિય્યો’’તિ.

૩૮૮. એવં વુત્તે, બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા તિક્ખત્તું ઉદાનં ઉદાનેતિ –

‘‘નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ.

‘‘નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ.

‘‘નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા’’તિ.

‘‘અપ્પેવ નામ મયં કદાચિ કરહચિ તેન ભોતા ગોતમેન સમાગચ્છેય્યામ? અપ્પેવ નામ સિયા કોચિદેવ કથાસલ્લાપો’’તિ!

૩૮૯. અથ ખો ભગવા વિદેહેસુ અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન મિથિલા તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા મિથિલાયં વિહરતિ મઘદેવમ્બવને. અસ્સોસું ખો મિથિલેય્યકા [મેથિલેય્યકા (સી॰ પી॰)] બ્રાહ્મણગહપતિકા –

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો વિદેહેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ મિથિલં અનુપ્પત્તો, મિથિલાયં વિહરતિ મઘદેવમ્બવને. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવાતિ. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ . સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી’’’તિ.

અથ ખો મિથિલેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતો સન્તિકે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ.

૩૯૦. અસ્સોસિ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો – ‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો મિથિલં અનુપ્પત્તો, મિથિલાયં વિહરતિ મઘદેવમ્બવને’’તિ. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો સમ્બહુલેહિ સાવકેહિ સદ્ધિં યેન મઘદેવમ્બવનં તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો બ્રહ્માયુનો બ્રાહ્મણસ્સ અવિદૂરે અમ્બવનસ્સ એતદહોસિ – ‘‘ન ખો મેતં પતિરૂપં યોહં પુબ્બે અપ્પટિસંવિદિતો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમેય્ય’’ન્તિ. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો અઞ્ઞતરં માણવકં આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, માણવક, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન સમણં ગોતમં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છ – ‘બ્રહ્માયુ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો ભવન્તં ગોતમં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી’તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – ‘બ્રહ્માયુ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો જિણ્ણો વુડ્ઢો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો, વીસવસ્સસતિકો જાતિયા, તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં, પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો. યાવતા, ભો, બ્રાહ્મણગહપતિકા મિથિલાયં પટિવસન્તિ, બ્રહ્માયુ તેસં બ્રાહ્મણો અગ્ગમક્ખાયતિ – યદિદં ભોગેહિ; બ્રહ્માયુ તેસં બ્રાહ્મણો અગ્ગમક્ખાયતિ – યદિદં મન્તેહિ; બ્રહ્માયુ તેસં બ્રાહ્મણો અગ્ગમક્ખાયતિ – યદિદં આયુના ચેવ યસસા ચ. સો ભોતો ગોતમસ્સ દસ્સનકામો’’’તિ.

‘‘એવં , ભો’’તિ ખો સો માણવકો બ્રહ્માયુસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો સો માણવકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘બ્રહ્માયુ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો ભવન્તં ગોતમં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – ‘બ્રહ્માયુ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો જિણ્ણો વુડ્ઢો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો, વીસવસ્સસતિકો જાતિયા, તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં, પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો. યાવતા, ભો, બ્રાહ્મણગહપતિકા મિથિલાયં પટિવસન્તિ, બ્રહ્માયુ તેસં બ્રાહ્મણો અગ્ગમક્ખાયતિ – યદિદં ભોગેહિ; બ્રહ્માયુ તેસં બ્રાહ્મણો અગ્ગમક્ખાયતિ – યદિદં મન્તેહિ; બ્રહ્માયુ તેસં બ્રાહ્મણો અગ્ગમક્ખાયતિ – યદિદં આયુના ચેવ યસસા ચ. સો ભોતો ગોતમસ્સ દસ્સનકામો’’’તિ. ‘‘યસ્સદાનિ, માણવ, બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો કાલં મઞ્ઞતી’’તિ. અથ ખો સો માણવકો યેન બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા બ્રહ્માયું બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ‘‘કતાવકાસો ખોમ્હિ ભવતા સમણેન ગોતમેન. યસ્સદાનિ ભવં કાલં મઞ્ઞતી’’તિ.

૩૯૧. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો સા પરિસા બ્રહ્માયું બ્રાહ્મણં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન ઓરમિય [ઓરમત્થ (સ્યા॰ કં॰ પી॰), ઓરમથ, ઓરમતિ (ક॰), અથ નં (સી॰), ઓરમિયાતિ પન ત્વાપચ્ચયન્તતથસંવણ્ણનાનુરૂપં વિસોધિતપદં] ઓકાસમકાસિ યથા તં ઞાતસ્સ યસસ્સિનો. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો તં પરિસં એતદવોચ – ''અલં, ભો! નિસીદથ તુમ્હે સકે આસને. ઇધાહં સમણસ્સ ગોતમસ્સ સન્તિકે નિસીદિસ્સામી''તિ.

અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ સમન્નેસિ. અદ્દસા ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેભુય્યેન ઠપેત્વા દ્વે. દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે, પહૂતજિવ્હતાય ચ. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં ગાથાહિ અજ્ઝભાસિ –

''યે મે દ્વત્તિંસાતિ સુતા, મહાપુરિસલક્ખણા;
દુવે તેસં ન પસ્સામિ, ભોતો કાયસ્મિં ગોતમ.

''કચ્ચિ કોસોહિતં ભોતો, વત્થગુય્હં નરુત્તમ;
નારીસમાનસવ્હયા, કચ્ચિ જિવ્હા ન દસ્સકા [નારીસહનામ સવ્હયા, કચ્ચિ જિવ્હા નરસ્સિકા; (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

''કચ્ચિ પહૂતજિવ્હોસિ, યથા તં જાનિયામસે;
નિન્નામયેતં પહૂતં, કઙ્ખં વિનય નો ઇસે.

''દિટ્ઠધમ્મહિતત્થાય, સમ્પરાયસુખાય ચ;
કતાવકાસા પુચ્છામ, યં કિઞ્ચિ અભિપત્થિત''ન્તિ.

૩૯૨. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ''પસ્સતિ ખો મે અયં બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેભુય્યેન ઠપેત્વા દ્વે. દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે, પહૂતજિવ્હતાય ચા''તિ . અથ ખો ભગવા તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ યથા અદ્દસ બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ભગવતો કોસોહિતં વત્થગુય્હં. અથ ખો ભગવા જિવ્હં નિન્નામેત્વા ઉભોપિ કણ્ણસોતાનિ અનુમસિ પટિમસિ; ઉભોપિ નાસિકસોતાનિ અનુમસિ પટિમસિ; કેવલમ્પિ નલાટમણ્ડલં જિવ્હાય છાદેસિ. અથ ખો ભગવા બ્રહ્માયું બ્રાહ્મણં ગાથાહિ પચ્ચભાસિ –

''યે તે દ્વત્તિંસાતિ સુતા, મહાપુરિસલક્ખણા;
સબ્બે તે મમ કાયસ્મિં, મા તે [મા વો (ક॰)] કઙ્ખાહુ બ્રાહ્મણ.

''અભિઞ્ઞેય્યં અભિઞ્ઞાતં, ભાવેતબ્બઞ્ચ ભાવિતં;
પહાતબ્બં પહીનં મે, તસ્મા બુદ્ધોસ્મિ બ્રાહ્મણ.

''દિટ્ઠધમ્મહિતત્થાય , સમ્પરાયસુખાય ચ;

કતાવકાસો પુચ્છસ્સુ, યં કિઞ્ચિ અભિપત્થિત''ન્તિ.

૩૯૩. અથ ખો બ્રહ્માયુસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ એતદહોસિ – ''કતાવકાસો ખોમ્હિ સમણેન ગોતમેન. કિં નુ ખો અહં સમણં ગોતમં પુચ્છેય્યં – 'દિટ્ઠધમ્મિકં વા અત્થં સમ્પરાયિકં વા'''તિ. અથ ખો બ્રહ્માયુસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ એતદહોસિ – ''કુસલો ખો અહં દિટ્ઠધમ્મિકાનં અત્થાનં. અઞ્ઞેપિ મં દિટ્ઠધમ્મિકં અત્થં પુચ્છન્તિ. યંનૂનાહં સમણં ગોતમં સમ્પરાયિકંયેવ અત્થં પુચ્છેય્ય''ન્તિ. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં ગાથાહિ અજ્ઝભાસિ –

''કથં ખો બ્રાહ્મણો હોતિ, કથં ભવતિ વેદગૂ;
તેવિજ્જો ભો કથં હોતિ, સોત્થિયો કિન્તિ વુચ્ચતિ.

''અરહં ભો કથં હોતિ, કથં ભવતિ કેવલી;
મુનિ ચ ભો કથં હોતિ, બુદ્ધો કિન્તિ પવુચ્ચતી''તિ.

૩૯૪. અથ ખો ભગવા બ્રહ્માયું બ્રાહ્મણં ગાથાહિ પચ્ચભાસિ –

''પુબ્બેનિવાસં યો વેદિ, સગ્ગાપાયઞ્ચ પસ્સતિ;
અથો જાતિક્ખયં પત્તો, અભિઞ્ઞા વોસિતો મુનિ.

''ચિત્તં વિસુદ્ધં જાનાતિ, મુત્તં રાગેહિ સબ્બસો;
પહીનજાતિમરણો, બ્રહ્મચરિયસ્સ કેવલી;
પારગૂ સબ્બધમ્માનં, બુદ્ધો તાદી પવુચ્ચતી''તિ.

એવં વુત્તે, બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા ભગવતો પાદેસુ સિરસા નિપતિત્વા ભગવતો પાદાનિ મુખેન ચ પરિચુમ્બતિ, પાણીહિ ચ પરિસમ્બાહતિ, નામઞ્ચ સાવેતિ – ''બ્રહ્માયુ અહં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો; બ્રહ્માયુ અહં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો''તિ. અથ ખો સા પરિસા અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા અહોસિ – ''અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! યત્ર હિ નામાયં બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ઞાતો યસસ્સી એવરૂપં પરમનિપચ્ચકારં કરિસ્સતી''તિ. અથ ખો ભગવા બ્રહ્માયું બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ''અલં, બ્રાહ્મણ, ઉટ્ઠહ નિસીદ ત્વં સકે આસને યતો તે મયિ ચિત્તં પસન્ન''ન્તિ. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ઉટ્ઠહિત્વા સકે આસને નિસીદિ.

૩૯૫. અથ ખો ભગવા બ્રહ્માયુસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અનુપુબ્બિં કથં કથેસિ, સેય્યથિદં – દાનકથં, સીલકથં, સગ્ગકથં; કામાનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં નેક્ખમ્મે આનિસંસં પકાસેસિ. યદા ભગવા અઞ્ઞાસિ બ્રહ્માયું બ્રાહ્મણં કલ્લચિત્તં મુદુચિત્તં વિનીવરણચિત્તં ઉદગ્ગચિત્તં પસન્નચિત્તં, અથ યા બુદ્ધાનં સામુક્કંસિકા ધમ્મદેસના તં પકાસેસિ – દુક્ખં, સમુદયં, નિરોધં, મગ્ગં. સેય્યથાપિ નામ સુદ્ધં વત્થં અપગતકાળકં સમ્મદેવ રજનં પટિગ્ગણ્હેય્ય, એવમેવ બ્રહ્માયુસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ તસ્મિંયેવ આસને વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉદપાદિ – ''યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં સબ્બં તં નિરોધધમ્મ''ન્તિ. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો દિટ્ઠધમ્મો પત્તધમ્મો વિદિતધમ્મો પરિયોગાળ્હધમ્મો તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિગતકથંકથો વેસારજ્જપ્પત્તો અપરપ્પચ્ચયો સત્થુસાસને ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ

દક્ખન્તીતિ – એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતં. અધિવાસેતુ ચ મે ભવં ગોતમો સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના''તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ . અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે નિવેસને પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા ભગવતો કાલં આરોચાપેસિ – ''કાલો, ભો ગોતમ, નિટ્ઠિતં ભત્ત''ન્તિ.

અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન બ્રહ્માયુસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો સત્તાહં બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો ભગવા તસ્સ સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન વિદેહેસુ ચારિકં પક્કામિ. અથ ખો બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો કાલમકાસિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''બ્રહ્માયુ, ભન્તે, બ્રાહ્મણો કાલઙ્કતો. તસ્સ કા ગતિ, કો અભિસમ્પરાયો''તિ? ''પણ્ડિતો, ભિક્ખવે, બ્રહ્માયુ બ્રાહ્મણો પચ્ચપાદિ ધમ્મસ્સાનુધમ્મં, ન ચ મં ધમ્માધિકરણં વિહેસેસિ. બ્રહ્માયુ, ભિક્ખવે, બ્રાહ્મણો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ, તત્થ પરિનિબ્બાયી, અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

બ્રહ્માયુસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. સેલસુત્તં

૩૯૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા અઙ્ગુત્તરાપેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં અડ્ઢતેળસેહિ ભિક્ખુસતેહિ યેન આપણં નામ અઙ્ગુત્તરાપાનં નિગમો તદવસરિ. અસ્સોસિ ખો કેણિયો જટિલો – ''સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો અઙ્ગુત્તરાપેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં અડ્ઢતેળસેહિ ભિક્ખુસતેહિ આપણં અનુપ્પત્તો. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવાતિ. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી'''તિ.

અથ ખો કેણિયો જટિલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો કેણિયં જટિલં ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ . અથ ખો કેણિયો જટિલો ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અધિવાસેતુ મે ભવં ગોતમો સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના''તિ. એવં વુત્તે, ભગવા કેણિયં જટિલં એતદવોચ – ''મહા ખો, કેણિય, ભિક્ખુસઙ્ઘો અડ્ઢતેળસાનિ ભિક્ખુસતાનિ, ત્વઞ્ચ બ્રાહ્મણેસુ અભિપ્પસન્નો''તિ. દુતિયમ્પિ ખો કેણિયો જટિલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કિઞ્ચાપિ

ખો, ભો ગોતમ, મહા ભિક્ખુસઙ્ઘો અડ્ઢતેળસાનિ ભિક્ખુસતાનિ, અહઞ્ચ બ્રાહ્મણેસુ અભિપ્પસન્નો; અધિવાસેતુ મે ભવં ગોતમો સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના''તિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા કેણિયં જટિલં એતદવોચ – ''મહા ખો, કેણિય, ભિક્ખુસઙ્ઘો અડ્ઢતેળસાનિ ભિક્ખુસતાનિ, ત્વઞ્ચ બ્રાહ્મણેસુ અભિપ્પસન્નો''તિ. તતિયમ્પિ ખો કેણિયો જટિલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કિઞ્ચાપિ ખો, ભો ગોતમ, મહા ભિક્ખુસઙ્ઘો અડ્ઢતેળસાનિ ભિક્ખુસતાનિ, અહઞ્ચ બ્રાહ્મણેસુ અભિપ્પસન્નો; અધિવાસેતુ મે ભવં ગોતમો સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના''તિ . અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. અથ ખો કેણિયો જટિલો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના યેન સકો અસ્સમો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મિત્તામચ્ચે ઞાતિસાલોહિતે આમન્તેસિ – ''સુણન્તુ મે ભોન્તો, મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા; સમણો મે ગોતમો નિમન્તિતો સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. યેન મે કાયવેય્યાવટિકં [કાયવેયાવટ્ટિકં (સી॰ સ્યા॰ કં॰), કાયવેય્યાવતિકં (ક॰)] કરેય્યાથા''તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો કેણિયસ્સ જટિલસ્સ મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા કેણિયસ્સ જટિલસ્સ પટિસ્સુત્વા અપ્પેકચ્ચે ઉદ્ધનાનિ ખણન્તિ, અપ્પેકચ્ચે કટ્ઠાનિ ફાલેન્તિ, અપ્પેકચ્ચે ભાજનાનિ ધોવન્તિ, અપ્પેકચ્ચે ઉદકમણિકં પતિટ્ઠાપેન્તિ, અપ્પેકચ્ચે આસનાનિ પઞ્ઞપેન્તિ. કેણિયો પન જટિલો સામંયેવ મણ્ડલમાલં પટિયાદેતિ.

૩૯૭. તેન ખો પન સમયેન સેલો બ્રાહ્મણો આપણે પટિવસતિ તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં , પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો, તીણિ ચ માણવકસતાનિ મન્તે વાચેતિ. તેન ખો પન સમયેન કેણિયો જટિલો સેલે બ્રાહ્મણે અભિપ્પસન્નો હોતિ. અથ ખો સેલો બ્રાહ્મણો તીહિ માણવકસતેહિ પરિવુતો જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો યેન કેણિયસ્સ જટિલસ્સ અસ્સમો તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો સેલો બ્રાહ્મણો કેણિયસ્સ જટિલસ્સ અસ્સમે અપ્પેકચ્ચે ઉદ્ધનાનિ ખણન્તે, અપ્પેકચ્ચે કટ્ઠાનિ ફાલેન્તે, અપ્પેકચ્ચે ભાજનાનિ ધોવન્તે, અપ્પેકચ્ચે ઉદકમણિકં પતિટ્ઠાપેન્તે, અપ્પેકચ્ચે આસનાનિ પઞ્ઞપેન્તે, કેણિયં પન જટિલં સામંયેવ મણ્ડલમાલં પટિયાદેન્તં. દિસ્વાન કેણિયં જટિલં એતદવોચ – ''કિં નુ ભોતો કેણિયસ્સ આવાહો વા ભવિસ્સતિ વિવાહો વા ભવિસ્સતિ મહાયઞ્ઞો વા પચ્ચુપટ્ઠિતો, રાજા વા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો નિમન્તિતો સ્વાતનાય સદ્ધિં બલકાયેના''તિ? ''ન મે, ભો સેલ, આવાહો ભવિસ્સતિ નપિ વિવાહો ભવિસ્સતિ નપિ રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો નિમન્તિતો સ્વાતનાય સદ્ધિં બલકાયેન; અપિ ચ ખો મે મહાયઞ્ઞો પચ્ચુપટ્ઠિતો. અત્થિ, ભો, સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો અઙ્ગુત્તરાપેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં અડ્ઢતેળસેહિ ભિક્ખુસતેહિ આપણં અનુપ્પત્તો. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. સો મે નિમન્તિતો સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના''તિ.

''બુદ્ધોતિ – ભો કેણિય, વદેસિ''?

''બુદ્ધોતિ – ભો સેલ, વદામિ''.

''બુદ્ધોતિ – ભો કેણિય, વદેસિ''?

''બુદ્ધોતિ – ભો સેલ, વદામી''તિ.

૩૯૮. અથ ખો સેલસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ એતદહોસિ – ''ઘોસોપિ ખો એસો દુલ્લભો લોકસ્મિં – યદિદં 'બુદ્ધો'તિ [યદિદં બુદ્ધો બુદ્ધોતિ (ક॰)]. આગતાનિ ખો પનમ્હાકં મન્તેસુ દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેહિ સમન્નાગતસ્સ મહાપુરિસસ્સ દ્વેયેવ ગતિયો ભવન્તિ અનઞ્ઞા. સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ચાતુરન્તો વિજિતાવી જનપદત્થાવરિયપ્પત્તો સત્તરતનસમન્નાગતો. તસ્સિમાનિ સત્ત રતનાનિ ભવન્તિ, સેય્યથિદં – ચક્કરતનં, હત્થિરતનં, અસ્સરતનં, મણિરતનં, ઇત્થિરતનં, ગહપતિરતનં, પરિણાયકરતનમેવ સત્તમં. પરોસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા ભવન્તિ સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. સો ઇમં પથવિં સાગરપરિયન્તં અદણ્ડેન અસત્થેન ધમ્મેન અભિવિજિય અજ્ઝાવસતિ. સચે પન અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ, અરહં હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે વિવટ્ટચ્છદો''.

''કહં પન, ભો કેણિય, એતરહિ સો ભવં ગોતમો વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો''તિ? એવં વુત્તે, કેણિયો જટિલો દક્ખિણં બાહું પગ્ગહેત્વા સેલં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ''યેનેસા, ભો સેલ, નીલવનરાજી''તિ. અથ ખો સેલો બ્રાહ્મણો તીહિ માણવકસતેહિ સદ્ધિં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો સેલો બ્રાહ્મણો તે માણવકે આમન્તેસિ – ''અપ્પસદ્દા ભોન્તો આગચ્છન્તુ પદે પદં [પાદે પાદં (સી॰)] નિક્ખિપન્તા; દુરાસદા [દૂરસદ્દા (ક॰)] હિ તે ભગવન્તો સીહાવ એકચરા. યદા ચાહં, ભો, સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં મન્તેય્યં, મા મે ભોન્તો અન્તરન્તરા કથં ઓપાતેથ. કથાપરિયોસાનં મે ભવન્તો આગમેન્તૂ''તિ. અથ ખો સેલો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સેલો બ્રાહ્મણો ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ સમન્નેસિ.

અદ્દસા ખો સેલો બ્રાહ્મણો ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેભુય્યેન ઠપેત્વા દ્વે. દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે, પહૂતજિવ્હતાય ચ. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ''પસ્સતિ ખો મે અયં સેલો બ્રાહ્મણો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેભુય્યેન ઠપેત્વા દ્વે. દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે, પહૂતજિવ્હતાય ચા''તિ. અથ ખો ભગવા તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ, યથા અદ્દસ સેલો બ્રાહ્મણો ભગવતો કોસોહિતં વત્થગુય્હં. અથ ખો ભગવા જિવ્હં નિન્નામેત્વા ઉભોપિ કણ્ણસોતાનિ અનુમસિ પટિમસિ; ઉભોપિ નાસિકસોતાનિ અનુમસિ પટિમસિ; કેવલમ્પિ નલાટમણ્ડલં જિવ્હાય છાદેસિ. અથ ખો સેલસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ એતદહોસિ – ''સમન્નાગતો ખો સમણો ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ પરિપુણ્ણેહિ, નો અપરિપુણ્ણેહિ; નો ચ ખો નં જાનામિ બુદ્ધો વા નો વા. સુતં ખો પન મેતં બ્રાહ્મણાનં વુદ્ધાનં મહલ્લકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં – 'યે તે ભવન્તિ અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા તે સકે વણ્ણે ભઞ્ઞમાને અત્તાનં પાતુકરોન્તી'તિ. યંનૂનાહં સમણં ગોતમં સમ્મુખા સારુપ્પાહિ ગાથાહિ અભિત્થવેય્ય''ન્તિ.

૩૯૯. અથ ખો સેલો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં સમ્મુખા સારુપ્પાહિ ગાથાહિ અભિત્થવિ –

''પરિપુણ્ણકાયો સુરુચિ, સુજાતો ચારુદસ્સનો;
સુવણ્ણવણ્ણોસિ ભગવા, સુસુક્કદાઠોસિ વીરિયવા [વિરિયવા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

''નરસ્સ હિ સુજાતસ્સ, યે ભવન્તિ વિયઞ્જના;
સબ્બે તે તવ કાયસ્મિં, મહાપુરિસલક્ખણા.

“પસન્નનેત્તો સુમુખો, બ્રહા [બ્રહ્મા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ઉજુ પતાપવા;
મજ્ઝે સમણસઙ્ઘસ્સ, આદિચ્ચોવ વિરોચસિ.

“કલ્યાણદસ્સનો ભિક્ખુ, કઞ્ચનસન્નિભત્તચો;
કિં તે સમણભાવેન, એવં ઉત્તમવણ્ણિનો.

“રાજા અરહસિ ભવિતું, ચક્કવત્તી રથેસભો;
ચાતુરન્તો વિજિતાવી, જમ્બુસણ્ડસ્સ [જમ્બુમણ્ડસ્સ (ક॰)] ઇસ્સરો.

“ખત્તિયા ભોગિરાજાનો, અનુયન્તા [અનુયુત્તા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભવન્તુ તે;
રાજાભિરાજા મનુજિન્દો, રજ્જં કારેહિ ગોતમ”.

“રાજાહમસ્મિ સેલાતિ, ધમ્મરાજા અનુત્તરો;
ધમ્મેન ચક્કં વત્તેમિ, ચક્કં અપ્પટિવત્તિયં”.

“સમ્બુદ્ધો પટિજાનાસિ, ધમ્મરાજા અનુત્તરો;
‘ધમ્મેન ચક્કં વત્તેમિ’, ઇતિ ભાસસિ ગોતમ.

“કો નુ સેનાપતિ ભોતો, સાવકો સત્થુરન્વયો;
કો તે તમનુવત્તેતિ, ધમ્મચક્કં પવત્તિતં”.

“મયા પવત્તિતં ચક્કં, (સેલાતિ ભગવા ધમ્મચક્કં અનુત્તરં;
સારિપુત્તો અનુવત્તેતિ, અનુજાતો તથાગતં.

“અભિઞ્ઞેય્યં અભિઞ્ઞાતં, ભાવેતબ્બઞ્ચ ભાવિતં;
પહાતબ્બં પહીનં મે, તસ્મા બુદ્ધોસ્મિ બ્રાહ્મણ.

“વિનયસ્સુ મયિ કઙ્ખં, અધિમુચ્ચસ્સુ બ્રાહ્મણ;
દુલ્લભં દસ્સનં હોતિ, સમ્બુદ્ધાનં અભિણ્હસો.

“યેસં વે દુલ્લભો લોકે, પાતુભાવો અભિણ્હસો;
સોહં બ્રાહ્મણ સમ્બુદ્ધો, સલ્લકત્તો અનુત્તરો.

“બ્રહ્મભૂતો અતિતુલો, મારસેનપ્પમદ્દનો;
સબ્બામિત્તે વસી કત્વા, મોદામિ અકુતોભયો”.

“ઇમં ભોન્તો નિસામેથ, યથા ભાસતિ ચક્ખુમા;
સલ્લકત્તો મહાવીરો, સીહોવ નદતી વને.

“બ્રહ્મભૂતં અતિતુલં, મારસેનપ્પમદ્દનં;

કો દિસ્વા નપ્પસીદેય્ય, અપિ કણ્હાભિજાતિકો.

‘‘યો મં ઇચ્છતિ અન્વેતુ, યો વા નિચ્છતિ ગચ્છતુ;
ઇધાહં પબ્બજિસ્સામિ, વરપઞ્ઞસ્સ સન્તિકે’’.

‘‘એતઞ્ચે [એવઞ્ચે (સ્યા॰ કં॰)] રુચ્ચતિ ભોતો, સમ્માસમ્બુદ્ધસાસનં [સમ્માસમ્બુદ્ધસાસને (કત્થચિ સુત્તનિપાતે)];
મયમ્પિ પબ્બજિસ્સામ, વરપઞ્ઞસ્સ સન્તિકે’’.

‘‘બ્રાહ્મણા તિસતા ઇમે, યાચન્તિ પઞ્જલીકતા;
બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામ, ભગવા તવ સન્તિકે’’.

‘‘સ્વાક્ખાતં બ્રહ્મચરિયં, (સેલાતિ ભગવા સન્દિટ્ઠિકમકાલિકં;
યત્થ અમોઘા પબ્બજ્જા, અપ્પમત્તસ્સ સિક્ખતો’’તિ.

અલત્થ ખો સેલો બ્રાહ્મણો સપરિસો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં.

૪૦૦. અથ ખો કેણિયો જટિલો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે અસ્સમે પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા ભગવતો કાલં આરોચાપેસિ – ‘‘કાલો, ભો ગોતમ, નિટ્ઠિતં ભત્ત’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન કેણિયસ્સ જટિલસ્સ અસ્સમો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. અથ ખો કેણિયો જટિલો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ, સમ્પવારેસિ. અથ ખો કેણિયો જટિલો ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો કેણિયં જટિલં ભગવા ઇમાહિ ગાથાહિ અનુમોદિ –

‘‘અગ્ગિહુત્તમુખા યઞ્ઞા, સાવિત્તી છન્દસો મુખં;
રાજા મુખં મનુસ્સાનં, નદીનં સાગરો મુખં.

‘‘નક્ખત્તાનં મુખં ચન્દો, આદિચ્ચો તપતં મુખં;
પુઞ્ઞં આકઙ્ખમાનાનં, સઙ્ઘો વે યજતં મુખ’’ન્તિ.

અથ ખો ભગવા કેણિયં જટિલં ઇમાહિ ગાથાહિ અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

અથ ખો આયસ્મા સેલો સપરિસો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા સેલો સપરિસો અરહતં અહોસિ. અથ ખો આયસ્મા સેલો સપરિસો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકંસં ચીવરં કત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં ગાથાહિ અજ્ઝભાસિ –

‘‘યં તં સરણમાગમ્મ, ઇતો અટ્ઠમિ ચક્ખુમા;
સત્તરત્તેન [અનુત્તરેન (ક॰)] ભગવા, દન્તમ્હ તવ સાસને.

‘‘તુવં બુદ્ધો તુવં સત્થા, તુવં મારાભિભૂ મુનિ;
તુવં અનુસયે છેત્વા, તિણ્ણો તારેસિમં પજં.

‘‘ઉપધી તે સમતિક્કન્તા, આસવા તે પદાલિતા;
સીહોવ અનુપાદાનો, પહીનભયભેરવો.

‘‘ભિક્ખવો તિસતા ઇમે, તિટ્ઠન્તિ પઞ્જલીકતા;
પાદે વીર પસારેહિ, નાગા વન્દન્તુ સત્થુનો’’તિ.

સેલસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. અસ્સલાયનસુત્તં

૪૦૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન નાનાવેરજ્જકાનં બ્રાહ્મણાનં પઞ્ચમત્તાનિ બ્રાહ્મણસતાનિ સાવત્થિયં પટિવસન્તિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અથ ખો તેસં બ્રાહ્મણાનં એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો સમણો ગોતમો ચાતુવણ્ણિં સુદ્ધિં પઞ્ઞપેતિ. કો નુ ખો પહોતિ સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ’’ન્તિ? તેન ખો પન સમયેન અસ્સલાયનો નામ માણવો સાવત્થિયં પટિવસતિ દહરો, વુત્તસિરો, સોળસવસ્સુદ્દેસિકો જાતિયા, તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં, પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો. અથ ખો તેસં બ્રાહ્મણાનં એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો અસ્સલાયનો માણવો સાવત્થિયં પટિવસતિ દહરો, વુત્તસિરો, સોળસવસ્સુદ્દેસિકો જાતિયા, તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ…પે॰… અનવયો. સો ખો પહોતિ સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ’’ન્તિ.

અથ ખો તે બ્રાહ્મણા યેન અસ્સલાયનો માણવો તેનુપઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા અસ્સલાયનં માણવં એતદવોચું – ‘‘અયં, ભો અસ્સલાયન , સમણો ગોતમો ચાતુવણ્ણિં સુદ્ધિં પઞ્ઞપેતિ. એતુ ભવં અસ્સલાયનો સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતૂ’’તિ [પટિમન્તેતુન્તિ (પી॰ ક॰)].

એવં વુત્તે, અસ્સલાયનો માણવો તે બ્રાહ્મણે એતદવોચ – ‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ધમ્મવાદી; ધમ્મવાદિનો ચ પન દુપ્પટિમન્તિયા ભવન્તિ. નાહં સક્કોમિ સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ’’ન્તિ. દુતિયમ્પિ ખો તે બ્રાહ્મણા અસ્સલાયનં માણવં એતદવોચું – ‘‘અયં, ભો અસ્સલાયન, સમણો ગોતમો ચાતુવણ્ણિં સુદ્ધિં પઞ્ઞપેતિ. એતુ ભવં અસ્સલાયનો સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ [પટિમન્તેતું (સી॰ પી॰ ક॰)]. ચરિતં ખો પન ભોતા અસ્સલાયનેન પરિબ્બાજક’’ન્તિ. દુતિયમ્પિ ખો અસ્સલાયનો માણવો તે બ્રાહ્મણે એતદવોચ – ‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ધમ્મવાદી; ધમ્મવાદિનો ચ પન દુપ્પટિમન્તિયા ભવન્તિ . નાહં સક્કોમિ સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ’’ન્તિ. તતિયમ્પિ ખો તે બ્રાહ્મણા અસ્સલાયનં માણવં એતદવોચું – ‘‘અયં, ભો અસ્સલાયન, સમણો ગોતમો ચાતુવણ્ણિં સુદ્ધિં પઞ્ઞપેતિ. એતુ ભવં

અસ્સલાયનો સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ [પટિમન્તેતું (સી॰ પી॰ ક॰)]. ચરિતં ખો પન ભોતા અસ્સલાયનેન પરિબ્બાજકં. મા ભવં અસ્સલાયનો અયુદ્ધપરાજિતં પરાજયી''તિ.

એવં વુત્તે, અસ્સલાયનો માણવો તે બ્રાહ્મણે એતદવોચ – ''અદ્ધા ખો અહં ભવન્તો ન લભામિ. સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ધમ્મવાદી; ધમ્મવાદિનો ચ પન દુપ્પટિમન્તિયા ભવન્તિ. નાહં સક્કોમિ સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુન્તિ. અપિ ચાહં ભવન્તાનં વચનેન ગમિસ્સામી''તિ.

૪૦૨. અથ ખો અસ્સલાયનો માણવો મહતા બ્રાહ્મણગણેન સદ્ધિં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અસ્સલાયનો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ''બ્રાહ્મણા, ભો ગોતમ, એવમાહંસુ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો, કણ્હો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણોવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા'તિ. ઇધ ભવં ગોતમો કિમાહા''તિ? ''દિસ્સન્તિ [દિસ્સન્તે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ખો પન, અસ્સલાયન, બ્રાહ્મણાનં બ્રાહ્મણિયો ઉતુનિયોપિ ગબ્ભિનિયોપિ વિજાયમાનાપિ પાયમાનાપિ. તે ચ બ્રાહ્મણિયોનિજાવ સમાના એવમાહંસુ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો, કણ્હો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા'''તિ. ''કિઞ્ચાપિ ભવં ગોતમો એવમાહ, અથ ખ્વેત્થ બ્રાહ્મણા એવમેતં મઞ્ઞન્તિ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા'''તિ.

૪૦૩. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, સુતં તે – 'યોનકમ્બોજેસુ અઞ્ઞેસુ ચ પચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ દ્વેવ વણ્ણા – અય્યો ચેવ દાસો ચ; અય્યો હુત્વા દાસો હોતિ, દાસો હુત્વા અય્યો હોતી'''તિ ? ''એવં, ભો, સુતં તં મે – 'યોનકમ્બોજેસુ અઞ્ઞેસુ ચ પચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ દ્વેવ વણ્ણા – અય્યો ચેવ દાસો ચ; અય્યો હુત્વા દાસો હોતિ, દાસો હુત્વા અય્યો હોતી'''તિ. ''એત્થ, અસ્સલાયન, બ્રાહ્મણાનં કિં બલં, કો અસ્સાસો યદેત્થ બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા'''તિ? ''કિઞ્ચાપિ ભવં ગોતમો એવમાહ, અથ ખ્વેત્થ બ્રાહ્મણા એવમેતં મઞ્ઞન્તિ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા'''તિ.

૪૦૪. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, ખત્તિયોવ નુ ખો પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય, નો બ્રાહ્મણો? વેસ્સોવ નુ ખો...પે॰... સુદ્દોવ નુ ખો પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય, નો બ્રાહ્મણો''તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ. ખત્તિયોપિ હિ, ભો ગોતમ, પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય. બ્રાહ્મણોપિ હિ, ભો ગોતમ...પે॰... વેસ્સોપિ હિ, ભો ગોતમ...પે॰... સુદ્દોપિ હિ, ભો ગોતમ...પે॰... સબ્બેપિ હિ, ભો ગોતમ, ચત્તારો વણ્ણા પાણાતિપાતિનો અદિન્નાદાયિનો કામેસુમિચ્છાચારિનો મુસાવાદિનો પિસુણવાચા ફરુસવાચા સમ્ફપ્પલાપિનો અભિજ્ઝાલૂ બ્યાપન્નચિત્તા મિચ્છાદિટ્ઠી કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્યુ''ન્તિ. ''એત્થ, અસ્સલાયન, બ્રાહ્મણાનં કિં બલં, કો અસ્સાસો

યદેત્થ બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો…પે॰… બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ? ‘‘કિઞ્ચાપિ ભવં ગોતમો એવમાહ, અથ ખ્વેત્થ બ્રાહ્મણા એવમેતં મઞ્ઞન્તિ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો…પે॰… બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ.

૪૦૫. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, બ્રાહ્મણોવ નુ ખો પાણાતિપાતા પટિવિરતો અદિન્નાદાના પટિવિરતો કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો મુસાવાદા પટિવિરતો પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો અનભિજ્ઝાલુ અબ્યાપન્નચિત્તો સમ્માદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્ય, નો [નો ચ (ક॰)] ખત્તિયો નો વેસ્સો, નો સુદ્દો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ! ખત્તિયોપિ હિ, ભો ગોતમ, પાણાતિપાતા પટિવિરતો અદિન્નાદાના પટિવિરતો કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો મુસાવાદા પટિવિરતો પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો અનભિજ્ઝાલુ અબ્યાપન્નચિત્તો સમ્માદિટ્ઠિ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્ય. બ્રાહ્મણોપિ હિ, ભો ગોતમ… પે॰… વેસ્સોપિ હિ, ભો ગોતમ…પે॰… સુદ્દોપિ હિ, ભો ગોતમ…પે॰… સબ્બેપિ હિ, ભો ગોતમ, ચત્તારો વણ્ણા પાણાતિપાતા પટિવિરતા અદિન્નાદાના પટિવિરતા કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતા મુસાવાદા પટિવિરતા પિસુણાય વાચાય પટિવિરતા ફરુસાય વાચાય પટિવિરતા સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતા અનભિજ્ઝાલૂ અબ્યાપન્નચિત્તા સમ્માદિટ્ઠી કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્યુ’’ન્તિ. ‘‘એત્થ, અસ્સલાયન , બ્રાહ્મણાનં કિં બલં, કો અસ્સાસો યદેત્થ બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો…પે॰… બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ? ‘‘કિઞ્ચાપિ ભવં ગોતમો એવમાહ, અથ ખ્વેત્થ બ્રાહ્મણા એવમેતં મઞ્ઞન્તિ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો…પે॰… બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ.

૪૦૬. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, બ્રાહ્મણોવ નુ ખો પહોતિ અસ્મિં પદેસે અવેરં અબ્યાબજ્ઝં મેત્તચિત્તં ભાવેતું, નો ખત્તિયો, નો વેસ્સો નો સુદ્દો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ! ખત્તિયોપિ હિ, ભો ગોતમ, પહોતિ અસ્મિં પદેસે અવેરં અબ્યાબજ્ઝં મેત્તચિત્તં ભાવેતું; બ્રાહ્મણોપિ હિ, ભો ગોતમ… વેસ્સોપિ હિ , ભો ગોતમ… સુદ્દોપિ હિ, ભો ગોતમ… સબ્બેપિ હિ, ભો ગોતમ, ચત્તારો વણ્ણા પહોન્તિ અસ્મિં પદેસે અવેરં અબ્યાબજ્ઝં મેત્તચિત્તં ભાવેતુ’’ન્તિ. ‘‘એત્થ, અસ્સલાયન, બ્રાહ્મણાનં કિં બલં, કો અસ્સાસો યદેત્થ બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો…પે॰… બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ? ‘‘કિઞ્ચાપિ ભવં ગોતમો એવમાહ, અથ ખ્વેત્થ બ્રાહ્મણા એવમેતં મઞ્ઞન્તિ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો…પે॰… બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ.

૪૦૭. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, બ્રાહ્મણોવ નુ ખો પહોતિ સોત્તિસિનાનિં આદાય નદિં ગન્ત્વા રજોજલ્લં પવાહેતું, નો ખત્તિયો, નો વેસ્સો, નો સુદ્દો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ! ખત્તિયોપિ હિ, ભો ગોતમ, પહોતિ સોત્તિસિનાનિં આદાય નદિં ગન્ત્વા રજોજલ્લં પવાહેતું, બ્રાહ્મણોપિ હિ, ભો ગોતમ… વેસ્સોપિ હિ, ભો ગોતમ… સુદ્દોપિ હિ, ભો ગોતમ… સબ્બેપિ હિ, ભો ગોતમ, ચત્તારો વણ્ણા પહોન્તિ સોત્તિસિનાનિં આદાય નદિં ગન્ત્વા રજોજલ્લં પવાહેતુ’’ન્તિ. ‘‘એત્થ, અસ્સલાયન, બ્રાહ્મણાનં કિં બલં, કો અસ્સાસો યદેત્થ બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો…પે॰… બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ? ‘‘કિઞ્ચાપિ ભવં ગોતમો એવમાહ, અથ ખ્વેત્થ બ્રાહ્મણા એવમેતં મઞ્ઞન્તિ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો…પે॰… બ્રહ્મદાયાદા’’’તિ.

૪૦૮. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, ઇધ રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો નાનાજચ્ચાનં પુરિસાનં પુરિસસતં સન્નિપાતેય્ય – ‘આયન્તુ ભોન્તો યે તત્થ ખત્તિયકુલા બ્રાહ્મણકુલા રાજઞ્ઞકુલા ઉપ્પન્ના, સાકસ્સ વા સાલસ્સ વા

[ઉપ્પન્ના સાલસ્સ વા (સી॰ પી॰)] સલળસ્સ વા ચન્દનસ્સ વા પદુમકસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય, અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેન્તુ, તેજો પાતુકરોન્તુ. આયન્તુ પન ભોન્તો યે તત્થ ચણ્ડાલકુલા નેસાદકુલા વેનકુલા [વેણકુલા (સી॰ પી॰), વેણુકુલા (સ્યા॰ કં॰)] રથકારકુલા પુક્કુસકુલા ઉપ્પન્ના, સાપાનદોણિયા વા સૂકરદોણિયા વા રજકદોણિયા વા એરણ્ડકટ્ઠસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય, અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેન્તુ, તેજો પાતુકરોન્તૂ'તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, યો એવં નુ ખો સો [યો ચ નુ ખો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ખત્તિયકુલા બ્રાહ્મણકુલા રાજઞ્ઞકુલા ઉપ્પન્નેહિ સાકસ્સ વા સાલસ્સ વા સલળસ્સ વા ચન્દનસ્સ વા પદુમકસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિ અભિનિબ્બત્તો, તેજો પાતુકતો, સો એવ નુ ખ્વાસ્સ અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ [ચ (સી॰ પી॰)] વણ્ણવા [વણ્ણિમા (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] ચ પભસ્સરો ચ, તેન ચ સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતું; યો પન સો ચણ્ડાલકુલા નેસાદકુલા વેનકુલા રથકારકુલા પુક્કુસકુલા ઉપ્પન્નેહિ સાપાનદોણિયા વા સૂકરદોણિયા વા રજકદોણિયા વા એરણ્ડકટ્ઠસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિ અભિનિબ્બત્તો, તેજો પાતુકતો સ્વાસ્સ અગ્ગિ ન ચેવ અચ્ચિમા ન ચ વણ્ણવા ન ચ પભસ્સરો, ન ચ તેન સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતુ''ન્તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ! યોપિ હિ સો [યો સો (સી॰ પી॰)], ભો ગોતમ, ખત્તિયકુલા બ્રાહ્મણકુલા રાજઞ્ઞકુલા ઉપ્પન્નેહિ સાકસ્સ વા સાલસ્સ વા સલળસ્સ વા ચન્દનસ્સ વા પદુમકસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિ અભિનિબ્બત્તો, તેજો પાતુકતો સ્વાસ્સ [સો ચસ્સ (સી॰ પી॰), સોપિસ્સ (સ્યા॰ કં॰)] અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ વણ્ણવા ચ પભસ્સરો ચ, તેન ચ સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતું; યોપિ સો ચણ્ડાલકુલા નેસાદકુલા વેનકુલા રથકારકુલા પુક્કુસકુલા ઉપ્પન્નેહિ સાપાનદોણિયા વા સૂકરદોણિયા વા રજકદોણિયા વા એરણ્ડકટ્ઠસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિ અભિનિબ્બત્તો, તેજો પાતુકતો, સ્વાસ્સ અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ વણ્ણવા ચ પભસ્સરો ચ, તેન ચ સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતું. સબ્બોપિ હિ, ભો ગોતમ, અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ વણ્ણવા ચ પભસ્સરો ચ, સબ્બેનપિ સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતુ''ન્તિ. ''એત્થ, અસ્સલાયન, બ્રાહ્મણાનં કિં બલં, કો અસ્સાસો યદેત્થ બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો, કણ્હો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા'''તિ? ''કિઞ્ચાપિ ભવં ગોતમો એવમાહ, અથ ખ્વેત્થ બ્રાહ્મણા એવમેતં મઞ્ઞન્તિ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા'''તિ.

૪૦૯. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, ઇધ ખત્તિયકુમારો બ્રાહ્મણકઞ્ઞાય સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેય્ય, તેસં સંવાસમન્વાય પુત્તો જાયેથ; યો સો ખત્તિયકુમારેન બ્રાહ્મણકઞ્ઞાય પુત્તો ઉપ્પન્નો, સિયા સો માતુપિ સદિસો પિતુપિ સદિસો, 'ખત્તિયો'તિપિ વત્તબ્બો 'બ્રાહ્મણો'તિપિ વત્તબ્બો''તિ? ''યો સો, ભો ગોતમ, ખત્તિયકુમારેન બ્રાહ્મણકઞ્ઞાય પુત્તો ઉપ્પન્નો, સિયા સો માતુપિ સદિસો પિતુપિ સદિસો, 'ખત્તિયો'તિપિ વત્તબ્બો 'બ્રાહ્મણો'તિપિ વત્તબ્બો''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, ઇધ બ્રાહ્મણકુમારો ખત્તિયકઞ્ઞાય સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેય્ય, તેસં સંવાસમન્વાય પુત્તો જાયેથ; યો સો બ્રાહ્મણકુમારેન ખત્તિયકઞ્ઞાય પુત્તો ઉપ્પન્નો, સિયા સો માતુપિ સદિસો પિતુપિ સદિસો, 'ખત્તિયો'તિપિ વત્તબ્બો 'બ્રાહ્મણો'તિપિ વત્તબ્બો''તિ? ''યો સો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણકુમારેન ખત્તિયકઞ્ઞાય પુત્તો ઉપ્પન્નો, સિયા સો માતુપિ સદિસો પિતુપિ સદિસો, 'ખત્તિયો'તિપિ વત્તબ્બો 'બ્રાહ્મણો'તિપિ વત્તબ્બો''તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન ઇધ વળવં ગદ્રભેન સમ્પયોજેય્યું [સંયોજેય્ય (ક॰)], તેસં સમ્પયોગમન્વાય કિસોરો જાયેથ; યો સો વળવાય ગદ્રભેન કિસોરો ઉપ્પન્નો, સિયા સો માતુપિ સદિસો પિતુપિ સદિસો, ‘અસ્સો’તિપિ વત્તબ્બો ‘ગદ્રભો’તિપિ વત્તબ્બો’’તિ? ‘‘કુણ્ડઞ્હિ સો [વેકુરઞ્જાય હિ સો (સી॰ પી॰), સો કુમારણ્ડુપિ સો (સ્યા॰ કં॰), વેકુલજો હિ સો (?)], ભો ગોતમ, અસ્સતરો હોતિ. ઇદં હિસ્સ , ભો ગોતમ, નાનાકરણં પસ્સામિ; અમુત્ર ચ પનેસાનં ન કિઞ્ચિ નાનાકરણં પસ્સામી’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, ઇધાસ્સુ દ્વે માણવકા ભાતરો સઉદરિયા, એકો અજ્ઝાયકો ઉપનીતો એકો અનજ્ઝાયકો અનુપનીતો. કમેત્થ બ્રાહ્મણા પઠમં ભોજેય્યું સદ્ધે વા થાલિપાકે વા યઞ્ઞે વા પાહુને વા’’તિ? ‘‘યો સો, ભો ગોતમ, માણવકો અજ્ઝાયકો ઉપનીતો તમેત્થ બ્રાહ્મણા પઠમં ભોજેય્યું સદ્ધે વા થાલિપાકે વા યઞ્ઞે વા પાહુને વા. કિઞ્હિ, ભો ગોતમ, અનજ્ઝાયકે અનુપનીતે દિન્નં મહપ્ફલં ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અસ્સલાયન, ઇધાસ્સુ દ્વે માણવકા ભાતરો સઉદરિયા, એકો અજ્ઝાયકો ઉપનીતો દુસ્સીલો પાપધમ્મો, એકો અનજ્ઝાયકો અનુપનીતો સીલવા કલ્યાણધમ્મો. કમેત્થ બ્રાહ્મણા પઠમં ભોજેય્યું સદ્ધે વા થાલિપાકે વા યઞ્ઞે વા પાહુને વા’’તિ? ‘‘યો સો, ભો ગોતમ, માણવકો અનજ્ઝાયકો અનુપનીતો સીલવા કલ્યાણધમ્મો તમેત્થ બ્રાહ્મણા પઠમં ભોજેય્યું સદ્ધે વા થાલિપાકે વા યઞ્ઞે વા પાહુને વા. કિઞ્હિ, ભો ગોતમ, દુસ્સીલે પાપધમ્મે દિન્નં મહપ્ફલં ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘પુબ્બે ખો ત્વં, અસ્સલાયન, જાતિં અગમાસિ; જાતિં ગન્ત્વા મન્તે અગમાસિ; મન્તે ગન્ત્વા તપે અગમાસિ; તપે ગન્ત્વા [મન્તે ગન્ત્વા તમેતં ત્વં (સી॰ પી॰), મન્તે ગન્ત્વા તમેવ ઠપેત્વા (સ્યા॰ કં॰)] ચાતુવણ્ણિં સુદ્ધિં પચ્ચાગતો, યમહં પઞ્ઞપેમી’’તિ. એવં વુત્તે, અસ્સલાયનો માણવો તુણ્હીભૂતો મઙ્કુભૂતો પત્તક્ખન્ધો અધોમુખો પજ્ઝાયન્તો અપ્પટિભાનો નિસીદિ.

૪૧૦. અથ ખો ભગવા અસ્સલાયનં માણવં તુણ્હીભૂતં મઙ્કુભૂતં પત્તક્ખન્ધં અધોમુખં પજ્ઝાયન્તં અપ્પટિભાનં વિદિત્વા અસ્સલાયનં માણવં એતદવોચ – ‘‘ભૂતપુબ્બં, અસ્સલાયન, સત્તન્નં બ્રાહ્મણિસીનં અરઞ્ઞાયતને પણ્ણકુટીસુ સમ્મન્તાનં [વસન્તાનં (સી॰)] એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં હોતિ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા’તિ. અસ્સોસિ ખો , અસ્સલાયન, અસિતો દેવલો ઇસિ – ‘સત્તન્નં કિર બ્રાહ્મણિસીનં અરઞ્ઞાયતને પણ્ણકુટીસુ સમ્મન્તાનં એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો...પે॰... બ્રહ્મદાયાદા’તિ. અથ ખો, અસ્સલાયન, અસિતો દેવલો ઇસિ કેસમસ્સું કપ્પેત્વા મઞ્જિટ્ઠવણ્ણાનિ દુસ્સાનિ નિવાસેત્વા પટલિયો [અટલિયો (સી॰ પી॰), અગલિયો (સ્યા॰ કં॰)] ઉપાહના આરુહિત્વા જાતરૂપમયં દણ્ડં ગહેત્વા સત્તન્નં બ્રાહ્મણિસીનં પત્થણ્ડિલે પાતુરહોસિ. અથ ખો, અસ્સલાયન, અસિતો દેવલો ઇસિ સત્તન્નં બ્રાહ્મણિસીનં પત્થણ્ડિલે ચઙ્કમમાનો એવમાહ – ‘હન્દ, કો નુ ખો ઇમે ભવન્તો બ્રાહ્મણિસયો ગતા [ગન્તા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]; હન્દ, કો નુ ખો ઇમે ભવન્તો બ્રાહ્મણિસયો ગતા’તિ? અથ ખો, અસ્સલાયન, સત્તન્નં બ્રાહ્મણિસીનં એતદહોસિ – ‘કો નાયં ગામણ્ડલરૂપો વિય સત્તન્નં બ્રાહ્મણિસીનં પત્થણ્ડિલે ચઙ્કમમાનો એવમાહ – ‘હન્દ, કો નુ ખો ઇમે ભવન્તો બ્રાહ્મણિસયો ગતા; હન્દ, કો નુ ખો ઇમે ભવન્તો બ્રાહ્મણિસયો ગતાતિ? હન્દ, નં અભિસપામા’તિ. અથ ખો, અસ્સલાયન, સત્ત બ્રાહ્મણિસયો અસિતં દેવલં ઇસિં અભિસપિંસુ – ‘ભસ્મા, વસલ [વસલી (પી॰), વસલિ (ક॰), ચપલી (સ્યા॰ કં॰)], હોહિ; ભસ્મા, વસલ, હોહી’તિ [ભસ્મા વસલ હોહીતિ અભિસપવચનં સી॰ પી॰ પોત્થકેસુ સકિદેવ આગતં]. યથા યથા ખો, અસ્સલાયન, સત્ત બ્રાહ્મણિસયો અસિતં દેવલં ઇસિં અભિસપિંસુ તથા

તથા અસિતો દેવલો ઇસિ અભિરૂપતરો ચેવ હોતિ દસ્સનીયતરો ચ પાસાદિકતરો ચ. અથ ખો, અસ્સલાયન, સત્તન્નં બ્રાહ્મણિસીનં એતદહોસિ – ‘મોઘં વત નો તપો, અફલં બ્રહ્મચરિયં. મયઞ્હિ પુબ્બે યં અભિસપામ – ભસ્મા, વસલ, હોહિ; ભસ્મા, વસલ, હોહીતિ ભસ્માવ ભવતિ એકચ્ચો. ઇમં પન મયં યથા યથા અભિસપામ તથા તથા અભિરૂપતરો ચેવ હોતિ દસ્સનીયતરો ચ પાસાદિકતરો ચા’તિ. ‘ન ભવન્તાનં મોઘં તપો, નાફલં બ્રહ્મચરિયં. ઇઙ્ઘ ભવન્તો, યો મયિ મનોપદોસો તં પજહથા’તિ. ‘યો ભવતિ મનોપદોસો તં પજહામ. કો નુ ભવં હોતી’તિ? ‘સુતો નુ ભવતં – અસિતો દેવલો ઇસી’તિ? ‘એવં, ભો’. ‘સો ખ્વાહં, ભો, હોમી’તિ. અથ ખો, અસ્સલાયન, સત્ત બ્રાહ્મણિસયો અસિતં દેવલં ઇસિં અભિવાદેતું ઉપક્કમિંસુ.

૪૧૧. “અથ ખો, અસ્સલાયન, અસિતો દેવલો ઇસિ સત્ત બ્રાહ્મણિસયો એતદવોચ – ‘સુતં મેતં, ભો, સત્તન્નં કિર બ્રાહ્મણિસીનં અરઞ્ઞાયતને પણ્ણકુટીસુ સમ્મન્તાનં એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો , કણ્હો અઞ્ઞો વણ્ણો; બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા’તિ. ‘એવં, ભો’.

“‘જાનન્તિ પન ભોન્તો – યા જનિકા માતા [જનિમાતા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] બ્રાહ્મણંયેવ અગમાસિ, નો અબ્રાહ્મણ’ન્તિ? ‘નો હિદં, ભો’.

“‘જાનન્તિ પન ભોન્તો – યા જનિકામાતુ [જનિમાતુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] માતા યાવ સત્તમા માતુમાતામહયુગા બ્રાહ્મણંયેવ અગમાસિ, નો અબ્રાહ્મણ’ન્તિ? ‘નો હિદં, ભો’.

“‘જાનન્તિ પન ભોન્તો – યો જનકો પિતા [જનિપિતા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] બ્રાહ્મણિંયેવ અગમાસિ, નો અબ્રાહ્મણિ’ન્તિ? ‘નો હિદં, ભો’.

“‘જાનન્તિ પન ભોન્તો – યો જનકપિતુ [જનિપિતુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પિતા યાવ સત્તમા પિતુપિતામહયુગા બ્રાહ્મણિંયેવ અગમાસિ, નો અબ્રાહ્મણિ’ન્તિ? ‘નો હિદં, ભો’.

“‘જાનન્તિ પન ભોન્તો – યથા ગબ્ભસ્સ અવક્કન્તિ હોતી’તિ [ન મયં જાનામ ભો યથા ગબ્ભસ્સ અવક્કન્તિ હોતીતિ. યથા કથં પન ભો ગબ્ભસ્સ અવક્કન્તિ હોતીતિ. (ક॰)]? ‘જાનામ મયં, ભો – યથા ગબ્ભસ્સ અવક્કન્તિ હોતિ [ન મયં જાનામ ભો યથા ગબ્ભસ્સ અવક્કન્તિ હોતીતિ. યથા કથં પન ભો ગબ્ભસ્સ અવક્કન્તિ હોતીતિ. (ક॰)]. ઇધ માતાપિતરો ચ સન્નિપતિતા હોન્તિ, માતા ચ ઉતુની હોતિ, ગન્ધબ્બો ચ પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ; એવં તિણ્ણં સન્નિપાતા ગબ્ભસ્સ અવક્કન્તિ હોતી’તિ.

“‘જાનન્તિ પન ભોન્તો – તગ્ઘ [યગ્ઘે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], સો ગન્ધબ્બો ખત્તિયો વા બ્રાહ્મણો વા વેસ્સો વા સુદ્દો વા’તિ? ‘ન મયં, ભો, જાનામ – તગ્ઘ સો ગન્ધબ્બો ખત્તિયો વા બ્રાહ્મણો વા વેસ્સો વા સુદ્દો વા’તિ. ‘એવં સન્તે, ભો, જાનાથ – કે તુમ્હે હોથા’તિ? ‘એવં સન્તે, ભો , ન મયં જાનામ – કે મયં હોમા’તિ. તે હિ નામ, અસ્સલાયન, સત્ત બ્રાહ્મણિસયો અસિતેન દેવલેન ઇસિના સકે જાતિવાદે સમનુયુઞ્જીયમાના સમનુગ્ગાહીયમાના સમનુભાસીયમાના ન સમ્પાયિસ્સન્તિ; કિં પન ત્વં એતરહિ મયા સકસ્મિં જાતિવાદે સમનુયુઞ્જીયમાનો સમનુગ્ગાહીયમાનો સમનુભાસીયમાનો સમ્પાયિસ્સસિ, યેસં ત્વં સાચરિયકો ન પુણ્ણો દબ્બિગાહો’’તિ.

એવં વુત્તે, અસ્સલાયનો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ…પે॰… ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

અસ્સલાયનસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. ઘોટમુખસુત્તં

૪૧૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા ઉદેનો બારાણસિયં વિહરતિ ખેમિયમ્બવને. તેન ખો પન સમયેન ઘોટમુખો બ્રાહ્મણો બારાણસિં અનુપ્પત્તો હોતિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અથ ખો ઘોટમુખો બ્રાહ્મણો જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો યેન ખેમિયમ્બવનં તેનુપસઙ્કમિ. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ઉદેનો અબ્ભોકાસે ચઙ્કમતિ. અથ ખો ઘોટમુખો બ્રાહ્મણો યેનાયસ્મા ઉદેનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા ઉદેનેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા આયસ્મન્તં ઉદેનં ચઙ્કમન્તં અનુચઙ્કમમાનો એવમાહ – ‘‘અમ્ભો સમણ, ‘નત્થિ ધમ્મિકો પરિબ્બજો’ [પરિબ્બાજો (સી॰ પી॰)] – એવં મે એત્થ હોતિ. તઞ્ચ ખો ભવન્તરૂપાનં વા અદસ્સના, યો વા પનેત્થ ધમ્મો’’તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા ઉદેનો ચઙ્કમા ઓરોહિત્વા વિહારં પવિસિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. ઘોટમુખોપિ ખો બ્રાહ્મણો ચઙ્કમા ઓરોહિત્વા વિહારં પવિસિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો ઘોટમુખં બ્રાહ્મણં આયસ્મા ઉદેનો એતદવોચ – ‘‘સંવિજ્જન્તિ [સંવિજ્જન્તે (બહૂસુ)] ખો, બ્રાહ્મણ, આસનાનિ. સચે આકઙ્ખસિ, નિસીદા’’તિ. ‘‘એતદેવ ખો પન મયં ભોતો ઉદેનસ્સ આગમયમાના (ન) નિસીદામ. કથઞ્હિ નામ માદિસો પુબ્બે અનિમન્તિતો આસને નિસીદિતબ્બં મઞ્ઞેય્યા’’તિ? અથ ખો ઘોટમુખો બ્રાહ્મણો અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઘોટમુખો બ્રાહ્મણો આયસ્મન્તં ઉદેનં એતદવોચ – ‘‘અમ્ભો સમણ, ‘નત્થિ ધમ્મિકો પરિબ્બજો’ – એવં મે એત્થ હોતિ. તઞ્ચ ખો ભવન્તરૂપાનં વા અદસ્સના, યો વા પનેત્થ ધમ્મો’’તિ. ‘‘સચે ખો પન મે ત્વં, બ્રાહ્મણ, અનુઞ્ઞેય્યં અનુજાનેય્યાસિ, પટિક્કોસિતબ્બઞ્ચ પટિક્કોસેય્યાસિ; યસ્સ ચ પન મે ભાસિતસ્સ અત્થં ન જાનેય્યાસિ, મમંયેવ તત્થ ઉત્તરિ પટિપુચ્છેય્યાસિ – ‘ઇદં, ભો ઉદેન, કથં, ઇમસ્સ ક્વત્થો’તિ? એવં કત્વા સિયા નો એત્થ કથાસલ્લાપો’’તિ. ‘‘અનુઞ્ઞેય્યં ખ્વાહં ભોતો ઉદેનસ્સ અનુજાનિસ્સામિ, પટિક્કોસિતબ્બઞ્ચ પટિક્કોસિસ્સામિ; યસ્સ ચ પનાહં ભોતો ઉદેનસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થં ન જાનિસ્સામિ, ભવન્તંયેવ તત્થ ઉદેનં ઉત્તરિ પટિપુચ્છિસ્સામિ – ‘ઇદં, ભો ઉદેન, કથં, ઇમસ્સ ક્વત્થો’તિ? એવં કત્વા હોતુ નો એત્થ કથાસલ્લાપો’’તિ.

૪૧૩. ‘‘ચત્તારોમે, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તન્તપો હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો પરન્તપો હોતિ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધ પન, બ્રાહ્મણ , એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો હોતિ નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ. ઇમેસં, બ્રાહ્મણ, ચતુન્નં પુગ્ગલાનં કતમો તે પુગ્ગલો ચિત્તં આરાધેતી’’તિ?

‘‘ય્વાયં, ભો ઉદેન, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો અયં મે પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ; યોપાયં, ભો ઉદેન, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો અયમ્પિ મે પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ;

યોપાયં, ભો ઉદેન, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો અયમ્પિ મે પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ; યો ચ ખો અયં, ભો ઉદેન, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ. અયમેવ મે પુગ્ગલો ચિત્તં આરાધેતી''તિ.

''કસ્મા પન તે, બ્રાહ્મણ, ઇમે તયો પુગ્ગલા ચિત્તં નારાધેન્તી''તિ? ''ય્વાયં, ભો ઉદેન, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો અત્તાનં સુખકામં દુક્ખપટિક્કૂલં આતાપેતિ પરિતાપેતિ; ઇમિના મે અયં પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ. યોપાયં , ભો ઉદેન, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો પરં સુખકામં દુક્ખપટિક્કૂલં આતાપેતિ પરિતાપેતિ; ઇમિના મે અયં પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ. યોપાયં, ભો ઉદેન, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો અત્તાનઞ્ચ પરઞ્ચ સુખકામં દુક્ખપટિક્કૂલં આતાપેતિ પરિતાપેતિ; ઇમિના મે અયં પુગ્ગલો ચિત્તં નારાધેતિ. યો ચ ખો અયં, ભો ઉદેન, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ, સો અત્તાનઞ્ચ પરઞ્ચ સુખકામં દુક્ખપટિક્કૂલં નેવ આતાપેતિ ન પરિતાપેતિ; ઇમિના મે અયં પુગ્ગલો ચિત્તં આરાધેતી''તિ.

૪૧૪. ''દ્વેમા, બ્રાહ્મણ, પરિસા. કતમા દ્વે? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચા પરિસા સારત્તરત્તા મણિકુણ્ડલેસુ પુત્તભરિયં પરિયેસતિ, દાસિદાસં પરિયેસતિ, ખેત્તવત્થું પરિયેસતિ, જાતરૂપરજતં પરિયેસતિ.

''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચા પરિસા અસારત્તરત્તા મણિકુણ્ડલેસુ પુત્તભરિયં પહાય, દાસિદાસં પહાય, ખેત્તવત્થું પહાય, જાતરૂપરજતં પહાય, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા. સ્વાયં, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ. ઇધ કતમં ત્વં, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલં કતમાય પરિસાય બહુલં સમનુપસ્સસિ – યા ચાયં પરિસા સારત્તરત્તા મણિકુણ્ડલેસુ પુત્તભરિયં પરિયેસતિ દાસિદાસં પરિયેસતિ ખેત્તવત્થું પરિયેસતિ જાતરૂપરજતં પરિયેસતિ, યા ચાયં પરિસા અસારત્તરત્તા મણિકુણ્ડલેસુ પુત્તભરિયં પહાય દાસિદાસં પહાય ખેત્તવત્થું પહાય જાતરૂપરજતં પહાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા''તિ?

''ય્વાયં , ભો ઉદેન, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ; ઇમાહં પુગ્ગલં યાયં પરિસા અસારત્તરત્તા મણિકુણ્ડલેસુ પુત્તભરિયં પહાય દાસિદાસં પહાય ખેત્તવત્થું પહાય જાતરૂપરજતં પહાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા ઇમિસ્સં પરિસાયં બહુલં સમનુપસ્સામી''તિ.

''ઇદાનેવ ખો પન તે, બ્રાહ્મણ, ભાસિતં – 'મયં એવં આજાનામ – અમ્ભો સમણ, નત્થિ ધમ્મિકો પરિબ્બજો, એવં મે એત્થ હોતિ. તઞ્ચ ખો ભવન્તરૂપાનં વા અદસ્સના, યો વા પનેત્થ ધમ્મો'''તિ. ''અદ્ધા મેસા, ભો ઉદેન,

સાનુગ્ગહા વાચા ભાસિતા. 'અત્થિ ધમ્મિકો પરિબ્બજો' – એવં મે એત્થ હોતિ. એવઞ્ચ પન મં ભવં ઉદેનો ધારેતુ. યે ચ મે ભોતા ઉદેનેન ચત્તારો પુગ્ગલા સંખિત્તેન વુત્તા વિત્થારેન અવિભત્તા, સાધુ મે ભવં, ઉદેનો ઇમે ચત્તારો પુગ્ગલે વિત્થારેન વિભજતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. ''તેન હિ, બ્રાહ્મણ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો ઘોટમુખો બ્રાહ્મણો આયસ્મતો ઉદેનસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. આયસ્મા ઉદેનો એતદવોચ –

૪૧૫. ''કતમો ચ, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો અચેલકો હોતિ મુત્તાચારો હત્થાપલેખનો નએહિભદ્દન્તિકો નતિટ્ઠભદ્દન્તિકો, નાભિહટં ન ઉદ્દિસ્સકતં ન નિમન્તનં સાદિયતિ. સો ન કુમ્ભિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન કળોપિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન એળકમન્તરં, ન દણ્ડમન્તરં, ન મુસલમન્તરં, ન દ્વિન્નં ભુઞ્જમાનાનં, ન ગબ્ભિનિયા, ન પાયમાનાય , ન પુરિસન્તરગતાય, ન સઙ્કિત્તીસુ, ન યત્થ સા ઉપટ્ઠિતો હોતિ, ન યત્થ મક્ખિકા સણ્ડસણ્ડચારિની, ન મચ્છં ન મંસં, ન સુરં ન મેરયં ન થુસોદકં પિવતિ. સો એકાગારિકો વા હોતિ એકાલોપિકો, દ્વાગારિકો વા હોતિ દ્વાલોપિકો...પે॰... સત્તાગારિકો વા હોતિ સત્તાલોપિકો; એકિસ્સાપિ દત્તિયા યાપેતિ, દ્વીહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ...પે॰... સત્તહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ; એકાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ, દ્વીહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ...પે॰... સત્તાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ – ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકં પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. સો સાકભક્ખો વા હોતિ, સામાકભક્ખો વા હોતિ, નીવારભક્ખો વા હોતિ, દદ્દુલભક્ખો વા હોતિ , હટભક્ખો વા હોતિ, કણભક્ખો વા હોતિ, આચામભક્ખો વા હોતિ, પિઞ્ઞાકભક્ખો વા હોતિ, તિણભક્ખો વા હોતિ, ગોમયભક્ખો વા હોતિ, વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી. સો સાણાનિપિ ધારેતિ, મસાણાનિપિ ધારેતિ, છવદુસ્સાનિપિ ધારેતિ, પંસુકૂલાનિપિ ધારેતિ, તિરીટાનિપિ ધારેતિ, અજિનમ્પિ ધારેતિ, અજિનક્ખિપમ્પિ ધારેતિ, કુસચીરમ્પિ ધારેતિ, વાકચીરમ્પિ ધારેતિ, ફલકચીરમ્પિ ધારેતિ, કેસકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, વાળકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, ઉલૂકપક્ખમ્પિ ધારેતિ; કેસમસ્સુલોચકોપિ હોતિ કેસમસ્સુલોચનાનુયોગમનુયુત્તો , ઉબ્ભટ્ઠકોપિ હોતિ આસનપટિક્ખિત્તો, ઉક્કુટિકોપિ હોતિ ઉક્કુટિકપ્પધાનમનુયુત્તો, કણ્ટકાપસ્સયિકોપિ હોતિ કણ્ટકાપસ્સયે સેય્યં કપ્પેતિ; સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ – ઇતિ એવરૂપં અનેકવિહિતં કાયસ્સ આતાપનપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલો અત્તન્તપો અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

૪૧૬. ''કતમો ચ, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઓરબ્ભિકો હોતિ સૂકરિકો સાકુણિકો માગવિકો લુદ્દો મચ્છઘાતકો ચોરો ચોરઘાતકો ગોઘાતકો બન્ધનાગારિકો – યે વા પનઞ્ઞેપિ કેચિ કુરૂરકમ્મન્તા. અયં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલો પરન્તપો પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

૪૧૭. ''કતમો ચ, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો રાજા વા હોતિ ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો, બ્રાહ્મણો વા મહાસાલો. સો પુરત્થિમેન નગરસ્સ નવં સન્થાગારં કારાપેત્વા કેસમસ્સું ઓહારેત્વા ખરાજિનં નિવાસેત્વા સપ્પિતેલેન કાયં અબ્ભઞ્જિત્વા મગવિસાણેન પિટ્ઠિં કણ્ડુવમાનો નવં સન્થાગારં પવિસતિ સદ્ધિં મહેસિયા બ્રાહ્મણેન ચ પુરોહિતેન. સો તત્થ અનન્તરહિતાય ભૂમિયા હરિતુપલિત્તાય સેય્યં કપ્પેતિ. એકિસ્સાય ગાવિયા સરૂપવચ્છાય યં એકસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન રાજા યાપેતિ, યં દુતિયસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન મહેસી યાપેતિ, યં તતિયસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન બ્રાહ્મણો પુરોહિતો યાપેતિ, યં ચતુત્થસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન અગ્ગિં જુહતિ, અવસેસેન

વચ્છકો યાપેતિ. સો એવમાહ – ‘એત્તકા ઉસભા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા વચ્છતરા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા વચ્છતરિયો હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા અજા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય’, એત્તકા ઉરબ્ભા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા અસ્સા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા રુક્ખા છિજ્જન્તુ યૂપત્થાય, એત્તકા દબ્ભા લૂયન્તુ બરિહિસત્થાયા’તિ. યેપિસ્સ તે હોન્તિ ‘દાસા’તિ વા ‘પેસ્સા’તિ વા ‘કમ્મકરા’તિ વા તેપિ દણ્ડતજ્જિતા ભયતજ્જિતા અસ્સુમુખા રુદમાના પરિકમ્માનિ કરોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો , પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

૪૧૮. ‘‘કતમો ચ, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો; સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ? ઇધ, બ્રાહ્મણ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તં ધમ્મં સુણાતિ ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા કુલે પચ્ચાજાતો. સો તં ધમ્મં સુત્વા તથાગતે સદ્ધં પટિલભતિ. સો તેન સદ્ધાપટિલાભેન સમન્નાગતો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘સમ્બાધો ઘરાવાસો રજોપથો અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા. નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ. સો અપરેન સમયેન અપ્પં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય, અપ્પં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય મહન્તં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય, કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો ભિક્ખૂનં સિક્ખાસાજીવસમાપન્નો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ.

‘‘અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ દિન્નાદાયી દિન્નપાટિકઙ્ખી. અથેનેન સુચિભૂતેન અત્તના વિહરતિ.

‘‘અબ્રહ્મચરિયં પહાય બ્રહ્મચારી હોતિ આરાચારી વિરતો મેથુના ગામધમ્મા.

‘‘મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો થેતો પચ્ચયિકો અવિસંવાદકો લોકસ્સ.

‘‘પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ; ઇતો સુત્વા ન અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય, અમુત્ર વા સુત્વા ન ઇમેસં અક્ખાતા અમૂસં ભેદાય. ઇતિ ભિન્નાનં વા સન્ધાતા સહિતાનં વા અનુપ્પદાતા, સમગ્ગારામો સમગ્ગરતો સમગ્ગનન્દી સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ.

‘‘ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ. યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ.

“સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી, નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં.

“સો બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો હોતિ . એકભત્તિકો હોતિ રત્તૂપરતો વિરતો વિકાલભોજના. નચ્ચગીતવાદિતવિસૂકદસ્સના પટિવિરતો હોતિ. માલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ. ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો હોતિ. જાતરૂપરજતપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. આમકધઞ્ઞપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. આમકમંસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. ઇત્થિકુમારિકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. દાસિદાસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. અજેળકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. કુક્કુટસૂકરપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. હત્થિગવસ્સવળવપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. ખેત્તવત્થુપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગા પટિવિરતો હોતિ. કયવિક્કયા પટિવિરતો હોતિ. તુલાકૂટકંસકૂટમાનકૂટા પટિવિરતો હોતિ. ઉક્કોટનવઞ્ચનનિકતિસાચિયોગા પટિવિરતો હોતિ. છેદનવધબન્ધનવિપરામોસઆલોપસહસાકારા પટિવિરતો હોતિ.

“સો સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન, કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ સમાદાયેવ પક્કમતિ. સેય્યથાપિ નામ પક્ખી સકુણો યેન યેનેવ ડેતિ સપત્તભારોવ ડેતિ, એવમેવ ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન, કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ સમાદાયેવ પક્કમતિ. સો ઇમિના અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અનવજ્જસુખં પટિસંવેદેતિ.

૪૧૯. “સો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી . યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સો ઇમિના અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અબ્યાસેકસુખં પટિસંવેદેતિ.

“સો અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી હોતિ, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી હોતિ, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ.

“સો ઇમિના ચ અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો, (ઇમાય ચ અરિયાય સન્તુટ્ઠિયા સમન્નાગતો,) [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૯૬] ઇમિના ચ અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો, ઇમિના ચ અરિયેન સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા, ઉજું કાયં પણિધાય, પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ, અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ; બ્યાપાદપદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી, બ્યાપાદપદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ;

થિનમિદ્ધં પહાય વિગતથીનમિદ્ધો વિહરતિ આલોકસઞ્ઞી સતો સમ્પજાનો, થીનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ; ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ; વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ.

''સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ , યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા, અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

૪૨૦. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ, અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો; સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો; સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – 'ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા...પે॰... અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના , તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા...પે॰... અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના'તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; 'ઇમે આસવા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં

વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ.

''અયં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતી''તિ.

૪૨૧. એવં વુત્તે, ઘોટમુખો બ્રાહ્મણો આયસ્મન્તં ઉદેનં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ઉદેન, અભિક્કન્તં, ભો ઉદેન! સેય્યથાપિ, ભો ઉદેન, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ – એવમેવં ભોતા ઉદેનેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ઉદેનં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ઉદેનો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. ''મા ખો મં ત્વં, બ્રાહ્મણ, સરણં અગમાસિ. તમેવ ભગવન્તં સરણં ગચ્છાહિ યમહં સરણં ગતો''તિ. ''કહં પન, ભો ઉદેન, એતરહિ સો ભવં ગોતમો વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો''તિ? ''પરિનિબ્બુતો ખો, બ્રાહ્મણ, એતરહિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો''તિ.

''સચેપિ [સચે હિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મયં, ભો ઉદેન, સુણેય્યામ તં ભવન્તં ગોતમં દસસુ યોજનેસુ, દસપિ મયં યોજનાનિ ગચ્છેય્યામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં. સચેપિ [સચે (સી॰ પી॰), સચે હિ (સ્યા॰ કં॰)] મયં, ભો ઉદેન, સુણેય્યામ તં ભવન્તં ગોતમં વીસતિયા યોજનેસુ... તિંસાય યોજનેસુ... ચત્તારીસાય યોજનેસુ... પઞ્ઞાસાય યોજનેસુ, પઞ્ઞાસમ્પિ મયં યોજનાનિ ગચ્છેય્યામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં. યોજનસતે ચેપિ [યોજનસતેપિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મયં , ભો ઉદેન, સુણેય્યામ તં ભવન્તં ગોતમં, યોજનસતમ્પિ મયં ગચ્છેય્યામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં.

''યતો ચ ખો, ભો ઉદેન, પરિનિબ્બુતો સો ભવં ગોતમો, પરિનિબ્બુતમ્પિ મયં તં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ઉદેનો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતં. અત્થિ ચ મે, ભો ઉદેન, અઙ્ગરાજા દેવસિકં નિચ્ચભિક્ખં દદાતિ , તતો અહં ભોતો ઉદેનસ્સ એકં નિચ્ચભિક્ખં દદામી''તિ. ''કિં પન તે, બ્રાહ્મણ, અઙ્ગરાજા દેવસિકં નિચ્ચભિક્ખં દદાતી''તિ? ''પઞ્ચ, ભો ઉદેન, કહાપણસતાની''તિ. ''ન ખો નો, બ્રાહ્મણ, કપ્પતિ જાતરૂપરજતં પટિગ્ગહેતુ''ન્તિ. ''સચે તં ભોતો ઉદેનસ્સ ન કપ્પતિ વિહારં ભોતો ઉદેનસ્સ કારાપેસ્સામી''તિ. ''સચે ખો મે ત્વં, બ્રાહ્મણ, વિહારં, કારાપેતુકામો, પાટલિપુત્તે સઙ્ઘસ્સ ઉપટ્ઠાનસાલં કારાપેહી''તિ. ''ઇમિનાપાહં ભોતો ઉદેનસ્સ ભિય્યોસોમત્તાય અત્તમનો અભિરદ્ધો યં મં ભવં ઉદેનો સઙ્ઘે દાને સમાદપેતિ. એસાહં, ભો ઉદેન, એતિસ્સા ચ નિચ્ચભિક્ખાય અપરાય ચ નિચ્ચભિક્ખાય પાટલિપુત્તે સઙ્ઘસ્સ ઉપટ્ઠાનસાલં કારાપેસ્સામી''તિ. અથ ખો ઘોટમુખો બ્રાહ્મણો એતિસ્સા ચ નિચ્ચભિક્ખાય અપરાય ચ નિચ્ચભિક્ખાય પાટલિપુત્તે સઙ્ઘસ્સ ઉપટ્ઠાનસાલં કારાપેસિ. સા એતરહિ 'ઘોટમુખી'તિ વુચ્ચતીતિ.

ઘોટમુખસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. ચઙ્કીસુત્તં

૪૨૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન ઓપાસાદં નામ કોસલાનં બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા ઓપાસાદે વિહરતિ ઉત્તરેન ઓપાસાદં દેવવને સાલવને. તેન ખો પન સમયેન ચઙ્કી બ્રાહ્મણો ઓપાસાદં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં રઞ્ઞા પસેનદિના કોસલેન દિન્નં રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં. અસ્સોસું ખો ઓપાસાદકા બ્રાહ્મણગહપતિકા – ‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં ઓપાસાદં અનુપ્પત્તો, ઓપાસાદે વિહરતિ ઉત્તરેન ઓપાસાદં દેવવને સાલવને. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી’’તિ.

૪૨૩. અથ ખો ઓપાસાદકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ઓપાસાદા નિક્ખમિત્વા સઙ્ઘસઙ્ઘી ગણીભૂતા ઉત્તરેનમુખા ગચ્છન્તિ યેન દેવવનં સાલવનં. તેન ખો પન સમયેન ચઙ્કી બ્રાહ્મણો ઉપરિપાસાદે દિવાસેય્યં ઉપગતો. અદ્દસા ખો ચઙ્કી બ્રાહ્મણો ઓપાસાદકે બ્રાહ્મણગહપતિકે ઓપાસાદા નિક્ખમિત્વા સઙ્ઘસઙ્ઘી ગણીભૂતે ઉત્તરેન મુખં યેન દેવવનં સાલવનં તેનુપસઙ્કમન્તે. દિસ્વા ખત્તં આમન્તેસિ – ‘‘કિં નુ ખો, ભો ખત્તે, ઓપાસાદકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ઓપાસાદા નિક્ખમિત્વા સઙ્ઘસઙ્ઘી ગણીભૂતા ઉત્તરેનમુખા ગચ્છન્તિ યેન દેવવનં સાલવન’’ન્તિ? ‘‘અત્થિ, ભો ચઙ્કી, સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં ઓપાસાદં અનુપ્પત્તો, ઓપાસાદે વિહરતિ ઉત્તરેન ઓપાસાદં દેવવને સાલવને. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. તમેતે ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ગચ્છન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભો ખત્તે, યેન ઓપાસાદકા બ્રાહ્મણગહપતિકા તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા ઓપાસાદકે બ્રાહ્મણગહપતિકે એવં વદેહિ – ‘ચઙ્કી, ભો, બ્રાહ્મણો એવમાહ – આગમેન્તુ કિર ભોન્તો, ચઙ્કીપિ બ્રાહ્મણો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો સો ખત્તો ચઙ્કિસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ઓપાસાદકા બ્રાહ્મણગહપતિકા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ઓપાસાદકે બ્રાહ્મણગહપતિકે એતદવોચ – ‘‘ચઙ્કી, ભો, બ્રાહ્મણો એવમાહ – ‘આગમેન્તુ કિર ભોન્તો, ચઙ્કીપિ બ્રાહ્મણો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’’તિ.

૪૨૪. તેન ખો પન સમયેન નાનાવેરજ્જકાનં બ્રાહ્મણાનં પઞ્ચમત્તાનિ બ્રાહ્મણસતાનિ ઓપાસાદે પટિવસન્તિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અસ્સોસું ખો તે બ્રાહ્મણા – ‘‘ચઙ્કી કિર બ્રાહ્મણો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’તિ. અથ ખો તે બ્રાહ્મણા યેન ચઙ્કી બ્રાહ્મણો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ચઙ્કિં બ્રાહ્મણં એતદવોચું – ‘‘સચ્ચં કિર ભવં ચઙ્કી સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’તિ? ‘‘એવં ખો મે, ભો, હોતિ – ‘અહં સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામી’’’તિ. ‘‘મા ભવં ચઙ્કી સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિ. ન અરહતિ ભવં ચઙ્કી સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; સમણોત્વેવ ગોતમો અરહતિ ભવન્તં ચઙ્કિં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. ભવઞ્હિ ચઙ્કી ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન. યમ્પિ ભવં ચઙ્કી ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ ભવં ચઙ્કી સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; સમણોત્વેવ

ગોતમો અરહતિ ભવન્તં ચઙ્કિં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. ભવઞ્હિ ચઙ્કી અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો...પે॰... ભવઞ્હિ ચઙ્કી તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં, પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો...પે॰... ભવઞ્હિ ચઙ્કી અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો બ્રહ્મવણ્ણી બ્રહ્મવચ્છસી [બ્રહ્મવચ્ચસી (સી॰ પી॰)] અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય...પે॰... ભવઞ્હિ ચઙ્કી સીલવા વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો...પે॰... ભવઞ્હિ ચઙ્કી કલ્યાણવાચો કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા...પે॰... ભવઞ્હિ ચઙ્કી બહૂનં આચરિયપાચરિયો, તીણિ માણવકસતાનિ મન્તે વાચેતિ...પે॰... ભવઞ્હિ ચઙ્કી રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰... ભવઞ્હિ ચઙ્કી બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰... ભવઞ્હિ ચઙ્કી ઓપાસાદં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં રઞ્ઞા પસેનદિના કોસલેન દિન્નં રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં. યમ્પિ ભવં ચઙ્કી ઓપાસાદં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં રઞ્ઞા પસેનદિના કોસલેન દિન્નં રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં, ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ ભવં ચઙ્કી સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; સમણોત્વેવ ગોતમો અરહતિ ભવન્તં ચઙ્કિં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ''ન્તિ.

૪૨૫. એવં વુત્તે, ચઙ્કી બ્રાહ્મણો તે બ્રાહ્મણે એતદવોચ – ''તેન હિ, ભો, મમપિ સુણાથ, યથા મયમેવ અરહામ તં સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; નત્વેવ અરહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન. યમ્પિ, ભો, સમણો ગોતમો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; અથ ખો મયમેવ અરહામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું [એત્થ દી॰ નિ॰ ૧.૩૦૪ અઞ્ઞમ્પિ ગુણપદં દિસ્સતિ]. સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો પહૂતં હિરઞ્ઞસુવણ્ણં ઓહાય પબ્બજિતો ભૂમિગતઞ્ચ વેહાસટ્ઠઞ્ચ...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો દહરોવ સમાનો યુવા સુસુકાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અકામકાનં માતાપિતૂનં અસ્સુમુખાનં રુદન્તાનં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો બ્રહ્મવણ્ણી બ્રહ્મવચ્છસી અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સીલવા અરિયસીલી કુસલસીલી કુસલેન સીલેન સમન્નાગતો...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો કલ્યાણવાચો કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો બહૂનં આચરિયપાચરિયો...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ખીણકામરાગો વિગતચાપલ્લો...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો કમ્મવાદી કિરિયવાદી અપાપપુરેક્ખારો બ્રહ્મઞ્ઞાય પજાય...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ઉચ્ચા કુલા પબ્બજિતો અસમ્ભિન્ના ખત્તિયકુલા...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અડ્ઢા કુલા પબ્બજિતો મહદ્ધના મહાભોગા...પે॰... સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં તિરોરટ્ઠા તિરોજનપદા સંપુચ્છિતું આગચ્છન્તિ...પે॰... સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં અનેકાનિ દેવતાસહસ્સાનિ પાણેહિ સરણં ગતાનિ...પે॰... સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ સમન્નાગતો...પે॰... [એત્થાપિ દી॰ નિ॰ ૧.૩૦૪ અઞ્ઞાનિપિ ગુણપદાનં દિસ્સન્તિ]

સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો સપુત્તદારો પાણેહિ સરણં ગતો...પે॰... સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં રાજા પસેનદિ કોસલો સપુત્તદારો પાણેહિ સરણં ગતો...પે॰... સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ સપુત્તદારો પાણેહિ સરણં ગતો...પે॰... સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ઓપાસાદં અનુપ્પત્તો ઓપાસાદે વિહરતિ ઉત્તરેન ઓપાસાદં દેવવને સાલવને. યે ખો તે સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અમ્હાકં ગામક્ખેત્તં આગચ્છન્તિ, અતિથી નો તે હોન્તિ. અતિથી ખો પનમ્હેહિ સક્કાતબ્બા ગરુકાતબ્બા માનેતબ્બા પૂજેતબ્બા. યમ્પિ સમણો ગોતમો ઓપાસાદં અનુપ્પત્તો ઓપાસાદે વિહરતિ ઉત્તરેન ઓપાસાદં દેવવને સાલવને, અતિથિમ્હાકં સમણો ગોતમો. અતિથિ ખો પનમ્હેહિ સક્કાતબ્બો ગરુકાતબ્બો માનેતબ્બો પૂજેતબ્બો. ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; અથ ખો મયમેવ અરહામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. એત્તકે ખો અહં, ભો, તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ વણ્ણે પરિયાપુણામિ, નો ચ ખો સો ભવં ગોતમો એત્તકવણ્ણો; અપરિમાણવણ્ણો હિ સો ભવં ગોતમો. એકમેકેનપિ તેન [એકમેકેનપિ ભો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અઙ્ગેન સમન્નાગતો ન અરહતિ, સો, ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; અથ ખો મયમેવ અરહામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુન્તિ. તેન હિ, ભો, સબ્બેવ મયં સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામા''તિ.

૪૨૬. અથ ખો ચઙ્કી બ્રાહ્મણો મહતા બ્રાહ્મણગણેન સદ્ધિં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. તેન ખો પન સમયેન ભગવા વુદ્ધેહિ વુદ્ધેહિ બ્રાહ્મણેહિ સદ્ધિં કિઞ્ચિ કિઞ્ચિ કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા નિસિન્નો હોતિ. તેન ખો પન સમયેન કાપટિકો [કાપઠિકો (સી॰ પી॰), કાપદિકો (સ્યા॰ કં॰)] નામ માણવો દહરો વુત્તસિરો સોળસવસ્સુદ્દેસિકો જાતિયા, તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં, પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો તસ્સં પરિસાયં નિસિન્નો હોતિ. સો વુદ્ધાનં વુદ્ધાનં બ્રાહ્મણાનં ભગવતા સદ્ધિં મન્તયમાનાનં અન્તરન્તરા કથં ઓપાતેતિ. અથ ખો ભગવા કાપટિકં માણવં અપસાદેતિ – ''માયસ્મા ભારદ્વાજો વુદ્ધાનં વુદ્ધાનં બ્રાહ્મણાનં મન્તયમાનાનં અન્તરન્તરા કથં ઓપાતેતુ. કથાપરિયોસાનં આયસ્મા ભારદ્વાજો આગમેતૂ''તિ. એવં વુત્તે, ચઙ્કી બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''મા ભવં ગોતમો કાપટિકં માણવં અપસાદેસિ. કુલપુત્તો ચ કાપટિકો માણવો, બહુસ્સુતો ચ કાપટિકો માણવો, પણ્ડિતો ચ કાપટિકો માણવો, કલ્યાણવાક્કરણો ચ કાપટિકો માણવો, પહોતિ ચ કાપટિકો માણવો ભોતા ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ''ન્તિ. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ''અદ્ધા ખો કાપટિકસ્સ [એતદહોસિ ''કાપટિકસ્સ (ક॰)] માણવસ્સ તેવિજ્જકે પાવચને કથા [કથં (સી॰ ક॰), કથં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભવિસ્સતિ. તથા હિ નં બ્રાહ્મણા સંપુરેક્ખરોન્તી''તિ. અથ ખો કાપટિકસ્સ માણવસ્સ એતદહોસિ – ''યદા મે સમણો ગોતમો ચક્ખું ઉપસંહરિસ્સતિ, અથાહં સમણં ગોતમં પઞ્હં પુચ્છિસ્સામી''તિ. અથ ખો ભગવા કાપટિકસ્સ માણવસ્સ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય યેન કાપટિકો માણવો તેન ચક્ખૂનિ ઉપસંહાસિ.

૪૨૭. અથ ખો કાપટિકસ્સ માણવસ્સ એતદહોસિ – ''સમન્નાહરતિ ખો મં સમણો ગોતમો. યંનૂનાહં સમણં ગોતમં પઞ્હં પુચ્છેય્ય''ન્તિ. અથ ખો કાપટિકો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ''યદિદં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણાનં પોરાણં મન્તપદં ઇતિહિતિહપરમ્પરાય પિટકસમ્પદાય, તત્થ ચ બ્રાહ્મણા એકંસેન નિટ્ઠં ગચ્છન્તિ – 'ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. ઇધ ભવં ગોતમો કિમાહા''તિ? ''કિં પન, ભારદ્વાજ, અત્થિ કોચિ બ્રાહ્મણાનં એકબ્રાહ્મણોપિ યો એવમાહ – 'અહમેતં જાનામિ, અહમેતં પસ્સામિ. ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ'''ન્તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ''. ''કિં પન, ભારદ્વાજ, અત્થિ કોચિ બ્રાહ્મણાનં એકાચરિયોપિ , એકાચરિયપાચરિયોપિ, યાવ સત્તમા

આચરિયમહયુગાપિ, યો એવમાહ – ‘અહમેતં જાનામિ, અહમેતં પસ્સામિ. ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘‘કિં પન, ભારદ્વાજ, યેપિ તે બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો યેસમિદં એતરહિ બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં તદનુગાયન્તિ તદનુભાસન્તિ ભાસિતમનુભાસન્તિ વાચિતમનુવાચેન્તિ સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ, તેપિ એવમાહંસુ – ‘મયમેતં જાનામ, મયમેતં પસ્સામ. ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘ઇતિ કિર, ભારદ્વાજ, નત્થિ કોચિ બ્રાહ્મણાનં એકબ્રાહ્મણોપિ યો એવમાહ – ‘અહમેતં જાનામિ, અહમેતં પસ્સામિ. ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ; નત્થિ કોચિ બ્રાહ્મણાનં એકાચરિયોપિ એકાચરિયપાચરિયોપિ, યાવ સત્તમા આચરિયમહયુગાપિ, યો એવમાહ – ‘અહમેતં જાનામિ, અહમેતં પસ્સામિ. ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ; યેપિ તે બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો યેસમિદં એતરહિ બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં તદનુગાયન્તિ તદનુભાસન્તિ ભાસિતમનુભાસન્તિ વાચિતમનુવાચેન્તિ સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ, તેપિ ન એવમાહંસુ – ‘મયમેતં જાનામ, મયમેતં પસ્સામ. ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ.

૪૨૮. ‘‘સેય્યથાપિ, ભારદ્વાજ, અન્ધવેણિ પરમ્પરાસંસત્તા પુરિમોપિ ન પસ્સતિ મજ્ઝિમોપિ ન પસ્સતિ પચ્છિમોપિ ન પસ્સતિ; એવમેવ ખો, ભારદ્વાજ, અન્ધવેણૂપમં મઞ્ઞે બ્રાહ્મણાનં ભાસિતં સમ્પજ્જતિ – પુરિમોપિ ન પસ્સતિ મજ્ઝિમોપિ ન પસ્સતિ પચ્છિમોપિ ન પસ્સતિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ભારદ્વાજ , નનુ એવં સન્તે બ્રાહ્મણાનં અમૂલિકા સદ્ધા સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘ન ખ્વેત્થ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા સદ્ધાયેવ પયિરુપાસન્તિ, અનુસ્સવાપેત્થ બ્રાહ્મણા પયિરુપાસન્તી’’તિ. ‘‘પુબ્બેવ ખો ત્વં, ભારદ્વાજ, સદ્ધં અગમાસિ, અનુસ્સવં ઇદાનિ વદેસિ. પઞ્ચ ખો ઇમે, ભારદ્વાજ, ધમ્મા દિટ્ઠેવ ધમ્મે દ્વેધા વિપાકા. કતમે પઞ્ચ? સદ્ધા, રુચિ, અનુસ્સવો, આકારપરિવિતક્કો, દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિ – ઇમે ખો, ભારદ્વાજ , પઞ્ચ ધમ્મા દિટ્ઠેવ ધમ્મે દ્વેધા વિપાકા. અપિ ચ, ભારદ્વાજ, સુસદ્દહિતંયેવ હોતિ, તઞ્ચ હોતિ રિત્તં તુચ્છં મુસા; નો ચેપિ સુસદ્દહિતં હોતિ, તઞ્ચ હોતિ ભૂતં તચ્છં અનઞ્ઞથા. અપિ ચ, ભારદ્વાજ , સુરુચિતંયેવ હોતિ…પે॰… સ્વાનુસ્સુતંયેવ હોતિ…પે॰… સુપરિવિતક્કિતંયેવ હોતિ…પે॰… સુનિજ્ઝાયિતંયેવ હોતિ, તઞ્ચ હોતિ રિત્તં તુચ્છં મુસા; નો ચેપિ સુનિજ્ઝાયિતં હોતિ, તઞ્ચ હોતિ ભૂતં તચ્છં અનઞ્ઞથા. સચ્ચમનુરક્ખતા, ભારદ્વાજ, વિઞ્ઞુના પુરિસેન નાલમેત્થ એકંસેન નિટ્ઠં ગન્તું – ‘ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

૪૨૯. ‘‘કિત્તાવતા પન, ભો ગોતમ, સચ્ચાનુરક્ખણા હોતિ, કિત્તાવતા સચ્ચમનુરક્ખતિ? સચ્ચાનુરક્ખણં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘સદ્ધા ચેપિ, ભારદ્વાજ, પુરિસસ્સ હોતિ; ‘એવં મે સદ્ધા’તિ – ઇતિ વદં સચ્ચમનુરક્ખતિ [એવમેવ સિજ્ઝતીતિ ઇતિ વા, તં સચ્ચમનુરક્ખતિ (ક॰)], નત્વેવ તાવ એકંસેન નિટ્ઠં ગચ્છતિ – ‘ઇદમેવ સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ ( ) [(એત્તાવતા ખો ભારદ્વાજ સચ્ચાનુરક્ખણા હોતિ, એત્તાવતા સચ્ચમનુરક્ખતિ, એત્તાવતા ચ મયં સચ્ચાનુરક્ખણં પઞ્ઞાપેમ, ન ત્વેવ તાવ સચ્ચાનુબોધો હોતિ) (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. રુચિ ચેપિ, ભારદ્વાજ, પુરિસસ્સ હોતિ…પે॰… અનુસ્સવો ચેપિ, ભારદ્વાજ, પુરિસસ્સ હોતિ…પે॰… આકારપરિવિતક્કો ચેપિ, ભારદ્વાજ, પુરિસસ્સ હોતિ…પે॰… દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિ ચેપિ, ભારદ્વાજ, પુરિસસ્સ હોતિ; ‘એવં મે દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તી’તિ – ઇતિ વદં સચ્ચમનુરક્ખતિ, નત્વેવ તાવ એકંસેન નિટ્ઠં ગચ્છતિ – ‘ઇદમેવ

સચ્ચં, મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. એત્તાવતા ખો, ભારદ્વાજ, સચ્ચાનુરક્ખણા હોતિ, એત્તાવતા સચ્ચમનુરક્ખતિ, એત્તાવતા ચ મયં સચ્ચાનુરક્ખણં પઞ્ઞપેમ; ન ત્વેવ તાવ સચ્ચાનુબોધો હોતી''તિ.

૪૩૦. ''એત્તાવતા, ભો ગોતમ, સચ્ચાનુરક્ખણા હોતિ, એત્તાવતા સચ્ચમનુરક્ખતિ, એત્તાવતા ચ મયં સચ્ચાનુરક્ખણં પેક્ખામ. કિત્તાવતા પન, ભો ગોતમ, સચ્ચાનુબોધો હોતિ, કિત્તાવતા સચ્ચમનુબુજ્ઝતિ? સચ્ચાનુબોધં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા''તિ. ''ઇધ [ઇધ કિર (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], ભારદ્વાજ, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તમેનં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા ઉપસઙ્કમિત્વા તીસુ ધમ્મેસુ સમન્નેસતિ – લોભનીયેસુ ધમ્મેસુ, દોસનીયેસુ ધમ્મેસુ, મોહનીયેસુ ધમ્મેસુ. અત્થિ નુ ખો ઇમસ્સાયસ્મતો તથારૂપા લોભનીયા ધમ્મા યથારૂપેહિ લોભનીયેહિ ધમ્મેહિ પરિયાદિન્નચિત્તો અજાનં વા વદેય્ય – જાનામીતિ, અપસ્સં વા વદેય્ય – પસ્સામીતિ, પરં વા તદત્થાય સમાદપેય્ય યં પરેસં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયાતિ? તમેનં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – 'નત્થિ ખો ઇમસ્સાયસ્મતો તથારૂપા લોભનીયા ધમ્મા યથારૂપેહિ લોભનીયેહિ ધમ્મેહિ પરિયાદિન્નચિત્તો અજાનં વા વદેય્ય – જાનામીતિ, અપસ્સં વા વદેય્ય – પસ્સામીતિ, પરં વા તદત્થાય સમાદપેય્ય યં પરેસં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય [દુક્ખાયાતિ (સબ્બત્થ)]. તથારૂપો [તથા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ખો પનિમસ્સાયસ્મતો કાયસમાચારો તથારૂપો [તથા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વચીસમાચારો યથા તં અલુદ્ધસ્સ. યં ખો પન અયમાયસ્મા ધમ્મં દેસેતિ, ગમ્ભીરો સો ધમ્મો દુદ્દસો દુરનુબોધો સન્તો પણીતો અતક્કાવચરો નિપુણો પણ્ડિતવેદનીયો; ન સો ધમ્મો સુદેસિયો લુદ્ધેના'''તિ.

૪૩૧. ''યતો નં સમન્નેસમાનો વિસુદ્ધં લોભનીયેહિ ધમ્મેહિ સમનુપસ્સતિ તતો નં ઉત્તરિ સમન્નેસતિ દોસનીયેસુ ધમ્મેસુ. અત્થિ નુ ખો ઇમસ્સાયસ્મતો તથારૂપા દોસનીયા ધમ્મા યથારૂપેહિ દોસનીયેહિ ધમ્મેહિ પરિયાદિન્નચિત્તો અજાનં વા વદેય્ય – જાનામીતિ, અપસ્સં વા વદેય્ય – પસ્સામીતિ, પરં વા તદત્થાય સમાદપેય્ય યં પરેસં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયાતિ? તમેનં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – 'નત્થિ ખો ઇમસ્સાયસ્મતો તથારૂપા દોસનીયા ધમ્મા યથારૂપેહિ દોસનીયેહિ ધમ્મેહિ પરિયાદિન્નચિત્તો અજાનં વા વદેય્ય – જાનામીતિ, અપસ્સં વા વદેય્ય – પસ્સામીતિ, પરં વા તદત્થાય સમાદપેય્ય યં પરેસં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. તથારૂપો ખો પનિમસ્સાયસ્મતો કાયસમાચારો તથારૂપો વચીસમાચારો યથા તં અદુટ્ઠસ્સ. યં ખો પન અયમાયસ્મા ધમ્મં દેસેતિ, ગમ્ભીરો સો ધમ્મો દુદ્દસો દુરનુબોધો સન્તો પણીતો અતક્કાવચરો નિપુણો પણ્ડિતવેદનીયો; ન સો ધમ્મો સુદેસિયો દુટ્ઠેના'''તિ.

૪૩૨. ''યતો નં સમન્નેસમાનો વિસુદ્ધં દોસનીયેહિ ધમ્મેહિ સમનુપસ્સતિ , તતો નં ઉત્તરિ સમન્નેસતિ મોહનીયેસુ ધમ્મેસુ. અત્થિ નુ ખો ઇમસ્સાયસ્મતો તથારૂપા મોહનીયા ધમ્મા યથારૂપેહિ મોહનીયેહિ ધમ્મેહિ પરિયાદિન્નચિત્તો અજાનં વા વદેય્ય – જાનામીતિ, અપસ્સં વા વદેય્ય – પસ્સામીતિ, પરં વા તદત્થાય સમાદપેય્ય યં પરેસં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયાતિ? તમેનં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – 'નત્થિ ખો ઇમસ્સાયસ્મતો તથારૂપા મોહનીયા ધમ્મા યથારૂપેહિ મોહનીયેહિ ધમ્મેહિ પરિયાદિન્નચિત્તો અજાનં વા વદેય્ય – જાનામીતિ, અપસ્સં વા વદેય્ય – પસ્સામીતિ, પરં વા તદત્થાય સમાદપેય્ય યં પરેસં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. તથારૂપો ખો પનિમસ્સાયસ્મતો કાયસમાચારો તથારૂપો વચીસમાચારો યથા તં અમૂળ્હસ્સ. યં ખો પન અયમાયસ્મા ધમ્મં દેસેતિ, ગમ્ભીરો સો ધમ્મો દુદ્દસો દુરનુબોધો સન્તો પણીતો અતક્કાવચરો નિપુણો પણ્ડિતવેદનીયો; ન સો ધમ્મો સુદેસિયો મૂળ્હેના'''તિ.

‘‘યતો નં સમન્નેસમાનો વિસુદ્ધં મોહનીયેહિ ધમ્મેહિ સમનુપસ્સતિ ; અથ તમ્હિ સદ્ધં નિવેસેતિ, સદ્ધાજાતો ઉપસઙ્કમતિ, ઉપસઙ્કમન્તો પયિરુપાસતિ, પયિરુપાસન્તો સોતં ઓદહતિ, ઓહિતસોતો ધમ્મં સુણાતિ, સુત્વા ધમ્મં ધારેતિ, ધતાનં [ધારિતાનં (ક॰)] ધમ્માનં અત્થં ઉપપરિક્ખતિ, અત્થં ઉપપરિક્ખતો ધમ્મા નિજ્ઝાનં ખમન્તિ, ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા સતિ છન્દો જાયતિ, છન્દજાતો ઉસ્સહતિ, ઉસ્સહિત્વા તુલેતિ, તુલયિત્વા પદહતિ, પહિતત્તો સમાનો કાયેન ચેવ પરમસચ્ચં સચ્છિકરોતિ પઞ્ઞાય ચ નં અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. એત્તાવતા ખો, ભારદ્વાજ, સચ્ચાનુબોધો હોતિ, એત્તાવતા સચ્ચમનુબુજ્ઝતિ, એત્તાવતા ચ મયં સચ્ચાનુબોધં પઞ્ઞપેમ; ન ત્વેવ તાવ સચ્ચાનુપ્પત્તિ હોતી’’તિ.

૪૩૩. ‘‘એત્તાવત્તા, ભો ગોતમ, સચ્ચાનુબોધો હોતિ, એત્તાવતા સચ્ચમનુબુજ્ઝતિ, એત્તાવતા ચ મયં સચ્ચાનુબોધં પેક્ખામ. કિત્તાવતા પન, ભો ગોતમ, સચ્ચાનુપ્પત્તિ હોતિ, કિત્તાવતા સચ્ચમનુપાપુણાતિ? સચ્ચાનુપ્પત્તિં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘તેસંયે , ભારદ્વાજ, ધમ્માનં આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં સચ્ચાનુપ્પત્તિ હોતિ. એત્તાવતા ખો, ભારદ્વાજ, સચ્ચાનુપ્પત્તિ હોતિ, એત્તાવતા સચ્ચમનુપાપુણાતિ, એત્તાવતા ચ મયં સચ્ચાનુપ્પત્તિં પઞ્ઞપેમા’’તિ.

૪૩૪. ‘‘એત્તાવતા, ભો ગોતમ, સચ્ચાનુપ્પત્તિ હોતિ, એત્તાવતા સચ્ચમનુપાપુણાતિ, એત્તાવતા ચ મયં સચ્ચાનુપ્પત્તિં પેક્ખામ. સચ્ચાનુપ્પત્તિયા પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? સચ્ચાનુપ્પત્તિયા બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘સચ્ચાનુપ્પત્તિયા ખો, ભારદ્વાજ, પધાનં બહુકારં. નો ચેતં પદહેય્ય, નયિદં સચ્ચમનુપાપુણેય્ય. યસ્મા ચ ખો પદહતિ તસ્મા સચ્ચમનુપાપુણાતિ. તસ્મા સચ્ચાનુપ્પત્તિયા પધાનં બહુકાર’’ન્તિ.

‘‘પધાનસ્સ પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? પધાનસ્સ બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘પધાનસ્સ ખો, ભારદ્વાજ, તુલના બહુકારા. નો ચેતં તુલેય્ય, નયિદં પદહેય્ય. યસ્મા ચ ખો તુલેતિ તસ્મા પદહતિ. તસ્મા પધાનસ્સ તુલના બહુકારા’’તિ.

‘‘તુલનાય પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? તુલનાય બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘તુલનાય ખો, ભારદ્વાજ, ઉસ્સાહો બહુકારો. નો ચેતં ઉસ્સહેય્ય, નયિદં તુલેય્ય. યસ્મા ચ ખો ઉસ્સહતિ તસ્મા તુલેતિ. તસ્મા તુલનાય ઉસ્સાહો બહુકારો’’તિ.

‘‘ઉસ્સાહસ્સ પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? ઉસ્સાહસ્સ બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘ઉસ્સાહસ્સ ખો, ભારદ્વાજ, છન્દો બહુકારો. નો ચેતં છન્દો જાયેથ, નયિદં ઉસ્સહેય્ય. યસ્મા ચ ખો છન્દો જાયતિ તસ્મા ઉસ્સહતિ. તસ્મા ઉસ્સાહસ્સ છન્દો બહુકારો’’તિ.

‘‘છન્દસ્સ પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો ? છન્દસ્સ બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘છન્દસ્સ ખો, ભારદ્વાજ, ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિ બહુકારા. નો ચેતે ધમ્મા નિજ્ઝાનં ખમેય્યું, નયિદં છન્દો જાયેથ. યસ્મા ચ ખો ધમ્મા નિજ્ઝાનં ખમન્તિ તસ્મા છન્દો જાયતિ. તસ્મા છન્દસ્સ ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિ બહુકારા’’તિ.

‘‘ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા ખો, ભારદ્વાજ, અત્થૂપપરિક્ખા બહુકારા. નો ચેતં અત્થં ઉપપરિક્ખેય્ય, નયિદં ધમ્મા નિજ્ઝાનં ખમેય્યું. યસ્મા ચ ખો અત્થં ઉપપરિક્ખતિ તસ્મા ધમ્મા નિજ્ઝાનં ખમન્તિ. તસ્મા ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થૂપપરિક્ખા બહુકારા’’તિ.

‘‘અત્થૂપપરિક્ખાય પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? અત્થૂપપરિક્ખાય બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘અત્થૂપપરિક્ખાય ખો, ભારદ્વાજ, ધમ્મધારણા બહુકારા. નો ચેતં ધમ્મં ધારેય્ય, નયિદં અત્થં ઉપપરિક્ખેય્ય. યસ્મા ચ ખો ધમ્મં ધારેતિ તસ્મા અત્થં ઉપપરિક્ખતિ. તસ્મા અત્થૂપપરિક્ખાય ધમ્મધારણા બહુકારા’’તિ.

‘‘ધમ્મધારણાય પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? ધમ્મધારણાય બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘ધમ્મધારણાય ખો, ભારદ્વાજ, ધમ્મસ્સવનં બહુકારં. નો ચેતં ધમ્મં સુણેય્ય, નયિદં ધમ્મં ધારેય્ય. યસ્મા ચ ખો ધમ્મં સુણાતિ તસ્મા ધમ્મં ધારેતિ. તસ્મા ધમ્મધારણાય ધમ્મસ્સવનં બહુકાર’’ન્તિ.

‘‘ધમ્મસ્સવનસ્સ પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? ધમ્મસ્સવનસ્સ બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ . ‘‘ધમ્મસ્સવનસ્સ ખો, ભારદ્વાજ, સોતાવધાનં બહુકારં . નો ચેતં સોતં ઓદહેય્ય, નયિદં ધમ્મં સુણેય્ય. યસ્મા ચ ખો સોતં ઓદહતિ તસ્મા ધમ્મં સુણાતિ. તસ્મા ધમ્મસ્સવનસ્સ સોતાવધાનં બહુકાર’’ન્તિ.

‘‘સોતાવધાનસ્સ પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? સોતાવધાનસ્સ બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘સોતાવધાનસ્સ ખો, ભારદ્વાજ, પયિરુપાસના બહુકારા. નો ચેતં પયિરુપાસેય્ય, નયિદં સોતં ઓદહેય્ય. યસ્મા ચ ખો પયિરુપાસતિ તસ્મા સોતં ઓદહતિ. તસ્મા સોતાવધાનસ્સ પયિરુપાસના બહુકારા’’તિ.

‘‘પયિરુપાસનાય પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? પયિરુપાસનાય બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘પયિરુપાસનાય ખો, ભારદ્વાજ, ઉપસઙ્કમનં બહુકારં. નો ચેતં ઉપસઙ્કમેય્ય, નયિદં પયિરુપાસેય્ય. યસ્મા ચ ખો ઉપસઙ્કમતિ તસ્મા પયિરુપાસતિ. તસ્મા પયિરુપાસનાય ઉપસઙ્કમનં બહુકાર’’ન્તિ.

‘‘ઉપસઙ્કમનસ્સ પન, ભો ગોતમ, કતમો ધમ્મો બહુકારો? ઉપસઙ્કમનસ્સ બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં પુચ્છામા’’તિ. ‘‘ઉપસઙ્કમનસ્સ ખો, ભારદ્વાજ, સદ્ધા બહુકારા. નો ચેતં સદ્ધા જાયેથ, નયિદં ઉપસઙ્કમેય્ય. યસ્મા ચ ખો સદ્ધા જાયતિ તસ્મા ઉપસઙ્કમતિ. તસ્મા ઉપસઙ્કમનસ્સ સદ્ધા બહુકારા’’તિ.

૪૩૫. ‘‘સચ્ચાનુરક્ખણં મયં ભવન્તં ગોતમં અપુચ્છિમ્હ, સચ્ચાનુરક્ખણં ભવં ગોતમો બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ તેન ચમ્હ અત્તમના. સચ્ચાનુબોધં મયં ભવન્તં ગોતમં અપુચ્છિમ્હ, સચ્ચાનુબોધં ભવં ગોતમો બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ તેન ચમ્હ અત્તમના. સચ્ચાનુપ્પત્તિં મયં ભવન્તં ગોતમં અપુચ્છિમ્હ, સચ્ચાનુપ્પત્તિં ભવં ગોતમો બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ તેન ચમ્હ અત્તમના . સચ્ચાનુપ્પત્તિયા બહુકારં ધમ્મં મયં ભવન્તં ગોતમં અપુચ્છિમ્હ, સચ્ચાનુપ્પત્તિયા બહુકારં ધમ્મં ભવં ગોતમો બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ તેન ચમ્હ અત્તમના. યંયદેવ ચ મયં ભવન્તં ગોતમં અપુચ્છિમ્હ તંતદેવ ભવં ગોતમો બ્યાકાસિ; તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ તેન ચમ્હ અત્તમના.

મયહ્િહ, ભો ગોતમ, પુબ્બે એવં જાનામ – ‘કે ચ મુણ્ડકા સમણકા ઇબ્ભા કણ્હા બન્ધુપાદાપચ્ચા, કે ચ ધમ્મસ્સ અઞ્ઞાતારો’તિ? અજનેસિ વત મે ભવં ગોતમો સમણેસુ સમણપેમં, સમણેસુ સમણપસાદં, સમણેસુ સમણગારવં. અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

ચઙ્કીસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. એસુકારીસુત્તં

૪૩૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો એસુકારી બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો એસુકારી બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘બ્રાહ્મણા, ભો ગોતમ, ચતસ્સો પારિચરિયા પઞ્ઞપેન્તિ – બ્રાહ્મણસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ, ખત્તિયસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ, વેસ્સસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ, સુદ્દસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ. તત્રિદં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ – ‘બ્રાહ્મણો વા બ્રાહ્મણં પરિચરેય્ય, ખત્તિયો વા બ્રાહ્મણં પરિચરેય્ય, વેસ્સો વા બ્રાહ્મણં પરિચરેય્ય, સુદ્દો વા બ્રાહ્મણં પરિચરેય્યા’તિ. ઇદં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ. તત્રિદં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા ખત્તિયસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ – ‘ખત્તિયો વા ખત્તિયં પરિચરેય્ય, વેસ્સો વા ખત્તિયં પરિચરેય્ય, સુદ્દો વા ખત્તિયં પરિચરેય્યા’તિ. ઇદં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા ખત્તિયસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ. તત્રિદં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા વેસ્સસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ – ‘વેસ્સો વા વેસ્સં પરિચરેય્ય, સુદ્દો વા વેસ્સં પરિચરેય્યા’તિ. ઇદં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા વેસ્સસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ . તત્રિદં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા સુદ્દસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ – ‘સુદ્દોવ સુદ્દં પરિચરેય્ય. કો પનઞ્ઞો સુદ્દં પરિચરિસ્સતી’તિ? ઇદં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા સુદ્દસ્સ પારિચરિયં પઞ્ઞપેન્તિ. બ્રાહ્મણા, ભો ગોતમ, ઇમા ચતસ્સો પારિચરિયા પઞ્ઞપેન્તિ. ઇધ ભવં ગોતમો કિમાહા’’તિ?

૪૩૭. ‘‘કિં પન, બ્રાહ્મણ, સબ્બો લોકો બ્રાહ્મણાનં એતદબ્ભનુજાનાતિ – ‘ઇમા ચતસ્સો પારિચરિયા પઞ્ઞપેન્તૂ’’’તિ [પઞ્ઞપેન્તીતિ (સી॰ ક॰)]? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, પુરિસો દલિદ્દો [દળિદ્દો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અસ્સકો અનાળ્હિયો. તસ્સ અકામસ્સ બિલં ઓલગ્ગેય્યું – ‘ઇદં તે, અમ્ભો પુરિસ, મંસં ખાદિતબ્બં, મૂલઞ્ચ અનુપ્પદાતબ્બ’ન્તિ. એવમેવ ખો, બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણા અપ્પટિઞ્ઞાય તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં, અથ ચ પનિમા ચતસ્સો પારિચરિયા પઞ્ઞપેન્તિ. નાહં, બ્રાહ્મણ, ‘સબ્બં પરિચરિતબ્બ’ન્તિ વદામિ; નાહં, બ્રાહ્મણ, ‘સબ્બં ન પરિચરિતબ્બ’ન્તિ વદામિ. યં હિસ્સ, બ્રાહ્મણ, પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ પાપિયો અસ્સ ન સેય્યો, નાહં તં ‘પરિચરિતબ્બ’ન્તિ વદામિ; યઞ્ચ ખ્વાસ્સ, બ્રાહ્મણ, પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ સેય્યો અસ્સ ન પાપિયો તમહં ‘પરિચરિતબ્બ’ન્તિ વદામિ. ખત્તિયં ચેપિ, બ્રાહ્મણ, એવં પુચ્છેય્યું – ‘યં વા તે પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ પાપિયો અસ્સ ન સેય્યો, યં વા તે પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ સેય્યો અસ્સ ન પાપિયો; કમેત્થ પરિચરેય્યાસી’તિ, ખત્તિયોપિ હિ, બ્રાહ્મણ , સમ્મા બ્યાકરમાનો એવં બ્યાકરેય્ય – ‘યઞ્હિ મે પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ પાપિયો અસ્સ ન સેય્યો, નાહં તં પરિચરેય્યં; યઞ્ચ ખો મે પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ સેય્યો અસ્સ ન પાપિયો તમહં પરિચરેય્ય’ન્તિ. બ્રાહ્મણં ચેપિ, બ્રાહ્મણ...પે॰... વેસ્સં ચેપિ, બ્રાહ્મણ...પે॰... સુદ્દં ચેપિ, બ્રાહ્મણ, એવં પુચ્છેય્યું – ‘યં વા તે પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ પાપિયો અસ્સ ન સેય્યો, યં વા તે પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ સેય્યો અસ્સ ન પાપિયો; કમેત્થ પરિચરેય્યાસી’તિ, સુદ્દોપિ હિ, બ્રાહ્મણ, સમ્મા બ્યાકરમાનો એવં બ્યાકરેય્ય – ‘યઞ્હિ મે

પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ પાપિયો અસ્સ ન સેય્યો, નાહં તં પરિચરેય્યં; યઞ્ચ ખો મે પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ સેય્યો અસ્સ ન પાપિયો તમહં પરિચરેય્ય’ન્તિ. નાહં, બ્રાહ્મણ, ‘ઉચ્ચાકુલીનતા સેય્યંસો’તિ વદામિ, ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, ‘ઉચ્ચાકુલીનતા પાપિયંસો’તિ વદામિ; નાહં, બ્રાહ્મણ, ‘ઉળારવણ્ણતા સેય્યંસો’તિ વદામિ, ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, ‘ઉળારવણ્ણતા પાપિયંસો’તિ વદામિ; નાહં, બ્રાહ્મણ, ‘ઉળારભોગતા સેય્યંસો’તિ વદામિ, ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, ‘ઉળારભોગતા પાપિયંસો’તિ વદામિ.

૪૩૮. ‘‘ઉચ્ચાકુલીનોપિ હિ, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ, પિસુણાવાચો હોતિ, ફરુસાવાચો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપી હોતિ, અભિજ્ઝાલુ હોતિ , બ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિ હોતિ. તસ્મા ‘ન ઉચ્ચાકુલીનતા સેય્યંસો’તિ વદામિ. ઉચ્ચાકુલીનોપિ હિ, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ. તસ્મા ‘ન ઉચ્ચાકુલીનતા પાપિયંસો’તિ વદામિ.

૪૩૯. ‘‘ઉળારવણ્ણોપિ હિ, બ્રાહ્મણ...પે॰... ઉળારભોગોપિ હિ, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિ હોતિ. તસ્મા ‘ન ઉળારભોગતા સેય્યંસો’તિ વદામિ. ઉળારભોગોપિ હિ, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ...પે॰... સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ. તસ્મા ‘ન ઉળારભોગતા પાપિયંસો’તિ વદામિ. નાહં, બ્રાહ્મણ, ‘સબ્બં પરિચરિતબ્બ’ન્તિ વદામિ, ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, ‘સબ્બં ન પરિચરિતબ્બ’ન્તિ વદામિ. યં હિસ્સ, બ્રાહ્મણ, પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ સદ્ધા વડ્ઢતિ, સીલં વડ્ઢતિ, સુતં વડ્ઢતિ, ચાગો વડ્ઢતિ, **પઞ્ઞા વડ્ઢતિ**, તમહં ‘પરિચરિતબ્બ’ન્તિ (વદામિ. યં હિસ્સ, બ્રાહ્મણ, પરિચરતો પારિચરિયાહેતુ ન સદ્ધા વડ્ઢતિ, ન સીલં વડ્ઢતિ, ન સુતં વડ્ઢતિ, ન ચાગો વડ્ઢતિ, ન પઞ્ઞા વડ્ઢતિ, નાહં તં ‘પરિચરિતબ્બ’ન્તિ) [( ) એત્થન્તરે પાઠો સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] વદામી’’તિ.

૪૪૦. એવં વુત્તે, એસુકારી બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘બ્રાહ્મણા, ભો ગોતમ, ચત્તારિ ધનાનિ પઞ્ઞપેન્તિ – બ્રાહ્મણસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ, ખત્તિયસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ, વેસ્સસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ, સુદ્દસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ. તત્રિદં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ ભિક્ખાચરિયં; ભિક્ખાચરિયઞ્ચ પન બ્રાહ્મણો સન્ધનં અતિમઞ્ઞમાનો અકિચ્ચકારી હોતિ ગોપોવ અદિન્નં આદિયમાનોતિ. ઇદં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ. તત્રિદં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા ખત્તિયસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ ધનુકલાપં; ધનુકલાપઞ્ચ પન ખત્તિયો સન્ધનં અતિમઞ્ઞમાનો અકિચ્ચકારી હોતિ ગોપોવ અદિન્નં આદિયમાનોતિ. ઇદં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા ખત્તિયસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ. તત્રિદં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા વેસ્સસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ કસિગોરક્ખં; કસિગોરક્ખઞ્ચ પન વેસ્સો સન્ધનં અતિમઞ્ઞમાનો અકિચ્ચકારી હોતિ ગોપોવ અદિન્નં આદિયમાનોતિ. ઇદં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા વેસ્સસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ. તત્રિદં, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા સુદ્દસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ અસિતબ્યાભઙ્ગિં; અસિતબ્યાભઙ્ગિઞ્ચ પન સુદ્દો સન્ધનં અતિમઞ્ઞમાનો અકિચ્ચકારી હોતિ ગોપોવ અદિન્નં આદિયમાનોતિ. ઇદં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા સુદ્દસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેન્તિ. બ્રાહ્મણા, ભો ગોતમ, ઇમાનિ ચત્તારિ ધનાનિ પઞ્ઞપેન્તિ. ઇધ ભવં ગોતમો કિમાહા’’તિ?

૪૪૧. ‘‘કિં પન, બ્રાહ્મણ, સબ્બો લોકો બ્રાહ્મણાનં એતદબ્ભનુજાનાતિ – ‘ઇમાનિ ચત્તારિ ધનાનિ પઞ્ઞપેન્તૂ’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, પુરિસો દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિયો. તસ્સ અકામસ્સ બિલં ઓલગ્ગેય્યું – ‘ઇદં તે, અમ્ભો પુરિસ, મંસં ખાદિતબ્બં, મૂલઞ્ચ અનુપ્પદાતબ્બ’ન્તિ. એવમેવ ખો, બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણા અપ્પટિઞ્ઞાય તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં, અથ ચ પનિમાનિ ચત્તારિ ધનાનિ પઞ્ઞપેન્તિ. અરિયં ખો અહં, બ્રાહ્મણ, લોકુત્તરં ધમ્મં પુરિસસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેમિ. પોરાણં ખો પનસ્સ માતાપેત્તિકં કુલવંસં અનુસ્સરતો યત્થ યત્થેવ અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ તેન તેનેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. ખત્તિયકુલે ચે અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ ‘ખત્તિયો’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; બ્રાહ્મણકુલે ચે અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ ‘બ્રાહ્મણો’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; વેસ્સકુલે ચે અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ ‘વેસ્સો’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; સુદ્દકુલે ચે અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ ‘સુદ્દો’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, યંયદેવ પચ્ચયં પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ તેન તેનેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. કટ્ઠઞ્ચે પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ ‘કટ્ઠગ્ગિ’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; સકલિકઞ્ચે પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ ‘સકલિકગ્ગિ’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; તિણઞ્ચે પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ ‘તિણગ્ગિ’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; ગોમયઞ્ચે પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ ‘ગોમયગ્ગિ’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. એવમેવ ખો અહં, બ્રાહ્મણ, અરિયં લોકુત્તરં ધમ્મં પુરિસસ્સ સન્ધનં પઞ્ઞપેમિ. પોરાણં ખો પનસ્સ માતાપેત્તિકં કુલવંસં અનુસ્સરતો યત્થ યત્થેવ અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ તેન તેનેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ.

‘‘ખત્તિયકુલે ચે અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ ‘ખત્તિયો’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; બ્રાહ્મણકુલે ચે અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ ‘બ્રાહ્મણો’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; વેસ્સકુલે ચે અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ ‘વેસ્સો’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; સુદ્દકુલે ચે અત્તભાવસ્સ અભિનિબ્બત્તિ હોતિ ‘સુદ્દો’ત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ.

‘‘ખત્તિયકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, અબ્રહ્મચરિયા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

‘‘બ્રાહ્મણકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

‘‘વેસ્સકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

‘‘સુદ્દકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

૪૪૨. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણોવ નુ ખો પહોતિ અસ્મિં પદેસે અવેરં અબ્યાબજ્ઝં મેત્તચિત્તં ભાવેતું, નો ખત્તિયો નો વેસ્સો નો સુદ્દો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ. ખત્તિયોપિ હિ, ભો ગોતમ, પહોતિ અસ્મિં પદેસે અવેરં અબ્યાબજ્ઝં મેત્તચિત્તં ભાવેતું; બ્રાહ્મણોપિ હિ, ભો ગોતમ… વેસ્સોપિ હિ, ભો ગોતમ… સુદ્દોપિ હિ, ભો ગોતમ… સબ્બેપિ હિ, ભો ગોતમ, ચત્તારો વણ્ણા પહોન્તિ અસ્મિં પદેસે અવેરં અબ્યાબજ્ઝં મેત્તચિત્તં ભાવેતુ’’ન્તિ.

‘‘એવમેવ ખો, બ્રાહ્મણ, ખત્તિયકુલા ચેપિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

‘‘બ્રાહ્મણકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ… વેસ્સકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ… સુદ્દકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

૪૪૩. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણોવ નુ ખો પહોતિ સોત્તિસિનાનિં આદાય નદિં ગન્ત્વા રજોજલ્લં પવાહેતું, નો ખત્તિયો નો વેસ્સો નો સુદ્દો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ . ખત્તિયોપિ હિ, ભો ગોતમ, પહોતિ સોત્તિસિનાનિં આદાય નદિં ગન્ત્વા રજોજલ્લં પવાહેતું; બ્રાહ્મણોપિ હિ, ભો ગોતમ… વેસ્સોપિ હિ, ભો ગોતમ … સુદ્દોપિ હિ, ભો ગોતમ… સબ્બેપિ હિ, ભો ગોતમ, ચત્તારો વણ્ણા પહોન્તિ સોત્તિસિનાનિં આદાય નદિં ગન્ત્વા રજોજલ્લં પવાહેતુ’’ન્તિ. ‘‘એવમેવ ખો, બ્રાહ્મણ, ખત્તિયકુલા ચેપિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

‘‘બ્રાહ્મણકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ… વેસ્સકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ… સુદ્દકુલા ચેપિ , બ્રાહ્મણ, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં.

૪૪૪. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, ઇધ રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો નાનાજચ્ચાનં પુરિસાનં પુરિસસતં સન્નિપાતેય્ય – ‘આયન્તુ ભોન્તો યે તત્થ ખત્તિયકુલા બ્રાહ્મણકુલા રાજઞ્ઞકુલા ઉપ્પન્ના સાકસ્સ વા સાલસ્સ વા સલળસ્સ વા ચન્દનસ્સ વા પદુમકસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેન્તુ, તેજો પાતુકરોન્તુ; આયન્તુ પન ભોન્તો યે તત્થ ચણ્ડાલકુલા નેસાદકુલા વેનકુલા રથકારકુલા પુક્કુસકુલા ઉપ્પન્ના સાપાનદોણિયા વા સૂકરદોણિયા વા રજકદોણિયા વા એરણ્ડકટ્ઠસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેન્તુ, તેજો પાતુકરોન્તૂ’’’તિ?

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, યો એવં નુ ખો સો ખત્તિયકુલા બ્રાહ્મણકુલા રાજઞ્ઞકુલા ઉપ્પન્નેહિ સાકસ્સ વા સાલસ્સ વા સલળસ્સ વા ચન્દનસ્સ વા પદુમકસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિ અભિનિબ્બત્તો તેજો પાતુકતો સો એવ નુ ખ્વાસ્સ અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ વણ્ણવા ચ પભસ્સરો ચ તેન ચ સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતું; યો પન સો ચણ્ડાલકુલા નેસાદકુલા વેનકુલા રથકારકુલા પુક્કુસકુલા ઉપ્પન્નેહિ સાપાનદોણિયા વા સૂકરદોણિયા વા રજકદોણિયા વા એરણ્ડકટ્ઠસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિ અભિનિબ્બત્તો તેજો પાતુકતો સ્વાસ્સ અગ્ગિ ન ચેવ અચ્ચિમા ન ચ વણ્ણવા ન ચ પભસ્સરો ન ચ તેન સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતુ’’ન્તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ. યોપિ હિ સો, ભો ગોતમ, ખત્તિયકુલા બ્રાહ્મણકુલા રાજઞ્ઞકુલા ઉપ્પન્નેહિ સાકસ્સ વા સાલસ્સ વા સલળસ્સ વા ચન્દનસ્સ વા પદુમકસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિ અભિનિબ્બત્તો તેજો પાતુકતો સ્વાસ્સ અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ વણ્ણવા ચ પભસ્સરો ચ તેન ચ સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતું; યોપિ સો ચણ્ડાલકુલા નેસાદકુલા વેનકુલા રથકારકુલા પુક્કુસકુલા ઉપ્પન્નેહિ સાપાનદોણિયા વા સૂકરદોણિયા વા રજકદોણિયા વા એરણ્ડકટ્ઠસ્સ વા ઉત્તરારણિં આદાય અગ્ગિ અભિનિબ્બત્તો તેજો પાતુકતો સ્વાસ્સ અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ વણ્ણવા

ચ પભસ્સરો ચ તેન ચ સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતું. સબ્બોપિ હિ, ભો ગોતમ, અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ વણ્ણવા ચ પભસ્સરો ચ સબ્બેનપિ સક્કા અગ્ગિના અગ્ગિકરણીયં કાતુ''ન્તિ.

''એવમેવ ખો, બ્રાહ્મણ, ખત્તિયકુલા ચેપિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ...પે॰... સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં. બ્રાહ્મણકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ... વેસ્સકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ... સુદ્દકુલા ચેપિ, બ્રાહ્મણ, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, અબ્રહ્મચરિયા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલ''ન્તિ.

એવં વુત્તે, એસુકારી બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ... પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ.

એસુકારીસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. ધનઞ્જાનિસુત્તં

૪૪૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો દક્ખિણાગિરિસ્મિં ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ રાજગહે વસ્સંવુટ્ઠો [વસ્સંવુત્થો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] યેન દક્ખિણાગિરિ યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો તં ભિક્ખું આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ – ''કચ્ચાવુસો, ભગવા અરોગો ચ બલવા ચા''તિ? ''અરોગો ચાવુસો, ભગવા બલવા ચા''તિ. ''કચ્ચિ પનાવુસો, ભિક્ખુસઙ્ઘો અરોગો ચ બલવા ચા''તિ? ''ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ ખો, આવુસો, અરોગો ચ બલવા ચા''તિ. ''એત્થ, આવુસો, તણ્ડુલપાલિદ્વારાય ધનઞ્જાનિ [ધાનઞ્જાનિ (સી॰ પી॰)] નામ બ્રાહ્મણો અત્થિ. કચ્ચાવુસો , ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો અરોગો ચ બલવા ચા''તિ? ''ધનઞ્જાનિપિ ખો, આવુસો, બ્રાહ્મણો અરોગો ચ બલવા ચા''તિ. ''કચ્ચિ પનાવુસો, ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો અપ્પમત્તો''તિ? ''કુતો પનાવુસો, ધનઞ્જાનિસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અપ્પમાદો? ધનઞ્જાનિ, આવુસો, બ્રાહ્મણો રાજાનં નિસ્સાય બ્રાહ્મણગહપતિકે વિલુમ્પતિ, બ્રાહ્મણગહપતિકે નિસ્સાય રાજાનં વિલુમ્પતિ . યાપિસ્સ ભરિયા સદ્ધા સદ્ધકુલા આનીતા સાપિ કાલઙ્કતા; અઞ્ઞાસ્સ ભરિયા અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધકુલા આનીતા''. ''દુસ્સુતં વતાવુસો, અસ્સુમ્હ, દુસ્સુતં વતાવુસો, અસ્સુમ્હ; યે મયં ધનઞ્જાનિં બ્રાહ્મણં પમત્તં અસ્સુમ્હ. અપ્પેવ ચ નામ મયં કદાચિ કરહચિ ધનઞ્જાનિના બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં સમાગચ્છેય્યામ, અપ્પેવ નામ સિયા કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ?

૪૪૬. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો દક્ખિણાગિરિસ્મિં યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન રાજગહં તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન રાજગહં તદવસરિ. તત્ર સુદં આયસ્મા સારિપુત્તો રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિ . તેન ખો પન સમયેન ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો બહિનગરે ગાવો ગોટ્ઠે દુહાપેતિ. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો રાજગહે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા

ખો ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''ઇતો, ભો સારિપુત્ત, પયો, પીયતં તાવ ભત્તસ્સ કાલો ભવિસ્સતી''તિ. ''અલં, બ્રાહ્મણ. કતં મે અજ્જ ભત્તકિચ્ચં. અમુકસ્મિં મે રુક્ખમૂલે દિવાવિહારો ભવિસ્સતિ. તત્થ આગચ્છેય્યાસી''તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો પચ્છાભત્તં ભુત્તપાતરાસો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો ધનઞ્જાનિં બ્રાહ્મણં આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ – ''કચ્ચાસિ, ધનઞ્જાનિ, અપ્પમત્તો''તિ? ''કુતો, ભો સારિપુત્ત, અમ્હાકં અપ્પમાદો યેસં નો માતાપિતરો પોસેતબ્બા, પુત્તદારો પોસેતબ્બો, દાસકમ્મકરા પોસેતબ્બા, મિત્તામચ્ચાનં મિત્તામચ્ચકરણીયં કાતબ્બં, ઞાતિસાલોહિતાનં ઞાતિસાલોહિતકરણીયં કાતબ્બં, અતિથીનં અતિથિકરણીયં કાતબ્બં, પુબ્બપેતાનં પુબ્બપેતકરણીયં કાતબ્બં, દેવતાનં દેવતાકરણીયં કાતબ્બં, રઞ્ઞો રાજકરણીયં કાતબ્બં, અયમ્પિ કાયો પીણેતબ્બો બ્રૂહેતબ્બો''તિ?

૪૪૭. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, ઇધેકચ્ચો માતાપિતૂનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો 'અહં ખો માતાપિતૂનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા'તિ , માતાપિતરો વા પનસ્સ લભેય્યું 'એસો ખો અમ્હાકં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ, મા નં નિરયં નિરયપાલા'''તિ? ''નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, ઇધેકચ્ચો પુત્તદારસ્સ હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો 'અહં ખો પુત્તદારસ્સ હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા'તિ, પુત્તદારો વા પનસ્સ લભેય્ય 'એસો ખો અમ્હાકં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ મા નં નિરયં નિરયપાલા'''તિ? ''નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, ઇધેકચ્ચો દાસકમ્મકરપોરિસસ્સ હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો 'અહં ખો દાસકમ્મકરપોરિસસ્સ હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા'તિ, દાસકમ્મકરપોરિસા વા પનસ્સ લભેય્યું 'એસો ખો અમ્હાકં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ, મા નં નિરયં નિરયપાલા'''તિ? ''નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, ઇધેકચ્ચો મિત્તામચ્ચાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો 'અહં ખો મિત્તામચ્ચાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા'તિ, મિત્તામચ્ચા વા પનસ્સ લભેય્યું 'એસો ખો અમ્હાકં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ, મા નં નિરયં નિરયપાલા'''તિ? ''નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું''.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્ઞાનિ, ઇધેકચ્ચો ઞાતિસાલોહિતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો ‘અહં ખો ઞાતિસાલોહિતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા’તિ, ઞાતિસાલોહિતા વા પનસ્સ લભેય્યું ‘એસો ખો અમ્હાકં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ, મા નં નિરયં નિરયપાલા’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્ઞાનિ, ઇધેકચ્ચો અતિથીનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો ‘અહં ખો અતિથીનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા’તિ, અતિથી વા પનસ્સ લભેય્યું ‘એસો ખો અમ્હાકં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ, મા નં નિરયં નિરયપાલા’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્ઞાનિ, ઇધેકચ્ચો પુબ્બપેતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો ‘અહં ખો પુબ્બપેતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા’તિ, પુબ્બપેતા વા પનસ્સ લભેય્યું ‘એસો ખો અમ્હાકં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ, મા નં નિરયં નિરયપાલા’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્ઞાનિ, ઇધેકચ્ચો દેવતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો ‘અહં ખો દેવતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા’તિ, દેવતા વા પનસ્સ લભેય્યું ‘એસો ખો અમ્હાકં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ, મા નં નિરયં નિરયપાલા’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્ઞાનિ, ઇધેકચ્ચો રઞ્ઞો હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો ‘અહં ખો રઞ્ઞો હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા’તિ, રાજા વા પનસ્સ લભેય્ય ‘એસો ખો અમ્હાકં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ, મા નં નિરયં નિરયપાલા’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્ઞાનિ, ઇધેકચ્ચો કાયસ્સ પીણનાહેતુ બ્રૂહનાહેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, તમેનં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ નિરયં નિરયપાલા ઉપકડ્ઢેય્યું. લભેય્ય નુ ખો સો ‘અહં ખો કાયસ્સ પીણનાહેતુ બ્રૂહનાહેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિં, મા મં નિરયં નિરયપાલા’તિ, પરે વા પનસ્સ લભેય્યું ‘એસો ખો કાયસ્સ પીણનાહેતુ બ્રૂહનાહેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અહોસિ, મા નં નિરયં નિરયપાલા’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો સારિપુત્ત. અથ ખો નં વિક્કન્દન્તંયેવ નિરયે નિરયપાલા પક્ખિપેય્યું’’.

૪૪૮. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્ઞાનિ, યો વા માતાપિતૂનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા માતાપિતૂનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો’’તિ? ‘‘યો હિ, ભો સારિપુત્ત, માતાપિતૂનં હેતુ

અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, માતાપિતૂનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો. અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ, ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા, યેહિ સક્કા માતાપિતરો ચેવ પોસેતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતું.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, યો વા પુત્તદારસ્સ હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા પુત્તદારસ્સ હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો''તિ? ''યો હિ, ભો સારિપુત્ત, પુત્તદારસ્સ હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, પુત્તદારસ્સ હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો. અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ, ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા યેહિ સક્કા પુત્તદારઞ્ચેવ પોસેતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતું.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, યો વા દાસકમ્મકરપોરિસસ્સ હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા દાસકમ્મકરપોરિસસ્સ હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો''તિ? ''યો હિ, ભો સારિપુત્ત, દાસકમ્મકરપોરિસસ્સ હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, દાસકમ્મકરપોરિસસ્સ હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો. અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ, ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા, યેહિ સક્કા દાસકમ્મકરપોરિસે ચેવ પોસેતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતું.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, યો વા મિત્તામચ્ચાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા મિત્તામચ્ચાનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો''તિ? ''યો હિ , ભો સારિપુત્ત, મિત્તામચ્ચાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, મિત્તામચ્ચાનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો. અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ, ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા, યેહિ સક્કા મિત્તામચ્ચાનઞ્ચેવ મિત્તામચ્ચકરણીયં કાતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતું.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, યો વા ઞાતિસાલોહિતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા ઞાતિસાલોહિતાનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો''તિ? ''યો હિ, ભો સારિપુત્ત, ઞાતિસાલોહિતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, ઞાતિસાલોહિતાનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો. અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ, ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા, યેહિ સક્કા ઞાતિસાલોહિતાનઞ્ચેવ ઞાતિસાલોહિતકરણીયં કાતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતું.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, યો વા અતિથીનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા અતિથીનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો''તિ? ''યો હિ, ભો સારિપુત્ત, અતિથીનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, અતિથીનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો. અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ, ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં

હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા, યેહિ સક્કા અતિથીનઞ્ચેવ અતિથિકરણીયં કાતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતું.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, યો વા પુબ્બપેતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા પુબ્બપેતાનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો''તિ? ''યો હિ, ભો સારિપુત્ત, પુબ્બપેતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, પુબ્બપેતાનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો. અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ , ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા, યેહિ સક્કા પુબ્બપેતાનઞ્ચેવ પુબ્બપેતકરણીયં કાતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતું.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, યો વા દેવતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા દેવતાનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો''તિ? ''યો હિ, ભો સારિપુત્ત, દેવતાનં હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, દેવતાનં હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો . અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ, ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા, યેહિ સક્કા દેવતાનઞ્ચેવ દેવતાકરણીયં કાતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતું.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, યો વા રઞ્ઞો હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા રઞ્ઞો હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો''તિ? ''યો હિ, ભો સારિપુત્ત, રઞ્ઞો હેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, રઞ્ઞો હેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો. અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ, ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા, યેહિ સક્કા રઞ્ઞો ચેવ રાજકરણીયં કાતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતું.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, યો વા કાયસ્સ પીણનાહેતુ બ્રૂહનાહેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, યો વા કાયસ્સ પીણનાહેતુ બ્રૂહનાહેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ; કતમં સેય્યો''તિ? ''યો હિ, ભો સારિપુત્ત, કાયસ્સ પીણનાહેતુ બ્રૂહનાહેતુ અધમ્મચારી વિસમચારી અસ્સ, ન તં સેય્યો; યો ચ ખો, ભો સારિપુત્ત, કાયસ્સ પીણનાહેતુ બ્રૂહનાહેતુ ધમ્મચારી સમચારી અસ્સ, તદેવેત્થ સેય્યો. અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહિ, ભો સારિપુત્ત, ધમ્મચરિયાસમચરિયા સેય્યો''તિ. ''અત્થિ ખો, ધનઞ્જાનિ, અઞ્ઞેસં હેતુકા ધમ્મિકા કમ્મન્તા , યેહિ સક્કા કાયઞ્ચેવ પીણેતું બ્રૂહેતું, ન ચ પાપકમ્મં કાતું, પુઞ્ઞઞ્ચ પટિપદં પટિપજ્જિતુ''ન્તિ.

૪૪૯. અથ ખો ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. અથ ખો ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો અપરેન સમયેન આબાધિકો અહોસિ દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. અથ ખો ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ , યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દાહિ – 'ધનઞ્જાનિ, ભન્તે, બ્રાહ્મણો આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી'તિ. યેન ચાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પાદે સિરસા વન્દાહિ – 'ધનઞ્જાનિ, ભન્તે, બ્રાહ્મણો આબાધિકો દુક્ખિતો

બાળ્હગિલાનો. સો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પાદે સિરસા વન્દતી'તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – 'સાધુ કિર, ભન્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો યેન ધનઞ્જાનિસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ. ''એવં , ભન્તે''તિ ખો સો પુરિસો ધનઞ્જાનિસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો પુરિસો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ધનઞ્જાનિ, ભન્તે, બ્રાહ્મણો આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી''તિ. યેન ચાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો પુરિસો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''ધનઞ્જાનિ, ભન્તે, બ્રાહ્મણો આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પાદે સિરસા વન્દતિ, એવઞ્ચ વદેતિ – 'સાધુ કિર, ભન્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો યેન ધનઞ્જાનિસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ. અધિવાસેસિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તુણ્હીભાવેન.

૪૫૦. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન ધનઞ્જાનિસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ધનઞ્જાનિં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ''કચ્ચિ તે, ધનઞ્જાનિ, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં? કચ્ચિ દુક્ખા વેદના પટિક્કમન્તિ, નો અભિક્કમન્તિ? પટિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ , નો અભિક્કમો''તિ? ''ન મે, ભો સારિપુત્ત, ખમનીયં ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ. અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો. સેય્યથાપિ, ભો સારિપુત્ત , બલવા પુરિસો તિણ્હેન સિખરેન મુદ્ધનિ [મુદ્ધાનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અભિમત્થેય્ય; એવમેવ ખો , ભો સારિપુત્ત, અધિમત્તા વાતા મુદ્ધનિ ચ ઊહનન્તિ. ન મે, ભો સારિપુત્ત, ખમનીયં, ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ. અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો. સેય્યથાપિ, ભો સારિપુત્ત, બલવા પુરિસો દળ્હેન વરત્તક્ખણ્ડેન [વરત્તબન્ધનેન (સી॰ પી॰)] સીસે સીસવેઠં દદેય્ય; એવમેવ ખો, ભો સારિપુત્ત, અધિમત્તા સીસે સીસવેદના. ન મે, ભો સારિપુત્ત, ખમનીયં ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ. અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો. સેય્યથાપિ, ભો સારિપુત્ત, દક્ખો ગોઘાતકો વા ગોઘાતકન્તેવાસી વા તિણ્હેન ગોવિકન્તનેન કુચ્છિં પરિકન્તેય્ય; એવમેવ ખો, ભો સારિપુત્ત, અધિમત્તા વાતા કુચ્છિં પરિકન્તન્તિ. ન મે, ભો સારિપુત્ત, ખમનીયં, ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ. અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો. સેય્યથાપિ, ભો સારિપુત્ત, દ્વે બલવન્તો પુરિસા દુબ્બલતરં પુરિસં નાનાબાહાસુ ગહેત્વા અઙ્ગારકાસુયા સન્તાપેય્યું સમ્પરિતાપેય્યું; એવમેવ ખો, ભો સારિપુત્ત, અધિમત્તો કાયસ્મિં ડાહો. ન મે, ભો સારિપુત્ત, ખમનીયં ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ. અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ , નો પટિક્કમો''તિ.

૪૫૧. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, કતમં સેય્યો – નિરયો વા તિરચ્છાનયોનિ વા''તિ? ''નિરયા, ભો સારિપુત્ત, તિરચ્છાનયોનિ સેય્યો''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, કતમં સેય્યો – તિરચ્છાનયોનિ વા પેત્તિવિસયો વા''તિ? ''તિરચ્છાનયોનિયા, ભો સારિપુત્ત, પેત્તિવિસયો સેય્યો''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, કતમં સેય્યો – પેત્તિવિસયો વા મનુસ્સા વા''તિ? ''પેત્તિવિસયા, ભો સારિપુત્ત, મનુસ્સા સેય્યો''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ , કતમં સેય્યો – મનુસ્સા વા ચાતુમહારાજિકા [ચાતુમ્મહારાજિકા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા દેવા''તિ? ''મનુસ્સેહિ , ભો સારિપુત્ત, ચાતુમહારાજિકા દેવા સેય્યો''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, કતમં સેય્યો – ચાતુમહારાજિકા વા દેવા તાવતિંસા વા દેવા''તિ? ''ચાતુમહારાજિકેહિ, ભો સારિપુત્ત, દેવેહિ તાવતિંસા દેવા સેય્યો''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, કતમં સેય્યો – તાવતિંસા વા દેવા યામા વા દેવા''તિ? ''તાવતિંસેહિ, ભો સારિપુત્ત, દેવેહિ

યામા દેવા સેય્યો’’તિ. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, કતમં સેય્યો – યામા વા દેવા તુસિતા વા દેવા’’તિ? ‘‘યામેહિ, ભો સારિપુત્ત, દેવેહિ તુસિતા દેવા સેય્યો’’તિ. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, કતમં સેય્યો – તુસિતા વા દેવા નિમ્માનરતી વા દેવા’’તિ? ‘‘તુસિતેહિ, ભો સારિપુત્ત, દેવેહિ નિમ્માનરતી દેવા સેય્યો’’તિ. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, કતમં સેય્યો – નિમ્માનરતી વા દેવા પરનિમ્મિતવસવત્તી વા દેવા’’તિ? ‘‘નિમ્માનરતીહિ , ભો સારિપુત્ત, દેવેહિ પરનિમ્મિતવસવત્તી દેવા સેય્યો’’તિ. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ધનઞ્જાનિ, કતમં સેય્યો પરનિમ્મિતવસવત્તી વા દેવા બ્રહ્મલોકો વા’’તિ? ‘‘‘બ્રહ્મલોકો’તિ [ભવં સારિપુત્તો આહાતિ, કતમં સારિપુત્તો આહ બ્રહ્મલોકોતિ. (ક॰)] – ભવં સારિપુત્તો આહ; ‘બ્રહ્મલોકો’તિ – ભવં સારિપુત્તો આહા’’તિ [ભવં સારિપુત્તો આહાતિ, કતમં સારિપુત્તો આહ બ્રહ્મલોકોતિ. (ક॰)].

અથ ખો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘‘ઇમે ખો બ્રાહ્મણા બ્રહ્મલોકાધિમુત્તા. યંનૂનાહં ધનઞ્જાનિસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેય્ય’’ન્તિ. ‘‘બ્રહ્માનં તે, ધનઞ્જાનિ, સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેસ્સામિ; તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ – ‘‘કતમો ચ, ધનઞ્જાનિ, બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગો? ઇધ, ધનઞ્જાનિ, ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. અયં ખો, ધનઞ્જાનિ, બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગો’’.

૪૫૨. ‘‘પુન ચપરં, ધનઞ્જાનિ, ભિક્ખુ કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. અયં ખો, ધનઞ્જાનિ, બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગો’’તિ. તેન હિ, ભો સારિપુત્ત, મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દાહિ – ‘ધનઞ્જાનિ , ભન્તે, બ્રાહ્મણો આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી’તિ. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ધનઞ્જાનિં બ્રાહ્મણં સતિ ઉત્તરિકરણીયે હીને બ્રહ્મલોકે પતિટ્ઠાપેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. અથ ખો ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો અચિરપક્કન્તે આયસ્મન્તે સારિપુત્તે કાલમકાસિ, બ્રહ્મલોકઞ્ચ ઉપપજ્જિ.

૪૫૩. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘એસો, ભિક્ખવે, સારિપુત્તો ધનઞ્જાનિં બ્રાહ્મણં સતિ ઉત્તરિકરણીયે હીને બ્રહ્મલોકે પતિટ્ઠાપેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કન્તો’’તિ. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ, ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ, એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ધનઞ્જાનિ, ભન્તે, બ્રાહ્મણો આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો, સો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી’’તિ. ‘‘કિં પન ત્વં સારિપુત્ત ધનઞ્જાનિં બ્રાહ્મણં સતિ ઉત્તરિકરણીયે હીને બ્રહ્મલોકે પતિટ્ઠાપેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કન્તો’’તિ? ‘‘મય્હં ખો, ભન્તે, એવં અહોસિ – ‘ઇમે ખો બ્રાહ્મણા બ્રહ્મલોકાધિમુત્તા, યંનૂનાહં ધનઞ્જાનિસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેય્ય’ન્તિ. ‘‘કાલઙ્કતોચ [કાલઙ્કતોવ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], સારિપુત્ત, ધનઞ્જાનિ બ્રાહ્મણો, બ્રહ્મલોકઞ્ચ ઉપપન્નો’’તિ.

ધનઞ્જાનિસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. વાસેટ્ઠસુત્તં

૪૫૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઇચ્છાનઙ્ગલે [ઇચ્છાનઙ્કલે (સી॰ પી॰)] વિહરતિ ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા બ્રાહ્મણમહાસાલા ઇચ્છાનઙ્ગલે પટિવસન્તિ, સેય્યથિદં – ચઙ્કી બ્રાહ્મણો, તારુક્ખો બ્રાહ્મણો, પોક્ખરસાતિ બ્રાહ્મણો, જાણુસ્સોણિ [જાણુસ્સોણી (પી॰), જાણુસોણી (ક॰)] બ્રાહ્મણો, તોદેય્યો બ્રાહ્મણો, અઞ્ઞે ચ અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા બ્રાહ્મણમહાસાલા. અથ ખો વાસેટ્ઠભારદ્વાજાનં માણવાનં જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમન્તાનં અનુવિચરન્તાનં [અનુચઙ્કમમાનાનં અનુવિચરમાનાનં (સી॰ પી॰)] અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ‘‘કથં, ભો, બ્રાહ્મણો હોતી’’તિ? ભારદ્વાજો માણવો એવમાહ – ‘‘યતો ખો, ભો, ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન – એત્તાવતા ખો, ભો, બ્રાહ્મણો હોતી’’તિ. વાસેટ્ઠો માણવો એવમાહ – ‘‘યતો ખો, ભો, સીલવા ચ હોતિ વત્તસમ્પન્નો [વતસમ્પન્નો (પી॰)] ચ – એત્તાવતા ખો, ભો, બ્રાહ્મણો હોતી’’તિ. નેવ ખો અસક્ખિ ભારદ્વાજો માણવો વાસેટ્ઠં માણવં સઞ્ઞાપેતું, ન પન અસક્ખિ વાસેટ્ઠો માણવો ભારદ્વાજં માણવં સઞ્ઞાપેતું. અથ ખો વાસેટ્ઠો માણવો ભારદ્વાજં માણવં આમન્તેસિ – ‘‘અયં ખો, ભો ભારદ્વાજ, સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો ઇચ્છાનઙ્ગલે વિહરતિ ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડે. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. આયામ, ભો ભારદ્વાજ, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ; ઉપસઙ્કમિત્વા સમણં ગોતમં એતમત્થં પુચ્છિસ્સામ. યથા નો સમણો ગોતમો બ્યાકરિસ્સતિ તથા નં ધારેસ્સામા’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો ભારદ્વાજો માણવો વાસેટ્ઠસ્સ માણવસ્સ પચ્ચસ્સોસિ.

૪૫૫. અથ ખો વાસેટ્ઠભારદ્વાજા માણવા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વાસેટ્ઠો માણવો ભગવન્તં ગાથાહિ અજ્ઝભાસિ –

‘‘અનુઞ્ઞાતપટિઞ્ઞાતા, તેવિજ્જા મયમસ્મુભો;
અહં પોક્ખરસાતિસ્સ, તારુક્ખસ્સાયં માણવો.

‘‘તેવિજ્જાનં યદક્ખાતં, તત્ર કેવલિનોસ્મસે;
પદકસ્મા વેય્યાકરણા [નો બ્યાકરણા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], જપ્પે આચરિયસાદિસા;
તેસં નો જાતિવાદસ્મિં, વિવાદો અત્થિ ગોતમ.

‘‘જાતિયા બ્રાહ્મણો હોતિ, ભારદ્વાજો ઇતિ ભાસતિ;
અહઞ્ચ કમ્મુના [કમ્મના (સી॰ પી॰)] બ્રૂમિ, એવં જાનાહિ ચક્ખુમ.

‘‘તે ન સક્કોમ ઞાપેતું [સઞ્ઞત્તું (પી॰), સઞ્ઞાપેતું (ક॰)], અઞ્ઞમઞ્ઞં મયં ઉભો;
ભવન્તં પુટ્ઠુમાગમા, સમ્બુદ્ધં ઇતિ વિસ્સુતં.

‘‘ચન્દં યથા ખયાતીતં, પેચ્ચ પઞ્જલિકા જના;
વન્દમાના નમસ્સન્તિ, લોકસ્મિં ગોતમં.

‘‘ચક્ખું લોકે સમુપ્પન્નં, મયં પુચ્છામ ગોતમં;
જાતિયા બ્રાહ્મણો હોતિ, ઉદાહુ ભવતિ કમ્મુના [કમ્મના (સી॰ પી॰)];
અજાનતં નો પબ્રૂહિ, યથા જાનેમુ બ્રાહ્મણ’’ન્તિ.

૪૫૬.‘‘તેસં વો અહં બ્યક્ખિસ્સં, (વાસેટ્ઠાતિ ભગવા)
અનુપુબ્બં યથાતથં;
જાતિવિભઙ્ગં પાણાનં, અઞ્ઞમઞ્ઞાહિ જાતિયો.

‘‘તિણરુક્ખેપિ જાનાથ, ન ચાપિ પટિજાનરે;
લિઙ્ગં જાતિમયં તેસં, અઞ્ઞમઞ્ઞા હિ જાતિયો.

‘‘તતો કીટે પટઙ્ગે ચ, યાવ કુન્થકિપિલ્લિકે;
લિઙ્ગં જાતિમયં તેસં, અઞ્ઞમઞ્ઞા હિ જાતિયો.

‘‘ચતુપ્પદેપિ જાનાથ, ખુદ્દકે ચ મહલ્લકે;
લિઙ્ગં જાતિમયં તેસં, અઞ્ઞમઞ્ઞા હિ જાતિયો.

‘‘પાદુદરેપિ જાનાથ, ઉરગે દીઘપિટ્ઠિકે;
લિઙ્ગં જાતિમયં તેસં, અઞ્ઞમઞ્ઞા હિ જાતિયો.

‘‘તતો મચ્છેપિ જાનાથ, ઉદકે વારિગોચરે;
લિઙ્ગં જાતિમયં તેસં, અઞ્ઞમઞ્ઞા હિ જાતિયો.

‘‘તતો પક્ખીપિ જાનાથ, પત્તયાને વિહઙ્ગમે;
લિઙ્ગં જાતિમયં તેસં, અઞ્ઞમઞ્ઞા હિ જાતિયો.

‘‘યથા એતાસુ જાતીસુ, લિઙ્ગં જાતિમયં પુથુ;
એવં નત્થિ મનુસ્સેસુ, લિઙ્ગં જાતિમયં પુથુ.

‘‘ન કેસેહિ ન સીસેહિ, ન કણ્ણેહિ ન અક્ખીહિ;
ન મુખેન ન નાસાય, ન ઓટ્ઠેહિ ભમૂહિ વા.

‘‘ન ગીવાય ન અંસેહિ, ન ઉદરેન ન પિટ્ઠિયા;
ન સોણિયા ન ઉરસા, ન સમ્બાધે ન મેથુને [ન સમ્બાધા ન મેથુના (ક॰)].

‘‘ન હત્થેહિ ન પાદેહિ, નઙ્ગુલીહિ નખેહિ વા;
ન જઙ્ઘાહિ ન ઊરૂહિ, ન વણ્ણેન સરેન વા;
લિઙ્ગં જાતિમયં નેવ, યથા અઞ્ઞાસુ જાતિસુ.

૪૫૭.‘‘પચ્ચત્તઞ્ચ સરીરેસુ [પચ્ચત્તં સસરીરેસુ (સી॰ પી॰)], મનુસ્સેસ્વેતં ન વિજ્જતિ;

વોકારઞ્ચ મનુસ્સેસુ, સમઞ્ઞાય પવુચ્ચતિ.

“યો હિ કોચિ મનુસ્સેસુ, ગોરક્ખં ઉપજીવતિ;
એવં વાસેટ્ઠ જાનાહિ, કસ્સકો સો ન બ્રાહ્મણો.

“યો હિ કોચિ મનુસ્સેસુ, પુથુસિપ્પેન જીવતિ;
એવં વાસેટ્ઠ જાનાહિ, સિપ્પિકો સો ન બ્રાહ્મણો.

“યો હિ કોચિ મનુસ્સેસુ, વોહારં ઉપજીવતિ;
એવં વાસેટ્ઠ જાનાહિ, વાણિજો સો ન બ્રાહ્મણો.

“યો હિ કોચિ મનુસ્સેસુ, પરપેસ્સેન જીવતિ;
એવં વાસેટ્ઠ જાનાહિ, પેસ્સકો [પેસ્સિકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સો ન બ્રાહ્મણો.

“યો હિ કોચિ મનુસ્સેસુ, અદિન્નં ઉપજીવતિ;
એવં વાસેટ્ઠ જાનાહિ, ચોરો એસો ન બ્રાહ્મણો.

“યો હિ કોચિ મનુસ્સેસુ, ઇસ્સત્થં ઉપજીવતિ;
એવં વાસેટ્ઠ જાનાહિ, યોધાજીવો ન બ્રાહ્મણો.

“યો હિ કોચિ મનુસ્સેસુ, પોરોહિચ્ચેન જીવતિ;
એવં વાસેટ્ઠ જાનાહિ, યાજકો સો ન બ્રાહ્મણો.

“યો હિ કોચિ મનુસ્સેસુ, ગામં રટ્ઠઞ્ચ ભુઞ્જતિ;
એવં વાસેટ્ઠ જાનાહિ, રાજા એસો ન બ્રાહ્મણો.

“ન ચાહં બ્રાહ્મણં બ્રૂમિ, યોનિજં મત્તિસમ્ભવં;
ભોવાદિ [ભોવાદી (સ્યા॰ કં॰)] નામ સો હોતિ, સચે હોતિ સકિઞ્ચનો;
અકિઞ્ચનં અનાદાનં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

૪૫૮.“સબ્બસંયોજનં છેત્વા, યો વે ન પરિતસ્સતિ;
સઙ્ગાતિગં વિસંયુત્તં [વિસઞ્ઞુત્તં (ક॰)], તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“છેત્વા નદ્ધિં [નદ્ધિં (સી॰ પી॰)] વરત્તઞ્ચ, સન્દાનં સહનુક્કમં;
ઉક્ખિત્તપલિઘં બુદ્ધં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“અક્કોસં વધબન્ધઞ્ચ, અદુટ્ઠો યો તિતિક્ખતિ;
ખન્તીબલં બલાનીકં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“અક્કોધનં વતવન્તં, સીલવન્તં અનુસ્સદં;

દન્તં અન્તિમસારીરં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘વારિપોક્ખરપત્તેવ, આરગ્ગેરિવ સાસપો;
યો ન લિમ્પતિ કામેસુ, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘યો દુક્ખસ્સ પજાનાતિ, ઇધેવ ખયમત્તનો;
પન્નભારં વિસંયુત્તં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘ગમ્ભીરપઞ્ઞં મેધાવિં, મગ્ગામગ્ગસ્સ કોવિદં;
ઉત્તમત્થમનુપ્પત્તં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘અસંસટ્ઠં ગહટ્ઠેહિ, અનાગારેહિ ચૂભયં;
અનોકસારિમપ્પિચ્છં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘નિધાય દણ્ડં ભૂતેસુ, તસેસુ થાવરેસુ ચ;
યો ન હન્તિ ન ઘાતેતિ, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘અવિરુદ્ધં વિરુદ્ધેસુ, અત્તદણ્ડેસુ નિબ્બુતં;
સાદાનેસુ અનાદાનં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘યસ્સ રાગો ચ દોસો ચ, માનો મક્ખો ચ ઓહિતો;
સાસપોરિવ આરગ્ગા, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

૪૫૯.‘‘અકક્કસં વિઞ્ઞાપનિં, ગિરં સચ્ચં ઉદીરયે;
યાય નાભિસજ્જે કિઞ્ચિ, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘યો ચ દીઘં વ રસ્સં વા, અણું થૂલં સુભાસુભં;
લોકે અદિન્નં નાદેતિ [નાદિયતિ (સી॰ પી॰)], તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘આસા યસ્સ ન વિજ્જન્તિ, અસ્મિં લોકે પરમ્હિ ચ;
નિરાસાસં [નિરાસયં (સી॰ પી॰)] વિસંયુત્તં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘યસ્સાલયા ન વિજ્જન્તિ, અઞ્ઞાય અકથંકથિં;
અમતોગધં અનુપ્પત્તં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘યોધપુઞ્ઞઞ્ચ પાપઞ્ચ, ઉભો સઙ્ગં ઉપચ્ચગા;
અસોકં વિરજં સુદ્ધં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

‘‘ચન્દં વ વિમલં સુદ્ધં, વિપ્પસન્નં અનાવિલં;
નન્દીભવપરિક્ખીણં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“યો ઇમં પલિપથં દુગ્ગં, સંસારં મોહમચ્ચગા;
તિણ્ણો પારઙ્ગતો ઝાયી, અનેજો અકથંકથી;
અનુપાદાય નિબ્બુતો, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“યોધકામે પહન્ત્વાન [પહત્વાન (સી॰)], અનાગારો પરિબ્બજે;
કામભવપરિક્ખીણં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“યોધતણ્હં પહન્ત્વાન, અનાગારો પરિબ્બજે;
તણ્હાભવપરિક્ખીણં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“હિત્વા માનુસકં યોગં, દિબ્બં યોગં ઉપચ્ચગા;
સબ્બયોગવિસંયુત્તં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“હિત્વા રતિઞ્ચ અરતિં, સીતીભૂતં નિરૂપધિં;
સબ્બલોકાભિભું વીરં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“ચુતિં યો વેદિ સત્તાનં, ઉપપત્તિઞ્ચ સબ્બસો;
અસત્તં સુગતં બુદ્ધં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“યસ્સ ગતિં ન જાનન્તિ, દેવા ગન્ધબ્બમાનુસા;
ખીણાસવં અરહન્તં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“યસ્સ પુરે ચ પચ્છા ચ, મજ્ઝે ચ નત્થિ કિઞ્ચનં;
અકિઞ્ચનં અનાદાનં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“ઉસભં પવરં વીરં, મહેસિં વિજિતાવિનં;
અનેજં ન્હાતકં [નહાતકં (સી॰ પી॰)] બુદ્ધં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

“પુબ્બેનિવાસં યો વેદિ, સગ્ગાપાયઞ્ચ પસ્સતિ;
અથો જાતિક્ખયં પત્તો, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણં.

૪૬૦.“સમઞ્ઞા હેસા લોકસ્મિં, નામગોત્તં પકપ્પિતં;
સમ્મુચ્ચા સમુદાગતં, તત્થ તત્થ પકપ્પિતં.

“દીઘરત્તાનુસયિતં, દિટ્ઠિગતમજાનતં;
અજાનન્તા નો [અજાનન્તા નોતિ અજાનન્તા એવ (ટીકા)] પબ્રુન્તિ [પબ્રુવન્તિ (સી॰ પી॰)], જાતિયા હોતિ બ્રાહ્મણો.

“ન જચ્ચા બ્રાહ્મણો [વસલો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] હોતિ, ન જચ્ચા હોતિ અબ્રાહ્મણો [બ્રાહ્મણો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)];

કમ્મુના બ્રાહ્મણો [વસલો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] હોતિ, કમ્મુના હોતિ અબ્રાહ્મણો [બ્રાહ્મણો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)].

‘‘કસ્સકો કમ્મુના હોતિ, સિપ્પિકો હોતિ કમ્મુના;
વાણિજો કમ્મુના હોતિ, પેસ્સકો હોતિ કમ્મુના.

‘‘ચોરોપિ કમ્મુના હોતિ, યોધાજીવોપિ કમ્મુના;
યાજકો કમ્મુના હોતિ, રાજાપિ હોતિ કમ્મુના.

‘‘એવમેતં યથાભૂતં, કમ્મં પસ્સન્તિ પણ્ડિતા;
પટિચ્ચસમુપ્પાદદસ્સા, કમ્મવિપાકકોવિદા.

‘‘કમ્મુના વત્તતિ લોકો, કમ્મુના વત્તતિ પજા;
કમ્મનિબન્ધના સત્તા, રથસ્સાણીવ યાયતો.

‘‘તપેન બ્રહ્મચરિયેન, સંયમેન દમેન ચ;
એતેન બ્રાહ્મણો હોતિ, એતં બ્રાહ્મણમુત્તમં.

‘‘તીહિ વિજ્જાહિ સમ્પન્નો, સન્તો ખીણપુનબ્ભવો;
એવં વાસેટ્ઠ જાનાહિ, બ્રહ્મા સક્કો વિજાનત’’ન્તિ.

૪૬૧. એવં વુત્તે, વાસેટ્ઠભારદ્વાજા માણવા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ – એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એતે મયં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકે નો ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતે’’તિ.

વાસેટ્ઠસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. સુભસુત્તં

૪૬૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો સાવત્થિયં પટિવસતિ અઞ્ઞતરસ્સ ગહપતિસ્સ નિવેસને કેનચિદેવ કરણીયેન. અથ ખો સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો યસ્સ ગહપતિસ્સ નિવેસને પટિવસતિ તં ગહપતિં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ગહપતિ – ‘અવિવિત્તા સાવત્થી અરહન્તેહી’તિ. કં નુ ખ્વજ્જ સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પયિરુપાસેય્યામા’’તિ? ‘‘અયં, ભન્તે, ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તં, ભન્તે, ભગવન્તં પયિરુપાસસ્સૂ’’તિ. અથ ખો સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો તસ્સ ગહપતિસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘બ્રાહ્મણા, ભો ગોતમ, એવમાહંસુ –

‘ગહટ્ઠો આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં, ન પબ્બજિતો આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલ’ન્તિ. ઇધ ભવં ગોતમો કિમાહા’’તિ?

૪૬૩. ‘‘વિભજ્જવાદો ખો અહમેત્થ, માણવ; નાહમેત્થ એકંસવાદો. ગિહિસ્સ વાહં, માણવ, પબ્બજિતસ્સ વા મિચ્છાપટિપત્તિં ન વણ્ણેમિ. ગિહી વા હિ , માણવ, પબ્બજિતો વા મિચ્છાપટિપન્નો મિચ્છાપટિપત્તાધિકરણહેતુ ન આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલં. ગિહિસ્સ વાહં, માણવ, પબ્બજિતસ્સ વા સમ્માપટિપત્તિં વણ્ણેમિ. ગિહી વા હિ, માણવ, પબ્બજિતો વા સમ્માપટિપન્નો સમ્માપટિપત્તાધિકરણહેતુ આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલ’’ન્તિ.

‘‘બ્રાહ્મણા, ભો ગોતમ, એવમાહંસુ – ‘મહટ્ઠમિદં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં ઘરાવાસકમ્મટ્ઠાનં મહપ્ફલં હોતિ; અપ્પટ્ઠમિદં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં પબ્બજ્જા કમ્મટ્ઠાનં અપ્પફલં હોતી’તિ. ઇધ ભવં ગોતમો કિમાહા’’તિ.

‘‘એત્થાપિ ખો અહં, માણવ, વિભજ્જવાદો; નાહમેત્થ એકંસવાદો. અત્થિ, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ; અત્થિ, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતિ; અત્થિ, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ; અત્થિ, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતિ. કતમઞ્ચ, માણવ , કમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ? કસિ ખો, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ. કતમઞ્ચ, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતિ? કસિયેવ ખો, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતિ. કતમઞ્ચ, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ? વણિજ્જા ખો, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ. કતમઞ્ચ માણવ, કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતિ? વણિજ્જાયેવ ખો, માણવ, કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતિ.

૪૬૪. ‘‘સેય્યથાપિ, માણવ, કસિ કમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ; એવમેવ ખો, માણવ, ઘરાવાસકમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ. સેય્યથાપિ, માણવ, કસિયેવ કમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતિ; એવમેવ ખો, માણવ, ઘરાવાસકમ્મટ્ઠાનં મહટ્ઠં મહાકિચ્ચં મહાધિકરણં મહાસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતિ. સેય્યથાપિ, માણવ, વણિજ્જા કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ; એવમેવ ખો, માણવ, પબ્બજ્જા કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં વિપજ્જમાનં અપ્પફલં હોતિ. સેય્યથાપિ, માણવ, વણિજ્જાયેવ કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતિ; એવમેવ ખો , માણવ, પબ્બજ્જા કમ્મટ્ઠાનં અપ્પટ્ઠં અપ્પકિચ્ચં અપ્પાધિકરણં અપ્પસમારમ્ભં સમ્પજ્જમાનં મહપ્ફલં હોતી’’તિ.

‘‘બ્રાહ્મણા , ભો ગોતમ, પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય, કુસલસ્સ આરાધનાયા’’તિ. ‘‘યે તે, માણવ, બ્રાહ્મણા પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય, કુસલસ્સ આરાધનાય – સચે તે અગરુ – સાધુ તે પઞ્ચ ધમ્મે ઇમસ્મિં પરિસતિ ભાસસ્સૂ’’તિ. ‘‘ન ખો મે, ભો ગોતમ, ગરુ યત્થસ્સુ ભવન્તો વા નિસિન્નો ભવન્તરૂપો વા’’તિ [નિસિન્ના ભવન્તરૂપા વાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. ‘‘તેન હિ, માણવ, ભાસસ્સૂ’’તિ. ‘‘સચ્ચં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા પઠમં ધમ્મં પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય, કુસલસ્સ આરાધનાય. તપં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા દુતિયં ધમ્મં પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય, કુસલસ્સ આરાધનાય. બ્રહ્મચરિયં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા તતિયં ધમ્મં પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય, કુસલસ્સ આરાધનાય. અજ્ઝેનં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા ચતુત્થં ધમ્મં પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય, કુસલસ્સ આરાધનાય. ચાગં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા પઞ્ચમં ધમ્મં પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય, કુસલસ્સ આરાધનાય. બ્રાહ્મણા, ભો ગોતમ, ઇમે પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય, કુસલસ્સ આરાધનાયાતિ. ઇધ ભવં ગોતમો કિમાહા’’તિ?

૪૬૫. ‘‘કિં પન, માણવ, અત્થિ કોચિ બ્રાહ્મણાનં એકબ્રાહ્મણોપિ યો એવમાહ – ‘અહં ઇમેસં પઞ્ચન્નં ધમ્માનં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા વિપાકં પવેદેમી’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘‘કિં પન, માણવ, અત્થિ કોચિ બ્રાહ્મણાનં એકાચરિયોપિ એકાચરિયપાચરિયોપિ યાવ સત્તમા આચરિયમહયુગાપિ યો એવમાહ – ‘અહં ઇમેસં પઞ્ચન્નં ધમ્માનં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા વિપાકં પવેદેમી’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘‘કિં પન, માણવ, યેપિ તે બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો યેસમિદં એતરહિ બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં તદનુગાયન્તિ તદનુભાસન્તિ ભાસિતમનુભાસન્તિ વાચિતમનુવાચેન્તિ, સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ, તેપિ એવમાહંસુ – ‘મયં ઇમેસં પઞ્ચન્નં ધમ્માનં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા વિપાકં પવેદેમા’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘ઇતિ કિર, માણવ, નત્થિ કોચિ બ્રાહ્મણાનં એકબ્રાહ્મણોપિ યો એવમાહ – ‘અહં ઇમેસં પઞ્ચન્નં ધમ્માનં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા વિપાકં પવેદેમી’તિ; નત્થિ કોચિ બ્રાહ્મણાનં એકાચરિયોપિ એકાચરિયપાચરિયોપિ યાવ સત્તમા આચરિયમહયુગાપિ યો એવમાહ – ‘અહં ઇમેસં પઞ્ચન્નં ધમ્માનં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા વિપાકં પવેદેમી’તિ; યેપિ તે બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો, યેસમિદં એતરહિ બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં, તદનુગાયન્તિ તદનુભાસન્તિ ભાસિતમનુભાસન્તિ વાચિતમનુવાચેન્તિ, સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ. તેપિ ન એવમાહંસુ – ‘મયં ઇમેસં પઞ્ચન્નં ધમ્માનં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા વિપાકં પવેદેમા’તિ.

‘‘સેય્યથાપિ, માણવ, અન્ધવેણિ પરમ્પરાસંસત્તા પુરિમોપિ ન પસ્સતિ મજ્ઝિમોપિ ન પસ્સતિ પચ્છિમોપિ ન પસ્સતિ; એવમેવ ખો, માણવ, અન્ધવેણૂપમં મઞ્ઞે બ્રાહ્મણાનં ભાસિતં સમ્પજ્જતિ – પુરિમોપિ ન પસ્સતિ મજ્ઝિમોપિ ન પસ્સતિ પચ્છિમોપિ ન પસ્સતી’’તિ.

૪૬૬. એવં વુત્તે, સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો ભગવતા અન્ધવેણૂપમેન વુચ્ચમાનો કુપિતો અનત્તમનો ભગવન્તંયેવ ખુંસેન્તો ભગવન્તંયેવ વમ્ભેન્તો ભગવન્તંયેવ વદમાનો – ‘સમણો ગોતમો પાપિતો ભવિસ્સતી’તિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘બ્રાહ્મણો, ભો ગોતમ, પોક્ખરસાતિ ઓપમઞ્ઞો સુભગવનિકો એવમાહ – ‘એવમેવ પનિધેકચ્ચે [પનિમેકે (સબ્બત્થ)] સમણબ્રાહ્મણા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં પટિજાનન્તિ. તેસમિદં ભાસિતં હસ્સકંયેવ સમ્પજ્જતિ, નામકંયેવ સમ્પજ્જતિ, રિત્તકંયેવ સમ્પજ્જતિ, તુચ્છકંયેવ સમ્પજ્જતિ.

કથઞ્હિ નામ મનુસ્સભૂતો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા સચ્છિ વા કરિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતી'''તિ?

''કિં પન, માણવ, બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ઓપમઞ્ઞો સુભગવનિકો સબ્બેસંયેવ સમણબ્રાહ્મણાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતી''તિ? ''સકાયપિ હિ, ભો ગોતમ, પુણ્ણિકાય દાસિયા બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ઓપમઞ્ઞો સુભગવનિકો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ ન પજાનાતિ, કુતો પન સબ્બેસંયેવ સમણબ્રાહ્મણાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનિસ્સતી''તિ?

''સેય્યથાપિ, માણવ, જચ્ચન્ધો પુરિસો ન પસ્સેય્ય કણ્હસુક્કાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય નીલકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય પીતકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય લોહિતકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય મઞ્જિટ્ઠકાનિ રૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય સમવિસમં, ન પસ્સેય્ય તારકરૂપાનિ, ન પસ્સેય્ય ચન્દિમસૂરિયે. સો એવં વદેય્ય – 'નત્થિ કણ્હસુક્કાનિ રૂપાનિ, નત્થિ કણ્હસુક્કાનં રૂપાનં દસ્સાવી; નત્થિ નીલકાનિ રૂપાનિ, નત્થિ નીલકાનં રૂપાનં દસ્સાવી; નત્થિ પીતકાનિ રૂપાનિ, નત્થિ પીતકાનં રૂપાનં દસ્સાવી; નત્થિ લોહિતકાનિ રૂપાનિ, નત્થિ લોહિતકાનં રૂપાનં દસ્સાવી; નત્થિ મઞ્જિટ્ઠકાનિ રૂપાનિ, નત્થિ મઞ્જિટ્ઠકાનં રૂપાનં દસ્સાવી; નત્થિ સમવિસમં, નત્થિ સમવિસમસ્સ દસ્સાવી; નત્થિ તારકરૂપાનિ, નત્થિ તારકરૂપાનં દસ્સાવી; નત્થિ ચન્દિમસૂરિયા, નત્થિ ચન્દિમસૂરિયાનં દસ્સાવી. અહમેતં ન જાનામિ, અહમેતં ન પસ્સામિ; તસ્મા તં નત્થી'તિ. સમ્મા નુ ખો સો, માણવ, વદમાનો વદેય્યા''તિ?

''નો હિદં, ભો ગોતમ. અત્થિ કણ્હસુક્કાનિ રૂપાનિ, અત્થિ કણ્હસુક્કાનં રૂપાનં દસ્સાવી; અત્થિ નીલકાનિ રૂપાનિ, અત્થિ નીલકાનં રૂપાનં દસ્સાવી; અત્થિ પીતકાનિ રૂપાનિ, અત્થિ પીતકાનં રૂપાનં દસ્સાવી; અત્થિ લોહિતકાનિ રૂપાનિ, અત્થિ લોહિતકાનં રૂપાનં દસ્સાવી; અત્થિ મઞ્જિટ્ઠકાનિ રૂપાનિ, અત્થિ મઞ્જિટ્ઠકાનં રૂપાનં દસ્સાવી; અત્થિ સમવિસમં, અત્થિ સમવિસમસ્સ દસ્સાવી; અત્થિ તારકરૂપાનિ, અત્થિ તારકરૂપાનં દસ્સાવી ; અત્થિ ચન્દિમસૂરિયા, અત્થિ ચન્દિમસૂરિયાનં દસ્સાવી. 'અહમેતં ન જાનામિ, અહમેતં ન પસ્સામિ; તસ્મા તં નત્થી'તિ; ન હિ સો, ભો ગોતમ, સમ્મા વદમાનો વદેય્યા''તિ.

''એવમેવ ખો, માણવ, બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ઓપમઞ્ઞો સુભગવનિકો અન્ધો અચક્ખુકો. સો વત ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા સચ્છિ વા કરિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ''.

૪૬૭. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, માણવ, યે તે કોસલકા બ્રાહ્મણમહાસાલા, સેય્યથિદં – ચઙ્કી બ્રાહ્મણો તારુક્ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ બ્રાહ્મણો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો પિતા ચ [વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] તે તોદેય્યો, કતમા નેસં સેય્યો [સેય્યા (સ્યા॰ કં॰)], યં વા તે સમ્મુચ્ચા [સમ્મુસા (સી॰ પી॰)] વાચં ભાસેય્યું યં વા અસમ્મુચ્ચા''તિ? ''સમ્મુચ્ચા, ભો ગોતમ''.

''કતમા નેસં સેય્યો, યં વા તે મન્તા વાચં ભાસેય્યું યં વા અમન્તા''તિ? ''મન્તા, ભો ગોતમ''.

''કતમા નેસં સેય્યો, યં વા તે પટિસઙ્ખાય વાચં ભાસેય્યું યં વા અપ્પટિસઙ્ખાયા''તિ? ''પટિસઙ્ખાય, ભો ગોતમ''.

“કતમા નેસં સેય્યો, યં વા તે અત્થસંહિતં વાચં ભાસેય્યું યં વા અનત્થસંહિત”ન્તિ? “અત્થસંહિતં, ભો ગોતમ”.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, માણવ, યદિ એવં સન્તે, બ્રાહ્મણેન પોક્ખરસાતિના ઓપમઞ્ઞેન સુભગવનિકેન સમ્મુચ્ચા વાચા ભાસિતા અસમ્મુચ્ચા”તિ [અસમ્મુસા વાતિ (પી॰) એવમિતરપઞ્હત્તયેપિ વાસદ્દેન સહ દિસ્સતિ]? “અસમ્મુચ્ચા, ભો ગોતમ”.

“મન્તા વાચા ભાસિતા અમન્તા વા”તિ? “અમન્તા, ભો ગોતમ”.

“પટિસઙ્ખાય વાચા ભાસિતા અપ્પટિસઙ્ખાયા”તિ? “અપ્પટિસઙ્ખાય, ભો ગોતમ”.

“અત્થસંહિતા વાચા ભાસિતા અનત્થસંહિતા”તિ? “અનત્થસંહિતા, ભો ગોતમ”.

“પઞ્ચ ખો ઇમે, માણવ, નીવરણા. કતમે પઞ્ચ? કામચ્છન્દનીવરણં, બ્યાપાદનીવરણં, થીનમિદ્ધનીવરણં ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચનીવરણં, વિચિકિચ્છાનીવરણં – ઇમે ખો, માણવ, પઞ્ચ નીવરણા. ઇમેહિ ખો માણવ, પઞ્ચહિ નીવરણેહિ બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ઓપમઞ્ઞો સુભગવનિકો આવુતો નિવુતો ઓફુટો [ઓવુતો (સી॰), ઓકુતો (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પરિયોનદ્ધો. સો વત ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા સચ્છિ વા કરિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૪૬૮. “પઞ્ચ ખો ઇમે, માણવ, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા… જિવ્હા વિઞ્ઞેય્યા રસા… કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા – ઇમે ખો, માણવ, પઞ્ચ કામગુણા. ઇમેહિ ખો, માણવ, પઞ્ચહિ કામગુણેહિ બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ઓપમઞ્ઞો સુભગવનિકો ગથિતો મુચ્છિતો અજ્ઝોપન્નો અનાદીનવદસ્સાવી અનિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ. સો વત ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા સચ્છિ વા કરિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, માણવ, યં વા તિણકટ્ઠુપાદાનં પટિચ્ચ અગ્ગિં જાલેય્ય યં વા નિસ્સટ્ઠતિણકટ્ઠુપાદાનં અગ્ગિં જાલેય્ય, કતમો નુ ખ્વાસ્સ અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ વણ્ણવા ચ પભસ્સરો ચા”તિ? “સચે તં, ભો ગોતમ, ઠાનં નિસ્સટ્ઠતિણકટ્ઠુપાદાનં અગ્ગિં જાલેતું, સ્વાસ્સ અગ્ગિ અચ્ચિમા ચેવ વણ્ણવા ચ પભસ્સરો ચા”તિ. “અટ્ઠાનં ખો એતં, માણવ, અનવકાસો યં નિસ્સટ્ઠતિણકટ્ઠુપાદાનં અગ્ગિં જાલેય્ય અઞ્ઞત્ર ઇદ્ધિમતા. સેય્યથાપિ, માણવ, તિણકટ્ઠુપાદાનં પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ તથૂપમાહં, માણવ, ઇમં પીતિં વદામિ યાયં પીતિ પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ. સેય્યથાપિ, માણવ, નિસ્સટ્ઠતિણકટ્ઠુપાદાનો [નિસ્સટ્ઠતિણકટ્ઠુપાદાનં પટિચ્ચ (સી॰ પી॰ ક॰)] અગ્ગિ જલતિ તથૂપમાહં, માણવ , ઇમં પીતિં વદામિ યાયં પીતિ અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ.

“કતમા ચ, માણવ, પીતિ અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ? ઇધ, માણવ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, માણવ, પીતિ અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ. પુન ચપરં, માણવ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, માણવ, પીતિ અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ.

૪૬૯. ''યે તે, માણવ, બ્રાહ્મણા પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાય, કતમેત્થ [કમેત્થ (ક॰ સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] બ્રાહ્મણા ધમ્મં મહપ્ફલતરં પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાયા''તિ? ''યેમે, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાય, ચાગમેત્થ બ્રાહ્મણા ધમ્મં મહપ્ફલતરં પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાયા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, માણવ, ઇધ અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ મહાયઞ્ઞો પચ્ચુપટ્ઠિતો અસ્સ. અથ દ્વે બ્રાહ્મણા આગચ્છેય્યું – 'ઇત્થન્નામસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ મહાયઞ્ઞં અનુભવિસ્સામા'તિ. તત્રેકસ્સ [તત્થેકસ્સ (પી॰)] બ્રાહ્મણસ્સ એવમસ્સ – 'અહો વત! અહમેવ લભેય્યં ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં, ન અઞ્ઞો બ્રાહ્મણો લભેય્ય ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડ'ન્તિ. ઠાનં ખો પનેતં, માણવ , વિજ્જતિ યં અઞ્ઞો બ્રાહ્મણો લભેય્ય ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં, ન સો બ્રાહ્મણો લભેય્ય ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં. 'અઞ્ઞો બ્રાહ્મણો લભતિ ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં, નાહં લભામિ ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડ'ન્તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અનત્તમનો. ઇમસ્સ પન, માણવ, બ્રાહ્મણા કિં વિપાકં પઞ્ઞપેન્તી''તિ? ''ન ખ્વેત્થ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા એવં દાનં દેન્તિ – 'ઇમિના પરો કુપિતો હોતુ અનત્તમનો'તિ. અથ ખ્વેત્થ બ્રાહ્મણા અનુકમ્પાજાતિકંયેવ [અનુકમ્પજાતિકંયેવ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] દાનં દેન્તી''તિ. ''એવં સન્તે, ખો, માણવ, બ્રાહ્મણાનં ઇદં છટ્ઠં પુઞ્ઞકિરિયવત્થુ હોતિ – યદિદં અનુકમ્પાજાતિક''ન્તિ. ''એવં સન્તે, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણાનં ઇદં છટ્ઠં પુઞ્ઞકિરિયવત્થુ હોતિ – યદિદં અનુકમ્પાજાતિક''ન્તિ.

''યે તે, માણવ, બ્રાહ્મણા પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાય, ઇમે ત્વં પઞ્ચ ધમ્મે કત્થ બહુલં સમનુપસ્સસિ – ગહટ્ઠેસુ વા પબ્બજિતેસુ વા''તિ? ''યેમે, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાય, ઇમાહં પઞ્ચ ધમ્મે પબ્બજિતેસુ બહુલં સમનુપસ્સામિ અપ્પં ગહટ્ઠેસુ. ગહટ્ઠો હિ, ભો ગોતમ, મહટ્ઠો મહાકિચ્ચો મહાધિકરણો મહાસમારમ્ભો, ન સતતં સમિતં સચ્ચવાદી હોતિ; પબ્બજિતો ખો પન, ભો ગોતમ, અપ્પટ્ઠો અપ્પકિચ્ચો અપ્પાધિકરણો અપ્પસમારમ્ભો, સતતં સમિતં સચ્ચવાદી હોતિ. ગહટ્ઠો હિ, ભો ગોતમ, મહટ્ઠો મહાકિચ્ચો મહાધિકરણો મહાસમારમ્ભો ન સતતં સમિતં તપસ્સી હોતિ... બ્રહ્મચારી હોતિ... સજ્ઝાયબહુલો હોતિ... ચાગબહુલો હોતિ; પબ્બજિતો ખો પન, ભો ગોતમ, અપ્પટ્ઠો અપ્પકિચ્ચો અપ્પાધિકરણો અપ્પસમારમ્ભો સતતં સમિતં તપસ્સી હોતિ... બ્રહ્મચારી હોતિ... સજ્ઝાયબહુલો હોતિ... ચાગબહુલો હોતિ. યેમે, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાય, ઇમાહં પઞ્ચ ધમ્મે પબ્બજિતેસુ બહુલં સમનુપસ્સામિ અપ્પં ગહટ્ઠેસૂ''તિ.

''યે તે, માણવ, બ્રાહ્મણા પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાય ચિત્તસ્સાહં એતે પરિક્ખારે વદામિ – યદિદં ચિત્તં અવેરં અબ્યાબજ્ઝં તસ્સ ભાવનાય. ઇધ, માણવ, ભિક્ખુ સચ્ચવાદી હોતિ. સો 'સચ્ચવાદીમ્હી'તિ લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. યં તં કુસલૂપસંહિતં પામોજ્જં, ચિત્તસ્સાહં એતં પરિક્ખારં વદામિ – યદિદં ચિત્તં અવેરં અબ્યાબજ્ઝં તસ્સ ભાવનાય. ઇધ, માણવ, ભિક્ખુ તપસ્સી હોતિ...પે॰... બ્રહ્મચારી હોતિ...પે॰... સજ્ઝાયબહુલો હોતિ...પે॰... ચાગબહુલો હોતિ. સો 'ચાગબહુલોમ્હી'તિ લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. યં તં કુસલૂપસંહિતં પામોજ્જં, ચિત્તસ્સાહં એતં પરિક્ખારં વદામિ – યદિદં ચિત્તં અવેરં અબ્યાબજ્ઝં તસ્સ ભાવનાય. યે તે માણવ, બ્રાહ્મણા, પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાય, ચિત્તસ્સાહં એતે પરિક્ખારે વદામિ – યદિદં ચિત્તં અવેરં અબ્યાબજ્ઝં તસ્સ ભાવનાયા''તિ.

૪૭૦. એવં વુત્તે, સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભો ગોતમ – 'સમણો ગોતમો બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગં જાનાતી'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, માણવ, આસન્ને ઇતો નળકારગામો, ન યિતો દૂરે નળકારગામો''તિ?

''એવં, ભો, આસન્ને ઇતો નળકારગામો , ન યિતો દૂરે નળકારગામો''તિ.

''તં, કિં મઞ્ઞસિ માણવ, ઇધસ્સ પુરિસો નળકારગામે જાતવદ્ધો [જાતવડ્ઢો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]; તમેનં નળકારગામતો તાવદેવ અવસટં [અપસક્કં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] નળકારગામસ્સ મગ્ગં પુચ્છેય્યું; સિયા નુ ખો, માણવ, તસ્સ પુરિસસ્સ નળકારગામે જાતવદ્ધસ્સ નળકારગામસ્સ મગ્ગં પુટ્ઠસ્સ દન્ધાયિતત્તં વા વિત્થાયિતત્તં વા''તિ?

''નો હિદં, ભો ગોતમ''.

''તં કિસ્સ હેતુ''?

''અમુ હિ, ભો ગોતમ, પુરિસો નળકારગામે જાતવદ્ધો. તસ્સ સબ્બાનેવ નળકારગામસ્સ મગ્ગાનિ સુવિદિતાની''તિ. ''સિયા નુ ખો, માણવ, તસ્સ પુરિસસ્સ નળકારગામે જાતવદ્ધસ્સ નળકારગામસ્સ મગ્ગં પુટ્ઠસ્સ દન્ધાયિતત્તં વા વિત્થાયિતત્તં વાતિ, ન ત્વેવ તથાગતસ્સ બ્રહ્મલોકં વા બ્રહ્મલોકગામિનિં વા પટિપદં પુટ્ઠસ્સ દન્ધાયિતત્તં વા વિત્થાયિતત્તં વા. બ્રહ્માનઞ્ચાહં, માણવ, પજાનામિ બ્રહ્મલોકઞ્ચ બ્રહ્મલોકગામિનિઞ્ચ પટિપદં; યથાપટિપન્નો ચ બ્રહ્મલોકં ઉપપન્નો તઞ્ચ પજાનામી''તિ .

''સુતં મેતં, ભો ગોતમ – 'સમણો ગોતમો બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેતી'તિ. સાધુ મે ભવં ગોતમો બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેતૂ''તિ.

''તેન હિ, માણવ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં ભો''તિ ખો સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૪૭૧. ''કતમો ચ, માણવ, બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગો? ઇધ, માણવ, ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. એવં ભાવિતાય ખો, માણવ, મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા યં પમાણકતં કમ્મં ન તં તત્રાવસિસ્સતિ, ન તં તત્રાવતિટ્ઠતિ. સેય્યથાપિ, માણવ, બલવા સઙ્ખધમો અપ્પકસિરેનેવ ચાતુદ્દિસા વિઞ્ઞાપેય્ય [એવમેવ ખો માણવ એવં ભાવિતાય મેત્તાય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ દી॰ નિ॰ ૧.૫૫૬) તથાપિ ઇધ પાઠોયેવ ઉપમાય સંસન્દિયમાનો પરિપુણ્ણો વિય દિસ્સતિ]; એવમેવ ખો, માણવ...પે॰... એવં ભાવિતાય ખો, માણવ, મેત્તાય [એવમેવ ખો માણવ એવં ભાવિતાય મેત્તાય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ દી॰ નિ॰ ૧.૫૫૬) તથાપિ ઇધ પાઠોયેવ ઉપમાય સંસન્દિયમાનો પરિપુણ્ણો વિય દિસ્સતિ] ચેતોવિમુત્તિયા યં પમાણકતં કમ્મં ન તં તત્રાવસિસ્સતિ, ન તં તત્રાવતિટ્ઠતિ. અયમ્પિ ખો, માણવ, બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગો. ''પુન ચપરં, માણવ, ભિક્ખુ કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં,

તથા ચતુત્થં; ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. એવં ભાવિતાય ખો, માણવ, ઉપેક્ખાય ચેતોવિમુત્તિયા યં પમાણકતં કમ્મં ન તં તત્રાવસિસ્સતિ, ન તં તત્રાવતિટ્ઠતિ. સેય્યથાપિ, માણવ, બલવા સઙ્ખધમો અપ્પકસિરેનેવ ચાતુદ્દિસા વિઞ્ઞાપેય્ય; એવમેવ ખો, માણવ...પે॰... એવં ભાવિતાય ખો, માણવ, ઉપેક્ખાય ચેતોવિમુત્તિયા યં પમાણકતં કમ્મં ન તં તત્રાવસિસ્સતિ, ન તં તત્રાવતિટ્ઠતિ. અયમ્પિ ખો, માણવ, બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગો''તિ.

૪૭૨. એવં વુત્તે, સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ – એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતં. હન્દ, ચ દાનિ મયં, ભો ગોતમ, ગચ્છામ; બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા''તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, માણવ, કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

તેન ખો પન સમયેન જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો સબ્બસેતેન વળવાભિરથેન [વળભીરથેન (સી॰)] સાવત્થિયા નિય્યાતિ દિવા દિવસ્સ. અદ્દસા ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો સુભં માણવં તોદેય્યપુત્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન સુભં માણવં તોદેય્યપુત્તં એતદવોચ – ''હન્દ, કુતો નુ ભવં ભારદ્વાજો આગચ્છતિ દિવા દિવસ્સા''તિ? ''ઇતો હિ ખો અહં, ભો , આગચ્છામિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સન્તિકા''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, ભવં ભારદ્વાજો, સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞાવેય્યત્તિયં પણ્ડિતો મઞ્ઞેતિ''? ''કો ચાહં, ભો, કો ચ સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞાવેય્યત્તિયં જાનિસ્સામિ? સોપિ નૂનસ્સ તાદિસોવ યો સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞાવેય્યત્તિયં જાનેય્યા''તિ. ''ઉળારાય ખલુ, ભવં ભારદ્વાજો, સમણં ગોતમં પસંસાય પસંસતી''તિ. ''કો ચાહં, ભો, કો ચ સમણં ગોતમં પસંસિસ્સામિ? પસત્થપસત્થોવ સો ભવં ગોતમો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં. યે ચિમે, ભો, બ્રાહ્મણા પઞ્ચ ધમ્મે પઞ્ઞપેન્તિ પુઞ્ઞસ્સ કિરિયાય કુસલસ્સ આરાધનાય; ચિત્તસ્સેતે સમણો ગોતમો પરિક્ખારે વદેતિ – યદિદં ચિત્તં અવેરં અબ્યાબજ્ઝં તસ્સ ભાવનાયા''તિ.

એવં વુત્તે, જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો સબ્બસેતા વળવાભિરથા ઓરોહિત્વા એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ઉદાનં ઉદાનેસિ – ''લાભા રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ, સુલદ્ધલાભા રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ યસ્સ વિજિતે તથાગતો વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો''તિ.

સુભસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. સઙ્ગારવસુત્તં

૪૭૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં. તેન ખો પન સમયેન ધનઞ્જાની [ધાનઞ્જાની (સી॰ પી॰)] નામ બ્રાહ્મણી ચઞ્ચલિકપ્પે [મણ્ડલકપ્પે (સી॰), પચ્ચલકપ્પે (સ્યા॰ કં॰), ચણ્ડલકપ્પે (પી॰)] પટિવસતિ અભિપ્પસન્ના બુદ્ધે ચ ધમ્મે ચ સઙ્ઘે ચ. અથ ખો ધનઞ્જાની બ્રાહ્મણી

ઉપક્ખલિત્વા તિક્ખત્તું ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘‘નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા’’તિ .

તેન ખો પન સમયેન સઙ્ગારવો નામ માણવો ચઞ્ચલિકપ્પે પટિવસતિ તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં , પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો. અસ્સોસિ ખો સઙ્ગારવો માણવો ધનઞ્જાનિયા બ્રાહ્મણિયા એવં વાચં ભાસમાનાય. સુત્વા ધનઞ્જાનિં બ્રાહ્મણિં એતદવોચ – ‘‘અવભૂતાવ અયં [અવભૂતા ચયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ધનઞ્જાની બ્રાહ્મણી, પરભૂતાવ અયં [પરાભૂતા ચયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ધનઞ્જાની બ્રાહ્મણી, વિજ્જમાનાનં (તેવિજ્જાનં) [( ) સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] બ્રાહ્મણાનં, અથ ચ પન તસ્સ મુણ્ડકસ્સ સમણકસ્સ વણ્ણં ભાસિસ્સતી’’તિ [ભાસતીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી)]. ‘‘ન હિ પન ત્વં, તાત ભદ્રમુખ, તસ્સ ભગવતો સીલપઞ્ઞાણં જાનાસિ. સચે ત્વં, તાત ભદ્રમુખ, તસ્સ ભગવતો સીલપઞ્ઞાણં જાનેય્યાસિ, ન ત્વં, તાત ભદ્રમુખ, તં ભગવન્તં અક્કોસિતબ્બં પરિભાસિતબ્બં મઞ્ઞેય્યાસી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભોતિ, યદા સમણો ગોતમો ચઞ્ચલિકપ્પં અનુપ્પત્તો હોતિ અથ મે આરોચેય્યાસી’’તિ. ‘‘એવં, ભદ્રમુખા’’તિ ખો ધનઞ્જાની બ્રાહ્મણી સઙ્ગારવસ્સ માણવસ્સ પચ્ચસ્સોસિ.

અથ ખો ભગવા કોસલેસુ અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન ચઞ્ચલિકપ્પં તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા ચઞ્ચલિકપ્પે વિહરતિ તોદેય્યાનં બ્રાહ્મણાનં અમ્બવને. અસ્સોસિ ખો ધનઞ્જાની બ્રાહ્મણી – ‘‘ભગવા કિર ચઞ્ચલિકપ્પં અનુપ્પત્તો, ચઞ્ચલિકપ્પે વિહરતિ તોદેય્યાનં બ્રાહ્મણાનં અમ્બવને’’તિ. અથ ખો ધનઞ્જાની બ્રાહ્મણી યેન સઙ્ગારવો માણવો તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા સઙ્ગારવં માણવં એતદવોચ – ‘‘અયં, તાત ભદ્રમુખ, સો ભગવા ચઞ્ચલિકપ્પં અનુપ્પત્તો, ચઞ્ચલિકપ્પે વિહરતિ તોદેય્યાનં બ્રાહ્મણાનં અમ્બવને. યસ્સદાનિ, તાત ભદ્રમુખ, કાલં મઞ્ઞસી’’તિ.

૪૭૪. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો સઙ્ગારવો માણવો ધનઞ્જાનિયા બ્રાહ્મણિયા પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સઙ્ગારવો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સન્તિ ખો, ભો ગોતમ, એકે સમણબ્રાહ્મણા દિટ્ઠધમ્માભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા, આદિબ્રહ્મચરિયં પટિજાનન્તિ. તત્ર, ભો ગોતમ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા દિટ્ઠધમ્માભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા, આદિબ્રહ્મચરિયં પટિજાનન્તિ, તેસં ભવં ગોતમો કતમો’’તિ? ‘‘દિટ્ઠધમ્માભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તાનં, આદિબ્રહ્મચરિયં પટિજાનન્તાનમ્પિ ખો અહં, ભારદ્વાજ, વેમત્તં વદામિ. સન્તિ, ભારદ્વાજ, એકે સમણબ્રાહ્મણા અનુસ્સવિકા. તે અનુસ્સવેન દિટ્ઠધમ્માભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા, આદિબ્રહ્મચરિયં પટિજાનન્તિ; સેય્યથાપિ બ્રાહ્મણા તેવિજ્જા. સન્તિ પન, ભારદ્વાજ, એકે સમણબ્રાહ્મણા કેવલં સદ્ધામત્તકેન દિટ્ઠધમ્માભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા, આદિબ્રહ્મચરિયં પટિજાનન્તિ; સેય્યથાપિ તક્કી વીમંસી. સન્તિ, ભારદ્વાજ, એકે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ સામંયેવ ધમ્મં અભિઞ્ઞાય દિટ્ઠધમ્માભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા, આદિબ્રહ્મચરિયં પટિજાનન્તિ. તત્ર, ભારદ્વાજ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ સામંયેવ ધમ્મં અભિઞ્ઞાય દિટ્ઠધમ્માભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા, આદિબ્રહ્મચરિયં પટિજાનન્તિ, તેસાહમસ્મિ. તદમિનાપેતં, ભારદ્વાજ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં, યથા યે તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ સામંયેવ ધમ્મં અભિઞ્ઞાય દિટ્ઠધમ્માભિઞ્ઞાવોસાનપારમિપ્પત્તા, આદિબ્રહ્મચરિયં પટિજાનન્તિ, તેસાહમસ્મિ.

૪૭૫. ‘‘ઇધ મે, ભારદ્વાજ, પુબ્બેવ સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘સમ્બાધો ઘરાવાસો રજાપથો, અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા. નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, અપરેન સમયેન દહરોવ સમાનો સુસુકાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા અકામકાનં માતાપિતૂનં અસ્સુમુખાનં રુદન્તાનં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિં. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો કિંકુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – ‘ઇચ્છામહં, આવુસો કાલામ, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ’ન્તિ. એવં વુત્તે, ભારદ્વાજ, આળારો કાલામો મં એતદવોચ – ‘વિહરતાયસ્મા. તાદિસો અયં ધમ્મો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો નચિરસ્સેવ સકં આચરિયકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા’તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં પરિયાપુણિં. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, તાવતકેનેવ ઓટ્ઠપહતમત્તેન લપિતલાપનમત્તેન ‘ઞાણવાદઞ્ચ વદામિ, થેરવાદઞ્ચ જાનામિ, પસ્સામી’તિ ચ પટિજાનામિ, અહઞ્ચેવ અઞ્ઞે ચ. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – ‘ન ખો આળારો કાલામો ઇમં ધમ્મં કેવલં સદ્ધામત્તકેન સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેતિ; અદ્ધા આળારો કાલામો ઇમં ધમ્મં જાનં પસ્સં વિહરતી’તિ.

‘‘અથ ખ્વાહં, ભારદ્વાજ, યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – ‘કિત્તાવતા નો, આવુસો કાલામ, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસી’તિ? એવં વુત્તે, ભારદ્વાજ, આળારો કાલામો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં પવેદેસિ. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – ‘ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ સદ્ધા, મય્હંપત્થિ સદ્ધા; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ વીરિયં...પે॰... સતિ... સમાધિ... પઞ્ઞા, મય્હંપત્થિ પઞ્ઞા. યંનૂનાહં યં ધમ્મં આળારો કાલામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેતિ તસ્સ ધમ્મસ્સ સચ્છિકિરિયાય પદહેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. અથ ખ્વાહં, ભારદ્વાજ, યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – ‘એત્તાવતા નો, આવુસો કાલામ, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી’તિ? ‘એત્તાવતા ખો અહં, આવુસો, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમી’તિ. ‘અહમ્પિ ખો, આવુસો, એત્તાવતા ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામી’તિ. ‘લાભા નો, આવુસો, સુલદ્ધં નો, આવુસો, યે મયં આયસ્મન્તં તાદિસં સબ્રહ્મચારિં પસ્સામ. ઇતિ યાહં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમિ તં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ; યં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ તમહં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમિ. ઇતિ યાહં ધમ્મં જાનામિ તં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ, યં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ તમહં ધમ્મં જાનામિ . ઇતિ યાદિસો અહં તાદિસો તુવં, યાદિસો તુવં તાદિસો અહં. એહિ દાનિ, આવુસો, ઉભોવ સન્તા ઇમં ગણં પરિહરામા’તિ. ઇતિ ખો, ભારદ્વાજ, આળારો કાલામો આચરિયો મે સમાનો અત્તનો અન્તેવાસિં મં સમાનં અત્તના સમસમં ઠપેસિ, ઉળારાય ચ મં પૂજાય પૂજેસિ. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – ‘નાયં ધમ્મો નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, યાવદેવ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપપત્તિયા’તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, તં ધમ્મં અનલઙ્કરિત્વા તસ્મા ધમ્મા નિબ્બિજ્જ અપક્કમિં.

૪૭૬. ''સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, કિંકુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – 'ઇચ્છામહં, આવુસો [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૭૮ પાસરાસિસુત્તે], ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ'ન્તિ. એવં વુત્તે, ભારદ્વાજ, ઉદકો રામપુત્તો મં એતદવોચ – 'વિહરતાયસ્મા. તાદિસો અયં ધમ્મો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો નચિરસ્સેવ સકં આચરિયકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા'તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં પરિયાપુણિં. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, તાવતકેનેવ ઓટ્ઠપહતમત્તેન લપિતલાપનમત્તેન 'ઞાણવાદઞ્ચ વદામિ, થેરવાદઞ્ચ જાનામિ, પસ્સામી'તિ ચ પટિજાનામિ, અહઞ્ચેવ અઞ્ઞે ચ . તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'ન ખો રામો ઇમં ધમ્મં કેવલં સદ્ધામત્તકેન સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસિ; અદ્ધા રામો ઇમં ધમ્મં જાનં પસ્સં વિહાસી'તિ. અથ ખ્વાહં, ભારદ્વાજ, યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – 'કિત્તાવતા નો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસી'તિ? એવં વુત્તે, ભારદ્વાજ, ઉદકો રામપુત્તો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં પવેદેસિ. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ સદ્ધા, મય્હંપત્થિ સદ્ધા; ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ વીરિયં...પે॰... સતિ... સમાધિ... પઞ્ઞા, મય્હંપત્થિ પઞ્ઞા. યંનૂનાહં યં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસિ તસ્સ ધમ્મસ્સ સચ્છિકિરિયાય પદહેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં.

''અથ ખ્વાહં, ભારદ્વાજ, યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – 'એત્તાવતા નો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી'તિ? 'એત્તાવતા ખો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી'તિ. 'અહમ્પિ ખો, આવુસો, એત્તાવતા ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામી'તિ. 'લાભા નો, આવુસો, સુલદ્ધં નો, આવુસો, યે મયં આયસ્મન્તં તાદિસં સબ્રહ્મચારિં પસ્સામ. ઇતિ યં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસિ તં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ; યં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ તં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસિ. ઇતિ યં ધમ્મં રામો અભિઞ્ઞાસિ તં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ, યં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ તં ધમ્મં રામો અભિઞ્ઞાસિ. ઇતિ યાદિસો રામો અહોસિ તાદિસો તુવં, યાદિસો તુવં તાદિસો રામો અહોસિ. એહિ દાનિ, આવુસો, તુવં ઇમં ગણં પરિહરા'તિ. ઇતિ ખો, ભારદ્વાજ, ઉદકો રામપુત્તો સબ્રહ્મચારી મે સમાનો આચરિયટ્ઠાને મં ઠપેસિ, ઉળારાય ચ મં પૂજાય પૂજેસિ. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'નાયં ધમ્મો નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, યાવદેવ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપપત્તિયા'તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, તં ધમ્મં અનલઙ્કરિત્વા તસ્મા ધમ્મા નિબ્બિજ્જ અપક્કમિં.

૪૭૭. ''સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, કિંકુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો મગધેસુ અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન ઉરુવેળા સેનાનિગમો તદવસરિં. તત્થદ્દસં રમણીયં ભૂમિભાગં, પાસાદિકઞ્ચ વનસણ્ડં, નદિઞ્ચ સન્દન્તિં સેતકં સુપતિત્થં રમણીયં, સમન્તા ચ ગોચરગામં. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'રમણીયો વત, ભો, ભૂમિભાગો, પાસાદિકો ચ વનસણ્ડો, નદી ચ સન્દતિ સેતકા સુપતિત્થા રમણીયા, સમન્તા ચ ગોચરગામો. અલં વતિદં કુલપુત્તસ્સ પધાનત્થિકસ્સ પધાનાયા'તિ . સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, તત્થેવ નિસીદિં – 'અલમિદં પધાનાયા'તિ. અપિસ્સુ મં, ભારદ્વાજ, તિસ્સો ઉપમા પટિભંસુ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.

"સેય્યથાપિ, ભારદ્વાજ, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં ઉદકે નિક્ખિત્તં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉત્તરારણિં આદાય – 'અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેસ્સામિ, તેજો પાતુકરિસ્સામી'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ભારદ્વાજ, અપિ નુ સો પુરિસો અમું અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં ઉદકે નિક્ખિત્તં ઉત્તરારણિં આદાય અભિમન્થેન્તો અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્યા"તિ? "નો હિદં, ભો ગોતમ. તં કિસ્સ હેતુ? અદુઞ્હિ, ભો ગોતમ, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં, તઞ્ચ પન ઉદકે નિક્ખિત્તં; યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા"તિ. "એવમેવ ખો, ભારદ્વાજ, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ કામેહિ અવૂપકટ્ઠા વિહરન્તિ, યો ચ નેસં કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો સો ચ અજ્ઝત્તં ન સુપ્પહીનો હોતિ ન સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, ઓપક્કમિકા ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. નો ચપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ અભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. અયં ખો મં, ભારદ્વાજ, પઠમા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.

૪૭૮. "અપરાપિ ખો મં, ભારદ્વાજ, દુતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. સેય્યથાપિ, ભારદ્વાજ, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉત્તરારણિં આદાય – 'અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેસ્સામિ, તેજો પાતુકરિસ્સામી'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ભારદ્વાજ, અપિ નુ સો પુરિસો અમું અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં ઉત્તરારણિં આદાય અભિમન્થેન્તો અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય તેજો પાતુકરેય્યા"તિ? "નો હિદં, ભો ગોતમ. તં કિસ્સ હેતુ? અદુઞ્હિ, ભો ગોતમ, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં, કિઞ્ચાપિ આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં; યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા"તિ. "એવમેવ ખો, ભારદ્વાજ, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ કામેહિ વૂપકટ્ઠા વિહરન્તિ, યો ચ નેસં કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો સો ચ અજ્ઝત્તં ન સુપ્પહીનો હોતિ ન સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, ઓપક્કમિકા ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. નો ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. અયં ખો મં, ભારદ્વાજ, દુતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.

૪૭૯. "અપરાપિ ખો મં, ભારદ્વાજ, તતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. સેય્યથાપિ, ભારદ્વાજ, સુક્ખં કટ્ઠં કોળાપં આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉત્તરારણિં આદાય – 'અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેસ્સામિ, તેજો પાતુકરિસ્સામી'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ભારદ્વાજ, અપિ નુ સો પુરિસો અમું સુક્ખં કટ્ઠં કોળાપં આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં ઉત્તરારણિં આદાય અભિમન્થેન્તો અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્યા"તિ? "એવં ભો ગોતમ. તં કિસ્સ હેતુ? અદુઞ્હિ, ભો ગોતમ, સુક્ખં કટ્ઠં કોળાપં, તઞ્ચ પન આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્ત"ન્તિ. "એવમેવ ખો, ભારદ્વાજ, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ કામેહિ વૂપકટ્ઠા વિહરન્તિ, યો ચ નેસં કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો સો ચ અજ્ઝત્તં સુપ્પહીનો હોતિ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, ઓપક્કમિકા ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, ભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. નો ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, ભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય.

અયં ખો મં, ભારદ્વાજ, તતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. ઇમા ખો મં, ભારદ્વાજ, તિસ્સો ઉપમા પટિભંસુ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.

૪૮૦. ''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં દન્તેભિદન્તમાધાય, જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હેય્યં અભિનિપ્પીળેય્યં અભિસન્તાપેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, દન્તેભિદન્તમાધાય, જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હામિ અભિનિપ્પીળેમિ અભિસન્તાપેમિ. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, દન્તેભિદન્તમાધાય, જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હતો અભિનિપ્પીળયતો અભિસન્તાપયતો કચ્છેહિ સેદા મુચ્ચન્તિ. સેય્યથાપિ, ભારદ્વાજ, બલવા પુરિસો દુબ્બલતરં પુરિસં સીસે વા ગહેત્વા ખન્ધે વા ગહેત્વા અભિનિગ્ગણ્હેય્ય અભિનિપ્પીળેય્ય અભિસન્તાપેય્ય, એવમેવ ખો મે, ભારદ્વાજ, દન્તેભિદન્તમાધાય, જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હતો અભિનિપ્પીળયતો અભિસન્તાપયતો કચ્છેહિ સેદા મુચ્ચન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, ભારદ્વાજ, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા; સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

૪૮૧. ''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ કણ્ણસોતેહિ વાતાનં નિક્ખમન્તાનં અધિમત્તો સદ્દો હોતિ. સેય્યથાપિ નામ કમ્મારગગ્ગરિયા ધમમાનાય અધિમત્તો સદ્દો હોતિ, એવમેવ ખો મે, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ કણ્ણસોતેહિ વાતાનં નિક્ખમન્તાનં અધિમત્તો સદ્દો હોતિ. આરદ્ધં ખો પન મે, ભારદ્વાજ, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા; સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા મુદ્ધનિ ઊહનન્તિ. સેય્યથાપિ, ભારદ્વાજ, બલવા પુરિસો, તિણ્હેન સિખરેન મુદ્ધનિ અભિમત્થેય્ય, એવમેવ ખો મે, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા મુદ્ધનિ ઊહનન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, ભારદ્વાજ, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં , ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા; સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા સીસે સીસવેદના હોન્તિ. સેય્યથાપિ, ભારદ્વાજ, બલવા પુરિસો દળ્હેન વરત્તક્ખણ્ડેન સીસે સીસવેઠં દદેય્ય, એવમેવ ખો, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા સીસે સીસવેદના હોન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, ભારદ્વાજ, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા; સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો

ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા કુચ્છિં પરિકન્તન્તિ. સેય્યથાપિ , ભારદ્વાજ, દક્ખો ગોઘાતકો વા ગોઘાતકન્તેવાસી વા તિણ્હેન ગોવિકન્તનેન કુચ્છિં પરિકન્તેય્ય, એવમેવ ખો મે, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા કુચ્છિં પરિકન્તન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, ભારદ્વાજ, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા; સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો.

''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તો કાયસ્મિં ડાહો હોતિ. સેય્યથાપિ, ભારદ્વાજ, દ્વે બલવન્તો પુરિસા દુબ્બલતરં પુરિસં નાનાબાહાસુ ગહેત્વા અઙ્ગારકાસુયા સન્તાપેય્યું સમ્પરિતાપેય્યું, એવમેવ ખો મે, ભારદ્વાજ, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તો કાયસ્મિં ડાહો હોતિ. આરદ્ધં ખો પન મે, ભારદ્વાજ, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો. અપિસ્સુ મં, ભારદ્વાજ, દેવતા દિસ્વા એવમાહંસુ – 'કાલઙ્કતો સમણો ગોતમો'તિ. એકચ્ચા દેવતા એવમાહંસુ – 'ન કાલઙ્કતો સમણો ગોતમો, અપિ ચ કાલઙ્કરોતી'તિ. એકચ્ચા દેવતા એવમાહંસુ – 'ન કાલઙ્કતો સમણો ગોતમો, નાપિ કાલઙ્કરોતિ; અરહં સમણો ગોતમો, વિહારોત્વેવ સો અરહતો એવરૂપો હોતી'તિ.

''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં સબ્બસો આહારુપચ્છેદાય પટિપજ્જેય્ય'ન્તિ. અથ ખો મં, ભારદ્વાજ, દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – 'મા ખો ત્વં, મારિસ, સબ્બસો આહારુપચ્છેદાય પટિપજ્જિ. સચે ખો ત્વં, મારિસ, સબ્બસો આહારુપચ્છેદાય પટિપજ્જિસ્સસિ, તસ્સ તે મયં દિબ્બં ઓજં લોમકૂપેહિ અજ્ઝોહારેસ્સામ. તાય ત્વં યાપેસ્સસી'તિ. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'અહઞ્ચેવ ખો પન સબ્બસો અજજ્જિતં પટિજાનેય્યં, ઇમા ચ મે દેવતા દિબ્બં ઓજં લોમકૂપેહિ અજ્ઝોહારેય્યું, તાય ચાહં યાપેય્યં. તં મમસ્સ મુસા'તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, તા દેવતા પચ્ચાચિક્ખામિ, 'હલ'ન્તિ વદામિ.

''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં થોકં થોકં આહારં આહારેય્યં પસતં પસતં , યદિ વા મુગ્ગયૂસં, યદિ વા કુલત્થયૂસં, યદિ વા કળાયયૂસં, યદિ વા હરેણુકયૂસ'ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, થોકં થોકં આહારં આહારેસિં પસતં પસતં, યદિ વા મુગ્ગયૂસં , યદિ વા કુલત્થયૂસં, યદિ વા કળાયયૂસં, યદિ વા હરેણુકયૂસં. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, થોકં થોકં આહારં આહારયતો પસતં પસતં, યદિ વા મુગ્ગયૂસં, યદિ વા કુલત્થયૂસં, યદિ વા કળાયયૂસં, યદિ વા હરેણુકયૂસં, અધિમત્તકસિમાનં પત્તો કાયો હોતિ. સેય્યથાપિ નામ આસીતિકપબ્બાનિ વા કાળપબ્બાનિ વા, એવમેવસ્સુ મે અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિ ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય; સેય્યથાપિ નામ ઓટ્ઠપદં, એવમેવસ્સુ મે આનિસદં હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય; સેય્યથાપિ નામ વટ્ટનાવળી, એવમેવસ્સુ મે પિટ્ઠિકણ્ટકો ઉણ્ણતાવનતો હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય; સેય્યથાપિ નામ જરસાલાય ગોપાનસિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ, એવમેવસ્સુ મે ફાસુળિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય; સેય્યથાપિ નામ ગમ્ભીરે ઉદપાને ઉદકતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ, એવમેવસ્સુ મે અક્ખિકૂપેસુ અક્ખિતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય; સેય્યથાપિ નામ તિત્તકાલાબુ આમકચ્છિન્નો વાતાતપેન સંફુટિતો હોતિ સમ્મિલાતો, એવમેવસ્સુ મે સીસચ્છવિ સંફુટિતા હોતિ સમ્મિલાતા તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, 'ઉદરચ્છવિં પરિમસિસ્સામી'તિ પિટ્ઠિકણ્ટકંયેવ પરિગ્ગણ્હામિ, 'પિટ્ઠિકણ્ટકં પરિમસિસ્સામી'તિ ઉદરચ્છવિંયેવ

પરિગ્ગણ્હામિ; યાવસ્સુ મે, ભારદ્વાજ, ઉદરચ્છવિ પિટ્ઠિકણ્ટકં અલ્લીના હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ , 'વચ્ચં વા મુત્તં વા કરિસ્સામી'તિ તત્થેવ અવકુજ્જો પપતામિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, ઇમમેવ કાયં અસ્સાસેન્તો પાણિના ગત્તાનિ અનુમજ્જામિ. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, પાણિના ગત્તાનિ અનુમજ્જતો પૂતિમૂલાનિ લોમાનિ કાયસ્મા પપતન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. અપિસ્સુ મં, ભારદ્વાજ, મનુસ્સા દિસ્વા એવમાહંસુ – 'કાળો સમણો ગોતમો'તિ. એકચ્ચે મનુસ્સા એવમાહંસુ – 'ન કાળો સમણો ગોતમો, સામો સમણો ગોતમો'તિ. એકચ્ચે મનુસ્સા એવમાહંસુ – 'ન કાળો સમણો ગોતમો નપિ સામો, મઙ્ગુરચ્છવિ સમણો ગોતમો'તિ; યાવસ્સુ મે, ભારદ્વાજ, તાવ પરિસુદ્ધો છવિવણ્ણો પરિયોદાતો ઉપહતો હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય.

૪૮૨. ''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'યે ખો કેચિ અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયિંસુ , એતાવપરમં, નયિતો ભિય્યો; યેપિ હિ કેચિ અનાગતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયિસ્સન્તિ, એતાવપરમં, નયિતો ભિય્યો; યેપિ હિ કેચિ એતરહિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, એતાવપરમં, નયિતો ભિય્યો. ન ખો પનાહં ઇમાય કટુકાય દુક્કરકારિકાય અધિગચ્છામિ ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં. સિયા નુ ખો અઞ્ઞો મગ્ગો બોધાયા'તિ ? તસ્સ મય્હં ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'અભિજાનામિ ખો પનાહં પિતુ સક્કસ્સ કમ્મન્તે સીતાય જમ્બુચ્છાયાય નિસિન્નો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતા. સિયા નુ ખો એસો મગ્ગો બોધાયા'તિ? તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, સતાનુસારિ વિઞ્ઞાણં અહોસિ – 'એસેવ મગ્ગો બોધાયા'તિ. તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'કિં નુ ખો અહં તસ્સ સુખસ્સ ભાયામિ યં તં સુખં અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહી'તિ? તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'ન ખો અહં તસ્સ સુખસ્સ ભાયામિ યં તં સુખં અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહી'તિ.

૪૮૩. ''તસ્સ મય્હં, ભારદ્વાજ, એતદહોસિ – 'ન ખો તં સુકરં સુખં અધિગન્તું એવં અધિમત્તકસિમાનં પત્તકાયેન. યંનૂનાહં ઓળારિકં આહારં આહારેય્યં ઓદનકુમ્માસ'ન્તિ. સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, ઓળારિકં આહારં આહારેસિં ઓદનકુમ્માસં. તેન ખો પન મં, ભારદ્વાજ, સમયેન પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોન્તિ – 'યં ખો સમણો ગોતમો ધમ્મં અધિગમિસ્સતિ તં નો આરોચેસ્સતી'તિ. યતો ખો અહં, ભારદ્વાજ, ઓળારિકં આહારં આહારેસિં ઓદનકુમ્માસં, અથ મે તે પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ નિબ્બિજ્જ પક્કમિંસુ – 'બાહુલ્લિકો સમણો ગોતમો પધાનવિબ્ભન્તો આવત્તો બાહુલ્લાયા'તિ.

''સો ખો અહં, ભારદ્વાજ, ઓળારિકં આહારં આહારેત્વા બલં ગહેત્વા વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં... તતિયં ઝાનં... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. અયં ખો મે, ભારદ્વાજ, રત્તિયા પઠમે યામે પઠમા વિજ્જા અધિગતા, અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો; યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

૪૮૪. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનામિ...પે॰... અયં ખો મે, ભારદ્વાજ, રત્તિયા મજ્ઝિમે યામે દુતિયા વિજ્જા અધિગતા, અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો; યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં; 'ઇમે આસવા'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં આસવસમુદયો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં આસવનિરોધો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં. તસ્સ મે એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં અહોસિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ અબ્ભઞ્ઞાસિં. અયં ખો મે, ભારદ્વાજ, રત્તિયા પચ્છિમે યામે તતિયા વિજ્જા અધિગતા, અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો; યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો''તિ.

૪૮૫. એવં વુત્તે, સઙ્ગારવો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અટ્ઠિતવતં [અટ્ઠિત વત (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભોતો ગોતમસ્સ પધાનં અહોસિ, સપ્પુરિસવતં [સપ્પુરિસ વત (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભોતો ગોતમસ્સ પધાનં અહોસિ; યથા તં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, અત્થિ દેવા''તિ [અધિદેવાતિ (ક॰) એવં સબ્બેસુ 'અત્થિ દેવા'તિપદેસુ]? ''ઠાનસો મેતં [ખો પનેતં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], ભારદ્વાજ, વિદિતં યદિદં – અધિદેવા''તિ [અત્થિ દેવાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), અતિદેવાતિ (?) એવં સબ્બેસુ 'અધિદેવા'તિપદેસુ]. ''કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, 'અત્થિ દેવા'તિ પુટ્ઠો સમાનો 'ઠાનસો મેતં, ભારદ્વાજ , વિદિતં યદિદં અધિદેવા'તિ વદેસિ. નનુ, ભો ગોતમ, એવં સન્તે તુચ્છા મુસા હોતી''તિ? '''અત્થિ દેવા'તિ, ભારદ્વાજ, પુટ્ઠો સમાનો 'અત્થિ દેવા'તિ યો વદેય્ય, 'ઠાનસો મે વિદિતા'તિ [ઠાનસો વિદિતા મે વિદિતાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), ઠાનસો મે વિદિતા અતિદેવાતિ (?)] યો વદેય્ય; અથ ખ્વેત્થ વિઞ્ઞુના પુરિસેન એકંસેન નિટ્ઠં ગન્તબ્બં [ગન્તું (ક॰), ગન્તું વા (સ્યા॰ કં॰)] યદિદં – 'અત્થિ દેવા'''તિ. ''કિસ્સ પન મે ભવં ગોતમો આદિકેનેવ ન બ્યાકાસી''તિ [ગોતમો આદિકેનેવ બ્યાકાસીતિ (ક॰), ગોતમો અત્થિ દેવાતિ ન બ્યાકાસીતિ (?)]? ''ઉચ્ચેન સમ્મતં ખો એતં, ભારદ્વાજ, લોકસ્મિં યદિદં – 'અત્થિ દેવા'''તિ.

૪૮૬. એવં વુત્તે, સઙ્ગારવો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ – એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ.

સઙ્ગારવસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

બ્રાહ્મણવગ્ગો નિટ્ઠિતો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

બ્રહ્માયુ સેલસ્સલાયનો, ઘોટમુખો ચ બ્રાહ્મણો;
ચઙ્કી એસુ ધનઞ્ઞાનિ, વાસેટ્ઠો સુભગારવોતિ.

ઇદં વગ્ગાનમુદ્દાનં –

વગ્ગો ગહપતિ ભિક્ખુ, પરિબ્બાજકનામકો;
રાજવગ્ગો બ્રાહ્મણોતિ, પઞ્ચ મજ્ઝિમઆગમે.

મજ્ઝિમપણ્ણાસકં સમત્તં.